

MARKO POHLIN
KRAYNSKA GRAMMATIKA
BIBLIOTHECA CARNIOLIAE

ZALOŽBA
Z R C

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

811.163.6"36"17"

82.0"17"

811.163.6:929 Pohlin M.

POHLIN, Marko

Kraynska grammatika ; Bibliotheca Carnioliae / Marko Pohlin ; [prevedla Jože Stabej in Luka Vidmar ; bibliografijo sestavil Marko Kranjec]. – Znanstvenokritična izd. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003

ISBN 961-6500-39-2

1. Pohlin, Marko: Bibliotheca Carnioliae

127528704

FUNDACIJA DR. BRUNO BRESCHI
ZNA NSTVENORAZISKOVALNI CENTER SAZU
INŠTITUT ZA SLOVENSKO LITERATURO IN LITERARNE VEDE

Marko Pohlin

**KRAYNSKA GRAMMATIKA
BIBLIOTHECA CARNIOLIAE**

Znanstvenokritična izdaja

LJUBLJANA
2003

Urednik
Jože Faganel

Oblikovalec
Žarko Vrezec

Skenogrami
Dušan Weiss

Stavek in prelom
Alenka Maček
Dušan Weiss

VSEBINA

<i>Kajetan Gantar</i> Predgovor.....	VII
---	-----

KRAYNSKA GRAMMATIKA

<i>Marko Pohlin</i> Kraynska grammatika – Faksimile.....	3
<i>Jože Stabej</i> Kritični prevod Kraynske grammatike.....	201

BIBLIOTHECA CARNIOLIAE

<i>Marko Pohlin</i> Bibliotheca Carnioliae – Faksimile.....	319
<i>Luka Vidmar</i> Kritični prevod Biblioteke Kranjske.....	433

DODATEK

<i>Marko Kranjec</i> Bibliografija.....	587
<i>Jože Faganel, Luka Vidmar</i> Redakcijsko poročilo.....	639
Dosedanje izdaje.....	651

PREDGOVOR

KAJETAN GANTAR

Kot mnogo drugih naših požrtvovalnih kulturnih delavcev, tako ostaja tudi o. Marko Pohlin (1735–1801) pogosto pozabljen in nepriznan v senci večjih imen. In vendar se ta bosonogi avguštinec, ki so mu njegovi redovni predstojniki nalagali vedno nove obveznosti v dunajskih samostanih, nikoli ni izneveril svoji domovini. Neutruden, marljiv kot mravlja, je v pičlih petnajstih letih, kolikor mu je bilo dano delovati v domačem kraju, v rodni Ljubljani, objavil vrsto poučnih in nabožnih knjig v treh jezikih, še več spisov pa je ostalo v njegovi rokopisni zapuščini. Čeprav mu sodobniki in poznejši zgodovinarji očitajo marsikaj, eno mu brez izjeme vsi priznavajo: gorečo vnemo za slovenščino. Celo literarni zgodovinar France Kidrič, ki je bil Pohlinu vse prej kot naklonjen in ga je označeval kot »domišljavega posebneža«, priznava, da je bil Pohlin »prvi, ki je za potrebo slovenskega preroda javno pričal«.

V vrsti Pohlinovih spisov predstavlja njegova v latinščini napisana Bibliotheca Carnioliae pravo zlato jamo dragocenih zgodovinskih, življenjepisnih, bibliografskih in drugih podatkov. Ker je prva izdaja knjige (Dunaj, 1803) danes precejšnja redkost, druga izdaja (1862) pa poleg tega tudi precej pomanjkljiva, velja to delo že dolgo za deziderat, ki zaradi svoje bogate dokumentarne vrednosti zasluži, da se ponatisne, ob tem pa – zaradi vse manjšega znanja latinščine – tudi prevede v slovenščino.

Nič manj utemeljena ni želja po ponatisu in prevodu Pohlinove nemško pisane Krayske grammatike, ki sicer ni prva slovenska slovnica in ki v znanstvenem pogledu ne dosega pol stoletja mlajše Kopitarjeve slovnice, a jo priročniki in učbeniki po krivici podcenjujejo. In vendar je Pohlinova slovnica, kot je opozoril dr. Jože Toporišič, v marsičem inovativna in pomembna iz več razlogov.

Najprej zaradi uvodnega poglavja v katerem se pri nas prvič pojavijo preporodne ideje in domoljubni poziv kot npr.: »Ne sramujmo se svojega materinega jezika, preljubi rojaki, ni tako slab, kot mislite«. In ob tem

ogorčeni protesti proti tistim, »ki bi radi ta jezik med učenjaki docela zatrli in opustili.« Pozivi in protesti, ki danes niso nič manj upravičeni kot ob Pohlinovem času.

Prav tako pomembna je Pohlina slovnica zaradi poskusov slovenjenja slovnicega izrazoslovja. Čeprav so njegove terminološke rešitve včasih vprašljive, so vendar utirale pot poznejšim težnjam po načrtnem uveljavljanju slovenske terminologije na vseh področjih znanosti.

In ne nazadnje je ta slovnica še posebej zanimiva zaradi dodatka o spevorenosti in meroslovju, ki predstavlja – kljub okorni rudimentalnosti in naslonitvi na klasicistične vzore – prvi, žal v dosedanjih raziskavah premalo upoštevan poskus slovenske poetike, prvi zametek slovenskega verzoslovja. In hkrati teoretični temelj, na katerem so pisci našega prvega pesniškega almanaha, Pisaničarji, gradili svoje verzifikacije.

Ponatisu obeh del sta dodana prevoda: Kraynsko grammatiko je prevedel prof. Jože Stabej, Biblioteko Kranjske pa je poslovenil Luka Vidmar ob nasvetih dr. Marjana Smolika. Na koncu je dodana bibliografija vseh tiskov Marka Pohlina in dosedanjih študij o Marku Pohlino, ki jo je oskrbel prof. Marko Kranjec, in tekstnokritično poročilo, katerega avtorja sta prof. Jože Faganel in Luka Vidmar.

Ponatis in prevod teh Pohlinskih del predstavlja samo prvi korak k pravičnejšemu vrednotenju celotnega njegovega opusa in njegove vloge v okviru slovenskega razsvetljenstva. Prizadevali si bomo, da o sklopu problemov, ki se v tej zvezi odpirajo, v bližnji prihodnosti organiziramo znanstveno srečanje in izsledke srečanja objavimo v posebni publikaciji.

Pričujoči ponatis in prevod Pohlinskih besedil sta s subvencijo podprla Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Inštitut za slovensko literaturo ZRC SAZU. V še večji meri je izid te knjige omogočil dr. Bruno Breschi, zdravnik iz Gradeža, ki je kot ljubitelj z zanimanjem odkrival bele lise v raziskavah naše kulturne in slovstvene preteklosti, pri čemer se je rad prijateljsko posvetoval z literarnim zgodovinarjem dr. Jožetom Pogačnikom. Žal omenjena naša prijateljka, ki imata največ zaslug za nastanek knjige, njenega izida nista dočakala, saj sta oba preminila v istem letu 2002. Zato pomeni izid te knjige obenem tudi oddolžitev njenemu spominu. Spominu na dr. Jožeta Pogačnika, ki je bil idejni pobudnik edicije in eden najboljših poznavalcev opusa Marka Pohlina in njegovih sodobnikov. In spominu na zaslužnega dr. Bruna Breschija, ki je že prej omogočil ponatis nekaterih najlepših stvaritev naše baročne retorike in ki je nameraval z enako mecensko gesto podpreti ponatis del in raziskave, ki naj bi tudi naše razsvetljenstvo osvetljevale z novih zornih kotov.

KRAYNSKA GRAMMATIKA

FAKSIMILE

PREVOD

KRAYNSKA
GRAMMATIKA.

das ist:

Die crainerische
Grammatik,

oder

Kunst die crainerische Sprach regels
richtig zu reden, und zu schreiben,

welche

Aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen
derjenigen, so selbe erlernen, oder in selber sich
vollkommener üben wollen, bey ruhigen
Stunden mit besonderem Fleiße

verfaßt

zum Behuffe der Reisenden mit etwelchen
nützlichen Gesprächen versehen

und

Mit vollkommener Genehmhaltung
Hoher Obrigkeiten

zum Druck beförderet hat

P. MARCUS, A S. ANTONIO PAD.

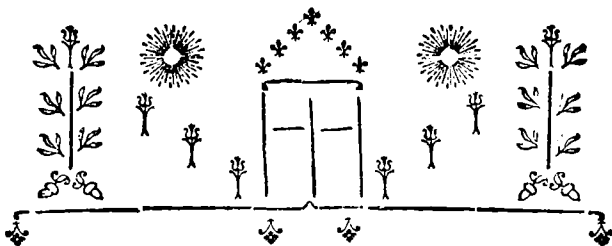
des uralten Eremiten Ordens der Augustiner Discal-
ceaten Professor Priester bey St. Joseph auf den
Landstrassen.

Laybach,

gedruckt bey Joh. Friedr. Eger, Lantschaftl. Buchdr.

Im Verlag bey Lorenz Bernbacher, Bürgerl. Buch-
binder. 1768.

Auswärtigen Herrn Herrn
Buchdruckern, dienet hiemit zur
Nachricht, daß der Verfasser mit
einem Verboth versehen seye, ohne
seinem, und seiner Obrigkeit Wissen
diese Grammatik nachzudrucken.

Vorrede.

Sprachliebender Leser !

Sine jede wohlgegründete Sprach hat ihr Lob, Ruhm, und Nutzen. Die Menschengesellschaft bedienet sich derselken zu ihren Vortheil, und Eröffnung der Gedanken sowohl, als auch zur Verewigung der Sachen. Das veraltete erneuert sie mit Worten, und das neue übermacht sie dem Alterthum in den Schriften. Keiner Sprache darf man das Lob, und Nutzen absprechen, es seye dann, man hätte Lust in einer babylonischen Verwirrung zu leben, oder unter vernünftigen Menschen wie ein vernunftloses Thier ohne Thon, ohne Sprache, ohne Unterscheid der Zungen zu wandlen, und nur etwas ohne verstanden zu werden daher brumlen. Beser einfsehende Gemüther verachten keine Sprache,

U 2

fie

4

Vorrede.

sie begreifen gar leicht ihren Nutzen, und Vorzüge. Viele geben sich deshalb große Mühe allerhand Sprachen zu begreifen.

Ich berühre aber dies Orts bloß nur unsere Landsprache, weil ich mir selbst die Last aufgeladen zum Nutzen des Vaterlandes, und zur Wiederherstellung der fast gänzlich verdorbenen crainerischen- oder (daß ich sie mit ihrem Urtitel nenne) der Illyrischen Sprache eine regelrichtige Grammatik zu verfassen. Was vor Vorzüge aber hat die crainerische Sprach vor sich? Ich frage, weil man ihr gar keinen Vorzug lassen will. Allein wie will man jene Sprach gar aus der Zahl der brauchbaren Sprachen verbannen, die doch des Alterthums wegen, so hoch berühmt ist? sintemalen das Illyrische gleich bey Zertheilung der Völkerschaften nach der Sündfluth durch des Taphet Noach Sohns Nachkömmlinge in diese Landschaft ist mitgebracht worden. O daß noch immer wie damals diese ganze Landschaft einer Sprache, und einer Redensart wäre! So würde man die crainerische Sprach, igt gewiß nicht vor so unachtbar halten.

Der,

Vorrede.

5

Verachtet man sie aber etwa darum, daß sie nur in einem kleinen Strich des Landes (was das Herzogthum Crain in sich begreift) üblich seye? Wer es der Ursachhalben verachtet, muß in den Landesbeschreibungen nicht viel bewanderet seyn, weil er von den weitläufigen Illyrien nichts weiß; wo doch diese Völker von Aufgang bis Niedergang: von einem Meer bis zum andern verbreitet sind. Zum Schimpf der Crainer sagt man: Crainer fände man in der ganzen Welt. So bald es aber um der Sprach wegen ankömmt, will man von ihnen in der Welt nichts wissen. Dessen ungeacht ist es dennoch bewähret (wie es die Landesbeschreiber anführen) daß man in unsäglich vielen nahhaften Orten eine der crainerischen ähnliche Sprache reden höret so sehr, daß man die meiste Welt gar recht konnte ein Illyrien nennen. Das Herzogthum Crain, Sisterreich, Croaten, Carntzen, Windisch Markt, Steuermarkt, Böhmen, Pohlen, Mähren, Schlesien, Orte am beyderseitigen Ufer der Elbe, Pommern, Cassubien, Moscau, Lithauen, Liefland, Preußen, Niederlausnig, Samogitien, Wolhynien, Podolien, Podslau, Sevezien, Neugarb, Wolodanissen, Ukraine, Pleskow, Czernichow, bey-

6

Vorrede.

des Reuffen, die mittnächtige weitschichtige Ländereyen von einer Seite bis Novazembla, Jugurthien und das Eißmeer von der anderen bis auf das Czirkaßische Gebirg, und caspische Meer, und was zwischen der Oßsee, und groß Scythien, zwischen den Parten, und Persien liegt, und so weiter in Hungarn Ort, Samburg und die Plätze an dem Ufer der Donau, so Weinberge pflügen, und so weiter Sclavonien, Dalmatien, Sriaul, Servien, Bosnien, Bulgarien, Unteralkanien, Macedonien, Thracien, Siebenbürgen, Moldau, Walachey, Klein Tartarey, Chersonesus, Taurick, und jene Theile, so am schwarzen Meer, Mäotischer See, und an Dohn- und Dipnerfluß wohnen, sind es, wo man solche Sprache redet.

Die erste Mutterzung ist zwar nicht überall allerdings rein genug geblieben, sondern hat sich in den Kindern in so entlegenen Ländereyen mehr oder weniger verborgen, und verkleidet, wie näher, oder weiter sie von der Stammemutter weggezogen sind, und lerneten für eine reine, und gegründete Sprache, eine zumal rauhe, harte, und fremde Mundart.

IIIe

Vorrede.

7

Alle diese Ueberwanderer haben Dalmatien, und das sogenannte Illyrien bewohnt; Daheraus ist Czech der Böhmen, und Lech der Pohlen, Stammväter gezogen, und wehrend des Zugs haben sie überall Leute ihrer Zunge, und Orte ihrer Sprache als Zeugen ihres Dagesewens zurück gelassen, auf daß die Ueberwanderung, die Gemeinhabung, und Verständniß der Landsmannschaft nicht unterbrechen möchte. Und so wurden sie insgemein Illyrier oder Slaven, oder sonderheitlich hier Crainer, Kraynzi, in dem Dalmatien am nächsten gelegenen Lande wohnende, dort Wenden, oder Windische Slavenzi: das ist: die glorreichen; igt Slavonier Saklavoni Sklavoni: die Feindwürger; igt Mährer Moravzi die Bezwinger; bald Böhmen Bojemi die fürchterlichen; bald Pohlen Pojlaki die Feldlägerer, und wieder anderstwo Bayerling Vojarji die Feldfürsten; wieder anderstwo Pomerrer Pomurjani die Seevölker; und so anderstwo Moscoviter Moshkowiti: Klopfmänner, und Reussen Resfajeni die Zänker, oder weit ausgetretete u. s. f. benamset.

8

Vorrede.

Allein nicht nur die Völker, sondern auch die Ortschaften, wo sie vorüberzogen, haben von ihnen einen Namen ihrer Sprache angenommen, also heißt in Rußien Stuhlweissenburg Beograd: Constantinopel Zsargrad, das ist: Kayfersburg. Die Hauptstadt in dem Steuermarkt Gradec ein Schloß oder Vestung-Leipzig Lipeza, die berufene Handelsstadt in Sachsen. Die erste Vorstadt in Wien, so man aus Crain kommt, hat von den Crainern den Namen Widen bekommen, weil sie ankommende einander fragten: videsh Dunej? ware die Antwort: videm, und als sie in ihr eigenes Wirthshaus kommen, fragten sie: kolku Kraynzov, hat die Vorstadt bis heutigen Tage den Namen Widen, und das crainerische Wirthshaus bey der Goldkranzen den Namen.

Gewiß! die Ausdrückung der Worte crainerischer Sprache hat schon was besonders. Das einzige Wort Buh seye genug zur Zeugniß, worinn man die dreyeinige Gottheit so wunderbar ausgedrückt erblicket. Ein Wort dreyer Buchstaben ist: Buh, B ist der erste unter den Mitlauteren. Damit kann man auf Gott dem

Da

Vorrede.

9

Vater den Ursprung aller Dingen verfallen
 Der zweyte ist u, er wird aber in der Abänderung
 in o veränderet, wodurch man so wunderbar
 in das größte Geheimniß unsers Glaubens
 geführt wird: Das Wort ist Fleisch worden,
 und hat in uns gewohnet. Endlich
 der dritte ist h ein Athembuchstabe, und eben
 darum ein figürliches Zeichen Gott des heiligen
 Geistes, der, weil er von seiner Natur unsichtbar
 ist, hat in Gestalt einer Taube über den
 Sohn Gottes sich sehen lassen, also wird auch
 das h in der Abänderung in g versetzt, so oft
 das u in o veränderet wird, damit desto leichter
 das Wort gehöret, und das Geheimniß erkennet
 würde, was Gott heißen solle.

Weiters! bishero hat man auch
 an der Regelrichtigkeit crainerischer Sprache
 verzweiflet, gegenwärtige Grammatik zeigt den
 Gegentheil. Auch wieder ein herrlicher Vorzug
 vor die Sprache. Ich weiß aber noch mehrere
 dergleichen, deren einer ist: Das Pabst Sadrian
 der II dem heiligen Bischof Cyrilus vermög ei-
 nes päpstlichen Gewaltsbrief erlaubet in Myri-
 scher, wie in der lateinisch, und griechischer
 U 5 Sprach

Sprache Meß zu lesen, die geistliche Tagzeiten zu betten, ja allen Kirchendienst in erstgelobter Sprach zu halten. Dieß thun noch heut zu Tag: Illyrische Priester.

Man sehe aber auch auf den Nutzen, welcher geist- und weltlicher Obrigkeit aus der Sprache zum guten kommt, so man in eigener Sprache dem Landmann bespricht, und zum Gehorsam der Kirche, und des Reiches geneigter macht. Sehr gefehlt ist es, wenn man mit Crainer deutschcrainerisch spricht, und nicht leicht verstanden werde, oder es wäre Noth alle Dorfleute lerneten wegen ihrer Herrschaft die deutsche Sprach.

Die studirende Jugend wird igt auf das Latein nicht so viel, als auf das auserlesene Deutsche angehalten. O daß sie auch auf das recht crainerische sich verlegte, weil sie nach geendigten Schulen sowohl selbst eigenem Wohle, als anderer Nutzen mittlerweile durch diese Sprach werde fürsehen müssen. Dieß haben wir vernachlässiget: Darum ist es kein Wunder, daß wir

Borrebe.

II

wir von Ausländern in unserm Lande verlacht, und Sprachdiebe benamset werden, als ob wir aus Mangel eigener Worte selbe aus anderen entlehnen müßten, oder daß wir uns in fremden Ländern unserer Sprache schämen müssen, und so wir wiederum zurückkehren, ausgeben unsere Muttersprach ganz, und gar vergessen zu haben. Schämen wir uns nicht unserer Mutterprach liebste Landesleute! Sie ist nicht so schlecht, als ihr es glaubet. Kom die Herrscherinn aller Völkerschaften hat ihren Werth in ganz unterscheidentlicher Hochachtung, da es in dem Vaticanischen Büchersaal zwei Bildsäulen aufgerichtet: eine dem heiligen Cyrillus, und eine dem heiligen Hieronymus, nur von darumen allein, weil sie eigene Buchstaben Illyrischer Sprache erfunden haben; Und Kayser Karl IV. ließ einen kaiserlichen Befehl ausgeben, kraft welchen allen Churfürsten gebotten wurde, ihre Prinzen vor allen besonders in Illyrischer Sprache unterrichten zu lassen.

Weit ist es mit unserer Sprach gekommen, daß es scheint, als wolle man sie unter gelehrten völlig aufheben, und vertilgen. **Be-
hütte**

Hätte es Gott! was wird denn der ungelehrte anfangen? Dem abzuhelpen ist das erste Mittel die Grammatik, das zweyte ein vollständiges Wörterbuch, daß ich auch schon bey Händen habe, und zum Nutzen des Vaterlandes liefern will, sofern mir nur jemand hilfreichend unter die Arme greifen wollte. Ohne diesen beyden Flügeln kann sich die Sprach nicht empor schwingen. Sie wird alleweil von den fremden verachtet, und von den einheimischen niemals verstanden werden.

Die Grammatik ist freylich ein gar gutes Mittel eine Sprach aufrecht zu erhalten. Unser so edle, so nützliche, so heilige Sprache hat in unserm Erzherzogthum Crain von Zeit einiger Jahren so sehr abgenommen, daß selbe die älteren Crainer kaum mehr können würden. Was ist dessen Ursach? eine aus anderen, weil keine Regel, keine Grammatik vorhanden gewesen, wo man die Probrichtigkeit hätte suchen können, oder finden sollen. Viele, oder wenn ich es recht sagen soll, alle seufzten nur noch einer Grammatik. Ich eben auch. Von allen anderen Sprachen sahe man schier alle Jahr eine andere Gram-

ma-

Vorrede.

13

matik ans Licht kommen. So gar zu Lübben in der Niederlausitz (wer würde es glauben?) hat uns neulich, das ist in entwichenen 1761sten Jahr M. Johann Gottlieb Hauptmann, in 8vo eine anzurühmen würdige windische Grammatik geliefert. Die crainerische aber bliebe immer in der Festigkeit heisser Verlangen, und Troste guter Hofnung unter dem Regen unnothwendiger, oder etwa gar unmöglicher Dinge verborgen. Nach so langer Zeit verzweiffete fast Jedermann die crainerische Sprach in die Regeln zu bringen: Mir fiel es eben schwer. Allein die Liebe zum Vaterland, und der Muttersprache machten alle Mühe gering, und hebten alle Beschwerden aus dem Angel. Ich faßte Muth wenigst so viel zu geben, was noch kein Landesmann bevor gegeben hat. Macht mir jemand was bessers nach? wohlgemuth! mich wird es erfreuen, daß ich mit meinem Kleinen Werkchen anderen so viel Muth gemacht sich in was besseren sehen zu lassen. Lasse sich nur Feiner, der etwas dergleichen im Schild führet, durch eitle Absichten sich davon abschrecken. Trog! sollt er es probiren. Ich gebe mich zufrieden, der Palmzweig hangt noch in der Mitte, greife nach selben, wer etwas besseres zu machen sich getrauet.

Ich

Ich will auch diesen Ehrenkranz fahren lassen. Dieß ist mir schon genug, daß ich unter meinen Landesleuten so viel Eifer erreget besser um die eigene Sprache zu sorgen, und um selbe sich anzunehmen.

Ich weiß gewiß, diese meine Grammatik wird durch vieler scharfsichtiger Schrifttrichter Augen, oder besser zu sagen durch vieler Spöttervögel Hände laufen. Es wird darinnen nicht allen alles gefallen; etwas für was altes, etwas vor was neues, erfonnenes, und niemals gehörtes angesehen, oder gar als etwas croatisches vorwerfen werden. Ein jeder wird sich in seinen Sinn übernehmen, sich darüber aufhalten, und etwas auszustellen wissen wollen. Allein ich sage es ja nicht, daß dieß ein vollkommenes Werk ohne Abgang wäre, dieß und so viel will ich nur gesagt haben, daß ich zwar so viel gethan, was noch keiner bis dato gethan, es ist mir nur leyd, daß ich nicht so viel habe thun können, als ich mir gewünschet hätte. Lassen wir es gut seyn, so lang nichts besseres vorkommet.

Ich habe mein möglichstes beygetragen, und habe sogar die grammaticalischen Kunstwörter

Vorrede.

15

ter (ich bekenne es) durch eigene Gewalt gesetzt. Ist dieß aber was übel, daß ich mich jenes Rechts bediene, so ich von Adam unserem Stammvater ererbet; den Sachen nach allgemainer Willkühr, und derer Beschaffenheit die Namen zu geben. Die Sternseher, die, so neue Inseln finden, und die Künstler haben solche Gewalt ihr neues Werk, die neue Insel, oder den Stern mit einen neuen Namen zu belegen, und einem neuen Grammatiko soll es nicht gelten Worte aus den Wurzeln zu formen, so die Sach und die Natur der Sache entwerfen, und zu verstehen geben.

Legtlich, was die Mundart, und Ausspruch anbetrifft, in dem habe ich mich an keine gewisse Gegend gerichtet. Ich folge hierinn die Gelehrten, und Spracherfahrenen die ein Wort zu schätzen, und zu nehmen wissen. Die Schulen macht fest die Sicherheit der Regeln. Das eigene Belieben zu sprechen wie man will, bringt Verderben der Sprach unter dem Pöbel. Fürchte man sich nur nicht dafür, der gemeine Mann werde sich ein gutes und regelrichtiges Wort nicht gefallen lassen, oder nicht verstehen.

sehen. Der Sinn, und Verstand wird ihm selbes zu fassen helfen, was er ehender nicht zu nennen gewußt hat. Darüber werden einige Lachen, ich achte es aber nicht, sondern gedenke mir immer: Spöttler giebt es viel, wie der Narren eine große Zahl überall. Jener Zunge ist schwer auch in den besten Dingen zu entweichen. Selbe ist Ursach zu wenig von rühmlich und rechtschaffenen Bemühungen abzustehen. Wer eine Sprach oder ein Wort veracht, und den Redner ohne Grund, und ohne daß er das wenigste von einer Grammatik versteht, verlacht, ist würdig von der ganzen gescheiden Welt ausgepiffen zu werden. Du aber Sprachgünstiger Leser! nehme dieses mein Werkgen mit geneigten Gemütthe an, weil ich es aus besten Gemütthe verfaßet habe, so habe ich, so wirst du auch hietinn dein Ziel erreichen. Lebe wohl!

Der

Cyrilischen Buchstaben Fol. 1

A. a. a. As A. a.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Shweti Sh. sh
Б. б. б. Boga. B. b	Ш. ш. ш. Sha. sh.
Ѧ. D. d. Dobro. D. d.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Shzha Shz.
Ѧ. E. e. Esti. E. e.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Terdo. T. t.
Ѧ. Ф. ф. Fert. F. f.	Ѧ. Ѧ. Theta Th. th
Г. г. г. Glagole G. g.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Uk. U. u
Х. х. х. Hir H. h	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Vidil. V. v
Н. н. н. Jme. J. i.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Wodil W. w
І. і. і. Jod. J. j	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Xi. x (gar selten gebraucht wurde für
К. к. к. Kaka K. k	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Ylxonyre. go. gebr.
Л. л. л. Ludi. L. l.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Zheruv. Z. z.
М. м. м. Mislite. M. m	Ѧ. Ѧ. Ѧ. ishe. H. H. waren eigener Worte
И. и. и. Nash. N. n.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. B. si. Ѧ. Ѧ. Buchsta- ben gewe- sen
О. о. о. On. O. o	Ѧ. Ѧ. Ѧ. B. jer. b. b.)
Ѧ. П. п. Patoj. P. p.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. B. jad b. t.)
Ѧ. Ку <small>ware nicht sehr im Gebrauche</small>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. H. ja) Waren
Р. р. р. Rezi P. r.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. E. je) Doppellau,
Ѧ. S. s. Sele. S. s	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Ю. jo) : terc gewe-
Ѧ. З. з. Sejme S. s.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. E. jus.) sen
Ѧ. С. с. Slavo S. s.	

DEHMANN Sc. Graec.

Glagolitischen Buchstaben

Ѡ. ѡ. ѣ. <i>As. A. a</i>	Ѣ. ѣ. ѥ. <i>Sejme. S. s</i>
Ѣ. ѣ. ѥ. <i>Boga. B. b</i>	Ѧ. ѧ. Ѩ. <i>Slavo. S. s</i>
Ѧ. ѧ. Ѩ. <i>Ci. C. c</i>	Ѭ. ѭ. Ѯ. <i>Shivitelh.</i>
Ѭ. ѭ. Ѯ. <i>Dobro. D. d</i>	Ѱ. ѱ. Ѳ. <i>Sha. sh.</i>
Ѱ. ѱ. Ѳ. <i>Esti. E. e</i>	Ѵ. ѵ. Ѷ. <i>Shzha. Shs</i>
Ѵ. ѵ. Ѷ. <i>Tert. T. t</i>	Ѹ. ѹ. Ѻ. <i>Terdo. T. t</i>
Ѹ. ѹ. Ѻ. <i>Glagole. g.</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Ursk. U. u</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Hir. H. h</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Vidil. V. v</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>ime. J. i</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Zheruw. Z. z</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>je. J. j</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>je. Jer. J. j</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>kako. k. k</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Jad.</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Ludi. L. l</i>	Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>jus. ju.</i>
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Mishitim</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Nash. N. n</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>On. O. o</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Oth. O. o</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Бокор. B. p</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Rezi. R. r</i>	
Ѽ. ѽ. Ѿ. <i>Sele. S. f</i>	

Für das Q hat man
ѼѼ, und für das
W. hat man ѼѼ, od
ѼѼѼ. ѼѼѼ. gesetzt.

Der crainerischen Grammatik

Erster Theil/

Von der Wortforschung (od bessedne sazher-
noste) insgemein

Von den Buchstaben.

Die Crainer haben fürnemlich 25. Buch-
staben, als: A, b, c, d, e, f, g, h, i, k,
l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, w, x, y, z.
Seze man zu denen noch das v, und j dazu, so
sind deren mitsam 27.

Die Buchstaben (zherke) sind figürliche Zels-
chen, aus denen Wortglieder (slothe) zusamge-
setzt werden.

Deren einige werden in Selbstlautere (sa-
moglasne) andere in Mitlautere (skupglasne)
abgetheilet; jene, weil sie ohne Beyhilfe eines
andern ausgesprochen werden, sind: A, e, i,
o, u. Diese aber, so mit Beyhilfe eines
Selbstlauters ausgesprochen werden, sind: Be,
ce, de, ef, ge, ha, u. s. f.

B

Wie

18 Der crainerischen Grammatik,

Wiederum andere werden Doppellautere benamset, wenn nämlich zween Selbstlautere hart an einander stossen, und sind diese: Av, ev, iv, ov, uv. Va, ve, vi, vo, vu. Ja, je, ji, jo, ju. Aj, ej, ij, oj, uj. Dazu kommt auch noch das doppelte aa, oder á, das ee, oo, und uu. Es giebt wohl auch Wortallieder mit einem Dreylaut: jaj, jej, joj. Von diesem wird im dritten Theil, ersten Cap. ein ausführlicheres gesagt werden.

Aus Buchstaben werden Sylben (sloske) aus Sylben Worte (beskeda) aus Worten eine Rede (govor) gemacht.

Eine Rede aber kann aus 7. Theilen bestehen; aus dem Nenn- Für- Zeit- Neben- Vor- Zwischen- und Bindewort. Es ist kein Wort in der Rede, so in diesen 7. Theilen nicht eingegriffen wäre. Siehe ersten Theil letztes Cap. Jede Art, oder Theil der Rede soll man sich besonders zu unterscheiden bekleiffen, denn es hilft nicht wenig zur Begreifung der Sprache sich auf die Verständniß, und Unterscheidung der Worte zu verlegen. Dies vorgemerkt, nun zur Sache!

Von den Artikeln.

Der Artikel, das ist: das Bestimm- oder Geschlechtswort (spolska beskeda) wird den
Wor-

Erster Theil.

19

Worten bezaeßelt, um zu erkennen, welches
ley Geschlechts das ein Wort seye; deren sind
dreyerley: des männlichen, weiblichen, und
ungewissen Geschlechts.

Der König, ra Krayl, ist männl. }
Die Königin, ra Krayliza, ist weibl. } Ges
Das Herz, ra Serze, ist ungew. } schlechts.

Erstes Capitel.

Von den Neunwörtern.

Ein Neunwort (imenska beseda) ist, womit man etwas zu verstehen giebt, als Buh Gott, Zhlovek Mensch, u. s. w. und dieses ist entweder

Ein eigenes (lestnu ime) womit man eine gewisse Sach, oder Person zu verstehen giebt, als: Jernej Barthölme, Lublana Laybach, Dunej Wien. Oder

Ein gemeines, womit man keine gewisse Sach, oder Person bestimmet, als: Gospud Herr, Misa Tisch, u. s. f. Oder auch

Ein Aufwort (mnoshena beseda) womit man eine Menge schon in der einzeln Zahl bestimmet, dergleichen giebt es in der crainerischen Sprache eine Menge, wie: mnosheza Schaar, Ludstvu Volk, Zheda, Heerde, Smrezhje viel Tannenbäume, Vojska Kriegsbeer, u. d. In der Rede aber ist es entweder

B 2

Ein

20 Der crainerischen Grammatik,

Ein Selbstworte (samavojna) oder Hauptworte, weil es für sich selbst in der Rede steht, z. E. Svejč Welt, Gospa Frau, u. d. Oder

Ein Beywort (perstavna bes.) so in der Rede allzeit bey einem Hauptworte stehen muß, sonst kann es nicht wohl gefaßt werden, z. E. mogozhne Zeslar mächtiger Kaiser, lepa Hischa, schönes Haus, u. s. w.

Ein Kennwort hat 4. Eigenschaften. 1. Das Geschlecht. 2. Zahl. 3. Fragfall. 4. Die Abänderung.

§. I.

Ein Selbstwort hat nur ein Artikel oder Geschlechtswort nach dem Geschlecht, wissen es ist; ein Beywort aber hat 3. Geschlechter, weil es Selbstworte von allen 3. Geschlechtern annehmen kann. Dies Geschlechtswort wird in der Rede Zierde halber nicht selten ausgelassen, wie in zweyten Theil ersten Cap. schon wird gemeldet werden.

§. II.

Das Geschlechtswort ist Dreyfach (wie schon ist gemeldet worden) nämlich: männlich ta der, weiblich ta die, ungewiß tu das. Diese Artikeln lassen sich nach keiner andern Sprache richten; denn nicht alles was in deutschen männlich ist, ist auch in crainerischen männlich, sondern ist bald männlich, bald weiblich, zc.

§. III.

Erster Theil.

21

§. III.

Zahlen sind bey den Crainern wie bey den Griechen drey, nämlich: die Einzele (samue-
ne) so nur eine Sach, als: Der König Krayl;
die zweyfache (dvojne) so nur zwe Sachen,
una dva Krayla, jene zween Könige; und die
vielfache Zahl (mnoge shetve) so mehrere Sa-
chen bedeutet, als: alle Könige zusam, uñ
Krayli skupej.

§. IV.

Ein Fragfall (prigba) ist nichts als eine
Veränder. in der letzten Sylbe eines Wortes,
deshalben können solche Fragfälle auch En-
dungen benamset werden, weil auf jede Frag
das Wort eine andere Endung annimmt. Sol-
cher Endungen haben die Crainer 7. in bey-
den Zahlen. Die erste ist der Rennfall (Ime-
nuvavz) 2. End. der Zeugefall (Rodnik) 3.
der Befehl (Daiavz) 4. der Klagfall (To-
Ńnik) 5. der Ruffall (Vekavz) 6. Nehm-
fall (Smaknik) 7. der Gleitsfall (Sprenu-
vavz) Jeder trifft mit seiner Frage übereins.

§ V.

Die Artikeln nach allen Geschlechtern, und
Zahlen.

B 3

Mo-

22 Der crainerischen Grammatik,
Moshkega - Shenskega - Nobenega spolla:

Einfach.

1	Ta	der	Ta	die	Tu	daß
2	Tega	deß	Te	der	Tega	deß
3	Temu	dem	Ti, te	der	Temu	dem
4	Tega	den	To	die	Tu	daß
5			o Ti!	o du!		
6	Od tega	v. dem	Od te	v. der	Od tega	v. dem
7	Is tem	m. dem	Is to	m. der	Is tem	m. dem

Zweyfach.

1	Ta	Te	Ta	die 2.
2	Teh	Teh	Teh	der 2.
3	Tema	Tem	Tema	den 2.
4	Ta	Te	Ta	die 2.
5	O va!	O ve!	O va!	o ihr 2.
6	Od teh	Od teh	Od teh	von den 2.
7	Is tema	Is teme	Is tema	mit den 2.

Wiefach.

1	Ti	Te	Te	die.
2	Teh	in allen dreyen.		der.
3	Tem	„	„	den.
4	Te	„	„	die.
5	O vi!	O ve!	O vi!	o ihr!
6	Od teh	„	„	von den.
7	Is temi	Is teme	Is temi	mit den.

§. VI.

Erster Theil.

23

S. VI.

Von den Abänderungen.

Nach der Zahl der Geschlechter haben die Grainer auch nur drey Abänderungen (Prestav-noste) Die männlichen Kennwörter sind also der ersten Abänderung. Sie gehen in der zweyten End. in a auß, wie :

Erstes Muster der ersten Abänderung.

1	Ta	Krayl	der	König.
2	Tega	Krayla	des	Königs.
3	Temu	Krayl. u	dem	König.
4	Tega	Krayl. a	den	König. .
5	O	Krayl!	o	König.
6	Od tega	Krayl. a	von dem	König.
7	S'tem	Krayl. am	mit dem	König.

Vielfach.

Zweyfach.

1	Ti	Krayl-iTa	Krayla	die	} 2. König.
2	Teh	Krayl-ov	ov	der	
	V'teh	Krayl-eh	eh	in den	
3	Tem	Krayl am	ama	den	
4	Te	Krayl-e	a	die	
5	O	Krayl i	a!	o	
6	O.1 teh	Krayl-ov	ov	von den	
7	S'temi	Krayl-ami	ama	mit den 2. Königen.	Ueber

2 4

24 Der crainerischen Grammatik,

Ueber dies Muster werden alle Nennwörter männlichen Geschlechts, so lebhaftige Sachen bedeuten, abgeänderet, wie auch die Namen der Monaten, Bölkern, zc. Andrej, Anton, Bradobrivz Barthfcherer, Dovjak Wildling, Far Pfaff, Hudizh Teufel, Hlapzhez Jüngling, Jesdezh Reiter, Komar Mücke, Gelse, Knish Graf, Kofl Bock, Labud Schwanne, Listar Brieftrager, Listmarnek der Schriftbefliesener Student, Matul Sommervogel, Martinz Endör, Navidlivnek Nasprutnek Eiferer Wiederfacher, Oproda Waffenträger, Osl Esel, Pajk Spinne, Povsh Schneef, Rodovicnek Vorfahr, Borältern, Sludz Sathan, Sushez Märzmonat, Set Tochtermann, Tezh Vogel, Urah böser Geist, Vojshak Held, Wenezhan Benediger, Wejzhez Flüchtling, u. d. m.

Anmerkungen.

1. Welche aber kein Leben andeuten, haben die 4. End. einzel. Zahl mit der ersten gleich, wie: Blisk Blut, Bofhez Weyhnacht, Beteg Schmerz, Krankheit, Duh Geruch, Geist, Govtanz Rehle, Hleb Laib, Kruh Brod, Log Wald, Lov Fang, Mrak Abenddämmerung, Nahod Schnuppe, Ognenek Feuerstein, Ogurk Brennendholz, Plunek Speichel, Rosh Rost, Störd Sat Hönigsaum, Shufhek Kienruß, Terst Rohr, Urisk Eßig, Zheleshnek Dfengelehnter, u. d.

2. In der 7. End. M. Zahl verschlucket man gar oft in Reden, ein oder wohl auch gar zween Buchstaben, wie: s'Kraylmi, oder Krayli für Kraylami, s'Gospuami, oder Gospudi für s'Gospudami, u. s. f.

Zwey

Zweytes Muster der ersten Abänderung.

Einfach.

1 Fant	der Knab.
2 Fanta	des Knaben.
3 Fant-u	dem Knaben.
4 Fant-a	den Knaben.
5 O Fant!	o Knab.
6 Od Fant-a	von dem Knaben.
7 s' Fant-am	mit dem Knaben.

Vielfach Zweifach.

1 Fant-ji	Fant-a	die	} 2. Knaben.
2 Fant-ov	eben so	der	
V' Fant-eh	in	den	
3 Fant-am	ama	den	
4 Fant-e	a	die	
5 O Fant-ji	a!	o	
6 Od Fant-ov	ov	von den	
7 s' Fant-ami	ama	mit den	

Also werden alle abgeändert, so in ad, at, et, ed, id, it, od, ot, ud, ut : in ar, ant, ash, ast, er, ent, esh, est, ir, int, ish, ist u. s. f. in der ersten Endung. E. S. ausgehen, wie Gospodar Hausherr, Uratar Pfortner, Thorsteher, Brat Bruder, Las Haar, Mosh Mannsbild, Pérst Singer, Sob Zahn, Kmet Bauer, Tat Dieb u. d.

26 Der crainerischen Grammatik,

Anmerkung.

Die meisten aus denen haben in der 7. End. M. 3. in my 3. E. s' moshmy, s' sobmy, s' wojmy mit Kaufhandeln, s' nohemy mit Nägeln anstatt s' moshami, s' sobami. Zheber hat auch in der 2. M. 3. Zhebar der Fäßer, wie auch jesar mosh ein Tausend Mann.

Drittes Muster der Ersten Abänderung.

Einfach.

1	Ta	Roh oder ruh	das Horn.
2	Tega	Roga - rogova	des Hornes.
3	Temu	Rogu - rogovu	dem Horne.
4	Ta	Roh - ruh	das Horn.
5	O	Roh - ruh!	o Horn!
6	Od tega	Roga - rogova	von dem Horne.
7	s'tem	Rogam- rogovam	mit dem Horne.

Vielfach.

Zweifach.

1	Ti	Rogovi roga - rogova	die	} 2. Hörner.
2	Teh	Rogov-rogovov	eben so	
V	Teh	Rogeh-rogoveh	der	
3	Tem	Rogem - rogovam - gama - govama	den	
4	Te	Roge - rogove - ga - ova	die	
5	O	Rogovi!	ga! gova! o	
6	Od teh	Rogov rogovov - eben so	von den,	
7	s'Tem	Rogami-rogovami - rogama-rogovama	mit	2. Hörnern.

Also

Erster Theil.

27

Also werden gemacht jene Nennwörter, so in der zweyten Endung E. 3. oder auch 3. Zahl in der ersten Endung in ova ausgehen, dergleichen sind: Buh, Gott. Syn. Sohn. Mosh, Mann. Kos, Stuck, Canone. Vetrovi, Bauchwinde. Mäh, Lederner Sack. Blasz half. Val. Valovi, Wellen. Vus, Wagen. Dar, Gaab, Geschenk. Rod, Junst, u. a. m.

Anmerkungen.

1. Diese, und dertey Nennworte, welche eine lebende Sach andeuten, können auch über das erste Muster abgeändert werden, weil man beedes sagen kann, Syni und Synovi, die Söhne. Moshji und Moshovi, Mosh hat in der 3. End. M. 3. Moshem.

2. Einige aus diesen haben auch in der 2. End. E. 3. ein u. fürs a, wie Syna oder Synu, des Sohns. Daru, Myrú, Lanu, des Flachses. Pragú, der Thürschwelle. Strahú, der Furcht. Uratú, des Halses. Sadú, des Obstes, u. a. m.

3. Dan Tag, ist des ersten Musters dennoch sagt man in der 2. und 3. Zahl dny anstatt dnevi oder dneva, und dneh anstatt dneveh, dneimi anstatt dnevami. Diesem folgen noch etlich wenige nach, wie Pasy oder Pasovi, Gürteln. Dary oder Darovi, Säcken.

4. Einige männliche Nennworte sind nur in der 2. und einige auch wohl in der 3. gebräuchlich, wie: Ludji, Leuthe, Menschen. Teh Ludy, v'teh Ludgh, tem Ludem, te Ludy, s'tem Ludmy, ist fast ein eigene Abänderung. Also sind auch mehrerer Zahl, Otroki oder Otrózi, Kinder. Svitezi, Unterhose. Otróbi, Kleyen. Shnabli, Lefzen, Lippen.

§. VII.

28 Der crainerischen Grammatik.

§. VII.

Die zwoente Abänderung.

Enthaltet in sich jene Nennworte des weiblichen Geschlechts, und zuerst jene, so in der ersten Endung in a ausgehen. Deren

Erstes Muster ist :

Einfach.

1	Ta	Krayliza	die	Königin.
2	Te	Kraylize	der	Königin.
3	Te, ti	Kraylize - i	der	Königin.
4	To	Krayliz - o	die	Königin.
5	O	Krayliza!	o	Königin.
6	Od te	Krayliz - e	von der	Königin.
7	s' to	Kraylize - o	mit der	Königin.

Vielfach.

1	Te	Krayliz - e	die	} Zweifache
Zahl ist in dieser
Abänderung
mit der vielfachen
ganz gleich.
2	Teh	Krayliz	der	
	V'teh	Krayliz - ah		
3	Tem	Krayliz am	den	
4	Te	Krayliz - e	die	
5	O	Krayliz - e	o	
6	Od teh	Krayliz	von den	
7	s'teme	Krayliz - ame	mit den	Königinnen.

Erster Theil.

29

Also werden abgeändert : Antela, Handtuch. Bakla, Sackel. Puzha, Kürbiß. Daniza, Morgenstern. Dekelza diviza, Jungfrau. Dojniza, Saugame. Germada, Scheiterhaufe. Gromazha, Steinhäufe. Gerzha, Beil, Ast, Geschwulst, Tappel. Himba, List. Hamba, Hohn. Hinavshena, Steifnerer. Jetecka, Schwindfucht. Jama, Grube. Kerniza, Wirbel. Kletka, Vogel-Schlaghäusgen. Lukna, Loch. Mladika, Zweig, Rebstock. Muha, Fliege. Mufga, Sumpf, Moraste. Natmasa, Uebermaaß. Odeja, Decke. Omedlevza, Ohnmacht. Osla, Weßstein. Ojstroga, Sporn. Pika, Lippstein. Plorniza, Kürbiß. Ponuv, Pfane. Pesa, Ranrube. Rana, Wunde, Rehqva, Rätich. Sarija, Morgenröthe. Sklada, Skladovenza, Polyloge. Sblahca, Befreundschaft. Sekira, Hacke. Smota, Irrthum. Svieloba, Licht, Schein. Vafha, grüner Ager. Vira, Glauv. Zhervojedna, Zhervovina, Wurmfisch. Zipla, Puißader. u. a. m.

Anmerkungen.

1: Deklezh, das Mädchen ist zwar weiblichen Geschlecht, wird aber durch das männliche wie Krayl abgeändert, Deklizha des Mädchens, dva Deklizha zwey Mädchen, per Deklizheh bey den Mädchen, u. s. f. Besseda hat in der B. 3. 2. End. Bessedy.

2. Einige wenige haben in der 2. End. V. und 3. Zahl in á lang zum Unterscheid der ersten End. einz. Zahl, wie Nashch, Hziira, Sestrá, Gospá, Vodá, Bervá, Tèmmá, Moshná, Obervá, Jegrá, Tetá, &c. unser Töchtern, Schwestern, Frauen, Wasser, Stegen, Finsternissen, Beiteln, Augenlieder, Spiel, Mumen &c.

Zwey:

30 Der crainerischen Grammatik,
Zweytes Muster zweyter Abändes
ruuy.

Einfach.

Vielfach.

1	Zhednost	die	} <i>Zug. m.</i>	Zhednost e	die	} <i>Zughen.</i>
2	Zhednoste	der		Zhednost	der	
3	Zhednost-i-e,	ter		v'Zhednost-ah	-	
4	Zhednost	die		Zhednost am	den	
5	O Zhednost!	o		zhednost-e	die	
6	Od Zhednost e v. der			o Zhednost-e	o	
7	s' Zhlednost-jo m. der			od Zhednost	v. den	
			s'Zhednost-ame	m. den		

Die zweyfache Zahl ist in diesem Muster
durchaus mit der vielfachen gleich.

Also werden folgende abgeänderet: Bledust. Blei-
che. Bogabojezhnost. Gottesfürcht. Gnad. Schun-
ke. Boshast, Fraiß. Jakost. Kraft, Zugend,
Muth. Jessen. Lerbst. Klop. Vanf. Ko-
kush. Henne. Lubesivost. Goldseligkeit, Freund-
lichkeit. Mast. Fette. Misl. Gedanken, Gemüth.
Nazhast, Unehr. Past, Falte. Pishuv, Pfeife.
Pripovist, Spruch. Sauh, Ohrfeige. Shalost, Frau-
rickheit. Salost, hütsche Art. Spomlad, Frühling.
Terdnost, Stärke, Firmament. Umetalnost, Kunst,
Uebersetzung. Uecknost, ersprießlich, Gedeihlichkeit.
Usteklost. Hundswinde. Zhellust, Kefle, u. a. d.

Anmerkung.

Mate hat in der vierten End. E. j. mater,
und in der neynten s' materjo, mit der Mut-
ter.

Drit-

Erster Theil.

Drittes Muster der zwenyten Ab-
änderung.

Einfach.

Vielfach.

1	Skerb	die	} Softe.	Skerby	die	} Soften.
2	Skerby	der		Skerby	der	
3	Skerby	der		v'Skerbēh	der	
4	Skerb	die		Skerbem	den	
5	o Skerb!	o		Skerby	die	
6	od Skerby	v. der		o Skerby!	o	
7	s'Skerbjo	m. der		od Skerby	v. den	
			s'Skerbmy	m. den		

Die zwenyfache Zahl ist der vielfachen
gleich.

Also wird abgeändert Ersh, Korn, Dünfel. Kad,
Wanne. Kry, Blut. Pēzh, Ofen. Pērit, Erde.
Polnuzh, Mitternacht. Smet. Kehrcht. Lnet,
Spreu, Ush, Laus. Gus, Gans, u. d.

Anmerkung.

1. Einige haben nur allein die 2. und 3. Zahl, wie
Bukuvze, das Büchlein. Drofhje, Gerbe. Dure,
Thor. Gosle, Geige. Jaselze, Krippe. Hlazhe,
Hose. Kleshe, Fange. Ozhy, Augen. Pēse, Brust.
Rake, Mühlgang. Shkarje, Scheer. Saroke, Ver-
sprechen. Vilze, Gabel. Vize, Segfeuer. Werfho-
le, Rostbrätchen, u. d. m.

32 Der crainerischen Grammatik,

§. VIII.

Die dritte Abänderung

ist vor jene gesetzt, so ungewissen Geschlechts sind, sie haben nur 2. Muster.

Das erste Muster ist :

	Einfach.		Vielfach.	
1	Serze	das Herz.	Serza	die
2	Serza	- -	Serz	der
3	Serzu	- -	v'Serzeh-	ah -
4	Serze	- -	Serzam	den
5	o Serze	- -	Serza	die
6	od Serza	- -	o Serza!	o
7	s'Serzam	- -	od Serz	v. den
			is Serzami	m. den

} Serzen.

In der zweyfachen Zahl hat dies Muster nur in der dritten und siebenten Endung ein Unterschied, für Serzam und Serzami sagt man dvema Serzama zweyen Herzen, und is dvema Serzama mit zwey Herzen.

Ueber dieses Muster werden gemacht: Blagu, Waare, Gut. Dervu, Baum. Govedu, Rind-Lastvieh. Helze, Messerheft. Jabuku, Apfel. Kolenu, Knie. Kosilu, Mittagmal. Lajnu, Dreck. Ludstvu, Volk. Mejstu, Stadt. Mestu, Ort. Ogrinallu, Ueberdecke. Oku, Aug. Oknu, Fenster. Op-pra-

Erster Theil.

33

pravilu, Geschäft. Plezhe, Schunke. Poselstvu, Slapotstvu, Gesandtschaft. Polenu, Scheit Holz. Pogrinallu, Fächel. Rebru, Rippe. Roistvu, Geburt. Sdravje, Gesundheit. Sonze, Sonne. Uhu, Ohr. Zhevu, Darm, u. d.

Zweytes Muster der dritten Abänderung.

Einfach.

Vielfach.

1	Oblizhje	das Gesicht.	Oblizhja	die Gesichter.
2	Oblizhja	-	Oblizhjev	-
3	Oblizhju	-	v'Oblizhjev ah	-
4	Oblizhje	-	Oblizhjam	-
5	o Oblizhje	-	Oblizhja	-
6	od Oblizhja	-	o O! lizhja!	-
7	s' Oblizhjam	-	od Oblizhov.	-
			s' Oblizhjami	-

In der doppelten Zahl hat es in der 3. und 7. End. oblizhjami, sonst ist es mit der vielfachen 3. ganz gleich.

Also werden gemacht folgende: Dvorishe, Hof Deblu. Stamm eines Baums. Dete, Kind. Dijanje. Werk, Gesicht. Gerlu, Hals. Germadishe Gefstruppe. Kardellu, Hauf. Kovnenje, Schelt worie. Kresallu, Feuerzeug. Mertvalishe, Gotts aßer. Nakovallu, Amboß. Ogledallu, Spitzel. Othenje, Geilheit. Pshe, Hühnlein. Pokopalishe, Freidhof, Grabe. Sadsje, Dbst. Savyanje, Wolfsheulen. sedlu, Sattel. Syallu. Gafaffe. Snaufe. Verwandtschaft. Tovarshetvu, Gesellschaft. Vojdishe,

34 Der crainerischen Grammatik,

he. Spaziergang. Upanje. Hoffung. Wyisho, Wo, valishe, stamplaz, u. d. m.

Anmerkungen.

1. Einige von diesen kann man selten in der mehreren Zahl sagen, besonders die in je, und ishe ausgehen, wie Sadsje, Germanie, das Donnern. Saderhanje, Sitten, Verbaltten eines Menschen. Pléme, Zuchtvieh. Bicje, Gev, Wesenheit zc.

2. Andere kann man aber nicht in der 3. brauchen, wie: Neb:sa, Stammel. Uraca, Thür. Usta, Mund. Jecra, Liber. Kul-la, Wagen. Tla, Erdboden, u. d.

3. Prudej, der Verkauf ist nicht anders gebräuchlich, als: Naprudej, zum Verkauf, is prudam, oder prudesam, mit Verkauf, od pruda, oder prudeja, vom Verkaufe. Wugej-me, Al:nojca, gesammeltes Geld, ist unabänderlich.

So viel von der Abänderung der Nennwörter. Ich hätte zwar noch mentaer, das ist nur 3. Mutter, vor jede Abänderung nur ein Mutter geben können, ich habe es aber wohl überlegt nicht gethan, um die Anmerkungen, und Ausnahme nicht zu überhäufen. Diesem nach gehen wir weiter.

§. IX.

§. IX.

Von den Beywörtern.

Zufälle, oder Eigenschaften der Beywörter sind folgende : 1. Die Wanderung. 2. Die Vergleichung. 3. Das Geschlecht. 4. Die Zahl. 5. Die Gestalt. 6. Der Fragfall. 7. Die Abänderung. 8. Die Gattung derselben.

1. Die Beywörter wandern von einem Geschlechte zum andern, weil sie drey Geschlechter haben, also macht man aus dem männlichen, das weibliche, und so fort an auch das ungewisse Geschlecht z. E. Perludne, ein höflicher, beliebter. Perludna, eine höfliche, beliebte. Perludnu, ein höfliches, beliebtes.

2. Das Beywort hat eine dreyfache Vergleichung, erstens : eine glatte, und einfache Vergleichung, wie Brumne 2. eine halbe Vergleichung, oder einen Stafel der Ungleichheit wie Brumnejshe frömmere; und 3. eine höchste Vergleichung, oder den höchsten Stafel der Ungleichheit, wie narbrumnejshe der allerfrömmste.

3. Geschlechter, Zahlen, und Fragfälle sind eben so beschaffen, wie jene bey den Selbstwörtern.

5. Die Staltung ist zweyfach, nämlich : die einfache als : pravizhne, gerecht, und die zusammengestzte, wie : napravizhne, ungerrecht.

36 Der crainerischen Grammatik,

8. Die Gattung ist auch zweyerley, als: der Stammwörter z. E. Vedne, wissend, Dobr, gut, und der abtammenden: radovedne fürsichtig, dobrovolne gutes Muths, enumisien einmüthig, ic. Was aber die Abänderung betrifft, weist aus folgendes.

Mußer der Beywörter.

Einfach.

1	ta	Brumne	der	fromme.
	ra	Brumna	die	
	tu	Brumnu	das	
2	tega	Brumnega	des	frommen.
	te	Brumne	der	
	tega	Brumnega	des	
3	temu	Brumnemu	dem	frommen.
	ti te	Brumni-e	der	
	temu	Brumnemu	dem	
4	tega	Brumnega	den	frommen.
	to	Brumno	die	fromme.
	tu	Brumnu	das	fromme.
5	o	Brumne!	o	frommer!
		Brumna!		fromme!
		Brumnu!		frommes!
6	od tega	Brumnega	von dem	frommen.
	te	Brumne	der	
	tega	Brumnega	dem	
7	s'tem	Brumnem	mit dem	frommen.
	to	Brumno	der	
	tem	Brumnem	dem	

Viel,

Vielfach

Zweyfach.

1	ti	Brumni	- ta	Brumna	die 2	} fremmen
	te	Brumne		ebca so		
	ta	Brumna		- -		
2	teh	Brumneh		- -	der 2	
3	tem	Brumnem	tema	Brumnema	den 2	
	tem	Brunnem		- -	die 2	
	tem	Brunnem	tema	Brunnema		
4	te	Brumne	ta	Brumna	die 2	
	in allen drey Geschlechtern gleich		te	Brumne		
			ta	Brumna		
5	o	Brumni		Brumna	v ihr 2	
		Brumne		Brumne		
		Brumue		Brumna		
6 od	teh	Brumneh		Brumneh	v den 2	
7 s'	temi	Brumnemi		Brunnema		
	teme	Brunneme		Brunneme	m. den 2	
	temi	Brunnemi		Brumna		

Vergleichen sind: Blichne, Rächster. Bricke, Bitter. Debel, Dick, Fett. Derezh, Reißend. Darovitne, Freygebig. Dolshan, Schuldig. Enugubne, Einfach. Enuvolne, Einwillig, einstimmig. Golufne, Betrügerisch. Gorak, Warm. Gosposke, Adeltich, edel. Grenak, Bitter, hartia. Hrom, Krumm. Jare, Frühe, zeitig. Jalov, Unausgebracht. Krulov, Krumm. Marliv, Gleichig, emsig. Mersel, Kalt. Merskakan, Ausgelassen, leertreffig. Mioziv, Warmherzig. Modr, Klug, weiß. Mooge, Viel, gehäuft. Mozhan, Stact, kräftig. Nag, Bloß. Namaren, müßig. Naidushne, Gottloß. Naumen, Unvernünftig. Narodne, Unausglick. Nasaupliv, Zaghaft, unverträulich. Ozhicne, Augenscherlich. Podobne, Aehnlich, gleich. Perprost, Einfachig. Pohlevue, Entzogen. Pozhasne, Langsam. Potuhnen, Niedergeschlagen, unânmaujet. Pounihne,

38 Der crainerischen Grammatik.

nishne. Demüthig. Presaupliv, Allzufect. Proft, Frey. Resnizhne, Wahrhaft. Refroshjen, Entwafent. Rozhne, Hurtig, behend. Serbliv, Fürwichtig. Serzhan. Herzhaft, tapfer. Serzovidne, Aufsehtig. Sitne, Hefig. Sitne Ueberlastig, zuwidrig. Shibak, Zart, dünne Geißelung. Sladne, Wollüstig. Sladak, Süß. Slobodne, Frey, ledig. Sviele, Durchlauchtig. Saroblen, grob eingesäumet. Tumpast, Stumpf, tölpysh. Umne, Verständig. Volan. Willig. Uwoge, Arm. Zel, Ganz. Zherne, Schwarz, u. d. m.

Ueber dieses Muster werden auch alle Mittelworte der Zeitwörter abgeändert, wie: prizhajozh, bezeugend gegenwärtig, preczhen, verflossen, perhodne, zukünftig, Gredozh, gehend, tekozh, laufend, u. s. f.

Anmerkungen.

1. Popolnema, unvollkommen ist unabänderlich.
2. Die in der ersten End. männl. Geschlechts in she, zhe. oder je. ausgehen, haben auch in ungewissen Geschlecht eben also, nicht in zhu, oder ju, wie: Wodezhe terne. Stachelichter Dorn. Gorezhe Serze, brennendes Herz. Boshje imę, Gottesnam. Moje Della, mein Arbeit. Nashe Plazhila, unser Lohn, u. s. f. a. m.

Mus

Muster des Stafels der Ungleichheit.

Einfach.

1	Brumrejshe	der die das frömmere.
2	{ Brumnejshega	des
	{ Brumnejshe	der frömmere.
3	{ Brumnejshega	des
	{ Brumnejschemu	dem
	{ Brumnejshe i	der frömmere.
4	{ Brumnejschemu	dem
	{ Brumnejshega	den frömmere.
	{ Brumnejshe	die frömmere.
5	o Brumnejshe!	o frömmere-er-er.
6 od	{ Brumnejshega	dem
	{ Brumnejshe	von der frömmere.
	{ Brumnejshega	dem
7 s'	{ Brumnejschem	dem
	{ Brumnejshe	mit der frömmere.
	{ Brumnejschem	dem

Vielfach.

1	Brumrejshe	die	} frömmere.
2	Brumnejsch	der	
3	Brumnejschem	den	
4	Brumnejshe	die	
5	o Brumnejshe	o ihr!	
		¶ 4	6 od

40 Der crainerischen Grammatik,

6 od Brumnejsheh von den } krümmern.
7 s' Brumnejshem mit den }

Die zweyfache Zahl ist mit der vielfachen durchaus gleich.

Der zweyte Vergleichungsstaffel, oder Grad der Ungleichheit (nasglibavnek) wird von der zweyten End. & Z. männlichen Geschlechts gemacht, so man für ga ein jshe darzu setzt, als: brumne, brumne-ga, brumnejshe, potrebne-jshe, nothwendiger, sanikernejshe kaltsinniger u. s. w. Andere lassen das sh auch auß, und sagen brumne-je, potrebne-je, krivizhne-je, ungerechter, daß aber scho. etwas seltenes, und allgemein nicht richtig ist.

Einige so in der ersten End. männlichen Geschlechts auf kein e ausgehen, setzen insgemein nur ein she hinzu, so wird der zweyte Staffel daraus z. E. brumen-she, dobruc-liv-she, lep-she schöner, kriv-she krümmer schuldiger, u. s. f. denn man sagt nicht lepe, sondern lep.

Der dritte Staffel, oder der Grad der größten Ungleichheit wird gemacht, wenn man zum zweyten Staffel das Nebenwort nar darzu setzt, als: narbrumnejshe, narperednejshe, allerschlechtesten, narpridnejshe, der fleißigste. Sonst setzt man auch wohl zu dem ersten Grad pre, zel, slo, zhes usse, narbel, und dergleichen darzu: zel pridne, zhes usse, nabel modr, will man aber gar den höchsten Grad der

Erster Theil.

41

der höchsten Ungleichheit ausdrücken, so sagt man auch narbel porednejshe, zhes usse, pravizhnejshe, der gerechteste.

Anmerkung.

Einige Beywörter können in keine Staffel übersezt werden: weil sie vor sich schon im höchsten Stafel stehen, wie: napreseshen, Unbegreiflich, unendlich, Naifrezhen. unaussprechlich. Nagl. Säh. Jesn. Zornig. Enugabne, Einfaltig. Gluh, Gehörlos. Nov. Neu. Poln. Voll. Sale. Hüpsch, zc. Denn noch kann man sich mit bel, und narbel behelfen z. E. bel gluh, narbel gluh.

Unrichtige Stafeln.

Dobr, Gut. Bulshe, Besser. Dolg, Dalshe, Länger. Gerd, Gershe, Garstiger. Gurshe, Fürtrefflicher. Hud, Hujshe, Böser, Schlimmer, Würger. Kratek, Krajshe, Kürzer. Lohak, Loinejshe, Leichter. Male, Majhen, Majnshe, Kleiner. Mlad, Mlajshe, Jünger. Sladak, Slajshe, Süßer. Shrok, Shirshe, Shirokejshe, Weiter. Tenak, Tajshe, Geschmeidiger. Teshak, Teshejshe, Schwerer. Velik, Vezhe, Größer. Visok, Vishe, Vikshe, Höher. Voske, Voshe, Wenger. Uwog wie Uwozhne, Uwozhnejshe, und einige andere.

Also werden auch die von den Beyworten herstammende Nebenwörter gemacht, welche einige mit einem

42 Der crainerischen Grammatik,

u, andere mit ein o. eden, z. E. Bramnu, Dobru, Dolgo, Lohku, Gerdu, Lepu, oder Lepo: also machen sie auch den Staffel in e, vier i, wie: Bet, Bulshe, oder Bulshi, Laglej, Lofni, Gerji, Gerfhe-i, Lepshe-i, Gurje-i u. s. f.

§. X.

Von den Zahlwörtern.

I. Zahlworte, so auf die Frag: wie viel folgen, werden Haupt- oder Grundzahlen, (Poglavine shivila) genennet, z. E. eden ein, dva zwey, tri drey &c. Bey diesen Zahlen werden einige die Finger, andere die Glieder genannt; jene, so nicht über Zehen, werden Finger, die aber über Zehen hinaufsteigen, werden Glieder benamset. Nach dem Brauch der Alten, (wie man noch ist zu Tage in Hulerreich, und anderen benachbarten Orten siehet,) daß man auf die Finger spiele. Solches Spiel heißen die Wäuschen alla man oder alla mora, die Crainer aber na Perste, da sie gegen einander schreyen, und mit Fingern rathen, tre, cinque &c.

Die Glieder werden aus den Fingern und naist zusammageset, als wenn man sagte na deset auf zehene, drey trinait dreyzehen, also auch dveiset, trideset, das ist: zweymal zehen, dreyimal zehen, und sind alle unabänderlich.

Erster Theil.

2. Andere folgen auf die Frag der wie viele? und werden Ordnungszahlen genennet, z. E. der erste, ta perve, der zehende, ta desere, perdesere &c. ta jefarske, der tausendste, der Hundertste aber muß man sagen same stu, wie auch same ravshent, denn die sind unabänderlich. Also sagt man usako mosh na samu stu stopi vonkej is verste. Ein jeder hundertste Mann trette auß dem Gliede (Ordnung) heraus.

Die austheilende Zahlen (resdejivne) setz man nach der Frag, wie viel jedesmal z. E. zween, und juo, dva, inu dve, oder sama dva, inu same dve, sami shtirji, oder uslelej le shtirji, po shtir, inu shtirji Je vier, und vier u. s. f.

Grund		Ordnungszahlen.	
Poglavirne.		Saporedne shtivira.	
Ena	Einß	1	I. der erste perve.
Dva	Zwey	2	II. zweyter druge.
Tri	Drey	3	III. dritter trete.
Shtire	Vier	4	IV. vierter zheterte.
Pet	Fünf	5	V. fünfter pete.
Shest	Sechß	6	VI. sechster sheste.
Sedem	Sieben	7	VII. siebenter sedeme.
Offem	Acht	8	VIII. achter osme.
Devet	Neun	9	IX. neunter devete.
Desset	Zehen	10	X. zehender desete.
Enaist	Elf	11	XI. eufter enaiste.
Dvejset	Zwanzig	20	XX. wanz. dvejsete.
Trideset	„	30	XXX. „ „ tridesete.

Shtir.

44 Der crainerischen Grammatik,

Shtirdeset	„ „	40	XL.	„ „	shtirdesete
Petdeset	„ „	50	L.	„ „	perdesete
Sheftdeset	„ „	60	LX.	„ „	sheftdesete.
Devetdeset	„ „	90	XC:	„ „	devetdesete.
Stu	Hundert	100	C.	„	rajino stu, samu stu,
Petstu	„ „	500	D.	„	samu petstu.
Jefar	Tausend	1000	M.	„	tausendste jefarske.
Miliar	Million	1000000		„ „	miliarske.

Die Ordnungszahlen werden alle nach dem Muster der Benwörter abgeändert: von den Grundzahlen aber werden nur die vier ersten abgeändert, die übrigen sind unabänderlich.

Eden oder en.

Einfach.

1	Edne	oder	en	einer
	edna	„	ena	eine
	ednu	„	enu	eines
	Ednega	„	enega	eines
2	edne	„	ene	einer
	ednega		enega	eines
	Ednemu	„	enemu	einem
3	edne - i	„	ene - i	einer
	ednemu	„	enemu	einem

Und so fort wie brumne, in der B. 3. aber seget man

1 Eni

Erster Theil.

45

- 1 Eni Ene Ene einige
- 2 Eneh einiger
- 3 Enem einigen
- 4 Ene einige
- 5 o Eni ! Ene ! Ene ! o einige
- 6 od Eneh von einigen.
- 7 s' Enemi, Eneme, Enemi mit einigen.

Dva.

Zweyfach.

- 1 Dva, dve, dva, zween, zwo, zwey.
- 2 Dveh, zweener, zwoer, zweyer.
- 3 Dvema, dvem, dvema, zween, zwoen, zweyen.
- 4 Dva, dve, dva, zween, zwo, zwey.
- 5 o Dva ! dve ! dva ! o zween ! zwo ! zwey !
- 6 od Dveh von zween, zwoen, zweyen.
- 7 s' Dvema, dvem, dvema, mit zweenen, zwoen, zweyen.

Tri oder Try.

Dreifach.

- 1 Triji, tri, try, drey.
- 2 Treh dreyer.
- 3 Trem dreyen.
- 4 Tri drey.
- 5 o Triji, tri, try, o drey.
- 6 od Treh von dreyen.
- 7 s' Tremi, treme, tremi mit dreyen.

Shtirji

46 Der crainerischen Grammatik,

Shtirji Biere

wird wie Triji abgeändert. Pet und die andern bleiben unabändertlich bis Jesár und Miliar sind Hauptworte männlichen Geschlechts, dannerhero sagt man Pet Jesár fünf tausend, sheit miliarjov sechs Millionen. Die Dalmatier und Bosniacken, sagen für Jesár *Hiliad*, weil selbe den Griechen benachbar sind, mithin entlehnen sie ihr Tausend von Griechischen, *Chilias*, und verbürgeren es mit ihrer Sprache nach dem männlichen Geschlecht. Desser Jesár zhebar vojla, zehen tausend Bäcker Del. Die Dalmatiner setzen vor 10000. ein einziges Wort *Miriad*, das sie von dem Griechischen *Mirias* entlehnen, und ihrer Sprach einverleiben Miliar heißt ein Million. Die Dalmatiner haben dies Wort, weil bey ihnen keine größere Zahl ist als *Miriad* zehntausend. In diesem Fall übersteigen die Crainer, Deutschen und Lateiner jene Völker, daß sie in ihrer Sprache mit einem einzigen dreyßilbigen Wörtchen hundertmal so viel sagen können.

Im Spiel oder Benennung der Münzsorten, werden diese Zahlen gar oft zu Selbstständler gemacht, als: *Dvojak dvojka*, ein Zweyer, im Geld, oder in der Karte, *Trojak trojka*, Dreyer, *Desetak desetiza*, Zehner, *Dvejsetak dvejetiza*, Zwanziger, *Enajstiza*, Elfter, *Sedmiza*, Siebner u. s. f.

Zwey:

Zweytes Capitel.

Von den Fürwörtern.

Ein Fürwort (Perdevk) ist, welches für ein Kennwort in die Rede gesetzt wird, wie: Ich, du, jener. Die für ein Selbstwort gesetzt werden, werden Selbständige, wie: Ich, du, er, sie; die für ein Mitwort aber mitständige Fürwörter genennet, wie: Jener, dieser.

Die Fürwörter werden in die persönlichen, anzeigenden, beziehenden, fragenden, und beschönigende eingetheilet.

§. I.

Persönliche Fürwörter

sind drey nach Art, und Zahl der Personen. Die erste bin ich, der ich rede; die zweyte bist du, mit den man redet; die dritte ist er, von dem man redet. Ihre Abänderung ist diese:

Jest, Ich.

Einfach: Vielfach. Zweyfach.

1 Jest	ich	mi	Ma	wir	2
			me		
			ma		
				2 nichts	

48 Der crainerischen Grammatik,

2	nichts	nas	naj	unser	2
			Nama		
3	Meni	mir	nam	unß	2
			nama		
4	Mene	mich	nas	unß	2
			Nas		
			Ma!		
5	o Jest	o ich!	mi!	o me!	o mir
			ma!		2
6	od mene	v. mir	nas	Naj	v. unß
			Nami	Nama	2
7	s' Mano	m. mir	name	name	m. unß
			nami	nama.	2

Ti, Du.

	Einfach.		Vielfach.		Stweyfach.
1	Ti	du	Vi	Va	ihr 2
				ve	
				va	
2		Nichts	Vas	Vaj	euer 2
				Vama	
3	Tebi	dir	vam	vam	euch 2
				vama	
4	Tebe	dich	Vas	Vas	euch 2
				Va!	
5	o Ti	o du!	Vi!	o ve	o ihr 2
				va!	
6	od mene	von mir	Vas	Vaj	v. euch 2
			Vami	Vama	
7	s' Tabo	mit dir	vame	vame	m. euch 2
			vami	vama.	

Sebi

Erster Theil.

Sébi, Sich.

3 Sebi oder Sè sich. 4 Sébe oder Sé sich.
6 od Sebe von sich. 7 s'Sabo mit sich.

Also hat es in allen Zahlen nur diese, und keine andere Endungen von diesem Fürwort sebe wird in der Wortfügung gemeldet werden, wie es in allen Personen seyn könne.

§. II.

Anzeigende Fürwörter

sind jene, womit man etwas in der Rede anzeigen will. Sie folgen.

Taiste, Derselbe.

	Einfach.	Vielfach.	Zweyfach.
1	Taiste	Taisti	Taista
}	taista	taiste	taiste dieselben.
	taistu	taista	taista
	Tegaistega	Tehisteh	Tehisteh derselbē.
2	teiste		
}	regaistega		

Uebrigens wird es wie ein anderes Beywort abgeändert. Man sagt auch mit einer einfachen Abänderung taiste, taista, taistu, taistega, taiste, taistemu, u. s. f.

D

Ta,

50 Der crainerischen Grammatik,

Ta, Der

ist schon im ersten Cap. abgeändert worden,
we es für das Geschlechtswort steht: ta der,
ta die, tu das 2c.

On, Er.

Einfach. Vielfach. Zwenfach.

1	{ On er ona sie onu es	Ony one one	Ona one sie 2. ona
2	Njega sein nje ihr njega sein Njemu ihm	Njeh Njim	Njeh ihr 2. Njima
3	nje ihr njemu ihm	njem njim	njem ihnen 2. njima
4	{ Njega ihn njo sie njega es	Nje oder njeh	ona one sie 2.
5	hat keine		
6	od { Njega nje njega	ihm v. ihr ihm	od njeh v. ihnen 2.
7	s' { Njim njo njim	ihm m. ihr ihm	njimi njima njeme njem m. ihnen 2. njimi njima

Sür

Erster Theil.

51

Für die 2. Endung G. 3. wird besser das
bestehende Fürwort: Njegov, njegova, nje-
govu, und Njen, njene, njenu, angewen-
det.

Une, Jener.

Einfach.

- 1 Une, una, unu, Jener, jene, jenes.
- 2 Unega, une, unega, jenes, jener, jenes.
- 3 Unemu, une-i, unemu, jenem, jener, jenem.
- 4 Unega, uno, unega, jenen, jene, jenes.
- 5 o Une! una! unu! o jener! jene! jenes.

Doch lautet es nicht wohl in der Rede :
das übrige wird abgeändert wie brumen.

§. III.

Beziehende Fürwörter

sind so sich auf eine andere Rede beziehen,
und aus derselben etwas in das Gedächtniß ru-
fen : als

Katire, Welcher.

	Einfach.	Vielfach.	Zweyfach.
I	{ Katire	Katiri	Katira
	{ Katira	Katire	Katire welche.
	{ Katiru	Katire	Katira
		D 2	Sonst

52 Der crainerischen Grammatik,

Sonst wird es durchaus wie brumne abgeändert, nur daß es nicht leicht eine 5. End. hat.

Also werden auch alle zusammengesetzte von katire abgeändert, als: katiregdu, katiragdu, katirugdu, welcher immer nekatere oder auch nekatire, mancher; ussakatire, ein jedwederer; enussakatire, ein jeder besonders 2c. Dies letztere wird doppelt abgeändert, enussakatire, enaussakatira, enuussakatiru, Dostire dostira, dostiru, viel immer einer. Diesem kommen auch einige andere gleich, als: Nekake, Nekakershne, etwo einer, mancher, usake, usaka, usaku, ein jedweder, veszhiherne, usfazhiherna, usfezhiherna, allgemein, allsammentlich, ganz, wird beydezeiten abgeändert. Sonst andere sind meistens nur einfache Wörter, und werden wie brumne abgeändert, 3. E. nobeda, keiner, niemand, oder noben, wie edn oder en.

§. IV.

Fragende Fürwörter

sind womit man um etwas fragt, 1. E. zu was, h'zhem? mit wem s'zhem? is kom?

Kedu, oder Gdu?

1 Kedu wer. 2 Zhegav wessen. 3 Koma wem. 4 Koga wen. 6 od Koga von wem. 7 s'Kom mit wem.

Kaj?

Erster Theil.

53

Kaj?

1 Kaj was? 2 zbegav wessen? 3 zhem wein? h' zhem zu was? s' zhem mit was oder mit wein?

Kir.

1 Kir welcher, Kira welche, Kiru welches, oder Kar was. 2 Kirega wessen, Kire welcher, Kirega wessen, ic. wie Katire; weil es auch nichts anders ist als ein zusammengezeugenes Katire.

Zusammengesetzte sind pogiejgdu?; wer welcher, denekargdu das nicht einer, denehzhe das keiner: jelegdu ist etwa einer: akugdu od einer: bodigdurotshe wer immer und dergleichen.

J. V.

Besitzende Fürwörter

sind jene, so eine Bestzung, und Eigenthum, oder zu einer Sache gehöriges Ding bedeuten, J. E. moj mein, tvoj dein ic.

Besitzwörter.

Moj, moja, moje, mein, meine, meines.
 Tvoj, tvoja, tvoje, dein, ne, nes.
 Svoj, svoja, svoje, sein, ne, nes.
 Nash, nasha, nashe, unser, re, res.
 Vash, vasha, vasho, euer, re, res.
 Njegov, njegova, njegovu, sein, ne, nes.
 Njene, njena, njenu, ihr, ihre, ihres.
 Edn teh nasheh, unser einer.

D 3

Edn

54 Der crainerischen Grammatik,

Edn med nami, einer aus uns.

Kajfenega Kraya, wes Landes.

Kajfenega Spolla? wes Geschlechts.

Kajtene shlahte? wes Herkommens.

Kajfene Vire? wes Glaubens, ic. Diese alle werden wie andere Beywörter über brumne abgeänderet.

Drittes Capitel.

Von den Zeit, oder Handlungsworten od zhasneh bessedy.

Ein Zeitwort ist, welches durch seine Zeiten, Zahlen, Personen, Arten, Abwandlungen, und Bedeutungen gezogen wird, und dienet zur Ausdrückung allerley Handlung- und Verrichtungen, so in der Rede eingeführet werden, als: dam ich gebe, lubem ich liebe, u- zhim ich lehre.

Zeiten, durch welche die Zeitwörter abgewandelt werden, sind 1. die gegenwärtige (pri- zhne) 2. Halbvergangene. 3. Vergangene (pret: zhene) 4. Längstvergangene, und 5. Die künftige Zeit (perhodne zhas)

Zahlen sind wie sonst drey, und Personen ebenfalls drey: 1. Jest ich. 2. Ti du. 3. On er, Ona sie, u. d.

Arten, oder Weisen (Vishe) wie man eine Sache verrichtet, sind viererley: 1. Anzeigender. 2. Verbindender. 3. Gebietender, und 4. Unbestimmter Art, oder Weise.

Die

Die anzeigende Art deutet die Sache klar-
terdingß an; die verbindende wird mit einer
andern Rede mit den Bandwörtern de, ke, aku,
zhe, dokler &c. verbunden; die gebietende
befiehlt etwas, und die unbestimmte bezeich-
net weder Zahl noch Person.

Von den Eigenschaften der Zeit- wörter.

Ein Zeitwort kann entweder persönlich,
daß alle Personen: oder unpersönlich, daß nur
die drey Personen hat, als: deshy es regnet,
se pergody es ereignet sich.

Wie auch wirkender (v'dijanju) wann die
Person selbst dieselbe Sache bewirkt, von wel-
cher die Rede ist, z. E. tepem ich schlage; oder
leidender Bedeutung, wann die Sache, wor-
von die Rede ist, von oder durch einen andern
geschieht, z. E. bom tepem t.h. werde geschla-
gen.

Von Verftaltung der Zeitwörter.

1. Ein Zeitwort achet in der ersten Person
Anj. Art einj. Z. entweder in am, em, oder in
aus, woraus hernach die Abwandlungen zu er-
kennen sind.

2. Hat man auch auf die unbestimmte Art
acht zu haben, welche sehr vorstehendlich ist;

D +

den.

56 Der crainerischen Grammatik,

bennoch gehet sie gemeiniglich in et, it, oder eri, iti, aus. Dieses in l verwandelt, ist gemeiniglich das Mittelwort leybender Bedeutung, welches hernach durch die Zahlen, und End. wie ein Beywort abgeändert wird, z. E. dellam ich arbeite, dellat oder dellati arbeiten, dellal bearbeitet haben, sem dellal, dellala, dellalu ich hab gearbeitet u. s. a. m. Daher wird auch das Mittelwort leydender Bedeut. ver- gang. Zeit gemacht, wie, dellan, dellana, dellanu, bearbeitet seyn.

Das Mittelwort gegenwärtiger Zeit, und das lateinische Geschäftswort in do wird ein- förmlich gemacht, so man zu der dritten Per- son M. Z. ansetz. Art ein zh darzusetz, z. E. dellam dellajo sie arbeiten, dellajozh arbei- tend, oder in, mit arbeiten. Dennoch wollen eini- ge unter diesen ein Unterschied machen, und das Mittelwort mit ein zhe, und das Geschäftswort nur mit zh schreiben, dellajozhe der arbeitende.

§. I.

Von den drey Zeitwandlungen
Od Prokladnost.

Die Crainer haben drey Abwandlungen, die sie nach dem Ausgang der ersten Person an- zeigender Art erkennen. Sie enden sich in am, em, oder im, vor diesem allem, will das Hilfswort sem bin, allhier seinen Raum haben.

Sem

Erster Theil.

Sem vertritt die Stelle der deutschen Hilfswörter, **bin, und haben**, außer der gegenwärtigen Zeit wird allzeit dies Hilfswort gebraucht.

Dieses **Sem**, weil es so viel besonders hat, müssen sich jene, so in dieser, oder einer andern Sprache eine Leichtigkeit oder Vortheil erhalten wollen, sehr gut einbinden, und bekannt machen, und dieses nicht nur des Lesens, und Schreibens, sondern auch des Lernens, und Uebersetzens wegen. Hier folget seine

Abwandlung.

Anzeig. Art gegenwärt. Zeit.

E.	{	Sem	ich bin	Die verbindende Art ist der anzeigenden gleich, nur daß sie das Bindewort versetzt. Ich hab gesagt, daß sie seynd, sem rekt, de so,
		Sè	du bist	
		Je	er ist	
3.	{	Sma		
		Smo	wir 2. sind.	
		Sma		
		Sta	ihr 2. seyd.	
		Sa		
		So	sie 2. sind.	
		Sa		
B.	{	Smo.	wir sind	
		Ste	ihr seyd	
		So	sie sind.	

Die halbvergangene Zeit wird mit der vergangenen gleich gemacht, wie:

58 Der crainerischen Grammatik,

Vergangene Zeit.

E.	Sem	ich bin	}	gewesen			
	Se	bil			du bist		
		bila				bilu	
3.	Je	er ist	}	}			
	Sma	wir 2 sind					
	Smo						
	Sma						
S.	Sta	bila	ihr 2 seyd	}	gewesen		
		bile					
		bila					
	Sa						
So	sie 2 sind						
3.	Smo	wir sind	}	}			
	Ste	bili			ihr seyd	}	gewesen
		bile					
So	sie sind						

Längstvergangene Zeit ist eben nicht anders. Man sagt auch öfters bla, bli, blu, u. s. f.

Zukünftige Zeit.

E.	Bom,	bodem	ich werde
	Bosh,	bodesh	du wirst seyn
	Bo,	bode	er wird

3.

Erster Theil.

59

3.	Boma,	bodema	} seyn.	
	Bomo,	bodemo		wir 2. werden
	Boma,	bodema		} ihr 2. werdet
	Bosta			
	Botta,	bodera		} sie 2. werden
	Bodo,	bodejo		
Boda,	bodera			
3.	Bomo,		wir werden	
	Boste,		ihr werdet seyn.	
	Bodo,	bojo	sie werden	

Gebithender Utt.

Gegenwärtige Zeit.

6.	Bodi	seye du
	Bodè	v. nejho seye er
3.	bodima	läßt uns 2. seyn
	bodimo	
	bodima	
	bodita	
	bodite	seyd ihr 2.
	bodita	
	bodita	v. botta seyen sie 2.
	bodo	
	bodita	v. botta
	3.	bodimo
bodite		seyd ihr
nej bodo		seyen sie.

Die

60 Der erainerischen Grammatik,

Die künftige Zeit gebietender Art lautet nicht wohl, sie muß mit *morem* gemacht werden, du sollst seyn *ei moresh biti*.

Einige Sprachlehrer geben hier der Wunschart einen Raum, ich aber halte sie der Verbindungsart gleich, und will es nur bey den 4. in den färemsten Sprachen gemeinen Arten bewenden lassen.

Unbestimmte Art.

Gegenwärtige Zeit. Rückwort.

Bici oder *bie* seyn. *Bici* zu seyn.

Mittelwort gegenwärt. Zeit.

Bijozhe - a - u seynd, oder *der, die, das* ist.

Mittelwort vergang. Zeit,

Bil - a - u gewesen, oder *der, die, das* gewesen ist.

Mittelwort zukünft. Zeit.

Katire - a - u ho oder *bode*, *der, die, das* seyn wird, oder soll.

1. In der unbestimmten Art fehlt die Verstoffene, und zukünftige Zeit, sie müssen mit der Verbindung aus anderen Sprachen übersetzt werden; also werden auch die Mittelwörter besser mit *der, die, das* aufgelöst.

Wer sich dieses Hilfswort *sem* wird recht eingebunden haben, hat mehr als die Hälfte von der Beschwertheit der übrigen Abwandlungen schon überwunden.

§. II.

Erster Theil.

61

§. II.

Von der Abwandlung persönlicher Zeitwörter.

1. Vormerkung ist diese, daß man die Zeitwörter ohne Beyhilfe der deutschen Personen durchaus abwandeln könne, darum sind selbe auch nicht beygesetzt worden, vermög jenes Spruchs des lateinischen Redners.

Supprimit orator, quæ rusticus addit inepte.
 Ta modre pametnu vonspusty,
 Kar ta naumne nasamovzhy.

2. Die aufgegebenene Zeitwörter nach dem vorgestellten Mustern wohl, und recht wandeln zu können, sehe man zuforderist auf die erste Person, Anzeigungsart: auf das Mittelwort verflössener Zeit, und auf die unbestimmte Art, solchemnach wird man gar leicht alle Zeitwörter abwandeln können.

Muster der ersten Abwandlung der Zeitworte in am.

Gegenwärtige Zeit, Anzeigende Art.

2. Dam ich gebe
 dash du giebst
 da er giebt

3. Dama
 dama wir 2. geben.
 dama
 dasta ihr 2. gebet.

Die Verbindungsart ist
 gleich mit der anzeigenden
 den Art, ausser deme,
 daß man das Bides
 wort vorsetzt, oder auch
 dasta

62 Der crainerischen Grammatik,

dasta bedingt: *jest be bil re-*
ojo sie 2. geben. *kl, ich hätte gesagt,*
dasta *aku be smel wenn ich*

B. Damo mir geben. dürfte.

dasre ihr gebet.

dado v. dajo sie geben

Vergangene Zeit.

E.	Sem	} dal } dalla } dallu	ich hab	} gegeben
	Se		du hast	
	Je		er hat	
3.	Sma	} dalla } dalle } dalla	wir 2. haben	} gegeben
	Smo			
	Sma			
	Sta		ihr 2. habt	
	Sa	} dalli } dalle } dalle	sie 2. haben	
	So			
	Sa			
B.	Smo	} dalli } dalle } dalle	wir haben	} gegeben.
	Ste		ihr habt	
	So		sie haben	

Die halb- ganz- und längstvergangene Zeiten sind sich untereinander allzeit gleich; dennoch so Jemand einer ein Unterscheid haben wollte, so sage man in der halb-

Erster Theil.

halbvergangenen Zeit: sem dal ich gabe, in der vergangenen sem bil dal ich hab geaeben, und in der langstvergangenen sem sbe slavnej dal bil ich hatte schon langst geaeben. Was man aber im Reden selten hört, und in den Schriften nur in besonderen Ausdrücken findt.

Die künftige Zeit.

1.	Bom	}	dal	ich	werde	
	bosh		dalla	du	wirst	geben
	ho v. bode		dallu	er	wird	
3.	Boma	}	wir 2. werden			
	bomo					
	boma					
	Bosta	}	dalla			
			dalle	ihr	2.	werdet
	Botta	}	dalla			
	bodo					
	botta				sie	2. werden
3.	Bomo	}	wir werden			
	boste		dalli			
			dalle	ihr	werdet	geben.
	bodo	}	dalle			
					sie	werden

**64 Der crainerischen Grammatik,
Gebiethende Art.**

Gegenwärt. Zeit.

- E.** Daj oder dej gebe du
nej da gebe er
- 3.** Dajma
dajmo läßt uns geben
dajma
Dajta
dajte gebet ihr
dajta
Nejdasta
dado geben sie
dasta
- B.** Dajmo läßt uns geben
dajte gebet ihr
nej dado geben sie

Zeitwörter dieser Abänderung können alle in der gebiethenden Art durchaus das a vor dem j in e verändern dajmo, oder dejmo, dajte oder dejte.

In der dritten Person läßt man eher etwas zu, als daß man es befiehlt, darum wird das nej seye es beygesetzt, und heißt so viel als: läßt sie, daß sie es geben.

Unbestimmter Art.

Gegenwärtige Zeit.

- Dat**, dati geben Rückworte dati zu geben
Mittelwort gegenwärtige Zeit.
Dajozhe- a - u, gebend.

Mit:

Erster Theil.

65

Mittelwort vergangene Zeit.

Dal, dalla, dallu, gegeben haben.

Anmerkung.

Einige wollen in der unbestimmten Art nur damals das i beysetzen, wann es mit dem Mittelworte sollte gleich kommen, wie savit verdrühet, saviti verdragen.

Also werden alle Zeitwörter in am abgewandelt, wie: Blogervam, ich segne. Bobnam, ich dromle. Duham, ich schmecke. Frata me, mir schlägt es fehl. Gratam, ich werde. Jokam se, ich weine. Jegram, ich spiele. Iktiram, ich verweise des Landes, jage hinaus. Isviram, ich quelle herfür. Kashlam, ich huste. Kiham, ich niese. Konzham, ich ende, verherre. Kopam se, ich bade. Korazam, ich schreite fort. Kujam se, ich pfnote. Krifhmam, ich firme. Ladam, ich regiere. Leshketam se, ich gleisne, glühe. Lishpam, ich schmünke. Migam, ich winte. Nagajam, ich bin überlastig. Nakladam, ich lade. Objemam, ich falle um den Hals. Odiram, ich schinde. Odgovarjam, ich antworte. Omivam, ich wache ab. Ozhitam, ich rüpe vor. Permoram, ich zwinge. Persegam, ich schwöre. Pehám, ich stosse. Pogajnam, ich stosse vor, schlage aus. Pobiram, ich klaube auf. Porivam, ich schiebe. Premagam, ich überwinde. Pravdam se, ich rechte. Pozhepam, ich hucke nieder. Ropam, ich raube, beithe. Resdevam, ich thue aus einander. Relegam se, ich breite mich aus. Ribam, ich reibe. Sajterquam, ich frühstücke. Sapejnam, ich häfte zu. Saupam, ich hoffe, verlasse mich. Shalam, ich scherze. Shtupam, ich podere, strüe. Sheja me, mich dürstet. Sjam, ich gahne. Sprehajam se, ich spaziere. Shegetam, ich kühle. Spletam, ich flechte. Desám, ich

E

ich

66 Der crainerischen Grammatik,

ich säuge. Sajemam, ich schöpfe. Tadam, ich schelte, tadle. vajnzam se, ich schändete. Vellam, ich gelte, bin nutz. Umiram, ich sterte, greife in Zügen. Vogibam se, ich weiche aus. Zho'lam, ich streichle. Zufam, ich säuge, und hundert d. m.

Einige haben auch in der dritten Person anzeigender Art gegenwärtiger Zeit, einzelner Zahl, das á lang wie Povahla, es lohet auf. Krohorá se, Rehnge-tá, das Pferd furret.

Leidende Bedeutung.

Die Crainer haben in der leidenden Bedeutung keine Zeit, sondern dem Mittelwort vergangener Zeit, leidender Bedeutung wird das sem durch seine Zeiten beygesetzt, und so unterscheidet es alle Zeiten der Zeitwörter leidender Bedeutung. Vor Gelehrte wäre dies genug gesagt, sie konten sich selbst damit leicht behelfen, vor Ungelehrte aber wird es gut seyn, wenn dessen ein Muster hier beygesetzt wird.

Anzeigende Art.

Gegenwärtige Zeit.

E.	Bom	}	dan	ich werde	}	gegeben.
	bosh		dana	d umir st		
	bo		danu	er wird		
3.	Boma	}	wir 2 werden		}	gegeben.
	bomo					
	boma					

Bosta

Erster Theil.

	Bosta	dana dane dana	ihr 2 werdet	} gegeben
	Bosta bodo bosta		sie 2 werden	
B.	Bomo	dani	wir werden	} gegeben
	boste	dane dane	ihr werdet sie werden	
	bodo			
Vergangene Zeit.				
E.	Sem	bil dan	ich bin	} gegeben worden
	se	bila dana bilu danu	du bist er ist	
	je			
3.	Sma smo sma		wir 2 sind	} gegeben worden
	Sta	bila dana bile dane bila dana	ihr 2 seyd	
	Sa so sa		sie 2 sind	
B.	Smo	bili dani bile dane bile dane	wir sind ihr seyd sie sind	
	ste so			} gegeben worden
			E 2	3u

68 Der crainerischen Grammatik,

Zufünftige Zeit.

Ist mit der gegenwärtigen Zeit gleich, doch wollen einige in der künftigen Zeit solle man bodem, und in der gegenwärtigen bom zum Unterscheid setzen.

Gebietende Art.

Gegenwärtige Zeit.

Ⓒ.	Bodi	} dan seye oder werde du } } dana } gegeben.
	nej bo	
3.	Bodima	} danu werde er } } läßt uns werde gegeben. } dana } } dana werdet ihr 2. gegeben. } dane } } werden sie 2. gegeben.
	bodimo	
	bodima	
	Bodita	
	bodite	
	bodira	
nej	Boda u. bodita	
	bodo	
	boda	
Ⓓ.	Bodimo	} dani läßt uns gegeben werden. } dane werdet ihr gegeben. } dane werden sie geben.
	bodite	
	nej bodo	

Unbestimmte Art.

Gegenwärtige und künftige Zeit.
Dan, dana, danu bitı, gegeben werden. Mit

Erster Theil.

39

Mittelwort vergangene Zeit.

Dan, dana, danu, der, die, das gegebene.

Mittelwort zukünftiger Zeit.

Katire, katira, katiru bode dan, dana, danu,
der, die, das soll, oder muß gegeben wer-
den, oder zu geben ist.

Also werden alle Mittelwörter aus anderen Spra-
chen mit dem katire übersetzt, was zum besondern Vor-
theil im überlesen forderksamst zu merken ist, z. E. das
verbotten seyn sollendes Gut, sagt man in craineri-
schen tu blagu. katiru ima prepovedanu biti. das so
viel heißt als: das Gut, welches verbotten seyn soll.

Man kann auch das Zeitwort in der würkenden
Bedeutung lassen, und nur das Fürwort se darzu setzen,
so ist es in der leidenden Bedeutung, was man für-
nehmlich bey den deutschen Wörtlein man gebrauchen
kann. Se daje, man giebt, oder es wird gegeben.
Se bo ressekalu, man wird es zerhauen. Se Primash
klizhe, er heißt, oder wird Primus genannt. Tu
mejstu se Vishnagorra imenuje, die Stadt wird Weich-
selburg benamjet.

§. III.

Muster der zwenyten Abwandlung
der Zeitworte in em.

Anzeigende Art, gegenwärtige Zeit.

Є. Lubem ich liebe
lubesh du liebest
lube er liebet

Є 3

3.

70 Der crainerischen Grammatik,

3. Lubema
 lubemo wir 2. lieben.
 lubema
 Lubeta ihr 2. liebet.
 Lubeta
 lubejo sie 2. lieben.
 lubera
3. Lubemo wir lieben
 lubete ihr liebet
 lubejo sie lieben

Vergangene Zeit.

3. Sem }
 se } lubil ich hab }
 je } lubila du hast } geliebet
 } lubilu er hat }
3. Sma }
 smo }
 sma }
 Sta } lubila
 } lubile
 } lubila
- Sa }
 so }
 sa }
 3. Smo }
 ste } lubili wir haben }
 } lubile ihr habet } geliebet
 } lubile sie haben }

Rünf

Erster Theil.

71

Künftige Zeit.

Ⓔ.	Bom	}	lubil	ich werde lieben
	bosh		lubila	
			lubilu	
	bo	}		wir 2. werden lieben
Ⓕ.	Boma			
	bomo			
	bona	}	lubila	
	Bosta		lubile	
			lubila	
	Botta	}		
	bodo			
	botta			
Ⓖ.	Bomo	}	lubili	wir werden lieben
	boste		lubile	
			lubile	
	bodo	}		

Gebietende Art.

Gegenwärtige Zeit.

Ⓔ.	Lubi	li. be du	Die in vem ausgehen, ma- chen in der gebiet. Art vej: wie Spovem, Spovej.
	nej lube	liebe er	
Ⓕ.	Lubima	laßt uns	
	lubimo	2. lieben	
	lubima		

Ⓔ 4

Lu-

72 Der crainerischen Grammatik.

Lubira ihr z liebet

lubite

lubita

Lubèra oder lubeja sie z lieben

nej lub-jo

lubeja

B. Lubimo läßt uns lieben

lubite liebet ihr

nej lubejo lieben sie

Unbestimmte Art.

Gegenwärtige Zeit.

Lubet oder lubiti, zu lieben.

Mittelwort Gegenwärtige Zeit.

Lubejoh - ha, hu, lieben.

Mittelwort vergangener Zeit.

Lubil - a - u, geliebet haben.

So werden abgewandelt : Brustem, ich schleife.
 Dem veliku, ich gebe viel zu schaffen. Goripravem, ich sage auf. Ganem, ich bewege. Gnëdem, ich mache den Teig ab. Gonem, ich treibe. hvalem, ich lobe Kerstem, ich taufe. Kersnem, Kershnem, ich zwacke ab, nothzwinge. Kerzнем, ich schmiere, schlage. Lyem, ich gieße. Lomem, ich breche. Lotem, ich packe an. Lozhem, ich sondere ab. Mlatem, ich Dresche. Molem, ich bethe. Nagnem se, ich netze mich. Nagnëtem, ich fülle, schoppe an. Oblazhem, ich ziehe an. Perpognem, ich beuge. Postem, ich faste. Rubem, ich pfände, shönem se, ich heu-
 the.at

rathe. Skubem, ich rupfe. Sodem, ich richte. Stegnem, ich strecke auß. Splaknem, ich schwenge auß. Snafhem, ich säubere, buße, ziere. Sovrafhem, ich hasse. Teknem, ich gedeihe. Trobem, ich blase ins Horn. Vognem, ich weiche auß. Vernem, ich kehre zurück. Useknem, ich buße, schneize. Zenem, ich frische. Zepem, ich liebe, pelze u. a. mehr.

Viele Zeitwörter der zweyten Abwandlung sind ungleich fließend, so, daß sehr nothwendig befunden worden, ein zweytes Muster beizusetzen, wie folget:

Zweytes Muster in em.

Anzeigende Art.

Gegenwärtige Zeit.

- ① Berem ich lese
 beresh du liefest
 bere er liest
 ② Berema
 beremo wir 2 lesen
 berema
 Bereta
 berete ihr 2 lesset
 bereta
 Bereta
 bero v. berejo sie 2 lesen
 bereta

① 5

②.

74 Der crainerischen Grammatik,

- B.** Beremo wir lesen
berete ihr leset
beró v. berejo sie lesen

Die vergangene Zeit wird mit sem und den Mittelwort bral, bralla, brallu, und die künftige Zeit mit bodem gemacht.

Gebiethende Art.

Gegenwärtige Zeit.

- E.** Berl lies du
nej bere lies er
- 3.** Berima lesen wir 2
berimo
berima
Berita leset ihr 2
berite
berita
Bereta
nej beróod. berejo lesen sie 2
bereta
- B.** Berimo läßt uns lesen.
berite leset ihr.
nej beró oder berejo lesen sie

Unbestimmte Art.

Gegenwärtige Zeit.

Brat oder brati, lesen, zu lesen.

Mit

Erster Theil.

75

Mittelwort gegenwärtige Zeit.

Berozh oder berejohz - ha - hu , lesend.

Mittelwort vergangene Zeit.

Bral, bralla, brallu, gelesen haben.

Die leybende Bedeutung wird nach dem Muster der ersten Abwandlung mit dem Hülfswort Sem und den leidenden Mittelwort Bran, brana, branu, gelesen, durchaus gemacht.

Zeitwörter von diesem Muster sind: Berem, ich samle. Gredem, ich gehe. Nésem, ich trage. Pojem, ich singe. Pozhnam, ich fange an. Perem, ich wasche. Sapnem, ich hefte zu. Saprem, ich mache zu. Shénem, ich treibe. Shrem, ich fresse. Spovém, Spovedem, ich beichte. Tepem, ich schlage. Védem, ich bringe mich durch. Zvedem, ich blühe, u. d. Pezhem, aber ich brate. Rezhem, ich sage. Tezhem, ich laufe. Vem, ich weiß u. a. d. mit ihren abstammenden Zeitworten haben in der 3. Person B. Zahl, pekó, rekó, tekó, vedo, porekó, steko, sie verlaufen sich &c.

Die aber in jem ausgehen werden über lubem gemacht, doch in der gebierhenden Art haben sie in uj wie potrebujem, ich hab vonnöthen. Perterdujem, ich bekräftige &c. Potrebu, hab du vonnöthen. Perterduj, bekräftige du. Perterdujma, laß uns bekräftigen. Perterdujca. Die Mittelworte, die unbestimmte Art und sonst die Abwandlung nehmen derley Zeitwörter von ihren Zeitworten daher sie abstammen, also sagt man Poterjal, oder Poterdil sem, ich hab bekräftiget. Poterditi, zu bekräftigen. Poterjen, oder Poterden, bekräftiget, wie Terdem, das Stammwort.

Die

76 Der crainerischen Grammatik,

Diese Zeiten gehen bald in al, el, il, ol, oder auch ul aus, eine gewisse Regel ist nicht so leicht zu bestimmen, man muß sie nur aus dem Brauch lernen.

§ IV.

**Muster der dritten Abwandlung
der Zeitworte in im.**

Anzeigende Art, gegenwärtige Zeit.

E.	Uzhim	ich	lehre	
	uzhish	du	lehrest	
	uzhy	er	lehret	
3.	Uzhema	}	wir 2	lehren
	uzhemo			
	uzhema			
	Uzheta	}	ihr 2	lehret
	Uzheta			
	uzhę	}	sie 2	lehren
	uzheta			
B.	Uzhemo	wir	lehren	
	uzhete	ihr	lehret	
	uzhę	sie	lehren	

Vergangene und zukünftige Zeit wird mit sem gemacht, sem uzhil, uzhila, uzhilo, ich hab gelehret. Bodem uzhil, ich werde lehren &c.

Gebiethende Art, gegenwärtige Zeit.

E.	Uzhè o. i	lehre du	Die in ein jim ausgehen,
	nej uzhy	lehre er	machen in der gebietß. Art j
			wie stojim, stoj.

3.

3.	Uzhima	}	läßt uns
	uzhimo		
	uzhima	}	lernen
	Uzhica		
	uzhice	}	lehret ihr
	uzhita		
	Nej uzheta		
	uzhę	}	lehren sie
	uzheta		

Unbestimmt gegenwärtige Zeit.

Uzhiti, zu lehren.

Mittelwort gegenwärtige Zeit.

Uzhezhe - ha - hu, lehrend oder auch uzhe-
ozhe.

Mittelwort vergangene Zeit.

Uzhil - la - lu, gelehrt haben.

Mittelw. vergang. leid. Bedeut.

Uzhen, uzhena, uzhenu, gelehrt seyn.

Dergleichen sind folgende Zeitwörter: Budim, ich wecke auf. Dervim, ich jage, treibe. Hromim, ich grunze wie ein Schwein. Jelim se, ich jörne. Lestim se, ich eigene mir zu. Molim, ich halte vor. Obtdjim, ich bekenne, siehe still. Odhim, ich wehre ab, erledige. Potim, ich schwige. Serdim, ich zürne. Sirkropim, ich bespreng. Slepim, ich blende. Sgubim, ich verliedere. Snojim, ich schwige heftig. Sushim, ich dürr. Skasim, ich verderbe. Terdim, ich häcke, verharre, hartnäckig daran. Verstim se, ich wechtele ab. Verim, ich wende, drähe. Velim, befehle, heisse, und dergl.
Nach

78 Der crainerischen Grammatik,

Nach diesen Mustern werden alle sowohl persönliche (die durch alle Personen gebraucht werden) als unpersönliche (so man nur in der dritten Person sagen kann) in der wirkenden Bedeutung nicht einander als in der leidenden gemacht; sogar jene sind nicht ausgenommen, die man die wiederkehrende Zeitwörter nennt. Sie nehmen das Fürwort *se* an, und behaupten es durchgehends, obgleich im Deutschen kein *ich*, *dich*, *sich* darbey stehet; dergleichen sind *Se spominem*. *ich* entsinne mich. *Se tozbem*. *ich* beklage mich. *Se spovem*. *ich* beichte, oder unpersonlich. *Se permire*. es ereignet sich. *Se pergody* es trägt sich zu. *Meni se idy*, *mir* dünkt es, und so fort.

§. V.

Von denen unrichtigen Zeitwörtern.

Ein unrichtiges Zeitwort ist, welches in Zeitverändern in ein oder anderer Person, Zahl, Art, Zeit u. von der gemeinen Regel abweicht. Sie folgen hier den Buchstaben nach.

Das alte Dim.

Dim *ich* sage *djal'-a-u*, gesagt haben, das ist *dim* hat alle Zeiten, so mit dem Mittelwort vergangener Zeit, wirkender Bedeutung gemacht werden, als: *sem djal*, *bom djal*, *ich* habe gesagt, *ich* werde sagen.

Jel.

Erster Theil.

79

Jël.

Jim veraltet ich beginne, fange an, jël-a u, angefangen haben, wie dim in gleichen Zeiten.

Jem.

Jem ich esse, jesh du ißest, ję er ißt, jemo wir essen, jęste ihr esset, jędo sie essen, jęma, jęmo, jęma, wir 2. essen u. s. f. wie berem.

Sem jedl, jedla, jedlu, ich habe geessen u. s. f.

Jęj iß du, nej ję esse er, jęjmo läßt uns essen. Jęjte esset ihr, nej jędo läßt sie essen. Jęjma, jęjmo, jęjma, läßt uns 2. essen u. s. w.

Jęsti essen, jęden, jędena, jędena geessen seyn. Also wird auch snjem, pojem und andere von jem herstammende Zeitworte abgewandelt.

Grem oder Gredem.

Hat nur allein die gegenwärtige Zeit anzugeh. Art wie berem. Item in der gebiethenden Art nej gre oder grede gehe er, nej gredó gehen sie, gredożh im gehen, oder gehend. In der vergangenen Zeit behilft es sich mit einem andern Zeitwort, daß sich aber in Gegentheil in der gegenwärtigen Zeit mit dem grem behilft, und ist:

ShL

80 Der crainerischen Grammatik,

Shl.

Sem shl, shla, shlu ich bin oder wäre gegangen u. s. f. wie auch künft. Zeit, bom shl, shla, shlu ich werde gehen. In der unbestimmten Art aber braucht man

Jit oder Jiti.

Jidem ich gehe ist veraltet, dennoch hört man allerweil jit, oder jet zu gehen.

Morem.

Morem ich muß oder kann, wird in der anzeigenden Art mit samt seinen abstammenden premorem, samorem ich vermag, abgewandelt, in der unbeständigen und gebiethenden Art aber kann es nicht gesagt werden. In Mittelwort hat es mogl, mogla, moglu vermocht haben, gemüßet haben.

Otshem.

Seine Abwandlung nach dem Muster lubem, nur in der dritten Person und wo es sonst otshejo hat, kann es auch othe haben.

In der gebiethenden Art kan es nicht gebraucht werden. In der unbestimmten sagt man zwar oheti, aber nicht gar gut. Im Mittelwort sagt man othl, othla, othlu, gewollt haben.

Also

Erster Theil.

81

Also wird auch notshem ich will nicht, gewandelt.

Pojdem.

Hat keine gegenwärtige weder vergangene Zeit anstatt derer wird in der Rede sem shl angewendet; dennoch hat es in

Künftiger Zeit.

Pojdem ich werde gehen, pojdesch du wirst gehen, pojde er wird gehen, weiter wird es wie lubem in der gegenwärtigen Zeit anzeigen der Art gemacht.

Gebiethend.

Pejdi ober pojdi gehe du, nej gre gehe er, Pejmo, pojmo, ober pojdimo laßt uns gehen, pejdte, pojcte, ober pojcite pojcte, gehet ihr, nej gredó, gehen sie, entlehnt von grem. Das übrige nach der gemeinen Regel: pojdie, pojtti, gehen, zu gehen.

Porezhem.

Porezhem ich werde sagen, (Künftig allein) porezhesh du wirst sagen, porezhe er wird sagen, porezhemo wir werden sagen, porezhere, porekó sie werden sagen, u. s. f. in der zweyfachen Zahl.

§

Vem.

82 Der crainerischen Grammatik,

Vem.

Vem ich weiß, vesh du weißt, ve er weiß, vemo wir wissen, veste ihr wißt, vejo oder vedo sie wissen u. s. f.

Sem vedl, vedla, vedlu, ich hab gewußt.

Vej, wisse du, nej ve, wisse er, vejmo, läßt uns wissen; vejte, wisset ihr, nej vedó, wissen sie, oder sie sollen wissen, u. s. f.

Vedet, vedit, wissen, vedozh oder vejozh, wissend, mit wissen.

Se fajde.

Se fajde, es gehet an, je fashlu, es ist angegangen, bo fashlu, es wird angehen, be se fashlu aku, es gienge an, wenn.

U n h a n g

von den absonder- und unabsonderlichen Zeitwörtern.

I. Die zusammengesetzte, und abstammende Worte werden gemeinlich wie ihre Stammwörter abgewandelt, z. E. pèrdám, ich gebe zu, wie dam, ich gebe, jest se salubem, ich ver liebe mich, wie lubem, ich liebe, navem, ich

Erster Theil.

83

ich weiß nicht, wie vem, ich weiß, odjidem, oder odkidem, ich gehe ab, wie jidem ich gehe, und so von andern mehr.

Also auch die unversönlichen pergody se, wie gody se, es trägt sich zu; permire se wie mire se, es hat sich von ohngefähr ereignet, Meni se sdy, ich glaube, mich dünkt es wie sdim, Meni se vide, mir scheint es wie videm.

Deren sind einige unabsonderlich, so niemals abgesondert werden, wie perdám, ich gebe zu, prédám, ich verkaufe, resderem, ich werfe aus einander, se premenim, ich verkläre mich, u. d. Andere absonderlich, welche in der Rede den Zusammenhang bald vorne, bald Rückwärts haben. ж. Е. jest postavem gori, ich stelle hinauf, ti se gori postavel, du hast es hinauf gestellet. on meni naprejstojy, er steht mir vor. Stoj meni naprej, stehe mir vor, u. d. m.

Viertes Capitel.

Von den Vormörtern

od spredneh bessedy.

Ein Vormort ist jener Theil der Rede, welcher dem ersten Theile kann vorgelegt werden, ж. Е. je pred hisho, er ist vor dem Hause, v' hishi, in dem Hause, is hishe, aus dem Hause.

§ 2

Ein

84 Der crainerischen Grammatik,

Ein jedes Vorwort, so vor einem Nennwort stehet, will seine Endung nach sich haben. Einige können wohl auch zwei, andere gar 3. Endungen haben, wie alsogleich sollt bestimmt werden.

Vorsetzworte mit der 2. End. mit dem Vorworte

Bliſu *gradu*, nahe am Schloße. Bres *dnarjov*, ohne Geld, *bres zvibla*, sonder Zweifel. Nameſt *soſeda*, für anstatt des Nachbarn? Da, do, noter da *obſidja*, bis zur Ringmauer. Nareſen *ſbéne*, von ſeinem Weibe auseinander. Delezh, od *gosposke*, weit von der Obrigkeit. Okuli, *oblodja*, umher der Palifaden. Memu, *vogla*, neben dem Ecke. Prejk, *potoka*, jenseits des Bachs. Poleg, *murja*, neben dem Meere. Savol, *Savle*, *dekle*, der Magd wegen. Svunej, *nograda*, außer dem Weingarten. Snotrej, *trebuba*, inner des Bauchs. Sdolej, *miſe*, unter dem Tiſche. Sgorej, *ogniſba*, auf, ober der Feuerheerde. Verh *vo-dá*, ober des Gewäſſers.

Mit der 3. Endung.

H', k', für daß alte he, ke, *k'meni* zu mir, *b' gospodini* zu der Wirthin, Pruti *temu gojſdan* gegen dem Wald. Naprej *vojemu bra-*

Erster Theil.

85

bratu, stopi tvojemu Gospodu nasaj stehe vor deinem Brudern, nach deinem Herrn.

Mit der 4. Endung.

Ob *pogled, inu bessedo* um das Gesicht und Rede. *Zhes Boga* über wider Gott. *Kedur je zhes blazpa je tudi zhes Gospoda.*

Mit der 6. Endung.

Od kersna blazbe, vom Leeder Hofe.

Vortworte mit mehreren Endungen.

Is, s' aus, wird mit der zweyten Endung gemacht, *s'glave povedat,* aus dem Kopfe aussagen. Heißt aber *Is* oder *s' mit,* wird mit der siebenten Endung gemacht, *s' noveme gnadame,* mit neuen Gnaden, *is so-varsham is mejsta,* mit dem Gespann aus der Stadt.

Med, mej, oder mejd unter auf die Frag wohin die 4. *End. med fante,* unter die Busen, mit der Frag wo, die 7. *ta narbujshe med sbename,* die schlimmste unter den Weibern. *Med tempelnam, inu Oltarjam je v' mejs stal,* er stunde mitten zwischen dem Tempel, und Altar.

F 3

Na

86 Der crainerischen Grammatik,

Na auf an mit der Frag wohin hat die 4. End. *na gorró*, auf dem Berge. Auf die Frag wo die 3. End. *na bribu sedy*, er sitzt auf dem Berge. *Kapla na veji*, ein Tropfen an einem Aste. In der mehreren Zahl die 2. End. mit dem Vorworte *na iles lesby*, er liegt auf der Erde, *na dusbellab*, in den Ländereyen.

Po nach, in der Einz. Zahl die 3. End. *Po boshji voli*, nach dem Willen Gottes, *kader so po jedi goriustalli*, so sie sbli po vertu sprehajati, als sie vom Essen aufgestanden, giengen sie im Garten spazieren. In der mehreren Zahl die 2. End. mit dem Vorworte. *Po njevoveb bessedab so usse po koteb preyskalli*, auf seine Worte haben sie alles in allen Winckeln ausgefuchet.

Pod unter, auf die Frag wohin die 4. End. *Pod mojo strebo*, unter mein Dach. Auf die Frag wo die 7. Endung. *Trze pod Nebam*, Vögel im Lufte, *lesby pod milem Bogam*, liegt unter freyem Himmel.

Per bey, vor in der Einz. Zahl die 3. Endung. *Jest se per ognu pogrejem*, ich wärme mich bey dem Feuer. In der mehreren Zahl die 2. Endung mit dem Vorwort, *per Kovazheb je usse umasann*, bey den Schmieden ist alles rüfig.

Pred vor, in Gegenwart auf die Frag wohin die 4. Endung. *Pred Sodnika poklizan*, vor dem Richter citiret. Auf die Frag wo in der

der 7. Endung. *Je pred dušbelskem oblastnikam stal*, er stunde vor dem Landpfleger.

Sa hinten, nach hat die 7. Endung. *Jest sa steno, ti sa plutam*, ich hinter der Wand, du hinter dem Zaune. Heißt es aber für, anstatt, so hat es die 4. Endung. *Sa svojo šbénose je odgovoril*, er hat sich für sein Weib verantwortet, je *sa svojega brata v' sbout sbl*, er ist anstatt seines Bruders ins Feld gezogen.

Super wieder, entgegen hat nach sich die 3. Endung, vor sich die 4. Endung. *Katire ni super messu, svejt, inu hudizba, ta je Bogu super*, wer nicht wider das Fleisch, die Welt, und den Teufel ist, der ist wider Gott, oder *katire ni messovu, svejtu, inu hudizbu super, ta je super Boga*.

V' in, auf die Frag wohin die 4. Endung. *Nezb pridnega njemu v' glavo nagre*, nichts nüzlich gehet ihme im Kopf. Auf die Frag wo in der Einz. Zahl die 3. Endung. *Sem v' kostelnubil*, ich bin im Gögentempel gewesen. In der mehreren Zahl die 2. Endung mit dem Vorwort, *sno v' cirquab molili*, wir haben in den Kirchen gebethet.

88 Der crainerischen Grammatik,

Fünftes Capitel.

Von den Nebenwörtern od stranskeh besedy.

Das Nebenwort ist ein Theil der Rede, welches einem Worte beygesetzt wird, demselben mehr oder weniger Kraft zu geben, um dessen Bedeutung und Umstand anzuzeigen. Gesetzt, man sagt: er liest, oder schreibet, so wird das Lesen und Schreiben glatterdings angedeutet; sagt man aber: er liest gut, und schreibet schlecht, so wird schon die Beschaffenheit des Lesens und des Schreibens angezeigt.

Derley Nebenworte sind fordersamit. 1. Der Zeit. 2. Des Orts. 3. Der Beschaffenheit der Sachen. Sie folgen

§. I.

1. Gegenwärtiger Zeit.

Sie folgen auf die Frag wann? kedaj.

Bersh, gleich, Dans, heute, Hicru, eifertig. Kmalu, alsobald. Nategama, strackß. Noterdafdej, bis iht. Noterdadusehmalu, bis diesen Augenblick. Oddusehmalu, von nun an. Safdej, demalen. Rajmnofdej, gleich, iht. Just iht. Sdej, fdaj, fdajzi, fdaje, alsobald. Shefdej, noch immer. Temzhasu, derweil, unterdessen, Urnu, schleinig.

2. Der:

Erster Theil.

89

2. Vergangener Zeit.

Nekedej, nekedaj, vor Zeiten, Alters. Pred ta dan, den Tag zuvor. Predzhirejsnem, vorgestern. Poprej, popred, ehe vorhin. Predtem, vor dem. Pred nekateremi dnevami, jüngsthin. Nedolgu, un-
längst. Pred nekateremi lejt mi, nekedej, vormals, weyland. Sdavnej, längst. Undan, neulich, nächstens. Davi, frühe Morgens, Snuzhi, gestern Abends. Obkorej, zu was vor Zeit. Odkorej, wie lang,

3. Künftiger Zeit.

Druge dan, folgenden Tags, Pervezh ke bo, ko-
ker hitru bo mogozhe, allernächstens, sobald es wird seyn können. Pojutershnem, übermorgen. Potem, nachdeme. Potler, potlej, hernach. Endrugekrat, ein andermal. Sajtru, juter, jutri, morgen. Zhes en malu, zhes majhenu, über ein kleines. Dakorej, bis wie lang. s'zhasama, mit der Zeit.

4. Ungewisser Zeit.

Dolgu, lang. Katirekrat, immerzu. Euzhas, eine Weile. Nekol nekoli, niemals. Zel nekol, zol nekoli, gar niemals. Na vezher posnu, spat Abends. Na vekumej, in Ewigkeit, Pogostu, oft. Poredkem, selten. Medtem, unterdessen, inzwischen. Noterdadusehmalu she ne, bis ist noch nicht. Podno vi tes Tags. Prov perloshnu, zur gelegener Zeit. She, allenthalben. She, schon. Sjntrej sgudej, frühe Morgens zeitlich. Velikukat, gar oft. Malukedej, selten. Enukolku zhasa, eine Zeit lang. Nakatero ure, einige Stunden.

Diese und dergleichen Nebenwörter sind zu Zeit-
wechslung ertiefen. Man soll sich selbe durch öfteres
über-

90 Der crainerischen Grammatik,

überlesen in der Rede sowohl, als im Schreiben, nutz
und dienstbar machen.

§. II.

Nebeworte.

I. Am Orte.

Es folgen auf die Frage, wo? kje?

Blisu tukej, nahend! allhier. Delezh odtod, weit von dannen. Blisu pred rokame, nächstens an der Hand. Dergi, anderstwo. Letukej, an diesem Orte. Leondi, eben dort. Koderkol kjerkol, wo immer. Kje koder, wo, irgendwo. Nekjer, nirgendswo. Ondi, allborten. Povsod, überall, allerorten. Podergot, auderstwo. Svunej, sunej, daz aussen. notrej, dartinnen. S'dufhelle, delezh prez, über Lands, auffer Lands, weit davon. Sraven, zu nächst daran, neben bey. Sgur, sgorei, oben, daz oben. Sprud spodej, sdul sdolej, unten. Tukej, allda. Tamkej tam, allborten.

2. Zu dem Orte.

Auf die Frage wohin? kam?

Kam, wohin. Kjekej tjakej, dahin. Lesem, sem, hieher. Letakej, dorthin. Nekam, irgendwo wohin. Nekamer, nirgendhin. Kamerbodi, wohin immer. Pruti kjekej, dahin entgegen. Pruti lesem, hieher entgegen. Dergam, anderstwohin. Kamlih, wohin nur. Rajmno kjekej, eben dahin. Noter, hincia. Von, vonkej, hinaus. Na desnu, rechts hin.

Erster Theil.

91

hin. Na levu, na levoplat, links hin, v' noter, hereinwärts. Is vonkej, herauswärts. Semterkje, hin und wieder. Nasaj ritensku, rückwärts. Na qvishku, hinauf in die Höhe. Doli, herab. Okuli, okroh, okrog, herum. Poserani, nach der Seite. Odklej, von wannen, woher. Daklej, bis wie weit. Daletod, bis hieher. Daunod, bis dahin. Da ondo-kaj, bis dorthin.

3. Durch den Ort.

Auf die Frag wodurch? kje, skus?

Letukej skus, dadurch. Letod, hindurch. Leu-nod skus, dorthin durch. Sa nu sam, der Nase nach. Rajmno tod kje, lih tod kje, hier Grad zu, graden-wegs hin.

§. III.

Verschiedene Eigenschaften.

Antwortend (*odgovoritii*) Ja! na! fatu, darum. Zel ne, gar nicht.

Absonderend (*lozbiti*) Samuzh, einzelt, allein ganz, besonders. Mlasti, fürnehmlich. Susebnu, posebnu, posebej, besonders. Refdejlenu, zertheilt. Saksebi, aus einander. Naresen, dergazhi, anderst.

Anstrengend (*pergainati*) Urnu rozhnu, ge^schwind, hurtig. Slo, sehr. Marlivu, fleißig. Le ne namarnu, nur nicht träg, müßig. Sivnu, immer angestrengt. V' ednu, unablässlich.

Ausschließend (*isuresbi*) Le samuzh, nur allein der. Syvnej, ausgenommen. Ta ne, der nicht.

Un-

92 Der crainerischen Grammatik,

Anzeigend (*skafati*) Glej! poglej! siehe. Glejte! lejte! sehet.

Bekräftigend (*poterditi*) Sares, fürwahr. Res nizhnu, gewißlich, wahrhaft. Popravizi, recht. Na usse vishe, allerdings. Kokupak, tsevede, freylich wohl.

Bejahend Ja. sakaj pak ne, warum nicht. Sakaj nekar, Bres shalle, im Ernst ohne Scherz.

Einer Eigenschaft (*Lessnuste*) Pametnu, vernünftig. Narodnu, ungeschickt. Salu, artig. Take takerahne, ein solcher. Kake kakershno, was vor einet. Na zvistu, stracks entgegen.

Ermahnend (*orpominati*) No! no she enkrat, wohl! wohlan noch einmal. Alla bersh! frishku, frisch hurtig. Bosh ali ne, willst oder nicht.

Fluchend (*Preklinati*) Per mej duha, bey meiner Seele! Shentej, Shentejte. S'milem Bogam, s'krishnem snamenam, s'Busam, o de be te pes! Krishnamen shentej. Pojdi sludju v'ret! gehe zum Teufel! De be tebe grum powil, Preklete tat, ke meni tolkajn desh! verfluchter Scti, daß du mir so viel Gall machest.

Fragend (*Prashati*) Sakaj, Warum? Kedaj, wann? Pokaj, aus was Ursach? Kaj ne, nicht wahr? etwa nicht. Mordej ne, vielleicht nicht? Nile res, ist es etwa nicht wahr? Jeli, gelt du? Kai, was? Kedu, wer? Zhajkaj imash, laß sehen, was du hast? Po zhim, wie theuer?

Einer Gleichniß (*k'Perglibi*) Koker, ked, wie. Lihkoker, gleichwie. Skorej toku, fast so. Ne dergazhi, nicht anders. Nezh meja, nishtermeja, nichts desto minder.

❧

Erster Theil.

93

Einer Größe (*k'Visokufi*) Prebivnu, preobilnu, gar zu viel. Sadosti, genug. Premalu, zu wenig. Dukaj, unerhört viel. Stem bole, sehr, über die Maßen wohl. Zhes, inu zhes sadosti, übergenuß. Datikama, huß weg. Tolkajn, so viel.

Nachlassend (*Odpushati*) Lenu, träg, faul. Sarnikernu, faltfönnig. Kumej inu kumej, kaum und kaum. Pozhasu, kesnu, po malemu, langsam. Saspanu, schläferig.

Einer Ordnung (*k'Vesti*) Pervezh, erstens. Narpoprej, zu allererst. Popred, bevor. Drugez, zum zweytenmal. Potem, potler, hernach. Dalej vezh, weiters mehr. Naposled, zuletzt. Sadnez, leztlin. Po vesti, sapored, nach der Ordnung, nach der Reihe.

Einer Gesellschaft (*k'Tovarsstvu*) s'menoi, s'teboj, mit mir, mit dir. Sgol sam, ganz allein.

Schwörend (*Persezhi*) Per mej viri! bey meiner Treue. Per svetemu Christusovemu Evangelium! bey dem H. Christi Wort. Urah, flude mene asemi, der Teufel hol mich.

Vergleichend (*Perglibati*) Vezh koker, mehr als. Mejn, majn, weniger. Bulshi, besser. Hujshi, ärger, böser. Poredkem redku, selten.

Verneinend (*Tajiti*) Na! nein. enkrat nekar, einmahl nicht. Po nobeni zeni, auf keine Weise. Kratku malu nekar, gar nicht. Ne, weder. Nehzhe, nekoger, nobeden, keiner, niemand.

Versammelnd (*Skupspraulati*) Skup, skupej, skupaj, zusamm, miteinander. Zhes inu zhes, überhaupts. V'red, mitsamm. S'tabo v'red, mir dir. v'Sriz, neben, glatt an. v'Kratkem, in kurzen. Zelo troppe, ganze Schwärme, Schwarmweiß.

Der-

94 Der crainerischen Grammatik,

Verbietend (*Prebovedati*) Nekar, nicht. Nekar ne, bey Leib nicht. Kratkunekar, ganz und gar nicht. Pusti, laß seyn.

Unterscheidend (*restozbiti*) Drugazhi, anderst. Spruci, da gegen. Naspruci, hingegen.

Wählend (*voliti*) Tolkajn vezh, um desto mehr. Rajshi, lieber. She poprej, ehe, und zuvor. She poprej, she naprej, schon zum voraus. Pozh pozhi! pazh pazh! wohl! wohl! Ti pozh ti, du, wohl tu!

Wünschend (*voshiti*) O wollte Gott, O Buh oth! Gott gebe es, Buh daj! O wenn, o de be! Behüte dich Gott, Buh tebe obari! Bashci be blu dobru, freylich wäre es gut.

Eines Zufall (*perpadnoste*) Merski edn, immer einer. Naprevidnu naglu, untersiehens. Bres premiselka, unbesonnen. Seki permire, es trifft ohngefahr zu.

Zahlen (*shteti*) Enkrat, dvakrat, trikrat, stokrat, she vezhkrat, noch mehrmal. Poredkemu, selten. Pogostu dostikrat, öftmalen.

Zweiflend (*zoviblati*) Blesu, schier. Morebet, mordej, vielleicht. Sna biti, fann seyn. Mende she, vermuthlich schier. Je nek toku navajen, er ist etwa so gewöhnt.

Zuzulassend (*perpustiti*) Nej bo, seye es. Boddilih, seye es auch. Sa sdej, vor ist, vor diesmal.

Anmerkung.

Wie mehr die Verneinungswörter in crainerischen gedoppelt werden, desto größer, und kräftiger ist die Verneinung, und so weichen die

Erster Theil.

95

die Trainer in diesem von anderen, und besonders von der lateinischen Sprache ab, wo eine doppelte Verneinung eine ganze Bejahung ausmacht, wie: ich habe gar keine Zeit, nimam zel nobenega zhasa, nez zhasa nimam, wurde man in deutschen und lateinischen sagen, ich hab kein Zeit nicht, so hieß es so viel, ich hab recht wohl Zeit, kein Mensch lebt ewig, nobedn zhlovek vezhnu, oder vekumej nahivy.

Sechstes Capitel.

Von den Zwischenwörtern

od v' mejs postavleneh besedy.

Die Zwischenworte werden den Theilen der Rede mit eingemischet, um eine Gemüths- bewegung anzudeuten, wie: gorje! leyder! Buh pomagej, Gott helf!

Solche Zwischenworte sind vielerley, deren meiste hier den Buchstaben nachfolgen.

Eines aushöhnenden (*hambajoxbega*) O pozh en lep ovzhje pastir, katiremu je vovk ime! o wohl ein feiner Schaafhirt, um ein Wolfen. Pozh en flet- ne zhlovek ked hudizh, wohl ein hübscher Mensch wie der Teufel. O kajfen lube spremluvavz en Verzh, o Welch ein angenehmer Gefährt, ein Heiser. Hah! jah! o wohl pfuy!

Fort-

96 Der crainerischen Grammatik,

Sortschaffenden (*prezhspokajozbega*) Poberi se, packe dich fort. Strani, auf die Seite. S' poti, auf dem Wege. Prezh s'tabo potepuh, fort mit der Schlinge. Hodi! pojdi odtod, hinweg mit dir. Zukej! vonkej, troll dich fort. Hojscha, aufgeschaut.

Freuenden (*veselezobega*) Hajsasa, hopsasa, juju ju, dobre vole, ju, hey, lustig. Oja, hoja, hujah, vesselle!

Fürchtenden (*bojezbega*) Oh, oh, ach. Kaj bo s' mano, wie wird es mir gehen. Kaj bo, kaj bo.

Lachenden (*posmehujejzobega*) Ha ha ha, hi hi hi, he he he.

Lobenden (*hvalejzobega*) Dobru, dobru, praf, praf. Bloger tebi, wohl dir,

Tieffenden (*kibajozbega*) Tshi, tshi, khi, Buh pomagej, helf Gott. Buh lonej, dank Gott.

Ruffenden (*klizbejzobega*) O! ovbe, pomagajte, pomagajte, ach wehe, helft, helft. Gospud, na pomagaje, na pomagaje, Herr, eilt mir zu helfen. Hej, hem, He! Pst, zst, semkej, herda. Hojscha! shli-shere, hört.

Darnach giebt man Antwort: kaj dobraga, was gut's? Kaj othę, was wollen, befehlen sie.

Seufzenden (*sdiubujejzobega*) Oh, oh, ach, ach. Oh he, gorje, ovbe, ach wehe. O moj Buh! o Gott. Ove, jov, prejov, sehr wehe. Jomini! prejomini! Aeiou!

Stillschweifeiffenden (*na movk*) st, sht, pst, still. Tihu, movzhi, halt's Maul.

Traurenden (*shalujejzobega*) Oh, oh, jojmenes, jojmeni, gorje meni, ach wehe mir. Jaj, ve he!

Trohenden (*shugajzobega*) No, no, Nu, nu. Le zhakej, wart nur. Gorje tebi, Buh tebi pomagej
hilf

Erster Theil.

97

hilf dir Gott aus. Jest tebi povem, de tebe bom, ich sage dir, ich!

Verabscheuenden (*gnusezbega*) Fejte bodi! pfuy der Schand! Fej sram te bodi, pfuy scháme dich! Al tebe ni nez sram, schámst du dich denn nicht?

Verwunderenden (*zhudejzobega*) A! aj aj! polej! zhudu! ey! ey! steh wunder! O le poglej! glejte! poglejte! sehet! sehet! Shirzejte na glavo! poßtaufend Sitrament! Dete konzhejte! kolte! kolte! sehet! sehet! was sagt ihr.

Weinenden (*jkajzobega*) Jüih! ih! ih! ih! oh! oh! gorje! ach weh! O vej, inu joj! ach weh und auweh! Bogu se usmili, Gott erbarm sich.

Widersprechenden (*superrekobega*) Tsevede! ja! kajpakde! ja! kajshe! ja! freylich wohl! hat sich wohl! Zhes ramo, hinter sich. Aj norze! ey Poffen. Ake be jest aboten bil, wann ich ein Salt wäre, so o Dete! schauts nur! Ja, gleich.

Zürnenden (*jesnega*) O nasrezha, o des Unglücks. O flude nasrezhne! o Uebel! zum Henker, zum Geier. Ti kervave tat! du Schelm. Kaj uraga je tu? zum Teufel was ist das? O nasrezhna kust, o mißgünstiges Geschlecht.

Zurückhaltenden (*nasajdershezbeza*) Bo! boha! stoj! pozhasu! halt an! langsam!

Die Zwischenwörter sind meistens un-
abänderlich, dennoch geschieht es, daß zuwei-
len ein Wort daneben steht, welches we-
gen den Zwischenwort muß abgeändert werden,
wie: gorje meni! ach wehe mir! bloger tebi,
wohl dir, nicht bloger jest, o mene naumno,
o ich unbesonnenes Weib, o radlošni zhasi,
o harte

98 Der crainerischen Grammatik,

o harte Zeiten, o sprebernenu Sadershanje, o
der verderbten Sitten.

Siebendes Capitel.

Von den Bindewörtern

Od Veshejozeh besfedy.

Ein Bindewort bindet zwey oder mehr
Theile der Rede in einem Sinn oder Verstand zu-
samm, wie: Gospud, inu hlapez, der Herr,
und der Knecht. Neli sodaik, temuz tudi
sluga, nicht nur der Richter, sondern auch der
Gerichtsdienner. Solcher Bindeworte giebt es
viel, sie werden alle nach ihrer Art und Gat-
tung hier ausgesetzt.

Zusammenfügende sind: Lau, jen, jenu, jenoj,
ter und, tudi, auch, tok, toku, sowohl, kok, koker,
als wie: Neli nicht nur allein. Ampak tudi, sondern
auch. Toku dalej naprej, so fort an. Zhes tu, über
das. K'temu, dazu.

Doneinanderscheidende: Al, oder. Ne, weder,
noch. Ne ti, ne on, weder du, noch er.

Widerstrebende: Deslih, debselih, delih, ob-
schon, obwohlen. Szer, zwar. Sizer, sonst. Zhe
netoku, wenn nicht so. Nezhmejn, nishtermejn,
nichts bestominder. Vonder, viner, vender, doch
gleichwohl. Temuzh, ampak, al, ali, allein aber.

Beyfügende: She she, noch noch. Tudi, auch.
Dalej, weiter. Sraven, dazu.

Be:

Erster Theil.

99

Bedingliche : Aku, zhe, wenn, so, sofern. Kader, wenn. Svunej de, es seyde denn. Postavem, gesetzt. Zhe ne, wofern nicht. Aku be, im Falle. S'tem perstkavkam, s'to pogodbo, mit diesem Beding, Zusatz. Potehmal, pusehmal, von nun an. Dokler, so lang. Desne, daß nicht. Potęmtakem, also auf solche Art.

Ausfüllende : Szer, zwar. Darauf folgt vonder. Nezh mejn vonder, nichts desto minder.

Ausnehmende : Svunej. ausser ausgenommen. S'vonuseckam, mit Ausnahm. Toku delezh, in so weit. Aku nekar, wofern nicht. Samuzh, allein.

Erklärende : De, daß. Na kajfeno visho, was gestalten. Kok de, wie daß. Nam:ezh, nämlich.

Erwählende : Ali spruti, hingegen. Bel, besser. Tolkajn vezh, rajshi, vielmehr. Saj, doch.

Schlussfolgende : Satorej, deshalben. Tok, roku, tedej, dennoch also. Sategavolo, der Ursach halben. Tedej, mityin. V'kratkem, kürzlich. Satu, fatorej, torej, derowegen.

Ursachgebende : Ke, sakaj, denn, weil. Satu, darum. Potęm, potler, nachdem.

Zusamschließende : Torej, fatorej, dannenhero. K'temu, darzu.

Zweifelnde : Jeli? je mordej? ist etwa? Neli, aline? etwa nicht. Bojé, hofentlich, vermuthlich.

Anmerkung.

Li ober le etwa, und ne pflegt man den Wörtern, wobey sie stehen, nachzusetzen. Se-li ri? bist denn du? oder man laßt sie auch ab-

I 00 Der crainerischen Grammatik,
 gesöndert, se le ti, ali ne, bist du es, oder
 nicht ?

Allgemeine Anmerkung.

Aus diesen 7. Theilen der Rede kann man leichtlich bemerken, wie sehr nothwendig es seye, sowohl im Schreiben, als Lesen und Reden, des rechten Grunds und Mundart sich bestreißigen, ansonsten wird man niemals die Schreib- und Redrichtigkeit in der Sprache einführen. Der Anfang leidet Gewalt. Läßt man sich Anfangs mit dem Sudeln befriedigen, werden immer die alten Fehler, ach leyder! so viel unleidentliche Fehler! haufenweise sich einfänden. Die Unrichtigkeit wird immer mehr überhand nehmen, und zu letzt auch den Landskindern ihr eigene Sprach unbekannt, und etwa gar unbegreiflich vorkommen. Ist es nicht schon genug raubes, und häurisches in die Sprach nach und nach eingeschlichen, und hat ihr die ganze Unnehmlichkeit benommen? Ist es nicht einmal Zeit, solchem Rasen Einhalt zu thun? Wie weit soll es denn noch gehen? Genug hier von diesen, weil es immer unter den Fehlern noch fernere einen Platz finden wird.

Zum leichtern Begriff der Sprache, folgen hier etliche Wurzelworte den Buchstaben nach. Hernach kommet die Ableitung, und Zusammensetzung derselben; und sodann selber Bedeutung, und Wortfügung.

Die

Erster Theil.

101

Die Wurzelworte, von welchen viele andere herkommen, soll man sich recht wohl bekannt machen, damit man um desto leichter, und halber die Sprach begreifen möge. Theils weil man die Worte wegen Abgang eines sicheren crainerischen Wörterbuchs anderswo her nicht leicht haben kann; theils auch, weil ein sehr langsamer und unrichtiger Weeg ist, eine Sprach zu erlernen, nach dem Gebrauch, und Mundart der Leute sich zu richten.

Wurzelworte.

A.

Moshkega spola, Ajd, da, der Heyd. Angel, la, der Engel.

Sbenskega sp. Ardria, ie, der Haber, verwirrt Sache. Arja, je, der Rost.

Nobenega sp. Apnu, na, der Kalf.

Abotne, na, nu, unwissend, einfältig.

Amtizhe, gehet an. Anam, anal, anat, hüten sich, ausweichen, meyden.

B.

Brat, ta, der Bruder. Buh, Boga, Gott.

Besseda, de, das Wort. Bersda, de, der Saun.

Bil, le, Bilka, ke, der Strohalm. Brada, de, der Barth. Butara, re, die Last, Bürde.

Blatu, ta, das Roth.

Bolan, ina, nu, frant. Bel, la, lu, weiß. Bled, da, du, bleich. Brumen, mna, mnu, fromm.

Bersh, hurtig. Bloger, wohl.

Bassam, sal, san, fat, füllen, schöpfen. Bernám, nal, nati, sammeln. Besám, sál, san, at, stupsen,

G 3

Bryem,

102 Der crainerischen Grammatik.

Bryem, bril, brit, briti, scherren. Bojim se, bal, bati, fürchten. Boly, lellu, leti, wehe thun.

C.

Cirkuv, kve, die Kirche.

D.

Dan, dneva, der Tag. Dar, rú, die Gaß, das Geschenk. Dem, dima, der Rauch. Desh, deshja, der Regen. Dobizhek, ka, der Gewinnst. Dolg, ga, die Schuld. Dvor, ra, der Hofe.

Dusha, he, die Seele. Dushella, le, das Land.

Dnu, na, der Grund, Boden.

Dobr, ra, ru, gut. Dolshan, shná, shnu, schuldig. Druge ga gu, ein anderer. Dans, heute. Delezh, weit.

Dam, dal, dan, dati, geben. Diham, hal, hati, atmen. Dobam, dobl, blen oder doban, dobsti oder dobat, höhlen, äßen. Davem, vil, vlen, vet, würgen. Darujem, darval, van, vati, freigebig seyn, schenken. Dataknem, teknil, taknen, taknici, berühren, betasten. Denem, djal, djan, djati, thun, legen. Derem, derl, dert, dreti, schinden, reißen. Drafhem, shil, shen, shici, plagen, reißen. Dejlim, lil, len, liti, theilen. Derfhim, shal, shan, shati, halten. Dobim, bil, blen, biti, gewinnen, empfangen. Dojim, jil, jen, jici, säugen. Dushim, shal, dishat, riechen.

E.

Enakushne, na, nu, gleichförmig. Erdezh, zha, zhu, roth. Ersan, sna, snu, ernsthaft, säuerlich.

En-

Erster Theil.

103

Endeil. eintheils. Enekrati, einigemal.
Erjovim, vil, viti, wütten, brüllen.

F.

Figa, ge. die Feige.
Flecn. ena, nu. fein, schön, sauber.
Fentam, tal, tan, taci, verderben. Fugnem, nil
niti, ich entwische.

G.

Goluf, fa, der Betrüger. Gospud, da, der Herr.
Govt, ta, der Nachen, Schlund. Greh, ha, die
Sünde.

Gerba, be. die Nuzel. Glava, ve. das Haupt.
Gorra, re, der Berg. Guba, be. die Falte.

Gerlu, la. der Halfe. Gnesdu, da, das Nest.
Govedu, da. das Rindvieh.

Gerd, da, du, häßlich, schändlich. Gluh, ha,
hu, gehörlos. Gnil, la, lu, faul. Gost, ta, tu,
dicht fest.

Gladku, glahku, blat, eben. Gorje ! wehe.

Ganem, nil. geniti. rücken, bewegen. Gledam,
dal, dan, dati, sehen, schauen. Glodam, dal, dan,
dati, nagen. Grejem, grel, gret, greti, wärmen.
Grifem, sel, sen, gristi, beißen. Godim, il, en, iti, ze-
tigen, heilen. Govorim, ril, ren, riti. reden. Ger-
my, mellu, meti, donneren.

H.

Herbet, bet, der Rucke. Hlapez, pza, der Knecht.
Hrup, pa, das Getümmel.

Hisha, he, des Haus. Hvalla, le, das Lob.

104 Der crainerischen Grammatik,

Hiter, tra, tru, schnell, geschwind. Hud, da, du, böß, schlimm.

Hkem, kal, kan, kati, weben, stricken. Hetim, hitel, hiten, hiteti, eilen. Hlopim, pel pici, heiß, Begierden.

I.

Jermen, mena, die Gürtel, der Riem. Jerh, ha, das weiße Leder. Jiser, ra, die See.

Jed, dy, die Speise. Jesa, se, der Born.

Jilu, la, der Leim. Imę, mena, der Nam.

Jasnu, heiter. Juter, jutri, morgen.

Jegram, gral, ran, rati, spielen. Jokam, kal, kan, kati, weinen. Jiviram, ral, ran, rati, quälen, strecken. Ishem, iskal, kan, kati, suchen. Jel, anfangen. Jet, gehen.

K.

Kamen, mna, der Stein. Kojn, na, das Pferd. Kol, la, der Stock, Pfahl. Kluzh, zha, der Schluß, sel. Kray, ya, das Land, Ort. Kreh, gu, der Zank. Krej, raja, die Furche. Krish, sha, das Kreuz. Kup, pa, der Hauf, Kauf.

Kapla, le, der Tropfe. Kerniza, ze, der Wasferstrudel. Kuga, ge, die Nest. Kust, kosty, Wein.

Kolu, lessa, das Rad.

Kesán, sna, nu, langsam. Kosmat, ata, u, rauch. Kratek, tka, u, kurz. Kriv, va, vu, unrecht, schuldig.

Ki, etwa. Kjè, wo. Kjè, dorthin. Kjer, wo.

Kinkam, al, kat, sinken, manken. Konzham, zhal, zhan, zhari, vollenden, zurechten. Kremlam, lal, lari, schwägen, unterreden. Kolem, klal, klan, klai, spalten, schlagen. Kovzhe se, zhalu, zhati,

Erster Theil.

105

ti, grälzen, aufflossen. Kratim, til, ten, titi, kürzen,
verjagen. Koshim, sil, shen, siti, mäßen. Krotim,
til, ten, titi, zähmen.

L.

Las, sú, das Haar. Les, sá, das Holz. Luj,
loja, das Inſicht.

Luzh, zhe, das Licht.

Ledja, jov, die Lenden. Lejeu, ta, das Jahr,
der Sommer. Liza, iz, die Wangen. Ludsevu, va,
das Volk.

Len, lena, u, faul, trág. Lohak, hka, ku,
leicht, gering.

Lajam, jal, jati, bellen. Lafem, fil, fen, fit, la-
sti, kriechen, steigen. Lejeam, tal, rat, fliegen. Lu-
kam, kal, kati, ſprechen. Luzham, zhal, zhan, zha-
ti, werfen. Liſhem, ſal, ſan, ſati, lecken. Lejtim,
tal, teti, fliegen. Leſhim, ſhal, ſhati, liegen. Lo-
vim, vil, vlen, viti, jagen, fangen.

M.

Metsh, sa, der Degen, Dolch. Mojster, era,
der Meister. Mrs, mrasa, ter Groß. Myr, ru, der
Fried.

Megla, le, der Rebel. Meja, je, die Gránze.
Mira, re, das Maas. Mifa, se, Tafel, Tisch. Mno-
sheza ze, Menge, die Unruhe. Mrscha she, das
Reg. Muzh mozhy, die Gewalt, Stärke, Kraft.

Mesú sa, das Fleisch. Mejstu ta, die Stadt.
Mestu, der Ort, die Stelle. Mleku ka, die Milch.
Murje ja, das Meer.

Marn rna nu, emſig, fleißig. Mehak hka ku,
gelind, weich. Mlad da du, jung. Mlazhen zhna
zhnu, laulich. Moker kra kru, feucht, naß.

© 5

Ma.

106 Der crainerischen Grammatik,

Masam sal sat, mäſigen. Mejnam nal nan
nat, wechſlen. Meisham shal shan shati, miſchen.
Mermram ral rati, murren. Mujam se, jal jan jati,
bemühen, beſtreben. Maknem. (alt) maknil, knen
kniti, nehmen, entziehen. Mashtujem sheuval vati,
rächen. Movsem sel fen vsti, leſti, melchen. Mozhem
zhil zhen zhiti, beſeichten. Mnoſhim ſhil then ſhi-
ci, vermehren. Movzhim zhal vknen zhat, ſchwei-
gen.

N.

Nosh ſha, das Meſſer. Nus noſa, die Naſe.
Niva ve, der Aker. Noga ge, der Fuß. Nuzh
nozhy, die Nacht.
Nebu ba, das Firmament, der Himmel. Narozhje
ja, die Arme, Schooß.
Nagl la lu, gäh, unversehend. Navajen na nu,
gewohnt. Nov va vu, neu.
Nezh, nichts. Nekar, nein, nicht. Noter,
hinein.
Napravlam lal len laci, bereiten, ſiſten. Neſ-
sem nesl nesen nesti. Nosem nosil noshen nositi,
tragen. Naredim dil jen diti, machen, verfertigen.

O.

Oblak ka, die Wolke. Odloh loga, die Weile,
der Verſchub. Ogn gna, das Feuer. Ojst ta, der
Stachel. Oshir ra, der Wirth. Ovn na, der Widder.
Ozhe zheta, der Vater.
Oblast te, die Gewalt, Macht, das Recht. Ob-
luba be, das Gelübb.
Obiste ja, das Eingeweid. Oroshje ja, die Wehr,
Waffen.

Ohuli

Erster Theil.

107

Okuli herum. Okrog rund herum.

Obetam tal tan tat, versprechen, verheissen. Obrazham zhal zhan zhat, bereuen, drängen, wenden. Odlasham shal shat, verschieben. Oppominam nal nen nat, ermahnen. Opprem se, piral oder operl pret preti, steifen, lehnen. Orjem oral ran rat, ackern. Oterpnem nil nen niti, erstarren. Obstermim mel men miti, erstaunen.

P.

Plut ta, der Saum. Predel la, der Pferstand im Stall. Pokoj ja, die Ruhe. Post ta, die Post. Pust ta, der Fäching. Put ta, der Schweiß.

Pesa fe, die Reckbank, Folterrame. Pest ty, die Faust. Pila le, die Feile. Podoba be, das Gleichniß, Bild. Potrata te, Beschwendung. Pravda de, der Rechtshandel. Prizha he, Gegenwart, Zeuge.

Peru perje peresa, die Feder, das Laub. Pojle la, das Feld. Predivu va, der Flachs.

Perjasn na nu, freundlich. Perjetn tna tnu, angenehm. Poredne na nu, schlecht. Prafne na nu, leer, eitel, feyerend.

Pol halb. Pofen spät. Prost frey.

Param ral ran rat, trennen. Piham hal han hati, blasen. Pitam tal tan tati, schoppen. Piskam kal kan kati, pfeiffen. Plazham zhal zhan zhati, zählen. Pokam kal kan kati, krachen, schnalzen. Pomagam gal gan gati, helfen. Posnemam mal snèt nemat, abnehmen, nachahmen, nachthun. Pozhivam val zhat zhivati, ruhen. Prasham shal shan shati, fragen. Praskam skal skan skati, fragen. Padem padl den pasti, fallen. Pëllem lal lán lat, führen. Pezhem pekl zhen pezhi, brennen, baden. Pyem pyl pyen pyti, trinken. Pledem pledl den plesti, flechten. Pnem (alt) pnel pnen pneti, hest
ten

108 Der crainerischen Grammatik,

ten, anstrengen, anspannen. Pojem pejl pejt peti, fingen. Posal em bil hlen biti, vergessen. Poslem poslal slan slati, schicken. Pravem vel vlen viti, erzählen, sagen. Prosem sil shen siti, bitten. Per-tim til ten tici, drohen. Pastim steil shen steici, lassen.

Q.

Qvas su, der Sauerteig.
Qvance die unnützen Reden. Qvarte die Karte.
Qvatre die Quatember.

R.

Red dú, die Ordnung, der Orden. Rod dú, die Zunft, Geschlecht. Rop pa, der Raub, die Beute. Rofor ra, die Furche.
Rezh rezhy, die Sache. Riba be, der Fisch.
Roka ke, die Hand. Rósa se, der Thau. Rofha she, die Blum.

Rodje ja, der Werkzeug, Rüstung.

Revne na nu, mühselig.

Res wahr! wahrhaft.

Ranem el en niti, verwunden, verlegen. Ra-sem rasl shen sie ober rasli, wachsen. Reshem fal san sati, schneiden. Reshem shil shen shiti, befreien, erlösen. Rezhem rekl rezhen rezhi, sagen. Ryem ril rinem riti, schieben, drängen. Redim redil rejen rediti, nähren. Rodim rodil rojen roditi, gebähren. Roporam tal tati, Getöb machen.

S.

Semejn na, der Markt. Sgvon na, die Glocke.
Sharg ga, der Sonnenstrahl. shelodezh dza, der
Ma

Erster Theil.

109

Wagen. Shovnjer rja, der Soldat. Shum ma, das Geräusch. Svejta, die Welt. Sluga ga, der Gerichtsknecht. Sneh ga, der Schnee. Strah hu, der Schroten, die Furcht. Strup pa, das Gift. Svjet, ta, der Rath. Svit ta, der antretende Morgen.

Sajne der Traum. Saje der Ruß. Sapovd de, der Befehl, das Geboth, Geheiß. Senza ze, der Schatten. Shalla le, der Spaß, Scherz. Sheja je, der Durst. Shima me, das Rothhaar. Shkoda de, der Schade. Shpendeja je, der Vorrath. Shprajna ne, die Klumpse. Slava ve, die Glory. Smerty, der Tod. Smety der Unflath. Sol ly, das Salz. Solka se, die Tränen, die Zahnen. Srezha he, das Glück. Svesda de, der Stern.

Shelesu fa, das Eisen. Slatu ta, das Gold. Slavuvessa, die Ehre, Urlaub. Snamene na, das Zeichen. Srebru ra, das Silber. Shveplu la, der Schwefel.

Sam ma mu, allein. Sabuhliva va vu, geschwülstig. Sdrave va vu, gesund. Selen lena nu, grün. Slab ba hu, schwach. Sladak sladka ku, süß. Sladne, na nu, wollüstig. Sledne na nu, jeder, besonder. Slobodne na nu, frey, ledig. Slobne na nu, wüthend, grimmig. Svet ta tu, selig, heilig. Suh ha hu, durchknasternd, träge. Sredne na nu, mittlere. Star ra ru, alt.

Sajeru morgens frühe. Sabstojn umsonst. Skrivaj heimlich. Spruci entgegen. Sram schamhaft. Steu Hundert.

Sdeha se hal hat, jähnen. Sekam kal kan kati, hacken. Shivam val shivan vati, nähnen. Shlatam tal tan tati, berühren, betasten. Shugam gal gati, drohen. Skakam kal kati, springen. Smejам se, jal jan jat, lachen. Stergam gal gan gati, schaben. Snam snal snan nati, wissen, können. Stopam pil pati, treten. Shvishgam gal gati, pfeifen, zischen. Sejem jal jan jati, säen. Shajnem shel shet sheti, arunden, schneiden. Shalujem laval Ivan vati, trawnen.

Shgem

110 Der crainerischen Grammatik,

Shgem shgal shgan shgati, brennen. Shlishem shal shan shati, hören. Shrem sherl shert shreti, fressen, verschlungen. Sheejem shtel shtet shteti, zählen. Sijem jal sijati, schelmen. Slufhem shil shiti, dienen. Smem mel meti, darfst. Snahsem shil shen shiti, säubern, zieren. Snubem bil blen biti, werden puhlen. Stavem vel vlen viti, stellen, setzen. Sevarden ril rien riti, schöpfen, erschaffen. Sadim dil den diti, pflanzen. Shivim vel vlen viti, leben. Smerdim del, smraden deti, stinken. Sopim pel plen piti, athmen. Spim pal pan pati, schlaffen. Sturim ril rjen riti, machen, thun. Svarim ril rjen riti, ermahnen, bestrafen.

T.

Tèzh tizha, der Vogel. Tovarsh sha, der Gespann. Tur ra, das Geschwär.

Tiza ze, der Boack. Troha he, der Stich, Straßl.

Tèlle leta, das Kalb. Telu lesa, der Leichnam.

Tla der Boden, die Erde.

Terd da du, hart. Teshak teshka ku, schwer. Trudn dna dnu, müde.

Tergam gal gan gati, reißen, lesen, raufen. Terkam kal kan kati, klopfen. Tipam pal pan pati, betasten. Tepem pel pen tepsti, schlagen. Tezhem tekl zhen tezh, laufen, rennen. Toshem shil shen shiti, klagen. Tovzhem tovkl tovzhen tovzh, klopfen, schlagen. Tresslem tressl sen tresti, bruteln, zittern. Tulem lil lie, brüllen. Tajim jil jen jiti, läugnen. Terpim pel peti, leiden. Teshim shal shanshati, drücken, beschweren. Tizhim zhal zhati, stecken. Topim pil plen piti, weich machen, schmelzen, zerlassen.

U.

Erster Theil.

III

U.

Vert ta, der Garten. Veter tra, der Wind. Vezher ra, der Abend. Vogl la, das Eß. Vol la, der Doh, das Bier. Vosl, la, der Knopf. Ud da, das Glied.

Vas sy, das Dorf. Verl la, das Schiffsail. Visha he, Weise, Manier. Uleze ulz, Gasse. Vola le, der Will. Vovna ne, die Wolle.

Veslu la, das Ruder. Vesselle la, die Freude, Bonne. Vinu na, der Wein. Vojle la, das Del. Usta ust, der Mund, das Maul.

Velik kaku, groß, hoch. Vojster stra ru, scharf. Votel votla lu, hohl. Uredn na nu, würdig. Ura na nu, eifertig, schnell. Urozh zha zhu, warm. Ushez zha zhu, angenehm, recht zufrieden.

Vednu weißlich. V'édnu unablässlich. Verlu sehr.

Vallam lal lan lati, melzen. Varvam val van vati, hüten. Upam pal pan pati, hoffen, borgen. Vabem bil blen biti, einladen. Vadem del vaju det, gewöhnen. Vedom vedel den vesti, durchbringen sich. Udrem dril dren rici, schlagen, versenken. Vem vedl vesti, oder vedet wissen. Veshem vesal fan fati, binden. Vyem vil vit viti, winden. Ulezhem lekl zhen lezh, ziehen. Umanem, mel manen meti, dolz metschen, auslegen. Vodem dil jen dit, leithen. Voshem shil shen shiti, wünschen. Upyem pil piti, schreyen. Urem rel uret ureti, sieden. Usamem sel fet feci, nehmen. Volim lil len liti, wählen. Uzhim zhil zhen zhiti, lehren, lernen.

W.

Werzh wrizha, der Scherge. Wreg gu, das Gestatt.

Wo-

112 Der crainerischen Grammatik,

Wogat ta tu, reich. Wrej ja ju, trüchtig.
 Wugam gal gati, gehorsamen. Wyem wil wyen
 wici, prügeln, schlagen. Wódem wold den wosti,
 stehen. Wejshim shal shati, stehen.

Z.

Zhas sa, die Zeit. Zhlovek ka, der Mensch.
 Zhovn na, das Schiff. Zhuvaj ja, der Nachtwächter.
 Zena ne, der Werth, Preis. Zhast sty, die Eh-
 re. Zheda de, die Heerde.
 Zhellu la, die Stirne. Zvetje ja, Blum, Blüthe.
 Zhern na no, schwarz. Zhist sta tu, rein, keusch.
 Zhmern na nu, schlimm.
 Zhakam kal kan kati, warten. Zhudem dil di-
 ti, wundern. Zhutem til ten tici, fühlen, empfinden.
 Zvilem lil lici, winseln, achzen.

Dies sind die meisten Wurzelworte, von wel-
 chen viel andere können hergeleitet werden. Dazu
 sind auch einige Rück- und Mittelworte leidender
 Bedeutung mit eingeflossen, die nicht so viel Wur-
 zelworte, als um die abstammende, und zusam-
 gesetzte Worte zu bestimmen, und zu wissen noth-
 wendig sind.

Von der Herleitung und Zusammense- zung der Worte.

Einige Worte nennt man Wurzelworte,
 (korenanske besf.) welche von keinen anderen,
 von denen aber viele andere Worte herstams-
 men; darum sie denn auch Stammworte be-
 namset werden, wie Buh, dobru u. d.

Von

Erster Theil.

113

Von diesen kommen die abstammende und zusammengesetzte Worte. Die abstammende (odrashene) sind : die ohne Beyfug eines andern Wortes, sondern nur durch Veränderung, oder Beyfug einer S. lbe des Stammworts gemacht werden, wie : bozhje göttlich, dobruta Gutthat, u. s. w. Die zusammengesetzte (skupshene) aber entstehen aus zwey verschiedenen Worten, wie : bogulubne Gottesliebling, dobrovolne gutwillig, bresdushne entseelt, predám ich verkaufe, u. s. f.

Abstammende Worte sind gar unterschiedlich; einige sind zeitwörtliche, so von einem Zeitworte, andere nennwörtliche, so von einem Nennworte, andere nebenwörtliche, so von einem Nebenworte herkommen, und hergeleitet werden.

Einige verändern in der Abänderung oder auch in dem Zusammensatz bald das s in f, bald das d in t, bald das b in p, bald das u in o, bald das h in g, wenn solches die Zierde und Zusammensetzung des Wortes verlangt, wie: mosh mosha, ruh, je koker v'rogu temnu, u. d. also auch opravkam ist besser als obpravlam: odtergam laut nicht so gut, wie ottergam. podtaknem gefällt doch einigen besser, als pottaknem u. s. f. Darum soll man sich besonders die Arten der Worte zu unterscheiden bestreuen, denn es hilft ungemein sehr zur Begreifung der Sprach an die Schreibart, und Verständniß der Worte sich verlegen: ansonst wird es leicht geschehen, daß man ein Wort für das andere schreibe, lese, oder verstehe, und was folgt sofort heraus anderes, als die Verwirrung der Sprach und der Verständniß.

§

Von

114 Der crainerischen Grammatik,

Von der Ableitung der Nennworte.

Fast die stärkste Ableitung ist jene, da man von den Zeitwörtern unbeständiger Art, mit dem Bepfug je oder nje ein Hauptwort daraus staltet. Sie sind ungewissen Geschlechts, und bedeuten die Wirkung ihres Zeitwortes, z. E. dati geben, danje das Geben. Brati, lesen, branje das Lesen. Bici seyn, bicje das Wesen, Seyn. Permirusvanje das Mäßen, Zillen, u. s. f.

Daher werden auch geleitet jene, so die Person des wirkenden andeuten, sie gehen aus in ar, azh, avz, wie Brati bravz, Leser. Permirusvavz, Ziller. Kovat, schmieden. Kovazh nicht wie einige schreiben, Kovatsh sidat, bauen, Sidar Maurer, also auch Kol-lár Wagner, Sklénar Glaser. Parnekar Süßbeß, Kluzhar Beschläffer, Kirchenprobit, Tessár Stenar Zimmermann. Poshlushavz, Zuhörer, und die übrigen.

Sieher gehören auch jene so ein gewisses Volk, oder Vaterland andeuten. Sie gehen aus in an, und auch sonst wie anderst, als: Kraynz, Shtajerz, Koroshez, Oger, Neinz, Lah, Rimlar, Lublanzhan, Dunejzhan, u. s. f.

Einige werden auch in ek, ik, ivz und fergleichen gemacht. Porozhnik, Befehlshaber. Ukatnik
deme ,

Erster Theil.

115

deme etwas im Testament vermacht wird. Kshafenik, (ur.Lt) von kshaica vati, der ins Testament gesetzt wird. Obl.stnik. Gewaltshaber. Sapovednik, Gesaggeber, Befehlshaber. Tochnik, Kläger. Brivz, Schwert. Smerdlivz, sinkender, u. a. m.

Also werden auch die Verkleinerungsworte in ak, ek, ik, ezh, izh, zhek, zhez h u. s. w. gemacht, wie: Kraylek, Kraylez h, Kraylizhek. Bobek Böhnchen, Rakek Kretstein, Lonzhek piskerkz piskerkzh, Häftrin, Tazickek Schächmännchen, Tizhek Bdgelchen, u. s. w.

Von den weiblichen.

Also werden einige in ast, ost, oder ust gemacht. Sie bedeuten eine Tugend, oder Laster, und sind weiblichen Geschlechts, wie: Uzhenust, Gelehrsamkeit. Oterpnust, Halsstarrigkeit. Zhednost, Sauberkeit, u. a. m.

Die wirkenden Personen weiblichen Geschlechts werden in iza, oder ovka, gemacht, wie: Klobzhariza, Hutmacherin. Sidariza, Maurerin. Pastariza, Schäferin. Poshlushavka, Zuhörerin, Podpihuvavka, die angehebt. Stenarza, Zimmermannsweib. Bricvarza, Messerschmiedmeisterin, u. s. w.

116 Der crainerischen Grammatik,

Weiber eines Volks oder Lands werden angedeutet mit ka, iza, kuta, und auch noch wie anders als; Krayniza, Shtajerka, Koroshella, Nemshkuta, Lahena, Rimlarza, Lublantzanka, u. s. w.

Wie auch andere, so dem Unte, und Dienste der Männer nachfolgen, als: Porozhniza, Befehlshaberin, smerdlivka, sinkendes Mensch.

Die Verkleinerungsworte aber gehen aus in ezha, ezheza, u. s. f. als Kralizheza, tizheza, Breskuvza u. s. f.

Die ungewissen gehen eben in zhe aus, als: perijzhe, Federchen. Deteteze, Kindlein. Drevze, Drevjizhe, Baumchen u. s. w.

Und ere kommen indeme übereins, daß sie in allu, ellu, oder ilu ausgehen, und sind ungewissen Geschlechts, als: Derstallu, Griff, Handhabe. Nalivallu, Stiefbeck. Umivallu, Lavament. Ogrinallu, Vorhang, Deckmantel. Glodilu, Griffel, Stemeischen u. d.

Ueber diese giebt es aber noch viele, so hierinfall's sehr abweichen, und vielmehr den Wurzel als abstammenden Worten gleich sehen, wie: Hod, Reije, Gang. Kalup, Dinte. Krik, Geschrey. Otok, Geschwulst, Insel. Pogled, Gesicht. Prepovd, Verbot. Prepod. Abgrund, Falle. Seshen, Klastet. Skok, Sprung. Tek, Lauf, Bahne. Trud, Mühe, Arbeit, u. d.

Von

Von den Beywörtern

stammen auch sehr viele ab, und gehen in ust, oder ost (wie oben) aus z. E. Grenkust, Bitterkeit. Nezhemernost, Eitelkeit, Nichtigkeit. Vezhnost, Ewigkeit.

Andere in oba, ora, ada, ava, uta, oder ia, als: Grenkoba, Gerdoba, Scheußlichkeit. Hudoba, Hudobia, Bößheit. Gorkoba, Gorkuta, Hitze, Wärme. Slepota, Blindheit. Navada, Gewohnheit. Dobruta, Gutthat. Kurjava, Feueraufmachung, Heizung.

Von den Abworten aus den Hauptwörtern.

By diesen ist meistens auf die Bedeutung acht zu haben. Diejenige, so ein Theil des Leibs andeuten sollten, werden in at gemacht, z. E. Glava glavat, großköpfig. Uhat, großdrüht. Nosat, großnäsicht. Herbovat, bucklicht. Gorrovat, bergicht. Rogat, behörnet; sie sind alle Beyworte.

Jene, so eine Besizung, oder Eigenschaft bedeuten, werden, so sie männlich sind von der 2. End. einz. Zahl, das a in ov verkehret: so sie weiblich sind, das e der 2. End. in ein ne verwandelt, und so sie ungewissen Geschlecht sind, das a in ein ne versezt gemacht, wie:

D 3

Pan-

118 Der crainerischen Grammatik,

Pangarzhov, Pangarzhovkene Syn, des Pangraz, und seiner Frauen Sohn. Zessarjov, Zessarizhene Dvor, des Kaisers, und der Kaiserin Hof. Gospudova, Gospenahisha, Komarjovu bedru, Sellsenbiegel. Hishne hlapez, Hausknecht. Telesnu vesselle, Freude des Lebens. Serzhna brickust, Bitterkeit des Herzens u. s. w. Macht man es aber unbestimmt, so gehen sie in ske aus, wie: Pangarzhovsku, Zesarsku, duhovsku, divishku, Gosposku, Kraynsku, Estersku, *Idr.* pangrazisch, kaiserlich, geistlich, Jungfräulich, adelich, crainerisch, österreichisch, u. s. w.

Anderer Beywörter werden in iv, ov, oder uv gemacht, und bedeuten eine menschliche Annuthung, als: Lubesniv, lieblich. Milostiv, oder milostuv, barmherzig. navoshliv, neidig, u. s. w.

Gemeinlich aber in je, oder ne, wie Blarublatne, lotig, resnizhne, wahrhaft. Golufne, betrügerisch. Veterne, windig. Bome, göttlich.

Welche eine Sammlung bedeuten, gehen aus in shena, shna, z. E. Drushena, Gesellschaft. Bratovshena, Bruderschaft, Zunft der Handwerkerleuten. Svatovshena, Hochzeit, u. d.

Haupt

Hauptworte einer Eigenschaft in der Gleichniß, gehen aus in ovna, wie: Oslovna, Eselskopf. Koslovna, Pibrovna, mardrovna, kollizhovna, u. m. d. zeigen die Häute, und Felle der Thieren an.

Hauptworte eines Behältnisses gehen aus in za, oder iza, und sind weiblichen Geschlechts wie: Deruvniza, Holzgewelbe. Hlebenza, Zelgath. Leddeniza, Eißgrube. Mesniza, Fleischbank. Mlezhniza, Milchkasten. Moshniza, Geldbeutel. Pelniza, Windlein. Plevenza, Fleidensack. Spovdniza, Beichtstuhl. Sbrojniza, Kornhaufe. Sodniza, Richterstuhl. Solniza, Salzfäßgen. Svjetvavniza, Rathshaus u. d. Die männlichen gehen aber aus in ek, oder ak, wie: Koslinek, svinak, Boek = Saustall. Kurnek, Hünnersteige. Tizhnek, Vogelhaufe. Gosinek, Ganshütte. Golobnak, Taubenhaus.

Hauptworte eines zu was gewissen bestimmten Orts gehen aus in na, wie: Parna, Heuboden. Vodarna, Wasserthurn, woraus das Wasser in die Stadt geleitet wird. Resgeldarna, Schauplatz. Buklovarna, Buchhalterey. Nauzhirna, Studierstube. Shirna, Brunn.

Die aber ein Ort der Handwerker andeuten sollen, werden in ia gemacht, z. E. Oshcaria, Wirthshaus. Sklenaria, Glashütte.

120 Der crainerischen Grammatik,

Volaria, Bräuhaus. Knigaria, (veralt.)
 Buklaria, Buchgewerb. Pasaria, Girtler-
 werkstatt. Krajsharia, Schneideren. Kol-
 laria, Wagnerhütte. Stiskaria, Druckerey.

Von den ungewissen.

In je und nje von den Zeitwörtern sind
 die meisten wie : Dijanie, das Thun, u. d.

Die Orte der Bäume oder Gestrüppe ge-
 hen ebenfalls in je aus, wie : Dobje hrastje,
 Eichwald. Verbje, Jevshje, Jedlovje, Ga-
 berje, Bukovje, Bresje, Felber : Erlen : Feld-
 cypressen : Haabuchen : Buchen : Birkenbäume-
 reihe. Glohovje, Hagedornbüsche. Daher
 gehören auch jene, so ein anderes Ort bedeuten,
 wie : Ohlodje, Pallisaden. Oblizhje, Un-
 tlig. Snoshje, Fußlufe, oder Saß.

Andere Orte werden mit she, oder ishe ge-
 macht, z. E. Ternishe, dornichter Platz. Ster-
 nishe, abgeschnittener Ufer. Wojishe, Wo-
 juvalishe, Schlachtfeld. Mertuvalishe,
 Nichtplatz. Duhovnishe, Kloster. Ognis-
 she, Feuerherd. Gnojnishe, Misthaufe.
 Buqvalishe, Bücheraal. Svjevalishe,
 Rathhaus. Mrovlishe, Ameisbaufe.

Einige bedeuten eine Versammlung gewis-
 ser Personen, und gehen aus in stvu, z. E.
 Duhovstvu, Clerisay, Arianstvu, Kegerey
 der

Erster Theil.

121

der Arianer. Kraylestvu, Königreich. Poselsstvu, Gesandtschaft. Kristiansstvu, Christenheit. Zesarstvu, Kayserthum, u. d.

Die Nebenwörter.

werden fast meistens von den Beywörtern bergemacht. Sie gehen auch durch die 3. Stafeln, sie werden aber nicht abgeändert, sondern bleiben immer in der ersten End. ungewissen Geschlechts, wie: Lepu, schön. Lepshe, schöner. Narlepshe, zum schönsten, u. s. a. a. d.

Von den Zeitwörtern

Gattungen der Zeitwörter sind verschiedene. Einige sind:

Ursprüngliche, von denen die übrige, Theils Zeit, Theils Haupt- oder Beywörter entspringen, wie: Jem, stojim, andere

Abstammende, wie: pojem, postojim.
Ober

Anfahende, so einen Anfang bedeuten, wie: perzhejna se, es fangt an, se unema, unamla, es fangt an Feuer zu fangen, se lasniga, es brändelt, se lasmoda, es räuchelt, fastaja, es fängt an stehen zu bleiben, se danj, es bricht der Tag an. Ober

↳ 5

Oft

122 Der crainerischen Grammatik,

Oftwiederholende, so eine Wiederholung andeuten, als: on poseda kjerkol more, er sít wo er immer kann. Povsod postava, postopa, polega, er bleibt immer stehen, er liegt oft. Krajsham, ich mach immer kürzer, ich schneide. Pojedam, pojedujem, ich schmaroge. Potratujem, ich verschwende. Spominujem, ich denke nach. Ukafujem, ich schaffe immerdar. Oder

Nachtrachtende, so ein großes Verlangen nach einer Sache andeuten, als: shellim jesti, ich verlange zu essen. Mene skerby umreti, ich trage immer Sorg zu sterben. Mene serby vedet, ich bin fürwísig zu wissen. Oder

Verneinende, welche ihren eigenen Grundwort widersprechen. Sie werden mit na, ni, no, gemacht, als: grem ich gehe, nagrem, ich gehe nicht, kedej einstmals, nekedej vor Zeiten, imam ich hab, nimam ich hab nicht, otshem ich will, notshem ich will nicht.

Verkleinerende, welche eine Bedeutung herabsetzen. Sie werden mit per gemacht, wie: persreblem, das ist pomalu sreblen ich fürste, perpevam ich singe still darunter, voda perwiva das Wasser rinnt hinzu, grabt unter.

Nachartende bedeuten die Art einer Sache, wie: ikdovjati verwilden, poozhetic den Ba-
tern

tern nacharten, sonst sagt man auch mit mehr Worten po Ozhetove shari sorti, oder shegi.

Vergnügende so ein Genügen anbeuten. Sie werden mit dem Vorwort na gemacht, wie: nagledam se, ich sehe mich satt, najem se, napyem se, navelizham se, u. d.

Darzu gehören auch die Zeitwörter einer beständigen Uebung, als: sp.sujem, ich copire, oder schreibe immer ab. Sprashujem, ich forsche nach u. d. Sie werden in am, oder ujem und dem Vorworte is,, s' gemacht, und so sind sie lauter zusammengesetzte Zeitwörter: obyskujem, oder obyskavam, ich besuche stäts, okopujem, oder okopavam, ich grave stäts um.

Von den zusammengesetzten Worten / und der Weise sie zu erkennen.

Sowohl die Haupt- Bey- Zeit- und Nebenworte können mit anderen Theilen der Rede zusammengesetzt werden.

Einige werden aus zweyen Nennwörtern zusammengesetzt: deren ein jedes vor sich durch alle Endungen besonders abgeändert wird, als: hishnemalik, Haugghz. Andere werden nur nach dem einen Theile abgeändert, wie: Spevovozhnik, Poet, Reimsmithed. Ojstrovid, bistroid, Luchse. Scrupovid, Basillischl.
Kol-

124 Der crainerischen Grammatik,

Kollomas, Wagenschmier u. d. Shrovottek, rennte jemand einen Fluß, und wollte so viel sagen, als er habe es von Shroke, vodne tek hergeleitet, daß eben ein breiter Wasserfluß heißt.

Andere werden aus einem gemein fließenden Worte, und aus einem Vorworte gemacht, wie: perlejene, bey Jahren, perludne, höflich, poshreshne, gestäßig, Predmejsu, Vorstadt u. d.

Diese Vorsegworte geben bald ein ganz besondern, bald ein ganz widrigen Verstand, darum soll man in der Schreibart auf ihr Kennwort besonders wohl acht haben, daß man sie nicht anders schreibe, weil sie was anders bedeuten. *Nessem*, ich trage, *okulipernessem*, ich bringe um. *Nivem*, ich mäße, *jamirem*, ich vermesse, ich falle in Ungnad.

Die Anzahl crainerischer Vorworte folget. Daraus kann man die Weise solche aufzulesen ersehen, oder einfache zusamm setzen erlernen. Ich gebe es in dem Worte *shenem*, ich treibe.

H', k'	}	gnati	Zu	}	treiben.
is, s'			Nis		
il, l'			Aus		
naprej			Voran		
nasaj			Zurück		
nastran			Auf die Seite		
noter			Hinein		
O, ob			Unter		
od			Hinweg		
okuli			Herum		
Per			Dazu		

Erster Theil.

pod	} gnati	Unter	} treiben.
pre		Der	
prejk		Hinüber	
prezh		Weg	
pruci		Entgegen	
res			
ref		Der	
fa		Der	
skup		Miteinander	
skupej		Miteinander	
skus		Durch	
spre		Der	
super		Zwiber	
v'mejs		Darzwischen	
vonkej		Hinaus	
zhes	Ueber		

Derley zusammengesetzte Worte sind immerzu gebräuchlicher in der Rede, wo die Stammworte schon gänzlich veraltet, und unbrauchbar worden sind, wie: Prem stüße, opprem ich stüße mich, podprem unterstüße. Taknem greife, pertaknem dataknem ich begreife, berübre. Pnem heste, napnem ich spanne an, sapnem ich heste zu, u. d. gar viele.

Der

126 Der crainerischen Grammatik,

Der crainerischen Grammatik

Zweyter Theil/

Von der Wortfügung

Od skupskladanja teh besedy.

Vormerkung.

Die Wortfügung ist eine Zusammenfügung einiger, oder auch aller Theile der Rede, aus welchen ein vollkommenes Verständniß des Redenden herauskommt. Die Rede aber ist damals vollkommen, wann diese Worterthe einen vollkommenen Verstand gewinnet, daß auch zuweilen in einem einzigen Wort bestehet; selbes muß aber ein Zeitwort seyn, wie: geh, lauf, schreib, u. s. w. Darum werden auch die Zeitwörter von einigen Hauptwörter genennet, weil ohne diesen keine ganze vollkommene Rede herauskommt. Unvollkommen aber ist, wann das Zeitwort abgehet, wie: Lublanske semejn, Lubacher Jahemarkt, daß ein unvollkommenen Verstand macht, weil man nicht weiß, zu was die Rede zielt.

Ohne der achten Wortfügung, welche nach den grammaticalischen Grundregeln soll eingerichtet seyn,
ist

Erster Theil.

127

ist jeder crainerischer Redner, Verfasser und Poet, nur vor einen unachtsamen Sudler, und Schmierer zu halten, welcher seiner eigenen Muttersprach so große Unacht, durch sein rasendes Stimmeln, und Werberben zufüget.

Gegenwärtige Wortfügung ist nach den 7. Theilen der Rede, und die meisten Regeln derselben sind nach dem Grund der Natur eingerichtet, darum kann man selbe in Ausübung der besten Sprachen beobachten, dadurch geschehen wird, daß man eine jede andere Sprach gleichsam halbgewonnen wird erlernen können.

Erstes Capitel.

S. I.

Von den Nennworten.

Ehe man zur Fügung der Artikel schreitet, ist zu wissen, daß der, die, daß, nicht nur ein Artikel, sondern auch ein Fürwort seye, welches anstatt einen Nennworte allein in der Rede stehen kann, als: Ta je tega tepl, oder ta je ti tu predalla.

Artikeln.

1. Sind fordersamst zween, nämlich der bestimmte, als: ta der, ta die, tu daß, und der unbestimmte, nämlich: en ein, ena eine, enu eines.

2. Der Artikel wird gar oft zierlich ausgelassen, weil selber durch die Endung entweder

128 Der crainerischen Grammatik,

der des Bey- oder Hauptworts schon genug angezeigt wird, z. E. Al navidesh Gospuda pred tabo? Kedu bode enemu prujemu sabstojn tlako dellal? sa tu moje, inu tvoje se usse pravda. Pokrite se! mi smo ti nashi, aufgesetzt! wir sind die Unseren.

3. Der Artikel muß mit seinem öffentlichen, oder heimlichen Kennworte in Zahl Geschlecht. und Endung übereinstimmen; Ta Brat je unemu perjatlu en metsh k'smertci enega sovrašhneka dal.

4. Der Rede einen Nachdruck zu geben, wird der Artikel öffentlich gesetzt, als: Iou tu en hlapez? kajpak de, ta mlade, inu ta stare, usse more umreti.

5. In Bestimmung des Artikels darf man sich auf keine andere Sprach richten, also sagt man ta otrok, das Kind, ta misa, der Tisch, tu sonze die Sonne, nicht der Kind, die Tisch, das Sonne, womit sich Wälsche, und Crainer in fremden Landen zu allererst verrathen; wie hingegen auch Deutsche, so sie ins Crain kommen, ta sonze, tu otrok u. s. w. sprechen. Diese Artikeln haben in allen Sprachen etwas besonders, darum sind sie auch in Erlernung einer Sprach das nothwendigste, und das härteste.

Zweyter Theil.

129

§. II.

Von Fügung des Geschlechts.

Das Geschlecht nimmt man entweder von der Bedeutung, oder von dem Ausgange. Also sind

Männlichen Geschlechts aus der Bedeutung alle Namen der Männer, der männlichen Ehrenstellen, Verrichtungen, Handwerker, wie auch die Namen der Monathen und deren, so ein männliches Ansehen haben, und wie Männer abgemahlet werden: z. E. Anshe, mbsh, pisár, Schreiber. Besfednek, Advokat. Vajvoda, Herzog, Perksührer. Prajs, Borkush, Preusse. Kraynz, Lah, Mejsnir oder Mejsjamest, Bürgermeister. Lucifer, Sathan, Mihel, Prosenz, Jener. Graden, Christmonat, (wird von den goldenen Zeiten Saturnus also benamset, da in letzten Monath den Knechten mit den Herrn über einem Tisch zu speisen im Brauch ware, sintemalen in selben Zeiten kein Unterschied der Stände, weder der Leute ware) Sever, Süd-Ostwind, Zirok, Westwind. Kraylomozh, Planet Jupiter. Smertonos, Planet Mars. Burovz, der Herrwagen. Hervor, der Polstern. Mejssez, der Mond. Pondelk, der Montag, u. a. a. d.

Aus dem Ausgang sind männliche in b: Hrib, der Berg. In d, Gad, die Vipern. In f, Britof, der Gottsacker, g, Dolg, die Schulde, k, Sernek, der Rehböck, l, Gridel, die Artnadel am Wagen, m, Zhesram, der Fockelbaum, n, Skremen, der Scrupel ein Gewicht, p, sokup, Auskäufer, Urheber, Raubführer, s, Vus, Wagen, t, Kabath, Kruschbarisch. Leket lekat, sine Elle, z, Obez, (alt) die Me.

130 Der crainerischen Grammatik,

Republik. Tezh, der Boal, u. d. Deren einige in den Wurzelwörtern, und Mustern aufgesetzt sind, sonst aber muß alles der Brauch lehren.

Weiblichen Geschlechts.

Der Bedeutung nach sind alle diejenigen so einen weiblichen Namen, Verrichtung oder Gestalt haben. Item die Namen der Flüßen, Städten, Dörfern, Inseln, Bäumen, die 4. Welttheile, u. d. wie: Nesha, Agnes. Kathra, Shpella, Leshpera, Pagoda. Göttin des schönen, Mozhirna, Lula, des üblen Wetters. Vila, Vilna, Höllfurie, Herr, Hecke. Drafhene, Drafhize, Höllgöttinnen Geipenster. Knishena, Gräsin. Periza, Wäscherin. Pesterna, Kindsmensch. Lublanza, Laubachfluß. Dunava, die Donau. Sava, Saustrohm. Kerka, Gurf. Radolza, Stadt Rattmonstorf. Goriza, Görz. Hrushka, Birnbaum, u. a. d.

Demnach sind einige davon männlich, als: Kamnek, Stadt Stein, Terst, Stadt Triest, u. n. einige. Andere auch gar ungewissen Geschlechts, wie: Ternovu, Tyrnau. Krakovu, Cratau. Poffavje, Poffau, u. e. a.

Aus dem Ausgang sind weiblichen Geschlechts, so ausgehen in *a*, oder in *ast*, *ost*, oder *ust*, und in *ov*, und *ovd*, wie: Sila, Gewalt, grosse Menge. Narka, Arrest, Verbot, Ausspruch. Sosedena, Nachbauerin. Pohlevnost, Eingezogenheit. Golust, Blöße. Sapovd, Gebott. Prepovd, Verboth. Spovd, Weicht. Molituv, Gebeth, u. d. m.

Un:

Zweyter Theil.

131

Ungewissen Geschlechts.

Sind jene nach der Bedeutung, so weder zum männlichen, noch weiblichen können genommen werden, wie: Serze, das Herz. Oblizhje, das Gesicht, u. a. d. die aber leichter.

Aus dem Ausgang zu erkennen sind daß sie ungewissen Geschlechts seyn, wenn sie ausgehen in *u, e, ie, she, ishe, allu, illu, stvu, sku*, wie: Klobku, der Knecht. Jagne, das Lamm. Drevje, Baumreihe. Dopie, Lustern, Henklechter. Sibanje, das Wiegen. Terfhishe, Jahrmarktplatz. Kresallu, Feuerzeig. Kadilu, Weinrauch. Gospostvu, Herrschaft, u. d. m.

Anmerkung.

Diese Geschlechter sind aber nicht so gemein, daß gar keines ausgenommen seyn sollte. Keine Regel ist ohne allen Ausnahm. So ist Burja, Nordwind, u. a. weiblichen Geschlecht vermog des Ausgangs, obschon die Winde vermog der Bedeutung männlich sind, und Dunej, Wien ist männlich, obschon sonst die Städte weiblich sind, also auch Hrast, die Eyche ist männlich, obschon sonst die Bäume weiblichen Geschlechts sind. Aus dem täglichen Gebrauch lehret man alle Geschlechter, daß es überflüssig ist mehreres hieher zu setzen, was aber gesetzt worden, ist zur Leichtigkeit der Ausander, vielmehr als, aus der Nothwendigkeit gesetzt worden.

§ 2

§. III

132 Der crainerischen Grammatik.

§. III.

Von Fügung der Haupt- und Beyworte.

1. Die Hauptwörter ziehen die Beywörter nach sich in eine Endung, Zahl, und Geschlecht, z. E. en dobr Ozha dershy svoje otroke k' bolsjemu strahu.

2. Fragfälle sind zwar nur 7. in den Abänderungen gesetzt, Fragworte aber giebt es weit mehrer, die aber alle mit einen aus diesen 7. Fragf. eintreffen. In der Wortfügung muß man sich diese Fragen beidens einbinden. Zur Hilfe setze ich ein Exempel hieher: Dein allmächtige Hand o Herr! hat uns von Anbeginn der Welt, so viel und große Wunderthaten gezeigt.

} Wer	} Antwort.	} dein allmächtige Hand
} wissen		} der Welt
} wem		} uns
Frag. } wen oder		} so viel, und große Wunderthaten,
} was		} o Herr!
} o	} von Anbeginn	
} wann	} auf Erden.	
} wo		

Von wem, mit wem, wie, wohin, u. s. f.

Sage also: Tvoja uslegamozhna roka o Gospud! je nam od fazhetka tega svejta tolkajn, inu toku velike zhudne della na semli pokazalla.

Hier:

Hieraus folgt : daß Frag und Antwort in eine Endung kommen müssen, z. E. kje ste ve dve bile? ist nicht recht geantwortet, sma na pojlu bile, sondern smo bile. Also ist aber recht gesagt, kje sta pred eno uro bila? Antwort, sma ribe lovila, nicht smo ribe lovili. Denn es ist von der zweyfachen Zahl die Frag, mithin darf man nicht in der mehreren Antwort geben. Doch jene, so nur eine oder zwei Endungen haben, werden mit jenen beantwortet, welche sie haben, skus kajeno oblast? Antwort, mit dem Beisworte : skus predpeklensko, predmejstno oder skus predpekla, predmejsta. Komu? oder kam? pred pekl. Pred mejstu.

2. So zuweilen zwey Hauptwörter zusammen stossen, kann zwar das einte, so nicht zur Sach gehört in die 2. End. gesetzt werden, besser aber wird es mit dem Beisworte in einer End. Zahl und Geschlecht, als ob beyde zu einer Sach gehören, gemacht, z. E. Dobruta tega Gospuda slushe k' hudobii tega hlapza, oder Gospudova dobruta shlushe k' hlapzovi hudobii.

Also werden die deutschen Doppelwörter gemacht. Hausvater hishne Ozha, zirkovna strêha u. s. f. Man kann derley Worte auf crainerisch öfters auch mit einem Worte sagen, wie : Listmarneki, Pismosnalzi, Schriftge-

134 Der crainerischen Grammatik,

lehrte. Dobropisnost, Samodersthek, Monarch. Samoderstvu, Monarchte u. d.

Wenn aber ein zu beyden Seiten gleichfließendes Wort vorkommt, wird es auch beydersseits abgeändert, wie: Samerogazh, Einhorn. Samegarogazha u. s. f. Hishnemalik, hishnegamalika. Shivvogl, shivegavogla u. s. w. Sie werden gemacht wie ein Beywort mit seinem Hauptworte.

3. Hier kann man auch von den Zahlwörtern Meldung thun, bey welchen dies besonders zu merken, daß man außer edn, dva, tri, shcirje, das nachgehende allzeit in die 2. Endung setzt. Exempelweiß stu glav, trideset hish, dvanajst rajnsh. Also auch mit anderen Worten, welche den Zahlwörtern gleichkommen: Malu dobreh, vezh hudeh. Kolkajn mosh, tolhajn shen. Kolku dnarjov? Antwort, tri rajash, inu dve petize; sonst aber jederzeit mit der 2. Endung pet petiz, inu shest rajnsh. Toku je tolkajn veliku stu nadolshneh otrok moglu pokonzhaneh bici? so bey der Fügung des Zeitwortes allzeit zu beobachten seyn wird.

Edn, ena, enu, kann man auch in der vielfachen Zahl sagen: Eni, ene, ène, einige.

Zweyter Theil.

135

4. Dem Grad der Ungleichheit wird bel, koker, zhes, zhe, veliku, vezh beygesetzt, sie werden dadurch mitsam verbunden, wie: Mojster more vezk snati koker fant. Zhes dalej, lubshe. Zhe wogatejshe, skopejshe. Veliku hujshe koker Nero.

5. Der Grad der höchsten Ungleichheit pflegt die Vorworte med, mejd, is, od, v' bey sich zu haben. Nartabulshe v'sholi. Narwogatejshe med usemi. Narlepshe is useh lepeh, med lepeme, useh lepeh. Ta narjesizhnejshe mejd shename, odet reh shen.

Nar kann vor, oder nach dem Artikel gesetzt werden, doch soll man den Grad der höchsten Ungleichheit niemals davon absondern; denn dieß ist bey den Gratern etwas besonders, darum soll man es auch behalten.

Mit der 2. Endung.

Werden die Beyworte einer Begierd, Vergnügung, Schuld, Bedürfniß, Verneinung u. d. gemacht. Poln sod sladkega vina. Kruha set, lazhen. Dnarjov shellan. Nauredn moje gnade. Umetalne svetega pisma. Ptujeh grehov dejlethne. Spomliv minejzoh rezhy. Smerte oder smerty kriv. Pomuzhe potrebn und alle andere welche den Zeitworten, so die 2. Endung haben, gleichkommen.

3. Endung.

Die Beyworte, welche den Zeitwörtern, so die 2. Endung begehren, gleichkommen, werden auch
 3 4
 mit

136 Der crainerischen Grammatik,

mit der 3. Endung gemacht. Sam sebi shkodliv. Svojemu Gospodariju fvest. Brat ni bratu podobn. Nabosh Zeffarju lub, ne perjetne. Enemu prjafsu, temu drugemu sovrafhne oder sovrash. Kar je k' sdravju potrebnu.

4. Endung.

Sast ein jedes Beywort kann die 4. Endung mit, und ohne dem Vorwort bey sich haben. Na svojo dolfhnost posablen. Eno moshno dnarjov dolfhan. Ti zherni samurzi so beli na fobeh.

Mit der 6. Endung.

Können fast alle Beywörter gemacht werden, so von den Zeitwörtern, welche die 6. Endung regieren, herkommen. Od jese bolan. Od sraha bled. Od treska giuh.

Mit der 7. Endung.

Werden sehr viele Beywörter gemacht, wie: S'njim v'red poredn. Pod nusam smerkov.

Zweytes Capitel.

Von Fügung der Fürwörter.

I. Die Fürwörter werden ins gemein, wie jene Kennwörter, für die sie stehen, gemacht.

macht. Moj Gospud, moja Gospa, moje dellu, v'nasheh hishah, u. s. f.

2. Das persönliche Fürwort: *Sebe* oder *se sich*, ist in einer jeden Person gebräuchlich, doch muß es zur erster Endung gehören, und mit *se* oder *si* in einer Zahl stehen, sonst wird es nicht angewendet. *Jest sem sam sebe: ti se sebe prewodl. Mi smo sami sebi; vi ste sami sebi: ony so sami sebi shkodovali. Va dva dellata sama sebi hudu; doch kann man nicht sagen jest sebi pohujshanje sturim, ich ärgere euch, sondern jest vam pohujshanje sturim, on je njega udarl. Das nämliche ist von dem Worte svoj sein zu beobachten. Dannenhero sagt man: jest sem sam svoj; vi ste sami svoji u. s. f. gehört es aber nicht zur Person, macht man njegov, oder njene. Ona je svoj prepert sa njeno pezho, inu sa njegovo strajzo dalla. Sie hat ihr Fürtuch für ihr (einer anderen) Haupttuch, und sein Hemind gegeben. Dalila je Samsomu njegove lase ostrigla.*

Weiters ist auch anzufügen, daß, wann ein persönliches Fürwort verindg einem Worte in die 2. Endung kommen sollte, so wird selbes wegen Abgang der 2. in die 4. Endung gesetzt. *Per nas, savle tebe, snotrej vas u. s. in d.*

138 Der crainerischen Grammatik,

3. Das persönliche Fürwort Vi wird bald für die 2. Person in der vielfachen Zahl bald für die 3. Person einz. Zahl gebraucht, ste vi shlishali, habt ihr es gehört. Ste vi shlishal, hat er es gehört, und so wird auch das Bey- oder Mittelwort auch in der einz. Zahl gemacht.

4. Die deutsche Redensart per Sie hat in crainerischen diese Anmerkung: daß man das Zeitwort bald in der 3. Person einz. Zahl, ste shlishal, oder shlishala, haben sie (Vater, Mutter) gehöret; bald in der vielfachen Zahl sezet: so shlishali, haben sie gehöret, als wenn wirklich mehrere wären, die es sollten gehöret haben; das vi, oder ony Sie, läßt das Beywort allzeit in der einz. Zahl ungehindert, so vashnost shlishali? haben Euer Ebl! gehöret? Gospud Ozhe so toku ukalali, der Herr Vater hat es also anbefohlen. Gospa Teteka so mene redili, die Frau Mumme hat mich erzohen. Dieß ist der Crainer leger Stoß, woran sie im deutsch Reden zum öftermalen stoßen, da sie das Deutsche nach dem crainerischen richten wollen, darum lautet es übel, der Herr Vater habens geschafft, die Frau Mutter haben sie es gesagt u. d. was doch in der crainerischen Sprache eine besonders eigentliche Redensart ist.

5. Die beziehende Worte, so sich jederzeit auf ein anderes in der vorhergehenden Rede stehendes Wort beziehen, stimmen mit selben in der Zahl,
Gez

Zweyter Theil.

139

Geschlecht, aber nicht allzeit in der Endung übereins. Taiste, katirega hisha je pogorella, je od streshnega slemena powit na mestu obleshal. Zener, dessen Hause abgetrunnen, ist von dem Dachfürsten erschlagen auf der Stelle liegen geblieben.

6. Es giebt wohl auch unbewegliche Beziehwor-te, so die Stelle der beweglichen vertreten. Ta Svèr, katiro sem videl, je bla ena lesiza. Na zhim mene spofnash? Nej vissy. na komer otshe. Hisha, ke se slon imanjuje, das Haus welches beyrn Elephanten heißt.

7. *Ta, leta, une, taiste* werden gar oft in das ungewisse Geschlecht versetzt, obschon das Hauptwort, für welches sie stehen, in Männlichen oder weiblichen Geschlecht ist. Greh, tu, tu! je ta perve urshoh uslega flega. Tu je moj put. Tu je ta navadna molituv. Darzu gehöret auch kedu, ober ydu. Kedu je moj Ozhe? kedu je moja mate? kedu so leti ludji?

Anhang

Von Uebereinstimmung mehrer Nennwörter.

1. Wenn mehrere erste Endungen in der Rede zusammenstossen, wird das Zeitwort zuerst mit der ersten, hernach mit der zweyten Person übereins gestimmt: sind aber die zwey ersten Personen nicht mit in der Rede, so stimmt es mit den nächsten aus vielen übereins, doch muß es allzeit in der vielfachen Zahl stehen. jest, moj Ozhe, iau tvoja Sestra imamo tebe prov radi. jest, iau ti sma hzirina otroka.

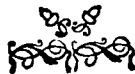
140 Der crainerischen Grammatik,

ka. On, inu ti sta se prov flo podobna. Tvoja slava, tvoje ime, inu tvoja hvalla bodo uffellej, inu vekumej obstalli, oder wohl auch nur mit dem nächsten Worte, hvalla, obstalla.

2. Das Hauptwort vermag auch das Zeitwort in die vielfache Zahl zu setzen. Endejl ludy so Worsht issekuvalli: en dejl so jedy na mise nosili: en dejl pesbèzhov so bili od kojnekov v'vodo fapodeni: en dejl so se moshku ti sovrašhni troppi pruti postaveli.

3. Also wird auch nicht selten bey einem oder mehr Selbstworten das Beywort wie sonst das Zeitwort in die vielfache Zahl versetzt. Ogn, tozha, sneh. led, inu puh teh viharjov, katiri sture po nje-govi besedi, Mladenzhi, inu deklizhi, ti stari is temi mlajshemi imajo tu ime tega Gospuda hvalliti. Zhlovek is Bogam, Buh is zhlovekam usse samoreta. Udove, sakonske shene, inu fapushene deklizhi so usmilencja uredne.

Aus diesen Beyspielen ist zu ersehen, wie das Bey- und Zeitwort mit der fürnehmeren Person, oder auch mit dem fürnehmeren Geschlecht übereins stimmt, nämlich zu erst mit dem männl. hernach mit dem weiblichen, und endlich so feines aus beyden zugegen, mit dem ungewissen. Hisha, vert, shena, inu otrozi so bli super ozhetovo volo prezhu-feti. Serze, stran, urat, glava, inu sobji mene bolg.

Drits

Zweyter Theil.

141

Drittes Capitel.

Von der Fügung der Zeitwörter.

1. Jedes Zeitwort außer der unbestimmten Art, muß öffentlich oder heimlich die erste Endung haben, mit welcher es in der Person und Zahl übereinstimmt. Jest lubem Boga. Kisalli homo. Zhe se sdrav, je dobru, jest sem sdrav.

Daher gehört obige Anmerkung von vi, und ony er, ihr, oder Sie. Auch ist eine besondere Art, die anzeigende Art mit der gebietenden auszudrücken, wie: ich erwischte ihn bey'm Kragen, und warf ihn in die Lacke. Popadi njega jest, inu verli njega v' mlako, wird meistens in Erzählen, und Auführung eigener Thate gebraucht.

2. Das Zeitwort unbestimmter Art, ja auch eine ganze Rede kann die Stelle der ersten Endung vertreten. Sorgen, macht Sorgen. Upac stury zukat. Ussakemu upat ni dobru. Dobru shivevi stury dobru umreti.

3. Das unbestimmte Zeitwort kann die 4. Endung haben. On namore mene shivega videt. Dieses alles ist von allen andern Zeitwörtern zu verstehen.

Zeitworte mit der 1. End.

Es giebt Zeitworte so eine doppelte erste Endung haben. Ti stari so sami svoja bolefn. Teh lubeh

142 Der crainerischen Grammatik,

beh kregi so enu ponovljenje te lubefne. Ti se shimen, bosh pak Cefas inenuvan. Tu mejstu, kati-ru se klizhe Najin. Ti stari gratajo dvakrat otrozi. On tesh, trefl viau pye. Ostanem en ponifhne hlappez.

Mit der 2. End.

Werden viele Zeitworte gemacht. Ta mladenzh je nagle smerte umerl. Ta faut je enega dobrega upanja, ene dobre glave. Vashch rok se usse prime. Se Judov bojy. Pokaj mene tatvine dolfhish? kander ie tebe rajmno taistega greha oppominal, katire, a se ti njega obsodil, se serdit postal, u. d.

Besonders aber wollen die Zeitwörter eines Mangels die 2. Endung sich anheißig machen. Nimmam starshov. Meni dnarjov manka. Kruha stradash? njega nodolfhne kryvy tebe sheja? u. d.

Die Zeitworte einer Berührung wollen auch die 2. Endung haben, obgleich sie auch mit der 4. End. mit dem Vorworte „a“ gemacht werden. Se dile datikam, primem, derfhim, perjemam oder fa dilo.

Mit der 3. End.

Theils einer Person, theils einer Sache werden sehr viele Zeitworte gefüget. Dam tebi ta dar, ke meni odpustish, de sem se tebi toku flo pruti postalvel. Meni je blu narozhenu, tebi srezho voshiti, de se ussakemu pomagati; nobenemu shkoduhati volán. Utemi njemu Klobuk, katire meni shlishe.

Daher

Zweyter Theil.

143

Daher gehören alle Zeitwörter, so eine Saab, Dienst, Hilf, Befehl, Wunsch, Widerstand, Nutzen oder Schaden bedeuten. Wie auch viele zusammengesetzte, als: *tebi perstopem, perskozhem. Povej meni, obiezhi njemu sukno.* Dieses setze ich darum hieher, daß man sehe, daß es nicht recht sey, die zusammengesetzte nach den einfachen zu richten, weil selbe nicht selten in der Bedeutung untereinander ungleich seyn, wie: *jest tebe pustim, ich lasse dich gehen. Tebi jest odpustim, ich verzeihe dir, u. s. w.*

Mit der 4. End.

Kann ein jedes wirkendes Zeitwort gesetzt werden. *Uši dobri duhovi hvallejo Boga. Sposhtuj Ozheta tvojega, inu Mater tvojo, de bodesh dolgu shivel na femli. Katire svoje starshe na wuga, je bres Boga.*

Uzhim und *prosem* können auch in der Leidenden Bedeutung die 4. Endung haben. *Jest tebe Grammatiko uzhim. Ti bosh od mene Grammatiko uzhen, Ti bosh eno dobruto proshen.*

Die 6. Endung.

Mit dem Vorworte *od*, stehet fast bey allen Zeitwörtern leidender Bedeutung. *Ti bosh od mene lublen, Turki so od Kraynozov v'tek, v'wejh fagnani bili. Jener wohl auch in der wirkenden Bedeutung: Smert mofha od shene lozhe. Pojdite prezh od mene vi prekleti! Od Ozheta, inu Materu ufeti.*

Solche Zeitwörter sind: *Prejmen, usamem, odpellem, odjidem, imaknem, fder-*

144 Der crain. erischen Grammatik,

lderšhim, kupem, shlishem, u. a. m. solcher Bedeutung.

Mit der 7. End.

Bei nicht wenigen Zeitwörtern wird auch die 7. Endung angewendet. Raki jemlejo is mejszami gori. Jest sem v'stanu petstu korazov ob eni sam is tabo k'nogam hoditi: Samson je Filistarje is eno oslovo zhellustjo powil. Te buqve so is posebno mujo skupitflofhene ble. Aaron je enu teile is zhistega flata iflil. On se zhes namarsheno teh mladeh ludy tofhe.

Von den Mittelwörtern

Die Zeitwörter in am, verkehren dasselbe in al, so wird das Mittelwort vergangener Zeit, wirkender Bedeutung daraus, und das am, in an versetzt macht das Mittelwort vergangener Zeit, leidender Bedeutung. Dam, dal, dan. Plazham, zhal, zhan, u. s. f. Bei noch sind einige wenige davon ausgenommen, die man in den oben ausgelegten Wurzelworten finden kann, oder von einem gründlichen Wörterbuch hoffen muß.

Die aber in em nach dem ersten Muster gemacht werden, machen die Mittelwörter in il und in en, lozhem, zhil, zhen, u. d. m. nach dem zweyten Muster aber machen sie in al und an, Perem, pral, pran.

Da-

Zweyter Theil.

145

Davon sind einige ausgenommen die das *em* in *el* und in *en* verkehren. Grifem, grifl, grifen. Tepem, tepl, tepen. Dapadem, Jeddem. Predem, Strashem, u. d. m. Sie haben in der unbestimmten Art in *sti*, Gri-sti, tépsti, einige aber bleiben bey der gemeinen Regel, strasher, oder strashiti, iheit. Kushnit, miret, misler, najdet, oderi, pozheti, pluniti. Pejti, spomniti, u. d.

Andere verkehren auch das *em* in *il*, und in der leidenden Bedeutung in *en*. Kurem, ril, rjen, kuret. Kupem, pil, plen. Pokryem, kril, kryen, oder krit. Pofdravem, vel, len. Shvezhem, zhil, zhen. Zvedem, dil, den, zvesti oder zvediti, u. a. m.

Zeitwörter in *em* sind weitschichtig. Sie können mit viel Regeln kaum beschränket werden. Ich sehe auf die Kürze, darum muß es genug seyn nur angezeigt zu haben.

Die Zeitwörter in *im* verändern solches im Mittelworte wirkender Bedeutung vergangener Zeit in *il*, und in der leidenden Bedeutung in *en*. Terdim, dil, den. Von dieser allgemeinen Regel sind wieder einige ausgenommen, so in *al* und *an* machen, oder auch in *el*, und *en*, ja wohl gar in *ul* und *en*. Derchim, shal, shan. Terpim, pel, u. d. Der Gebrauch muß solche derweil lehren, bis ein förmliches Wörterbuch zum Vorschein kommt.

146 Der crainerischen Grammatik,

Anstatt des Mittelworts gegenwärtiger Zeit, wird gar recht die unbestimmte Zeit gemacht. Jest sem njega tekozhega videl, sagt man recht gut, sem njega videl tezhi.

Anhang

Von dem deutschen Wörtlein Man.

Das Man machen die Crainer mit se in der leidenden Bedeutung. Se prave, se rezhe. Buh se ima lubiti. Sa en bolne melodez se more dobru vinu pyti.

Ist aber die Rede vor sich selbst in der leidenden Bedeutung, setzt man für Man eine andere öffentliche erste Endung. Man wird von den Gottlosen beunruhiget, od bresdushneh bodo ti dobri, ti nadollhni nadleshvani.

Von dem deutschen Es.

1. Das Es wird bey unpersönlichen Zeitwörtern mit se gemacht. Toku se pergody, permire, prave, govory. Meni se sdy, vide, u. s. f.

Stehet aber das Es bey einem solchen Zeitwort, das das sebe oder se nicht leydet, so wird es gar ausgelassen. Es dichten die Poeseten

ten Smislovedneki se smishlujejo. Es erzählen die Geschichtschreiber, Pergodinski pisarji pravejo, perpovedujejo.

Doch soll man sich in crainerischen in dem Falle nicht nach anderen Sprachen richten; denn ich sage: es gefreuet mich in Deutschen, in crainerischen aber muß ich sagen, mene vesselly, oder jest se refvesellim, mich nundert es, jest se zhudem, nicht meni, oder mene se zhude. Im übersetzen muß man daran besonders bedacht seyn.

Viertes Capitel.

Von Fügung der Vorwörter.

Die Vorworte ziehen das nach sich stehende Wort in die Endung, welche sie regieren. Sovrashne zhlovek je luleko med pshenizo usejal. Spy fa miso.

Jene, so in der erste Abänderung die 4. Endung mit der ersten gleich haben, behalten auch das dar beystehende Beywort in der ersten Endung. En dobr duh je on is sabo v' hisho pernesl. Das auch von jenen Fürwörtern, so keine 2. Endung haben, nach Gestalt der Sachen zu verstehen ist. Kader se ti roku blisu mene, bodem jest she tu namest tebe sturil. Na sdravje vas.

148 Der crainerischen Grammatik,

Fünftes Capitel.

Von der Fügung der Nebewörter.

1. Die Zeitmaß, oder Verlängerung der Zeit auf die Frag: Wann, oder wie lang, wird mit der 4. Endung gemacht. Shafti bode she tu lejtu preshivel. Tu lejtu je umerl. En dan ima on odloh. To nuzh nisem zol nezh spal.

2. Nebewörter einer Maaße, oder Zahl begehren das darauffolgende Wort in der 2. Endung. Dvanajst bosjhjeh jogrov. Shest je verzhov te vodę v'Kani Galileji. Malu pamete, veliku srezhe. Nezh ni dobroga vezh shlishat.

3. Worte einer Maaß, Zeit, Reihe, Gewichte, und Entfernung werden mit der 4. Endung gemacht. Posavske must je eno uro od Lublane. Ta sod derfhy en veder. En mirnek pshenize vela shtire petize. Pojdi v' mejstu, ter kupi sa tri sovde kruha. Koku delezh je v'Krayn? tri ure.

Sechstes Capitel.

Von Fügung der Zwischenwörter.

Die Zwischenworte sind gemeiniglich unabänderliche Worte, dennoch verlangen einige eine gewisse Endung um sich zu haben. Bloger se je tebi! gorje, inu joj meni! O mene nasrezhno! O jest nasrezhne zhlovek! O te urashje shivale! en Orl. Dhes gehäßigen Viehs um einen Raaben! O teh sarobleneh kmerezhov!

Sies

Siebendes Capitel.

Von Fügung der Bindewörter.

Der Bindeworte Eigenschaft ist die Rede zusammen zu binden. Redke so zirkve, inu Duhovnishu, shafti njeh bode tolku, koker je oshtarij v' mejstu, al ponozhneh sten sa vasuvanje v' predmejtah, inu na kmeteh.

Temuzh, und ampak, haben diesen Unterschied, daß, wenn die zwei zusammengebundene Reden von verschiedenen Personen bewirkt werden, so setzt man ampak. Messü, inu kry ni tebi refodellü, ampak moj Ozha. Tu ni Milo ampak Klodius sturil. Gehören aber beyde Bindreden zur Wirkung einer Person, wird temuzh gesetzt. Rajmno tu tvoje jest nistem othl sturiti temuzh tu moje. Na! tvoja nabo pejla, temuzh moja Doch wird in gemeiner Redensart nicht viel daran gesehen, weil man beydes ohne Unterschied bey den Schriftstellern antrifft.

Kraft dessen nun kann man zur vollkommener Erwerbung crainerischer Sprache gelangen. Es ist aber mit deme noch nicht alles fest gestellt, sondern man muß sich auch um eine Regelrichtigkeit der Rechtschreibung zu erlangen sich bestreben. Und dieses setze ich auch alsogleich bey, damit diese Grammatik, so viel nur möglich ihre Vollkommenheit gewinne. So seye es denn!

150 Der crainerischen Grammatik,

Der crainerischen Grammatik
Dritter Theil/
Von der Rechtschreibung
Od Dobropisnoste.
Vorbericht.

Sewiß! vieles wird erfordert die crainerische Sprach regelrichtig zu reden, ich sehe aber auch nicht ohne Grunde an, ob nicht ein mehreres zur regelmässi- gen Rechtschreibung erforderlich seye. Dieß ist mein aller-ehlichster Wunsch. Wer ist aber, der so richtig schrieb, und sich kein Bedenken machte nach eigener Will- fuhr, und Gurdünkel etwas daher zu lassen, und etwas da- her zu schmieren? Wer ist, der sich auch in ungebunde- ner Rede, so richtig, und regelmässig verhielte, daß er ohne ungegründeter absonderlicher Redensart (Lestno- reznost) und in unförmlicher Wortfügung (Narobere- znost) sprechen thäte? Nur schade, daß man eine so Wortreiche Muttersprach habe, und will sich dersel- ben nicht bedienen. Wie können es jene verantworten, die ihre eigene reine Sprache mit lateinisch, deutsch, wälisch, oder französischen Worten schmünken, oder ver- derben wollen. Diesen Schnitzer- und FehlerSchwall, daß er nicht weiter reiße Einhalt zu thun, soll seyn.

Er.

Dritter Theil.

151

Erstes Capitel.

Von den Buchstaben / selber Lautung /
und Rechtschreibung.

1. Die Rechtschreibung Dohrop'snost, ist eine Kunst die Worte mit ihren rechtmäßigen Buchstaben nach allen dazu gehörigen Maasregeln zu schreiben. Man schreibe also jede Sylbe mit solchen Buchstaben, die man in den guten Grundregeln gelehrt, und wie selbe in der Aussprach müssen gehöret werden; denn wie man einen Gedanken durch wirkliche Thöne des Mundes zu verstehen giebt, also sind zur schriftlicher Ausdrückung der Gedanken die Buchstaben aus allgemeiner Uebereinstimmung der Menschen erkiesen.

2. Von der Illyrischen alten Schreibart hat Herrmann Sebroni Mosemanns so viel aufgezeichnet, daß Methud ein Illyrier, die Croatisch- und Illyrische Buchstaben erfunden, und mit selben eine Illyrische Bibel zum Druck beförderet hat. Andere aber halten dafür, Cyril sein Mitgefährt in dem apostolischen Sirtenamt habe solche erfunden; dannenhero werden selbe noch zur Zeit, die Cyrilischen Buchstaben benamset. Mit solchen Litteren, schreibt Sebronius, ist die Bibel, und auch einzelt, die Evangelien mit sammt der lutherischen Postil auf gar erstaunliche Kosten der Landschaft in Crain, zu Tübingen oder Hurach im Witembergischen gedruckt worden. Zu Cassel kann man sie noch zu sehen bekommen in der Landsfürstl. Bibliothek. In Crain aber sind alle einz. Exemplarien verbrannt, und aufgehoben worden. O um wie viel ruhmwürdiger wäre es izt den Crainern, wenn sie sich etwas

152 Der crainerischen Grammatik,

weniges Koffen Lieffen, die catholische Bibel, die ich im Manuscript schon bey Sanden habe, drucken zu lassen!

3. Ferners giebt es noch andere Illyrischen Buchstaben, so der S. Hieronymus von Stridon in Dalmatien gebürtig zum Gebrauch seiner Landesleuten hat tauglich gemacht, und werden die Glagolitischen, das ist: der Gelehrten Buchstaben genennt. Deshalben sind beyden (nach dem Zeugnisse Licarella, im Leben Sirti des fünften) in dem Vaticanischen Büchersaal, jeden seine Bildsäulen aufgerichtet worden, unter derer einter zu lesen: *St. Hieronymus Erfinder der Illyrischen Buchstaben. St. Hieronym, sokup slavenskeh zberk*, unter der einten aber *Sventz Cyril, sokup drugeh slavenskeh zberk*.

4. Diese Schriften sind heut zu Tage gänzlich aufgehoben; nachdem Primus Truber zu erst im Jahr 1553. die Bibel mit lateinischen Buchstaben herausgegeben, und solchemnach haben sich auch die Böhmen, Polaken, Moscoviten, Croaten, u. d. ü. auf eine leichtere Schreib- und Druckart begeben, daß man izt nichts mehr von einer alt Illyrischen Schrift siehet, ausser den Messbüchern, welche zum Gebrauch Illyrischer Geistlichkeit nur zu Rom allein gedrucket werden. Beyderley Buchstaben, obchon sie nicht in Schwang gehen, will ich doch in beygesetzter Tabel des Alterthums halber aller Augen vorzeigen. (*)

Der Cyrilischen Buchstaben gebrauchet sich noch dato der Türkisch Kayserl. Hof zu Constantinopel, wie auch Bosnien, und Rußland, oder Moskovien, wie man in diesen Orten in dem Büchersaalen dergleichen Schriften mehr antreffen kann.

5-

(*) Siehe die Tabel.

5. Von seit 1714, und mehr Jahren braucht man im Crain nur die Lateinischen Buchstaben, deren aber sind 27. (wie Anfangs gesagt worden) aus welchem keiner anstatt des anderen soll gesetzt werden. Hierin falls sind jene übel daran, die mit den neuen Sprachlehrern der Lateinischen Sprach die alten schon längst verbesserte Fehler vor eine neue Regel anziehen, und das *i*, und *v*, aus dem Latein, also diese aus dem crainerischen ausbuchstabiren, und verbannen wollen, oder aber jedesmal das *i*, oder *v*, brauchen. Heißt aber dies nicht die Sprach rauher, und beschwerlicher machen? heißt dieß nicht bis zum Verderben einer Sprache rasen? da man eine gute Weile erst nachdenken, und den Verstand der ganzen Rede herausziehen muß, wie dieser Buchstab zu nehmen seye: als ein Selbst- oder als ein Mitlauter. Jene so die Sprach lieben, haßen den Mißlaut, und lieben den natürlichen Ausdruck der Sachen; darum schreiben sie auch also, daß man ihren Sinn, und Gedanken ohne Mühe aus dem einzigen Ansehen erkennen möge. Lasse man andere darwider sagen, und rasen wie sie wollen, wir wollen das bessere thun.

6. Weil also die Buchstaben im Aussprechen etwas gar besonders haben, ist es der Mühe werth, von solchen ausführlicher zu handeln. Solche sind entweder:

Halzbuchstaben, deren Thon, oder Laut im Halse geformet wird, wie: *A*, *é*, *h*, *k*, *ó*.

Gaumbuchstaben, deren Thon gleichsam am Gaume stößet, ehe er gehöret wird, wie *é*, *é*, *g*, *i*, *ó*, *q*, *u*.

154 Der crainerischen Grammatik,

Zahnbuchstaben, deren Ton auszusprechen die Zunge an die Zähne stößet, wie: c, d, t, z.

Lippenbuchstaben, in deren Aussprach die Lippen gleichsam zusammen gehen, wie: B, f, m, p, w, y. Oder

Zungbuchstaben, welche ohne Erhöhung der Zungen nicht könnten gehört werden, sind: l, n, r, s, x.

Diese Abtheilung ist nicht darum hieher gesetzt, daß man wisse, was Gliedmassen menschlicher Stimme, man im Reden, oder Lesen gebrauchen solle, sondern daß man den allgemeinen Verstand, Aussprach, und Mundart erkennen könne, und nicht etwa nach Belieben die Buchstaben rips raps untereinander werfe, daß es kaum der zwanzigste gleich wird verstehen können. Nun folgen die Buchstaben, und selber Laut.

As, A, a.

Wird allzeit ausgesprochen wie in deutschen: Jungfrau Braut, und nicht wie: das Glas. Also heißt, sam allein, som der Scheiden ein Fisch, sad Frucht, sod Faß, rad gern, rod Geschlecht.

Boga, B, b.

Muß etwas linder als das p ausgesprochen werden wie in deutschen Wörtern: Weg, Was

Dritter Theil.

155

Wache, nicht wie Blut, Wein. Buh, Gott.
 Pub, Schwall, Gewalt. Bila, ware, nicht
 pyla, sie hat getrunken, oder pila, eine Seile.

Ci, C, c.

Wird in crainerischen Worten selten angewendet. Doch findet man *Cirkuv* oder *Cirqua*, *Celu*, *Otroci*, und einige wenige andere. In fremden Worten wird das *c* vor *e*, *i*, *y*, behalten, sonst aber setzt man ein *z* dafür, oder so es einem *k* gleich lautet, das *k* oder *ch*. *Cecilia*, *Cyprianus*, *Klara*, *Marika*, oder *Marcha*, *Christus*, oder *Kristus*, auf daß man nicht Ursach habe zu lesen *Zlara*, *Marza*.

Dobro, D, d.

Ist etwas linder als das *t*, wie in den Worten, dein, Dorf. *Dergám* anderstwohl, *derkam*, ich rutsche, *schleife* mich, *tergam*, ich reisse, *terkam*, ich klopfte.

Esti, E, e.

Ist zweyerley. Eines das harte, welches ein Halsbuchstaben ist, und hart lautet, wie: *Ferr*, *Berg*.

Das

156 Der crainerischen Grammatik,

Das linde e, so ein Gaumbuchstaben ist, und fast wie ein i lautet, öfters aber fast gar nicht gehöret wird, wegen des Verstandes halben aber wird es öffentlich gesetzt, obschon es auch sehr oft gar ausbleibet. Es wird also bezeichnet è, lést ich, jèst ess.n, rezh sagen, rezh Sache.

Dieses wird zu Zelte gedoppelt, oder mit einem Schwanzel e gesetzt, wie die Zeitwörter in im, in der 3. Person, derthe, wejthe, u. s. f. doch niemals das æ.

Fert, F, f.

Hat nichts besonders. Man liest Figa, nicht Viga. Die fremden Worte mit Ph, werden auf crainerisch mit F, geschrieben; dann man muß nichts in die Sprache drehen, was wider die Natur derselben seyn könnte; nun aber so findet man in crainerischen kein Wort mit einem Ph mithin darf man es auch in fremden Worten nicht dulden, man schreibe also: Farisçr, Efraim.

Glagole, G, g.

Hat nichts besonders. Man spreche also: Gosta nicht nicht, hosta das Gemüse. Greh Sünde, nicht kreh Zank.

Hir,

Hir, H, h.

Ist niemals ein Athembuchstab, mithin muß es allzeit verständlich gehöret werden, wie im deutschen: Ich, dich. Hriba des Bergs nicht riba der Fisch. Hud böß, ud das Glied. In den übersetzten Wörtern, wo das h wegen Abgang des ch nicht gehöret wird, wird in crainerischen ausgelassen. Kristus, Kri-scian, Christ. Kelhima, Kehlhelm.

Imę, I, i.

Ist ein Selbstlaut, und soll niemals für das e gesetzt werden. Sadéni nehme es auf die Achsel, nicht sadène, er nimmt es auf.

Jota, J, j.

Aber ist ein Mitlaut, mithin soll er allzeit lang j, geschrieben werden, daß man wisse, daß nur eine, nicht zwei Sylben seyend. Arja Ross, aria eine Arie. Ledja Lenden, ledia Menschenfette. Se sajde es gehet an, se sajide oder saide er irret ab. Stehet das j, nach einen i, so ist das i in Aussprechen kurz, sonst aber ist es allzeit lang.

Noth:

158 Der crainerischen Grammatik,

Nothwendige Anmerkung.

Wir haben von den Lateinern die Buchstaben angenommen nicht die Bewürdung, so wollen wir also auch selber verbesserte, und entscheidentliche Schreibart folgen, da man noch *Iesus* mit zwey Sylben, nicht *IESUS* mit dreyen geschrieben; das *Kais*, der neuern Verderbern lateinischer Sprache folgen wir nicht, die da glauben was neues, und weiß nicht was besonderes erfunden zu haben, die sie die alten Fehler rechtfertigen wollen, und mit selber aller vernünftigen Sprachlehre widersprechen. Dales bleibt e: nun das i ist ein Selbstlaut, und das j ein Mitlauter.

Kako, K, k.

Wird allzeit geschrieben, so oft es im Aussprechen gehört wird, obschon in einer andern Sprache ein *c*, stehen sollt. Dahero ist jener Irrthum entsprungen das man noch jetzt sehr oft höret *tazega velicega*, u. d. weil einige, obschon unrecht, mit ein *c* *tacega* geschrieben.

Ludi, L, l.

Wird öfters gesetzt, wo es im Reden doch nicht gehört wird, sondern es wird in *av*, *ev*, *iv*, *ov*, *uv* verwandelt. Dieß macht sich die alte, und gründlich eingeführte Schreib- und Redensart eigenthümlich, damit man mit dem Zusatz des *a*, das weibliche Geschlecht,

Dritter Theil.

159

schlecht, oder auch die 2. Endung machen können. Sem se bal, pejl, krotil, dihal, govoril, spricht man sem se bav, pev, krotiv, dihov, govoruv. Sägt man ein a bazi, so heißt es sem se balla, pejla, u. s. w. Ich Frau habe mich gefürchtet, gefungen u. s. w. also auch Osl, der Esel, osla, des Esels. Koll, kolla, u. d. a. m.

Die Windischen haben eine zeitlich dieser uraltern crainerischen Schreibart ein grossen Schnitzer verlehrt, weil ihnen einige Crainer haben nachfolgen wollen ihr selbst eigene Sprache zu verwüsten, und anstatt des l allzeit das u zu setzen; was aber ein zumahl gröblicher Schnitzer ist, wie man es selbst hart höret, wann man das Bauernvolk also reden höret. Ti Shpeva! kaj se peva, inu govoriva, kader se nam bva pvatuu, inu kobivo ufeva.

Also schreibt man auch vol, nicht vov, pol, nicht pu, weil man sagt völla, poloviza popolnema, u. s. w.

Mislite, M, m.

Ist ganz einfältig ohne Beschwerde. In den fremden Worten kann es auch gedoppelt werden. Amma, Emme, ein Fluß in der Schweiz.

Nash, N, n.

Hat auch nichts besonders. In den eigenen Nennwörtern kann es gedoppelt werden. Jannes. Hat

160 Der crainerischen Grammatik,

Hat das n bey den Hauptwörtern ein j noch, so wird selbes im Aussprechen vor dem n ausgesprochen
 Dijanje lčje dijajne, brajne u. s. f.

On, O, ó und Oth, ò,

Das ó wird mit eröffneten Munde ausgesprochen, wie: Ozha, gredó, sie gehen, und kommt schier mit dem deutschen a in dem Wort da übereins; am Ende gilt es zweyen oo gleich.

Das ò wird mit halbgeschlossenen Munde ausgesprochen. Orshem ich will na gredo auf dem Hünerfuß (besser na gredu.)

Pokoj, P, p.

Hat nichts vorzüglicheres, als daß man das Ph der fremden Worte in ein F versetzet. Filip, Fariser, Joshef. Doch soll man es härter als das B aussprechen.

Ku, Q, q.

Ist ein sehr seltsamer Buchstab. Es wird meistens das k dafür gebraucht; doch liest man: buqve, naqvishku, rehqvı, qvatre, qvartat, Qvas u. d. Sie mögen aber alle mit k geschrieben werden.

Re-

Dritter Theil.

161

Rezi, R, r.

Ist mit allen Sprachen gemein. Rad, rathen, Brathspieß.

Slavo, S, s.

Gilt eben so viel als ein doppeltes ff. Es wird das runde, oder Ende s genennet, weil man das s am Ende jederzeit doppelt hört. So ist es bey den Lateinern der Brauch, dahero wir die Buchstaben entlehnet haben. Wir halten uns bey deme fest, es mögen die Windischen, und Croatischen Schriftsteller, oder auch die crainerischen, so selben in dem nachfolgen darwider sagen, was sie wollen. Die Natur der reinen crainerischen Sprach entsetzet sich daran, und dem Auge muß sehr wehe thun, wenn selben ein so unnatürlich geschriebenes Wort nas, vas, res, u. d. für nas, vas, res zum Lesen vorkommet. Man schreibe also recht crainerisch, Sonze sad, Frucht. Salu, Schmeer. Das st wird auch in crainerischen für st recht gesetzt, theils weil solches auch die Lateiner haben, theils weil kein Wort ist, das zu dem langen sein t angehängt hätte. Man schreibt zhednost, oder zhednost, ist alles eins.

R

Ss-

162 Der crainerischen Grammatik,

Sèle, S, f.

Ist wie in deutschen: diese oder im Latein ein *s* zwischen zween Selbstlautern. Es wird das lange oder einfache *s* genennet. Cyrilisch wird dieß *semļa* benamset, weil dieß Wort mit einem solchen *s* anfängt. Man schreibe also *sad* hinterruckß, *salu* hübsch, *sadeti*, daher gehört auch

Sha, Sh, sh.

Da nämlich das *s* ein *h* annimmt. Man spricht es aus wie im Deutschen ein *sch*, *shemast* verummnet, *shallam* scherze.

Shivite, Sh, fh.

Wird etwas linder ausgesprochen, wie ein *sh* ohne *ch*, *shaba* Frosch, *shailici* betrübten, dazu kommt auch das

Shzha, shzh.

Wann das *s* ein *h* und *zh* annimmt. On *shzh* er harnet. *Vejsha* *Vejshzha*, Her, Nachtfräule.

Ter-

Dritter Theil.

163

Terdo, T, t.

Zeigt schon der Nam an, daß es muß hart ausgesprochen werden. Terte Neben, terde harte Sachen. Teds Woche. Es nimmt auch ein *sh* an zum Unterscheid der Wörter, wie: mészhe er wirft, Métshe die Dolche, von metat werfen. Die fremden Worte, die das *r* vor *z*. Selbstlautern haben, werden besser mit *c* oder *z* geschrieben. Ignacius, shtanza.

Uk, U, u.

Ist ein Selbstlaut, darum macht er auch vor sich eine Sylbe. Tuistu ist drey, hujshi aber nur zweysylbig.

Vidil, V, v.

Ist ein Mitlaut, und macht mit einem andern Selbstlaut eine Sylbe. Vert, vogl und nicht fert, fogl; welches die deutschen wohl in acht nehmen müssen, daß sie das eigene Bau, wie Vater nicht auch in crainerischen hören lassen, sonst werden sie immer ihr bekanntes anhören müssen. Fidi, Folantem, Folucrem supra cifratem Figenensem.

164 Der crainerischen Grammatik,
Wodi, W, w.

Wird nur zum Unterschied der gleichhörenden Worten angewendet. Wödem ich steche, bodem ich werde. Sem wila ich hab geschlagen, sem bila ich ware gewesen.

Xi, X, x.

Wird ausgesprochen wie *iks*. Es kommt nur in fremden Worten vor. Xaverius, Xantes.

Ybxonyre, Y, y.

Wird in Mitte der Worte wie ein anderes *i* ausgesprochen. Es dürfen keine Tüpfchen darauf kommen, sonst bedeutet es einen Doppel-lauter *ij*, oder *ji*, was sehr unterschieden ist von dem *y*. Am Ende aber ist *y* ein langer Buchstab mit dem Zuge, wie: *igvoni leite*, *igvony er leitet*. *Syn*, *kray*, *krayl*, *stojy*: *Nijm*, *Mariji*, *Triji*. Sonze *sije*. *Lesliza sija*, der Suche göhnet.

Zheruv, Z, z.

Wird zum allermeisten gebraucht, und in den fremden Worten für das *c* gesetzt. Es kann auch das *b* annehmen, damals lautet es
aber

Dritter Theil.

165

aber wie ein tsch. Nuzh, Nacht. Nuz, Gebrauch. Zhebèlla, Zahęus, Zaharias.

So viel von den Buchstaben. Nun folgen etliche Regeln, so zur Rechtschreibung wohl taugen werden.

1. Kein Mittlauter darf weder zu Anfang, noch am Ende gedoppelt werden, sondern die Verdopplungen geschehen nur in der Mitte. Man schreibe also nicht *sfonze, lass, nuss, vass, dell, dall*, wohl aber *vassy, della, dalli*, was aber schon die Mitte ist.

2. In der Verdopplung der Mittlautere gehöret der erste zur ersten, der zweyte zur zweyten Sylbe *ob-del-lam* nicht *o-bdel-lam*.

3. Wenn ein Mittlaut in der Mitte steht, wird er in der Zertheilung zur zweyten Sylbe gezogen. *Vc-ter. Pc-nem. Na-redim.*

4. In den zusammengesetzten, oder abgeleiteten, wird das Wort von dem Zusatz als von der Wurzel abgesondert. *Pop-la-zbam. Sag-nati. Prek-leti* wäre nicht recht abgesondert, sondern *Po-pla-zbam. Sa-gnati. Pre-kleti.*

5. Gemeine Worte aber werden also zertheilet, daß sie in der Zertheilung einem andern Worte im Anfange gleichen. *Ko-stenu. O-slovna. Pra-prat.* Das *m* und *l*, wie auch das *n* und sonst noch ein anderer Mittlaut,

§ 3

166 Der crainerischen Grammatik.

Laut, werden allzeit zertheilt. *Krem-lam. Smam-len. Jel-te?* Also schreibt man. *Po-terpesb-livost* und nicht *Peterpe-sblivost* weil man sagt *terpesb* die Daure.

Daran seye jeder bedacht, deme bewegen was daran liegt: sonst wird immer ein ewiges Gemüsch, Gemasch, und Vermischung aller Dingen seyn, und bleiben ohne Ende, so, daß der Schreiber selbst nicht wissen wird, was er geschrieben habe.

§. I.

Von den grossen Buchstaben.

Mit einem grossen Anfangsbuchstaben werden alle erste Worte der Reden: alle eigene Nennwörter der Menschen, Abgötter, Städten, Reichen, Landschaften: Monathen, Bergen, Wasser, Ehrenstellen, u. d. geschrieben. *Anshe, Lublana, Krayl, Trojane, u. s. f.* Einige wollen auch die davon abtammende Beywörter mit einem grossen Anfangsbuchstaben schreiben; mir dünkt es nicht vonnöthen zu seyn; doch die Besizworte kann man wohl mit einen grossen Buchstaben anfangen, weil sie für die 2. Endung des Hauptwortes stehen, wie: *Krayleva Svielust, Zesarska Krona, Abiov rod, Abramova shena, u. a. m.*

Die übrigen Worte werden alle mit einem kleinen Buchstaben angefangen, ausser 1. Nach
ei

einem Punkt oder Lücklein, das eine Rede beschließt. 2. Nach einem jeden Punkt, seye es ein Frag- Aufrüffungs- oder Anführungszeichen. Obschon einige dieß nicht zugeben wollen, um die Menge großer Buchstaben zu vermeiden. 3. In Versen, wo jeder Vers mit einem großen Buchstaben anfangen soll.

Man pflegt auch in den Lobreden Zuschriften u. d. *Ti, Tebi, Vi, Vashe, Ony, Njeb,* groß zu schreiben, der Person eine größere Ehre zu machen.

In der Mitte

Darf niemals kein großer Buchstab gesetzt werden, weder am Ende: doch schreibt man gemeinlich *JESUS, MARIA, BOGA,* oder etwa das ganze Wort aus besonderen Respekt mit großen Buchstaben, *JESUS KRISTUS MARIA, und TA BESEDA JE MESU POSTALLA. KRAYLEVA SVITLUST, SHKOFOVA GNADA* u. d.

§. II.

Von den Doppelbuchstaben.

Zum Unterschied der Worte, werden sehr oft die Buchstaben gedoppelt, wie: *Vola* Wille, *Völla* des Ochsen. *Telä*

2 4

Leib,

168 Der crainerischen Grammatik,

Leib, Telle Kalb. *Pritti* anstatt, *priditi*, oder *prideti*. *Bassam* oder *basam* u. d.

Das *l* aber wird gemeinlich bey den Mittelwörtern vergangener Zeit, wirkender Bedeutung in weiblichen oder ungewissen Geschlechte, oder in der vielfachen Zahl gedoppelt, wenn die Sylbe lang seyn solle, doch nur nach dem *a, e, o, u*, nicht aber nach dem *i*, weil es schon vor sich selbst allzeit lang ist. *Se bo sak!allu*. *Pokaj niste sabednili?*

Das *a, e, u, o, m, n, p, r*, werden in den einfachen Worten selten gedoppelt; denn auf die Selbstlauter werden Accente gemacht, die die Doppelung anzeigen, die Mitlauter kommen aber nicht zusammen, außer in den zusammengesetzten: *oppravlam* u. d. Die fremden behalten ihren Doppelbuchstaben auch in crainerischen, wie: *Booz, Jannes* u. d.

Zweytes Capitel.

Von den Accenten.

Accente oder Mundthöne (*kluke, sname-na*) sind fordersamit drey, nämlich der scharf- lautende (*cu dolgu*) der kurz- oder lindlautende (*cu hiru savyanje*) und das Kürzungsstreichlein oder Mondchen (*Poshirk*) konnte man auf crainerisch nennen, nun

§. I.

Dritter Theil.

169

§. I.

Von dem langen Accente.

Er wird von der rechten zur linken gemacht, und verlängert den Buchstaben, worauf er steht. *Kolkajn jesár? beró u. d.*

§. II.

Von dem kurzen Accente.

Er gehet von der linken zur rechten, und macht, daß man einige Selbstlautere zwar schreibt, aber im Reden nicht höret, und so zu sagen ganz geschlieffener ausspricht. *Pèr, pèr-ve; pèrt, smert* ist fast als wenn man sagte: *Pr, prve, pri, smri* u. d.

Diese Striche aber werden ist nicht mehr viel geachtet, man soll aus dem ganzen Zusammenhang der Worten den Sinn und Verstand der Rede herausnehmen.

§. III.

Von dem Kürzungsstrichgen.

Dieses fieth einem halben Monde gleich, und wird foderlamst bey den Vorwörtern *h', k', v', s'*, angehängt: weil selben der Selbstlauter ausbleibt, denn es sollte heißen *hè, kè, is, uv*, für den Selbstlauter, also wird das Mondchen

L 5

R 5

170 Der crainerischen Grammatik,

gefest, und so macht das Vornwort mit der nächsten Sylbe des Wortes eine Sylbe. *H' Gospodu, b' kojmu, k' Ozbeu, s' materjo, v' zirkuv.*

Das *k'* wird allen Worten vorgesetzt, ausser die von ein *g, k, q, x,* anfangen, damals macht man aber anstatt des *k'* das *h'*. *H' gradu, h' kraju, h' quantan, h' Xavoriu.* u. s. f.

Drittes Capitel.

Von den Unterscheidungszeichen.

Diese Zeichen sind nothwendig; denn schreibe mir einer ein Capitel aus der Bibel ab ohne diesen Zeichen, und gebe es einem andern zu lesen, da wird man sehen, wie der Leser hin, und her ansehen, und einen ganz nützligen Sinn, und Verstand machen wird, weil er des Schreibenden Sinn nicht errathen kann. Dannerhero will ich auch von diesen in kurzen etwas melden, nämlich: wieviel es solche Zeichen gebe, und wann sie zu machen seynd.

Solche Zeichen sind 11. nämlich: 1. Der Punkt. 2. Der Doppelpunkt. 3. Das Strichgen. 4. Der Oberstrich. 5. Der Unterstrichpunkt. 6. Das Frag. 7. Das Einschluß. 8. Anführungs. 9. Das Ausschließungs. 10. Das Zertheilungs. und 11. Das Merkzeichen.

§. I.

Den Punkt oder Tüpflein (*Pika*) setzt man am Ende einer jeden Rede, die vollkommen

Dritter Theil.

171

men ist. *Kriviza pruti tem dobrem se nastury od drugeb koker od budobneb.*

§. II.

1. Wird das Doppelpünktlein (dve pike) gemacht, so noch etwas aus der vorhergehenden Rede zu sagen übrig ist. S. Ambros zum Kayser Theodos: *David je gresbil, kar so Krayli navajeni: al on se je spokoril, kar niso krayli navajeni.*

Wenn man aus einem Gleichnisse eine Folge ziehet. *Koker en shvot bres dusbe je enu mertvu truplu: toku je vira bres dobreb del ena mertva vira.*

3. Wenn man ein Denkspruch anführet. Seneka je djal: *Nezb ni toku britku, s' katirega be se en serzbán zblouek namogl en trosbt useti.*

4. Wenn man eine Rede durch eine Zahl zusamm- oder auseinander ziehet. *Dve rezhy so na vojski potrebne: dnarji inu ludji.*

§. III.

Der Strich unterscheidet ein Sinn, und Verstand einer Rede von den andern. *Sé she nise nagledal, ke videsb, de so usse zirgve is kositarjam pokrite? Diese Striche, wenn sie nicht gut gesetzt sind, machen Verwirrung, wie jenes Drakel: Bosh sb!, nafaj persbl na-bosh*

172 Der crainerischen Grammatik,

bosh umerl na vojski, da man nicht weiß ob nabosh zum nasajpersbl, oder zum umerl soll gezogen werden.

§. IV.

1. Den Oberstrichp. (sgurna pika) braucht man, die Nebglieder zu entscheiden, sofern die Rede zu weit hinaus laufen sollte. Wie Chrysoström. *Otsbe on mene na pol presekat? nej mene preseka; rajmno tu je Isaias preterpel. Otsbe on mene na dnu murja urezbi? nej mene verspe; toku se bom na Jonasa spominel. Otsbe on mene ob moje premoshenje perpraviti? nej meni usse usame; jest sem nag is maternega telesa na svejt persbl, inu tudi nag kje pojdem.*

2. Wenn widersprechende Neben aneinander folgen. *Zbe bosh is mujo kaj poshtenega sturil, bo muja prejsbla, inu poshtenje bo ostallu; zbe bosh is sladnostjo kaj gerdega sturil, bo sladnost prejsbla, inu gerdoba bo ostalla.*

3. Meistens aber wenn sich eine lange Neben nicht abkürzen läßt. Aus Seneka an den Serenus. *En modr namore od nekoger sanezbuvan biti; on posna svojo muzb. On se odpove, de nobenemu ni tolkajn zbes se perpasbenu; on bo usse tu, kar notsbem jest reve, temuzb nadlege te dusbe inu tega serza rezbi, neli premagal, ampak ne enkrat obzbutil! Hier ist der Oberstrichpunkt so nothwendig, daß, was im*

Dritter Theil.

173

immer vor ein Zeichen man setzen wollte, nicht ohne Verwirrung des Sinns seyn würde.

S. V.

Der Unterstrichpunkt (spadna pika) wird in Verwunderen, Inreden, Zwischenworten und Gemüthsabwecslungen angebracht. *Aj! aj! polej! zbudu! Hosanna Davidovemu Synu! luba moja mate!* oder *Tulianus* des abtrünnigen Scheltworte: *Premagal se Galilejz! premagal se!*

S. VI.

Das Fragzeichen wird gesetzt, so oft in der Rede eine Frag geschlehet. *So ti inu te: uni, inu une mogli? pokaj, tedej ne tudi ti? Augustin!* sprach Augustinus in seiner Bekehrung. *Odam! kje se? Niseli jedl od dervefsa, od katirega sem jest tebi prepovedal, de nimasb jesti?*

S. VII.

Das Einschlußzeichen schließet eine Rede (welche unter das Gespräch nemenaet wird, so aber ganz leicht ausbleiben konnte) ein. *Mi smo Mesiasa neshli (kar se umane Christus.) Ti Judji tedej (dokler je dan tega perpravlanja bil) de be te trupla na krisbu naostalle v' Sebotbo (sakaj ta je bil en velike Sebotbne dan)*

so

174 Der crainerischen Grammatik,

so Pilatusba prosili, de be se njim kosty polomile, inu debe se doli issnelli. Per S. Jannesu na 19. p. 31. shterui.

§. VIII.

Das Ausschlußzeichen wird gebraucht, wenn fremde zum Discurs nicht gehörige Worte in der Rede, oder vielmehr in Gedanken eingeführet werden. Dieß geschieht meistens in Comödien, Gemüthsbewegungen, Predigten, u. d. wo man den Ausdruck oder Stellung des Leibs nicht mitgeben kan. Daher bring ich dem Herrn einen Brief [er giebt ihm] er ist von eurem Sohne [er nimmit ihn, setzt Brülle auf, und liest] *Ta po smerte svojega Ozbeta rojen Syn bo [v' perjetneb rezbëb] sa pred smertjo rojenega dersbân.*

§. IX.

Das Anführungszeichen wird gebraucht, wenn eines andern Worte gründ- und eigentlich angeführet werden, wie: *Tu so lestne besede sbenitnega pisma, „ kar se bodeta „ ta dva oblublana, inu porozbena: Mosh, „ inu sbena, na karkolseno visbo perdobila, „ ima enu obleb blagu, inu srezba biti.,* Sonit wird dieß auch zum genugsammen Unterscheid mit Schreibbuchstaben gedrückt.

§. X.

Dritter Theil.

175

§. X.

Das Zertheilungszeichen braucht man, wenn das Wort nicht ganz in der Zeile stehen kann, sondern muß in einer Sylbe zertheilet werden; oder auch wenn zwey sich gleich endende Worte nacheinander stehen, so laßet man des ersten Wortes Gleichheit aus, und setzt das für = das Zertheilungszeichen. *Ozba je nam o-tro-kam usse svoje premo-sbenje sapustil, oder Tega ussegamogobne,, vezbnega Boga.*

§. XI.

Das Merkzeichen wird gesetzt, wenn man mitten in der Schrift etwas besonders anzu merken hat. Von Thomas Angello (*) erzehlt man, oder man setzt auch dieß Zeichen ¶ unter der Schrift muß eben ein solches Zeichen stehen, wo hernach die Anmerkung angezogen wird.

§. XII.

Hierher kommt auch das Ueberlegungszeichen, welches gesetzt wird, wenn man will, daß man sich über die gelesene Materie etwas länger aufhalten soll. *Ussaku isvolenje ima varnu biti, taistu pak narbel, na katiremu tu vezbnu visy - - - V'temu se nasme lestna labesn, kry ali messú, ja tudi ne pozburki sa svoje*

(*) ¶

176 Der crainerischen Grammatik,

*svjet prashati - . . . boshje ressvitlenje je v' te-
mu narbel potrebnu, inu per tebi ena urna do-
bra vola.*

Dies wer im Reden, Lesen, und Schreiben beobachtet wird, wird einem jeden Buchstaben sein gehöriges Ort: einer jeden Sylbe, und Worte, ja auch einer ganzen Rede ihre Unterscheidungszeichen zu geben wissen. Und so wird eine Lust seyn, eine crainerische Schrift zu lesen, wo man eine Menge Sprüche, und Reden in rechter Ordnung sehen wird, mit einem Worte, da man alles recht finden, und ohne Mühe wird lesen, und begreifen können.

Viertes Capitel.

Von der Rhonsprechung.

1. Die Rhonsprechung (*spevorezhnost*) ist eine Kunst das Sylbenmaß in den Worten zu bestimmen ob selbe lang, oder kurz sollen ausgesprochen werden.
2. Das Sylbenmaß gehöret nicht nur zur gebundenen, sondern auch ungebundenen Rede, besonders aber in der gebundenen, in welcher eine erhabene Redart, und besondere Kunsttariffe herrschen müssen, sonst werden abgeschmackte grobe, und Kneidelverse herauskommen.
3. Deshalben also (daß ich auch hierinfallß nicht ermangle) will ich von der Rhonsprechung nur das nöthigste beybringen, nämlich von der
Syl

Sylbenkunst: von den Reimgliedern: von dem Reimmaße: von dem Abschnitte, und dem Reimlaut u. d. welches vielleicht ein- und anderen crainerischen Poeten zu neuen, oder zu besseren Versen den Fingerzeig geben wird.

§. I.

Von dem Sylbenkänntniße.

1. Die einsylbichte Worte, welche sich in einen doppelten Mittlauter enden, werden im Verse lang gemacht. *Jest, prez̄b, p̄z̄b, vert* u. d. Die sich aber nur auf einen Mittlauter enden, sind beliebiger Maße. *Per, prov, sad, pod, dan, vol, zel*, u. d.

2. Bey den zwey- und mehrsylbichten Worten gebe man nur auf die vorlezte Sylbe des Wurzelwortes acht, sofern es ein zusammengesetztes, oder abgeleitetes Wort ist, oder so man im Wurzelworte einen Zweifel hat, macht man daraus ein zusammengesetztes, und so wird man leicht das Sylbenmaß erkennen, *Moleduvam* ist die zweyte lang, und *denem* ist die erste auch lang, weil man sagt *predenem* u. s. m. a.

3. Wenn die vorlezte Sylbe kurz ist, so muß man die vorvorlezte ausbähnen, *svetega* *Shtefana dan, šabol̄y, preb̄et̄im*; Singegen, *ist*

178 Der crainerischen Grammatik,

ist die letzte Sylbe lang, so pflegt man die vor-
 letzte zu verkürzen, *šaboly*, *prebetim*; sind
 aber die letzten kurz, so sind die vorletzten lang,
 doch nicht vermög des Sages, sondern nur ver-
 mög des Gebrauches zum Versen.

4. Die Sylbenmaß wird aus den Selbst-
 lautern abgenommen. Das a ist gemeiniglich
 kurz, sofern es kein gedoppeltes oder accentirtes
 á ist. Das è der Halsbuchstaben ist kurz, aus-
 genommen die doppelten oder gezogene e wej-
 she. Das é der Gaumbuchstaben aber ist all-
 zeit lang. Wie auch das i: doch sind die frem-
 den Wörter ausgenommen *grammatika* u. d.
 oder wenn nach dem i ein j folget *špendija* u.
 d. Das ó ist lang, das ò aber kurz. Das u
 ist gemeiniglich kurz, außer am Ende mit dem
 Hinterstrich, oder wenn ein doppelter Buchsta-
 ben darauf folgt, *kollá*. Sonsten wohl auch
 sehr oft in der Mitte *obluba*, *klobuki*, u. d.
 Das y ist allemal lang, das j und v, nehmen
 das Sylbenmaß ihrer bey sich habenden Selbst-
 lauter an. *Erjava*, *navajena*, *posvarim s' ni-
 vami* u. s. f. Die fremden behalten ihre Syl-
 benmaß. *Isaaka*, *Antona*, *Kornelia*.
 Doch pflegt man wohl auch auf crainerisch ein
 eigenes Sylbenmaß zu geben. *Aráma*, *Naaf-
 šona*, *Salmona* u. s. w.

Dritter Theil.

179

§. II.

Von den Reimgliedern.

Das Reimglied (pesemske dejl, skok) ist eine gewisse Ordnung der Sylbe, womit die Verse abgemessen werden.

2. Die Reimglieder sind in den zweysylbichten entweder beyderseits lang, oder eine auß beyden ist lang. *Gospud Gospā, dragu u. d.* In den dreysylbichten sind entweder alle drey lang, oder alle drey kurz, oder einige derselben sind nur lang. *Sarodi, Pristavnek, Dorfse anwalt. Pabolzbeck, Page u. d.*

§. III.

Von dem Reimmaße.

1. Das Reimmaß ist eine regelmäßige Eintheilung der Reimglieder nach Art der Reimen.

2. Ein Reim oder Verse (rajsh oder raja) ist eine kunstmäßige Ordnung gewisser Reimfüße, welche sich mit gehörigen Reimlaut schleußt.

3. Die Reimart stehet einem crainerischen Pöten frey. Er kieszet sich selbst eine Reimlänge, die er bis an das Ende behaltet. Sie

M 2

kann

180 Der crainerischen Grammatik,

Kann nach Art aller Sprachen die Gedichte einrichten, wie jene nach Art lateinischer Poeten gemachte Verse, im ganzen Lande bekannt sind.

Pisheta, pure, raze, koshrune, kopune, tellesta.

Nach diesem hat ein anderer folgende aus Scherze nachgemacht.

Moshku bodi, kar je mosh, jenu moshkega spolla,
Shensku bodi, kar je shen, inu shenskega spolla,
Ost, in'ust konzi so shenskemu pollu podobni.
U naposled bersh frezhi, zhe je dolgu samirkej:
Ni morebet myrú? Ke nise na voglu samirkal:
Sturi po dolgem: Lubite, sgbubite, lovite.

Auf eine andere Weise hat Herr Joseph Sifenthal im Anfang der crainerischen Cronik gefungen.

Je pershl enkrat taiste dan,
S'tolkajn proshnam' perpellán,
O srezhne dan! O srezhna luzh!
Katira imash toku veliko muzh,
De te buqve perpellash
Njim to pervo luzh podash.

Wieder ein anderes eines Dorffunkers aber natürlichen Poetens, an seine Wirthin.

Shentej! plentej! blisk, 'nu sreella!
De be tebe bla sadèlla!
De be flude te vfel bil!
Preden sem te jést dobil.

§. IV.

Dritter Theil.

181

§. IV.

Von dem Abschnitte.

I. Der Abschnitt (Predahnenje) ist ein Stillstand im Verse, wo man im Lesen ein wenig still halt, und Athem hohlet, um den übrigen Theil ungehindert ganz auszusprechen, wie jene Uebersetzung der ersten Ekloge des Virgilius, zwischen dem Tityrus, und Meliboeus.

Pod hladnem gaberjam o Tityr! ti lefhish.
 Jen' tvoje pishve glas v' selene gojfd spustish.
 Site planine pak mi mor' mo sapustiti,
 Mi mor' mo se zeliu od doma odlozhiti.
 Ti Tityr! Ti tukej se v' senzah vesselbish.
 Od Amarylle kjer zol worshte pejt'uzhish.

§. V.

Von dem Reimlaut.

I. Der Reimlaut, so auch von anderen der Reimschluß genennet wird, ist eine Uebereinstimmung des Klangs in der letzten Sylben der Verse; weswegen denn auch auf crainerisch ein Vers pesslem, das ist: ein Lied heißet. Aufser den Liedern giebt es wenige crainerische Verse. Es seye dann, elner hätte selbst Lust etwas in Verse zu versetzen, wie der Verfasser des Lebens der Seeligen Hemma Stifterin des Stifts zu Burg in Cärnthén die Zuschrift in Versen vorangesezt.

M 3

Vse

182 Der crainerischen Grammatik,

Vse pametne kreature
 So ressvitlene od nature,
 Se prov zhednu faderfhati,
 V' shivlenju nekar isirrati. *itdr.*

Oder wie ein anderer die Geschichte des
 Herkules mit Dejanira, aus der 9. Epistel
 der Heldengedichten des Ovidius ins craineris-
 sche übersetzt.

Té ni sram Alcida! tvojo roko stegniti
 Kje k' shenskem korbezam? katira je tolkač?
 Jesár sovrafhnekov srezhnu mogla vkrotiti,
 Katira she nibla premagana kedaj.
 Te ni sram Alcida! med shibkem spollam prèsti,
 'Nu kar teb' tvoja fdej Jolen na vago da
 S'nje mojshkram ves bojezh koker en sufhne nesti?
 K'tir pred svojo Gospo perklenen trepeta,
 Oh! k'tir'ga Juno ni, ne Cérberus premagal,
 Per Jolneh nogah fdej moj Alcida! leshy.
 Oh! ktir' je Antèva mogozhnu bil premagal
 Tegalubesu fdej perklenen'ga derfhy.

S. VI.

Von den poetischen Freyheiten.

I. Eine poetische Freyheit ist eine Erlaub-
 niß von den allgemeinen Regeln der Sprache
 in etwas abzuweichen; denn das Gefäß des
 Reim- und Sylbenmaßes zwingt öfters den
 Poeten lange Sylben, kurz- oder lang zu ma-
 chen, ja besonders in der crainerischen Poesie
 Buchstaben, ja wohl auch Sylben auszulassen,
 wie durch die

2.

Dritter Theil.

183

2. Apharefis, so eine Figur ist, welche in Anfang des Worts eine Sylben hinweg nimmt, wie: *'mu* für *njemu*: *'ga* für *njega*.

3. Synkoppe nimmt in der Mitte ein *a*, *e* oder wohl auch eine ganze Sylbe hinweg, wie: *lom* für *bodem*, *ozba* für *ozbeta*, *s'gresbnecki* für *gresbneckami*, u. d.

4. Paragoge stücket dem Worte aus; Abgang einer Sylbe einen Buchstaben, oder wohl auch eine ganze Sylbe am Ende darzu. *Toku* für *tok*.

5. Apokope nimmt aber am Ende eines Worts eine Sylbe hinweg. *Me* für *mene*, oder *meni*. *Se* für *sebe*, oder *sebi*. *Te* für *tebe*, oder *tebi*, u. s. f.

6. Apostrofe läßt im Worte ein, oder mehr Buchstaben aus; der Abgang derselben wird mit einem Hinterstrich gezeichnet. *Njim'* für *njima*, *dvem'* für *dvema*. *Pust'* *nash'ga* *soseda* *s'myram* für *pusti* *nashbega*.

7. Contraction verschlucket den Artikel, oder die Formirung zweyer Wörter in eines, wie: *Sajn* für *sa njega*: *pojn* oder *pujn* für *po njega*: *pojno* für *po njo*, u. d.

8. Emesis zertheilet ein Wort aus einander, und setzet ein anderes darzwischen. Diese Figur hat eine besondere Unnehmlichkeit in Versen. *Katire bode kol premagal* für *katire kol*. *Kajje tu meni sen perjatl* für *kajsen*.

M 4

9.

184 Der crainerischen Grammatik,

9. Antistóchon versetzt einen Buchstaben oder Sylbe in eine andere, wie: *Bog* für *Bub*, *muj* für *mvoj* oder *moj*, *tuj* für *tvoj*, *suji* für *svoj*.

In den Versen soll man sich von den Fhiofismen Iestnorezhnost hütten, und sich der Synonimen enakorezhnost. Antitshesen, Prutistavnost, Enallagen, Dergazhnost. Ironien, Posmehuvazhnost. Hyperbohlen, Svishatelnost. Miosen, Smajsharelnost. Prothesen, Perdadejlnost. Diáresen, Refdejlnost. Metathesen, Prestavlenost Hinwegnehmungen, Odloshnost. Apoptopen, Odseknost. Synchdochen, Skupjemanost. Anastrosen, Prebrazhnost, u. d. kfeifisen. Der Gebrauch und die Natur machen einen zu n Versmacher zum geichicktesten, was sonst Mühe, und Kopfbrechen nicht zuwegen bringen.

Hier setze ich einige Namen der Götter u. d. so in der Poesie vorkommen.

Actáon, Jelovz. Neolus, ViharneK. Fertuna, Apollo, Gott des Lichts. Belin, jasson, sonze. Bacchus, Pust. Bellona, Torka. Ceres, Sejvina Charites, Drushize. Cupido, Lubizhek. Diana Jagdgöttinn, Mond, Marena, Nozhliza. Echo, Oglasuvavka. Flora, Feldgöttinn, Roshnezvitarza. Fortuna, Srezha, Furien, Höllengöttinnen, Drashéne, Drashnize, strashnize. Genius, Bratek. Hausgösh, Sidek. Hausgenius, Skritek, Shkratek. Heccate, Vila, Vilna. Juno, Göttinn des Reichthums, Bogina, slavina. Jupiter, Gott der Götter, Beron, Kraylomozh. Mars, Gott des Kriegs, Ladon, Tor, Tork. Merkur, Götterboth, Selon, Merkuries. Minerva, Pallas, Modrina, Modriza. Musen, Marlivke. Neptun, Murán. Nymphe, Nimfa, gospodizhne teh Bogov. Pan, der Hirtengott, Pan. Travnepan.

Dritter Theil.

185

nevan. Parzen, Göttinnen des Lebens, Sodize, Shivize. Pluto, der Hölle Gott, Meroch. Proserpine, Höllengöttin, Teufelsmutter, Ninga, Hudina. Satyri, Dovji moshji. lesni Bogovi. Seichgott, Tribek. Göttinn des Tods, Libitina, Smert, Rebernza. Vacuna, Namarnza. Ueble Luft, Pohvist. Venus, Liebsgöttinn, Siba, zhiselika. Vulkan, Feuersgott, Hromek. Wetterglas, Merkuries, uremenek. Göttin des schönen, Pahoda. Des üblen Wetters, Grumina, Mozhirna. Windgöttin, Fertuna. Herrwagen, Burovsh. Polstern, Hervor. Hauffstern, Shmarenze, shmarne krish.

Die 7. Weltwunder.

1. Die Mauer zu Babylon.
2. Der Colossus in der Insel Rhodus.
3. Die Pyramiden in Aegypten.
4. Das von der Königin Artemisia in Caria Erbaute Mausoleum.
5. Der Tempel der Diana zu Ephesus.
6. Das Bildniß des Jupiters in der Stadt Olympia.
7. Der ägyptische Thurn Pharos.

Catons Lehre,

von menschlichen Sitten.

Als ich erfahren, daß sehr viele Menschen sich schwer an dem Weg der Sitten vergehen, habe ich erachtet ihrer Meynung abzuhelfen, besonders, daß sie rühmlich lebeten, und sich um die Ehre bestrebeten. Nun also will ich dich liebster Sohn! lehren, wie du deinen Lebenswandel einzurichten habest. Meine Lehr lese du also, daß du sie begreiftest; denn Lesen, und nicht begreifen, heißt solches nichts achten. Bethe also Gott an. Liebe die Älteren. Ehre deine Blutsfreunde. Fürchte den Lehrmeister. Behalte das Unvertraute

M 5

Ma

186 Der crainerischen Grammatik,

Mache dich zu den Stadtsämtern geschickt. Gehe mit frommen um. Gehe nicht zu Rath, bis man dich ruft. Sey nett und Sauber. Begrüße gerne. Gebe dem Großeren nach. Verschone dem Kleineren. Bewahre das Deine. Bekämpfe dich der Schamhaftigkeit. Sey fleißig. Lese Bücher. Was du wirst gelesen haben, vergesse es nicht. Besorge die Familie. Sey höflich. Hüthe nicht ohne Ursach. Verdamme keinen. Verlasse nicht den Elenden. Leihe gerne aus. Gehe zu, wenn du was gebest. Sey selber bey Gericht. Halte selten Gastereyen. Schlafe was recht ist. Halte deinen Schwur. Mäßige dich bey dem Wejn. Streite vor das Vaterland. Glaube nichts aus Unbedacht. Mache sich sicherlich. Fliehe die Unzucht. Leene gern die Wissenschaft. Thue den Guten gutes. Schneide keinem die Ehre ab. Sorge vor deinen guten Namen. Entscheide, was recht ist. Leugnen darfst du niemals. Die Eitern übertrage du mit Gedult. Sey der Gutherthat eingedenk. Bediene dich der Tugend. Mäßige den Zorn. Spiele mit dem Kreisel. Fliehe die Würfel. Baue nicht zu viel auf eigene Kräfte. Den Kleineren sollst du nie verachten. Hüthe dich fremdes Gut zu begierden. Deinen Ehegemahl liebe du. Die Kinder ziehe du gut. Thue selbst, was du zu thun befohlen hast. Rede wenig über Tisch. Bekämpfe dich desjenigen, was recht ist. Lene, so dich lieben, liebe sonderbar zurück.

Katonov Nauk, od zhloveshkega faderfhanja.

Kader sem jest fvedl, deséprov veliku ludy na poti tega faderfhanja flo sajide, sem sa dobru derfhal njim njih krivo misel odufeti; flasti de be slavnu fhi-velli, inu sa zhast se kaj perfadelli. Toku bom jest tedej tebe prelube syn! uzhil, koku be imel tu djanje
tvo.

Dritter Theil.

187

tvojege fhivlenja urovnati. Beri moj navk, de tais-tega sapopadesh; sizer brati, inu nafapopasti se prave fa tu nez h marat. Moli tedej Boga, Starshe lubi. Zhastè tvojo fhlahto. Boj se tvojege mojstra. Ohrani, kar se je tebi saupalu. Sturi se rodnega k' slufham svojege stanu. Pezhej se s' brunnemi. Napojdi k' svjetvanju, dokler nabosh poklizan. Noffi se fletnu, inu snafhnu. Posdravlej rad. Prejenej temu vezhemu. Temu majnshe mu perfanesi. Varvej tu svoje. Skerbi fa sramofhливost. Bodi marliv. Buqve beri. Napofabi, kar bosh bral. Tebi ima fa tvojo drufhino mar biti. Bodi perludne. Bres urfho ha se nekar narefjefe. Nekoger naobsodi. Temu revnemu se nekar naposmehuj. Posvojuj rad; al gledej, komu dash. Bodi sam per sodbi na prizho. Poredkem gostuj. Spè, kar je prov. Derfhi svojo persego. Pèr vinu imej svojo miro. Vojskuj se fa dufhello. Navirjemi nez h bres premiselka. Daj resnizhnu dobr svjet. Anej se nazhistoste. Uzhè se rad kake uke. Sturi tem dobremu dobru. Naoppravlej nezheser. Imej skerb fa dobru ime. Sodi, kar je prov. Legati ti nigdar nasmesh. Starshe prenesi s' poterplenjam. Sponini se na prejete dobrute. Zhednost se k' pridu oberni. Jefe masej. Jegrej se is uretenzam. Wejfhè pred koshenkami. Sam na sebe prevezh nafaupej. Tega majnshega nekol nagrajej. Varvej se ptujege blaga fhelleti. Lubi tvoj fakonske tal. Otroke lepu goriifredè. Sturi sam, kar se ukafal sturiti. Per jedi malu govore. Kar je dobru, fa tu se pofhisej. Katiri tebe lubejo, te ti posebnu naspruti lubi.

188 Anhang einiger Gespräche,

Anhang

einiger gemeiner Gespräche zur Bequemlichkeit
der Reisenden.

Erstes Gespräch.

Vom Aufstehen.

Crainerisch.	Deutsch.	Wälsch.
Gori! gori! moj Gospud!	Auf! auf! mein Herr!	Sù! sù! Signor mio!
Pokaj?	Warum?	Perche?
Ustati se more.	Man muß aufste- hen.	Bisogna levarsi (alzarsi)
She ni dan.	Es ist noch nicht Tag.	Non è ancor gior- no.
Je she temma (temu)	Es ist noch finster.	Fà ancora scuro.
Je she zhas (zajt)	Es ist noch Zeit.	Non è ancora tempo.
Se fazhne daniti (veititi)	Es fanat an Ta- ge zu werden.	L'Alba viene.
Otshete na zesto se podati? (ze- stovati)	Wollet ihr reisen.	Voletefar viaggio (viaggiare)
Koku dolgu?	Wie lang?	Quanto tempo?
Na osem day	Acht Tag.	Otto giorni.
Kam otshete jiti?	Wo wollt ihr hin- gehen?	Dove volete an- dare?
V'lashko dufhel- lo.	In's Wälschland.	In Italia.
Na shtajersku.	In's Steyermark.	In Stiria.
V' Korathan.	In's Kärnthén.	In Charintia
V' Lublano.	Nach Laybach.	A Lubiana.
V' Terst.	Nach Trieste.	A Trieste.
V' Gradz.	Nach Grätz.	A Graz.

V'Ze-

zur Bequemlichkeit der Reisenden. 189

V' Zelovz.	Nach Klangfurth.	A Clangfurth.
Na Dunej.	Nach Wien.	A Vienna.
V' Wenedke.	Nach Venedig.	A Venezia.
Odkod pridete?	Woher kommt ihr?	Donde venite?
Ne delezh.	Nicht weit!	Non lontano.
Kolku mil?	Wie viel Meil.	Quante leghe?
Pet mil.	Fünf Meil.	Cinque leghe.
Ste truden?	Seyd ihr müde?	Sete lasso (<i>Stanco. stracco.</i>)
Na uffe vishe.	Auf alle weis.	In ogni modo.
Pridite noter.	Kommt herein.	Entrate.
Kmalu (<i>Jdej</i>)	Ist.	Adesso.
Zhakejte en malu	Wartet ein wenig.	Aspettate un poco.
Pernesite en bokal vina.	Bringt ein Maß Wein.	Portate un boccal di vino.
Kaj vella en firkel?	Was kostet die Maas?	Quanto costa un boccal?
Petnejst krajzarjov.	Fünfzehn Kreuzer.	Quindeci carantani.
Pet reparjov.	Fünf Baken.	Cinque Bazzi.
Shest groshov.	Sechs Groschen.	S i grossi?

Dreytes Gespräch.

Vom Essen.

Dobrdan Gospud oshtir.	Guten Tag Herr Wirth.	Buon giorno Signor Hoste.
Buh vas sprime Gospud.	Seyd mir willkommen mein Herr.	Ben venuto Signore.
Koku je?	Wie gehts, wie stehts.	Come sta?
Prov dobru, njim postrezhi.	Sehr wohl ihnen aufzuwarten.	Bene per servirla
Otshete mene pod stareho useti?	Wollt ihr mich beherbergen.	Volete alloggiarmi?

Poi-

190 Anhang verschiedener Gespräche,

Pojtte noter moj Gospud!	Kommt herein mein Herr.	Entrate Signore.
Kai imate dobroga.	Was habt gutes.	Che cosa havete di buono?
Uffe sorte.	Von allerhand.	Di ogni sorte.
Dajte meni en kos mješä.	Gebt mir ein Stück Fleisch.	Date mi un pezzo di carne.
Kaj fenega mješä?	Was vor ein Fleisch.	Di qual carne?
Govejega.	Rindfleisch.	Carne di manzo.
Tellezhjega.	Kalbfleisch.	Carne di vitello.
En kos pezhenga.	Ein Stück gebrathenes.	Un pezzo di arrosto.
En kos sira.	Ein Stück Käse.	Un pezzo di formaggio.
Dve erdezheklobase.	Ein paar Brathwürst.	Un pajo di fal siccie.
Kmalu moj Gospud!	Alsobald mein Herr.	Subito Signore.
Nej se doliusedejo.	Setzen sie sich nieder.	Assentatevi.
Nej dado metsh lesëm.	Geben sie den Decken her.	Date quä la spada.
Plajsh.	Den Mantel.	'l mantello (<i>feravolo</i>)
Klobuk	Den Hut	Il capello.
Ronz.	Das Felleisen.	Le valigia.
Nej se usedejo k' miü.	Setzen sie sich zum Tisch.	Metterevi á tavola.
Mifa je pogerna?	Der Tisch ist gedecket.	La tavola è apparecchiata.
Molimo	Läßt uns bethen.	Facciamo il benedicite.
Nej jedo Gospud	Essen sie mein Herr.	Mangiate Signore.
Nimam nófha	Ich hab kein Messer.	Non ho coltello.

Vilz.

zur Bequemlichkeit der Reisenden. 191

Vilz.	Gabel.	Forchetta.
Talerja (<i>okroš- neka</i>)	Teller.	Tondo.
Pernesite Kruha.	Bringt Brod.	Date quà del pane
Kje je vinu?	Wo ist der Wein.	Dove è il vino?
Tu vinu ni dobru.	Dieser Wein ist nicht gut.	Questo vino non è buono.
Tukej je en glash (<i>košarz.</i>)	Da ist das Glas.	Ecco il bicchiere.
Poplaknite.	Schwankt es aus.	Risciaquatello.
Poklizhite fanta.	Rufet den Jungen.	Chiamate il Ra- gazzo (<i>giovane</i>)
Nesite prezh.	Trägt weg.	Portate via,
Jest se potim.	Ich schmeiße.	Jo sudo.
Jest morem pla- zhati.	Ich muß zahlen.	Bisogna pagare.
Kaj snese (<i>v-r'he</i>)	Was macht's Herr	Quanto fa Signor
Gospud oshtir!	Wirth.	Hoite?
Naj dado pol gol- dinarja.	Geben sie ein hal- ben Gulden.	Date mezzo fio- rino.
En flat.	Ein Ducaten.	Un' Ongaro.
Shtire reparje	4. Bagen.	Quarto Bazzi.
En toler (<i>krono</i>)	Ein Thaler.	Uno scudo (<i>Talle- ro</i>)
Shest inu trideset krajzarjov.	Sechs und drey- ßig Kreuzer.	Trentasei caran- tani.
Tukej njeh imate	Hier habt sie.	Eccoli.
Lepu sahvaLEM.	Ich bedanke mich gar schön.	Vi ringrazio.

Drittes Gespräch.

Von allerhand.

Dellejte meni dru- sheno.	Leistet mir Gesell- schaft.	Fatemi Compa- gnia.
Sem per voli.	Bin zufrieden.	Sono contento.
		Ta

192 Anhang verschiedener Gespräche,

Ta zesta je lepa.	Der Weeg ist schön.	Questo camino è bello.
Je velka zesta.	Ist die Landstraße.	E' la strada maestra.
Stěsa (<i>pěšpot.</i>)	Der Fußsteig.	Il sentiero.
Je blatna.	Es ist klotig.	E' fangoso.
Je kamuitna.	Ist steinig.	E' pieno di pietre.
Samudna.	Mühsam.	Penoso.
Pridite lésem.	Kommet hieher.	Venite qua.
Pojtte skus sredo.	Geht durch die Mitte.	Passate per il mezzo.
Kedu ste vi?	Wer seyd ihr?	Chi fete Voi?
En Kraynz.	Ein Crainer.	Un Crainolino.
En Nemz.	Ein Deutscher.	Tedesco.
En Lah.	Ein Wälscher.	Italiano.
En Grek.	Ein Grieche.	Greco.
En Turk.	Ein Türk.	Turco.
En Bojem (<i>Zheb</i>)	Ein Böhm.	Bohemo.
En Pojlak (<i>Leb</i>)	Ein Pohl.	Polacco.
Kolku lejt ste star.	Wie alt seyd ihr.	Quanti anni avete.
Petdeset.	Fünfzig Jahr.	Cinquanta.
Kedu nas klizhe?	Wer ruft uns?	Chi ci chiama?
Jest njega naposnam.	Ich kenne ihn nicht.	Non lo conosco.
So moj Ozha.	Es ist mein Vater	E' mio Padre.
Je moj Syn.	Mein Sohn	Mio figliuolo.
Moj Brat.	Mein Bruder.	Mio Fratello.
Moja Sestra.	Mein Schwester.	Mia Sorella.
Striz.	Väter.	Cugino.
Teta.	Mumme.	Cugina.
Tovarsh.	Comrad.	Campagno.
Snanz.	Bekannter.	Conoscente.
Sodnik.	Richter.	Giudice.
Pisár, (<i>shribar</i>)	Schreiber.	Scrivano.

Blerz

zur Bequemlichkeit der Reisenden. 193

Viertes Gespräch.

Von der Reise.

Kje je vosnik?	Wo ist der Fuhrmann?	Dove è il Carrozone?
Kojnár.	Der Landkutscher.	Carozziere.
Kojni.	Pferde.	Cavalli.
Kozhya.	Kutsche.	La Carozza.
Seny.	Schlitten.	Sletta.
Zhovn.	Schiffe.	Barca.
Oshtaria.	Wirthshaus.	Hosteria.
Shtála.	Stall.	Stalla.
Postela.	Wirt.	Letto.
Kaj smo dolžni.	Was sind wir schuldig?	Quanto dobbiamo?
Shest petiz.	Sechs Siebenzehner	Sei mariani.
Tukej so.	Da sind sie.	Eccoli.
Ufemite slavu.	Nehmet Abschied.	Prendete congedo.
Velike slushbe na vashegaGo- spuda.	Grüßet euren Herrn.	Salute il vostro Signore.

Fünftes Gespräch.

Vom Fragen.

Pokaj ustajate to- ku sgudej?	Warum stehen ihr also frühe auf.	Perche vi levate si presto?
Bo she zajt.	Es wird schon Zeit seyn.	Sará gia tempo.
She ni.	Es ist noch nicht Zeit.	Non è ancora.

194 Anhang verschiedener Gespräche,

Kolku je ura ?	Wie viel Uhr ist es.	Che hora è?
Navem.	Ich weiß es nicht.	Non so.
Oshtrirja popra-shajte.	Frägt den Wirthen.	Domandate all' Hoste.
Ni njega doma.	Er ist nicht zu Haus.	Non è à casa.
Kam je shl ?	Wo ist er hingegangen.	Dove è and
V' Cirkuv.	In die Kirche.	Alla chiesa.
Shlishite.	Höret!	Ascoltate (<i>udite</i>)
Kaj othe.	Was wollen sie.	Che cosa volete.
Je ta ta prava pot ?	Ist das der rechte Weg?	E questa la strad. dritta ?
Kam ?	Wohin ?	Per dove ?
Pruti Lublani ?	Nach Laybach zu gehen.	Per andar' à Lubiana.
Meni se sdy, de.	Mich dünkt ja.	Mi pare di si
Kolku mil je she.	Wie viel Meilen sind es noch.	Quante leghe vi sono ancora.
Nartumejn Pet.	Aufs wenigst fünf.	Almeno cinque.

Sechstes Gespräch.

An die Bedienende.

Hlapezh!	Hausknecht.	Fameglio!
Kaj se njim polube?	Was beliebt ihnen.	Cosa vi piace.
Kje je Kojn. payat.	Wo ist das Pferd.	Dove è il cavallo.
V'shtalli.	Im Stall.	Nella stalla.
Pellite njega napayat.	Führet es zum Wasser.	Menatelo all' aqua.
Pustite njega dobru pyti.	Laßt es wohl trinken.	Lasciatelo beverere.

Bom

Zur Bequemlichkeit der Reisenden. 195

Bom s. aril.	Ich werde es thun.	Lo farò.
Dajte njemu ovsa	Giebt ihm Ha- bern.	Dategli della bia- da.
Imate dobru Sini	Habt gutes Heu.	Havete buon fie- no?
Dobro nastilo?	Gute Streue.	Buona lettiera.
Sefujte meni shkorenze.	Ziehet mir die Stiefel aus.	Tiratemi gli sti- vali.
Kje je kevdrar?	Wo ist der Kano- ner.	Dove è il cano- va.
Nimamo kev- drarja.	Wir haben keinen.	Non l'abbiamo.
Toku kevdrarzo poklizhite.	So ruft die Kano- nerinn.	Chiamate la ca- novata.
Kaj imajo fauka- fati?	Was haben sie zu befehlen.	Cosa mandate?
Sakurite.	Heißet ein.	Fato fuoco.
Odprite oknu go- ri.	Macht das Fenster auf.	Aprita la finestra.
Saprite durè.	Macht die Thür zu.	Fermate (<i>ferrate</i>) la porta.
Pridite lesem.	Kommt her.	Venite quà.
Sturite rajtengo.	Macht Rechnung	Fate il conto.
Othę she prezhi- ti?	Wollen sie schon verreisen?	Volete gia parti- re.
Popoldan.	Nachmittag.	Doppo pranzo.
Neznoj.	heut Abends.	Questa sera. (<i>sta- sera</i>)
Sajtro sgudej.	Morgen Frühe.	Domani.
S'kajfeno perlo- shnostjo?	Mit was vor Ge- legenheit.	Con qual'ocasio- ne?
S'drugemi Kupè- zami.	Mit andern Kauf- leuten.	Con altri mercan- ti (<i>Fieranti</i> .)
Pokaj toku hitru.	Warum so ge- schwind.	Per che così pre- sto.

Semejja

196 Anhang verschiedener Gespräche zur 1c.

Semejn bo skorej.	Der Markt wird bald werden.	La fiera farà presto.
Urnu! Gospudji! urnu! sedimo na kojne.	Hurtig ihr Herr! hurtig laßt uns die Pferd bestiegen.	Via! via Signori! montiamo a cavallo.
Zbakejte she en-malu.	Wartet noch ein wenig.	Aspettate un poco.
Pofdravite meni Gospuda Fajmasatra.	Grüßet mir den Pfarrherrn.	Fatte reverenza al Signore Piovano (<i>Parroco</i>)
Je en dobr Gospud.	Er ist ein braver Herr.	E un pravo Signore.
Je she zhes'shes-deset lejt star.	Er ist schon über die 60. Jahr alt.	E gia vecchio sopra sessanta.
She prov.	Schon recht.	Benissimo.
Srezhno rajfho.	Glückliche Reise.	Felice viaggio.
Sem njeh slufhabnek.	Ich bin ihr Diener.	Sono servo suo (<i>schiavo</i> .)
Ponishna slufhabneza.	Gehorsame Dienerin.	Humilissima serva.
Buh vas obari.	Behüt euch Gott.	A Dio Signore.

Konz.

Ende.

Fine.

KRAYNSKA GRAMMATIKA

1

ali
Veščina, kako se kranjščina pravilno
govori in piše,
ki jo je
iz ljubezni do domovine in za rabo
tistih, ki se je želijo naučiti ali se v njej
popolneje izuriti, v mirnih
urah posebno marljivo
napisal
za popotnike z nekaj
koristnimi pogovori oskrbel
in
s popolnim dovoljenjem
višjih oblasti
dal v tisk

PATER MARCUS, A SANCTO ANTONIO
PADOVANO
prastarega puščavniškega reda bosonogih avguštincev
profesor duhovnik pri Sv. Jožefu na
Deželni cesti

L j u b l j a n a
natisnjeno pri Janezu Frideriku Egerju, deželnem tiskarju

V zalogi pri Lorenzu Bernbacherju, mestnem knjigovezu
1768.

S tem sporočamo zunanjim gospodom tiskarjem, da pisec
prepoveduje ponatiskovati to slovnico brez njegove vednosti in vednosti
njegove nadoblasti.

2

PREDGOVOR

3

Jezikoljubni bralec!

Vsak dobro utemeljen jezik ima svojo hvalo, slavo in korist. Človeška družba ga uporablja tako v svoj prid in za razkrivanje misli kakor za ovekovečenje stvari. Zastarano obnavlja z besedami, novo pa zapušča v spisih kot starino. Ko bi čistemu jeziku odrekli hvalo in korist, bi bilo tako, kakor da bi hoteli živeti v babilonski zmešnjavi ali bloditi med razumnimi ljudmi kot nerazumna žival brez glasu, brez govornice, brez razločka v jezikih, in samo nekaj momljati, ne da bi nas kdo razumel. Bolj uvidevni duhovi ne zaničujejo nobenega jezika, prav lahko razumejo, kakšne so njegove odlike in korist. Zato si mnogo ljudi zelo prizadeva, da razume več jezikov.

4

Tukaj pa obravnavam samo naš deželni jezik, ker sem si v korist domovine in za obnovo skoraj docela izprijenega kranjskega ali (da ga imenujem z njegovim prvotnim imenom) ilirskega jezika sam naložil breme, da bom sestavil pravo slovnico. Kakšne odlike pa ima kranjščina? Vprašujem zato, ker ji nočejo priznati prav nobene. Toda kako naj bi iz števila uporabnih jezikov pregnali tega, ki je vendar zaradi svoje starosti tako zelo slaven? Saj so potomci Noetovega sina Jafeta prinesli ilirščino na to ozemlje takoj po delitvi ljudstev po vesoljnem potopu. O da bi bil na vsem tem ozemlju še vedno en jezik in ena govornica kot takrat! Potem bi kranjskega jezika gotovo ne imeli za tako nevednega!

Toda mar ga zaničujejo morda zato, ker je v rabi le na majhnem ozemlju (kolikor ga obsega vojvodina Kranjska)? Kdor ga prezira iz tega vzroka, mora biti slabo razgledan po zemljepisju, ker ne ve ničesar o prostrani Iliriji, saj so vendar ta ljudstva razširjena od vzhoda do zahoda, od enega morja do drugega. Kranjce zasramujejo, češ da jih je najti po vsem svetu. Kakor hitro pa gre za jezik, nočejo o njih na svetu nič vedeti. Kljub temu je vendarle izpričano (kakor navajajo zemljepisci), da v neizrekljivo mnogih, prostranih deželah govorijo jezik, podoben kranjskemu, in to v tolikšni meri, da bi lahko večino sveta

5

čisto po pravici imenovali Ilirijo. Vojvodina Kranjska, Istra, Hrvatska, Koroška, Slovenska marka, Štajerska, Češka, Poljska, Moravska, Šlezija, kraji na obeh bregovih Labe, Pomorjansko, Kasubsko, Moskva, Litva, Letonska, Prusija, Spodnje Lužice, Žmudz, Volinija, Podolje, Polesje, Severija, Novgorod, Lodomerija, Ukrajina, Pskov, Černigov, obe Rusiji, prostrane severne dežele na eni strani do Nove Zemlje, Jugre in Ledenega morja, na drugi strani do Čerkeškega gorovja in Kaspijskega morja, kar leži med Baltikom in veliko Skitijo, med Partijo in Perzijo, in tako naprej kraji na Ogrskem, Hamburg in mesta na obrežju Donave, kjer obdelujejo vinograde, in tako naprej Slavonija, Dalmacija, Furlanija, Srbija, Bosna, Bolgarija, Spodnja Albanija, Makedonija, Trakija, Sedmograško, Moldavija, Vlaška, mala Tartarija, Herson, Krim in ozemlja ob Črnem morju, Azovskem morju, ob rekah Donu in Dnepru - v vseh teh krajih govorijo ta jezik.

6

Prvotni materin jezik sicer ni ostal povsod dovolj čist, temveč se je pri otrocih na tako oddaljenih ozemljih bolj ali manj prikrikl ali spremenil, pač po tem, koliko so se oddaljili od pramatere in se namesto čistega in utemeljenega jezika naučili posebno grobega, trdega in tujega narečja.

Vsi ti preseljenci so živeli v Dalmaciji in tako imenovani Iliriji; od ondod sta odšla Čeh in Leh, praočeta Čehov in Poljakov, in sta povsod med potjo puščala kot priče ljudi, ki so govorili njun jezik, in kraje, kjer je veljala njuna govorica, tako da ne bi nastale vrzeli v preseljevanju, skupni lastnini in sporazumevanju med rojaki. Tako so dobili splošno ime Iliri ali Slovani, posamezno pa tu Krajnci, ker živijo v deželi, ki je najbližje Dalmaciji, tam Vendi ali Slavenci, to je "slavni"; zdaj Slavonci, Zaklavoni, Sklavoni, "davitelji sovražnikov"; zdaj Moravci, "tisti, ki primoravajo"; bodisi Čehi, Bojemi, "strašni", bodisi Poljaki, Pojlaki, "na polju utaborjeni", in spet drugod Bavarci, Vojarji, "vojskovodje", drugod spet Pomorjanci, Pomurjani, "pomorska ljudstva"; prav tako drugod Moskovčani, Moškoviti, "tolkači", in Rusi, Rezsajeni, "prepirljivci" ali "razširjeni" in tako naprej.

7

Vendar niso prevzemala imen iz njihovega jezika samo ljudstva, temveč tudi kraji, skozi katere so šli; tako se imenuje v Raški Stuhlweisenburg Belegrad; Konstantinopol je Cargrad, to je "cesarjev grad".

8

Glavno mesto Štajerske je Gradec, "grad" ali "trdnjava"; Leipzig, znamenito trgovsko mesto na Saškem, je Lipeca. Prvo dunajsko predmestje, do katerega se pride s kranjske strani, je dobilo od Kranjcev ime Widen, ker so prišleci vpraševali drug drugega: "Videš Dunaj?" odgovor pa je bil: "Videm." In ko so prihajali v svojo krčmo, so vpraševali: "Kolku Krayncov?" Tako se predmestje še danes imenuje Widen, kranjska krčma pa "Bey der Goldkrainzen".

Izraznost kranjskih besed je prav gotovo nekaj posebnega! Kot dokaz za to naj zadostuje samo beseda Buh, v kateri je tako čudovito izraženo troedino božanstvo. Buh je beseda iz treh črk, B je prvi med soglasniki. Tako lahko pomislimo na Boga Očeta, začetnika vseh stvari. Drugi je u, ki pa se pri sklanjatvi spremeni v o, kar nas tako čudovito pripelje do največje skrivnosti naše vere: In beseda je meso postala in med nami prebivala. In končno tretja črka h, ki se izgovarja s pridihom in je ravno zato znamenje Boga svetega Duha; ker je ta po svoji naravi neviden, se je prikazal nad božjim sinom v podobi goloba, ravno tako pa se tudi pri sklanjatvi spreminja h v g, in sicer tolikokrat, kot se spremeni u v o; tako se toliko laže sliši beseda in spozna skrivnost, kaj pomeni Bog.

9

Naprej! Doslej so obupovali tudi nad pravilnostjo kranjskega jezika, ta slovnica pa kaže ravno nasprotno! Zopet imenitna odlika jezika. Vendar jih poznam še več; ena med njimi je ta, da je papež Hadrijan II. dovolil s papeškim pooblastilom svetemu škofu Cirilu, da sme v ilirščini tako kot v latinščini in grščini maševati, moliti duhovniški brevir in sploh opravljati vse bogoslužje. Tako delajo ilirski duhovniki še dandanes.

10

Pomisliti pa je treba tudi na korist, ki jo ima od tega jezika duhovska in svetna gosposka, ko govori s kmetom v njegovem jeziku in ga laže pripravi do tega, da posluša Cerkev in državo. Zelo je zgrešeno, če govoriš s Kranjci v nemški kranjščini in te težko razumejo; ali pa bi se morali vsi kmetje zaradi svoje gosposke naučiti nemškega jezika?

Od učeče se mladine zdaj ne zahtevajo toliko latinščine kot izbrane nemščine. O da bi se poprijela tudi prave kranjščine, saj bo morala po

končanih šolah skrbeti v tem jeziku tako za svojo blaginjo kot drugim v korist. To smo zanemarili, zato ni nič čudnega, da nas tujci v naši deželi zasmehujejo in nas imenujejo jezikovne tatove, kot da nam manjka lastnih besed in si jih moramo izposojati pri drugih, ali da se moramo v tujih deželah sramovati svojega jezika; ko se spet vrnemo, pa se delamo, da smo popolnoma pozabili svojo materinščino. Ne sramujmo se svojega materinega jezika, preljubi rojaki! Ni tako slab, kakor mislite. Rim, vladar vseh ljudstev, očitno visoko ceni njegovo vrednost, ker je postavil v vatikanski knjižnici dva kipa: enega svetemu Cirilu, enega pa svetemu Hieronimu, in sicer samo zato, ker sta iznašla poseben črkopis za ilirski jezik. In cesar Karel IV. je izdal cesarski ukaz, s katerim je velel vsem volilnim knezom, da se morajo njihovi kneževiči učiti predvsem ilirskega jezika.

11

S svojim jezikom smo prišli že tako daleč, da se zdi, kot bi ga hoteli med učenjaki docela opustiti in zatreti. Bog ne zadeni!

Kaj pa bo potem storil preprost človek? Prvi pripomoček, s katerim lahko to preprečimo, je slovnica, drugi pa popoln besednjak, ki ga tudi pripravljam in ga bom izdal domovini v korist, če bi mi le kdo hotel priskočiti na pomoč. Brez teh peruti se jezik ne more vzdigniti. Tujci ga bodo vedno zaničevali, domačini pa ga ne bodo nikoli razumeli.

12

Seveda je slovnica prav dobro sredstvo za ohranitev jezika. Naš tako plemeniti, tako koristni, tako sveti jezik je v naši vojvodini Kranjski v zadnjih nekaj letih tako opešal, da se česa takega ne bi mogli spomniti niti najstarejši Kranjci. Kaj je tega krivo? Eden od vzrokov je ta, da ni bilo nobenih pravil, nobene slovnice, kjer bi se dalo poiskati in najti, kaj je prav. Mnogi, ali po pravici povedano, vsi so vzdihovali le po slovnici. Jaz tudi. Vidimo, da v vseh drugih jezikih skoraj vsako leto pride na svetlo nova slovnica.

Celó v Lübbnu v Spodnjih Lužicah (kdo bi verjel?) nam je pred kratkim, to je v preteklem letu 1761, dal M. Johann Gottlieb Hauptmann hvale vredno lužičko slovnico v osmerki. Kranjska pa naj bi kljub silno željnemu povpraševanju in tolažbi z dobrim upanjem ostala skrita pod mernikom nepotrebnih ali celo kar nemogočih reči. Po tako dolgem

13

času so skoraj vsi dvomili, da je mogoče kranjski jezik urediti po pravilih. Tudi meni je šlo težko. Toda ljubezen do domovine in materinščine je olajšala vse napore in odstranila s poti vse naloge. Pogumno sem sklenil, da bom storil vsaj toliko, kot ni storil pred mano še noben rojak. Bo napravil kdo za mano kaj boljšega? Dobra misel! Razveselilo me bo, če bom vlil s svojim malim delcem drugim toliko poguma, da pokažejo kaj boljšega. Kdor snuje kaj takega, naj nikakor ne dovoli, da bi ga pred tem ostrašili nečimrni nameni. Nasprotno! Poskusiti mora. Zadovoljen bom, palmova vejica še vedno visi v sredi, kdor upa napraviti kaj boljšega, naj seže po njej.

Odpovedal se bom tudi temu častnemu vencu. Zadostuje mi že, če sem zbudil med svojimi rojaki vnemo, da bi bolje skrbeli za svoj jezik in se zanj zavzemali.

14

Zatrdno vem, da bo prišla ta moja slovnica pred oči mnogih ostrovidnih cenzorjev ali - bolje rečeno - šla skozi roke številnih zasme-hovalcev. V njej ne bo vsem vse ugajalo; to bodo imeli za staro, to za novo, izmišljeno in še nikoli slišano, ali pa bodo celó očitali, da je kaj hrvaško. Vsakdo se bo po svoje prevzel, kritiziral in hotel grajati. Toda saj vendar ne trdim, da je to popolno delo brez pomanjkljivosti, povedati želim samo to, da sem sicer naredil toliko, kot ni naredil do danes še nihče, obžalujem pa le nekaj: da nisem mogel narediti toliko, kot bi si želel. Naj bo dobro tako, dokler ne pride kaj boljšega.

Prispeval sem po svojih najboljših močeh in sem (to priznam) celo svojevolsko ustvaril umetne slovnične besede. Toda mar je to kaj slabega, če sem si vzel pravico, ki sem jo podedoval od našega praočeta Adama: dajati stvarim imena po splošni samovolji in po njihovih lastnostih. Zvezdogledi, odkritelji novih otokov in umetniki imajo pravico dati novo ime svojemu novemu delu, novemu otoku ali zvezdi, pa ne bi smel nov slovničar oblikovati besed iz korenov, ki osvetljujejo stvar in naravo stvari in jo razlagajo?

15

Končno naj povem, da se glede narečja in izgovarjave nisem ravnal po nobeni določeni pokrajini. V tem sledim učenjakom in jeziko-slovcem, ki znajo besedo ceniti in sprejemati. Čvrsta šola je tista, ki

ima zanesljiva pravila. Drhal govori po mili volji, kakor se ji zdi, zato kvari jezik. Zaradi tega pa se ni treba bati, da preprost človek ne bo sprejel dobre in pravilne besede ali je ne bo razumel.

Čut in razum mu bosta pomagala dojeti tisto, česar dotlej ni znal imenovati. Temu se bodo nekateri smejali, vendar se za to ne menim, temveč si vedno mislim: tako kot norcev je povsod tudi veliko zabavljačev. Njihovemu jeziku je težko ubežati. Toda ta vzrok je premalo, da bi odnehal od hvale vrednih in poštenih prizadevanj. Kdor zaničuje jezik ali besedo in brez vzroka zasmehuje govornika, ne da bi se količkaj razumel na slovnico, zasluži, da ga izžvižga ves pametni svet. Ti, jeziku naklonjeni bralec, pa sprejmi to moje delce z naklonjenostjo, ker sem ga napisal z najboljšo voljo in tako dosegel v njem svoj cilj, kakor ga boš tudi ti. Zdravstvuj!

16

Kranjske slovnice

17

P r v i d e l

Splošno o besedoslovju

(Od beffedne fazhetnoste)

O črkah

Kranjci imajo pretežno 25 črk, in sicer *a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, x, y, z*. Če jim dodamo še *v* in *j*, jih je skupaj 27.

Črke (*zherke*) so likovna znamenja, iz katerih sestavljamo besedne člene (*flofhe*).

Nekatere od teh uvrščamo med samoglasnike (*famoglasne*), druge med soglasnike (*skupglasne*); tiste, ki se lahko izgovarjajo brez pomoči kakšnega drugega, so: *a, e, i, o, u*. Tiste, pri katerih si za izgovarjavo pomagamo s kakšnim samoglasnikom, pa so: *be, ce, de, ef, ge, ha* itn.

Druge se spet imenujejo dvoglasniki, kadar namreč dva samoglasnika trčita drug ob drugega, in sicer so tile: *Av, ev, iv, ov, uv. Va, ve, vi, vo, vu. Ja, je, ji, jo, ju. Aj, ej, ij, oj, uj*. K temu pridejo še dvojni *aa* ali *á, ee, oo* in *uu*. Najdejo pa se tudi besedni členi s troglasnikom: *jaj, jej, joj*. Več o tem bomo povedali v prvem poglavju tretjega dela.

Iz črk delamo zloge (*flofhe*), iz zlogov besede (*beffede*), iz besed poved (*govor*).

Poved pa lahko sestoji iz 7 delov: iz samostalnika, zaimka, glagola, prislova, predloga, medmeta in veznika. V stavku je ni besede, ki ne bi spadala v enega od teh sedmih delov. Glej zadnje poglavje prvega dela. Treba se je truditi, da posebej ločimo vsako vrsto ali del stavka, zakaj to nemalo pomaga k razumevanju jezika, če se spoprimeemo z razumevanjem in razločevanjem besed. Zdaj, ko smo si to zapomnili, pa k stvari!

O členih

Člen, to je: določilna beseda ali spolnik (*spolska beffeda*) se dodaja besedam, da spoznavamo, katerega spola je kakšna beseda; ti so trije: moški, ženski in negotovi¹ spol.

kralj	<i>ta Krayl</i>	je moškega	} spola.
kraljica	<i>ta Kraylica</i>	je ženskega	
srce	<i>tu Serze</i>	je nobenega ²	

¹ srednji. ² srednjega.

PRVO POGlavJE

O samostalnikih

Samostalnik (*imeńska beššeda*) je to, s čimer damo kaj razumeti, kot *Buh. Zhlovek* itn., in to je bodisi lastno ime (*leštnu ime*), s čimer damo razumeti kakšno stvar ali osebo, kot *Jernej. Lublana. Dunej*, ali splošno [ime], s čimer označujemo kakšno stvar ali osebo, kot *Gospud. Miša* itn., ali tudi množinska beseda (*mnošhena beššede*), s čimer je že v ednini izražena množica, in takih je v kranjskem jeziku cela množica, kot *mnošheza. Ludstvu. Zheda*.¹ *Smrezhje*.² *Vojska* ipd. V povedi pa je bodisi samostalnik ali glavna beseda (*samasvojna*), ker stoji v povedi sam zase, npr. *Svejt. Gospa* ipd., ali pridevnik (*perstavna beššeda*), ki mora biti v povedi vselej pri kakšnem samostalniku, sicer ga pač ni mogoče razumeti, npr. *mogozhne Zeffar, lepa Hisha* itn.

20

Samostalnik ima štiri značilnosti: 1. spol, 2. število, 3. končnico, 4. sklanjatev.

§ I.

Samostalnik ima samo en člen ali spolnik po spolu, katerega je; pridevnik pa ima tri spole, ker lahko privzema samostalnike vseh treh spolov. Ta spolnik se v povedi zaradi lepšega neredko izpušča, kot bo pokazano že v drugem delu prvega poglavja.

§ II.

Spolnik je trojen (kakor je bilo že povedano), in sicer: moški *ta*, ženski *ta*, srednji *tu*. Ti členi se ne ravnaajo po nobenem drugem jeziku; vse, kar je v nemškem moškega spola, namreč ni moškega spola tudi v kranjskem, ampak je zdaj moškega, zdaj ženskega itn.

§ III.

Pri Kranjcih so tri slovnična števila kakor pri Grkih, in sicer: ednina (*samuene*), torej samo ena reč, kot: *Krayl; dvojne*,³ torej samo dve reči, tista dva kralja, *una dva Krayla*,⁴ in množina (*mnoge shtetve*), torej pomeni več reči, kot: vsi kralji skupaj (*uffi Krayli skupej*).

21

¹ čreda. ² veliko smrek. ³ dvojina. ⁴ óna dva kralja.

§ IV.

Vprašalni sklon (*prigba*) ni nič drugega kakor spremenitev zadnjega zloga kakšne besede, zato lahko imenujemo take vprašalne sklone tudi končnice, ker beseda na vsako vprašanje dobi drugačno končnico. Takih končnic imajo Kranjci sedem v obeh številih. Prva je imenovalnik (*Imenuvavz*), 2. končnica roditeljski (*Rodnik*), 3. dajalnik (*Dajavz*), 4. tožilnik (*Tožnik*), 5. zvalnik (*Vekavz*), 6. mestnik (*Smaknik*), 7. orodnik (*Spremuavz*). Vsak se ujema s svojim vprašanjem.

§ V.

Členi za vse spole in števila.

	<i>Moshkega</i>	<i>Shenskega</i>	<i>Nobenega¹ spolla</i>	22
Ednina				
1	<i>Ta</i>	<i>Ta</i>	<i>Tu</i>	
2	<i>Tega</i>	<i>Te</i>	<i>Tega</i>	
3	<i>Temu</i>	<i>Ti, te</i>	<i>Temu</i>	
4	<i>Tega</i>	<i>To</i>	<i>Tu</i>	
5		<i>o Ti!</i>		
6	<i>Od tega</i>	<i>Od te</i>	<i>Od tega</i>	
7	<i>Is tem</i>	<i>Is to</i>	<i>Is tem</i>	
Dvojina				
1	<i>Ta</i>	<i>Te</i>	<i>Ta</i>	
2	<i>Teh</i>	<i>Teh</i>	<i>Teh</i>	
3	<i>Tema</i>	<i>Tem</i>	<i>Tema</i>	
4	<i>Ta</i>	<i>Te</i>	<i>Ta</i>	
5	<i>O va!</i>	<i>O ve!</i>	<i>O va!</i>	
6	<i>Od teh</i>	<i>Od teh</i>	<i>Od teh</i>	
7	<i>Is tema</i>	<i>Is teme</i>	<i>Is tema</i>	
Množina				
1	<i>Ti</i>	<i>Te</i>	<i>Te</i>	
2	<i>Teh</i>	v vseh treh [spolih]		
3	<i>Tem</i>	“	“	
4	<i>Te</i>	“	“	
5	<i>O vi!</i>	<i>O ve!</i>	<i>O vi!</i>	
6	<i>Od teh</i>	“	“	
7	<i>Is temi</i>	<i>Is teme</i>	<i>Is temi</i>	

¹ srednjega.

O sklanjatvah

Po številu spolov imajo Kranjci samo tri sklanjatve (*Prestavnoste*). Moški samostalniki so torej v prvi sklanjatvi. V drugem sklonu se končujejo na *-a*, kot:

Prvi vzorec prve sklanjatve

Ednina

1	<i>Ta</i>	<i>Krayl</i>
2	<i>Tega</i>	<i>Krayla</i>
3	<i>Temu</i>	<i>Krayl-u</i>
4	<i>Tega</i>	<i>Krayl-a</i>
5	<i>O</i>	<i>Krayl!</i>
6	<i>Od tega</i>	<i>Krayl-a</i>
7	<i>S' tem</i>	<i>Krayl-am</i>

Množina

Dvojina

1	<i>Ti</i>	<i>Krayl-i</i>	<i>ta Krayla</i>	} 2 kralja
2	<i>Teh</i>	<i>Krayl-ov</i>	<i>-ov</i>	
	<i>V' teh</i>	<i>Krayl-eh</i>	<i>-eh</i>	} 2 kralja
3	<i>Tem</i>	<i>Krayl-am</i>	<i>-ama</i>	
4	<i>Te</i>	<i>Krayl-e</i>	<i>-a</i>	} z 2 kraljema
5	<i>O</i>	<i>Krayl-i</i>	<i>-a!</i>	
6	<i>Od teh</i>	<i>Krayl- ov</i>	<i>-ov</i>	
7	<i>S' temi</i>	<i>Krayl-ami</i>	<i>-ama</i>	

Po tem vzorcu se sklanjajo vsi samostalniki moškega spola, ki pomenijo žive reči, kakor tudi imena mesecev, narodov, npr. *Andrej. Anton. Bradobrivz.¹ Dovjak.² Far. Hudizh. Hlapzhezh.³ Jefdezh. Komar.⁴ Knifh.⁵ Kofl. Labud. Lifstar.⁶ Lifstamek.⁷ Matul.⁸ Martinz.⁹ Navidlivnek.¹⁰ Nasprutnek. Oproda. Osl. Pajk. Povsh. Rodovitnek. Slude.¹¹ Sushez.¹² Set. Tezh.¹³ Urah.¹⁴ Vojshak.¹⁵ Wenezhan.¹⁶ Wejshhez.¹⁷ itn.*

¹ brivec. ² divjak. ³ mladenič. ⁴ komar, mušica. ⁵ grof. ⁶ pismoñoša. ⁷ za pisanje priden študent. ⁸ metulj. ⁹ kušcar. ¹⁰ nevoščljivec. ¹¹ zlodej. ¹² marec. ¹³ ptič. ¹⁴ vrag. ¹⁵ junak. ¹⁶ Benečan. ¹⁷ ubežnik.

Opombi

1. Pri tistih, ki ne pomenijo nič živega, je četrti sklon ednine enak prvemu, kot: *Blisk. Bóšhez. Beteg.¹ Duh.² Govtanz. Hleb. Kruh. Log.³ Lov. Mrak.⁴ Nahod. Ognenek.⁵ Ogurk. Plunek. Rosh.⁶ Stèrd.⁷ Shufhek. Tèrft.⁸ Urisk.⁹ Zheleshnek¹⁰ ipd.*
2. V sedmem sklonu množine v govoru pogosto požrejo črko ali celo dve, kot: *s' Kraylmi* ali *Krayli* namesto *Kraylami*. *s' Gospudmi* ali *Gospudi* namesto *s' Gospudami* itn.

Drugi vzorec prve sklanjatve

25

<i>Ednina</i>			
1	<i>Fant</i>		
2	<i>Fanta</i>		
3	<i>Fant-u</i>		
4	<i>Fant-a</i>		
5	<i>o Fant!</i>		
6	<i>od Fant-a</i>		
7	<i>s' Fant-am</i>		
<i>Množina</i>		<i>Dvojina</i>	
1	<i>Fant-ji</i>	<i>Fant-a</i>	} 2 fanta
2	<i>Fant-ov</i>	enako	
V'	<i>Fant-eh</i>		
3	<i>Fant-am</i>	<i>-ama</i>	
4	<i>Fant-e</i>	<i>-a</i>	
5	<i>O Fant-ji</i>	<i>-a!</i>	
6	<i>Od Fant-ov</i>	<i>-ov</i>	
7	<i>s' Fant-ami</i>	<i>-ama</i>	

Tako se sklanjajo vsi, in sicer na *-ad, -at, -et, -ed, -id, -it, -od, -ot, -ud, -ut*; na *-ar, -ant, -ash, -aft, -er, -ent, -esh, -est, -ir, -int, -ish, -ist* itn. v prvem sklonu ednine, razen primerov kot *Gospodar. Uratar.¹¹ Brat. Las. Mosh. Pérst. Sob.¹² Kmet. Tat* ipd.

¹ bolečina, bolezen. ² vonj. ³ gozd. ⁴ večerni somrak. ⁵ kremen. ⁶ rja. ⁷ sat. ⁸ cev. ⁹ kis. ¹⁰ čelešnik. ¹¹ vratar. ¹² zob.

Opomba

26

Večina med temi ima 7. skl. mn. na *-my*, npr. *s'moshmy. s'jobmy. s'wojmy.*¹ *s'nohtmy* namesto *s' mofhami. s' jobami. Zheber* ima tudi v 2. skl. mn. *Zhebár,*² kakor je tudi *ješár mosh.*³

Tretji vzorec prve sklanjatve

		<i>Ednina</i>			
	1	<i>Ta</i>	<i>Roh ali ruh</i>		
	2	<i>Tega</i>	<i>Roga - rogova</i>		
	3	<i>Temu</i>	<i>Rogu - rogovu</i>		
	4	<i>Ta</i>	<i>Roh - ruh</i>		
	5	<i>O</i>	<i>Roh - ruh!</i>		
	6	<i>Od tega</i>	<i>Roga - rogova</i>		
	7	<i>s' tem</i>	<i>Rogam - rogovam</i>		
		<i>Množina</i>		<i>Dvojina</i>	
	1	<i>Ti</i>	<i>Rogovi roga</i>	<i>- rogova</i>	} 2 rogova
	2	<i>Teh</i>	<i>Rogov - rogovov</i>	enako	
		<i>V' Teh</i>	<i>Rogeh - rogoveh</i>		
	3	<i>Tem</i>	<i>Rogem - rogovam</i>	<i>- gama - govama</i>	
	4	<i>Te</i>	<i>Roge - rogove</i>	<i>- ga - ova</i>	
	5	<i>O</i>	<i>Rogovi!</i>	<i>- ga! - gova!</i>	
	6	<i>Od teh</i>	<i>Rogov - rogovov</i>	enako	
	7	<i>s' Tem</i>	<i>Rogami - rogovami</i>	<i>rogama - rogovama</i>	

Tako ravnamo s samostalniki, ki se v drugem sklonu ednine ali tudi dvojine v prvem sklonu končujejo na *-ova*, taki so: *Buh. Syn. Mofh. Kos.*⁴ *Vetrovi.*⁵ *Méh.*⁶ *Val. Valovi. Vus.*⁷ *Dar. Rod*⁸ in še več drugih.

27

Opombe

1. Ti in podobni samostalniki, ki pomenijo nekaj živega, se dajo sklanjati tudi po prvem vzorcu, ker lahko rečemo oboje, *Syni* in *Synovi. Mofhji* in *Mofhovi. Mosh* ima v 3. skl. množ. *Mofhëm.*
2. Nekateri med temi imajo tudi v 2. skl. edn. *-u* namesto *-a*, kot *Syna* ali *Synu. Daru. Myrú. Lanu. Pragú. Strahú. Uratú.*⁹ *Sadú* in še več takih.

¹ s pretepi. ² čebrov. ³ tisoč mož. ⁴ kos česa. ⁵ prdci. ⁶ usnjena vreča. ⁷ voz. ⁸ srenja. ⁹ vratu.

3. *Dan* (dan) gre po prvem vzorcu, vendar se v množini in dvojini reče *dny* namesto *dnevi* ali *dneva* pa *dneh* namesto *dneveh*, *dnemi* namesto *dnevami*. Temu zgledu jih sledi le malo, kot *Pasy* ali *Pasovi*. *Dary* ali *Darovi*.
4. Nekateri moški samostalniki se uporabljajo samo v množini in nekateri pač tudi v dvojini kot: *Ludji*. *Teh Ludy*, *v'teh Ludeh*, *tem Ludem*, *te Ludy*, *s' tem Ludmy* je skoraj posebna sklanjatev. Taki so še množinski *Otroki* ali *Otrozi*. *Svitezi*.¹ *Otrobi*. *Shnabli*.²

§ VII.

28

Druga sklanjatev

Obsega tiste samostalnike, ki so ženskega spola, in sicer najprej tiste, ki se v prvem sklonu končujejo na *-a*. Njihov prvi vzorec je:

Ednina

1	<i>Ta</i>	<i>Krayliza</i>
2	<i>Te</i>	<i>Kraylize</i>
3	<i>Te, ti</i>	<i>Kraylize-i</i>
4	<i>To</i>	<i>Krayliz-o</i>
5	<i>O</i>	<i>Krayliza!</i>
6	<i>Od te</i>	<i>Krayliz-e</i>
7	<i>s' to</i>	<i>Kraylize-o</i>

Množina

1	<i>Te</i>	<i>Krayliz-e</i>
2	<i>Teh</i>	<i>Krayliz</i>
<i>V' teh</i>		<i>Krayliz-ah</i>
3	<i>Tem</i>	<i>Krayliz am</i>
4	<i>Te</i>	<i>Krayliz-e</i>
5	<i>O</i>	<i>Krayliz-e</i>
6	<i>Od teh</i>	<i>Krayliz</i>
7	<i>s' teme</i>	<i>Krayliz-ame</i>

Dvojina

je v tej sklanjatvi
povsem enaka
množini.

¹spodnjice. ²ustne, ustnice.

Enako se sklanjajo: *Antela*.¹ *Bakla*. *Buzha*. *Daniza*.² *Dekelza* diviza. 29
Dojniza.³ *Germada*. *Gromazha*.⁴ *Gerzha*.⁵ *Himba*.⁶ *Hamba*.⁷ *Hinavshena*.
Jeteka.⁸ *Jama*. *Kerniza*.⁹ *Kletka*. *Lukna*. *Mladika*. *Muha*. *Mufga*.¹⁰ *Nafma-*
sa.¹¹ *Odeja*. *Omedlevza*. *Osla*.¹² *Ojstroga*. *Pika*. *Plotniza*.¹³ *Ponuv*. *Pesa*.
Rana. *Rehqva*.¹⁴ *Sarija*.¹⁵ *Sklada*. *Skladovenza*. *Shlahta*.¹⁶ *Sekira*. *Smota*.
Svitloba. *Vasha*.¹⁷ *Vira*.¹⁸ *Zhervojedna*. *Zhervovina*.¹⁹ *Zipla*²⁰ in še veliko
drugih.

Opombi

1. *Deklezh* (deklič) je sicer ženskega spola, vendar se sklanja po moško kot *Krayl*, *Deklizha*, dva *Deklizha*, per *Deklizheh* itn. *Beffeda* ima v 2. skl. množ. *beffedy*.
2. Le nekaj jih ima v 2. skl. množ. in dvoj. dolg *á* in se razlikuje od 1. skl. edn., kot *Nasheh*. *Hzira*. *Sestrá*. *Gospá*. *Vodá*. *Bervá*. *Tëmmá*.²¹ *Moshná*.²² *Obervá*. *Jegrá*.²³ *Tetá* &c.

Drugi vzorec druge sklanjatve

30

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>
1	<i>Zhednoft</i>	<i>Zhednoft-e</i>
2	<i>Zhednofte</i>	<i>Zhednoft</i>
	<i>v'</i> <i>Zhednoft-ah</i>	
3	<i>Zhednoft-i-e</i>	<i>Zhednoft-am</i>
4	<i>Zhednoft</i>	<i>Zhednoft-e</i>
5	<i>O</i> <i>Zhednoft!</i>	<i>o</i> <i>Zhednoft-e</i>
6	<i>Od</i> <i>Zhednoft-e</i>	<i>od</i> <i>Zhednoft</i>
7	<i>s'</i> <i>Zhednoft-jo</i>	<i>s'</i> <i>Zhednoft-ame</i>

Dvojina je v tem vzorcu vseskozi enaka množini.

Enako se sklanjajo naslednje: *Bleduft*. *Bogabojezhnoft*. *Gnad*.²⁴ *Bofhjajt*. *Jakoft*. *Jeffën*. *Klop*. *Kokush*. *Lubefnivoft*. *Maft*. *Misl*. *Nazhajt*.²⁵ *Paft*. *Pishuv*.²⁶ *Pripoviift*.²⁷ *Sauh*.²⁸ *Shaloft*. *Salost*.²⁹ *Spomlad*. *Terdnuft*. *Umetalnoft*.³⁰ *Uteknofit*.³¹ *Uftekloft*.³² *Zhellust* in druge podobne.

¹ brisača. ² jutranjica. ³ dojlja. ⁴ kup kamenja. ⁵ sekira, veja, bula, buška. ⁶ zvijača. ⁷ porog. ⁸ jetika. ⁹ vrtinec. ¹⁰ mulj, močvirje. ¹¹ nezmernost. ¹² brus za koso. ¹³ vrsta buče. ¹⁴ redkev. ¹⁵ zarja. ¹⁶ prijateljstvo, sorodstvo. ¹⁷ gmajna. ¹⁸ vera. ¹⁹ rovi črvov v lesu. ²⁰ utripalnica. ²¹ temin. ²² mošenj. ²³ igar. ²⁴ gnjat. ²⁵ nečast. ²⁶ piščal. ²⁷ rek. ²⁸ zaušnica. ²⁹ prikupnost. ³⁰ umetnost, prevod. ³¹ koristnost, uspešnost. ³² steklina.

Opomba

Mate ima v 4. skl. edn. končnico *mater* in v sedmem *s' materjo*.

Tretji vzorec druge sklanjatve

31

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>
1	<i>Skerb</i>	<i>Skerby</i>
2	<i>Skerby</i>	<i>Skerby</i>
3	<i>Skerby</i> <i>Skerbem</i>	<i>v' Skerbëh</i>
4	<i>Skerb</i>	<i>Skerby</i>
5	<i>o Skerb!</i>	<i>o Skerby!</i>
6	<i>od Skerby</i>	<i>od Skerby</i>
7	<i>s' Skerbjo</i>	<i>s' Skerbmy</i>

Dvojina je enaka množini.

Tako se sklanjajo tudi *Ersh*.¹ *Kad. Kry. Pèzh. Pèřft*.² *Polnuzh. Smet. Snet. Ush. Gus*³ ipd.

Opomba

1. Nekatere imajo samo množino in dvojino kot *Bukuvze. Drořhje*.⁴ *Dure*.⁵ *Gosle. Jaselze. Hlazhe. Kleshe. Ozhy. Pèrse. Rake*.⁶ *Shkarje. Saroke*.⁷ *Vilze. Vize. Werřhole*.⁸ in še več takih.

§ VIII.

32

Tretja sklanjatev

velja za tiste, ki so negotovega⁹ spola, imajo samo dva vzorca.

Prvi vzorec je:

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>
1	<i>Serze</i>	<i>Serza</i>
2	<i>Serza</i>	<i>Serz</i>
3	<i>Serzu</i> <i>Serzam</i>	<i>v Serzeh -ah</i>
4	<i>Serze</i>	<i>Serza</i>
5	<i>o Serze</i>	<i>o Serza!</i>
6	<i>od Serza</i>	<i>od Serz</i>
7	<i>s' Serzam</i>	<i>is Serzami</i>

¹ zрно, rž. ² prst (zemlja) ³ gos. ⁴ droži. ⁵ duri. ⁶ raka (mlinski žleb). ⁷ zaroka. ⁸ bržola. ⁹ srednjega.

V dvojini se ta vzorec razlikuje samo v tretjem in sedmem sklonu, namesto *Serzam* in *Serzami* rečemo *dvema Serzama* in *is dvema Serzama*.

Po tem vzorcu se ravnajo: *Blagu*. *Dervu*.¹ *Govedu*. *Helze*.² *Jabuku*. *Kolenu*. *Kosilu*. *Lajnu*.³ *Ludftvu*. *Mejstu*.⁴ *Mestu*.⁵ *Ogrinallu*. *Oku*. *Oknu*. *Opravilu*. *Plezhe*. *Poselftvu*. *Slapotftvu*.⁶ *Polenu*. *Pogrinallu*. *Rebru*. *Rojftvu*. *Sdravje*. *Sonze*. *Uhu*.⁷ *Zhevu*⁸ ipd.

33

Drugi vzorec tretje sklanjatve

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>
1	<i>Oblizhje</i>	<i>Oblizhja</i>
2	<i>Oblizhja</i>	<i>Oblizhjov</i>
3	<i>Oblizhju</i>	v' <i>Oblizhjeh</i> / <i>-ah</i> <i>Oblizhjam</i>
4	<i>Oblizhje</i>	<i>Oblizhja</i>
5	<i>o Oblizhje</i>	<i>o Oblizhja!</i>
6	<i>od Oblizhja</i>	<i>od Oblizhjov</i>
7	<i>s' Oblizhjam</i>	<i>s' Oblizhjami</i>

V dvojini je v 3. in 7. skl. *oblizhjama*, sicer pa je povsem enako kot v množini.

Tako se sklanjajo tudi naslednje: *Dvorishe*. *Deblu*. *Dete*. *Dijanje*. *Gerlu*. *Germadishe*.⁹ *Kardellu*. *Kovnenje*.¹⁰ *Kresallu*. *Mertvalishe*.¹¹ *Nakovallu*. *Ogledallu*. *Othenje*.¹² *Pfijshe*.¹³ *Pokopalishe*. *Sadje*. *Savyanje*.¹⁴ *Sedlu*. *Syallu*.¹⁵ *Snanje*. *Tovarshtvu*. *Vojdishe*.¹⁶ *Upanje*. *Wyishe*, *Wojvalishe*¹⁷ in še več takih.

34

Opombe

1. Nekatere od teh lahko le redko rabimo v množini, zlasti tiste, ki se končujejo na *-je* in *-ishe* kot *Sadje*. *Germenje*. *Sadershanje*. *Pléme*.¹⁸ *Bitje* itn.
2. Drugih pa ne moremo uporabljati v ednini, kot: *Nebeffa*. *Urata*. *Ufta*. *Jetra*. *Kulla*.¹⁹ *Tla* ipd.

¹ drevo. ² nožev ročaj. ³ blato kot iztrebek. ⁴ mesto. ⁵ kraj. ⁶ poslanstvo. ⁷ uho. ⁸ črevo. ⁹ goščava. ¹⁰ preklinjanje. ¹¹ božja njiva. ¹² pohotnost. ¹³ V izvirniku *Pshe* – očitno tiskovna napaka. ¹⁴ volčje tuljenje. ¹⁵ zijalo. ¹⁶ sprehod. ¹⁷ bojišče. ¹⁸ plemenska živina. ¹⁹ voz.

3. *Prudej* se ne uporablja drugače kot: *Naprudej, is prudam* ali *prudefam, od pruda* ali *prudeja*. *Wugejme*¹ se ne sklanja.

Toliko o sklanjatvi samostalnikov. Sicer bi bil lahko navedel še manj vzorcev, to je le tri, od vsake sklanjatve le po enega, vendar tega po preudarku nisem naredil, da se ne bi nakopičilo preveč opomb in izjem. Tako gremo naprej.

§ IX.

35

O pridevniki

Primeri ali značilnosti pridevnikov so naslednji: 1. gibljivost, 2. primerjava,² 3. spol, 4. število, 5. oblika, 6. spremenljivost, 7. sklanjanje, 8. njihova zvrstnost.

1. Pridevniki se gibljejo iz enega spola v drugega, ker imajo tri spole, torej delamo iz moškega ženski in tako naprej tudi negotovi³ spol, npr. *Perludne, Perludna, Perludnu*.
2. Pridevnik ima trojno primerjavo, prvič: gladko, preprosto, kot *Brumne*;⁴ drugič: polovično primerjavo ali stopnjo neenakosti, kot *Brumnejshe*; in tretjič: najvišjo primerjavo ali najvišjo stopnjo neenakosti, kot *najbrumnejshe*.
3. Spoli, števila in skloni so urejeni ravno tako kakor pri samostalnikih. [4].⁵ Oblikovanje je dveh vrst, in sicer: preprosto kot: *pravizhne* in sestavljeno kot: *napravizhne*.
- [5].⁶ Tudi zvrstnost je dvojna, kot: izhodiščne besede, npr. *Vedne, Dobr*, in izpeljane: *radovedne, dobrovolne, enumislen* itn. Kako je s sklanjanjem, pa se vidi iz naslednjega.

36

Vzorec pridevnikov

Ednina

1	<i>ta</i>	<i>Brumne</i>
	<i>ta</i>	<i>Brumna</i>
	<i>tu</i>	<i>Brumnu</i>

¹ vbogajme. ² stopnjevanje. ³ srednji. ⁴ pobožen. ⁵ V izvorniku 5. – očitno tiskovna napaka. ⁶ V izvorniku 8. – očitno tiskovna napaka.

2	<i>tega</i>	<i>Brumnega</i>
	<i>te</i>	<i>Brumne</i>
	<i>tega</i>	<i>Brumnega</i>
3	<i>temu</i>	<i>Brumnemu</i>
	<i>ti te</i>	<i>Brumne</i>
	<i>temu</i>	<i>Brumnemu</i>
4	<i>tega</i>	<i>Brumnega</i>
	<i>to</i>	<i>Brumno</i>
	<i>tu</i>	<i>Brumnu</i>
5	<i>o</i>	<i>Brumne!</i>
		<i>Brumna!</i>
		<i>Brumnu!</i>
6	<i>od tega</i>	<i>Brumnega</i>
	<i>te</i>	<i>Brumne</i>
	<i>tega</i>	<i>Brumnega</i>
7	<i>s' tem</i>	<i>Brumnem</i>
	<i>to</i>	<i>Brumno</i>
	<i>tem</i>	<i>Brumnem</i>

	<i>Množina</i>		<i>Dvojina</i>	
1	<i>ti</i>	<i>Brumni</i>	<i>ta</i>	<i>Brumna</i>
	<i>te</i>	<i>Brumne</i>	<i>enako</i>	
	<i>ta</i>	<i>Brumna</i>	<i>“ “</i>	
2	<i>teh</i>	<i>Brumneh</i>	<i>“ “</i>	
3	<i>tem</i>	<i>Brumnem</i>	<i>tema</i>	<i>Brumnema</i>
	<i>tem</i>	<i>Brumnem</i>		<i>“ “</i>
	<i>tem</i>	<i>Brumnem</i>	<i>tema</i>	<i>Brumnema</i>
4	<i>te</i>	<i>Brumne</i>	<i>ta</i>	<i>Brumna</i>
	<i>v vseh treh</i>		<i>te</i>	<i>Brumne</i>
	<i>spolih enako</i>		<i>ta</i>	<i>Brumna</i>
5	<i>o</i>	<i>Brumni</i>		<i>Brumna</i>
		<i>Brumne</i>		<i>Brumne</i>
		<i>Brumne</i>		<i>Brumne</i>
		<i>Brumne</i>		<i>Brumna</i>
6	<i>od teh</i>	<i>Brumneh</i>		<i>Brumneh</i>
7	<i>s' temi</i>	<i>Brumnemi</i>		<i>Brumnema</i>
	<i>teme</i>	<i>Brumneme</i>		<i>Brumneme</i>
	<i>temi</i>	<i>Brumnemi</i>		<i>Brumnema</i>

2 pobožna

Taki so: *Blišhne. Britke. Debel. Derezh. Darovitne.*¹ *Dolshan. Enugubne.*² *Enuvolne.*³ *Golufne. Gorak. Gosposke. Grenak. Hrom. Jar.*⁴ *Jalov. Krulov.*⁵ *Marliv. Merfel. Merskakan.*⁶ *Milofstiv. Modr. Mnoge. Mozhan. Nag. Namaren. Nafdushne.*⁷ *Naumen. Narodne.*⁸ *Nafaupliv. Ozhitne. Podobne. Perproft. Pohlevne. Pozhasne. Potuhnen. Ponifhne. Prefaupliv. Proft. Resnizhne. Refroshjen.*⁹ *Rozhne. Serbliv. Serzhan. Serzovidne.*¹⁰ *Silne. Sitne. Shibak. Sladne.*¹¹ *Sladak. Slobodne.*¹² *Svitl.*¹³ *Saroblen. Tumpaft. Umne. Volan. Uwoge.*¹⁴ *Zel.*¹⁵ *Zherne* in še več takih.

38

Po tem vzorcu se sklanjajo tudi vsi glagolski deležniki kot: *prizhajozh, pretezhen, perhodne, Gredozh, tekoz*h itn.

Opombe

1. *Popolnema* se ne sklanja.¹⁶
2. Besede, ki se v 1. skl. m. sp. končujejo na *she, zhe* ali *je*, ostanejo take tudi v srednjem spolu, torej niso na *zhu* ali *ju*, kot: *Wodezhe terne.*¹⁷ *Gorezhe Serze. Bofshje ime. Moje Dellu. Nashe Plazhilu* itn. več drugih.

Vzorec za sklanjatev primernika

39

Ednina

1		<i>Brumnejshe</i>
2	}	<i>Brumnejshega</i>
		<i>Brumnejshe</i>
3	}	<i>Brumnejshega</i>
		<i>Brumnejschemu</i>
		<i>Brumnejshe -i</i>
4	}	<i>Brumnejschemu</i>
		<i>Brumnejshega</i>
		<i>Brumnejshe</i>
5	o	<i>Brumnejshe</i>
		<i>Brumnejshe!</i>

¹ radodaren. ² enoguben = enostaven. ³ privolilen, soglasen. ⁴ zgodnji, ran, jar. ⁵ šepast. ⁶ razposajen, lahkomiseln. ⁷ brezbožen. ⁸ neroden. ⁹ razorožen. ¹⁰ odkritosrčen. ¹¹ nasladni. ¹² svobodni, samski. ¹³ svetli. ¹⁴ ubog. ¹⁵ cel. ¹⁶ P. to besedo napačno prevaja *unvollkommen* = nepopolnoma. ¹⁷ bodeči trn.

6	od	{	<i>Brumnejshega</i>
			<i>Brumnejshe</i>
			<i>Brumnejshega</i>
7	s'	{	<i>Brumnejschem</i>
			<i>Brumnejshe</i>
			<i>Brumnejschem</i>

Množina

1		<i>Brumnejshe</i>
2		<i>Brumnejsheh</i>
3		<i>Brumnejschem</i>
4		<i>Brumnejshe</i>
5	o	<i>Brumnejshe</i>
6	od	<i>Brumnejsheh</i>
7	s'	<i>Brumnejschem</i>

40

Dvojina je vseskozi enaka množini.

Druga primerjalna stopnja ali stopnja neenakosti (*naſglihatnek*)¹ se tvori iz drugega sklona ednine moškega spola, tako da namesto *-ga* dodamo *-jshe*, kot: *brumni*, *brumne-ga*, *brumnejshe*, *potrebne-jshe*, *ſanikernejshe* itn. Drugi ta *-sh-* tudi izpuščajo in pravijo *brumne-je*, *potrebne-je*, *krivizhne-je*, ampak to je že nekaj redkega in na splošno nepravilno.

Tako se nekateri v prvem sklonu moškega spola ne končujejo na *-e*, običajno dobivajo zraven samo *-she*, tako je iz teh primernik npr. *brumen-she*, *dobrutliv-she*, *lep-she*, *kriv-she* itn., saj se ne reče *lepe*, ampak *lep*.

Tretja stopnja ali stopnja največje neenakosti se tvori tako, da primerniku pristavimo prislov *nar*, kot: *narbrumnejshe*, *narprednejshe*, *narpridnejshe*. Sicer se pač tudi pristavljajo k osnovniku *pre*, *zel*, *flo*, *zhes uſſe*, *narbel* in podobno: *zel pridne*, *zhes uſſe*, *nabel modr*, in če hočemo izraziti čisto najvišjo stopnjo najvišje neenakosti, se reče tudi *narbel porednejshe*, *zhes uſſe pravizhnejshe*.

41

Opomba

Nekaterih pridevnikov ni mogoče stopnjevati: ker so že sami po sebi na najvišji stopnji kot: *Napreſſhen*.² *Naiſreſſhen*. *Nagl. Jefn. Enugubne*.

¹ primernik. ² nerazumljiv, neskončen.

*Gluh. Nov. Poln. Sale*¹ itn. Vendarle si je mogoče pomagati z *bel* in *narbel*, npr. *bel gluh, narbel gluh*.

Nepravilno stopnjevanje

*Dobr. Bulshe. Dolg, Dalshe. Gerd, Gershe.*² *Gurshe.*³ *Hud, Hujsh.*⁴ *Kratek, Krajshe. Lohak, Lofshejshe. Male, Majhen, Majnshe. Mlad, Mlajshe. Sladak, Slajshe. Shrok, Shirshe, Shirokejshe. Tenak, Tajnshe. Tefhak, Tefshejshe. Velik, Vezhe. Vifok, Vishe, Vikshe. Voske,*⁵ *Vofshe. Uwog kot Uwofhne*⁶ *Uwofhnejshe* in nekaj drugih.

Tvorijo se tudi prislovi, ki izvirajo iz pridevnikov, nekateri se končujejo na *-u*, drugi na *-o*, npr. *Brumnu. Dobru. Dolgo. Lohku. Gerdu. Lepú* ali *Lepó*; tudi stopnjujejo se na *-e* ali *-i*, kot: *Bel, Bulshe* ali *Bulshi. Laglej, Lofhi. Gerji, Gershe -i. Lepshe -i. Gurje -i* itn.

42

§ X.

O števnikih

1. Števniki, ki sledijo vprašanju »koliko«, se imenujejo glavni števniki (*Poglavitne shtivila*), npr. *eden, dva, tri* itn. Pri teh številih se nekatera imenujejo prsti, druga členki; tista, ki ne presegajo deset, so poime-novana prsti, tista, ki presegajo deset, pa členki. Po stari navadi (kot še danes vidimo v Istri in drugih sosednjih krajih), da igrajo na prste. Lahi pravijo tej igri *alla man* ali *alla mora*, Kranjci pa *na Perfste*, ker vpijejo drug na drugega in ugibajo na prste, *tre, cinque* itn.

Členki se sestavljajo iz prstov in *-najst*, kakor da bi rekli *na deset tri, trinajst*, torej tudi *dvejsset, trideset*, to je: dvakrat deset, trikrat deset, vsi pa so nesklonljivi.

2. Drugi sledijo vprašanju »kateri?« in se imenujejo vrstilni števniki, npr. *ta perve, ta desete, petdesete* itn. *ta jefarske*⁷ stoti pa je treba reči *same stu* kakor tudi *same tavshent*, ker sta ta nespremenljiva. Torej se reče *usake mosh na samu stu stopi vonkej is verfte*.

43

Ločilne (*Refdejlivne*) števnike postavljamo po vprašanju »po koliko vsakokrat?«, npr. *dva, inu dve* ali *sama dva, inu same dve, sami shtirji* ali *uffelej le shtirji, po shtir, inu shtirji* itn.

¹ zal, čeden. ² grši. ³ gorši = izvrstnejši, boljši. ⁴ zlejši, slabši, hujši. ⁵ ozek. ⁶ ubog, ubožen; v izvorniku *Uwofhne*, – očitna tiskovna napaka. ⁷ tisoči.

Glavni (Poglavitne)		Vrstilni števniki (Saporedne shtivila)	
<i>Ena</i>	1	<i>I.</i>	<i>perve</i>
<i>Dva</i>	2	<i>II.</i>	<i>druge</i>
<i>Tri</i>	3	<i>III.</i>	<i>trete</i>
<i>Shtire</i>	4	<i>IV.</i>	<i>zheterte</i>
<i>Pet</i>	5	<i>V.</i>	<i>pete</i>
<i>Sheft</i>	6	<i>VI.</i>	<i>shefte</i>
<i>Sedem</i>	7	<i>VII.</i>	<i>sedme</i>
<i>Offem</i>	8	<i>VIII.</i>	<i>osme</i>
<i>Devet</i>	9	<i>IX.</i>	<i>devete</i>
<i>Deffet</i>	10	<i>X.</i>	<i>desete</i>
<i>Enajft</i>	11	<i>XI.</i>	<i>enajfte</i>
<i>Dvejset</i>	20	<i>XX.</i>	<i>dvejsete</i>
<i>Trideset</i>	30	<i>XXX.</i>	<i>tridesete</i>
<i>Shtirdeset</i>	40	<i>XL.</i>	<i>shtirdesete</i>
<i>Petdeset</i>	50	<i>L.</i>	<i>petdesete</i>
<i>Sheftideset</i>	60	<i>LX.</i>	<i>sheftidesete</i>
<i>Devetdeset</i>	90	<i>XC.</i>	<i>devetdesete</i>
<i>Stu</i>	100	<i>C</i>	<i>rajmo¹ ftu, samu stu</i>
<i>Petftu</i>	500	<i>D.</i>	<i>samu petfstu</i>
<i>Jefar</i>	1000	<i>M.</i>	<i>jefarske,</i>
<i>Miliar</i>	1000000		<i>miliarske.</i>

44

Vsi vrstilni števniki se sklanjajo po vzorcu pridevnikov; med glavnimi števnikmi pa se sklanjajo samo prvi štirje, preostali so nespremenljivi.

Eden ali en

Ednina

1	<i>Edne</i>	ali	<i>en</i>
	<i>edna</i>		<i>ena</i>
	<i>ednu</i>		<i>enu</i>
	<i>Ednega</i>		<i>enega</i>
2	<i>edne -i</i>		<i>ene -i</i>
	<i>ednega</i>		<i>enega</i>

¹ drugod piše rajmnu.

	<i>Ednemu</i>	<i>enemu</i>
3	<i>edne-i</i> <i>ednemu</i>	<i>ene -i</i> <i>enemu</i>

In tako naprej kot *brumen*, v množini pa pride

1	<i>Eni</i>	<i>Ene</i>	<i>Ene</i>	45
2	<i>Eneh</i>			
3	<i>Enem</i>			
4	<i>Ene</i>			
5	<i>o Eni! Ene! Ene!</i>			
6	<i>od Eneh</i>			
7	<i>s' Enemi, Eneme, Enemi</i>			

Dva

Dvojina

1	<i>Dva, dve, dva</i>
2	<i>Dveh</i>
3	<i>Dvema, dvem, dvema</i>
4	<i>Dva, dve, dva</i>
5	<i>o Dva! dve! dva!</i>
6	<i>od Dveh</i>
7	<i>s' Dvema, dvem, dvema</i>

Tri ali Try

Množina

1	<i>Triji, tri, try</i>
2	<i>Treh</i>
3	<i>Trem</i>
4	<i>Tri</i>
5	<i>o Triji, tri, try</i>
6	<i>od Treh</i>
7	<i>s' Tremi, treme, tremi</i>

Shtirji

46

se sklanja kakor *Triji*. *Pet* in drugi ostajajo nespremenljivi do *Jesár* in *Miliar*, ki sta samostalnika moškega spola, torej se reče *Pet Jesár, sheft miliarjov*. Dalmatinci in Bosanci pravijo za *Jesár Hiliad*, ker so sami

sosedje z Grki, torej si svoj tisoč sposojajo iz grškega *Chilias* in ga prilagodijo svojemu jeziku v moškem spolu. *Deſſet Jefár zhebar vojla.*¹ Dalmatinci dajejo pred 10000 eno samo besedo *Miriad*, ki si jo sposojajo iz grške *Mirias*, in v njihovem jeziku prevzeti *Miliar* pomeni milijon. Dalmatinci imajo to besedo, ker pri njih ni večjega števila kot *Miriad*, deset tisoč. V tem primeru Kranjci, Nemci in Latinci presejajo tiste narode, tako da v svojem jeziku z eno samo trizložno besedico lahko povejo stokrat toliko.

V igri ali pri poimenovanju kovancev ti števniki prav pogosto postanejo samostalniki, kot: *Dvojak – dvojka* v denarju ali karti, *Trojak – trojka*, *Desetak – desetiza*, *Dvejsetak – dvejsetiza*, *Enajftiza*, *Sedmiza* itn.

¹ deset tisoč čebrov olja.

DRUGO POGlavJE

47

O zaimkih

Zaimek (*Perdevk*) je tisti, ki ga v povedi postavimo namesto samostalnika, kot jaz, ti, oni. Tisti, ki stojijo namesto samostalnika, so samostojni, kot: jaz, ti, on, ona; tisti za sostalnik pa se imenujejo sostalniški zaimki, kot: oni, ta.

§ I.

Osební zaimki

so trije po vrsti in številu oseb. Prva sem jaz, ki govorim; druga si ti, s komer se govori; tretja je on, o katerem se govori. Njihova sklanjatev je ta:

		Jeft		
	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>	<i>Dvojina</i>	
1	<i>Jeft</i>	<i>mi</i>	<i>ma</i> <i>me</i> <i>ma</i>	mi 2
2	nič	<i>nas</i>	<i>naj</i> <i>Nama</i>	-2
3	<i>Meni</i>	<i>nam</i>	<i>nam</i> <i>nama</i>	-2
4	<i>Mene</i>	<i>nas</i>	<i>Nas</i> <i>Ma!</i>	-2
5	<i>o Jeft!</i>	<i>mi!</i>	<i>o me!</i> <i>ma!</i>	-2
6	<i>od mene</i>	<i>nas</i> <i>Nami</i>	<i>Naj</i> <i>nama</i>	-2
7	<i>s' Mano</i>	<i>name</i> <i>nami</i>	<i>name</i> <i>nama</i>	

48

		Ti		
	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>	<i>Dvojina</i>	
1	<i>Ti</i>	<i>Vi</i>	<i>Va</i> <i>ve</i> <i>va</i>	vi 2

2	nič	<i>Vas</i>	<i>Vaj</i> <i>Vama</i>	-2
3	<i>Tebi</i>	<i>vam</i>	<i>vam</i> <i>vama</i>	-2
4	<i>Tebe</i>	<i>Vas</i>	<i>Vas</i> <i>Va!</i>	-2
5	<i>o Ti!</i>	<i>Vi!</i>	<i>o ve</i> <i>va!</i>	-2
6	<i>od [tebe]'</i>	<i>Vas</i> <i>Vami</i>	<i>Vaj</i> <i>Vama</i>	-2
7	<i>s' Tabo</i>	<i>vame</i> <i>vami</i>	<i>vame</i> <i>vama</i>	-2

Sébi

49

3	<i>Sebi</i> ali <i>Sè</i>	4	<i>Sébe</i> ali <i>Sé</i>
6	<i>od Sebe</i>	7	<i>s' Sabo</i>

Ker ima ta zaimcek *sebe* v vseh številih samo te sklone in nobenih drugih, bo pri skladnji povedano, kako je lahko v vseh osebah.

§ II.

Kazalni zaimki

so tisti, s katerimi hočemo v govoru kaj pokazati. Ti so:

Taijfe

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>	<i>Dvojina</i>
1	<i>Taiste</i>	<i>Taisti</i>	<i>Taista</i>
	<i>taista</i>	<i>taiste</i>	<i>taiste</i>
	<i>taistu</i>	<i>taista</i>	<i>taista</i>
2	<i>Tegaistega</i>	<i>Tehisteh</i>	<i>Tehijsteh</i>
	<i>teifte</i> <i>tegaistega</i>		

Sicer se sklanja kot kakšen drug pridevnik. Govori se tudi s preprosto sklanjatvijo *taiste*, *taista*, *taistu*, *taistega*, *taiste*, *taistemu* itn.

¹ V izvirniku *od mene*, kar je očitna napaka.

Ta

smo sklanjali že v 1. poglavju, kjer stoji na mestu spolnika: *ta, ta, tu* itn.

On

	<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>	<i>Dvojina</i>	
1	<i>On</i> <i>ona</i> <i>onu</i>	<i>Ony</i> <i>one</i> <i>one</i>	<i>Ona</i> <i>one</i> <i>ona</i>	<i>oni</i> 2
2	<i>Njega</i> <i>nje</i> <i>njega</i>	<i>Njeh</i>	<i>Njeh</i>	- 2
3	<i>Njemu</i> <i>nje</i> <i>njemu</i>	<i>Njim</i> <i>njem</i> <i>njim</i>	<i>Njima</i> <i>njem</i> <i>njima</i>	- 2
4	<i>Njega</i> <i>njo</i> <i>njega</i>	<i>Nje</i> ali <i>njeh</i>	<i>ona</i> <i>one</i>	- 2
5	ga nima			
6	od <i>Njega</i> <i>nje</i> <i>njega</i>	<i>od njeh</i>		- 2
7	s' <i>Njim</i> <i>njo</i> <i>njim</i>	<i>njimi</i> <i>njeme</i> <i>njimi</i>	<i>njima</i> <i>njem</i> <i>njima</i>	- 2

V 2. sklonu ednine je bolje uporabljati svojilni zaimsek *Njegov, njegova, njegovu* in *Njen, njene, njenu*.

Une¹

Ednina

- 1 *Une, una, unu*
- 2 *Unega, une, unega*
- 3 *Unemu, une -i, unemu*
- 4 *Unega, uno, unega*
- 5 *o Une! una! unu!*

Vendar to v govoru ne zveni dobro; drugo se sklanja kot *brumen*.

¹ oni.

§ III.

Oziralni zaimki

so tisti, ki se ozirajo na drugo govorjenje in iz tega nekaj kličejo v spomin, kot

Katire

<i>Ednina</i>	<i>Množina</i>	<i>Dvojina</i>
<i>Katire</i>	<i>Katiri</i>	<i>Katira</i>
<i>Katira</i>	<i>Katire</i>	<i>Katire</i>
<i>Katiru</i>	<i>Katire</i>	<i>Katira</i>

Sicer se vseskozi sklanja kot *brumen*, le da nima zlahka 5. sklona. 52

Tako se sklanjajo tudi zloženske s *katire*, kot: *katiregdu*,¹ *katiragdu*, *katirugdu*, *nekaterere* ali tudi *nekatire*;² *uſſakature*;³ *enuſſakature*⁴ itn. Ta se sklanja dvojno, *enuſſakature*, *enuſſakatura*, *enuſſakaturu*, *Dostire dostira*, *dostiru*.⁵ Temu so enake še nekatere druge, kot: *Nekake*, *Nekakershne*, *usake*, *usaka*, *usaku*, *veszhiherne*,⁶ *uſſazhiherna*, *uſſezhihernu* se sklanja obojestransko. Drugo so sicer večinoma le preproste besede in se sklanjajo kot *brumne*, npr. *nobedn* ali *noben*, kot *edn* ali *en*..

§ IV.

Vprašalni zaimki

so tisti, s katerimi se kaj vprašuje, npr. *h' zhem?* *s' zhem?* *is kom?*

Kedu ali Gdu?

1 Kedu. 2 Zhegav. 3 Komu. 4 Koga. 6 od Koga. 7 s' Kom.

Kaj?

1 Kaj? 2 zhegav? 3 zhem? h' zhem? s' zhem?

53

¹ kateri koli. ² mnogokateri. ³ vsakteri. ⁴ *eno vsakteri* v pomenu vsak posebej. ⁵ *dostikateri*, -a, -o. ⁶ splošen, obči, ves.

Kir

1 *Kir, Kira, Kiru* ali *Kar*.

2 *Kirega, Kire, Kirega* itn. *kot Katire*; ker tudi ni nič drugega kakor skrčen *Katire*.

Sestavljeni [zaimki] so *poglejgdu*?¹ *denekargdu*,² *denezhze*,³ *jelegdu*,⁴ *akugdu*,⁵ *bodigdurotshe*⁶ in podobno.

§ V.

Svojlilni zaimki

so tisti, ki pomenijo posest in lastništvo ali kakšno reč, ki spada h kakšni stvari, npr. *moj, tvoj* itn.

Svojlilne besede

Moj, moja, moje.

Tvoj, tvoja, tvoje.

Svoj, svoja, svoje.

Nash, nasha, nashe.

Vash, vasha, vashe.

Njegov, njegova, njegovu.

Njene, njena, njenu.

Edn teh nasheh.

Edn med nami.

*Kajfenega Kraya*⁷

*Kajfenega Spolla*⁸

*Kajfene shlahte*⁹

*Kajfene Vire*¹⁰ itn.

54

Vse te [besede] se kot drugi pridevniki sklanjajo po *brumen*.

¹ poglej kdo?. ² da ni kar kdo. ³ da nihče. ⁴ je le kdo. ⁵ ako kdo. ⁶ bodi kdor hoče. ⁷ katere dežele. ⁸ katerega spola?. ⁹ katerega porekla?. ¹⁰ katere vere?

TRETJE POGLAVJE

O glagolu

(Od *zhasneh beffedy*)

Glagol je tista beseda, ki se določa s časi, števili, osebami, nakloni, spreganjem in pomeni in se uporablja za izražanje vseh vrst dejanj in opravil, ki se pojavijo v povedi, kot: *dam, lubem, uzhim*.

Časi, v katerih se spregajo glagoli, so 1. sedanji (*prizhne*), 2. polpretekli, 3. pretekli (*pretezhene*), 4. predpretekli in 5. prihodnji čas (*perhodne zhas*).

Števila so tri, kakor sicer, osebe pa ravno tako tri: 1. *Jest*. 2. *Ti*. 3. *On, Ona* ipd.

Nakloni (*Vifhe*), kako kaj naredimo, so štirje: 1. povedni, 2. pogojni, 3. velelni in 4. nedoločni naklon.

Povedni naklon kaže stvari naravnost; pogojni je povezan s kakšnim drugim stavkom z vezniki *de, ke, aku, zhe, dokler* itn.; velelni nekaj ukazuje, nedoločni pa ne pove ne števila ne osebe.

55

O lastnostih glagolov

Glagol je lahko bodisi oseben, to je v vseh osebah; ali brezoseben, ki ima samo tri osebe, kot: *dešhy, 'se pergody*.

Kakor tudi v *dijanju*, ko oseba sama dela tisto reč, o kateri je govor, npr. *tepem*; ali v trpnem pomenu, ko stvar, o kateri je govor, dela nekdo drug, npr. *bom tepe[n]*.²

O oblikovanju glagolov

1. Glagol se v prvi osebi edn. pov. naklona končuje na *-am, -em* ali *-im*, po čemer se potem prepoznavajo spregatve.

2. Čeprav moramo paziti na nedoločnik, ki je zelo različen, se vendarle navadno končuje na *-et, -it* ali *-eti, -iti*. To, spremenjeno v *-l*, je ponavadi deležnik trpnega pomena, ki se potem po številih in končnicah sklanja kot pridevnik, npr. *dellam, dellat* ali *dellati, dellal, sem dellal, dellala, dellalu* itn. Iz tega delamo tudi pretekli deležnik trpnega pomena, kot *dellan, dellana, dellanu*.

56

¹ dežuje. ² V izvorniku *tepem*, kar je tiskovna napaka.

Sedanji deležnik in latinski gerundij na *-do* se delata enako, tako da tretji osebi množine povednega naklona dodamo *-zh*, npr. *dellam, dellajo, dellajozh*. Vendar nekatera med temi zahtevajo razliko in tak deležnik pišejo samo s *-zhe*, gerundij pa samo s *-zh*, *dellajozhe*, tisti, ki dela.

§ I.

O treh spregatvah
(*Od Prekladnosti*)

Kranjci imajo tri spregatve, ki jih prepoznavamo po končnici v prvi osebi povednega naklona. Končujejo se na *-am*, *-em* ali *-im*, pred vsem tem pa hoče tod imeti prostor pomožni glagol *sem*.

Sem zastopa mesto nemških pomožnih glagolov *bin*¹ in *haben*,² ta pomožni glagol se uporablja vedno, razen v sedanjiku.

57

Ker je ta *Sem* tako poseben, ga morajo tisti, ki hočejo doseči lahkotnost ali korist v tem ali kakšnem drugem jeziku, zelo dobro spoznati in se ga naučiti, in sicer ne samo zaradi branja in pisanja, ampak tudi zaradi poučevanja in prevajanja. Tukaj sledi njegova

spregatev

Povedni naklon,

Sedanjik

<i>Edn.</i>	{	<i>Sem</i>	
		<i>Sè</i>	
		<i>Je</i>	
	{	<i>Sma</i>	Zložene glagolske oblike so enake povedni, le da se pristavi deležnik, <i>sem rekl, de so.</i>
		<i>Smo</i>	
		<i>Sma</i>	
<i>Dv.</i>	{	<i>Sta</i>	
		<i>Sa</i>	
		<i>So</i>	
		<i>Sa</i>	
	{	<i>Smo</i>	
<i>Mn.</i>	{	<i>Ste</i>	
		<i>So</i>	

¹sem. ² imeti.

Polpretekli čas je izenačen s preteklim, kot:

Preteklik		58
Edn.	Sem	} <i>bil</i> <i>bila</i> <i>bilu</i>
	Se	
	Je	
Dv.	Sma	} - 2
	Smo	
	Sma	
	Sta	} <i>bila</i> <i>bile</i> <i>bila</i> - 2
	Sa	
	So	
	Sa	} - 2
Mn.	Smo	
	Ste	
	So	} <i>bili</i> <i>bile</i> <i>bile</i>

Predpretekli čas ni prav nič drugačen. Pogosto se tudi reče *bla*, *bli*, *blu* itn.

Prihodnjik		59
Edn.	<i>Bom, bodem</i>	} - 2
	<i>Bosh, bodesh</i>	
	<i>Bo, bode</i>	
Dv.	<i>Boma, bodema</i>	
	<i>Bomo, bodemo</i>	
	<i>Boma, bodema</i>	
	<i>Bosta</i>	
	<i>Botta, bodeta</i>	
	<i>Bodo, bodejo</i>	
	<i>Boda, bodeta</i>	
Mn.	<i>Bomo,</i>	
	<i>Boste,</i>	
	<i>Bodo, bojo</i>	

Velelni naklon

Sedanjik

Edn. *Bodi*
Bodè ali *nejbo*

Dv. *bodima*
bodimo
bodima

bodita
bodite
bodita

bodita ali *botta*
bodo
bodita ali *botta*

Mn. *bodimo*
bodite
nej bodo

Prihodnjik v velelnem naklonu ne zveni dobro, treba ga je tvoriti z **60**
morem, ti moresh biti.

Nekateri slovnicařji tukaj namenijo nekaj prostora pogojnemu naklonu, po mojem mnenju pa je enak velelnemu in bi ga dovolil uporabljati samo v 4. pri najimennitnejšem govoru navadne vrste.

Nedoločnik

Sedanji
Biti ali *bit*

Nedovršilni
*Biti*¹

Sedanji deležnik

*Bijozhe -a -u*² ali *ta, to*, *to* je.

Pretekli deležnik

Bil, -a, -u

¹ zu sein. ² seyend.

Prihodnji deležnik

Katire, -a, -u bo ali bode

1. V nedoločniku manjkata preteklik in prihodnjik, treba ju je predstavljati z drugačno govorno povezavo; enako tudi deležnike rajši razvežemo s *ki*.

Kdor bo resnično obvladal ta pomožni glagol *sem*, bo že premagal več kot pol težav z drugimi spregatvami.

§ II.

61

O spregatvi osebnih glagolov

1. Najprej zaznamek, da je glagole vseskozi mogoče spregati brez pomoči nemških oseb, zato teh tudi ne prilagam, kakor pravi tisti izrek nemškega govornika.

Suppmit orator, quae rufticus addit inepte.

Ta modre pametnu vonspufty,

Kar ta naumne nafamovzhy.

2. Da boste lahko navedene glagole dobro in pravilno sklanjali po predstavljenih vzorcih, najprej glejte na prvo osebo povednega naklona, na pretekli deležnik in na nedoločnik, po čemer boste čisto zlahka mogli spregati vse glagole.

Vzorec prve spregatve glagolov na *-am*

Sedanjik, povedni naklon

Edn. Dam

dash

da

Dv. Dama

damo

dama

dasta

dasta

dajo

dasta

Pogojni naklon je

enak povednemu,

le da je predenj

treba dati veznik

ali tudi pogojnik:

jest be bil rekl,

aku be smel

62

Mn. *damo*
daste
dado

Preteklik

<i>Edn.</i>	<i>Sem</i>	}	<i>dal</i> <i>dalla</i> <i>dallu</i>
	<i>Se</i>		
	<i>Je</i>		
<i>Dv.</i>	<i>Sma</i>	}	<i>dalla</i> <i>dalle</i> <i>dalla</i>
	<i>Smo</i>		
	<i>Sma</i>		
	<i>Sta</i>		
	<i>Sa</i>		
	<i>So</i>		
<i>Mn.</i>	<i>Smo</i>	}	<i>dalli</i> <i>dalle</i> <i>dalle</i>
	<i>Ste</i>		
	<i>So</i>		

Polpretekli, pretekli in predpretekli časi so med sabo vseskozi enaki; če pa bi vendar kdo hotel imeti razliko, naj bi v polpreteklem času rekel: *sem dal*, v preteklem *sem bil dal* in v predpreteklem *sem jhe fđavnej dal bil*. Vendar se to v govoru sliši le redko, v pisanju pa se najde samo v posebnih izrazih.

63

Prihodnjik

<i>Edn.</i>	<i>Bom</i>	}	<i>dal</i> <i>dàlla</i> <i>dallu</i>
	<i>bosh</i>		
	<i>bo ali bode</i>		

<i>Dv.</i>	<i>Boma</i>	} <i>dalla</i>	
	<i>bomo</i>		
	<i>boma</i>		
	<i>Bosta</i>		
	<i>Botta</i>		
	<i>bodo</i>		
	<i>botta</i>	} <i>dalle</i>	
<i>Mn.</i>	<i>Bomo</i>		} <i>dalli</i>
	<i>bofte</i>		
	<i>bodo</i>		

**Veelni naklon
Sedanjik**

64

<i>Edn.</i>	<i>Daj</i> ali <i>dej</i> <i>nej da</i>	
<i>Dv.</i>	<i>Dajma</i> <i>dajmo</i> <i>dajma</i> <i>Dajta</i> <i>dajte</i> <i>dajta</i> <i>Nejdasta</i> <i>dado</i> <i>dasta</i>	
	<i>Mn.</i>	<i>Dajmo</i> <i>dajte</i> <i>nej dado</i>

V veelnem naklonu lahko vsi glagoli te spregatve tisti *-a* pred *-j* spreminjajo v *-e*, *dajmo* ali *dejmo*, *dajte* ali *dejte*.

V tretji osebi rajši kaj dopuščamo, kot pa da bi ukazovali, zato dodajamo tisti *nej* in pomeni toliko kot: pustite jim, da to dajo.

Nedoločnik

Sedanjik

Dat, dati¹ Nedovršilni dati²

Sedanji deležnik

Dajozhe -a, -u

Pretekli deležnik

Dal, dalla, dallu

65

Opomba

Nekateri hočejo v nedoločniku dodati *i* samo takrat, ko bi bil enak deležniku, kot *zavit, zaviti*.

Tako se spregajo glagoli na *am* kot: *Blogervam.³ Bobnam. Duham. Frata me.⁴ Gratam.⁵ Jokam se. Jegram. Ištiram. Ifviram. Kashlam. Kiham. Konzham.⁶ Kopam se. Korazam. Kujam se. Kriřhmam.⁷ Ladam.⁸ Leshketam se. Lishpam. Migam. Nagajam. Nakladam. Objemam. Odiram. Odgovarjam. Omivam. Ozhitam. Permoram. Persegam. Pehám. Pogajnam. Pobiram. Porivam. Premagam. Pravdam se. Pozhepam. Ropam. Refdevam.⁹ Reflegam se. Ribam. Sajterquam.¹⁰ Sapejnam. Saupam. Shalam.¹¹ Shtupam.¹² Sheja me. Sjam.¹³ Sprehajam se. Shegetam. Spletam. Sesám. Sajemam. Tadlam. Vajnzam se.¹⁴ Vellam.¹⁵ Umíram. Vogibam se. Zhohlam.¹⁶ Zufam in še sto drugih.*

66

Nekateri imajo tudi v tretji osebi povednega naklona v sedanjiku ednine dolg *á* kot *Povahlá.¹⁷ Krohotá se, Reshgetá.*

Trpni način

Kranjci v trpnem načinu nimajo nobenega časa, ampak preteklemu deležniku v trpniku v vseh časih dodajajo *sèm*, in tako se razlikujejo vsi časi glagolov v trpniku. S tem bi bilo za učene ljudi že dovolj povedano, zlahka bi si pomagali kar sami, za neučene pa bo dobro, če tukaj navedemo zgled.

¹ geben. ² zu geben. ³ blagoslavljam. ⁴ spodleti mi. ⁵ postanem. ⁶ končam, pokončam. ⁷ birmam. ⁸ vladam. ⁹ dajem narazen. ¹⁰ zajtrkujem. ¹¹ šalim se. ¹² pudram, posipam. ¹³ zeham. ¹⁴ skrunim. ¹⁵ veljam. ¹⁶ čehljam, božam. ¹⁷ Pohlinov prevod *es lohét auf* mora biti tiskovna napaka, prav: *es lobet auf*.

Povedni naklon

Sedanjik

<i>Edn.</i>	<i>Bom</i>	}	<i>dan</i>
	<i>bosh</i>		<i>dana</i>
	<i>bo</i>		<i>danu</i>
<i>Dv.</i>	<i>Boma</i>	}	<i>dana</i>
	<i>bomo</i>		<i>dane</i>
	<i>boma</i>		<i>dana</i>
<i>Mn.</i>	<i>Bosta</i>	}	<i>dana</i>
	<i>Bosta</i>		<i>dane</i>
	<i>Bosta</i>		<i>dana</i>
	<i>bodo</i>	}	<i>dani</i>
	<i>boste</i>		<i>dane</i>
	<i>bodo</i>		<i>dane</i>

67

Preteklik

<i>Edn.</i>	<i>Sem</i>	}	<i>bil dan</i>
	<i>se</i>		<i>bila dana</i>
	<i>je</i>		<i>bilu danu</i>
<i>Dv.</i>	<i>Sma</i>	}	<i>bila dana</i>
	<i>sma</i>		<i>bile dane</i>
	<i>sma</i>		<i>bila dana</i>
	<i>Sta</i>	}	<i>bila dana</i>
	<i>Sa</i>		<i>bile dane</i>
	<i>so</i>		<i>bila dana</i>
	<i>sa</i>		

<i>Mn.</i>	<i>Smo</i>	}	<i>bili dani</i> <i>bile dane</i> <i>bile dane</i>
	<i>ste</i>		
	<i>so</i>		

Prihodnjik

68

Je enak sedanjiku, vendar nekateri zahtevajo, naj bi v prihodnjiku uporabljali *bodem*, v sedanjiku pa *bom*.

Velelni naklon

Sedanjik

<i>Edn.</i>	<i>Bodi</i>	}	<i>dan</i> <i>dana</i> <i>danu</i>
	<i>nej bo</i>		
<i>Dv.</i>	<i>Bodima</i>		
	<i>bodimo</i>		
	<i>bodima</i>		
	<i>Bodita</i>		
	<i>bodite</i>		
	<i>bodita</i>		
	<i>nej Boda a[li] bodita</i>		
	<i>bodo</i>		
	<i>boda</i>		
<i>Mn.</i>	<i>Bodimo</i>	}	<i>dani</i> <i>dane</i> <i>dane</i>
	<i>bodite</i>		
	<i>nej bodo</i>		

Nedoločnik

Sedanjik in prihodnjik

Dan, dana, danu biti.

Pretekli deležnik

[69]¹

Dan, dana, danu.

Prihodnji deležnik

Katire, katira, katiru bode dan, dana, danu.

Tudi vsi deležniki iz tujih jezikov se prevajajo s *katire*, in to je brž treba poudariti kot prednost pri prevajanju, npr. "das verbotten feyn follendes Gut" se reče po kranjsko *tu blagu, katiru ima prepovedanu biti*, to pa pomeni toliko kot: blago, ki ga je treba prepovedati.

Glagol pa tudi lahko pustimo v tvornem načinu in samo dodamo zaimek *se*, tako da dobimo trpni pomen, kar lahko predvsem uporabljamo pri nemški besedici "man." *Se daje; se bo ressekalu; se Primash klizhe*, se imenuje ali ga imenujejo Primož. *Tu mejftu se Vishna gorra imenuje.*

§ III.

**Vzorec druge spregatve
glagolov na *-em***

Sedanjik, povedni naklon

*Edn. Lubem
lubesh
lube*
*Dv. Lubema
lubemo
lubema
Lubeta
Lubeta
lubejo
lubeta*
*Mn. Lubemo
lubete
lubejo*

70

¹ V izvorniku 39, kar je očitna tiskovna napaka.

Preteklik

<i>Edn.</i>	<i>Sem</i>	}	<i>lubil</i> <i>lubila</i> <i>lubilu</i>
	<i>se</i>		
	<i>je</i>		
<i>Dv.</i>	<i>Sma</i>	}	<i>lubila</i> <i>lubile</i> <i>lubila</i>
	<i>sma</i>		
	<i>sma</i>		
<i>Mn.</i>	<i>Sta</i>	}	<i>lubila</i> <i>lubile</i> <i>lubila</i>
	<i>Sa</i>		
	<i>so</i>		
	<i>sa</i>		
	<i>Smo</i>		
	<i>ste</i>		
<i>so</i>	}	<i>lubili</i> <i>lubile</i> <i>lubile</i>	

Prihodnjik

71

<i>Edn.</i>	<i>Bom</i>	}	<i>lubil</i> <i>lubila</i> <i>lubilu</i>
	<i>bosh</i>		
	<i>bo</i>		
<i>Dv.</i>	<i>Boma</i>	}	<i>lubila</i> <i>lubile</i> <i>lubila</i>
	<i>boma</i>		
	<i>boma</i>		
<i>Mn.</i>	<i>Bosta</i>	}	<i>lubila</i> <i>lubile</i> <i>lubila</i>
	<i>Botta</i>		
	<i>bodo</i>		
	<i>botta</i>		

<i>Mn.</i>	<i>Bomo</i>	}	<i>lubili</i> <i>lubile</i> <i>lubile</i>
	<i>boste</i>		
	<i>bodo</i>		

Velelni naklon
Sedanjik

<i>Edn.</i>	<i>Lubi</i> <i>nej lube</i>	Tisti na <i>-vem</i> , tvorijo vel. naklon na <i>-vej</i> : <i>kot Spovem, Spovej</i>
<i>Dv.</i>	<i>Lubima</i> <i>lubimo</i> <i>lubima</i> <i>Lubita</i> <i>lubite</i> <i>lubita</i> <i>Lubëta</i> ali <i>lubeja</i> <i>nej lubejo</i> <i>lubejo</i>	
<i>Mn.</i>	<i>Lubimo</i> <i>lubite</i> <i>nej lubejo</i>	

72

Nedoločni naklon

Sedanjik
Lubet ali *lubiti*

Sedanji deležnik
Lubejzh -ha, -hu,

Pretekli deležnik
Lubil -a, -u

Tako se spregajo: *Bruffem. Dęm veliku.¹ Goripravem.² Ganem. Gnędem.³ Gonem. Hvalem. Kerstem.⁴ Kersnem. Kershnem.⁵ Kerzнем.⁶ Lyem.⁷ Lomem. Lotem.⁸ Lozhem. Mlatem. Molem. Nagnem se. Nagnętem. Oblazhem. Perpognem. Poftem.⁹ Rubem.¹⁰ Shęnem se.¹¹ Skubem. Sodem. Stegnem. Splaknem. Snařhem. Sovrařhem. Teknem. Trobem. Vognem.¹² Vęrnem.¹³ Useknem. Zenem.¹⁴ Zepem* in še več drugih.

73

Veliko glagolov druge spregatve ne poteka enako, tako da imamo za nujno potrebno, da dodamo še drugi vzorec, kakor sledi:

Drugi vzorec na *-em*

Sedanjik, tvornik

<i>Edn.</i>	<i>Berem</i> <i>beresh</i> <i>bere</i>
<i>Dv.</i>	<i>Berema</i> <i>beremo</i> <i>berema</i> <i>Bereta</i> <i>berete</i> <i>bereta</i> <i>Bereta</i> <i>bero a[li] berejo</i> <i>bereta</i>
<i>Mn.</i>	<i>Beremo</i> <i>berete</i> <i>beró a[li] berejo</i>

74

Pretekli čas se tvori s *sęm* in deležnikom *bral, bralla, brallu*, prihodnji čas pa z *bodem*.

¹ dam veliko opraviti. ² povem. ³ gnetem testo. ⁴ krstim. ⁵ odščipnem, posilim. ⁶ mažem, udarim. ⁷ lijem. ⁸ zgrabim. ⁹ postim se. ¹⁰ rubim. ¹¹ ženim se. ¹² ognem se. ¹³ vrnem se. ¹⁴ barantam.

Velelni naklon

Sedanjik

Edn.	<i>Beri</i> <i>nej bere</i>
Dv.	<i>Berima</i> <i>berimo</i> <i>berima</i> <i>Berita</i> <i>berite</i> <i>berita</i> <i>Bereta</i> <i>nej beró</i> ali <i>berejo</i> <i>bereta</i>
Mn.	<i>Berimo</i> <i>berite</i> <i>nej beró</i> ali <i>berejo</i>

Nedoločni način

Sedanjik

brat ali *brati*

Sedanji deležnik

Berozh ali *berejozh* -*ha*, -*hu*

75

Prihodnji deležnik

Bral, *bralla*, *brallu*

Trpni pomen vseskozi tvorimo po vzorcu prve spregatve s pomožnim glagolom *Sem* in trpnim deležnikom *Bran*, *brana*, *branu*.

Glagoli po tem vzorcu so: *Berem*. *Gredem*. *Néšsem*. *Pojem*. *Pozhnem*. *Perem*. *Sapnem*. *Saprem*. *Shénem*. *Shrem*. *Spovem*, *Spovedem*.¹ *Tepem*. *Vèdem*.² *Zvèdem*,³ ampak *pezhem*, *rezhem*, *tezhem*, *vem* in drugi z izpeljanimi glagoli imajo v 3. osebi množine *pekó*, *rekó*, *tekó*, *vedo*, *porekó*, *fieko* itd.

¹ spovem se. ² prebijam se. ³ cvetem.

Tisti, ki se končujejo na *-jem*, pa se spregajo po *lubem*, vendar imajo v velelnem naklonu *-uj* kot *potrebujem*. *Perterdujem itd. Potrebuj. Perterduj,*¹ *Perterdujma, Perterdujta*. Deležniki, nedoločnik in siceršnja spregatev jemljejo oblike od svojih glagolov, iz katerih izhajajo, torej se reče *Poterjal* ali *poterdil sem. Poterditi. Poterjen* ali *Poterden* kot *Terdem*, to je korenska beseda.

Ti časi se končujejo na *-al, -el, -il, -ol* ali tudi *-ul*, kakšno zanesljivo pravilo se na da tako lahko določiti, treba se jih je naučiti samo z rabo.

76

§ IV.

**Vzorec tretje spregatve
glagolov na *-im***

Povedni naklon, sedanjik

<i>Edn.</i>	<i>Uzhim</i> <i>uzhish</i> <i>uzhy</i>
<i>Dv.</i>	<i>Uzhema</i> <i>uzhemo</i> <i>uzhema</i> <i>Uzheta</i> <i>Uzheta</i> <i>uzhę</i> <i>uzheta</i>
<i>Mn.</i>	<i>Uzhemo</i> <i>uzhete</i> <i>uzhę</i>

Preteklik in prihodnjik se tvorita s *sēm, sem uzhil, uzhila, uzhilu, bodem uzhil* itd.

Velelni naklon, sedanjik

<i>Edn.</i>	<i>Uzhę</i> <i>nej uzhy</i>	Tisti na <i>-jim</i> imajo v velelnem naklonu <i>-j-</i> kot <i>stojim, stoj</i> .
-------------	--------------------------------	--

¹ pritrjaj.

*Dv. Uzhima
uzhimo
uzhima
Uzhita
uzhite
uzhita
Nej uzheta
uzhę
uzheta*

77

Nedoločnik sedanjika

Uzhiti

Sedanji deležnik

Uzhezhe -ha -hu ali tudi uzheozhe

Pretekli deležnik

Uzhil -la -lu

Pretekli deležnik v trpnem pomenu

Uzhen, uzhena, uzhenu

Taki so naslednji glagoli: *Budim. Dervim. Hromim.*¹ *Jesim se. Lestim se.*² *Molim. Obstojim.*³ *Odthim.*⁴ *Potim.*⁵ *Serdim. Shkropim. Slepim. Sgubim, Snojim.*⁶ *Sushim. Skašim. Terdim.*⁷ *Veršim se. Vertim. Velim* in podobno.

Po teh vzorcih se spregajo tako vsi osebni glagoli (ki se uporabljajo v osebah) kot brezosebni (tako da lahko govorimo samo v tretji osebi), v tvornem načinu nič manj kot v trpnem; celo tisti niso izvzeti, ki jim pravimo, da so povratni. Ti privzamejo zaimek *se* in ga vseskozi obdržijo, čeprav v nemščini ne stoji zraven me, te, se; taki so *Se spominem, se tošhem.*⁸ *Se spovęm* ali brezosebno. *Se permire. Se pergody. Meni se fdy* in tako naprej.

78

¹ krulim kot svinja. ² lastim si. ³ priznam, obstanem. ⁴ obranim, opravičim. ⁵ potim se. ⁶ znojim se. ⁷ trdim, trmasto vztrajam. ⁸ se pritožujem.

§ V.

O nepravilnih glagolih

Nepravilen glagol je tisti, ki se v spregatvi v tej ali oni osebi, številu, načinu, času itn. razlikuje od splošnega pravila. Tukaj si sledijo po črkah.

Stari Dim

Dim,¹ rečem, *djal* -'a -u, to je *dim*, ima vse čase tako, da se oblikuje tvorni način s preteklim deležnikom, kot: *sem djal*, *bom djal*.

Jèl

*Jim*² zastarelo začnem, *jèl* -a -u, kakor *dim* v istih časih.

79

Jëm

Jëm, *jëš*, *je*, *jëmo*, *jëste*, *jëdo*, *jëma*, *jëmo*, *jëma* itn. kot *berem*.

Sem jëdl, *jëdla*, *jëdlu* itn.

Jej, *nej je*, *jejmo*, *Jejte*, *nej jëdo*, *Jejma*, *jejmo*, *jejma* itn.

Jësti, *jëden*, *jëdena*, *jëdenu*. Enako se spregajo tudi *snjem*,³ *pojëm* in drugi glagoli, izpeljani iz *jëm*.

Grem ali gredem

Ima samo sedanjik tvornega načina kakor *berem*. Item v velelnem naklonu *nej gre* ali *grede*, *nej gredó*, *gredozh*. V pretekliku si pomaga z drugim glagolom, ki pa si nasprotno v sedanjiku pomaga z *grem* in je:

Shl'

Sem shl, *shla*, *shlu* itn. kakor tudi prihodnjik *bom shl*, *shla*, *shlu*. V nedoločniku pa se uporablja

80

Jit ali jiti

Jidem, *grem*, je zastarelo, ampak se zmeraj sliši *jit* ali *jet*.⁵

Morem

*Morem*⁶ se z vsemi iz njega izpeljanimi *premorem*, *famorem* sprega v tvornem načinu, v nedoločniku in velelnem naklonu pa ga ne moremo izraziti. V deležniku ima *mogl*, *mogla*, *moglu*.

¹ mišljen je izgovor ozkega e kot v besedi vera, tj. denem, dem. ² jem, mišljen je izgovor ozkega é. ³ od glagola snesti. ⁴ šel. ⁵ s polglasnikom. ⁶ v pomenu morem in moram.

Otshem'

Njegova spregatev gre po vzorcu *lubem*, samo v tretji osebi in kjer ima sicer *otshejo*, ima lahko tudi *othę*.

V velelnem naklonu ga ni mogoče uporabljati. V nedoločniku se sicer reče *otheti*, ampak ne čisto dobro. V deležniku se reče *othl*, *othla*, *othlu*.

Enako se spreaga tudi *notshem*.

81

Pojdem

Nima ne sedanjika ne preteklika, namesto teh se v govoru uporablja *sem shl*; pač pa ima

Prihodnjik

Pojdem, *pojdesh*, *pojde*, naprej ravnamo z njim kakor z *lubem* v sedanjiku povednega naklona.

Velelnik

Pejdi ali *pojdi*, *nej gre*, *Pejmo*, *pojmo* ali *pojdimo*, *pejďte*, *pojďte* ali *pojđite* *pojtte*, *nej gredó*, izposojeno pri *grem*. Drugo po običajnem pravilu: *pojđit*, *pojtti*.

Porezhem

Porezhem, rekel bom (samo v prihodnjiku), *porezhesh*, *porezhe*, *porezhemo*, *porezhetę*, *porekó* itn. v dvojini.

Vem

Vem, *vesh*, *ve*, *vemo*, *vestę*, *vejo* ali *vedó* itn.

Sem vedl, *vedla*, *vedlu*.

Veј, *nej ve*, *vejmo*; *vejte*, *nej vedó* itn.

Vedet, *vedit*, *vedozh* ali *veјozh*.

82

Se fajde

Se fajde, *je fashlu*, *bo fashlu*, *be se fashlu aku*.

¹ hočem.

Dodatek

O ločljivih in neločljivih glagolih

1. Sestavljene in izpeljane besede se navadno spregajo kakor besede, iz katerih izhajajo, npr. *pèrdám* kakor *dam*, *jest se šalubem* kakor *lubem*, *navem* kakor *vem*, *odjidem* ali *odkidem* kakor *jidem* in tako še več drugih.

83

Tako tudi brezosebni *pergody se* kakor *gody se*; *permire se*¹ kakor *mire se*, *Meni se fdy* kakor *fdim*, *Meni se vide* kakor *videm*.

Nekateri od teh so neločljivi, torej jih nikoli ne ločimo, npr. *perdám*,² *prédám*,³ *refderem*, *se premenim* ipd. Drugi so ločljivi in imajo v govoru povezavo zdaj spredaj, zdaj zadaj, npr. *jest postavem gori*, *ti se gori postavel*, *on meni naprejstojy*. *Stoj meni naprej* in še več takih.

¹ primeri se. ² pridám. ³ prodam

ČETRTO POGLAVJE

O predlogih

(Od spredneh beffedy)

Predlog je del povedi, ki ga je mogoče postaviti pred prvi del, npr. *je pred hisho, v' hishi, is hishe.*

Vsak predlog, ki stoji pred samostalnikom, hoče imeti za sabo kakšno končnico. Nekateri imajo lahko tudi dve, drugi celo tri končnice, kot se bo takoj pokazalo.

84

Predlogi z 2. sklonom

Bliju gradu. Bres dnarjov, bres zvizbla.¹ Namest soseda. Da, do, noter da obfidja. Narefen² shéne. Delezh, od gosposke. Okuli ohlodja. Memu vogla. Prejk potoka. Poleg murja. Savol, Savle dekle. Svunej nograda. Snotrej trebuha. Sdolej miše. Sgorej ognisha. Verh vodá.

S 3. sklonom

H', k' namesto starega he, ke, k' meni, h' gospodini, Pruti temu gojfdju. Naprej tvojemu bratu, stopi tvojemu Gospodu najaj.³

85

S 4. sklonom

Ob pogled, inu beffedo. Zhes Boga. Kedur je zhes hlapza[.] je tudi zhes Gospoda.

S 6. sklonom

Od kerfna hlazhe.⁴

Predlogi z več skloni

Is, s' se veže z drugim sklonom, s' glave povedat. Kadar pa Is ali s' pomeni s, z, se veže s sedmim sklonom, s' noveme gnadame, is tovarsham is mejsta.

Med, mej ali mejd na vprašanje kam je s 4. skl. med fante, na vprašanje kje s 7., ta narhujshe med shename. Med tempelnam, inu Oltarjam je v' mejs stal.

¹ brez dvoma. ² narazen. ³ stopi pred svojega brata. za svojega gospoda. ⁴ hlače iz krzna.

Na se na vprašanje kam veže s 4. skl. na gorró. Na vprašanje kje s 3. skl. na hriby sedy. Kapla na veji. V množini 2. skl. s predlogom na tleh lefhy, na dufhellah. 86

Po v ednini s 3. skl. Po boshji voli, kader so po jedi goriustalli, so se shli po vertu sprehajati. V množini 2. skl. s predlogom. Po njegovih beffedah so uffe po koteh preyskalli.

Pod na vprašanje kam s 4. skl. Pod mojo streho. Na vprašanje kje s 7. sklonom. Tize pod Nebam, lefhy pod milem Bogam.¹

Per v ednini s 3. sklonom. Jest se per ognu pogrejem. V množini 2. sklon s predlogom, per Kovazheh je uffe umašanu.

Pred v sedanjiku na vprašanje kam 4. sklon. Pred Sodnika poklizan. Na vprašanje kje s 7. sklonom. Je pred dufhelskem oblastnikam stal. 87

Sa v pomenu zadaj, po ima 7. sklon. Jest fa steno, ti fa plutam. Če pa pomeni namesto, ima 4. sklon. Sa svojo shéno se je odgovoril,² je fa svojega brata v' shovt shl.³

Super, zoper, proti, ima za sabo 3. sklon, pred sabo 4. sklon. Katire ni super meffju, svejt, inu hudizha, ta je Bogu super ali katire ni meffjovu, svejtu, inu hudizhu super, ta je super Boga.

V' na vprašanje kam 4. sklon. Nezh pridnega njemu v' glavo nagre. Na vprašanje kje v ednini 3. sklon. Sem v' kofielnu⁴ bil. V množini 2. sklon s predlogom, smo v cirqvah molili.

¹ pod milim nebom. ² zagovarjal. ³ je šel v boj namesto svojega brata. ⁴ v malikovalnici.

PETO POGLAVJE

88

O prislovih (Od stranskeh besjedy)

Prislov je del povedi, ki ga prilagamo kakšni besedi, da ji damo več ali manj moči, da pokažemo njen pomen in okoliščine. Recimo, da rečemo: bere ali piše, tako je branje in pisanje gladko pokazano; če pa rečemo: dobro bere in slabo piše, je že pokazana kakovost tega branja in pisanja.

Ti prislovi so na hitro: 1. časovni, 2. krajevni, 3. lastnostni. Sledijo

§ I.

1. Za sedanjost

Sledijo vprašanju *kedaj?*

Bersh. Dans. Hitru. Kmalu. Nategama.¹ Noterdafdej.² Noterdadusehmalu.³ Oddusehmalu.⁴ Safdej. Rajmnofdej.⁵ Sdej, fdaj, fdajzi, fdaje. Shezdej.⁶ Temzhasu.⁷ Urnu.

2. Za preteklost

Nekedej, nekedadaj. Pred ta dan. Preduzhirejshnem. Poprej, popred. Predtëm. Pred neketerimi dnevi. Nedolgu. Pred nekaterimi lejtami, nekedej. Sdavnej. Undan. Davi. Snuzhi. Obkorej.⁸ Odkorej.⁹

3. Za prihodnost

Druge dan, Pervezh ke bo, koker hitru bo mogozhe. Pojutershnem. Potëm. Potler, potlej. Endrugekrat. Sajtru, juter, jutri. Zhes en malu, zhes majhenu. Dakorej.¹⁰ s'zhasama.

4. Za nedoločen čas

Dolgu. Katirekrat. Enzhas. Nekol nekoli. Zel nekol, zol nekoli.¹¹ Na vezher posfnu. Na vekumej. Pogostu. Poredkem. Medtëm. Noterdadusehmalu she ne.¹² Podnevi. Prov perloshnu.¹³ She.¹⁴ She. Sjutrej fgudej. Velikokrat. Malukedej. Enukolku zhasa. Nakatere ure.¹⁵

¹ neutegoma. ² do zdaj. ³ do tega trenutka. ⁴ odsihmal. ⁵ takoj. ravno zdaj. ⁶ še vedno. ⁷ v tem času, medtem. ⁸ ob katerem času. ⁹ kako dolgo. ¹⁰ doklej. ¹¹ prav nikoli. ¹² do zdaj še ne. ¹³ o pravem času. ¹⁴ vsepovsod. ¹⁵ nekaj ur.

Ti in taki prislovi so izbrani za menjavanje časa. S pogostejšim prebiranjem in v govoru kakor tudi v pisanju je treba doseči, da nam postanejo koristni in uporabni. 90

§ II.

Prislovi

1. V kraju

Sledijo na vprašanje *kje?*

Bli fu tukej. Delezh odtod. Bli fu pred rokame. Dergi.¹ Letukej. Leondi. Koderkol kjerkol. Kje koder. Nekjer. Ondi. Povsod. Podergot.² Svunej, funej. Snotrej. S'dushelle, delezh prezh.³ Sraven. Sgur, fgorej. Sprud spodej, fdul fdolej. Tukej. Tamkej tam.

2. V kraj

Na vprašanje *kam?*

Kam. Kjekej tjakej. Lesèm. sem. Letakej. Nekam. Nekamer.⁴ Kamerbodi. Pruti kjekej. Pruti lésem. Dergam. Kamlih. Rajmno kjekej.⁵ Noter. Von, vonkej. Na desnu. Na levu, na levoplat, v' noter. Is vonkej.⁶ Semterkje. Nafaj ritensku. Na qvishku. Doli. Okuli, okroh, okrog. Postrani. Odklej. Daklej.⁷ Daletod.⁸ Daunod.⁹ Da ondokaj.

91

3. Skozi kraj

Na vprašanje *kje, skus?*

Letukej skus. Letod. Leunod skus. Sa nuffam.¹⁰ Rajmno tod kje, lih tod kje.

§ III.

Razne lastnosti

Odgovoriti: Ja! na! fatu. Zel ne.¹¹

¹ drugje. ² drugod. ³ čez deželo, zunaj dežele, daleč proč. ⁴ nikamor. ⁵ ravno tja. ⁶ navzven. ⁷ doklej. ⁸ do tod. ⁹ do tja. ¹⁰ za nosom. ¹¹ sploh ne.

Lozhiti: Samuzh.¹ Slasti. Susebnu, posebnu, posebej. Refsdejlenu. Saksebi.² Narefen, dergazhi.³

Pergajnati: Umu rozhnu. Slo. Marlivu. Le ne namarnu. Sivnu.⁴ V' ednu.⁵

Ifurezhi:⁶ Le samuzh.⁷ Svunej.⁸ Ta ne.

Skafati: Glej! poglej! Glejte! lejte!

Poterditi: Sares. Resnizhnu. Popravizi. Na uffje vijfhe.⁹ Kokupak, tsevede.

Pritrdilno: Ja, fakaj pak ne. Sakaj nekar, Bres shalle.¹⁰

Lestnuste: Pametnu. Narodnu¹¹ Salu. Take takershne.¹² Kake kaker-shne.¹³ Na zvistu.¹⁴

Oppominati: No! no she enkrat. Alla bersh! frishku. Bosh ali ne.

Preklinati: Per mej duha! Shentej, shentejte. S'milem Bogam, s'krishnim fnamenam, s' Bufam, o de be te pes! Krifhenamen shentej. Pojdi sludju v'ret! De be tebe grum powil. Preklete tat, ke meni tolkajn desh!¹⁵

Prashati: Sakai? Kedaj? Pokaj? Kaj ne? Mordej ne? Nile res? Jeli? Kai? Kedu? Zhajkaj imash?¹⁶ Po zhim?

K'perglihi: Koker, ked. Lihkoker. Skorej toku. Ne dergazhi. Nezh mejn, nishtermejn.

K'visokufii: Prebivnu, preobilnu. Sadosti. Premalu. Dukaj.¹⁷ Stem bole. Zhes, inu zhes fadosti. Datikama. Tolkajn.

Odpushati: Lenu. Sanikernu. Kumej inu kumej. Pozhasu, kesnu, po malemu. Saspanu.

K'versti: Pervezh.¹⁸ Narpoprej. Popred. Drugezih.¹⁹ Potem, potler. Dalej vezh. Naposled. Sadnezh. Po verstii, fapored.

K'tovarshtvu: s'menoi, s'teboj. Sgol sam.

Persezhi: Per mej viri! per svetemu Christusovemu Evangelium! Urah, flude mene ufemi.

Perglihati: Vezh koker. Mejn, majn. Bulshi. Hujshi. Poredkem redku.

Tajiti: Na!²⁰ enkrat nekar. Po nobeni zeni. Kratku malu nekar. Ne.²¹ Nehzhe, nekoger, nobeden.

Skupspraulati: Skup, skupej, skupaj. Zhes inu zhes. V'red. S'tabo v'red. v'Striz.²² v'Kratkem. zele troppe.

92

93

¹ posamič, čisto sam, posebno. ² vsaksebi. ³ narazen, drugače. ⁴ vedno na vso moč. ⁵ neogibno. ⁶ izključiti, izločiti (tj. izvreči). ⁷ posamič. ⁸ razen. ⁹ vsekakor. ¹⁰ resno, brez šale. ¹¹ nerodno. ¹² takšen. ¹³ kakšen. ¹⁴ nasproti. ¹⁵ me tako jeziš. ¹⁶ pokaži, kaj imaš. ¹⁷ nezasišano veliko. ¹⁸ prvič. ¹⁹ drugič. ²⁰ ne. ²¹ niti. ²² vstric.

Prepovedati: Nekar. Nenekar ne. Kratkunekar. Pufti.

94

Rešlozhiti: Drugazhi. Spruti. Naspruti.

Voliti:¹ Tolkajn vezh. Rajshi. She poprej.² She poprej, ſhe naprej.³ Pozh pozh! pazh pazh!⁴ Ti pozh ti.

Voshiti: O Buh oth! Buh daj! o de be! Buh tebe obari! Bashti be blu dobru.⁵

Perpadnoste: Merski edn. Naprevidnu naglu. Bres premiselka. Seki permire.⁶

Shteti: Enkrat, dvakrat, trikrat, stukrat, she vezhkrat. Poredkemu. Pogostu dostikrat.

Zviblati:⁷ Bleſu. Morebet, mordej. Sna biti. Mende ſhe. Je nek toku navajen.

Perpustiti: Nej bo. Bodilih, Sa ſdej.

Opomba

Čim bolj se v kranjščini podvajajo nikalne besede, tem večje in močnejše je zanikanje, in tako se Kranjci v tem razlikujejo od drugih in zlasti od latinskega jezika, kjer dvojno zanikanje pomeni popolno potrditev, kot: *nimam zel nobenega zhasa, nez zhasa nimam* bi se reklo po nemško in latinsko *ich hab kein Zeit nicht*, torej bi pomenilo toliko kot: imam prav veliko časa, *nobedn zhlovek vezhnu* ali *vekumej na ſhivy*.

95

¹ izbirati. ² že prej. ³ že vnaprej. ⁴ pač (nem. wohl). ⁵ seveda bi bilo dobro. ⁶ se primeri. ⁷ dvomiti.

ŠESTO POGLAVJE

O medmetih

(od v' mejs postavleneh beſſedy)

Medmeti se mešajo med dele povedi, da kažejo čustvene vzgibe, kot: *gorje! Buh pomagej!*

Takih medmetov je veliko, večina jih sledi tukaj po črkah.

Hambajozhega:¹ *O pozh en lep ovzhje pastir, katiremu je vovk ime! Pozh en fletne zhlovek ked hudizh. O kajſen lube spremluvavz en Werzh² Hah! jah!³*

Prezhspokajozhega: *Poberi se. strani. S' poti. Prezh s' tabo potepuh. Hodi! pojdi odtod. Zukej! vonkej⁴ Hojssha.⁵*

96

Veſſelezhega: *Hajsasa, hopsasa, jujuju, dobre vole. Oja, hoja, hujah, veſſelle!*

Bojezhega: *Oh, oh. Kaj bo s' mano. Kaj bo, kaj bo.*

Posmehujejozhega: *Ha ha ha, hi hi hi, he he he.*

Hvalejozhega: *Dobru, dobro. Bloger tebi.*

Kihajozhega: *Tshi, tshi, khi, Buh pomagej. Buh lonej.*

Klizhejozhega: *O! ovbe, pomagajte, pomagajte. Gospud, na pomagaje, na pomagaje. Hej, hem! Pst, zst, semkej. Hojssha! shlishete⁶*

Na to se odgovarja: kaj dobrega? Kaj othę.⁷

Sdihujejozhega: *Oh, oh. Oh he, gorje, ovbe. O moj Buh! Ove, jov, prejov. Jomini! prejomini! aeiou!*

Na movk: st, ſht, pst. Tihu, movzhi.⁸

Shalujejozhega: *Oh, oh, jojmenes, jojmeni, gorje meni. Jaj!*

Shugajozhega: *No, no. Le zhakej. Gorje tebi, Buh tebi pomagej, Jest tebi povęm, de tebe bom!*

Gnusezhega: *Fejte bodi! Fej sram te bodi! Al tebe ni nezh sram?*

97

Zhudejozhega: *A! aj aj! polej! zhudu! O le poglej! glejte! poglejte! Shirzejte na glavo!⁹ Dete konzhejte! kolte! kolte!¹⁰*

Jokajozhega: *Jiiih! ih! ih! ih! oh oh! gorje! O vej, inu joj! Bogu se usmili.*

Superrekozhega: *Tsevede! ja! kajpakde! ja! kajshe! Zhes ramo. Aj norze! Ake be jest aboten bil. Dete! Ja.*

¹ posmehljivega. ² birič. ³ o fuj!. ⁴ poberi se. ⁵ poglej. ⁶ čujte. ⁷ kaj hočete, ukazujete. ⁸ gobec drži. ⁹ kosmata kapa! ali kaj podobnega. ¹⁰ glejte! glejte! kaj pravite.

Jefnega: O nasrezha. O flude nasrezhne! Ti kervave tat! Kaj uraga je tu? O nasrezhna kust.

Nafajderfhézhega: Bo! boha! stoj! pozhasu!

Medmeti so večinoma nepregibni, vendar se dogaja, da včasih ob njih stoji beseda, ki jo je zaradi medmeta treba pregibati, kot: *gorje meni! bloger tebi, bloger jest, o mene naumno, o nadlofni zhasi, o spreberneni faderfhanje.*¹

98

¹ o izprijene navade.

SEDMO POGlavJE

O veznikih

(Od *vefhejzoh beffedy*)

Veznik povezuje dva ali več delov stavka v kakšen smisel ali pomen, kot: *Gospud, inu hlapez. Neli sodnik, temuz tudi sluga.* Takih veznikov je veliko, tukaj so vsi razvrščeni po načinu in vrsti.

Vežalni so: *Inu, jen, jenu, jenoj, ter, tudi, tok, toku, kok, koker. Neli.¹ Ampak tudi. Toku dalej naprej. Zhes tu. K' temu.*

Ločilni: *Al. Ne. Ne ti, ne on.*

Protivni: *Deslih, debselih, delih. Szer. Sizer. Zhe netoku. Nezhmejn, nishtermejn. Vonder, viner, vender. Temuzh, ampak, al, ali.*

Dodajalni: *She she. Tudi. Dalej. Sraven.*

Pogojni: *Aku, zhe. Kader. Svunej de. Postavem. Zhe ne. Aku be. S' tem perstkavkam, s' to pogodbo. Potehmal, pusehmal. Dokler. Desne.² Potemtakem.*

99

Dopolnjevalni: *Szer, temu sledi vonder. Nezh mejn vonder.*

Izvemajoči: *Svunej.³ S' vonufetkam.⁴ Toku delezh. Aku nekar.⁵ Samuzh.⁶*

Pojasnjevalni: *De. Na kajfeno viſho. Kok de. Namrezh.*

Izbirni: *Ali spruti.⁷ Bel.⁸ Tolkajn vezh, rajshi. Saj.*

Sklepalni: *Satorej. Tok, toku, tedej.⁹ Sategavolo. Tedej.¹⁰ V' kratkem. Satu, fatorej, torej.*

Vzročni: *Ke, fakaj. Satu. Potem, potler.*

Združevalni: *Torej, fatorej. K' temu.*

Dvomni: *Jeli? je mordej? Neli, aline? Bojé.¹¹*

Opomba

Li ali *le* in *ne* ponavadi postavljamo za besedami, pri katerih stojijo. *Se-li ti?* ali pa jih tudi puščamo ločeno, *se le ti, ali ne?*

100

Splošna opomba

Po teh sedmih stavčnih delih kaj lahko opazimo, kako zelo je potrebno, da se tako v pisanju kakor v govorjenju in branju pridno učimo prave

¹ ne le. ² to ne. ³ razen. ⁴ z izjemo. ⁵ če ne. ⁶ samo. ⁷ nasprotno. ⁸ bolje. ⁹ vendar tudi. ¹⁰ zatorej. ¹¹ bajé.

osnove in izreke, sicer ne bomo nikoli dosegli zmožnosti, da bi znali pisati in govoriti ta jezik. Za začetek se je treba prisiliti. Če smo že na začetku zadovoljni s packanjem, se bodo vedno znova kopičile stare napake, ah žal! toliko neznosnih napak! Nepravilnost bo vedno bolj prevladovala in nazadnje bo lastni jezik še rojakom neznan in se jim bo morda zdel povsem nerazumljiv. Mar se ni v jezik postopno priplazilo že dovolj robatega in kmečkega in mu to ni vzelo vse prijetnosti? Ni že enkrat čas, da bi ustavili to divjanje? Kako daleč naj še gre? Naj bo tukaj dovolj o tem, saj bomo tudi naprej vedno našli prostor za napake.

Za lažje razumevanje jezika tukaj navajamo po abecedi nekaj korenskih besed. Potem pride izpeljava in sestava le-teh; nato pa njihov pomen in besedne zveze.

Korenske besede, iz katerih izvira veliko drugih, je treba res dobro spoznati, da bomo tem lažje in prej mogli razumeti ta jezik. Deloma zato, ker zaradi pomanjkanja kakšnega zanesljivega kranjskega slovarja kje drugje ni lahko priti do teh besed; deloma tudi zato, ker je zelo počasna in neprava pot, če se kakšen jezik učimo tako, da se ravnamo po rabi in ljudskem narečju.

101

KORENSKE BESEDE

A

Mofhkega spola. Ajd, -da. Angel, -la.

Shenskega sp[ola]. Ardria, -ie.¹ Arja, -je.²

*Nobenega sp[ola].*³ Apnu, -na.

Abotne, -na, -nu.⁴

*Amtizhe.*⁵ Anam, anal, anat.⁶

B

Brat, -ta. Buh, Boga.

Beffeda, -de. Berfda, -de. Bil, -le. Bilka, -ke. Brada, -de. Butara, -re.

Blatu, -ta.

Bolan, -lna, -nu. Bel, -la, -lu. Bled, -da, -du. Brumen, -mna, -mnu.

Bersch. Bloger.

Baffam, -fal, -fan, -fat. Bernám, -nal, -nati.⁷ Befám, -fál, -fau.

Bryem, bril, brit, briti. Bojím se, bal, bati. Boly, -lellu, -leti.

102

¹ prepír. ² rja. ³ Pohlin tokrat ponuja ustreznik noben za ungewiess. ⁴ neveden, naiven. ⁵ se tiče. ⁶ varovati se, izogibati se. ⁷ zbirati.

C

Cirkuv, -kve.

D

Dan, dneva. Dar, -rú. Dèm, dima, Desh, deshja. Dobizhek, -ka. Dolg, -ga. Dvor, -ra.

Dusha, -he. Dushella, -le.

Dnu, -na.

Dobr, -ra, -ru. Dolshan, -shna, -shnu. Druge, -ga, -gu. Dans. Delezh.

Dam, dal, dan. Diham, -hal, -hati. Dobam, dobl, -blen ali doban, dobsti ali dobat.¹ Davem, -vil, -vlen, -vet. Darujem, darval, -van, -vati. Dataknem, -teknil, -taknen, -takniti. Denem, djal, djan, djati. Derem, derl, dert, dreti. Drafhem, -shil, -shen, -shiti. Dejlím, -lil, -len, -liti. Derfshim, -fshal, -fshan, -fshati. Dobim, -bil, -blen, -biti. Dojim, -jil, -jen, -jiti. Dushim, -shal, dishat.²

E

Enakushne, -na, -nu. Erdezh, -zha, -zhu. Erfan, -fna, -fnu.³

Endejl. Enekrati.

Erjovim, -vil, -viti.

103

F

Figa, -ge.

Fletn, -tna, -nu.

Fentam, -tal, -tan, -tati. Fugnem, -nil, -niti.⁴

G

Goluf, -fa. Gospud, -da. Govt, -ta. Greh, -ha.

Gerba, -be. Glava, -ve. Gorra, -re. Guba, -be.

Gerlu, -la. Gnefdu, -da. Govedu, -da.

Gerd, -da, -du. Gluh, -ha, -hu. Gnil, -la, -lu. Gost, -ta, -tu.

Gladku, glahku. Gorje!

Ganem, -nil, geniti.⁵ Gledam, -dal, -dan, -dati. Glodam, -dal, -dan, -dati. Grejem, grel, gret, greti. Grifem, -fel, -fen, gristi. Godim, -il, -en, -iti.⁶ Govorim, -ril, -ren, -riti. Germy, -mèllu, -meti.⁷

¹ dolbsti, jedkati. ² dišati. ³ resen, kisel. ⁴ pobrišem jo. ⁵ potisniti, premakniti. ⁶ zoreti, celiti se. ⁷ grmeti.

H

Herbet, -bta. Hlapez, -pza. Hrup, -pa.
Hisha, -he. Hvalla, -le.
Hiter, -tra, -tru. Hud, -da, -du.
Hkem, -kal, -kan, -kati.¹ Hetim, hitel, hiten, hiteti. Hlepim, -pel,
-piti. 104

I

Jermen, -mena. Jerh, -ha.² Jifer, -ra.³
Jed, -dy. Jefa, -fe.
Jilu, -la.⁴ Ime, -meņa.
Jasnu. Juter, jutri.
Jegram, -gral, -ran, -rati. Jokam, -kal, -kan, -kati. Jifviram, -ral, -ran,
-rati. Ishem, iskal, -kan, -kati. Jel.⁵ Jet.⁶

K

Kamen, -mna. Kojn, -na. Kol, -la. Kluzh, -zha. Kray, -ya. Kreh, -gu.
Krej, -raja.⁷ Krish, -sha. Kup, -pa.
Kapla, -le. Kerniza, -ze. Kuga, -ge. Kust, kosty.
Kolu, -leffa.
Kesán, -sna, -nu.⁸ Kosmat, -ata, -u. Kratek, -tka, -u. Kriv, -va, -vu.
Ki. Kjè. Kjè.⁹ Kjer.
Kinkam, -al, -kat. Konzham, -zhal, -zhan, -zhati. Kremlam, -lal, -lati.
Kolem, klal, klan, kla[t]i.¹⁰ Kovzhe se, -zhalu, -zhati.
Kratim, -til, -ten, -titi. Koffim, -sil, -shen, -siti. Krotim, -til, -ten, -titi. 105

L

Las, -sú. Les, -sá. Luj, loja.
Luzh, -zhe.
Ledja, -jov. Lejtu, -ta. Liza, -iz. Ludstvu, -va.
Len, lena, -u. Lohak, -hka, -ku.
Lajam, -jal, -jati. Lafem, -fil, -fen, -fit, lasti.¹¹ Lejtam, -tal, -tat.
Lukam, -kal, -kati.¹² Luzham, -zhal, -zhan, -zhati. Lishem, -fal, -fan, -fati. Lejtim, -tal, -teti. Lešhim, -fhal, -fhati. Lovim, -vil, -vlen, -viti.

¹ tkati. ² irh. ³ jezero. ⁴ lepilo. ⁵ začeti. ⁶ iti. ⁷ brazda. ⁸ počasen. ⁹ tja. ¹⁰ V izvirniku "klai", kar je očitno tiskovna napaka. ¹¹ lesti. ¹² kukati.

M

Metsh, -sa. Mojster, -tra. Mrs, mrafa. Myr, -ru.
Megla, -le. Méja, -je. Mira, -re. Mifa, -fe. Mnošheza, -ze.¹ Mrešha, -
šhe. Muzh, mozhy.
Mesú, -sa. Mejstu, -ta.² Mestu.³ Mleku, -ka. Murje, -ja.
Marn, -rna, -nu. Mehak, -hka, -ku. Mlad, -da, -du. Mlazhen, -zhna, -
zhnu. Moker, -kra, -kru.
Masam, -sal, -sat.⁴ Mejnam, -nal, -nan, -nat. Mejsham, -shal, -shan,
-shati. Mermram, -ral, -rati. Mujam se, -jal, -jan, -jati. Maknem
(zastarelo), maknil, -knen, -kniti. Mashtujem, -shtuval, -vati.⁵ Movšem,
-fel, -fen, -vsti, -lesti. Mozhem, -zhil, -zhen, -zhiti. Mnošhim, -šhil, -šhen,
-šhiti. Movzhim, -zhal, -vknen, -zhat.

106

N

Nofh, -fha. Nus, -nosa.
Niva, -ve. Noga, -ge. Nuzh, nozhy.
Nebu, -ba. Narozhje, -ja.
Nagl, -la, -lu. Navajen, -na, -nu. Nov, -va, -vu.
Nezh. Nekar. Noter.
Nappravlam, -lal, -len, -lati. Nešsem, nesl, nesen, nesti. Nosem, nosil,
noshen, nositi. Naredim, -dil, -jen, -diti.

O

Oblak, -ka. Odloha, -loga. Ogn, -gna. Ojst, -ta. Oshtir, -ra. Ovn, -na.
Ozhe, -zheta.
Oblast, -te.⁶ Obluba, -be.
Obistje, -ja. Orošhje, -ja.
Okuli. Okrog.
Obetam, -tal, -tan, -tat. Obrazham, -zhal, -zhan, -zhat. Odlasham, -
shal, -shat. Oppominam, -nal, -nen, -nat. Opprem se, -piral ali operl, -
pret, -preti. Orjem, oral, -ran, -rat. Oterpnem, -nil, -nen, -niti. Obstermim,
-mel, -men, -miti.

107

P

Plut, -ta.⁷ Predel, -la. Pokoj, -ja. Post, -ta. Pust, -ta. Put, -ta.⁸
Pěfa, -fe.⁹ Pěst, -ty. Pila, -le. Podoba, -be. Potrata, -te. Pravda, -de.
Prizha, -he.¹⁰

¹ množica, nemir. ² mesto kot naselje. ³ kraj, mesto kot manjši del površine. ⁴ brzdati. ⁵ maščevati.
⁶ oblast, moč, pravo. ⁷ plot. ⁸ pot (=znoj). ⁹ natezalnica. ¹⁰ navzočnost, priča.

Perú, *perje, peresa*.¹ *Pojle, -la*.² *Predivu, -va*.

Perja[n, -na, -nu. Perjetn, -tna, -tnu. Poredne, -na, -nu. Prafne, -na, -nu.³

Pol. *Pofen. Prost.*

*Param, -ral, -ran, -rat. Pihal, -hal, -han, -hati. Pitam, -tal, -tan, -tati. Piskam, -kal, -kan, -kati. Plazham, -zhal, -zhan, -zhati. Pokam, -kal, -kan, -kati. Pomagam, -gal, -gan, -gati. Posnemam, -mal, -snèt, -nemat. Pozhivam, -val, -zhivat,⁴ -zhivati. Prasham, shal, -shan, -shati. Praskam, -skal, -skan, -skati. Padem, padl, -den, pasti. Pèllem, -lal, -lán, -lat. Pezhem, pekl, -zhen, -pezhi. Pyem, pyl, pyen, pyti. Pledem, pledl, -den, plesti. Pnem (zastarelo), pnel, pnen, pneti.⁵ *Pojem, pejl, pejt, peti. Pofabem, -bil, -blen, -biti. Poshlem, poslal, -slan, -slati. Pravem, -vel, -vlen, -viti. Prosem, -sil, -shen, -siti. Pertim, -til, -ten, -titi*.⁶ *Pustim, -stil, -shen, -stiti.**

108

Q

Qvas, -su.

Qvante. Qvarte. Qvatre.

R

Red, -dú. Rod, -dú. Rop, -pa. Rosfor, -ra.⁷

Rezh rezhy. Riba, -be. Roka, -ke. Rósa, -se. Rofsha, -she.

Rodje, -ja.⁸

Revne, -na, -nu.

Res!

Ranem, -el, -en, -niti. Rasem, rasl, -shen, -sit ali rasti. Reshem, -fal, -fan, -fati. Reshem, -shil, -shen, -shiti.⁹ *Rezhem, rekl, rezhen, rezhi. Ryem, ril, rinem, riti. Redim, redil, rejen, rediti. Rodim, rodil, rojen, roditi. Ropotam, -tal, -tati.*

S

Semejn, -na. Sgvon, -na.¹⁰ *Sharg, -ga*.¹¹ *Shelodezh, -dza. Shovnjer, -rja*.¹² *Shum, -ma. Svej, -ta*.¹³ *Sluga, -ga. Sneh, -ga. Strah, -hú. Strup, -pa. Svjet, -ta*.¹⁴ *Svit, -ta.*

109

¹ pero, listje. ² polje. ³ prazen, domišljav, prazničen. ⁴ V izvorniku – zhat, kar je verjetno napaka.

⁵ spenjati, napenjati, napregati. ⁶ pretiti. ⁷ razor. ⁸ orodje. ⁹ rešiti. ¹⁰ zvon. ¹¹ žarek. ¹² vojak. ¹³ svet.

¹⁴ svet.

Sajne. Saje. Sapovd, -de. Senza, -ze. Shalla, -le. Sheja, -je. Shima, -me. Shkoda, -de. Shpendeja, -je.¹ Shprajna, -ne. Slava, -ve. Smert, -ty. Smety. Sol, -ly. Solfa, -fe. Srezha, -zhe. Svesda, -de.

Shelefu, -fa. Statu, -ta. Slavu, -veffa.² Snamene, -na. Srebru, -ra. Shveplu, -la.

Sam, -ma, -mu. Sabuhlive, -va, -vu. Sdrave, -va, -vu. Selen, -lena, -nu. Slab, -ba, -bu. Sladak sladka -ku. Sladne, -na, -nu.³ Sledne, -na, -nu. Slobne, -na, -nu. Svet, -ta, -tu. Suh, -ha, -hu. Sredne, -na, -nu. Star, -ra, -ru.

Sajtru.⁴ Sabstojn. Skrivaj. Spruti. Sram. Stu.

Sdeha se, -hal, -hat. Sekam, -kal, -kan, -kati. Shivam, -val, shivan, -vati. Shlatam, -tal, -tan, -tati. Shugam, -gal, -gati. Skakam, -kal, -kati. Smejam se, -jal, -jan, -jat. Stergam, -gal, -gan, -gati. Snam, fñal, fñan, -nati. Stopam, -pil, -pati. Svišhgam, -gal, -gati. Sejem, -jal, -jan, -jati. Shajnem shel shet sheti. Shalujem, -luval, -lvan, -vati. Shgem, fhgal, fhgan, fhgati. Shlishem, -shal, -shan, -shati. Shrem, sherl, fhert, fhreti. Shtejem, shtet, shteti. Sijem, -jal, -sijati. Sluřhem, -řhil, -řhiti. Smem, -mel, -meti. Snashem, -řhil, -řhen, -řhiti. Snubem, -bil, -blen, -biti. Stavem, -vel, -vlen, -viti. Svarjen, -ril, -rjen, -riti. Sadim, -dil, -den, -diti. Shivim, -vel, -vlen, -viti. Smerdim, -del, smraden, -deti. Sopim, -pel, -plen, -piti.⁵ Spim, -pal, -pan, -pati. Sturim, -ril, -rjen, -riti. Svarim, -ril, -rjen, -riti.

110

T

Tèzh tizha. Tovarsh, -sha. Tur, -ra.

Tiza, -ze. Troha, -he.⁶

Tèlle, -leta. Telu, -lesa. Tla.

Terda, -da, -du. Teshak, teshka, -ku. Trudn, -dna, -dnu.

Tergam, -gal, -gan, -gati. Terkam, -kal, -kan, -kati. Tipam, -pal, -pan, -pati. Tepem, -pel, -pen, tepsti. Tezhem, tekl, -zhen, tezh. Tořhem, -řhil, -řhen, -řhiti. Tovzhem, tovkl, tovzhen, tovzh. Treřsem, tresl, -sen tresti. Tulem, -lil, -lit. Tajim, -jil, -jen, -jiti. Terpim, -pel, -peti. Teshim, -řhal, -řhan, -řhati. Tizhim, -zhal, -zhati. Topim, -pil, -plen, -piti.

U

Vert, -ta. Veter, -tra. Vezher, -ra. Vogl, -la. Vol, -la. Vořl, -la. Ud, -da.

Vas, -sy. Verl, -la.⁷ Viřha, -he. Uleze, ulz.⁸ Vòla, -le. Vovna, -ne.

111

¹ zaloga. ² čast, dopust. ³ nasladen. ⁴ zgodaj jutraj. ⁵ sopem = diham. ⁶ vbod, žarek. ⁷ ladijska vrh. ⁸ ulica.

Veslu, -la. Veſſelle, -la. Vinu, -na. Vojle, -la.¹ Usta ust.
Velik, -ka, -ku. Vojster, -stra, -ru. Votel, votla, -lu. Uredn, -na, -nu.²
Urn, -na, -nu. Urozh, -zha, -zhu. Ushezh, -zha, -zhu.³
Vednu.⁴ V'édnu.⁵ Verlu.⁶
Vallam, -lal, -lan, -lati. Varvam, -val, -van, -vati. Upam, -pal, -pan,
-pati. Vabem, -bil, -blen, -biti. Vadem, -del, vajen, -dèt. Vèdem, vèdel,
-den, vésti. Udrem, -dril, -dren, -riti.⁷ Vèm, vèdl, vèsti ali vèdet. Veſhem,
veſal, -fan, -fati. Vyem, vil, vit, viti. Ulezhem, -lekl, -zhen, -lezh. Umanem,
-mel, -manen, -meti.⁸ Vòdem, -díl, -jen, -dit. Vòshem, -shil, -shen, -shiti.
Upyem, -pil, -piti. Urem, -rel, uret, ureti. Ufamem, -fel, -fet, -feti. Volim,
-lil, -len, -liti. Uzhim, -zhíl, -zhen, -zhiti.

W

Werzh, wrizha.⁹ Wreg, -gu.¹⁰
Wogat, -ta, -tu. Wrej, -ja, -ju.¹¹
Wugam, -gal, -gati.¹² Wyem, wil, wyen, witi.¹³ Wódem, wodl, -den,
wosti.¹⁴ Wejſhim, -ſhal, -ſhati.¹⁵

112

Z

Zhas, -sa. Zhlovek, -ka. Zhovn, -na. Zhuvaj, -ja.
Zena, -ne. Zhast, -sty. Zheda, -de.
Zhellu, -la. Zvetje, -ja.
Zhern, -na, -nu. Zhist, -sta, -tu. Zhmern, -na, -nu.
Zhakam, -kal, -kan, -kati. Zhudem, -dil, -diti. Zhutem, -til, -ten, -titi.
Zvilem, -lil, -liti.

To je večina korenskih besed, iz katerih je mogoče izpeljati veliko drugih. Tem se je pridružilo še nekaj nedovršilnih nedoločnikov in trpnih deležnikov, ki ne določajo toliko korenskih besed, ampak bolj izpeljanke in sestavljenke in jih je nujno treba poznati.

O izpeljavi in sestavljanju besed

Nekaterim besedam pravimo, da so korenske (*koreninske beſſede*), to so tiste, ki ne izvirajo iz drugih besed, pač pa iz njih izvira veliko drugih besed; zato se imenujejo tudi izhodiščne besede kot *Buh, dobro* ipd.

¹ olje. ² vreden. ³ prijeten, prav zadovoljen. ⁴ P. prevede kot weisslich, kar pomeni belkast, najbrž bi moralo biti wissentlich tj. vedoč. ⁵ nenehoma. ⁶ zelo. ⁷ udarjati, pogrezati. ⁸ tolmačiti, razlagati. ⁹ birič. ¹⁰ breg. ¹¹ brej. ¹² ubogati. ¹³ pretepati, tepsti. ¹⁴ bosti. ¹⁵ bežati.

Iz teh prihajajo izpeljanke in zloženske. Izpeljanke (*odrashene*) so: 113
tiste, ki nastanejo, ne da bi dodali kakšno novo besedo, ampak samo s
spremenitvijo ali z dodanim zlogom korenške besede, kot *bošhje, dobru-*
ta itn. Sestavljenke (*skupflohene*) pa nastanejo iz dveh različnih besed,
kot *bogulubne, dobrovolne, bresdushne, predám'* itn.

Izpeljanke so prav različne; nekatere so glagolske, torej iz glagola,
druge samostalniške, torej iz samostalnika, druge prislovne, torcj izvi-
rajo iz kakšnega prislova in so iz njega izpeljane.

Nekatere pri pregibanju ali tudi v zvezah spreminjajo zdaj *s v f*,
zdaj *d v t*, zdaj *b v p*, zdaj *u v o*, zdaj *h v g*, kadar to zahtevata lepota in
sozvočje besede, kot: *mosh mošha, ruh, je koker v'rogu temnu*, ipd. je
tudi *oppravlam* boljše od *obpravlam*; *odtergam* ne zveni tako dobro
kot *ottergam*, nekaterim je *podtaknem* bolj všeč kot *pottaknem* itn. Zato
bi si morali posebej prizadevati, da znamo razločevati besedne vrste,
ker to nenavadno zelo pomaga pri razumevanju jezika za način pisanja
in razumevanje besed: sicer se bo kaj lahko zgodilo, da bomo napisali,
prebrali ali razumeli kakšno besedo namesto druge, to pa ne sproži
nič drugega kakor zmedo v jeziku in razumevanju.

O izpeljavi iz samostalnikov

114

Skoraj najmočnejša izpeljava je tista, pri kateri oblikujemo samo-
stalniki iz glagolskega nedoločnika z dodatkom, *-je* ali *-nje*. So srednjega
spola in pomenijo delovanje svojega glagola, npr. *dati, danje. Brati,*
*branje. Biti, bitje. Permirivanje*² itn.

Tako so izpeljane tudi tiste besede, ki pomenijo osebo delujočega,
končujejo se na *-ar, -azh, -avz* kot *brati bravz. Permiruvavz*.³ *Kovat.*
Kovazh, ne kot pišejo nekateri *Kovatsh. Sidat, Sidar*, tako tudi *Kollár,*
Skłènar.⁴ *Parnekar*.⁵ *Kluzhar, Teffár. Stenar*.⁶ *Poshlushavz* in drugi.

Sem spadajo tudi tiste, ki pomenijo kakšen narod ali domovino.
Končujejo se na *-an* in tudi sicer kako drugače, kot: *Kraynz, Shtajerz,*
Koroshez, Oger, Nemz, Lah, Rimlar, Lublanzhan, Dunejzhan itn.

Nekatere se tvorijo tudi na, *-ek, -ik, -ivz* in podobno. *Porozhnik*.⁷
Ukafnik, komur je kaj zapuščeno v oporoki. *Kshaftnik* (prastaro) iz
kshaftuvati, kdor je zapisan v oporoki. *Oblastnik. Sapovednik. Tošnik.*
Brivz. Smerdivz idr.

115

¹ prodam. ² merjenje, primerjanje. ³ merilec, P. ima nemški prevod Ziller, prav je Zieler.
⁴ steklar. ⁵ slaščičar. ⁶ tesar. ⁷ poveljnik.

Tako se delajo tudi pomanjševalnice na, *-ak, -ek, -ik, -ezh, -izh, -zhek, -zhez* itn., kot: *Kraylek, Kraylezh, Kraylizhek. Bobek, Rakek, Lonzhek, piskerz, piskerzhek, Tati[zhe]k,*¹ *Tizhek* itn.

O ženskih

Nekatere se tvorijo tudi na *-ast, -ost* ali, *-ust*. Pomenijo krepost ali razvado in so ženskega spola, kot: *Uzhenust. Oterpnust.*² *Zhednost* idr.

Delujoče osebe ženskega spola se tvorijo na *-iza* ali *-ovka*, kot *Klobzharica.*³ *Sidariza.*⁴ *Pastariza. Poshlushavka, Podpihuvavka. Stenarza.*⁵ *Britvarza.*⁶ itn.

Ženske kakšnega naroda ali dežele se poznajo po *-ka, -iza, -kuta* in tudi drugače, kot: *Krayniza, Shtajerka, Koroshella, Nemshkuta, Lahena, Rimlarza, Lublanzanka* itn.

Kakor tudi druge, ki se ravnajo po poklicu in značilnostih moških, kot: *Porozhniza, fmerdlivka.*

Pomanjševalnice pa se končujejo na *-ezha, -ezheza* itn. kot *Kralizheza, tizheza, Breskuvza* itn.

V srednjem spolu se končujejo na *-zhe*, kot: *perijzhe.*⁷ *De[te]ze.*⁸ *Drevze, Drevjizhe*⁹ itn.

O drugih velja, da se končujejo na *-allu, -ellu* ali *-ilu* in so srednjega spola, kot: *Dershallu. Nalivalu.*¹⁰ *Ogrinallu. Glodilu*¹¹ ipd.

Povrh teh jih je še veliko, ki se pri tem zelo razlikujejo in bolj spominjajo na koren kakor na izpeljanko, kot: *Hod. Kalup. Pogled. Prepovd. Prepod.*¹² *Sefshen. Skok. Tek. Trud* ipd.

Iz pridevnikov

jih je tudi izpeljanih zelo veliko in se končujejo na *-ust* ali *-ost* (kakor zgoraj), npr. *Grenkust, Nezhemernost, Vezhnost.*

Druge na *-oba, -ota, -ada, -ava, -uta* ali *-ia*, kot: *Grenkoba, Gerdoba. Hudoba, Hudobia. Gorkoba, Gorkuta.*¹³ *Slepota. Navada. Dobruta. Kurjava.*

¹ natisnjeno je Tatizkek, kar je očitno tiskovna napaka, v Malem besedišu tretja oblika: Tatizhk.
² trdovratnost. ³ klobučarka. ⁴ zidarka. ⁵ tesarjeva žena. ⁶ nožarica. ⁷ peresce. ⁸ V izvorniku Deteteze, kar je verjetno napaka. Pleteršnik ima detetece, detece. ⁹ drevesce. ¹⁰ umivalnik. ¹¹ pisalo, dletec.
¹² prepad, past. ¹³ vročina, toplota.

O izpeljankah iz samostalnikov

Pri teh je večinoma treba paziti na pomen. Tiste, ki naj pomenijo kakšen del telesa, se tvorijo na *-at*, npr. *Glava, glavat. Uhat. Nosat. Herbovat.*¹ *Gorrovat.*² *Rogat*; vsi so pridevniki.

Tiste, ki pomenijo last ali lastnino, se tvorijo: če so moške iz 2. skl. edn., kjer se *-a* sprevrže v *-ov*; če so ženske se *-e* v 2. skl. spremeni v *-ne*, in če so srednjega spola, namesto *-a* postavimo *-ne*, kot:

Pangarzhov, Pangarzhovkene Syn, Pangračev in njega žene sin, *Zeffjarjov, Zeffjarizhene Dvor. Gospudova, Gospena hisha, Komarjovu bedru. Hishne hlapcz. Telesnu vesselle. Serzhna britkust* itn. Če pa tvorimo nedoločne oblike, se končujejo na *-ske*, kot: *Pangarzovsku, Zesarsku, duhovsku, divishku, Gosposku, Kraynsku, Estersku*³ itn.

118

Drugi pridevniki se tvorijo na *-iv, -ov* ali *-uv* in pomenijo kakšno človeško lastnost, kot *Lubesniv. Milostiv* ali *milostuv, navoshliv* itn.

Večinoma pa na *-je* ali *-ne*, kot *Blatu blatne. Resnizhne. Golufne. Veterne. Bofhje*.

Tiste, ki pomenijo kakšno skupnost, se končujejo na *-shena, -shna*, npr. *Drushena. Bratovshena. Svatovshena* ipd.

Samostalniki kakšne lastnosti v prispodobi se končujejo na *-ovna*, kot *Oslovna.*⁴ *Koflovna, Pibrovna,*⁵ *madrovna,*⁶ *koflizhovna* in še več takih, ki kažejo na kožo in kožuhe živali.

119

Samostalniki za kakšen prostor se končujejo na *-za* ali *-iza* in so ženskega spola, kot: *Derumniza.*⁷ *Hlebenza.*⁸ *Leddeniza. Mesniza. Mlezhniza.*⁹ *Moshniza. Pelniza.*¹⁰ *Plevenza. Spovdniza. Sbrojniza.*¹¹ *Sodniza.*¹² *Solniza. Svjetvavniza.* Moški pa se končujejo tudi na *-ek* ali *-ak*, kot: *Koflinek, svinak. Kurnek. Tizhnek. Gosinek. Golobnak.*

Samostalniki krajev, ki so namenjeni za kaj določnega, se končujejo na *-na*: *Parna.*¹³ *Vodarna.*¹⁴ *Refjledarna. Buklovarna.*¹⁵ *Nauzhirna.*¹⁶ *Shtirna.*

Tisti, ki morajo pomeniti kraj, kjer dela kakšen rokodelc, pa se tvorijo na *-ia*, npr. *Oshtaria. Sklenaria.*¹⁷ *Volaria.*¹⁸ *Knigaria* (zastarelo), *buklaria.*¹⁹ *Pasaria. Krajsharia.*²⁰ *Kollaria. Stiskaria.*²¹

120

¹ grbast. ² gorat. ³ avstrijsko. ⁴ oslovska glava. ⁵ bobrovina. ⁶ kunje krzno. ⁷ drvarnica. ⁸ hlebica; Pleteršnik: platnen prtč, s katerim pokrijejo pehar ..., predno kruh vanj vsade.. ⁹ shramba za mleko. ¹⁰ plenica. ¹¹ kašča. ¹² sodni stol. ¹³ senik. ¹⁴ vodni stolp, iz katerega je napeljana voda po mestu. ¹⁵ računovodstvo. ¹⁶ študijska soba. ¹⁷ steklarna. ¹⁸ pivovarna. ¹⁹ knjigarna. ²⁰ krojaštvo. ²¹ tiskarna.

O negotovih [srednjega spola]

Iz glagolov so najpogostejše na -je in -nje kot: *Dijanie* ipd.

Kraji z drevesi in grmi se ravno tako končujejo na -je, kot: *Dobje hrastje. Verbje, Jevshje, Jedlovje, Gaberje, Bukovje, Brešje. Glohovje.* Sem spadajo tudi tiste, ki pomenijo kakšen drug kraj, kot: *Ohlodje. Oblizhje. Snofhje*¹

Drugi kraji se tvorijo s -she ali -ishe, npr. *Ternishe.*² *Sternishe. Wojishe, Wojuvalishe.*³ *Mertuvalishe.*⁴ *Duhovnishe.*⁵ *Ognishe. Gnojnishe. Buqvalishe.*⁶ *Svetvalishe.*⁷ *Mrovlishe.*

Nekatere besede pomenijo zbir določenih oseb in se končujejo na -stvu, npr. *Duhovstvu, Arianstvu. Kraylestvu. Poselstvu.*⁸ *Kristianstvu. Zefarstvu* idr.

121

Prislovi

se skoraj večinoma tvorijo iz pridevnikov. Imajo tudi vse tri stopnje, vendar se ne spreminjajo, ampak vedno ostajajo v prvem sklonu srednjega spola, kot: *Lepu. Lepshe. Narlepshe* in tako tudi vsi drugi.

O glagolih

Vrste glagolov so različne. Nekateri so

Prvotni, iz katerih izhajajo druge besede, deloma glagoli, deloma samostalniki ali pridevniki, kot: *Jem, stojim*, drugi

Izpeljani, kot *pojem, postojim*. Ali

Začetni, ki pomenijo začetek, kot: *perzhejna se, se unema, unamla, se fashiga, se fasmoda, fastaja, se dany*. Ali

Ponavljalni, ki izražajo ponavljanje, kot: *on poseda kjerkol more. Povsod postava, postopa, polega. Krajsham. Pojedam, pojedujem. Potratujem. Spominujem.*⁹ *Ukasujem*. Ali

122

Želelni, ki izražajo veliko željo po čem, kot: *fhellim jesti. Mene skerby umreti. Mene serby vedet*. Ali

Nikalni, ki nasprotujejo lastni korenski besedi. Tvorijo se z *na-, ni-, no-*, kot: *grem, nagrem, kedej, nekedej, imam, nimam, oshem, notshem*.

¹ blazina ali vreča pri nogah. ² trnje. ³ bojišče. ⁴ morišče. ⁵ samostan. ⁶ knjižnica. ⁷ svetovalnica. ⁸ poslaništvo. ⁹ premišljujem.

Pomanjševalni, ki zmanjšujejo kakšen pomen. Tvorijo se s *per-*, kot: *persreblem*, to je *pomalu sreblen*, *perpevam*, *voda perwiva*.¹

Posnemalni pomenijo, da se kdo ali kaj vrže po kom ali čem, kot: *ifdovjati*, *poozhetit*, sicer se to izrazi tudi z več besedami *po Ozhetove shari sorti* ali *shegi*.

123

Zadostilni, ki izražajo kakšno zadovoljenost. Tvorijo se s predlogom *na-*, kot: *nagledam se*, *najem se*, *napyem se*, *navelizham se* ipd.

Sem spadajo tudi glagoli, ki izražajo **trajanje**, kot: *spisujem*. *Sprashujem* ipd. Tvorijo se na *-am* ali *-ujem* in s predlogom *is*, *s'*, tako da so to sami sestavljeni glagoli: *obyskujem* ali *obyskavam*, *okopujem* ali *okopavam*.

O sestavljenih besedah / in kako jih spoznamo

Tako samostalnike, pridevnike, glagole kakor prislove lahko sestavljamo z drugimi govornimi deli.

Nekatere sestavljamo iz dveh samostalnikov, od katerih vsakega posebej vseskozi sklanjamo, kot *hishnematik*.² Drugi se sklanjajo samo v enem delu, kot: *Spevorezhnik*.³ *Ojstrovid*, *bistrovid*.⁴ *Strupovid*.⁵ *Kollomas* ipd. *Shrovottek* je nekdo imenoval neko reko in je hotel reči toliko kot to, da je besedo izpeljal iz *Shroke*, *vodne tek*, pomeni pa pač širok vodni tok.

124

Druge se tvorijo tudi iz splošno rabljenih besed in predloga, kot: *perlejtne*, *perludne*, *poshreshne*, *Predmejstu* ipd.

Te predložne besede imajo včasih čisto poseben, včasih pa povsem nasproten pomen, zato je treba v govoru prav posebej paziti na njihov samostalnik, da jih nikoli drugače ne pišemo, ker pomenijo kaj drugega. *Neffem*, *okuliperneffem*. *Mirem*, *famirem*.⁶

Sledi več kranjskih predlogov. Iz tega lahko vidimo način, kako se izbirajo, ali se učimo, kako sestavljamo enostavne. Navajam jih z besedo *fhenem*.

¹ curlja, spodkopava. ² hišni malik. ³ pesnik, rimač. ⁴ ris. ⁵ bazilisk. ⁶ zamerim, padem v nemilost.

H', k'
is, s'
if, f'
naprej
nafaj
nastran
noter
O, ob
od
okuli
Per
pod
pre
prejk
prezh
pruti
res
ref
fa
skup
skupej
skus
spre
super
v'mejs
vonkej
zhes

} gnati

125

Take sestavljenke so v govoru vseskozi uporabnejše, kjer so koren-ske besede že povsem zastarele in so postale neuporabne, kot: *Prem*,¹ *opprem*, *podprem*. *Taknem*, *pertaknem* *dataknem*. *Pnem*,² *napnem*, *fapnem* in prav veliko podobnih.

¹ podpiram. ² spenjam.

Kranjske slovnice

126

Drugi del**O skladnji***(Od skupskladanja teh bessedy)***Uvodna opomba**

Skladnja je povezava nekaterih ali pa tudi vseh delov povedi, iz katerih izhaja popolno razumevanje govorečega. Poved pa je popolna takrat, ko besedno zaporedje dobi popolno razumljivost, ki včasih obsega tudi eno samo besedo; to pa mora biti glagol kot: pojdi, teči, piši itn. Zato nekateri pravijo glagolom tudi »glavne besede«, ker brez teh ne pridemo do popolnega stavka. Nepopoln pa je, kadar manjka glagol, kot: *Lublanske semejn*, kar je le nepopolno razumljivo, ker ne vemo, kam meri govor.

Brez prave skladnje, ki mora biti urejena po osnovnih slovničnih pravilih, imamo lahko vsakega kranjskega govornika, pisca in pesnika samo za nepazljivega packača in mazača, ki s svojim divjim klestenjem tako močno onečašča in uničuje lastni materni jezik.

127

Pričujoča skladnja je urejena po sedmih stavčnih delih, največ njenih pravil pa po naravi, tako da jo je mogoče opazovati tudi pri uporabljanju najboljših jezikov, s tem pa se bo zgodilo, da se bo mogoče hkrati napol naučiti vsak drug jezik.

PRVO POGlavJE

§ I.

O samostalnikih

Preden pridemo do skladnje členov, je treba vedeti, da *ta, ta, to* niso samo členi, ampak tudi zaimki, ki lahko v govoru stojijo sami namesto samostalnika: *Ta je tega tepl* ali *ta je ti tu predalla*.

Členi

1. Sta predvsem dva, in sicer določni, kot *ta, ta, tu*, in nedoločni, in sicer: *en, ena, enu*.
2. Člen je prav pogosto lepo izpuščen, ker je že dovolj nakazan s končnico bodisi pridevnika ali samostalnika, npr. *Al navidesh Gospuda pred tabo? Kedu bode enemu ptujemu sabstojn tlako della!? fa tu moje, inu tvoje se uffe pravda. Pokrite se! mi smo ti nashi*.
3. Člen se mora s svojim očitnim ali skritim samostalnikom ujemati v številu, spolu in sklonu; *Ta Brat je unemu perjatlu en metsh k'smerti enega sovrafhneka dal*.
4. Pogosto uporabimo člen, da v govoru kaj poudarimo, kot: *Inu tu en hlopez? kajpak de, ta mlade, inu ta stare, uffe more umreti*.
5. Pri določanju člena se ne smemo ravnati po nobenem drugem jeziku, torej se rече *ta otrok*, das Kind, *ta mifa*, der Tisch, *tu sonze*, die Sonne, ne pa *der Kind*, *die Tisch*, *das Sonne*, s čimer se Lahi in Kranjci v tujih deželah najprej izdajo; kakor nasprotno tudi Nemci, ko pridejo na Kranjsko, govorijo *ta sonze*, *tu otrok* itn. Ti členi imajo v vseh jezikih nekaj posebnega, zato so pri učenju kakšnega jezika tudi najnujnejši in najtežji.

128

§ II.

O ujemanju spola

Spol ugotavljamo bodisi po pomenu ali po končnici. Torej so

Moškega spola¹

po pomenu vsa moška imena, moški častni položaji, opravila, obrtniki kakor tudi imena mesecev in tistih, ki so moškega videza in

¹ V izvirniku pomotoma besedi nista oblikovani kot naslov.

129

se upodabljajo kot moški: npr. *Anſhe, mosh, piſſár. Beſſjednek.*¹ *Vajvoda. Prajs* [ali] *Borkush.*² *Kraynz, Lah, Mejstnir* ali *Mejstjamest.*³ *Lucifer, Sathan, Mihel,*⁴ *Prosenz.*⁵ *Gruden,* Kristusov mesec (iz zlatih časov imenovan tudi Saturnus, ker je bila v zadnjem mesecu navada, da je hlapec jedel pri isti mizi z gospodom, zakaj v tistih časih ni bilo razločevanja ne med stanovi ne med ljudmi). *Sever.*⁶ *Zirok.*⁷ *Kraylomozh.*⁸ *Smertonos.*⁹ *Burovz.*¹⁰ *Hervor.*¹¹ *Mejsez.*¹² *Pondelk* ipd.

Po končnicah so moški na *-b: Hrib,* na *-d: Gad,* na *-f: Britof,* na *-g: Dolg,* na *-k: Semek,*¹³ na *-l: Gridel,*¹⁴ na *-m: Zhesram,*¹⁵ na *-n: Skremen,*¹⁶ na *-p: Sokup,*¹⁷ na *-s: Vus,*¹⁸ na *-t: Kabath.*¹⁹ *Leket, lekat,*²⁰ na *-z: Obez*²¹ (zastarelo). *Tezh* ipd. Nekatere od teh najdemo pri korenskih besedah in zglelih, sicer pa se je treba vsega naučiti z rabo.

130

Ženskega spola

Po pomenu so to vse tiste, ki imajo žensko ime, opravilo ali podobo. Item imena rek, mest, vasi, otokov, dreves, štirje deli sveta ipd. kot: *Nesha. Kathra. Shpella. Lèshpeta,*²² *Pagoda,*²³ *Mozhirna, Lula.*²⁴ *Vila, Vilna.*²⁵ *Draſhene, Draſhize.*²⁶ *Knishena.*²⁷ *Periza. Pesterna. Lublanza, Dunava, Sava. Kerka. Radolza. Goriza. Hrushka* ipd.

Potem so nekatere med temi moškega spola, kot: *Kamnek, Terft* in še nekatere. Druge so celo tudi srednjega spola, kot: *Ternovu. Krakovu. Poſſjavje* in še nekaj drugih.

Po končnici so ženskega spola tiste, ki se končujejo na *-a* ali na *-ast, -ost* ali na *-ust* pa na *-uv* in *-ovd,* kot: *Sila.*²⁸ *Narka.*²⁹ *Sosedena. Pohlevnost. Golust.*³⁰ *Sapovd. Prepovd. Spovd. Molituv* in več takih.

Srednjega spola

131

So tiste po pomenu, ki jih ne moremo jemati ne k moškim ne k ženskim, kot: *Serze. Oblizhje* idr., ki pa so lažje.

Po končnici spoznamo, da so srednjega spola, če se končujejo na *-u, -e, -je, -she, -ishe, -allu, -illu, -stvu, -sku,* kot: *Klobku. Jagne. Drevje. Dopje.*³¹ *Sibanje. Terſhishhe. Kresallu. Kadilu. Gospostvu* in še več takih.

¹ odvetnik. ² Prus. ³ župan. ⁴ (nadangel) Mihael. ⁵ januar. ⁶ jugovzhodnik. ⁷ zahodnik. ⁸ planet Jupiter. ⁹ planet Mars. ¹⁰ Veliki voz. ¹¹ Severnica, polarnica. ¹² Mesec = Luna. ¹³ srnjak. ¹⁴ osnik pri vozu. ¹⁵ sleme pri stiskalnici. ¹⁶ škrapel, neka utež. ¹⁷ avtor, začetnik, kolovodja. ¹⁸ voz. ¹⁹ prsni oklep. ²⁰ laket. ²¹ republika. ²² Elizabeta. ²³ boginja lepega. ²⁴ boginja slabega vremena. ²⁵ peklenska furija, čarovnica, Hekata. ²⁶ peklenska boginja, duhovi. ²⁷ kneinja, po Pohlinovo grofica. ²⁸ sila, velika množina. ²⁹ zapor, prepoved, razsodba. ³⁰ golost. ³¹ lesteneč, viseči svečnik.

Opomba

Ti spoli pa niso tako splošni, da ne bi bilo sploh nobene izjeme. Nobeno pravilo ni brez izjeme. Tako so *Burja*¹ in druge ženskega spola zaradi končnice, čeprav so vetrovi po pomenu moškega spola, pa *Dunej* je moškega spola, čeprav so sicer mesta ženskega spola, ravno tako je moškega spola *Hrast*, čeprav so sicer drevesa ženskega. Z vsakdanjo rabo se naučimo vseh spolov, zato bi bilo odveč, da bi tukaj še kaj dodajali, kar pa je bilo navedeno, je bolj za olajšavo tujcem kakor iz potrebe.

§ III.

132

O skladnji samostalnikov in pridevnikov

1. Samostalniki vlečejo pridevnike za sabo po sklonu, številu in času, npr. *en dobr Ozha deršny svoje otroke k' bošnjemu strahu.*
2. V sklanjatvi je sicer samo 7 sklonov, vprašalnic pa je veliko več, vendar se vse ujemajo z enim od teh 7 sklonov. V skladnji moramo ta vprašanja kar najbolje povezati. Za pomoč navedimo zgled: *Tvoja uffegamogozhna roka o Gospud je nam od fazhetka tega svejta tolkajn, inu toku velike zhudne della na femli poka falla.*

vprašanje	}	Kdo česa komu koga ali kaj o kdaj kje	}	odgovor	}	tvoja vsemogočna roka sveta nam toliko in tako velika čudovita dela o Gospod! od začetka na zemlji
		O kom, s kom, kako, kam itn.				

Iz tega sledi: da vprašanje in odgovor morata priti na isto končnico, npr. *kje ste ve dve bile?* ni prav odgovorjeno, *sma na pojlu bile*, ampak *smo bile*. Enako je prav povedano, *kje sta pred eno uro bila?* odgovor,

133

¹ severnik.

sma ribe lovila, ne smo ribe lovili. Gre namreč za dvojino, torej ne smemo odgovarjati z množino. Na tiste, ki imajo le eno ali dve končnici, pa odgovarjamo s tisto, ki jo imajo, *skus kajfeno oblast?* odgovor s svojilnim pridevnikom je *skus predpeklensko, predmejstno* ali *skus predpekla, predmejsta. Komu?* ali *kam? pred pekl. Pred mejstu.*

2. Kadar včasih trčita skupaj dva samostalnika, lahko sicer enega, ki ne spada k stvari, postavimo v 2. končnico, bolje pa je, če ga tvorimo s svojilnim pridevnikom v isti končnici, številu in spolu, torej kot da bi oba spadala k isti stvari, npr. *Dobruta tega Gospuda slufše k' hudobii tega hlapza,* ali *Gospudova dobruta shlufše k' hlapzovi hudobii.*

Tako se delajo nemške sestavljene besede. Hausvater *hishne Ozha,* zirkovna *strèha* itn. Take besede pogosto lahko povemo po kranjsko tudi z eno besedo, kot: *Listmarneki,¹ Pismošnalzi,² Dobropishnost, Samoderfhek.³ Samoderstvu⁴* ipd.

134

Kadar pa imamo na obeh straneh enako tekočo besedo, jo tudi sklanjamo na obeh straneh, kot: *Samerogazh,⁵ Samegarogazha* itn. *Hishnemalik, hishnegamalika. Shivvogl,⁶ fhivegavogla* itn. To se dela kakor pridevnik z njegovim samostalnikom.

3. Tukaj lahko opozorimo tudi na števniko, pri katerih je treba posebno paziti na to, da razen za *edn, dva, tri, shtirje* naslednjo besedo zmeraj postavljamo v 2. sklon. Na primer *stu glav, trideset hish, dvanajst rajnsh.* Tako je tudi pri drugih besedah, ki so enake števnikom: *Malu dobreh, vezh hudeh. Kolkajn mosh, tolhajn shen. Kalku dnarjov?* Odgovor, *tri rajnsh, inu dve petize;* sicer pa vsakokrat z 2. sklonom *pet petiz, inu shest rajnsh. Toku⁷ je tolkajn veliku stu nadolshneh otrok moglu pokonzhaneh biti?* To bo vseskozi treba upoštevati pri glagolski spregatvi.

Edn, ena, enu lahko rečemo tudi v množini: *Eni, ene, ène,* nekateri.

4. V primerniku dodajamo *bel, koker, zhes, zhe, veliku, vezh,* s tem so povezani skupaj, kot: *Mojster more vez[h]⁸ fnati koker fant. Zhes dalej, lubshe. Zhe wogatejshe, skopejshe. Veliku hujsh koker Nero.*

135

5. Presežnik ponavadi spremljajo besede *med, mejd, is, od, v'.* *Nartabulshe v' sholi. Narwogatejshe med usemi. Narlepshes is useh lepeh, med lepeme, useh lepeh. Ta narjefizhnejshe mejd shename* ali *teh shen.*

¹ na str. 24 izvirnika ima P. obliko zapisa *Liftmarnek*, za pisanje priden študent. ² pismouki

³ monarh. ⁴ monarhija. ⁵ samorog. ⁶ živ ogel (kos žerjavice). ⁷ najbrž je prav Koku, - zaradi vprašaja na koncu stavka. ⁸ v izvirniku je vezk, kar je očitna tiskovna pomota.

Nar lahko postavljamo pred členom ali za njim, vendar od tega nikoli ne smemo ločiti presežnika; to je namreč pri Kranjcih nekaj posebnega, zato je to tudi treba obdržati.

Z 2. sklonom

Se tvorijo pridevniki želje, zadovoljstva, krivde, potrebe, zanikanja ipd. *Poln sod sladkega vina, Kruha sèt, lazhen. Dnarjov fhellån. Nauredn moje gnade. Umetalne svetega pisma. Ptujeh grehov dejlefhne. Spomliv minejzheh rezhy. Smerte ali smerty kriv. Pomuzhe potrebn* in vsi drugi, katerih drugi sklon zahtevajo glagoli.

3. sklon

Pridevniki, ki ustrezajo glagolom, pri katerih je zahtevan 3. sklon, se tudi tvorijo v 3. sklonu. *Sam sebi shkodliv. Svojemu Gospodarju fvest. Brat ni bratu podoben. Nabosh Zeřfarju lub, ne perjetne. Enemu perjafñ, temu drugemu sovrafhne* ali *sovrařh. Kar je k' řdravju potrebnu.*

136

4. sklon

Skoraj vsak pridevnik ima lahko ob sebi 4. sklon s predlogom ali brez njega. *Na svojo dolřnuust pořablen. Eno moshno dnarjov dolřhan. Ti zherni řamurzi so beli na řobeh.*

S 6. sklonom

Se lahko tvorijo skoraj vsi pridevniki, kadar stojijo ob glagolih, ki zahtevajo 6. sklon. *Od jeře bolan. Od straha bled. Od treska gluh.*

S 7. sklonom

Se veže zelo veliko pridevnikov, kot: *S' njim v' red poredn. Pod nusam smerkov.*

DRUGO POGlavJE

O skladnji zaimkov

1. Na splošno se zaimki uporabljajo kakor tisti samostalniki, namesto katerih stojijo.

Moj Gospud, moja Gospa, moje dellu, v' nasheh hishah itn. 137

2. Osebni zaimek *Sebe* ali *se* je uporaben v vseh osebah, vendar mora spadati k zadnji končnici in mora biti z njo v istem številu, sicer se ne uporablja. *Jest sem sam sebe : ti se sebe prewodl.¹ Mi smo sami sebi: vi ste sami sebi: ony so sami sebi shkoduvali. Va dva dellata sama sebi hudu;* vendar ni mogoče reči *jèst sebi pohujshanje sturim*, ampak *jest vam pohujshanje sturim, on je njega udarl.* Isto je treba upoštevati pri besedi *svoj*. Zato se reče: *jest sem sam svoj: vi ste sami svoji* itn.; če pa ne spada k osebi, se uporabi *njegov* ali *njene*. *Ona je svoj prepert² fa njeno pezho, inu fa njegovo srajzo dalla. Dalila je Samsu[n]u³ njegove lase ostrigla.*

Treba je še dodati, da je takrat, ko bi kakšen zaimek zaradi predloga moral biti v 2. sklonu, zaradi pešajoče rabe prestavljen iz 2. v 4. sklon. *Per nas, favle⁴ tebe, fnotrej vas* ipd.

3. Osebni zaimek *Vi* se uporablja zdaj za 2. osebo množine, zdaj za 3. osebo edninc, *ste vi shlishali, ste Vi shlishal*, in tako se tvori pridevnik ali deležnik tudi v ednini. 138

4. Za nemško obliko vikanja s *Sie* v kranjščini je treba povedati tole: da se glagol postavi bodisi v 3. osebo ednine, *ste shlishal* (oče), ali *shlishala* (mati), ali pa je postavljen v množino: *so shlishali*, kot da bi jih bilo v resnici več, ki naj bi bili slišali; tak *vi* ali *ony* pusti pridevnik ves čas neovirano v ednini, *so vashnost shlishali? Gospud Ozhe so toku ukafalli. Gospa Teteka⁵ so mene redili.* To je za Kranjce še zadnji udarec, na katerega pogosto naletijo v nemški govorici, ker hočejo nemščino ravnati po kranjščini, zato slabo zveni *der Herr Vater habens geschafft, die Frau Mutter haben sie es gesagt* ipd., ker je to pač čisto poseben način izražanja v kranjščini.

¹ prebodel. ² predpasnik. ³ v izvorniku Samsomu, kar je očitna tiskovna napaka (Prim. izvornik str. 141.). ⁴ najbrž zavoljo. ⁵ tetka.

5. Oziralni zaimki, ki se vedno nanašajo na kakšno drugo, v govoru že prej omenjeno besedo, se s to ujemajo v številu, spolu, ne pa vedno v sklonu. *Taiste, katirega hisha je pogorella, je od streshnega slemęna powit¹ na mestu oblefhal.* 139
6. Obstajajo tudi nepremični oziralni zaimki, ki stojijo namesto premičnih. *Ta Svęr, katiro sem videl, je bla ena lesiza. Na zhim mene spofnash? Nej viffy, na komer otshe. Hisha, ke se slon² imęnuje.*
7. *Ta, leta, une, taiste* so prav pogosto postavljeni v srednji spol, čeprav je samostalnik, namesto katerega stojijo, moškega ali ženskega spola. *Greh, tu, tu!* je *ta perve urfshoh uffęga slega. Tu je moj put.³ Tu je ta navadna molituv. Sem spada tudi kedu ali gdu. Kedu je moj Ozhe? kedu je moja mate? kedu so leti ludji?*

Dodatek

O ujemanju več samostalnikov

1. Kadar v govoru trči skupaj več prvih sklonov, se glagol ujema najprej s prvo osebo in potem z drugo; če pa prvi osebi nista skupaj v govoru, se ujema z naslednjo izmed mnogih, vendar mora vedno biti v množini. *Jest, moj Ozhe, inu tvoja Sestra imamo tebe prov radi. Jest, inu ti sma hzirina otroka. On, inu ti sta se prov flo podobna.* 140
Tvoja slava, tvoje imę, inu tvoja hvalla bodo uffellej, inu vekumaj obstalli ali pa tudi z najbližjo besedo, *hvalla, obstalla.*
2. Množinski samostalnik lahko postavi glagol tudi v množino. *Endejl ludy so Worsht issekuvalli: en dejl so jedy na mife nosili: en dejl pęshęzhov so bili od kojnekov v' vodo fapodeni: en dejl so se moshku ti sovrafhni troppi pruti postaveli.*
3. Pri enem ali več samostalnikih je tako kot sicer glagol neredko postavljen v množino tudi pridevnik. *Ogn, tozha, sneh, led, inu puh teh viharjov, katiri sturę po njegovi beffedi. Mladenzhi, inu deklizhi, ti stari is temi mlajshemi imajo tu imę tega Gospuda hvalliti. Zhlovek is Bogam, Buh is zhlovekam uffę samoreta. Udove, sakonske fhene, inu fapushene deklizhi so usmiljenja uredne.*

¹ pobit. ² tj. Pri Slonu. ³ znoj.

Po teh zgledih vidimo, kako se pridevnik in glagol ujemata z uglednejšo osebo ali tudi z uglednejšim spolom, in sicer najprej z moškimi, potem z ženskimi in nazadnje, če ni nobenega od teh dveh, s srednjimi. *Hisha, vert, shena, inu otrozi so bli super ozhetovo volo prezhufeti. Serze, stran, urat, glava, inu fobji mene bole.*

TRETJE POGLAVJE

141

O skladnji glagolov

1. Vsak glagol, razen če je v nedoločniku, mora imeti odkrito ali skrito končnico, s katero se ujema v osebi in številu. *Jest lubem Boga. Pisalli bomo. Zhe se sdrav, je dobru, jest sem sdrav.* Sem spada zgornja opomba o *vi, ony*. Poznamo tudi poseben način, da povedni naklon izražamo z vcelelnim, kot: *Popadi njega jest, inu verfi njega v' mlako*, ta se večinoma uporablja v pripovedovanju in navajanju lastnih dejanj.
2. Namesto osebka v prvem sklonu lahko stoji glagol v nedoločniku ali kar cel stavek. *Upat stury zukat. ¹ Uffakemu upat ni dobru. Dobru fhiveti stury dobru umreti.*
3. Glagol v nedoločniku je lahko v vlogi 4. sklon. *On namore mene fhivega videt.* Vse to je treba vedeti tudi o vseh drugih glagolih.

Glagoli s 1. sklonom

So glagoli, ki se vežejo z dvema prvima sklonoma. *Ti stari so sami svoja bolefn. Teh lubeh kregi so enu ponovljenje te lubefne. Ti se shimen,² bosh pak Cefas imenuvan. Tu mejstu, katiru se klizhe Najm. Ti stari gratajo dvakrat otrozi. On tesh, trefl vinu pye. Ostanem en ponishne hlapcz.*

142

Z 2. sklonom

Se uporablja veliko glagolov. *Ta mladenzh je nagle smerte umerl. Ta fant je enega dobrega upanja, ene dobre glave. Vasheh rok se uffse prime. Se Judov boju. Pokaj mene tatvine dolshish? Kader je tebe rajmnotaistega³ greha oppominal, katirega se ti njega obsodil, se serdit postal ipd.*

Posebno pa se za 2. sklon ponujajo glagoli pomanjkanja. *Nimam starshov. Meni dnarjov manka. Kruha stradash? njega nodolshne kryvy tebe sheja? ipd.*

Tudi glagoli dotika hočejo imeti 2. sklon, čeprav se delajo tudi s 4. sklonom s predlogom *fa*. *Se dile datikam, primem, derfshim, perjemam ali fa dilo.*

¹ Kdor si upa, zagradi (priložnost). ² Šimen, tj. Simon. ³ prav tistega.

S 3. sklonom

Zdaj kakšni osebi, zdaj kakšni stvari ustreza zelo veliko glagolov. *Dam tebi ta dar, ke meni odpustish, de sem se tebi toku flo pruti postavel. Meni je blu narozhenu, tebi srezho voshiti, de se uffakemu pomagati; nobenemu shkodovati volán. Ufemi njemu Klobuk, katire meni shlishe.*

Sem spadajo vsi glagoli, ki pomenijo dajanje, uslugo, pomoč, ukaz, željo, odpor, korist ali škodo. Kakor tudi veliko sestavljenih, kot: *tebi perstopem, perskozhem. Povej meni, oblezhi njemu sukno.* Tukaj to omenjam zato, da bi videli, kako ne bi bilo prav, če bi se pri sestavljenih glagolih ravnali po osnovnih, ker so ti v rabi neredko neenaki, kot: *jest tebe pustim. Tebi jest odpustim* itn.

143

S 4. sklonom

Lahko postavimo vsak tvorni glagol. *Uffi dobri duhovi hvallejo Boga. Sposhtuj Ozheta tvojega, inu Mater tvojo, de bodesh dolgo shivel na semli. Katire svoje starshe na wuga,¹ je brez Boga.*

Uzhim in prosem sta lahko tudi v trpnem pomenu povezana s 4. sklonom. *Jest tebe Grammatiko uzhim. Ti bosh od mene Grammatiko uzhen. Ti bosh eno dobruto proshen.*

[S] 6. sklon[om]

S predlogom *od* stoji skoraj pri vseh glagolih trpnega pomena. *Ti bosh od mene lublen, Turki so od Kraynzov v' tek, v' wejh² fagnani bili.* Vendar tudi v tvornem pomenu: *Smert mojha od fhene lozhe. Pojdite prezh od mene vi prekleti! Od Ozheta, inu Matere ufeti.*

Taki glagoli so: *Prejmem,³ ufamem, odpëllem, odjidem, smaknem, fdershim, kupem, shlishem* in še več s takim pomenom.

144

S 7. sklonom

Z nemalo glagoli se uporablja tudi 7. sklon. *Raki jemlejo is mejszam gori. Jest sem v' stanu petstu korazov ob eni sapi is tabo k' nogam hoditi: Samson je Filistarje iz eno oslovo zhellustjo powil. Te buqve so is posebno mujo skupiŕslofhene ble. Aaron je enu telle is zhistega flata ifli. On se zhes namarsheno⁴ teh mladeh ludy toŕhe.*

¹ ne uboga. ² beg. ³ v izvorniku tisk. napaka: prejmen. ⁴ nemarnost.

O deležnikih

Če glagoli na *-am* to spremenijo v *-al*, nastane pretekli deležnik tvornega pomena; *-am*, prestavljen v *-an*, pa naredi pretekli deležnik trpnega pomena. *Dam, dal, dan. Plazham, -zhal, -zhan* itn. Vendar je med temi nekaj izjem, ki jih je mogoče najti v zgoraj navedenih korenskih besedah ali jih moramo pričakovati v kakšnem temeljitem slovarju.

Tisti na *-em*, ki se ravna po prvem vzorcu, tvorijo deležnike na *-il* in *-en, lozhem, -zhil, -zhen* idr., po drugem vzorcu pa jih tvorijo na *-al* in *-an, Perem, pral, pran*.

Med temi je nekaj izjem, ki *-em* spremenijo v *-el* in *-en*. *Grifem, grifl, grifen. Tepem, tepl, tepen. Dapadem, Jesdem, Predem, Strashem* idr. imajo nedoločnik na *-sti, Gristi, tépsti*, nekateri pa se držijo splošnega pravila, *strashet* ali *strashiti, ihtit*.¹ *Kushnit, miret, mislet, najdet, odeti, pozheti, pluniti. Pejti, spomniti* ipd.

145

Drugi tudi spreminjajo *-em* v *-il* in v trpnem pomenu v *-en*. *Kurem, -ril, -rjen, kuret. Kupem, pil, plen. Pokryem, -kril, -kryen* ali *-krit. Pojdravem, -vel, -len. Shvezhem, -zhil, -zhen. Zvedem, -dil, -den, zvesti* ali *zvediti* idr.

Glagoli na *-em* so obsežni. Komaj da jih je mogoče omejiti z veliko pravili. Gre mi za kratkost, zato naj bo dovolj, da sem to samo omenil.

Glagoli na *-im* to v preteklem deležniku tvornega pomena spremenijo v *-il*, v trpnem pomenu pa v *-en*. *Terdim, -dil, -den*. To splošno pravilo ima spet nekaj izjem, ki se tvorijo na *-al* in *-an* ali tudi na *-el* in *-en*, celo na *-ul* in *-en*. *Derfshim, -fshal, -fshan. Terpim, -pel* idr. Treba se je torej naučiti njihove prave rabe, dokler ne pride na svetlo kakšen pravi slovar.

Namesto sedanjega deležnika se kar dobro uporablja nedoločnik. *Jest sem njega tekozhenga videl* se prav dobro reče, *sem njega videl tezhi*.

146

Dodatek

O nemški besedici Man

Ta Man tvorijo Kranjci s se v trpnem pomenu. *Se prave, se rezhe. Buh se ima lubiti. Sa en bolne fhelodez se more dobru vinu pyti*.

¹ Lahko ihtiti v pomenu jeziti ali ihteti.

Če pa govorimo sami o sebi v trpnem pomenu, uporabimo za Man kak drug odkrit prvi sklon. Man wird von den Gottlosen beunruhiget, *od bresdushneh bodo ti dobri, ti nadolſhni nadleſhuvani.*

O nemškem Es

1. Es se pri brezosebnih glagolih tvori s *se*. *Toku se pregody, permire, prave, govory. Meni se sdy, vide* itn.

Kadar pa Es stoji pri takem glagolu, ki ne trpi *sebe* ali *se*, ga povsem izpustimo. *Smislovedneki¹ se smishlujejo, Pergodinski pisarji² pravejo, perpovedujejo.*

147

Vendar se v kranjščini v tem primeru ne smemo ravnati po drugih jezikih; v nemščini namreč pravim: *es gefreuet mich*, v kranjščini pa moram reči, *mene veſſelly* ali *jest se refvesellim*, *mich wundert es, jest se zhudem*, ne *meni* ali *mene se zhude*. Na to je treba posebno paziti pri prevajanju.

¹ pesniki. ² zgodovinarji.

ČETRTO POGLAVJE

O skladnji predlogov

Predlogi potegnejo stoječo besedo za sabo v sklon, ki ga zahtevajo. *Sovraščne zhlovek je luleko med pshenizo usejal. Spy fa miso.*

Tisti v prvi sklanjatvi, pri katerih je 4. sklon enak prvemu, ohranijo tudi pri njih stoječi predlog v prvem sklonu. *En dobr duh je on is sabo v' hisho pernesl. To velja po stanju stvari tudi za zaimke, ki nimajo 2. sklona. Kader se ti toku blifu mene, bodem jest fhe tu namest tebe sturil. Na fdravje vas.*

PETO POGLAVJE

148

O skladnji prislovov

1. Časovna mera ali podaljšanje časa na vprašanje: kdaj ali kako dolgo se dela s 4. sklonom. *Shafti! bode she tu lejtu prefhivel. Tu lejtu je umerl. En dan ima on odloh. To nuzh nisem zol nezh spal.*
2. Prislovi merc ali števila zahtevajo, da je beseda, ki jim sledi, v 2. sklonu. *Dvanajst bofhjèh jogrov. Shest je verzhov te vodę v' Kani Galileji. Malu pamete, veliku srezhe. Nezh ni dobrega vezh shlishat.*
3. Besede mere, časa, vrste, uteži in oddaljenosti se tvorijo s 4. sklonom. *Posavske must je eno uro od Lublane. Ta sod derfhy en veder. En mirnek pshenize vela shtire petize. Pojdi v' mejstu, ter kupi fa tri sovde kruha. Koku delezh je v' Krayn? tri ure.*

ŠESTO POGLAVJE

O skladnji medmetov

Medmeti so na splošno nepregibne besede, vendar nekateri zahtevajo ob sebi določen sklon. *Bloger se je tebi! gorje, inu joj meni! O mene nasrezhno! O jest nasrezhne zhlovek! O te urafshje fshivale! en Orl. O teh sarobleneh kmetezhov!*

¹ komaj.

SEDMO POGlavJE

149

O skladnji veznikov

Vezniki imajo to lastnost, da povezujejo stavek. *Redke so zirkve, inu Duhovnishá, shafti njuh bode tolku, koker je oshtarij v' mejstu, al ponozhneh sten fá vasuvanje v' predmejshtah, inu na kmeteh.*

Med *temuzh* in *ampak* je ta razlika, da takrat, ko sta povezana stavka o različnih osebah, postavimo *ampak*. *Meffíú, inu kry ni tebi refodellíú, ampak moj Ozha. Tu ni Milo ampak Klodius sturil.* Če pa oba povezana stavka pripadata eni osebi, postavimo *temuzh*. *Rajmno¹ tu tvoje jest nisem othl sturiti temuzh tu moje. Na! tvoja nabo pejla, temuzh moja.* Vendar se v splošnem govoru na to ne gleda veliko, saj pri pisateljih naletimo na oboje brez razlike.

S tem si zdaj lahko popolnoma pridobimo znanje kranjskega jezika. Vendar s tem še ni vse določeno, *ampak* si je treba prizadevati, da pridemo tudi do pravnega pravopisa. Tega pa zdaj tudi takoj dodajam, da bi bila ta gramatika kolikor le mogoče popolna. Torej bodi tako!

¹ ravno.

Kranjske slovnice

150

Tretji del**O pravopisu***(Od Dobropisnosti)***Predgovor**

Gotovo je zelo zahtevno, če hočemo pravilno govoriti po kranjsko, vendar se mi tudi ne zdi neutemeljeno, da bi morali bolj zahtevati pravšen pravopis. To je moja najbolj hrepeneča želja. Kdo pa je ta, ki takole piše in brez pomisleka po lastni samovolji in presoji nekaj beblja predse in tjavdan nekaj packa? Kdo je ta, ki se tudi v nevezanem govoru ravna tako primerno in pravilno, da bi se izražal brez neutemeljenih govornih posebnosti (*Lestnorezhnost*) in spačene skladnje (*Naroberezhnost*)? Škoda je le, da imamo besedno tako bogat materni jezik in ga nočemo uporabljati. Kako morejo to zagovarjati tisti, ki svoj čisti jezik lišpajo z latinsko-nemško-laškimi ali -francoskimi besedami ali ga hočejo pokvariti. Naj ustavimo to poplavo pogreškov in napak, da ne bo drla še naprej.

PRVO POGlavJE

151

O črkah / njihovi izgovarjavi /
in pravopisu

1. Pravopis, *Dobropisnost*, je znanje, ki nam omogoča, da pišemo besede s pravimi črkami po vseh ustreznih pravilih. Vsak zlog je torej treba pisati s črkami, ki smo se jih naučili po dobrih osnovnih pravilih in kakor jih je treba slišati izgovorjene; kakor namreč znamo dati z resničnimi ustnimi glasovi razumeti kakšno misel, tako so črke po splošnem soglasju ljudi izbrane za pisno izražanje misli.
2. Hermann Febroni Mosemanns je toliko zapisal o stari ilirski pisavi, da si je Metod, Ilirec, izmislil hrvaške in ilirske črke in s temi spravil v tisk ilirsko Biblijo. Vendar drugi menijo, da jih je iznašel Ciril, njegov tovariš v apostolski pastirski službi; zato se še danes imenujejo cirilske črke. S takimi črkami, piše Febronius, so v Tübingenu ali Urachu na Wittenberškem natisnili Biblijo in tudi posamezne evangelije z luteransko postilo vred na prav osupljive stroške dežele Kranjske. V Kasslu jih še lahko vidimo v Deželno-knežji knjižnici. Na Kranjskem pa so prav vse primerke sežgali in pobrali. O koliko hvalevredneje bi se zdaj godilo Kranjcem, ko ne bi tako skoparili in bi dali natisniti katoliško Biblijo, ki jo imam v rokopisu že pri roki!
3. Obstajajo še druge ilirske črke, ki jih je sv. Hieronim, rojen v Stridonu v Dalmaciji, uveljavil za rabo svojih rojakov in ki se imenujejo glagolske, to je: črke učenjakov. Zato so obema (po pričevanju Cicarelle v življenju Siksta Petega) postavili kipa v vatikanski knjižnici, kjer se pod enim bere: *St. Hierolym, sokup slavenskeh zherk*, pod drugim pa *Shent Cyril, sokup drugeh slavenskeh zherk*.
4. Ti pisavi sta danes povsem opuščeni, potem ko je Primož Trubar najprej leta 1553 izdal Biblijo z latinskimi črkami in so se nato tudi Čehi, Poljaki, Moskovčani,¹ Hrvati in preostali odločili za lažji način pisanja in tiskanja, tako da zdaj ni nikjer videti stare ilirske pisave, razen v mašnih knjigah, ki jih za rabo ilirske duhovščine tiskajo

152

¹ Rusi.

samo v Rimu. Čeprav obe pisavi nista v navadi, pa ju hočem zavoljo starine pokazati očem v priloženi razpredelnici.¹

Cirilsko pisavo uporabljajo še danes na turškem cesarskem dvoru v Konstantinoplu kakor tudi v Bosni in Rusiji ali Moskoviiji, kakor je v teh krajih v knjižnicah mogoče naleteti na te pisave.

5. Že 214 in več let se na Kranjskem uporabljajo samo latinske črke, ki pa jih je 27 (kot smo povedali na začetku), med katerimi ne smemo nobene postavljati namesto kakšne druge. V tem je grdo početje tistih, ki z novotarskimi učitelji latinščine vlečejo v novo pravilo stare, že zdavnaj izboljšane napake in hočejo *j*, in *v*, iz latinščine, torej tidve izločiti izmed črk in ju pregnati ali pa vsakokrat uporabiti *i*, ali *v*.² Ampak mar to ne pomeni, da delajo jezik bolj grob in napornejši, mar to ne pomeni, da drvijo v uničevanje jezika? Ko pa je treba najprej lep čas premišljevat in upoštevati razumevanje celotnega jezika, da vidimo, kako je treba jemati to črko: kot samoglasnik ali kot soglasnik. Vsi, ki imajo radi jezik, sovražijo neblagoglasje, in imajo radi naraven izraz stvari; zato tudi pišejo tako, da je mogoče brez muje že na prvi pogled spoznati njihov pomen in misel. Naj drugi ugovarjajo in norijo, kakor hočejo, mi želimo delati, kar je boljše.

153

6. Ker imajo torej črke v izgovarjavi nekaj čisto posebnega, se je vredno potruditi, da jih obravnavamo obširneje. Te so torej bodisi: Goltniki, katerih ton ali glas se oblikuje v goltu, kot: *A, é, h, k, ó*. Nebniki, katerih ton teče po nebu, preden se zasliši, kot *è, e, g, i, ò, q, u*.

Zobniki, za izgovarjavo katerih se jezik zadene ob zobe, kot *c, d, t, z*. Ustničniki, pri izgovarjavi katerih se nekako strnejo ustnice, kot: *B, f, m, p, w, y*. Ali

154

jezičniki, ki jih ne bi bilo mogoče slišati, če ne bi privzdignili jezika, so: *l, n, r, s, x*.

Ta razdelitev tukaj ni navedena zato, da bi vedeli, katere ude človeškega glasu naj bi uporabljali pri govorjenju ali pisanju, ampak zato, da bi mogli razvideti splošno razumevanje, izgovarjavo in izreko, ne pa da bi morda kar poljubno resk tresk vsevprek nametali črke, da bi jih mogel razumeti komaj dvajseti. Zdaj sledijo črke, in njihov glas.

¹ Glej razpredelnici [na str. 291, 292] (V izvirniku, glej faksimile, je razpredelnica za stranjo 16, neupoštevajoč redosled strani).² Verjetno je mišljen *u*. Prim. izvirnik str. 17.

Cirilske črke

Fol. 1

A. a. ā. As A. a.	Ѧ. Ѧ. Ѧ. Shiveti Sh. sh
Б. б. ѡ. Boga. B. b	Ш. ш. ѡ. Sha. sh.
Ѣ. D. d. Dobro. D. d.	Ѣ. Ѣ. ѡ. Shzha Shz.
Є. є. ε. Esti. E. e.	Т. т. т. Terdo. T t.
Ѣ. Ѣ. Ѣ. Fert. F. f.	Ѧ. Ѧ. Theta Th. th
Г. г. ѣ. Glagole G. g.	Ѧ. Ѧ. Uk. U. u
Х. х. х. Hir. H. h	Р. р. в. Vidil. V. v
Н. н. н. Jme. J i.	Р. р. ѡ. Wodil W. w
І. і. і. Jod. Jud. J. j	Ѣ. Ѣ. Xi. x } je bila
К. к. cc. k. Kako. K. k	Ѣ. Ѣ. Ybxonyre } prav redko
Л. л. л. Ludi. L. l.	Ѣ. Ѣ. Zheruv. Z. z.
М. м. м. Mislite. M. m	Ѣ. Ѣ. ishe. H. H.)
И. и. и. Nash. N. n.	Ѣ. Ѣ. si. T. T.)
О. о. о. On. O. o	Ѣ. Ѣ. jer. b. b.)
Ѧ. Ѣ. Ѣ. Batoj. B. p.	Ѣ. Ѣ. jad B. t.)
Ѣ. Ku ni bila zelo v rabi	Ѣ. Ѣ. ja }
Р. р. р. Rezi R. r.	Ѣ. Ѣ. je }
Ѣ. Ѣ. L. Sele. S. s	Ѣ. Ѣ. jo }
Ѣ. Ѣ. з. Sejme. S. s.	Ѣ. Ѣ. jus.)
С. с. с. Slavo. S. s.	

20 Winman Se. Graev.

Glagolske črke

Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>As. Aa</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Sejme. Ss</i>
Ѣ. Ѣ. Ѣ. <i>Boga. Bb</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Slavo. S. s.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Ci. C. c</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Shivitz. Sh.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Dobro. Dd</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Sha. sh</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Esti. E. e.</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Shzha. Shz</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Fert. F. f.</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Terdo. T. t.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Glagole. g.</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Ursk. Uu</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Hir. H. h.</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Vidil. V. v</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Jme. J. j.</i>	Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Zheruw. Z. z</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Je. J. j.</i>	<i>I. j. je. Jer. J. j</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Kako. Kk</i>	<i>h. h. h. G. J. ad.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Ludi. Ll.</i>	<i>Ѧ. Ѧ. Ѧ. Jus. ju.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Mistikim</i>	<i>za Q so pisali</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Nash. N. n.</i>	<i>Ѧ. Ѧ. Ѧ. za W pa ѦѦ, ali</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>On. O. o</i>	<i>Ѧ. Ѧ. Ѧ.</i>
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Oth. O. o.</i>	
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Bokoj. B. p.</i>	
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Rezi. R. r.</i>	
Ѧ. Ѧ. Ѧ. <i>Sede. S. s.</i>	

As, A, a

Se vedno izgovarja kot v nemščini: Jungfrau Braut, in ne kot: das Glaß. Torej se glasi različno *sam, som,¹ sad, sod, rad, rod.*

Boga, B, b

Se mora izgovarjati mehkeje od *p* kot v nemških besedah: Weg, Wache, ne kot Blut, Bein. *Buh.² Puh.³ Bila* ne *pyla,⁴ ali pila.⁵*

155

Ci, C, c

Se redko uporablja v kranjskih besedah. Vendar najdemo *Cirkuv* ali *Cirqua, Celu, Otroci* in še nekaj malega drugih. V tujkah se ohrani *c* pred *e, i, y*, sicer pa namesto tega postavimo *z*, ali kadar zveni kot *k*, damo *k* ali *ch*. *Cècilia, Cyprianus, Klara, Marka* ali *Marcha, Christus* ali *Kristus*, zato da ne bi kdo imel vzroka, da bi bral *Zlara, Marza*.

Dobro, D, d

Je nekoliko mehkejši od *t*, kot v besedah *dein, Dorf. Dergám,⁶ derkam,⁷ tergam, terkam.*

Esti, E, e

Je dveh vrst. Ena je trda, je goltnik in zveni trdo, kot Herr, Berg.

Mehki *e*, ki je nebnik in zveni skoraj kot *i*, pogosteje pa se skoraj sploh ne sliši, vendar ga pišemo zaradi razumljivosti, čeprav je prav pogosto sploh izpuščen. Označen je tudi kot *è, Jést,⁸ jèst,⁹ rezh,¹⁰ rèzh.¹¹*

Ta se zdaj podvaja ali se postavlja z repkom *ę* kot glagoli na *-im* v 3. osebi, *derfhe, wejfhę* itn., vendar nikoli kot *æ*.

156

Fert, F, f

Nima nič posebnega. Bere se *Figa*, ne *Viga*. Tuje besede s *Ph* se po kranjsko pišejo s *F*; jeziku se namreč ne sme vsiljevati, kar bi lahko bilo proti njegovi naravi; ker pa v kranjščini ne najdemo besede, v kateri bi bil kak *Ph*, ga tudi v tujih besedah ne smemo trpeti, torej je treba pisati: *Farifer, Efracim*.

¹ riba. ² Bog. ³ poplava, plaz, pritisk. ⁴ (je) pila. ⁵ orodje. ⁶ drugam. ⁷ drsim, vlečem se. ⁸ jaz. ⁹ jesti. ¹⁰ reči. ¹¹ reč.

Glagole, G, g

Nima nič posebnega. Torej je treba govoriti: *Gosta*, ne *hosta*. *Greh*, ne *kreh*.¹

Hir, H, h

157

Ni nikoli črka s pridihom, zatorej jo je treba zmeraj slišati razumljivo kot v nemškem: Ich, dich. *Hriba*, ne *riba*. *Hud*, ne *ud*. V prevedenih besedah, kjer *h* v zvezi *ch* ni slišen, se v kranjščini opušča. *Kristus*, *Kristian*. *Kelhima*.²

Imę, I, i

Je samoglasnik in se ne sme nikoli postaviti namesto *ě*. *Sadéni*,³ ne *saděne*.⁴

Jota, J, j

Je pa soglasnik, torej je zmeraj treba pisati dolgi *j*, zato da se ve, da je samo en zlog, ne pa dva. *Arja*,⁵ *aria*.⁶ *Ledja*, *ledia*.⁷ *Se fajde*,⁸ *se fajide* ali *fajde*.⁹ Kadar stoji *j* za *i*, se ta *i* izgovarja kratko, sicer pa zmeraj dolgo.

Nujna opomba

158

Tukaj smo od Latincev prevzeli črki, ne pa zmede, torej hočemo tudi sami slediti izboljšani in razločni pisavi, tako da še vedno pišemo *Jefus* z dvema zlogoma, ne *Iefus* s tremi; ne sledimo divjanju novih uničevalcev latinščine, ki menijo, da so si tu izmislili ne vem kaj posebnega, in hočejo upravičiti stare napake, s tem pa nasprotujejo vsakršni pametni jezikovni vedi. Zato naj zdaj ostane, da je *i* samoglasnik, *j* pa soglasnik.

Kako, K, k

Se vedno zapiše, kolikorkrat se sliši v izgovoru, čeprav bi v kakšnem drugem jeziku moral stati *c*. Zato je napačno nastala tista zmota, da se še zelo pogosto sliši *tazega velicega* ipd., ker nekateri, čeprav neupravičeno, pišejo *tacega s c*.

¹ prepír. ² Kehlheim. ³ vzemi si na ramo. ⁴ si vzame. ⁵ rja. ⁶ arija. ⁷ človeška maščoba. ⁸ kar gre. ⁹ se zaide.

Ludi, L, l

Se pogosteje stavi tam, kjer pa se v izgovoru ne sliši, ampak se spremeni v *-av, -ev, -iv, -ov, -uv*. To je tako zaradi stare in temeljito uveljavljene pisave in izgovorjave, zato da se z dodatkom *a* lahko tvori ženski spol ali tudi 2. sklon. *Sem se bal, pejl, krotil, dihal, govoril* se izgovarja *sem se bav, pev, krotiv, dihov, govoruv*. Ko temu dodamo *-a*, se glasi *sem se balla, pejla* itn., tako tudi *Osl, osla. Kofl, kofla* idr. 159

Vindišarji so se zdaj krepko urezali pri tej prastari kranjski pisavi, ker jim hoče slediti nekaj Kranjcev in opustošiti tudi lastni jezik, in namesto *l* ves čas pisati *u*, kar pa je posebno groba pomota, kakor sami težko poslušamo, kadar slišimo, ko kmetje govorijo takole. *Ti Shpeva! kaj se peva, inu govoriva, kader se nam bva pvatnu, inu kobivo ufeva*.

Tako se piše tudi *vol*, ne *vov*, *pol*, ne *pu*, ker se reče *vólla, poloviza, popolnema* itn.

Mislite, M, m

Je čisto preprost brez težav. V tujih besedah je lahko tudi podvojen. *Amma,*¹ reka v Švici.

Nash, N, n

Tudi nima nič posebnega. V lastnih imenih je lahko podvojen, *Jannes*. 160

Če ima *n* pri samostalnikih še *j*, se ta izgovarja pred *n*. *Dijanje* beri *dijajne, brajne* itn.

On, O, ó in Oth, ò

Ó se izgovarja z odprtimi usti, kot: *Ozha, gredó* in se skoraj ujema z nemškim *a* v besedi *da*; na koncu je enak dvema *oo*.

O se izgovarja z napol zaprtimi usti. *Otshem na grèdo* (bolje *na gredu*).

Pokoj, P, p

Nima nič posebnega, razen da *Ph* v tujih besedah zamenjamo s *F*. *Filip, Farifeř, Jofňef*. Pač pa ga je treba izgovarjati trše od *B*.

¹ Emme.

Ku, Q, q

Jc zelo redka črka. Namesto nje se večinoma uporablja *k*; vendar beremo: *buqve*, *naqvishku*, *rehqva*, *qvatre*, *qvartat*, *Qvas* ipd. Vendar naj bi vse rajši pisali s *k*.

Rezi, R, r

Je skupen z vsemi jeziki. *Rad*, *rafhen*.

161

Slavo, S, s

Velja prav toliko kot dvojni *ff*. Imenuje se okrogli ali končni *s*, ker se na koncu vedno sliši dvojno. Tako je v navadi pri Latincih, od koder smo si izposodili črke. Mi trdno vztrajamo pri tem, pa naj vindišarski in hrvaški pisatelji ali tudi kranjski, ki sami posnemajo one in jim sledijo, govorijo proti, kar hočejo. Temu se upira narava čistega kranjskega jezika in oko mora zelo boleti, kadar mora tako nenaravno besedo *naf*, *vaf*, *ref* ipd. prebrati kot *nas*, *vas*, *res*. Pišimo torej čisto po kranjsko *Sonze sad. Salu*.¹ Tudi v kranjščini se prav piše *ft*, delno zato, ker ga imajo tudi Latinci, delno zato, ker je ni besede, v kateri bi dolgemu *f* sledil *t*. Piše se *zhednost* ali *zhednost*, je čisto vseeno.

Sèle, S,² f

Je kakor v nemščini: to ali kot v latinščini *f* med samoglasnikoma. Imenuje se dolgi ali enostavni *f*. V cirilici se imenuje *femla*, ker se ta beseda začenja s takim *f*. Torej moramo pisati *sad*, *salu*,³ *sadeti*, sem spada tudi

162

Sha, Sh, sh

Tu namreč *s* privzame *h*. Izgovarja se kakor v nemščini *sch*, *shemast*, *shallam*.⁴

Shivite, Sh, fh

Se izgovarja nekoliko mehkeje, kot [v nemščini] *fh* brez *ch*, *fhaba*, *fhalliti*, sem spada tudi

Shzha, shzh

Kadar *s* privzame *h* in *zh*. On *shzhy*.⁵ *Vejsha*,⁶ *Vejszha*.⁷

¹ kolomaz. ² Razen v naslovih na str. 162 v shemi nikjer ne uporablja tipografske različice za veliki *f*. ³ zalo. ⁴ šalim se. ⁵ ščije. ⁶ čarovnica. ⁷ nočni metulj.

Terdo, T, t

163

Že ime kaže, da ga je treba izgovarjati trdo. *Tèrte*,¹ *terde*.² *Tedn*. Za razločevanje med besedami privzema tudi *sh*, kot: *mèzhe*,³ *Mètshe*,⁴ od *metat*. Tuje besede, ki imajo *i* pred dvema samoglasnikoma, je bolje pisati s *c* ali z. *Ignacius*, *shtanza*.

Uk, U, u

Je samoglasnik, zato tudi tvori zlog. *Tuistu* je trozložno, *hujshi* pa samo dvozložno.

Vidil, V, v

Je soglasnik in z drugim samoglasnikom tvori zlog. *Vert*, *vogl* in ne *fert*, *fogl*; pri čemer Nemci pač morajo paziti, da se ne bi tudi v kranjščini oglašal njihov *Vau*, kot *Vater*, sicer jih bodo morali zmeraj poslušati na svoj račun. *Fidi*, *Folantem*, *Folucrem supra cifitatem Figenenfem*.

Wodi, W, w

164

Se uporablja samo za razlikovanje enako zvenečih besed. *Wòdem*,⁵ *bodem*.⁶ *Sem wila*,⁷ *sem bila*.

Xi, X, x

Se izgovarja kot *iks*. Dobimo ga samo v tujih besedah, *Xaverius*, *Xantes*.

Ybxonyre, Y, y

Se sredi besede izgovarja kot *i*. Nanj ne smemo dati pikic, sicer pomeni dvoglasnik *ij* ali *ji*, kar se močno razlikuje od *y*. Na koncu besede pa je *y* dolga črka s potegljajem, kot *fgvoni*,⁸ *fgvony*.⁹ *Syn*, *kray*, *krayl*, *stojy*: *Nijm*, *Mariji*, *Triji*. *Sonze sije*. *Leßiza sija*.

Zheruv, Z, z

Se večinoma uporablja in se v tujih besedah postavlja namesto *c*. Lahko si privzame tudi *h*, tedaj pa zveni kot [nemški] *tsch*. *Nuzh*.¹⁰ *Nuz*.¹¹ *Zhebèlla*, *Zahęus*, *Zaharias*.

165

¹ trte. ² trde reči. ³ méče. ⁴ meči. ⁵ bódem. ⁶ bom. ⁷ bila. ⁸ zvóni. ⁹ zvoní. ¹⁰ noč. ¹¹ raba.

Toliko o črkah. Zdaj sledi nekaj pravil, ki veljajo za pravopis.

1. Noben soglasnik se ne more podvojiti ne na začetku ne na koncu, ampak se podvojitve dogajajo samo na sredi. Torej ne smemo pisati *sfonze, lafs, nuss, vaſſ, dell, dall*, vendar *vaſſy, della, dalli*, kar pa je na sredi.
2. Kadar sta skupaj soglasnika, spada prvi k prvemu zlogu, drugi k drugemu *ob-del-lam* ne *o-bdel-lam*.
3. Kadar je soglasnik na sredi, ga pri delitvi potegne k sebi drugi zlog. *Ve-ter. Pe-nem.¹ Na-re-dim*.
4. V sestavljenkah, vendar izpeljankah, se beseda loči tako od dodatka kot od korena. *Pop-la-zham. Sag-nati. Prek-leti* ne bi bilo prav deljeno, ampak *Po-pla-zham. Sa-gnati. Pre-kleti*.
5. Navadne besede pa se delijo tako, da so pri delitvi podobne kakšni drugi besedi na začetku. *Ko-stenu. O-slovna. Pra-prat. M* in *l* kakor tudi *n* in sicer še kakšen soglasnik se vedno delijo. *Krem-lam.² Smam-len. Jel-te?* Piše se tudi *Po-terpeſh-livost* in ne *Poterpe-ſhlivost*, ker se reče *terpeſh*.³

166

Na to naj misli vsakdo, ki mu je kaj do tega: sicer bo vedno mešana, zmešnjava in pomešanost vseh reči in ne bo nikoli konca, tako da tudi sam pisec ne bo vedel, kaj je napisal.

§ I

O velikih črkah

Z veliko začetnico se pišejo vse prve besede v stavkih: vsa lastna imena ljudi, božanstev, mest, držav, dežel: meseci, gore, vode, častne službe ipd. *Anſhe, Lublana, Krayl, Trojane* itn. Nekateri hočejo pisati z veliko začetnico tudi iz teh izpeljane pridevnike; meni se to ne zdi potrebno; pač pa svojilne pridevnike lahko začenjamo z veliko črko, ker nadomeščajo 2. sklon samostalnika, kot: *Krayleva Svitlust, Zesarska Krona, Ablov rod, Abramova ſhena* itn.

Vse druge besede se začenjajo z malo črko, razen 1. Po piki ali točki, s katero se končuje stavek. 2. Po vsakem ločilu, naj bo vprašaj, klicaj ali narekovaj. Čeprav tega nekateri nočejo sprejeti, da bi se

167

¹ penim. ² kramljam. ³ trajanje.

izognili množici velikih črk. 3. V verzih, kjer naj se vsak verz začnija z veliko črko.

V navadi je tudi, da se v hvalnicah, pismih ipd. z véliko piše *Ti*, *Tebi*, *Vi*, *Vashe*, *Ony*, *Njeh*, da se osebi izkaže večja čast.

Na sredi

Se nikoli ne sme postaviti vélika črka, in ne na koncu: vendar se pogosto piše *JE*fus, *MA*ria, *BO*ga ali morda zaradi močnega čustva cela beseda z velikimi črkami, *JESUS KRISTUS MARIA* in *TA BESEDA JE MESU POSTALLA. KRAYLEVA SVITLUST, SHKOFOVA GNADA* ipd.

§ II.

O podvojenih črkah

Črke se zelo pogosto podvajajo za razlikovanje besed, kot: *Vola*,¹ *Vólla*,² *Telú*,³ *Telle*.⁴ *Pritti* namesto *priditi* ali *prideti*. *Bassam* ali *basam* ipd.

168

Ponavadi pa se *l* podvaja pri preteklih deležnikih tvornega pomena, ko so ženskega in srednjega spola, ali v množini, ko bi zlog moral biti dolg, vendar samo po *a*, *e*, *o*, *u*, ne pa po *i*, ker je že sam po sebi zmeraj dolg. *Se bo faklallu. Pokaj niste fabednili?*

A, *e*, *u*, *o*, *m*, *n*, *p*, *r* se v enostavnih besedah redko podvajajo; na samoglasnike se namreč dajejo naglasi, soglasniki pa ne pridejo skupaj, razen v zloženih: *oppravlam* itn. Tuje obdržijo svoje podvojene črke tudi v kranjščini, kot: *Booz*, *Jannes* ipd.

¹ volja. ² vóla. ³ telo. ⁴ tele.

DRUGO POGlavJE

O naglasih

Naglasili ali poudarki (*kluke, snamèna*) so predvsem trije, in sicer ostrozveneči (*tu dolgu*), kratko- ali mehkozveneči (*tu hitru favyanje*) in krajšalna črtica ali meseček (*Pofhirk*), kot bi mu lahko rekli po kranjsko, zdaj

§ I.

169

O dolgem naglasu

Dela se z desne proti levi in podaljšuje črko, na kateri stoji. *Kolkajn jefár? beró* ipd.

§ II.

O kratkem naglasu

Gre z leve proti desni in dela to, da nekatere samoglasnike sicer pišemo, vendar jih v govoru ne slišimo in jih tako rekoč izgovarjamo prav zbrušeno. *Pèr, pèrve; pèrt, smert* je skoraj tako, kot da bi rekli: *Pr, prve, prt, smrt* ipd.

Na te črtice pa se zdaj ne pazi več veliko, smisel in razumevanje stavka naj bi dobili iz celotne besedne zveze.

§ III.

O krajšalni črtici

Ta je podobna polmesecu in se pristavlja predvsem predlogom *h', k', v', s'*: ker ti sami nimajo samoglasnika, saj bi s samoglasnikom moralo zveneti *hè, kè, is, uv*, se torej postavi meseček in tako predlog tvori zlog z zlogom naslednje besede. *H' Gospodu, h' kojmu, k' Ozhetu, s' materjo, v' zirkuv*.

K' postavljamo pred vse besede, razen tistih, ki se začenjajo z *g, k, q, x*, takrat pa namesto *k'* damo *h'*. *H' gradu, h' kraju, h' quantam, h' Xaveriu* itn.

TRETJE POGLAVJE

O ločilih

Ta znamenja so potrebna; kar prepiši mi namreč poglavje iz Biblije brez teh znamenj in ga daj brati komu drugemu, pa bomo videli, kako bo bralec begal sem in tja in bo prišel do čisto napačnega pomena in smisla, ker ne bo mogel uganiti, kaj pomeni napisano. Zato bom na kratko nekaj povedal tudi o tem, in sicer: koliko je takih znamenj in kdaj jih je treba uporabljati.

Takih znamenj je 11, in sicer: 1. Pika. 2. Dvopičje. 3. Vejica. 4. Podpičje. 5. Klicaj. 6. Vprašaj. 7. Oklepaj. 8. Narekovaj. 9. Izključaj. 10. Deljaj. 11. Zvezdica.

§ I.

Pika se piše na koncu vsakega stavka, ki je popoln. Kriviza pruti tem dobrem se nastury od drugeh koker od hudobneh. 171

§ II.

1. Kadar zapišemo dvopičje (*dve pike*), je ostalo iz prejšnjega stavka nekaj, kar je še treba povedati. Sv. Ambrož cesarju Teodoziju: *David je greshil, kar so Krayli navajeni: al on se je spokoril, kar niso krayli navajeni.*
- [2.] Kadar izpeljemo sklep iz kakšne primere. *Koker en shvot bres dushe je enu mertvu truplu: toku je vira bres dobreh del ena mertva vira.*
3. Kadar navedemo kakšen moder izrek. Seneka je djal: *Nezh ni toku britku, s' katirega be se en serzhán zhlovek namogl en trosht ufeti.*
4. Kadar kakšen stavek povežemo ali ločimo s kakšnim številom. *Dve rezhy so na vojski potrebne: dnarji inu ludji.*

§ III.

Vejica ločuje pomen in razumevanje enega stavka od drugega. *Sé she nise nagledal, ke videsh, de so uffé zirqve is kositarjam pokrite?* Če te vejice niso dobro postavljene, delajo zmedo kot tista prerokba: *Bosh*

shl, nafaj pershl nabosh umerl na vojski,¹ kjer se ne ve, ali nabosh spada k nafajpershl ali k umerl.

172

§ IV.

1. Podpičje (*fgurna pika*) se uporablja za ločevanje stavčnih delov, če bi se sicer stavek preveč razvlekel. Kot Krizostom. *Otshe on mene na pol presekat? nej mene preseka; rajmno tu je Isaias preterpel. Otshe on mene na dnu murja urezhi? nej mene verfhe; toku se bom na Jona fa spominel. Otshe on mene ob moje premošnenje perpraviti? nej meni ufje ufame; jest sem nag is maternega telesa na svejt pershl, inu tudi nag kje pojdem.*
2. Kadar si sledijo protislovni stavki. *Zhe bosh is mujo kaj poshtenega sturil, bo muja prejšla, inu poshtenje bo ostallu; zhe bosh is sladnostjo kaj gerdega sturil, bo sladnost prejšla, inu gerdoba bo ostalla.*
3. Večinoma pa takrat, ko se dolg stavek ne da skrajšati. Iz Seneke Serenu. *En modr namore od nekoger sanezhuvan biti; on posna svojo muzh. On se odpove, de nobenemu ni tolkajn zhes se perpushmanu; on bo ufje tu, kar notshem jest reve, temuzh nadlege te dushe inu tega serza rezhi, nelí premagal, ampak ne enkrat obzhutil!* Tukaj je podpičje tako nujno, da bi, če bi hoteli postaviti katero koli drugo ločilo, nujno zmešali pomen.

173

§ V.

Klicaj (*spadna² pika*) je primeren pri začudenju, nagovoru, medmetih in spremembah razpoloženja. *Aj! aj! polej! zhudu! Hosanna Davidovemu Synu! luba moja mate!* Ali zmerljivke Julijana Apostate: *Premagal se Galilejz! premagal se!*

§ VI.

Vprašaj pišemo, kadar se v stavku pojavi kakšno vprašanje. *So ti inu te: uni, inu une mogli? pokaj, tedej ne tudi ti? Augushtin!* je rekel Avguštin pri spreobrnitvi. *Odam! kje se? Niseli jedl od derveffa, od katirega sem jest tebi prepovedal, de nimash jesti?*

¹ Gre za znameniti Pitijin izrek Ibis redibis numquam morieris in bello. ² Gotovo je mišljeno *spodna*, tj. spodnja.

§ VII.

Oklepaj zapira stavek (ki je vmešan v govor, vendar ga čisto lahko tudi ne bi bilo). *Mi smo Mesiafa neshli (kar se umane Christus.) Ti Judji tedej (dokler je dan tega perpravlanja bil) de be te trupla na kriřhu naostalle v' Šebotho (řakaj ta je bil en velike Sebothne dan) so Pilatusha prosili, de be se njim kosty polomile, inu debe se doli issnelli. Per S. Jannefu na 19. p. 31. shtetvi.*

174

§ VIII.¹

Izključaj² se uporablja, kadar se v govoru ali pravzaprav v mislih pojavijo tuje besede, ki ne spadajo v diskurz. To se dogaja večinoma v komedijah, pri čustvenih premikih, v pridigah ipd., kjer ni mogoče podati telesnega izraza ali položaja. Zato gospodu prinašam pismo [mu ga dá], to je od vašega sina [ga vzame, si natakne očala in bere]. *Ta po smerte svojega Ozheta rojen Syn bo [v' perjetneh rezheh] řa pred smertjo rojenega derřhán.*

§ IX.

Narekovaj se uporablja, kadar so temeljito in naravnost navedene besede koga drugega:, kot:

*Tu so lestne beřfede řhenitnega pisma,
„kar se bodeta
„ta dva oblubena, inu porotzhena: Mosh
„inu řhena, na karkolřeno viřho perdobila,
„ima enu obleh blagu, inu srezha biti.,,*

Sicer se to tudi tiska s poševnimi črkami, da je razlika dovolj jasna.

§ X.

175

Deljaj uporabljamo, kadar kakšna beseda ne more biti čisto cela v eni vrsti, ampak jo je treba razdeliti v kakšnem zlogu; ali tudi kadar stojita druga za drugo dve besedi, ki se enako končujeta, tako da enaki del prve besede izpustimo, namesto njega pa damo - deljaj. *Ozha je*

¹ Glede na tekst na str. 170 je tukaj zamenjan vrstni red dveh paragrafov. ² oglati oklepaj.

nam o - tro - kam uffe svoje premo - fhenje fapustil, ali Tega uffegamogozhne,, vezhnega Boga.

§ XI.

Zvezdico postavimo, kadar želimo sredi pisanja pripomniti kaj posebnega. O Tomažu Angellu (*) pripovedujejo, ali postavimo tudi to znamenje¶, pod besedilom pa mora stati prav takšno znamenje in za njim natisnjena opomba.

§ XII.

Sem spada tudi pomišljaj, ki ga postavimo, kadar želimo, da bi se bralec malo dlje zadržal pri prebrani snovi. *Uffsaku ifvolenje ima varnu biti, taistu pak narbel, na katiremu tu vezhnu visy, - - - V' temu se nasme lestna lubefn, kry ali meffú, ja tudi ne pozhutki fsvjet prashati, - - - bofhje ressvitlenje je v' temu narbel potrebnu, inu per tebi ena urna dobra vola.*

176

Kdor bo to upošteval v govoru, branju in pisanju, bo znal postaviti na pravo mesto vsako črko: vsakemu zlogu in besedi, da, kar celemu stavku pa pristaviti pravo ločilo. Tako bo užitek brati kranjsko pisanje, kjer se bo videlo veliko pravilno urejenih izrekov in stavkov, skratka, kjer bo mogoče najti vse na pravem mestu in to brez težav brati in razumeti.

* ¶

ČETRTO POGLAVJE

O spevorečnosti

1. *Spevorežnost* je večšina v določanju zlogovne dolžine v besedah, ali jih je treba izgovarjati dolgo ali kratko.
2. Prozodija (zlogomerje) ne spada samo v vezano, ampak tudi v nevezano besedo, zlasti pa v vezano, v kateri morajo vladati vzvišen govor in posebni umetniški prijemi, ker bi sicer nastajali neokusno surovi in cmokasti verzji.
3. Zato bom torej (da ne bi tudi tukaj česa izpustil) povedal o spevorečnosti samo najnujnejše, in sicer o meroslovju: o pesemskih delih, o verzni meri: o cezuri in rimi ipd., kar bo mogoče temu ali onemu kranjskemu pesniku pokazalo pot k novim ali boljšim verzom.

177

§ I.

O poznavanju zlogov

1. Enozložnice, ki se končujejo na dva soglasnika, so v verzu dolge. *Jest, prezh, pèzh, vert* ipd. Besede, ki se končujejo na en sam soglasnik, pa so poljubne dolžine. *Per, prov, sad, pod, dan, vol, zel* ipd.
2. Pri dvozložnicah in večzložnicah pazimo samo na predzadnji zlog korenske besede, kadar gre za zloženko ali izpeljanko, ali pa če dvomimo o korenski besedi, naredimo iz nje sestavljenko in tako zlahka prepoznamo dolžino zloga, *Molēduvam* je drugi dolg, in *dēnem* je prvi tudi dolg, ker se reče *predēnem* itd.
3. Kadar je predzadnji zlog kratek, moramo razvleči predpredzadnjega:

svētēga Shtefana dan, fāboly, prēhētīm.

Kadar je, nasprotno, zadnji zlog dolg, radi skrajšamo predzadnjega,

fābolȳ prehetīm;

če pa so zadnji kratki, so predzadnji dolgi, ampak ne v stavku, temveč samo za rabo v verzih.

178

4. Zlogovno dolžino jemljemo po samoglasnikih. *A* je ponavadi kratek, če ni podvojen ali naglašen *á*. Goltnik *è* je kratek, izjema sta podvojeni ali dolgi *ē wejshē*. Nebnik *é* pa je vedno dolg. Kakor tudi *i*: izjema pa so tujke *grammatika* ipd. ali kadar *i*-ju sledi *j shpendija* ipd. *ó* je dolg, *ò* pa kratek. *U* je ponavadi kratek, razen na koncu z apostrofom ali kadar sledi podvojeni črki, *kollú*. Sicer pa zelo pogosto na sredi *obluba, klobuki* ipd. *Y* je vedno dolg, *j* in *v* prevzemata dolžino samoglasnika, ki ga imata ob sebi. *Erjava, navajena, posvarim s' nivami* itn. Tujke ohranjajo svojo dolžino. *Ifaaka, Antona, Kornelia*. Vendar radi tudi v kranjščini dajemo lastno zlogovno dolžino.

Arāma, Naaffōna, Salmōna itn.

§ II.

179

O pesemskih delih

- [1.] Stopica (*Pesemske dejl, skok*) je določeno zaporedje zlogov, s čimer se merijo verzi.
2. V dvozložnicah sta pesemska dela bodisi oba dolga ali pa je dolg eden od obeh.

Gospūd Gospā, dragū

ipd. V trozložnicah so bodisi vsi trije dolgi ali vsi trije kratki ali pa so samo nekateri dolgi.

Šarōdī, Pristāvnek,¹ Pabolzhēk²

ipd.

¹ nižji oskrbnik. ² paž.

§ III.

O verzni meri

1. Verzna mera je redna delitev pesemskih delov po pesniških pravilih.
2. Stih ali verz (*rajsh* ali *raja*) je umetna razvrstitev stopic, ki se končuje s primerno rimo.
3. Verzna umetnost je kranjskemu pesniku prosto na voljo. Sam si izbere dolžino verza, ki jo ohrani do konca. Lahko jo izoblikuje kakor pesmi v vseh jezikih, kot so tisti na način latinskih pesnikov narejeni verzi, ki so znani po vsej deželi.

180

Pisheta, pure, raze, koshrune, kopune, telleta.

Po tem je nekdo drug za šalo posnel naslednje.

*Moshku bodi, kar je mosh, jenu moshkega spolla,
Shensku bodi, kar je shen, inu shenskega spolla,
Ost, in' ust konzi so shenskemu spollu podobni,
U naposled bersh frezhi, zhe je dolgu samirkej:
Ni morebet myrú? Ke nise na voglu samirkal:
Sturi po dolgem: Lubite, šgubite, lovite.*

Drugače je zapel gospod Joseph Sitzenthal¹ na začetku kranjske kronike.

*Je pershl enkrat taiste dan,
S' tolkajn proshnam' perpellán,
srezhne dan! O srezhna luzh!
Katira imash toku veliko muzh,
De te buqve perpellash
Njim to pervo luzh podash.*

¹ Jožef Zizenčeli, avtor 40-vrstičnega posvetila k Valvasorjevi Slavi (tu sledi začetek).

Še neka druga, kjer neki vaški gospodič, vendar samorasel pesnik, govori svoji gospodinjji.

*Shentej! plentej! blisk, 'nu stella!
De be tebe bla fadèlla!
De be flude te vsfel bil!
Preden sem te jést dobil.*

§ IV.

181

O cezuri

1. Cezura (*Predahnenje*) je postanek v verzu, ko pri branju malo obmirujemo, da preostali del izgovorimo neovirano v celoti, kakor v tistem prevodu prve Vergilove ekloge med Titirom in Melibejem.

*Pod hladnem gaberjam o Tityr! ti lešhish,
Jen' tvoje pishve glas v' selene gojfd spustish.
Site planine pak mi mor'mo fapustiti,
Mi mor'mo se zelú od doma odlozhiti.
Ti Tityr! Ti tukej se v' senzah veffelbissh.
Od Amarylle kjer zol worshtë pejt' uzhish.*

§ V.

O rimi

1. Rima, kakor tudi drugi imenujejo verzni konec, je ujemanje zvoka v zadnjih verznihi zlogih; zato se tudi v kranjščini delo v verzih imenuje *peffem*. Razen v pesmih je le malo kranjskih verzov. Morda zato človeka prime, da bi sam kaj prestavil v verze, kakor je pisec življenjepisa svete Heme, ustanoviteljice ustanove v Krki na Koroškem, predstavil svoje pisanje v verzih.

*Vse pametne kreature
So ressvitlene od nature,
Se prov zhednu faderšhati,
V' šhivlenju nekar ifirati. itdr.*

182

Ali kot je nekdo drug prevedel v kranjščino zgodbo o Herkulu z Dejanejro iz 9. epistole Ovidijevih junaških pesmi.

*Té ni sram Alcida! tvojo roko stegniti
 Kje k' shenskem korbezam? katira je tolkaj'
 Jefár sovrašhnekov srezhnu mogla vkrotiti,
 Katira she nibla premagana kedaj.
 Te ni sram Alcida! med shibkem spollam prèsti,
 'Nu kar teb' tvoja sdej Jolen na vago da
 S' nje mojšhkram ves bojezh koker en sušhne nesti?
 K'tir pred svojo Gospo perklonen trepeta.
 Oh! k'tir'ga Juno ni, ne Cérberus premagal,
 Per Jolneh nogah sdej moj Alcida! lešhy.
 Oh! ktir' je Anteya mogozhnu bil premagal
 Tega lubefn sdej perklenen'ga deršhy.*

§ VI.

O pesniških svoboščinah

1. Pesniška svoboščina je dovoljenje, da se v čem oddaljimo od splošnih jezikovnih pravil; kitica z verzno in zlogovno mero namreč pogosto prisili pesnika, da dolge zloge naredi kratke ali dolge, zlasti v kranjskem pesništvu pa izpušča črke in celo zloge, kakor z:
2. Aferezo, ki je figura, pri kateri se odvzame zlog na začetku besede, kot: 'mu za njemu: 'ga za njega.
3. Sinkopa odvzame na sredi a, e ali kar cel zlog, kot: bom za bodem, ozha za ozheta, f greshneki za greshnekami ipd.
4. Paragoga v pomanjkanju enega zloga doda na koncu črko ali tudi kar cel zlog, Toku za tok.
5. Apokopa pa na koncu besede odvzame zlog. Me za mene ali meni. Se za sebe ali sebi. Te za tebe ali tebi itn.
6. Apostrof izpusti v besedi eno ali več črk; kjer manjkajo, je to označeno z vejico. Njim' za njima, dvem' za dvema. Pust' nash'ga soseda s' myram za pusti nashega.
7. Kontrakcija požre člen ali spremeni dve besedi v eno, kot: Sajn za ja njega: pojn ali pujn za po njega: pojno za po njo ipd.

8. Emeza razdeli kakšno besedo in vmes postavi kakšno drugo. Ta figura je v verzih posebno ugodna. *Katire bode kol premagal za katire kol. Kaj je tu meni fen perjat! za kajfen.*
9. Antistojh¹ spremeni eno črko v drugo ali en zlog v drugega, kot **184**
Bog za Buh, muj za mvoj ali moj, tuj za tvoj, suj za svoj.

V verzih se je treba varovati pred idiotizmi, *lestnorezhnost*, in si prizadevati za sinonime, [*E*]nakorezhnost. Antiteze, *Prutistavnost*. Enalage, *Dergazhnost*. Ironije, *Posmehuvazhnost*. Hiperbole, *Svishatelnost*. Mioze, *Smajnshatelnost*. Proteze, *Perdadejlnost*. Diereze, *Refdejlnost*. Metateze, *Prestavlenost*. Odvzemanja, *Odlofhnost*. Apokope, *Odseknost*. Sinekdohe, *Skupjemanost*. Anastrofe, *Prebrazhnost* ipd. Raba in narava naredita človeka za najspretnjšega skladavca pesmi, česar sicer ne zmoreta muja in tuhtanje.

¹ grško antístoihon, nasprotna stava samoglasnikov in besed.

**Tukaj navajam
Nekaj imen bogov ipd.,¹**

ki se pojavljajo v poeziji. Aktajon, *Jelovz*. Ajol, *Viharne*k, *Fertunz*. Apolon, bog luči, *Belin*, *jaffon*, *sonze*. Bakh, *Pust*. Belona, *Torka*. Cerera, *Sejvina*. Harite, *Drušhize*. Kupido, *Lubizhek*. Diana, boginja lova, Luna, *Marena*, *Nozhliza*. Eho, *Oglasuvavka*. Flora, poljska boginja, *Roštnezvitarza*. Fortuna, *Srezha*. Furije, boginje pekla, *Drašhéne*, *Drašhnize*, *strashnize*. Genius, *Bratek*. Hišni malik, *Sidek*. Hišni duh, *Skritek*, *Shkratek*. Hckata, *Vila*, *Vilna*. Junona, boginja bogastva, *Bogina*, *slavina*. Jupiter, bog bogov, *Beron*, *Kraylomozh*. Mars, bog vojne, *Ladon*, *Tor*, *Tork*. Merkur, božanski sel, *Sélon*, *Merkuries*. Minerva, Palada, *Modrina*, *Modriza*. *Pahoda*. Muze, *Marlivke*. Neptun, *Murán*. Nimfa, *Nimfa*, gospodizhne teh Bogov. Pan, bog pastirjev, *Pan*, *Travnepan*. Parke, boginje življenja, *Sodize*, *Shivize*. Pluton, bog pekla, *Meroth*. Prozerpina, boginja pekla, vragova mati, *Ninga*, *Hudina*. Satiri, *Dovji mošhji*,² *lesni Bogovi*. Potočni bog, *Tribek*. Boginja smrti, Libitina, *Smert*. *Rebernz*a. Vakuna, *Namarnza*. Slab zrak, *Pohvist*. Venera, boginja ljubezni, *Siba*, *zhistlika*. Vulkan, bog ognja, *Hromek*. Barometer, *Merkuries*, *uremènek*. Boginja lepega, *Pahoda*. [Boginja] slabega vremena, *Grumina*, *Mozhima*. Boginja vetra, *Fertuna*. Veliki voz, *Burovsh*. Severnica, *Her-vor*. Severni križ, *Shmarenze*, *shmarne krish*.

185

7 svetovnih čudes

1. Babilonsko zidovje. 2. Kolos na otoku Rodosu. 3. Piramide v Egiptu. 4. Mavzolej, ki ga je postavila kraljica Artemizija v Kariji. 5. Dianin tempelj v Efezu. 6. Jupitrova podoba v mestu Olimpiji. 7. Egiptovski stolp Faros.

**Katonov Nauk,
od zhloveshkega faderšhanja³**

186

Kadar sem jest svedl, deséprov veliku ludy na poti tega faderšhanja flo fajide, sem sa dobru deršhal njim njuh krivo misel odufeti; flasti de be slavnu shivelli, inu sa zhast se kaj persadèlli. Toku bom jest tedej tebe prelube syn! Uzhil, koku be imel tu dijanje tvojega shivljenja urovnati.

187

¹ V izvorniku ni kot naslov. ² divji možje. ³ Prevedeni uvod in izreki nemškega besedila, ki je v izvorniku pred slovenskim, so tu za boljše razumevanje Pohlinove različice vzgojnega besedila: Ker sem izkusil, da prav veliko ljudi v nrvah zaide na kriva pota, se mi je zazdelo dobro, da bi jih pregovoril, zlasti da bi spodobno živeli in si prizadevali za svojo čast. Tako bom zdaj tebe, preljubi sin, učil, kako si moraš urediti življenje.

Beri moj navk, de taistega fapopadesh; sizer brati, inu nafapopasti se prave fa tu nezh marat. Moli' tedej Boga. Starshe lubi. Zhastè tvojo shlato. Boj se tvojega mojstra. Ohrani, kar se je tebi faupalu. Sturi se rodnega k'slufshbam svojega stanu. Pezhej se s'brumnemi. Napojdi k' svjetvanju, dokler nabosh poklizan. Noffi se fletnu inu snafshnu. Pofdravlej rad. Prejejnej temu vezhemu. Temu majnshemu perfanesi. Varvej tu svoje. Skerbi fa sramoshlivost. Bodi marliv. Buqve beri. Napofabi, kar bosh bral. Tebi ima fa tvojo drufshino mar biti. Bodi perludne. Bres urshoha se nekar narefjefe. Nekoger naobsodi. Temu revnemu se nekar naposmehuj. Posvojuj rad; al gledej, komu dash. Bodi sam per sodbi na prizho. Poredkem gostuj. Spè, kar je prov. Derfshi svojo persego. Pèr vinu imej svojo miro. Vojskuj se fa dufshello. Navirjemi nezh bres premiselka. Daj resnizhnu dobr svjet. Anej se nazhistoste. Uzhè Se rad kake uke. Sturi tem dobrem dobru. Naoppravlej nezheser. Imej skerb fa dobru ime. Sodi kar je prov. Legati ti nigdar nasmesh. Starshe prenesi s'poterplenjam. Spomini se na prejete dobrute. Zhednost se k'pridu obemi. Jefe masej. Jegrej se is uretenzam. Wejfhe pred koshenkami. Sam na sebe prevezh najfaupej. Tega majnshega nekol nagrajej. Varvej se ptujega blaga sheleti. Lubi tvoj fakonske tal. Otroke lepu goriifrédè. Sturi sam, kar se ukafal sturiti. Per jedi malu govorè. Kar je dobru, fa tu se poflifjej. Katiri tebe lubejo, te ti posebnu naspruti lubi.

¹ Beri moj nauk, da ga boš razumel; če ga sicer bereš in ne razumeš, pomeni, da se za to ne zmeniš. Moli torej k Bogu. Starše ljubi. Spoštuj sorodnike. Boj se svojega mojstra. Ohrani, kar ti je bilo zaupano. Ravnaj svojemu stanu primerno. Druži se s pobožnimi. Ne hodi na posvetovanje, dokler nisi poklican. Nosi se fletno in snažno. Rad pozdravlja. Popuščaj večjemu. Prizanašaj manjšemu. Varuj svoje. Skrbi za sramežljivost. Bodi marljiv. Beri knjige. Ne pozabi, kar boš prebral. Moraš skrbeti za svojo družino. Bodi priljuden. Brez vzroka se nikar ne razjezi. Nikogar ne obsojaj. Ne posmehuj se revežu. Rad posojaj; vendar glej, komu daš. Pri sodbi bodi sam za pričó. Gostuj poredkoma. Spi, kolikor je prav. Drži prisego. Bodi zmeren pri vinu. Vojskuj se za deželo. Ničesar ne verjemi brez premisleka. Svetuj zares dobro. Varuj se nečistosti. Rad se uči kakšne znanosti. Vsem dobrim delaj dobro. Ničesar ne opravljaj. Skrbi za dobro ime. Sodi, kaj je prav. Nikdar ne smeš lagati. Potrpežljivo prenašaj starejše. Spominjaj se prejetih dobrot. Čednost si obračaj v prid. Kroti jezo. Igraj se z vrtavko. Beži pred kockami. Ne zanašaj se preveč na lastne moči. Nikdar ne zaničuj manjšega. Ljubi zakonskega druga. Lepo vzgoji otroke. Stori sam, kar si ukazal storiti. Pri jedi malo govori. Kar je dobro, za to se potruđi. Tistim, ki te ljubijo, posebno vračaj ljubezen.

Dodatek

188

Nekaj vsakdanjih pogovorov za rabo popotnikov

Prvi pogovor¹

O vstajanju

Kranjsko²

Gori! gori! Moj Gospud! – Pokaj? – Ustati se more. – She ni dan. Je she temma (temnu). – Se fazhne daniti (sveititi).

Otshete na zesto se podati? (zestuvati) Kaku dolgu? – Na osem dny. – Kam otshete jiti? – V'lashko dushello / Na shtajersku / V' Korathan / V' Lublano / V' Terst / V' Gradz / V' Zelovz / Na Dunej / V' Wenedke.

Odkod pridete? – Ne delezh. – Kolku mil? – Pet mil. – Ste truden? – Na uffje vishe. – Pridite noter. – Kmalu (fdej). – Zhakejte en malu.

Pernesite en bokal vina. Kaj vella en firkel? – Petnejst krajzarjov / Pet reparjov / Shest groshov.

Drugi pogovor

O jedi

Dobr dan Gospud oshtir. – Buh vas sprimè Gospud. – Koku je? – Prov dobru, njim postrezhi. – Otshete mene pod streho ufeti?

Pojtte noter moj Gospud! – Kaj imate dobrega. – Uffje sorte. – Dajte meni en kos meffá. – Kaj senega meffá? – Govejega. / Tellezhjega. / En kos pezhenega. / En kos sira. / Dve erdezhe klobase. – Kmalu moj Gospud!

Nej se doli usedejo. Nej dado metsh lèsém. Plajsh. Klobuk. Ronz. Nej se usedejo k' miſi – Miſa je pogernena? Molimo. – Nej jèdo Gospud. --

Nimam nòſha. / Vilz. Talerja (okroſhneka). Pernesite Kruha. Kje je vinu? --

To vinu ni dobru. – Tukej je en glash (kofarz). Poplaknite. – Poklizhite fanta. -- Nesite prezh. -- Jest se potim. -- Jest morem plazhati. Kaj

ſnese (verfhe) Gospud oshtir! – Nej dado pol goldinarja. / En flat / Shtire reparje / En tòler (krono) / Shest inu trideset krajzarjov. – Tukej njeh imate. – Lepu jahvaalem.

¹ Očitne tiskovne napake in neustrezna ločila so odpravljena v oglaten oklepaju [] in jih posebej ne komentiramo. ² Vzporedno sledi v izvorniku različica v nemščini in italijanščini. Ker gre za enostavno konverzijsko besedilo, tu ni prevedeno. Za tujezično besedilo glej faksimile izvornika str. 188-193.

Tretji pogovor
O vsem mogočem

Dellejte meni drusheno. – Sem per voli. – Ta zesta je lepa. – Je velka zesta. / Stèfa (pèshpot). – Je blatna. / Je kamnitna. / Samudna. – Pridite lésem. Pujte skus sredo. – Kedu ste vi? – En Kraynz. / En Nemz. / En Lah. / En Grek. / En Turk. / En Bojem (Zheh). / En Pojlak (Leh). – Kolku lejt ste star. – Petdeset. – Kedu nas klizhe? – Jest njega napofnam. – So moj Ozha. / Je moj Syn / Moj Brat. / Moja Sestra. / Striz. / Teta. / Tovarsh. / Snanz. / Sodnik. / Piffar (shribar). 192

Četrty pogovor
O popotovanju

Kje je vofnik? / Kojnár. / Kojni. / Kozhya. / Sèny. / Zhovn. / Oshtaria. / Shtálla. / Postela. – Kaj smo dolshni[?] – Shest petiz. – Tukej so. – Ufemite slavu. – Velike slufbè na vashega Gospuda. 193

Pety pogovor
O vprašanjih

Pokaj ustajate toku sgudej? – Bo she zajt. – She ni. Kolku je ura? – Navem. Oshtirja poprashajte. – Ni njega doma. – Kam je shl? – V Cirkuv. – Shlishite[!] – Kaj ot[z]hè[?] – Je ta ta prava pot? – Kam? – Pruti Lublani? – Meni se sdy, de. – Kolku mil je she[?] – Nartumejn Pet. 194

Šesti pogovor
Služabnikom

Hlape[z]? – Kaj se njim polube? – Kje je Kojn [?]¹ – V' shtalli. – Pèllite njega napayat. Pustite njega dobru pyti. Bom sturil. – Dajte njemu ovsa. Imate dobru Sinú.² / Dobro nastilo? – Sefujte meni shkorenze. Kje je kevdrar? – Nimamo kevdrarja. – Toku kevdrarzo poklizhite. – Kaj imajo faukafati? Sakurite. / Odprite oknu gori. / Saprite durè. – Pridite lesem. Sturite rajtengo. – Ozhe she prezhjiti? – Popoldan. / Nezoj. 195

¹ V izvorniku tu še beseda payat, ki je očitno zašla sem iz besedila v naslednji vrsti. ² seno.

KRITIČNI PREVOD KRAYNSKE GRAMMATIKE

Sajtro sgudej. – S' kajfeno perlošnostjo? – S drugemi Kupèzami. – 196
Pokaj toku hitru. – Semejn bo skorej. – Urnu! Gospudji! Urni! Sedimo
na kojne. – Zhakejte she enmalu. – Pošdravite meni Gospuda Fajmashtra.
Je en dobr Gospud. – Je she zhes' shesdeset lejt star. – She prov. Srezhno
rajšho. – Sem njuh slušhabnek. / Ponišhna slušhabneza. – Buh vas obari.

Konz.

BIBLIOTHECA CARNIOLIAE

FAKSIMILE

PREVOD

A P P E N D I X P R I M A .

C c :

MARCI A S. PADUANO,

ER. AUG. DISC. ORD. PROF.

BIBLIOTHECA CARNIOLIAE,

IN QUA REPERIUNTUR
S C R I P T O R E S

Q U I

VEL IPSI, VEL EORUM OPERA IN CARNIOLIA PRIMAM LUCEM ASPEXERUNT: VEL ALIAS
IN, VEL DE CARNIOLIA SCRIPSERUNT, ORDINE ALPHABETICO.

S E U

A D F O R M A M B I B L I O T H E C A E

I SCRINIA DISPOSITI, PRO VARIA EX HIS ET HISTORICA ET CRITICA, ET
CHRONOLOGICA NOTITIA, ATQUE FRUITIONE CAPESSENDA.

COLLECTIS ORITUR NOVUS.

Illud nihil valere ad rem cognoscendam arbitror, qualis fuerit ille, qui scripsit: Lonestissime tamen bonus creditur, cujus literis generi humano, posteritatiq̄e consultum est.

S. P. Augustinus Tomo VI. lib. de utilitate credendi c. 5.

PRO O E M I U M.

Bibliothecam a βιβλος (*Liber*) et θηκη (*Repositorium*) derivatam nominari quoniam plurimos, me non monente, scire nullus dubito: neque pluribus commemorare necessum duco; denominationes tamen, variasque nominis hujus usurpationes non abs re exposuero. Exinde *conclave* ipsum, ubi libri reconduntur, Bibliotheca audiri coepit: item et *librorum*, *scriptorumve collectio*. *Diodorum* praeterea Siculum suae *Historiae*, et *Photium*, Patriarcham Constantinopolitanum suo *Extractui ex variis scriptis veterum* nomen Bibliothecae imposuisse quis Eruditorum jam non novit?

Vis alias adhuc vocis hujus acceptationes? Apud medii aevi scriptores tantumdem significat, quod *Collectio Librorum novi, et veteris Testamenti*, ut in *Chronici Mauriniacensis* lib. 1. pag. 360. legere est: „Totam *Bibliothecam* hanc a *Genesi* usque ad ultimam *Pauli* epistolam emendavit.“ Et *Ado* Viennensis scribit. „*Eusebius* Caesareae *Palestinae* in scripturis „divinis studiosissimus, ac *Bibliothecae* divinae cum *Pamphylo* Martyre diligentissimus pervestigator.“ Quam acceptationem sequens ex *tabulario S. Mauri* ad *Ligerim* textus confirmat: „Donum autem confirmat *Bibliotheca* veteris, et novi testamenti.“ Est etiam haec significationis termini acceptatio valde familiaris, ac usitata, quum usurpatur de talibus libris, in quibus alii libri enumerantur, et recensentur, v. g. *Bibliotheca Rabbinnica: Bibliothecae raisonnée; Bibliotheca Augustiniana*, Allgemeine deutsche Bibliothek. etc.

Cujus praefens hoc *Carnioliae Bibliotheca* sit generis, ex allegatis in propatulo est, nempe: Liber est, in quo Auctores Patriae nostrae, eorumque codices impressi, et Mss. exponuntur. Auctores inquam Patriae, quae olim, ut notum, perspectumque est, non adeo, ut hodie, augustis limitibus circumferebatur; Auctores, qui vel ipsi, vel eorum partus ingenii primam in *Carnioliâ*, adfritive *Carnioliae* finibus lucem viderunt: vel in Mss. alicubi in Patria inediti latent. Hoc idem cl. Patriae nostrae Scriptores: *Valvasorios, Thalbergios* etc. me citius aliquomodo proluisse fateor. Cur ego eos in texendo Eruditorum nostrorum catalogo presso non sequar pede? Quid multis? Si nec unus est, qui Historici, aut Geographi nomen proficitur, et vicinarum Gentium res gestas, ob individuum eorum commercium, linguam, et inter se nexum, et similia, non attingat. Conformiter ego versor: *Carinthos, Vindos, Foro-Julienfes, Istros*, etc. usque ad maris Adriatici litora conterminos Scriptores in hanc Bibliothecam assumo: attamen non ita late protensis limitibus, ut (quemadmodum

Bohemicae Bibliothecae, non jam Bohemos, sed et Moravos, et Silesios: et hi illos vicissim, ad augendum numerum inter suos reponant: vel ut *Bibliotheca Struvio-Buderiana*, larga manu, plane incomperta ratione magnum numerum ex Austriacis, Bojis, Hungaris, Bohemis etc. (ut universalem Bibliothecam credas) mixtim offert Scriptores interioris *Austriae*, Styriacos scilicet, Carinthiacos, et Carniolicos omnes adducturus sim in meam penam.

Verum neque eapropter quispiam omnium absolutam, ab origine usque ad haec nostra tempora productam Scriptorum Carniolicorum Bibliothecam expectet. Hoc praefare unius, et folius privati hominis exuperare potestatem, aetatemque, si nemo alius, ego profecto non ignoro, praefertim. si quis, quemadmodum ego, qui in simili pro Patriae gloria, et emolumento conamine nemini unquam defui, nunquam defuissem; imo pluribus auctor, et subministrator in eorum rem, sine invidia exstiti, in praesenti opere compilando perpaucos nancisci potuit populares coadjutores; quin imo plures (abfit innato vitio) adversario, et prope ditores experiatur. His tamen non obstantibus tanto audentior, quantum per bonos viros licuit, processi: et quum mihi Eruditorum Carniolorum alicujus opus, fortuito non raro casu ad manus, et sub oculos venisset: vel quum aliquem in aliorum voluminibus laudatum legi, colligere eos caepi, atque huic Bibliothecae fundamenta jeci. Collectioni huic pluribus annis, usque in hanc diem assidua cum diligentia; et pervestigatione inhaesi. Bibliothecae nostrorum Conventuum Laibacensis, et Viennensis, ac praecipuae hujus p. t. Bibliothecarius: *R. P. Joannes Petrus* (cujus memoriam tanto magis gratus recolo, quod nostras non sit, in rem tamen meam nullo non tempore nostratibus et promptior exiterit, atque paratior plurimum subvenerunt, plurimos subministrarunt Scriptores. At utut pro possibili mea industria colligerem plurimos: plures tamen inquisitionem meam subterfugisse non diffiteor: et vel ideo cujusvis benevolentiae confido, non malo eum animo caussatum, sed impotentiae meae parvorum voluntatis bonae quisquis plures, et fors majoris nominis, et classis potioris Scriptores Patriae frustra in hac Bibliotheca sit quaesiturus. His peropportune ejusmodi querelae occurro. Mea quidem haec erat intentio, et sit animum induxi meum: expectare tempus, quo omnes collectos haberem: sed urgentibus amicis, ac quibusdam ferventioribus extra Patriam viventibus Patriotis, ne haec mea collectio iterum perperam distrahatur, aut pro Patriae decore: pro Eruditorum nomine, et commodo promovendo aliquando pereat, ad ordinem dirigendam me resolvi.

Specimen ejus propalam propono, postquam constare operae pretium intellexi, vel istud tentasse, quod pridem centies, millies zelo Patriae abreptus optaveram, ut alius ex Patriae amore, et nominis gloria perfectius praestitisset: vel, quod meis votis etiamnum deest, futuro, quodemcumque tempore aperta jam via, faciliore negotio suppleat defectum. Volui ego majoribus defitutis subsidiis aliis materiem, et campum scriptioni relinquere, quibus bene de patria merendi ignis, et animus insidet, atque debitum. Quod ut audeant alacrius, motiva, quae me ad hoc prosequendum perpullare candidissima eis mente aperio:

Volto hac bibliotheca illud convitium convellere, quo Carniolos aliae quaedam Viris suis doctis superbientes Nationes verbo: et quidam earum Comentatores suis etiam scriptis

onerant, quasi Patria nostra nullos, vel omnino raros progerminaret Eruditos, defectu vel talentorum, vel diligentiae, vel Mecaenatum: sive quod unum est, idemque ex inertia, paupertate aut literarum horrore. Volo inquam his foliis Auctorum Terrae, et Linguae patriae Cultorum quorum opera jam non facile haberi possunt, memoriam oblivioni eripere. Volo et nostris, et Patriae consulere, dum gloriam Patriae, quae suos sibi genuit, aluitque Scriptores, in iis conservatum eo. Vellem, ut filii, et nepotes omnisque nostra Posteritas, posteaquam viderint, et legerint, quae Majores nostri magno cum labore comentati sunt, et non modicis sumptibus publici juris fecerunt: et illi pro illustranda, commendandaque Patria ad paria saltem, si non ad majora audenda exsuscitentur. Volo sanguine, affinitate, familiaritate junctis, conterraneis, oppidanis, civibus, contubernalibus etc. continuum quoddam animi solatium, et munus offerre, dum consanguineos, affines, familiares, in eodem secum solo prognatos, in eodemve S. Ordine profectos, paucis: in uno libello libros plurimos eorum, qui domi nostrae scientias, bonas artes, et quod caput est, orthodoxam Religionem, pietatem, morumque simplicitatem plurimum promoverant, conspectui objicio, quos possunt. cum libuerit, si non in originario opere, saltem inter Carnioliae Eruditos eorum nomina, et merita in litterariam, politicamve, aut Ecclesiasticam Rempublicam legere, ac de generatione in generationem deducere. Perjucundum quippe est omni tempore amico, cum amici sui in se aliquo memoria refricetur elogio. Et de scientia quid? Ejus laus perennis est. Auctoresque plerumque post funera magis in suis operibus vivunt, atque suspiciuntur, quam cum adhuc inter mortales degabant. Vel turpe non sit, in Patria vivere, et Patriam ignorare? Volo, ut plures in id incumbant magis, ut vel ipsi eruditibus elucubrationibus Scriptorum Patriae numerum augeant, aut eos saltem; quos doctrinae, et eruditionis fama celebres norint, patrocinio, auctoritate, ope succulciant.

Volo, ut, quae rariora habentur, et reperiuntur Scriptorum Patriae opera, si cui ad manus veniant, majore, quam hactenus cura conserventur, dubitantibusque super his certam fidem faciant. Demum hoc labore volo, et intendo, ut cum exteris, tum conterraneis pateat, quam materiarum, argumentorumve diversitatem Scriptores nostri profecuti sint: quantumque haec ad notitiam historicam, ad literarum, artis typographicae, bibliopolii publici, Religionis, Genealogiae, Politicae etc. progressum faciant. Volebam — mei pneumatici contentioni succurrit aliquis dicens: volebam, ut omnis Patriota his libris suam instruat Bibliothecam. Pace mea! etsi hoc non velim, perbene gnarus: *Bibliomaniam*, infirmitatem esse plurimum Eruditorum, seu potius eorum, qui hocce seculo eruditi, et docti videri volunt ex eo, quod plurimos libros possideant. Ejusmodi generis infirmitate laborans suam felicitatem, et consolationem gloriamque quaerit vel in sola possessione numerosae copiae librorum, non ad iis utendum, sed ad eos habendum, ut tantummodo ad ornandum cubiculum et conciliandam eruditionis famam deserviant. Librorum philantia, si prudentia, et scientiarum spiritu non regitur, degenerat in maniam. Librorum possessio in bonum convertatur oportet: vel cum quis ipsis libris uti, eosque aestimare novit: vel dum pro aliis quoque habet ut communi usui deserviant. Non male igitur concludi potest, si in tale aliquid bonum instructa non sit Bibliotheca alicujus, quod plurima pars numerosae collectionis librorum sit

mediocris ufus, ni plane valoris nullius: et is, qui sic, sine guſtu, ſine reſpectu, ſine uſu libros colligit, infallibile ſignum manifeſtat, in quo ejus exiguum ſpiritum noſſe licet. Haec mania tanto major fit, ſi ejusmodi libri, qui nec absolute, ſive in ſe: nec reſpective utiles ſunt, coagmentantur, tamquam raritates, aut curioſitates laudantur, admirationi exponuntur: eos autem nemo prudens, et ſapiens legit, aut legere avet. Bibliopolae, et antiquarii apud ſimiles maniacos optimum pretium emungunt. Qui ex Bibliotheca ſua proficere deſiderat multas debet obſervare cautelas, ſingulariter attendat ad ſingulos libros, qui ubique non reperiuntur, et, qui ad ſuum uſum deſerviunt.

Jam redeo, unde me iſta obſectio avocavit, et Bibliomania. Volebam ſecundum varietatem materiarum Scriptores diſpertiri: ſed, quia eo ordine in mea *Encyclopaedia Scientiarum, et Artium* eos colligo, eos heic, omnium gratiſſimo ordine alphabetico exhibere malui ita ſimpliciter, ut nulli pondus adderem, nulli pretium demerem: abſtinerem a criſi, de qua, ut de guſtu, nec duo facile, idem formant judicium, praecipuis moroſi partuum ſuorum deſenſores, qui quidquid ex eorum capite, vel manu prodiit, Palladem eſſe putant: ex alieno nonniſi bubones poſſe prodire; cum non raro contra eveniat, quod alterius partus fit Palladis progenies, eorum autem generatio, bubonis pulchus, in quo ſibi tantum complacent. Plebejis etiam, quod lixae coquunt, omnino ſapit: diſſipiunt delicata alias et exquiſita de menſa Principum bellaria. Robuſtiores, et nutrientes ruricularum dapes horret Nobilium palatum. *Qui ſecundum carnem ſunt, quae carnis ſunt, ſapiunt: qui vero ſecundum ſpiritum ſunt, quae ſunt ſpiritus ſentiunt.* Rom. 8, 5. ſcribit S. Paulus. Ita potiores, ut hominum fert conditio, auctores ſui genii, et palati habent laudatores vituperatores alieni, non raro ſine judicio diſcretionis, et proprii argumenti. Diverſa diverſos juvant. Trahit ſua quemque voluptas, ſicut ad agendum, ita et ad ſcribendum: ſicut ad probandum, ita et ad reſpuendum; quin tamen inde neceſſario conſequatur; cibum appetitum nullo pacto ad alendum aliquem conducere.

Satis iſta! Haec ego tentavi, non uno momento impuſſus ad tentandum, praefandumque. Quod horum non probatur? Tentet poſt me alius hoc ipſum ſerius, ſed perfectius efficiere. Deus ejus labores ſecundet. Mihi ſufficiat, Scriptores Carnioliae, quos colligere potis eram, enumeraffe primum. Sufficiat, ſat ſuperque ſufficiat mihi, ſi iſte conatus meus vel partem approbationis apud exteros tulerit, quam ejusmodi ſpecimina aliarum Nationum apud Noſtrates retulere. Dixi.

BIBLIOTHECAE CARNIOLICAE

ALPHITHECA

Scrinium I.

sub

Littera A.

P. ABRAHAM a S. Clara e nobili Svevorum de Megerle genere Augustinianus Discalceatus sub gloriosiss. Imp. Leopoldo I. et Josepho I. Aulae Ecclesiastes famosissimus, ingenio, opere, ac scriptorum varietate aequo, ac numero clarus, cujus facetosam in libris severitatem etiamnum mirantur multi, quemadmodum aevi sui auditores omnes maximi fecerant. Et ipse cl. Wolfius pridie mortis suae teste *Chronologo opere periodico Dni Weckherlin.* Tom. I. n. 2. Francoford. et Lips. 1779. in 8. edito pluribus primae Notae Philosophis fassus est: „P. Abrahamum omnibus Philosophis tantum antecessisse, quantum ejus notiones, et cognitiones perfectiores, et multipliciores erant praee illis. Hinc major erat et inter nos.“ In laudem inclytae Nationis Carniolicae in aulica PP. Augustinianorum Discalceator. Ecclesia Viennae panegyricum dixit, qui summus Nationis Carniolicae p. t. Viennae commorantis typis procusa fuit sub hoc titulo.

Redliche Red für die löbl. kraynerische Nation in Wien zu Ehren ihrer HH. Patronen Hermagorae, Fortunati, Achatii etc. Wien bey Joh. Georg Schlegel 1705. in 4.

ACHATSCHITSCH (*Joan. Andr.*) Labacensis dum ad S. Stephani Viennae AA. LL. et Philos. Doctor crearetur, in praesentes distributa sunt.

Problemata Polemico-moralia de re militari. Vien. typ. Ignatii Voigt, 1711. in 12.

ACTA, et Decreta synodi dioeceseanae Pistoriensis, a. MDCCLXXXVI. cum Prologo galeato. Part. II. apud Henr. Korn, bibliopolam. Labaci, 1791.

AFFECTUS CORDIS (*Piissimi in Deum*) laudantis, poenitentis, humilis, gratios agentis etc. pro exercitiorum spiritualium via purgativa, illuminativa, et unitiva ex S. P. Augustini confessionibus singulariter delecti, ab aliquo Augustiniano Discalceato Romae primum, dein Pragae, jam Labaci typ. Joh. Thaddaei Mayr. 1684. in 8. editi.

ALEANDER (*Hieron.*) junior (inepte a quibusdam Alexander scribitur) Foro-Julien-sis; Mojae in Istria natus, comitatus erat Cardinalem Barberini in Gallias. Ex ejus calamo profluxerunt:

a) *Discorso sopra la impressa degli Accademici Umoristi.* Romae typ. Mascardi 1611. in 4. b) *Refutatio Anonymi* (Jac. Gothofredi)

D d 2

de suburbicariis Regionibus, et diaecesi Episcopi Romani, Lutetiae per Cramoisy 1619. in 4. c) *Navis ecclesiam referentis symbolum in veteri gemma annulari insculptum explicatione illustratum*. Romae per Corbolletum 1626. in 8. d) *Difesa dell' Adone del Marini contra l'occhiale di Tomaso Stigliani*. Venet. 1629. in 12. e) *Explicatio antiquae tabulae Heliacae marmoreae Solis effigies symbolisque exculptae*. Ext. in Graevii *Thefauro antiquit. Romanar.* Tom. V. pag. 702. f) *Additamentum ad explicationem antiquae inscriptionis Scipionis Barbatii*. Ext. apud *Sirmond.* Tom. IV. pag. 597. g) *Carminum liber* ext. cum carminibus trium Fratrum Amaltheor. pag. 191. h) *Epistolae IV.* ad Joan. Morinum *de Siciliis Samaritanis*, ext. in *Morini antiquit. Ecclesiae orient.* pag. 142. i) *Additiones ad Ciaconium de vitis Pontificum*, ext. in *Ciaconio*. k) *Ode ad Lambertum Athanum Salvaroli comitem*, ext. cum carminib. Althanor. pag. 67. l) *Comentarius super Institutiones Cajii*. m) *De suburbicariis Regionibus contra Salmafium*: vide *Baillet* jugem. sur les *Poetes. J. N. Erythraeum* Pinacoth. I. *Boyle* et *Joecheri* Lexicon Eruditor. *Cajpar de Simeonibus Aleandro* funebri oratione, quae Parisiis 1636. typis prodit, parentavit 31. Decembris 1631. Alter.

ALEANDER (*Hieronym.*) senior Episcopus Brundusinus, et Cardinalis, ad diversos Principes Papae Legatus, ex eadem prosapia in Istria oriundus itidem varios tractatus scriptos reliquit. De sub prelo prodierunt:

a) *Dictionarium latino - graecum*. Parisiis, 1512. in fol. b) *Poemata ad Julium, et Neerem* leguntur in *Deliciis Poetar. Italar.* Tomo I.

ALTMANN (*Carol.*) Labacens. primum Pharmaceutices studiosus Labaci, dein Me-

dicinae Doctor Viennae creatus, jam Cremisae in Austria Caesareus Physicus edi curavit librum, qui inscribitur:

a) *An gens hebraica olim Medicinam de industria coluerit ac promoverit*. Vien. 1765. in 4. b) *Analysis plantarum antiscorbuticarum, et tentamina: num in iis sal alcal. praeexistat*. Vien. 1766. in 8.

P. AMANDUS Graecensis Capucinorum Guardianus, et concionator germanicus Labaci dixit, et publicae luci commisit orationem funebrem:

Nachklang der Tugend. Eine Leichenpredig nach Ableben Eberhardi Leopoldi Urffini Grafen von Blaggay etc. Landesverwaltern in Crain, welcher diese Welt gesegnet den letzten May 1680. bey dessen in der hohen Thumb-Kirchen S. Nicolai gehaltenen Leichenbegängnus. Layb. bey Joh. Bapt. Mayr, 1680. in 4.

AMASEUS (*Pompilius*) filius sequentis fuit Bononiae Professor linguae graecae. ab eo habentur:

a) *Oratio de Bononiensium scholarum exaedificatione*. Bonon. per Joan. Rubeum 1563. in 4. b) *Fragmenta, Libri VI. Polybii* ab eo in latinum translata.

AMASEUS (*Romulus*) Utinensis 1521. Professor latinae, et graecae linguae Paduae. Ejus scripta sunt:

a) *Epistolae II.* quae ext. in *epistolis clarorum viror.* pag. 80. et 100. b) *Epistola ad Guilielmum Pellicerium* ext. in *epistolis Bruti* pag. 247. c) *Orationes* Bononiae per Rubeum 1564. in 4. d) *Oratio in funere Pauli III.* Bonon. 1563. in 4. e) *Transfuit Pausaniam.* Hanoviae per Wechelios 1613. in fol. f) *Libros Xenophontis, de expeditione Cyri* in latinum. g) *Scholae II. de ratione instituendi*

editae sunt, attamen eas nondum vidi. h) *Libros II. de dignitate linguae latinae adversus Hetrufcos* in MS. reliquit † 1552. Julii III. Papae Secretarius.

AMBSCHEL (*P. Ant.*) Ungari Exjesuitae, AA. LL. et Phil. Doctoris, ac Canonici Pertenensis, Caesares Regii publici, et ordinarii in Academia Labacensi primum, dein in Univerfitate Viennensi Philofophiae Profeforis, Academici operofii Labacenfis:

a) Jofeph von Herbert Abhandlung *von der Federkraft des Waffers* etc. ex latino. Layb. mit Egerschen Schriften 1778. in 8. b) *Differtatio de centro gravitatis in fubfidium fuorum difcipulorum*. Lab. apud Eger 1779. in 8. c) *Differtatio de Motu*, 1780. Lab. in 8. d) Predigt an dem Fefttage des *heil. Antonius von Padua*. Wien gedruckt mit Schmidchen Schriften, gehalten zu Laybach in Krain 1782. in 8.

AMIGONI (*Franc. Joan. de*) Carnioliae Provincialis, Caefareo-Regius Poftae Praefectus Labaci, Agrariae Societatis in Carniolia membrum publico communicavit:

Oekonomifche Anzeige, Verfuch, und Abhandlung von einer *Art Brodt zu backen, mit weiffen, füfsen Rüben*, die man unter das Waitzen - Rocken - Heidel- oder Hirfemehl mifchet, ext. in wöchentl. Kundfchaftblatt des Herzogthum Krain a 1775. Layb. bey Eger in 8. pag. 209.

P. AMOS, ordinis Hofpitalitatis S. Joanis de Deo in hofpitali Labacensi confeffarius fuppreffo nomine edi fecit:

Orakel, oder die Antworten der ägyptifchen Wärfager auf 36 der feltfamften Fragen zur Befriedigung der Neugierde für jedermann. Layb. bey J. F. Eger 1793. in 8.

ANDROCHA *L. B. de Andros (Franc Ignat.)* inter Academicos operofos Labacenfes dictus: *Redivivus*, et inter Academicos Parmenfes dictus, *Mollis*: accinuit:

Carmen aggratulatorium Perilluftri, ac Eruditiff. *D. Joanni Gregorio a Thalberg*, vetuftiffimae Academiae Gelatorum Bononiae etc. ext. in Thalbergi *Epitome* rer. Labacenfium. Lab. Formis Joan. Georgii Mayr. 1714. in 8.

P. ANSELMUS a *S. Elifabetha* Viennenfis Auguftinianus Discalceatus, in feculo Warther cognominatus, Labaci Lector, dein Prior, jam Viennenfis conventus aulici Prior, ac Provinciae Germano-Bohemicae Definitor p. t. fui Prioratus Labacenfis confcribere caepit:

a) *Historiam Ordinis Auguftinianorum Difcalceatorum*, et alia quaedam fcholafica MSS. fed hactenus edidit duntaxat. b) *Docrinam Catholicam in fiftema redactam*, nova, concina, faciliq; methodo, juxta naturalem rerum, et hiftoriae sacrae ordinem diftributam, hodiernoque ufui accommodatam. Vien. typ. a Ghelenianis 1788. in 8. maj. fuppreffo nomine.

APES ACADEMICAE operoforum Labacenfium, *sive Inftitutum, Leges, Scopus, Nominio*, et *fymbola novae Academiae fub Apum fymbolo Labaci adunatae, orbi literario exhibitae*. Labaci, ex typographaeo Mayriano, 1701. in 4.

APFALTNER (*P. Ernelti*) Carnioli e Soc. J. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. et p. t. Senioris, atque confiftorialis Univerfittatis Viennenf. jam Regentis Seminarii S. J. SS Rogatiani, et Donatiani, ac fubin Rectoris collegii Labacenfis:

a) *Civicum Auguftae Viennenfium armamentarium*. Vien. 1740. in 8. cum ūguris. b) *Scri-*

ptores antiquiss. ac celeberrimas Universitatis Viennensis ordine chronologico propositi. Pars I. Seculum I. prodiit Viennae typ. Kaliwod. 1740. in 8. continuarunt *P. Cajetanus Rechbach* et *S. J. Carinthius*, et *P. Dolenz*, quem quaere sub lit. D.

APFALTRER (*P. Leop. e L. B. ab*) Carn. Grynhoferens. S. T. Baccalaurei, in Lyceo Clagenfurthenfi Caes. Reg. publici, et ordinarii Mathematicum Professoris, ac sublata Societate J. Agrariae in Styria, Carinthia, et Carniolia Societatis membri:

a) Uiber das *Verhältniß der Wiesen zu den Aeckern* in Kärnten eine im Jahre 1766 gekrönte Preisschrift. b) Vergleichungstafel der *allkärntnerischen Maassen*, und ihrer Preise mit dem neuösterreichischen, und ihren Preisen. c) *De motu Rhombi conici dissertatio.* Klagenf. 1772. d) Abhandlung vom *Drucke der Gewölber* auf ihre Seitenmauer MS.

APOTEKER - ORDNUNG *des löbl. Herzogthum Krays* neu aufgerichtet. Layb. durch J. Geörgen Mayr. landchaftl. Buchdrucker, und Buchführer 1710. in fol.

AQUILEJENSIMUM *Antistitum* catalogi, quos *Galliae Christianae* inferuerunt Santmartani fratres: et *Wolfg. Laz. Reipublicae Romanae commentarius.*

AQUILEJENSE *Concilium contra Palladium, et Secundianum*, Episcopos Arianos *A. D.* 381. cui *Abundantius* Episcopus Trident. et 387. *S. Philastrius* Episc. Brixienfis inter caeteros interfuit. Lege Labbeum ex collectione *Collecti* Tomo II. pag. 1163. edit. Parisin. 1715. in fol. b) *A.* 553. Lab. T. VI. pag. 419. c) *Conciliabulum A.* 698. Ibid. T. VIII. pag. 103. d) *A.* 1185. apud eund. T. XIII. pag. 651. e) *A.* 1216. Ibid. pag. 1031. f) *A.* 1339. lb. T. XV. pag. 533. g) *A.* 1409. lb. T. eod.

pag. 1104. h) *A.* 1596. sub *Clemente VIII.* Pontif. et Patriarcha *Barbaro.* lb. T. XXI. pag. 1367.

AQUILEJENSE *Missale* excusum Venetiis 1517. in officina Petri Liechtenstein. Iterum Venet. 1519. apud Gregorium de Gregoriis. Pariter et *Breviarium*, ac *Rituale Ecclesiae Aquilejensis.*

AQUILEJENSIMUM (*de Numis Patriarcharum*) Venetiis impressit Pasquali 1747. cum figuris in 8.

AQUILEJENSIS *Synodus*: vide *Synodus* sub Lit. S.

ARBOR *genealogica lineae tantum rectae de Patre in Filium descendens excelsae familiae Auersperg ab an. Chri.* 1036. *sub divinis auspiciis usque ad hodiernum diem nunquam interruptae.* Lab. typ. Egerianis 1776. in fol. ejus MS. *A.* 1657. *per annos septingentos in fol.* habetur Labaci in Bibliotheca Principis ab Auersperg.

ARQUATI (*Joan. Franc.*) Med. Doctoris Tergefini:

a) *Medicus reformatus.* Venet. 1608. in 4. b) *Propugnaculo della peste.* Trieste, 1626. in 4.

ARS METRICA, *seu ars condendi eleganter versus.* Lab. 1679. in 12.

ASQUINUS (*Basil.*) Utinensis Clericus Regularis S. Pauli typis prodire fecit:

Cent ottanta, e piu Vomini illustri del Friuli 1735.

ATTHEMS (*Caroli Mich. Dei, et Apostolicae Sedis gratia primi Archiepiscopi Goritienfis e Comitibus ab*) Abbatiss. Petri de Rosafacco, et de Topolza, insignis Collegiatae Rudolphiwerdens. Ecclesiae Praepositi, S. C. R. Ap. utriusque Majestatis actualis intimi Consiliarii:

a) *Epistola Pastoralis* ad Parochos, cooperatores et curatos suae Diaecesis Goritienfis. Ex typographia Archiepiscopali per Joh. Tomafini 1762. in 8. b) *Synodus Provincialis* 1768. die 15. Octobris, cujus acta fervantur MS. in archivio Goritienfi. Verba concilii Provincialis Mediolanensis III. A. 1573. a S. Carolo Borromaeo celebrati identidem suis Parochis in conferentiis, et visitationibus canonicis ingeminabat primus Archiep. Goritiens. *Episcopus* (etiam Parochus aiebat) *id, quod vel ab initio nascentis (suae) Ecclesiae institutum fuit, ut rerum Episcopali (Parochiali) studio, curaque gestarum monumenta existerent, congeri diligentissime curet, tum singulorum, qui praecefferunt, nomina, genus, et pastorales eorum actiones in librum certum conferri curet, ut eorum memoria conservetur, et quae ab iisdem acta, vel instituta sunt, ad aliquam Ecclesiasticae disciplinae normam perpetuo usui esse possint, atque adjumento in illa Ecclesia benae gerenda.* Obiit veneranda memoria dignus. A. 1774.

P. AVELLINUS Capucinus, ordinarius concionator germanicus in Ecclesia ordinis Labaci imprimi fecit:

Rede auf den dritten Sonntag nach Pfingsten, bey Gelegenheit des jährl. Titularfestes einer hochlöbl. Bruderschaft Redemptoris Mundi, dabey zugleich das 40stündige Gebeth bey ausgesetztem hochwürdl. Gute zur schuldigsten Dankfagung der vor 183 Jahren abgewendeten Pestfeuche gehalten wurde zu Laybach in der Domkirche. Mit Genehmhaltung der Wiener. Censur 1782. in 8. Ad calcem hujus concionis legere est Interdictum Episcopi Labacensis Caroli ab Herberstein, quod hujus concionis causa in concionatorem evibravit.

AVEROLDI (*Allobellus*) Episcopus Polae, seu Juliae Pietatis, J. U. D. variis Legationibus perfunctus, interfuit concilio Lateranenfi. A. 1512. sub Clem. VII. qua Prolegatus Panoniae † 1532. praeclara suae scientiae monumenta relinquens:

a) *De bono Episcoporum regimine* libros X. b) *Commentaria vitae Christianae*. Vid. Joecheri Lexic. Eruditor.

AUERSPERG (*Raymund. Comes ab*) Praepositus infulatus Metropolitanae Ecclesiae Labacensis dixit:

Rede bey der feierlichen Installation Sr. hochfürstl. Gnaden des Herrn Erzbischofs zu Laybach aus dem hochfreiherrl. Hause von Brigido etc. etc. Gehalten am 8. Juni 1788. mit Merkwürdigen Schriften in Layb. Allis Episcopis hactenus in eorum installatione dicta erat oratio latino: hoc, ut tempori ferviretur, primo Archiepiscopo dicta est germanico idiomate.

AUERSPERG (*Wolfg. S. R. I. Comes ab*) in publica sua ex universa Philosophia disputatione in Academia Labacensi in praesentes distribuendum commisit librum, cujus titulus est:

Orbis lusus. Graecii, 1659. in 4. Quem laudat *Valvasor* in suo chronico.

AUERSPERG *Genealogiam* vid. supra *Arbor genealogica*.

Auserlehenes Handbüchlein zum Nutzen, und Trost aller einverleibten der löbl. Bruderschaft unter dem Schutz der heil. Jungfrau, und Mart. Urfulae, ein frommes Leben, und sel. Tod zu erlangen, aufgerichtet in der Kirche bey den WW. EE. geistl. Jungfrauen der Gesellschaft S. Urfulae in Laybach. Bey J. Geörg Mayr. 1726. zugeeignet der WW. Edel gebornen Fr. Fr. Annae Ca-

tharinae von Schellenburg, gebornen Hof-
Retterinn, als gnädigen Frau Stifterinn, in 8.

AUGUSTINIANI *Discalceati* (*Anonymi*)
vid. supra *Affectus cordis*. b) Homilia ger-
manica de SS. Martyribus: *Maximo, Nice-
phoro, Quirino*, Carnioliae Patronis praefixo
textu: a) *MiCe afCenDe JVperIVs*. Luc. 14.
MS. servatur in Bibliotheca Caesarei con-
ventus nostri *Parte V. concionum miscella-
near. concio 24. in scrinio G. nro. 326.*

AZELT calligraphus quasdam icones in
chronico *Valvasorii* excudit Wagenspergae
in Carnioliā ad A. 1680. Ubi adest VVD. est:
Weichardus Delineavit.

AYLINI de Maniaco (*Joan.*) Notarius
scripsit:

Historiam belli Forojulienſis ex codice *Ca-
mulli Manini*, quae ext. in *Addit. P. Rubens*
pag. 44.

B E T I T H E C A

S c r i n i u m II.

f u b

Littera B.

BAGELLARDI (*Pauli*) Fluminensis Med.
Doct.

a) *De aerumnis infantium*. Venet. 1487. in
4. b) *De morbis puerorum*. Lugduni, 1538. in
8. c) *Parastasis de prandii, et caenae ratione*.
Joecher in Lexic.

BAGEUS, aliis *Bagnus*, etiam *Bagnoni*
(*P. Leonard.*) Carn. Mitterburgensis Soc.
J. Viennae Philosophiae, et Theologiae mor-
nalis: Graecii vero S. Scripturae Professor,
Flumini, et Zagrabiae Collegii Rector edi-
dit suppresso nomine:

*Manuale Sodalitatis immaculatae conceptio-
nis B. M. V. Viennae in Caesareo, et Acade-
mico S. J. collegio erectae, et confirmatae*.
Vien. 1625. typ. Georg. Gelbhaar. Laudatur
a Valvasorio in Chron. Carnioliae lib. VI.
pag. 352. est mortuus 1650.

BANES Parochus Tolmajensis dixit Car-
niolicam concionem, quae Graecii in germa-
nicum versa est sub hoc titulo:

Rede super 4. Reg. 19. 19. kraynerisch
vorgetragen am 30. März 1794. in der Lan-
desfürstl. Pfarr Tolmein, bey Gelegenheit
des dreytägigen öffentlichen Gebeths für die
glückliche Eröffnung des heurigen Feldzuges
gegen die Neufranken. *Grätz bey Michael
Ambros* 1794. in 8.

BARBARO (*Daniel Franc.*) XCVIII. Pa-
triarcha Aquilejensis, insignis Mathematicus,
interfuit concilio Tridentino. De quo ha-
bemus:

a) *Comentaria in V. Voces Porphyrii, seu
Ijagogen*. Venet. apud Aldum 1542. in 4. b)
*Comentar. in III. libros Rhetoricorum Aristo-
telis ad Theodecteu*. Lugduni per Sebast.
Gryphium 1554. in 4., quos sequens *Hermolaus*,
ex fratre nepos in latinum transfudit.
c) *Dialogo della Eloquenza*, quem publica-
vit *Hier. Ruscelli* Venet. per Valgrifium 1557.
in 4. d) *Comentar. in Vetrivium*. Venet. per
Franc. Francisci 1567. in fol. e) *Dialogi*

Speronis Speronii. Venet. 1569. f) *Constitutiones synodales in synodo diaecesana Aquilejensi, habita in terra Patriarchali S. Danielis*.

Venet. apud J. Ant. Rapazetum 1596. in 4. Item Utini typ. J. Bapt. Natalini 1598. g)

La pratica della Perspectiva. h) *Catena graecorum Patrum in 50. Psalmos latinitate donata*.

i) *Lettere a Frederigo Padoaro, ext. nelle lettere raccolte dal Porcarchi* pag. 224. k) *Lettere II. ext. nella nuova scelta di lettere* lib. I.

pag. 24. et 121. l) *Relazione del stato del contado di Gorizia, e Capitanato di Gradisca della Diaecesi di Aquileja, fatta al Sig. Cardinal Spinola da Udine VII. Agosto 1593*. MS.

m) *Constitutiones promulgatae ab illustriss. et Rdmo DD. Francisco Bararo Dei, et Apostolicae Sedis gratia Archiepiscopo Tyri, coadjutore Aquilejae, et Visitatore Apostolico in publica congregatione Goritiae habita*.

Utini typ. J. Bapt. Natalini 1593. n) *Decreta promulgata in Diaecesana Synodo Goritiae habita Nationis Germanicae, et Slavonicae Diaecesis Aquilejensis An. Dni 1600. die 2. Junii*. Typ. Utinensib. Natalini in 4.

† 1569.

BARBARUS (*Hermol.*) Patritius Venetus, Aquilejensis Patriarcha elegantiarum graecae, et latinae linguae scientissimus. *vere magnus, ac dignus homo*, iudice Erasmo in *Cicer.* qui non solum Italiam, verum etiam omne seculum hoc nostrum illustravit: ab *Innoc. VIII.* Patriarcha Aquilejensis designatus, sed a Venetis bonis spoliatus, et exilio multatus. † 1494.

Praeter Philologica, et alia, mihi non visa typis edita, *conciones sacras* ejus Patavii apud PP. Augustinianos MSS. extare testatur Joecheri Lexic. Eruditor. Et praememorata in *Aristotelis Rhetoricor. libr.* latine redditos: ac *Orationem ad Pridericum Imp. et Vol. IV.*

Maximilianum Regem Romanor. inter Scriptores Germanicos *Freheri* Tomo II. pag. 185. reperi.

BARBO (*Marci*) J. U. D. Patriarchae Aquilejensis. et a. 1457. Cardinalis, demum Romae † a. 1490.

a) *Relatio Legationis in partibus septentrionalibus*. b) *Decreta*. c) *De caelibatu libr. II.*

d) *Epistolae*. e) *Orationes*. f) *Genadii responsiones ad Machometem* vertit in latinum, sicut et g) *S. Dionysii Arcopagitae librum de divinis nominibus*, quae omnia laudat *Joecherus* in suo Lexic. Eruditor.

BARBOLANI (*Joseph.*) e Soc. J. vid. *Martinuzzi* sub Lit. M. et *Rerenberg* sub Lit. R.

BASCHTIANTSCHITZ (*Barthol.*) Carn. Alumnus Episcopalis Seminarii generalis Labaci in Carniolicum vertit.

Katholshku poduzhenje odteh sedem Sakramentov. Perve tajl od 3. Kersta, inu S. Firme. Lab. apud Ignat. Klainmajer 1783. in 12.

BASCHTIANTSCHITZH (*Matth.*) Carn. scripsit:

a) *In vexillum Hassan Posnienfis* (olim Christiani, Itali, Monachi S. Benedicti, et Subdiaconi, sed Apostatae, accerrimique Christi Dei, ac nominis Christiani, et harum partium hostis) *ad confluentem Savi, et Colapis, five Culpae prope Siseck arcem, a nostris 22. Junii, qua factum SS. Achatii, et Sociorum ejus MM. Carnioliae Patronorum solenni ritu pro miraculosissima hac victoria celebrabatur, gloriosissime captum Anno 1593. Carmen elegiacum*. Vid. *Valvasor*. Chronic. lib. XV. pag. 534. ubi plura ejus Carmina recitat. b) *Carnioliae victoria ab Hassan Bassa gloriosissime reportata 22. Junii 1593. Carmine heroico decantata 1629.*

Barbolani sub Lit. M. et Rerenberg sub Lit. R.

Baschtiantschitz (*Barthol.*) Carn. Alumnus Episcopalis Seminarii generalis Labaci in Carniolicum vertit.

Baschtiantschitz (*Matth.*) Carn. scripsit:

a) *In vexillum Hassan Posnienfis* (olim Christiani, Itali, Monachi S. Benedicti, et Subdiaconi, sed Apostatae, accerrimique Christi Dei, ac nominis Christiani, et harum partium hostis) *ad confluentem Savi, et Colapis, five Culpae prope Siseck arcem, a nostris 22. Junii, qua factum SS. Achatii, et Sociorum ejus MM. Carnioliae Patronorum solenni ritu pro miraculosissima hac victoria celebrabatur, gloriosissime captum Anno 1593. Carmen elegiacum*. Vid. *Valvasor*. Chronic. lib. XV. pag. 534. ubi plura ejus Carmina recitat. b) *Carnioliae victoria ab Hassan Bassa gloriosissime reportata 22. Junii 1593. Carmine heroico decantata 1629.*

Barbolani sub Lit. M. et Rerenberg sub Lit. R.

Baschtiantschitz (*Barthol.*) Carn. Alumnus Episcopalis Seminarii generalis Labaci in Carniolicum vertit.

Baschtiantschitz (*Matth.*) Carn. scripsit:

a) *In vexillum Hassan Posnienfis* (olim Christiani, Itali, Monachi S. Benedicti, et Subdiaconi, sed Apostatae, accerrimique Christi Dei, ac nominis Christiani, et harum partium hostis) *ad confluentem Savi, et Colapis, five Culpae prope Siseck arcem, a nostris 22. Junii, qua factum SS. Achatii, et Sociorum ejus MM. Carnioliae Patronorum solenni ritu pro miraculosissima hac victoria celebrabatur, gloriosissime captum Anno 1593. Carmen elegiacum*. Vid. *Valvasor*. Chronic. lib. XV. pag. 534. ubi plura ejus Carmina recitat. b) *Carnioliae victoria ab Hassan Bassa gloriosissime reportata 22. Junii 1593. Carmine heroico decantata 1629.*

Barbolani sub Lit. M. et Rerenberg sub Lit. R.

Baschtiantschitz (*Barthol.*) Carn. Alumnus Episcopalis Seminarii generalis Labaci in Carniolicum vertit.

Baschtiantschitz (*Matth.*) Carn. scripsit:

a) *In vexillum Hassan Posnienfis* (olim Christiani, Itali, Monachi S. Benedicti, et Subdiaconi, sed Apostatae, accerrimique Christi Dei, ac nominis Christiani, et harum partium hostis) *ad confluentem Savi, et Colapis, five Culpae prope Siseck arcem, a nostris 22. Junii, qua factum SS. Achatii, et Sociorum ejus MM. Carnioliae Patronorum solenni ritu pro miraculosissima hac victoria celebrabatur, gloriosissime captum Anno 1593. Carmen elegiacum*. Vid. *Valvasor*. Chronic. lib. XV. pag. 534. ubi plura ejus Carmina recitat. b) *Carnioliae victoria ab Hassan Bassa gloriosissime reportata 22. Junii 1593. Carmine heroico decantata 1629.*

BASSELUS (*P. Franc.*) Forojuiliensis Gra-
discanus e S. J. † a. 1680. reliquit

Pfalterium Davidicum concordatum. Vid.
Alegambe in Bibliotheca Soc. J.

BASSAR (*P. Barthol.*) Carn. e Soc. J. con-
cionatoris Carniolicus ordinarii in Cathedrali
S. Nicolai Labaci.

Conciones juxta libellum exercitiorum S. P.
Ignatii, id est: Pridege etc. in lingua Car-
niolica. Lab. typ. Adami Frider. Reichhard
1734. in 4.

BAUZER, sive *Bautscher* (*P. Martini*) Carn.
e S. J. quem laudat *Valvasor* lib. VI. pag.
358. et alii.

a) *Panegyricus* zu Ehren Ihrer Römisch
Keyserlichen Majestät *Leopoldo Augusto*, als
Seine Kayserliche Majestät im Jahr 1660 De-
ro Erbländer allergnädigt befuchte. Layb.
in diesem Jahr. b) *Historia rerum Noricarum,*
et Forojuiliensium seu Annales Norici ab an.
1331. usque ad *Ferdinandum II.* per X li-
bros deducti MSS. quos mors festina eum
publici juris fieri non permisit. Vixit vitam
valde Religiosam medio seculo XVII. Religio-
nique, quae fulcrum, et moderatrix Status
politici, Historiaeque comes esse debet, pri-
mas semper tribuit. Ait enim *Plato* huma-
nus (Divini verba ex industria non recito)
lib. 10. de Leg. *Omnis humanae societatis fun-
damentum convellit, qui Religionem convellit.*

BEAZIANO (*Jul. Caesar.*) Ordinis Jeroso-
lymitani commendator de Japidia, Comes
Istrianus, Heraldicae studiosus edidit:

a) *Araldo Veneto.* Venet. per Nicol. Pez-
zani 1680. in 4. b) *Del gran Blafone del*
Nobili Veneti. Perfectionem editionem face-
re meditatus, piis desideriis immortuus est.
Nihilominus hoc MS. in rem suam bene usus
est *Don Casimiro Freschoti.*

BECKMANN (*Joan.*) Oeconomiae Profef-
sor ordinarius, Regiae Societ. Scientiar.
Caesareae Academiae Curioforum: Societa-
tis Agrariae in Carniolia etc. membrum
scripsit:

Beantwortung der von der laybacher agri-
kultursgefellschaft aufgegebenen Preisfrage:
welche die besten Nebenarbeiten sind für die
Landleute? Quod operibus dictae Societatis
infertum est. Layb. beyrn Eger 1779. in 4.
maj.

BELLARGIUS (*Ambrosius*) scripsit:

Contra Anabaptistas 1734. in 8. Hoc opus
in MS. servatur in Biblioth. Principis ab
Auersperg Labaci.

BELLINI (*P. Julius*) Goritienf. e S. J. †
1619. ante ingressum Societatis jam ediderat:
Vitam, et mortem Caroli Francisci Breineri.
Vid. *Joecheri* Lexic. Eruditor.

BELLONI (*Antonius*) Utini munere No-
tarii fungens conscripsit ex variis Tabellio-
nicis.

Vitas Patriarcharum Aquilejensium, quas
luce dignissimas publici juris fecit *Muratorius*
Tomo XVI. Scriptorum Italiae, et in *Mar-
co Grimano* Patriarcha desinit.

BENAGLIA (*Joan. de*) Comitibus *de Caprara*
ad Turcas Legati Secretarius posterorum
memoriae commendavit:

Reise - Beschreibung von Wien nach Con-
stantinopel des Grafen Albrecht v. Caprara
R. K. M. extraordinari - Gefandten. Frank-
furt 1687. in 8. Quod Itinerarium primo in
Italica lingua scriptum prodiit Venetiis 1685.
in 8. et reculum fuit cum sequenti epigraphie:
Relazione del viaggio fatto a Constantinopoli,
e Ritorno in Germania dello Signore Conte
*Caprara dell' Imperatore come Internunzio stra-
ordinario, e plenipotenziario per trattare la*

continuazione della tregua. b) Historische kurze Beschreibung aller merkwürdigen Begebenheiten, welche sich in Teutsch-Wälfch- und Hungarland von Anfang bis zu End des abgewichenen 1704. Jahrs durch die Macht der Siegreichsten Waffen Ihrer R. K. Majest. etc. ereignet, und zugetragen. Wien 1705. in 4. cum fig. symb.

BENIGNUS (*Rdmus Simon*) Episcopus Modrulessis interfuit Concilio Lateranensi, et dixit:

Orationem de schismatibus seculi postremi, promissa toties Ecclesiae Reformatione, et bello Turcis inferendo, quae cum epistola dedicatoria ad Bern. de Frangipanibus ext. in lib. Concilior. *Labbei.*

BERCHTOLD (*Franc. Ign. Ant. L. Baro a*) Styrus - Slavo - Graecensis dixit orationem panegyricam intitulatam:

Effigies aCaDeMICI operos: sive Divus IVO sibi, atque aliis apud laboriosa, quem celebravit coram Inclyto Collegio Juridico Labacensi, in Ecclesia S. Jacobi Collegii Archiducalis Soc. J. panegyrico sermone edito typis Labaci per Joan. Georgium Mayr, 1705. in 4.

Bergordnung für Krayn, und Görz, 1577. in fol.

BERTOLI edidit librum:

Le Antichità d'Aquileja profane, e sacre. In Venetia 1739. in fol.

S. BERTRANDUS ex nobili genere de S. Genesio, diaecesis Caturcensis oriundus, J. U. D. ad S. Palatii in aetate 17. annor. causarum Auditor, Aquilejensis Patriarcha, Martyrio clarus, cujus

Epistola ad Quillemum Decanum Aquilejensem ext. in *Bolland.* Tomo I. mense Junio pag. 783. et in Italia *Ughelli* Tom. V. colum.

103. legi potest; item in *P. Rubeis* Monument. Aquilej. Tom. I. c. 88. b) *Patriarchae Bertrandi synodalia Concilia.*

Beschreibung (Physikalische) des Herzogthum Krayns, Istrien, und zum Theil der benachbarten Länder Auctore anonymo, et mihi ignoto. Leipzig, 1778. Theile II. in 4.

BIGARELLA (*Hieron.*) Utinensis dixit, et typis commisit:

Orationem in funere Rdmii in Christo Patris D. Pauli Bizantii, Episcopi Catharensis, et in tota Diaecesi Aquilejensi Suffraganei, et Vicarii generalis habita Utini in majore Ecclesia die 4. Martii 1587. typis Utinensibus 1787.

BILICHGRAZ (*Phil. Gotthard. L. B. a*) Academicus Labacensis dixit orationem inscriptam:

Syngraphe Eucharistica magno Justitiae Advocato D. Ivoni, Tutelari suo ab Inclyto Collegio Juridico Labacensi demississime oblata, panegyrica dictione celebrata anno, qVo InCLytl CoLLegII IvRIDICI Labacensis pletas noVIs DIVo tVtELarI honoribVs parentaVerat. Lab. ex typographaeo Mayriano in 4.

BLAGAY (*Joan. Nep. S. R. I. Comes Urfini a*) Carn. Weissensteinf. Caes. Regius Consiliarius in Carniolia, et supremus viarum Director, Socius Agrariae in Carniolia Societatis, cui porrexit:

Beantwortungsschrift über die von k. k. Gesellschaft des Ackerbaues, und der nützlichen Künsten in Herzogthum Krain aufgestellte Preisfrage: *Die Vereinbarung der unterthänigen Dorfbesitzungen unter einer Grundobrigkeit betreffend, welche den 20. Wintermonath 1770 mit dem Accessit beehret*

E e 2

worden ist, ext. inter opera Societatis 1779. Lab. in 4. editis.

BLAGAY (*Stephan. Urfini Comes a*) Carn. Weissensteinens. etc. imprimi curavit librum cum inscriptione:

Quaestio politica ex Cornelio Tacito. Argentinæ, 1616. in 4.

BLAGAY (*Weichard Leop. Urfini S. R. J. Comes a*) Carn. S. C. Maj. Ephebus, et *Leopoldus Ferdin. S. R. Imp. Comes a Kobenzel* AA. LL. et Philof. Doctores creati quando prodivit:

Folium Viennense Austriacis victoriis Laureatum. Vien. apud Sufan. Cosmerovii vid. in. 4.

BOCHORITSCH, vulgo *Bohorizh* (*Adami*) Carn. et Evængelicæ scholæ Labaci Rectoris.

Arctica horulae subcivivæ de Latino-Carniolana litteratura, ad latinæ linguæ analogiam accommodata, unde Moschoviticae, Rutenicae, Polonicae, Bohemicae, Lausaticae linguæ cum Dalmatica, et Croatica cognatio facile deprehenditur. Witembergæ Anno MDLXXXIV. in 8. Dedicatione directa ad Illustriæ Styriæ, Carinthiæ, et Carnioliæ Procerum filios, universamque equestri Ordinis ingenuam juventutem. Datum Witembergæ in Saxoniam ipsis Calendis Januarii Anno CIOIOXXIV.

BONA (*Joan.*) S. R. E. Cardinalis reimpressa *Manuductio ad coelum.* Labaci, 1629. in 32. Ejus *Brevem methodum ad Deum se elevandi* in Carniolicum vertit *Redeskini*, vid. sub Lit. R.

BONO, et *Bonomi* (*Petrus*) Istrianus civitate Pola (*Julia Pietate*) oriundus, Cæsareus primum Protonotarius, dein Episcopus

Tergestinus multum in perferutandis naturæ arcanis laboravit, scripsitque:

a) *Epistolam ad Reverendissimum P. D. Matthæum Lang, Ecclesiæ Gurcensis Administratorem: Augustensis Praepositum, S. C. Maj. Confiliarium.* Argentorati 1530. in 4. b) *Epigramata.* c) *Epistolas varias*, teste *Trithemio* N. 823.

BONOMO (*Andr. Joh.*) Tergestinus, qui sub academico nomine: *Ornitei* latere voluit, edidit:

Ornitei Lusanii dissertatione supra Origine degli antichi Conti di Gorizia. In Trieste 1785. in 8. in qua cl. Auctor singularia ab aliis fere non observata, circa veram originem Comitum Goritiæ ex chartis, et monumentis Aquilejensibus detexisse videtur, atque inter alia verisimilibus argumentis historicis evincere conatur: *Comites Habspurgicos, Zvingenses, Andecenses, Goritienses*, Ducesque Meraniæ eadem ex stirpe prognatos esse. Lege cl. *P. Gruber Piaristæ supplement, tom. III. pag. 987.*

BOUHOUR *Christliche Gedanken auf alle Tage des Monats.* Layb. beyrn Eger 1775. in 8. ex Gallico translatus, in carniolicum vero versum *P. Marci* manuscriptum jacet apud eundem typographum Eger.

BRATASSEVITZ (*Andr.*) Carn. Vippacens. Medic. Doctor edi fecit:

De expositione tentaminum, ac observatorum, circa remedia, morbosque varios versantium. Vien. 1779. in 8.

BRAWN. (*Eduard.*) in Carnioliam venit, curiosus mirabilia hujus Provinciae perferutatus, atque, quia in ea aliquamdiu est commoratus, scripsit:

Relationem de fodinis montanisticis in Foro-

Julio, quae in *Acta Anglicana* A. 1669. pag. 895. transfumta fuit.

BRECKERFELD (*de*) varia, et notabilia sua manu de Carnioliâ scripsit, quae *Lienhard* in *Geschichte von Krain* fideliter transfumfit.

BRESNEK (*Ant.*) Beneficiatus Ecclesiae Saxonfeldensis sub prelum mist:

Vezhna pratika ad gospodarstva, v'katiri je najditi: koku be usaki hisni gospodar svoje hishne rezhi s'nuzam oberniti — mogel. *Lab.* apud *Eger* 1789. in 8.

BRESNIG (*Joan.*) vid. *Werneg.* sub lit. *W.*

BREVIARIUM *Romani supplementum* juxta Decreta *Innocentii Papae X.* et Successorum Pontificum usque ad An. MDCLXXXVII. *Lab.* typ. *Joh. Thomae Mayr.* 1687. in 8. b) Aliud editum est Romae 1688. litteris glagolicis in Slavonico idiomate.

BRIGANT (*Franc.*) Parochus in Ungribach prope Goritiam typis mandavit:

a) *Sertum, in quo Marianaevirtutes ex Litaniis Lauretanis depromptae continentur, et Augustis.* Imp. *Leopoldo I.* dedicatum. Utni apud haered. *Caroli Schirotti* 1671. in 4. b) *Confutatio novorum, asserentium B. V. Mariam non fuisse maeflam tempore passionis Christi.* Emendatior, et completior editio. *Ibid.* 1671. in 4. Prima editio meos hactenus oculos fugit.

BRIGIDO (*Pompejus L. Baro, jam S. R. I. Comes de*) Capitaneus Commendans Tergefti, et Agrariae Societat. in Carnioliâ membrum axaravit:

Erfahrungsmäßiger Unterricht, *Wie die Schafe* durch gute Pflege zur vollkommener Art gebracht, und bey folcher erhalten werden können, ext. in operib. Agrariae Societatis *Layb* 1774. in 4.

BRUGLER *ad Herculsberg* (*Joan. Romari-*

ci) Jurisconsulti, comitis Palatini, Caefarei, et Celsissimor, Principum ab *Edgenberg, Labaci, Confiliarii, et Secretarii.*

a) *Ars meum, et tuum discernendi etc.* Augustae Vindelicor. 1694. in 8. inclyti Ducatus Carnioliâ proceribus, ac Statibus dedicata. b) *Praxis Philosophiae Christianae ad perpetuam animi tranquillitatem.* Aug. Vindelic. apud *Koppmayr* 1696. in 12. dedicata Serenissim. Ducibus, celsis. et Reverendissimis Principibus, Rdmis, Illustris. Excellentis. Perillustris. Illustris. Praenobilibus, ac generosis Inclyti Ducatus Carnioliâ Proceribus, ac Statibus etc.

BRUSATI (*Valentini*) Carn. Medic. Doctoris. *Dissertatio de morbis feminarum.* *Vien.* 1766. in 8.

BUCELENI (*P. Octavius*) e S. J. Art. LL. et *Phil.* ac Theologiae Doctor; ejusque in Moralibus Professor, et p. t. Inclytæ facultatis Philosophicæ Viennæ Decanus spectabilis detulit orationem inscriptam:

Orbis eruditi anima, Virgo, Philosophorum Princeps Diva Catharina, quam peroravit *D. Augustinus Hirneys* Logices Auditor. *Viennae,* typ. *Simonis Schmidii* 1714. in fol. Vid. et *Corednig.*

BUCELLINI (*P. Thom.*) Ordinis Praedicatorum S. T. Magister dixit, et ad imprimendum dedit:

Fünf Davidische Schlingen-Stein, das ist: eine Nationspredig auf die J. HH. MM. Achatium, Hermagoram, Fortunatum, Primum, und Felicianum, welche von einer löbl. Nation des Herzogthum Crain absonderlich verehret werden. *Wien,* bey *Joh. Bapt. Schönwetter* 1707. in 4.

BUDINA (*Samuel*) Labacensis floruit 1550. cujus Audio, et opera ad posteros pervenit:

a.) *Historia Sigethi, totius Slavoniae fortissimi propugnaculi a Solymano Turcarum Imp. MDLXVI. capti, Christianisque erepti, per Magistr. Samuelem Budina Labacensem jam olim in latinum conversa: nunc vero ad novam editionem Scharidianam denuo recognita, et emendata ext. in Schwandteri Scriptorib. rerum Hungaricar. T. I. pag. 723. Vien. impressis impensis. Joan Pauli Kraufs 1746. in fol. b) *Historica descriptio Castris Sigeth recuperati, quod Turcae Commendanti Comiti Nicolao Zri-**

ni affultatoria vi, cum ejus vita rapuerunt, ext. in Germania antiqua illustrata T. IV. pag. 2261. Hujus quoque meminere Simon Selandus, et Georg Koenig in sua Bibliotheca. Originalis germanica editio jam pridem intercidit. Vix eam amplius alicubi reperies.

BURCHARD (*Joan. Bapt.*) Med. Doct. et Physicus Rudolphiwerdae evulgavit:

Commendatio thermarum Rudolphswerthen- sium teste Valvasoris lib. III. p. 378.

C I T H E C A

S c r i n i u m III.

f u b

Littera C.

CAGNARONI (*Caesar.*) J. U. D. conscripsit, et publicavit:

Statuta Inclytae civitatis Tergesti etc. Laudatur a Valvasorio lib. XI. Chronic. pag. 598.

GAJETANUS (*Ant.*) Aquilejensis Patriarcha, dein Cardinalis, et Archidiaconus in Laterano, postquam scripsisset

Pro Ecclesiae Romanae unione ut habet Ughelius, et † a. 1412.

CAIMUS (*Euseb.*) Utini in Forojulio natus, J. U. D. Canonicus Aquilejensis, post hac Episcopus Novae Forojulienfis civitatis †. a. 1640. et sui ingenii fructus reliquit:

a) *Responsa juris.* b) *Miscellanea.* c) *Tractatum de Retractu.* Joecher in *Lexic. Eruditor.*

CAIMUS (*Jacob.*) Utinenfis J. U. D. scripsit:

a) *Lucubrationes varias.* Patavii per Pasquatum 1654. in fol. b) *De Dotibus.* c) *De sub-*

stitutionum natura. d) *De Legato et Fidei commissis.* e) *De jure accrescendi.* f) *De jure belli, et g) Dissertationem, et epistolam gratulatoriam ad Clementem IX.* Patavii per Trambottum 1678. in 8. et quodam alia teste *Jocheri Lexic. Eruditor.*

CAIMUS (*Pompej.*) Eusebii frater natus minor. Med. Doctor, Philosophiae in Collegio Romano Professor, *Gregorii XV.* Archiater, et p. t. pectus Titiani in Forojulio † 1631. cum *Caesare Cremonio, et Julio Caesare Lagala* tricas habuit. Reliquit sequentia sui ingenii monumenta:

a) *De calido inato.* b) *De febrium putridarum initiis.* c) *De nobilitate.* d) *Parallelo politico delle Repubbliche antiche, et moderne.* Padova per Tozzi 1625. in 4. e) *De sapientia, et hominis natura, ext. in Responsis Liceti ad praesita per epist. T. III. pag. 144.*

CALIN (*Joh. Paul.*) vid. *Rosmann* sub Lit. R.

P. CALLISTUS. a S. Inocentio, Bojus Augustinianus Discalceatus, Labaci Philosophiae primum, post modum T. Lector, exinde Prior, Definitor, mox demum totius congregationis Discalceatorum Italiae, et Germaniae Praepositus generalis scripsit, et edidit librum:

Cynosura mentis, seu Philosophia rationalis Augustiano-Thomistica. Lab. 1690. in 12. Faventibus auspiciis Admi, ac Amplifs. et Illustris. Dni D. Antonii de Gallenfels celeberrimi, et antiquifs. Monasterii Sitticensis Abbatis dicata, et defensa a Rel. F. Casiano a S. Regina Labaci in Ecclesia FF. Eremitar. Discalceator. Ordinis S. P. Augustini in publica disputatione inter confluentes Auditores distributa.

CANDIDI (Joan.) Jurisconsulti, Patritii Utinensis

Fasti, seu Comentarii Aquilejenses. Venet. 1521.

CAPELLO (Ant.) Utinensis Decanus ex italiano versa, tacito suo nomine edi fecit:

a) Leon. Matthaci de Utino sermones quadragesimales, et de Sanctis. b) Marci Ant. Sterni sertum coeleste rosarum viginti, spirans odorem. Valvasoni in Foro julio † 1705. octogenario major.

CAPELLO (Petrus Paul.) in Metropolitana Aquilejensi Presbyter, et Cathedralis Ecclesiae Pedinensis Canonicus. S. T. D. ex italiano in latinum transtulit

Francisci Mariae de Aretio Ordinis Capucinarum Emmi tituli S. Priscae S. R. Ecclesiae Presbyteri Cardinalis Casini opera omnia tomis III. Augusta Vindelicor. et Graecii 1730. in fol.

CAROLUS V. Romanorum Imp. Dux Carnioliae etc. scripsit:

a) *Institutionem ad filium suum Philippum II.* quae ext. nella *Raccolta del Sanfovino Part. II.* pag. 1. et juxta *Cranz.* rer. Saxon. lib. 2. c. 8. b) primam *Grammaticam Germanicam.*

P. CAROLUS Josephus a S. Floriano Ordinis Minorum observantium Reformatorem imprimendum dedit:

Fundazione della Chiesa di Aquileja. Mediolani, 1757.

CARTHAGENA a S. Maria (Paul.) Burgenfis, secta Judaeus, ad Christi fidem conversus, primum Trevigni Archidiaconus, dein Carthaginensis, mox Burgenfis Episcopus, Castellae Legionis Archicancellarius, denique Patriarcha Aquilejensis creatus, † 1435.

Nicolai de Lyra Postillas, vel correxit vel supplevit libris II. procius Burgis, 1591. in fol.

CARUSA (Francisci) Med. Doctoris, et Practici Labacensis:

Parenthesis Encomiastica Carnioliae, quam *Valvasor* Chronici sui lib. III. pag. 373. inseruit.

CASTELLEZ (Ant.) Carni Sagurjenfis Med. Doctoris, Practici Labacensis:

a) *De praecipuis medicamentis ex metallis, et semimetallis.* Vien. 1770. in 8. b) Prüfung, und Gebrauch des warmen Bades zu Töplitz in Unterkrain. Wien bey Kurzböck 1777. in 4. maj. in duas columnas latina, et germanica linguis correspondentibus divisum. c) *Badordnung zu Töplitz* in Unterkrain. Layb. 1776. in fol. d) *Salicariae vis febrifuga analogae vi corticis Peruani, quam expertus est.* Lab. typ. Egerianis, 1792. in 8.

CASTELLEZ (Math.) Carn. Kellerbergenfis, primum Parochus in Toeplitz, exinde ad S. Bartholomaei in camptis, post Canonicus ad S. Nicolai Rudolphiwerae senior, et

Beneficiatus SS. Rofarii, qui et aliud Beneficium in eadem collegiata Ecclesia fundavit; typis vero edidit.

a) *Bratovske bugvize Svetiga Roshenkranza*. Graec. 1682. in 8. b) *Modus adjuvandi agonizantes*. Lab. 1682. typ. J. Bapt. Mayr, in 8. latino-carniolicus liber. c) *Breve exercitium matutinum, et vespertinum*. Lab. 1682. in 12. d) *Nebeshki zyl, tuje: premishlovanje teh Sveteh Ozhakov*. Lab. 1684. in 8. Ex hoc e) *Mesz Boshje lubesne* recufum est. Lab. typ. Egerianis 1768. in 12. f) *Kratki fapopadik potrebnih Katholskkeh nauk*. Lab. 1685. in 12. g) *Praxis Catechistica, tuje: Nauk Christianski*. Lab. 1686. typ. Mayrianis in 8. h) *Nebu na semli po Boshji voli*. Lab. 1686. in 8. Scripta hujus pro patria litteratura optime meriti viri plurimum fructum tulerunt vel maxime in plebe rudi, quamvis et curionibus sacris grata venerint, quam quae gratissima, quae patria lingua prodierant in publicum; viderat enim vir optimus, quanta animarum Curatores in linguae vernaculae expressione, atque doctrinae Christianae explanatione difficultate laborent, ut saepe saepius aqua haereat: vel rem omnino inepte reddant Carniolicae; eamobrem suis opusculis illis volebat subvenire. Post ejus obitum plura MSS. reperta fuere, quae *Valvasor* in Chron. lib. VI. annotavit nempe:

a) *Simplex translatio SS. Bibliorum veteris, et novi testamenti secundum articulos*, Tomis III. Ubi lateat: vel num perierit, nusquam potui pervestigare. b) *Thomae de Kempis de imitatione Christi libri IV. in carniolicum versu*, quos aequaliter emendatos sub suo nomine edidit *P. Hippolytus* Neoftadiensis Capucinus. c) *Duhovne shpegl od fazhetka, inu konza zhloveshkega shivlenja*, traductum ex italico libro intitulo: *Ipeccchio spirituale del*

principio, e fine della vita umana. d) *Shpegl te zhifstofe*. e) *Viridarium exemplorum, in quo numerantur septuaginta exempla accomodata concionibus*. f) *Dictionarium latino-Carniolicum*. Meo tempore PP. Capucini Labacenses *Dictionarium latino-germanico-Carniolicum* typis praeparabant: sed — fors crifi, novis Labacensibus adverfus primum folium procufum, 22. Junii 1776. adjecta abferriti ab opere caepto primas manus retraxerunt.

CASTELLIZ (*Ant.*) Carn. Sagorjensis, et

CASTELLIZ (*Augustin*) vid. Fabianitsch sub Lit. F.

CASTONIUS vid. *Turriani Castoni* sub Lit. T.

CEREMONIALE seu Ritus tum ad Missas privatas etc. adhibendus pro Reformata nostra Provincia Carnioliae etc. a quodam Sacerdote Ordinis Minorum strictioris observantiae. Venet. 1715. in 16.

CESINGE (*Joan. de*) Vindus Interamnenfis nobili genere natus, Episcopus Quinqueecclesiensis in Hungaria, vir et litteris, et ingenio memorabilis, Poeta nobilis suae aetatis scripsit Poemata, quae cum tali epigraphae prodierunt:

Jani Panonii Poetarum sui saeculi facile Principis, in Hungaria Quinqueecclesiarum Antistitis Poemata, quae uspiam reperiri potuerunt omnia. Ultrajecti, 1784. in 8. Non sua culpa, ut ipse, dum viveret, testatus est: sed Hungarorum invidia in Regis Mathiae indignationem incidit, quod et moriens suo ipse Epitaphio posteris testatum voluit: *Hic situs est Janus, patrum qui primus ad Istrum*

Duxit laurigeras ex Helicone Deas.

Hunc saltem titulum livor permittit sepulto;

Invidiae non est in monumenta locus.

CHERIGATI, latine *Clericati* (*Leonellus*) Episcopus Arpae (*Concordiae*) in Foro-Julio, ad varias aulas Legatus, *Innocentii VIII.* Referendarius domesticus. † 1506.

a) *Nili Archiepiscopi Theffalonie. orationem de causa dispensationis, et divulsionis Graecorum a Lutinis* in latinum vertit. b) *Oratio in funere Innocentii VIII.* c) *Propositionem coram Henrico VIII. Angliae Rege Londini habitam* in MS. reliquit. Ita *Joecher* in *Lexic. Eruditor.*

CHOLIICH (*Adamus D. Georg. Wolffg.*) de *Lewensberg* Segniensis, et Modrulliensis, seu Corbaviensis. Episcopus a. 1747. conscripsit:

a) *Catalogum Episcoporum Segniensium* ex authenticis documentis concinnatum, ext. in *Schwandneri* Scriptorib. rerum Hungaricar. T. III. pag. 466. edit. Krauffianae Vinar. 1748. in fol. b) *Catalogum Episcoporum Corbaviensium, qui ext. lib. cit. pag. 469.*

CHRISTAN (*Thomae* Carn. Feldefani Med. Doct. Academici Operosi Labacensis:

a) *Dissertatio Chémico - Medica de historia acidi.* Vien. 1771. b) *Beyträge zur Geschichte, und Behandlung natürlicher Pocken, nach der Vernunft, und Erfahrung. Theile II.* Wien bey Ghelen 1781. in 8. c) *Kurze Geschichte, und pathologische Schilderung der neuen Epidemie* aus den bisherigen eigenen Beobachtungen dem Wohl des Publicums gewidmet. Wien v. Ghelen 1782. in 8. d) *Physikalischpolitisches Tagebuch über die merkwürdigern Umstände, und Folgen des Eisstoßes* im Jahre 1784. Wien bey Schmidt 1784. in 8.

CHRISTIAN (*Franc. Sales.*) Labacens. Presbyter secularis, et Curio sacer, dum elegantioribus adhuc litteris in Gymnasio Labacensi *Vol. IV.*

vacabat, publicis typis suam compositionem emisit:

Auf den Tod des Hochwürdigsten, Hochgebohrnen Herrn, Herrn Leopold Joseph des heil. Röm. Reichs Fürsten, und Bischofes zu Laybach aus dem gräflichen Hauße von Pettazi etc. Leichengefang, gesungen an der Academie zu Laybach im Jahre 1773. typ. Egerianis in 8.

CHROEN (*Celsifs. D. Thom.*) Labacensis ex *D. Urfula Sitnickinn* Senatoris Labac. filius Cathedralis Ecclesiae Canonice Decanus, et in locum ad Lutheri sectam apostatantis *Truperi* suffectus Concionator Cathedralis, demum Episcopus, et Princeps Labacensis, haerefeos in Carniolia maleus (ni malis) Carnioliae Apostolus venerabilis † 1630. Plura scripsit, sed inedita reliquit:

a) *Opus Canonicum.* MS. cujus aliae partes post ejus ad Superos transitum, perperam distractae: aliae in archivio Episcopali servari feruntur. b) *Annales, sive Annotationes Patriae* MS. quas *Valvasor* in sua gloria Carnioliae saepe saepius citat, et usurpat. c) *Fundatio Ecclesiae novae pro Collegio Archiducali Labacensi Inclytae Societatis Jesu* in MS. cujus fragmentum *Valvasor* lib. VIII. pag. 704. transcripsit in suum *Chronic.* sicut et d) *Consecrationem novi templi Archiducalis Collegii Inclytae Societatis Jesu in civitate Labacensi.* Ibid. pag. 706. e) *Panegyrim in solennitate Canonizationis S. Ignatii Loyolae. Labaci a. 1601.* MS. Unum tantum perutile, et necessarium imprimi curavit in plebeja lingua, sine Grammaticae, ac Orthographiae, eo tempore minus cutata cura. e) *Branja, inu Evangelia na Nedoje, inu prasnike zhres zezju leju.* Graecii typ. Widmannstadii primum 1612. dein 1625. in 12. reimprimi fecit.

F F

S. CHROMATIUS Episcopus Aquilejensis, sive, ut habet *Baronius*: Episcopus *Romantiae* eo, quod Aquileja altera seu parva Roma diceretur. Eum S. *Hieronymus* Praefat. in libros Paralipom. vocat, sui temporis *Episcoporum doctissimum, et sanctissimum* simul. Scripsit circa a. 400. et teste *Baronio* Concilium contra Origenistas coegit. Memoria ejus in Martyrologio Romano occurrit 2. Decembris. Ab eo habemus:

a) *Comentarios super Matthaeum*, qui jam non reperiuntur amplius, exceptis, *V. et VI. Caput Matthaei et fragmentum in c. 3. Math.* de Christi Baptismate, seu b) *Tractatus in illud Evangelii: Ego a te debeo baptizari.* Basileae, 1528. c) *Homilias VIII. de 8. Beatitudinibus*, quae ext. in *Biblioth. SS. Patrum* Tomo IV. pag. 835. d) *Epistolam ad S. Hieronymum*, quae inter opera S. Hieronymi reperitur, *Baronius* ante Martyrologium supposititiam censet, et ego saltem in subjecta forma, cum sanis Criticis rejicio. e) Item *ad Innocentium Papam, ad Ambrosium, etc.* quae perierunt, sed tantummodo ex aliorum epistolis, et operibus colliguntur, Chromatium cum eis correspondisse. f) *Epistolam ad Honorium* in causa *S. Joannis Chrysofomi*, quam Imperator ad *Arcadium* misit: et *S. Chrysofomus* gratiarum actorias reddidit.

S. CHRYSOGONUS Episcopus Aquilejensis circa a. 296. ad Aquas gradatas Martyrio effectus scripsit:

Epistolas II. ad Anastasiam matronam Romanam, quae ex *Nicephora, et Suida* legi possunt lib. VIII. *Chronici Valvasor.* pag. 502. et 503.

CHURELICH (*Laurent. a*) edidit carmina italico aequae, ac latino sermone:

a) *Per la entrata in Vienna nel ritorno dalla cita Imperiale di Francofort, al Leopoldo sempre Augusto.* Vien. 1658. in 4. b) *Itinerario* etc. Vien. 1661. in 8. et citatura *Valvasorio* lib. XI. pag. 599. et pag. 149. de translatione corporis *S. Peregrinae M.* ad Ecclesiam PP. Augustinianor. Discalceator. Labaci ita scribit: *cofi canto il Poeta araldico sopra le 9. lettre di S. Pelegrina al felice Pellegrinaggio del Agostojs. Leopoldo*; continet Aeneadem *Peregrinae* nobile nomen etc.

CITHARDI (*Henr.*) a. 1589. in 4. MS. *Metaphysica* habetur in Bibliotheca Auerspergiana Labaci.

CLAPSCHE (*Pauli Franc.*) Carn. Parochi Tolminensis, et Consistorialis Episcopi Tergestini.

Synopsis catechetica. Tuje: sbrani Nauk Karshanski u kratkih besjedah Japopaden. Lab. typ. Adami Fridr. Reichhard 1743. in 8. Dedicata Rdmō DD. Leop. Comiti a Pettazi, Episcopo Tergestino, qui ipse hunc librum censuit, et approbavit.

CLEVA (*Ant. de*) vid. *Lukantschitsch* sub Lit. L.

COBENZEL (*P. Joan. Raph.*) e S. J. Lugae in interiore Carniolia e L. Baronum, jam Comitum *de Cobenzel* prosapia oriundus, Professor Phil. et Theologiae publicus, dein et Clagenfurthi, et Graecii Collegii Rector. demum primus in domo professus Praepositus scripsit:

a) *Velutationem epistolicam in Triumviros Augustanae Confessionis verbi ministros: An ex fide probari possit: Baptismum sub consueta formula verborum expressum, esse Baptisma Christi.* Anno 1615. b) *Librum de norma fidei, et Religionis, seu in concionem Simonis Aran: de norma fidei, et Religionis.* Anno

1617. Viennae † 1627. ac mox mortali corpore solutus alteri e Societate Fratrum, amico suo absenti, clara diei luce bis splendens, scipione viatorio, quasi iter ageret, instructus apparuit, uti refert Alegambe: ejus vero elogium scripsit *Sotanellus*.

COBENZEL (*Leop. Ferdin. Comes a*) vid. *Blagay Weichard*. sub Lit. B.

COCCI (*Marc. Ant.*) vid. *Sabelicus* sub Lit. S.

CODELLI de Fahnenfeld (*Petri Ant.*) Goritienis. Med. Doctoris.

De voce, vociferatione, cantu, tubarum in statu, sternutatione, oscitatione, pandiculatione, risu, fetu, ac suspirio. Vien. 1759. in 4.

F. CONSTANTINUS a S. Cruce Bohemus, Augustinianus Discalceatus conventus S. Josephi Labaci alumnus, professione Chalco-graphus sculpsit:

Iconem S. Peregrinae V. et M. et varia symbola a. 1660. quae libello occasione translationis SS. Lipfanorum ejusd. V. et M. Labaci impresso inserta sunt, aliasque plures devotas imagines.

CONSTITUTIONES Illustrissimi Comitatus Goritiae editae, et confirmatae a Sereniff. *Ferdinando* Archiduce Austriae etc. Et de-novo erectae, atque approbatae a S. C. Maj. Leopoldo I. Imp. etc. Utini, 1697. typ. Schiratti in 4.

CONTI (*Ant.*) Carn. in Cathedrali Labaci Beneficiatus libellum germanicum de perpetua adoratione SS. Sacramenti Labaci 1773. procursum jussu Episcopi in Carniolicum vertit:

Bukuvze tega uselej terpeozhega Molenja tega SS. Sacramenta tega Oltarja. Lab. 1773. in 12. b) curavit etiam secundam, et emen-

datiorem editionem: *Sveta vojska P. Laur. Scupuli*. c) Item novissimam editionem *Thomasha Kempensajta Buqve*.

COPPINIS (*Caroli Jof. de*) Academici Labacensis, Philosophi absoluti.

Theses ex universa Philosophia in Archiducali S. J. Gymnasio Labaci defensae 1683. iconi findoni impressae subjectae.

COPPINIS (*Franc. de*) Carnioliae Provincialis Med. Doctoris, et Physici Labacensis.

a) *Theoremata legalia*. Venet. 1671. in 4. b) *Propositio de Carnioliae temperie aeris, et praesertim circa circum Labacum*, quam in suum Chronic. lib. III. pag. 329. transtulit *Vulvasorius*.

COPPINIS (*Georg. Sigefrid. de*) Labacensis. Provincialis Carnioliae, Graecii in S. J. convictu alumnus, et *Thomas Hrovathin* Vip-pacensis. in eodem convictu alumnus Gyriensis. AA. I.L. et Phil. Magistri a R. P. *Jos. Gall.* e S. J. effecti sunt, quando ejus libellus prodiiit:

Dictamina Ethico - Politica ex Enchiridio Epicteti collecta. Graecii, 1709. in 12.

CORALDI (*Joan. Jac.*) Reipublicae Venetae Secretarii.

Historia Veneta in H. Tomis MSS. in fol. habetur in Biblioth. Auerspergiana Labaci.

COREDNI (*Ant.*) Crainburgenfis, et *Joseph Lienhardschüsch* Carn. Freudenthalens. ex aureo monte Viennae alumnus, et *Andr. Zhernagoy* Vip-pacensis. ex domo pauperum alumnus, AA. L.L. et Phil. Doctores creati, quando Promovente R. P. *Octavio Buccel-leni* S. J. libellus emanavit:

Dissertatio Academica de praecipuo Cartesianismi dogmate. Vien. typ. Annae Franc. Voigtinn vid. 1709. in 8.

CORELLA (*P. Jacobi*) Capucini.

Praxis confessionalis cum explicatione Propositionum damnatarum Alexandri VII. et Innoc. XI. Partes II. Lab. 1713. in 4. editionem PP. Capucini Labaci curarunt, et procurarunt.

CORENINI a Cronberg (*Pompeji S. R. I. Comitum de*) Goritians. J. U. D. ex Episcopo Petinenfi, Episcopi Tergestini:

a) *Carmina*, et b) *Liber historiarum*; sed nihil horum hactenus vidi.

CORENINI a Cronberg (*Rudolphi Comitum*

a) Baronis in Prebazina, et Gradiscuta, Dni Quischaë, et Sarlnae etc. Ordinis Equestris S. Stephani Hungariae Regis, Aug. MM. Camerarii actualis, supremi Goritiae, et Gradiscae Capitaneatus Consiliarii, et Vicepraesidentis Caesarei, Academiae Patavinae, Roboretanae, Udinensis etc. membri:

a) *Tentamen Genealogico-Chronologicum Comitum, et rerum Goritiae*. Vien. 1752. in 4. cum pluribus accessionibus recusum Vien. 1759. in fol. b) *Chorographica principalium Comitatus Goritiae, et Gradiscae cum limitibus Venetis, et vicinia novis ex dimensionibus exhibiti*. Mappa aeri incisa 1756. Vien. Laudatur in *Actis Eruditor. Lipsiens.* a. 1750. pag. 30. c) *Dissertatio de origine Praepositurae S. Stephani prope Aquilejam*, quando Aquileja Goritiam translatae sunt variae Sanctorum Reliquiae. Utini et Tridenti 1758. in 4. d) *Dissertazione del origine delle nobilissime Famiglie di Waldstein, e di Wartenberg*. Goritiae, 1766. in 4. e) *Arbor Progonologica duorum millium quadraginta et amplius Majorum Mariae Terefsiae, filiae primogenitae Petri Leopoldi Archiducis Austriae, Magni Ducis Haetruriae exhibita* 1767. Vien. in fol. min. f) *Miscellaneorum* Tomus I. Ve-

net. 1769. in fol. g) *Pastorum Goritiensium*. Liber I. Vien. 1769. in 8. h) *Ragguoglio storico della vita, e del Martirio di S. Eurofia*. Goritiae, 1771. in 4. i) *Epitafio in occasione della morte di Sua Maj. M. Terefsia Imperadrice*. Vien. apud Trattnern 1780. in 4. k) *Editio Pastorum Goritiensium a Hieronymo Guelmi olim edita*. Vien. 1772. l) *Vienna descendens ad M. Terefsium, piam, felicem, augustam Imperatricem Elegia*. Vien. 1776. m) *Specimen Genealogico-Progonologicum ad illustrandam Augustam Habsburgo-Lotharingicam Prosopiam Caesareo-Regio Principi Petro Leopoldo, Magno Duci Haetruriae Goritiam adventanti oblatum*. Primii Venetiis typ. Antonii Zatta: postmodum novis genealogicis, et historicis accessionibus locupletavit, et edidit *Franciscus Pulma*, S. T. in Universitate Viennensi Baccalaureus. Vien. apud Joan. Trattnern 1774. in fol. min.

COROSCHIZ (*Nic.*) vid. *Morautscher* sub Lit. M.

CORTIVO (*P. Joannis Bapt.*) Fluminens. Ordinis Eremitar. S. P. Augustini conventualium; S. T. D. Caesareo-Regii publici primum in Graecensi, jam Viennensi Universitatibus Theologiae Professoris viri in graecis, hebraicis, atque latinis literis perquam excolti:

a) *Dissertatio Theologica de Divinis nominibus*. Vindobonae apud haered. Heyingeri 1754. in 4. b) *Dissertatio de prodigiosa statione solis, et lunae tempore Josuae*. Vindob. 1754. c) *Lucubratio Theologica Augustini germanum exhibens dogma, de nobilissimis status Innocentiae dotibus* etc. Graecii, 1762. in 8.

CURALT (*Mart.*) Carn. Locopolitan. p. t. Capellanus domesticus Episcopi Labacens. sermonem recitavit, et typis mandavit taliter nuncupatum:

Predigt bey dem Eingange der *neuntägigen Adventandacht* in der Domkirche zu Laybach. 1782. mit Kleinmayr. Schriften in 8.

CURALT (*P. Roberti*) Carn. Monachi Cisterciensis monasterii Sitticensis:

Genuina totius jurisprudentiae sacra principia nova, concinna, faciliq̄ue methodo pertractata. Vien. 1781. in 8. Tomi II. In germanicum verfu digna cenfuit *D. Kreib.* Vien. 1782.

SS. CYRILLUS (flavice *Zharha*) et METUDIUS (Slavis *Strahota*) Constantini Thesalonicens. cognomento Philofophi, civis Constantinopolitani (Slavice *Zhargradslega*) filii, Slavorum Apoftoli, traduntur.

Biblia, Miffas, et Ceremoniale, seu Rituale (Trebnek) in Illyrica lingua, Cyrillicis

characteribus (quos Cyrillus ad tonum vocis exprimendum invenit, et Slavicus nominibus insignivit; unde et totum alphabetum *Kyryluzza* dictum) conscripisse Originalia non vidi MS. Vix extabunt. Impressa autem sunt quaedam Venetiis in typographia Illyrica: alia Romae ad primaevum exemplar aucta, et emendata; et fors etiam Viennae nostris temporibus apud Kurzboeck, Illyricum typographum, qui *Synodum Carolovicensem: Catechismum*, et alia Illyricis litteris procaudit. Retinent etiamnum suam typographicam officinam Illyrici Viennae. Conscripsit quoque Cyrillus *Dialogos* in graeca, et slavica lingua, *Breviarium Romanum* Slavonico idiomate jussu S. N. D. Innocentii XI. editum Romae 1688. in 4. non est litteris Cyrillicis sed glagoliticis impressum.

D E L T H E C A

S c r i n i u m I V

f u b

Littera D.

DALMATINI (*Georg.*) vid. *Jurizhizh* sub Lit. I.

DEBEVZ (*Joan.*) Labacens. Presbyteri, et Episcopalis alumni.

Kratki Nauki, regelze, inu, moliva sa Sakrament te Pokure. Lab. apud Eger 1783. in 12.

DECIANUS (*Tiberius*) Utinensis J. U. D. et Paduae Juris Professor, ubi † 1581. et post se reliquit:

Confilia, Responfa, et tractatus criminales. Venet. per Scotum 1614. Tomis II. in fol.

DELFINO (*Joan.*) Patriarcha Aquilejensis, a. 1667. Cardinalis creatus, et † 1699. Ejus

a) *Dialogos varios de materiis scientificis.*
b) *Discursus in Corn Tacitum de vita Agricolae.* c) *In Salustii conjurationem Catilin.* d) *IV. Tragaedias, et Odes varias* italice conscripta laudant *Galeazzo Gualdo* in lib. *Scena d'huomi illustri d'Italia: et Lorenzo Grassi* Eleg. d'huomi litterati.

DEMBSCHER (*Joan. Bapt.*) Carn. AA. I. et Phil. ac S. T. D. Archiepiscopalis Curiae ad S. Stephani Viennae Curatus, et Chori-

magister dixit in Ecclesia PP. Augustinianorum Excalceatorum ad Inclytam Nationem Svecicam sermonem, quem intulavit:

Udalricus des Schwabenlands fonderbarer Schutzpatron, und der christlichen Welt allgemeiner Lands-Mann in einer Lobrede vorgestellt. Wien bey Heyinger 1733. in 4. b) Inclytae Facultatis Philofophicae p. t. Decanus detulit S. P. Q. Academico *Panegyricum D. Catharinae* V. et M. quem peroravit *D. Valentinus Ershen* AA. LL. et Philos. Baccalaureus e Caesareo S. J. Collegio convictor. Vien. typ. M. Terefae Voigtien vid. 1739. fol.

DEMBSHER alius ab illo (*Joan. Bapt.*) ex fratre Nepos C. R. Aulae Confilarius, et Confilii Militaris Referendarius imprimi curavit:

Genuina Jurisprudentiae Romanae fundamenta. Vien. 1745. in 4.

DEU (*Felix Ant.*) quaere sub Lit. I. *Joannes Damascenus.*

DIETRICH (*Franc. Xav.*) Carn. Monasterii in Michelstaetten Monialium Ordinis S. Dominici Aulae judex scripsit:

Relationem de monasterio, et appartinentiis in Michelstaetten, quae ext. in *P. Mariani Austriae sacrae Parte III.* Tom. V. pag. 193. et Part. IV. Tom. VII. pag. 302.

DILLHER (*P. Carol.*) Austriacus e S. J. in gymnasio Labacensi SS Canonum Professor, et altiorum Decanus, jam Collegii Labacensis Rector tacito suo nomine evulgavit.

Drey luftige, und sehr nützliche *Gespräche* zwischen einem Soldaten, und Kaufmann, beyden Gebrüdern. Layb. bey Georg Heptner 1763. in 8.

DIRECTORIUM-Confessariorum singulis Parroribus, ac animarum Curatoribus, pro

quovis poenitentium flatu perutile DD. Confodolibus Sacerdotibus congregationis sub auspiciis J. M. J. et protectione S. Michaelis Archangeli in superiore Carniola Monspurgi erectae, in frenam anni 1698. datum. Lab. ex typographeo Mayriano 1697. in 12.

P. DISMAS a S. Elisabetha Carn. Schischkanus, alias *Joseph Sakotneck* vocatus anno 21. aetat. Augustinianum Excalceatum induit, et Strehlae in Silesia concionator, ac Curatus in Brauffe, † 1793. collegit ruri in plebe antiquissimas Carniolicas cantilenas:

a) *Od Pegama*, quam *Lienhart* in germanicum atque in suum lib. Blumen aus Krain transtulit. b) *Od Jurja Kobila.* c) *Od Krayla Mathiasha.* d) *Od tipe najstaremu tergu.* e) *Od tepe Vide:* Lubzhek fe na rajsho fpravla etc.

DISMA-PHILOGIA. Libellus pro Sodalibus Nobilibus Congregationis S. Dismae in Cathedrali S. Nicolai germanica lingua impressus prodivit. Layb. bey J. Georg Mayr. in 8.

DOLAR (*P. Nicol.*) Carni. S. J. Sacerdotis, praestantus Musici Compositoris.

Musicalia varia. Vien. 1665. in fol.

DOLENZ (*P. Carol.*) e Soc. J. AA. LL. et Phil. Doctoris, ac Professoris Graecii, et Viennae, p. t. in Univerfitate Viennensi Senioris, et Confilialis.

a) *Fastorum Ecclesiasticorum* libri XII. Vien. 1740. in 8. maj. b) *Scriptores Univerfitalis Viennensis ordine Chronologico propositi.* Vien. 1741. in 8. c) *Dialogi Physici de Plantis ex opere gallico P. Natalis Regnault excerpti*, et in latinum traducti. Graec 1743. in 8. d) *Austria liberata.* Graecii, 1743. in 12.

DOLINAR (*Ant.*) vid. *Gallizhizh* sub Lit. G.

DOLNIZHER vid. *Thalberg* sub Lit. T.

DOMINICUS Episcopus Gradensis, et Patriarcha Aquilejensis potestate a Leone IX. Crucem ante se gestandi impetrata, a Gregorio VII. an. 1073. ad componendum scisma ad Michaellem orientalem Imperatorem missus, scripsit

Epistolam ad Petrum Patriarcham Antiochenum, quae una cum Responsoris graecae, et latinae legi potest in *Cotelerii* monument. Ecclesiae graecae Tom. II. pag. 108.

DOMINIS (*Marc. Ant. de*) Segniensis, de genere *Theobaldi* de Placentia, postea nomine Gregorii X. Papae, cujus gratia Episcopus Segniae creatus est. Vir ingenio, et litteris praeclarus: sed in fide Catholica admodum inconstans, cujus, postquam praepositum civitatis prodendae innotuisset, ne periculum capitis subire cogeretur, fuga sibi citius consuluit; Romam affugiens, et, ne, ut palam minabatur, ad Reformatorem partes accederet: vel potius ut Roma amoveretur, rem Cardinale *Borghesio* agente, et perurgente ad Episcopatum Spalatrensem promotus fuit. Inde in Angliam trajecit apostata a Fide. Tractu temporis inde per Gallias, et Flandriam clam ad Italiam poenitens remeavit. Romae a. 1622. ad Ecclesiam S. Petri fune cum petra super collo appensa genuflexus poenitentiam proposcit, absolutio-nemque impositis gravibus poenitentis, quibus se subjecit, impetravit. Exinde nihilo constantior effectus a. 1623. in pluribus delatus ab Inquisitoribus ad carceres condemnatus fuit, et quia doctrinam suam: *Hominem in quacunque Religione salvari posse* revocare, et abjurare noluit, ad perpetuos carceres addictus est. Non multo post vitam in pertinacia finit. Mortuus per primariae urbis compita asino alligatus traducitur, a

carnifice rogo impositus concrematur, cineribus ejus in Tiberim sparsis. Scripsit:

a) *De moribus, et Ritibus Segniensium* teste *Valvafor.* lib. XII. pag. 91. b) *De Republica Ecclesiastica contra Primatum Papae.* Hildebergae per Joan. Lancelotum 1618. Tomis III. in fol. c) *Sui reditus ex Anglia consilium.* Romae typ. Camerae 1623. in 4. d) *Epistolas II. ad Ordines foederatos Belgii* ext. in *Epistolis auctis Limborchi* pag. 487. et 490. e) *Petri Suavis Polani*, id est: *Pauli Sarpitii Historiam Concilii Tridentini*, quam in MS. ab Auctore accepit, et primo in Anglia sub prelo missit, ac *Jacobo I.* praefixa libro epistola dedicavit. Quod quamprimum *Sarpitio* innotuit, contra protestari non distulit, et suam Historiam Conc. Tridentini sine dedicatione edi fecit Genevae. f) *De radiis visus, et lucis* et quaedam alia opuscula.

DONADONI (*Joan. Casimirus*) scripsit:

Relazione della venuta, e permanenza di Carolo VI. Imperadore nella cù di Trieste. In Lubiana, 1728. in 8.

DONATI (*Bernardin.*) de Zano, loco sub Veronensi ditione natus, docuit Capodifisrae circa a. 1469. linguam graecam; sexagenario major †. Ab eo habentur, quae in latinum vertit:

a) *Latina interpretatio, et Paraphrasis in Oeconomica Aristotelis*, ext. in *Aristotele junctarum* Tomo III. pag. 167. b) *Eusebii demonstratio Evangelica.* c) *Xenophontis liber oeconomicus* etc. libri graeci.

DURN (*Andr.*) Carn. Vipvacens. et *Joannes Koppaunig*, Carn. Cranaugienis AA. LL. et Phil. Magistri creati, quando proditit:

Epitome historica Pontificum, Caesarum, et Regum Europae omnium. Graec. 1735. in 12.

E P S I L O N T H E C A

Scrinium V.

sub

Littera E.

E (J. J.) Frage der Ackerbaugesellschaft in Krayn: *Worauf kömmt es hauptsächlich an, das in diesem Lande die Feldwirthschaft ihren gewünschten Fortgang habe?* beantwortet in einer eingeschickten Schrift von J. J. E. Ext. in novis labacenfib. 7. Septembris typ. Egerianis ad a. 1776. in 8.

ECKENBERG (Durchleuchtige Herzoginn, Hochgebohrne Fürstinn, und Frau Fr. Eleonora Maria Rosalia Herzogin zu Cromau, und Fürstinn zu) pro se primum compilavit, dein in bonum publicum evulgavit:

Freywülig aufgesprungener Granatapfel. Primo Viennae, dein Graecii 1697. in fol. proculum librum.

EDLING (*Joan. Nep. Comes, et Dnus ab*) Carn. ex Haydenchaft, Capitaneus Locopolitanus, Scholae Normalis Caesareo-Regius Referendarius in Carniolia, Ducatus Consiliarius, Caesareae Aulae Camerarius, Ordinis S. Michaelis in Bavaria Eques, Academiae Operosorum Labacensium Referens, et Arcadum Goritiae membrum edidit:

a) Allgemeine Landes *Normalschulordnung* nach dem k. k. Dekret. Layb. bey dem Eger 1775. in fol. b) Foderungen an *Schulmeister, und Lehrer der Trivialschulen* germanico simul, et Carniolico idioma. Ibid. 1778. in fol. c) Kern des *Methodenbuches* in Carniolicum versum, et Augustiss. Mariae Terebiae Imp. dedicatum. Vien. apud Kurzboeck 1777.

in 8. d) Abhandlung, welche im Jahre 1768 von der ökonomischen Gesellschaft zu St. Petersburg ist gekrönet worden, über die Frage *von den Eigengründen der Bauern etc.* aus dem Französischen des Hr. Bearde de l'Abbaye übersetzt, bey einer öffentlichen Prüfung aus der sammentlichen Polizeywissenschaft dem Titel Hr. Gr. *Joh. Nep. v. Edling* etc. zugeignet von *Vinzenz Stingel* aus dem nordischen Stifte am k. k. Lyceum in Linz 1778. in 8. maj. f) *Der Ijenz, und die Laybach* eine Idyle. Augsburg bey Joh. Jak. Lotter 1781. in 8. Tacito auctoris nomine imprimi fecit, continetque renovationis Academiae Operosorum Labacensium, et institutionis Arcadum Goritiae memoriam. g) *Tu male Katechismus is sprashwanjam etc.* 1779. ineunte anno editus litteris Egerianis in 8. h) *Ein Gedanken* des Gr. und Hr. v. E. an einen jungen Barden Freyherrn von S. Layb. 1781. in 8.

P. EDMUNDUS a S. Pancratio, vulgo *Samrecker* Labacensis, Augustinianus Discalceatus, † Labaci 1735. reliquit

a) *Sententiosa Apophthegmata cum solutum ligato, communi loquendi stylo expressa, pro discursu facete, jocunde, eruditeque condendo, ac promovendo optissima*, ext. in Biblioth. conventus Labacens. ad S. Josephi MS. laudatur a plerisque legentibus, sed a nemine ad typum promovetur. b) *Sententiae*

ex variis libris Ss. Patrum collectae in usum Concionatorum. Ms. 1709. in 4. est. in ead. Biblioth.

ELLFFEN (*P. Nicolai*) e Soc. Jesu

Panis coeli, seu brevis instructio pie vivendi, ac sancte moriendi Congregationi majori latinae instrenam oblati, et Celsis. ac Rdmō Principi *Leopoldo e Comitibus de Pettattis*, Episcopo Labacensi, dum ejusd. Congregationis Rector proclamatus fuit, oblati. Lab. apud Heptner 1764. in 8.

ENTERSFELD (*Frideric. Nobilis ab*) Caes. Regiae inferioris Austriae oeconomiae, nec non Agrariae Societatis in Carniolia membrum, Aulae Celsis. Principis Passaviensis Episcopi Consiliarius submisit Agrariae Societati in Carniolia suam Dissertationem, quam Societas suis operibus infertam voluit, nempe:

a) *Abhandlung vom Brande der Fruchtkörner*, dem Ursprunge dieses Uebels, und Mittel wider dasselbe. Layb. 1776. in 4. b) *Abhandlung von den eigentlichen Ursachen der Viechfeuchen*: dann einige Präservativ- und Kuratzions Mittel dagegen. Layb. 1779 in 4.

ERBER (*P. Anton.*) Carn. e nobili L. Baronum stemate e Soc. J. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. et Professoris publici, Graecensis Universitatis Cancellarii, nec non Collegii Labacensis Rectoris emeriti

a) *Styria ter felix: Religione, fertilitate, et deliciis*. Poema heroicum. Graec. 1727. in 8. b) *Topographia Ducatum Carinthiae, et Carnioliae*. Vien. typ. M. Terefsae Voigtin 1728. in 12. c) *Topographia Styriae* pariter in 12. d) *Dissertationes Theologicae de Concilio oecumenicis*. Graec 1737. e) *Epitome controversiarum, Religionem spectantium*. Graec. 1739. in 8. f) *Panegyricus D. Catharinae V. et Mar. Vol. IV.*

tyri dicatus, quem peroravit *D. Ant. Margschwentner* Rhetoricae Studiosus. Vien. apud Voigtinn 1734. in fol. g) *Institutiones Dialecticae, sive brevis quaedam ad reliquam Philosophiam introductio methodo scholastica elucubrata*. Vien. Joan. Th. Trattner 1750. in 8. h) *Curfus Philosophicus* in III. tractatib. ibid. 1751. in 8. i) *Theologia speculativa* in VIII. Tractatib. Vien. ab a. 1741. usque 1748. in 8. edita.

ERBER (*P. Bernardini*) Carn. e Soc. Jesu Professoris Philosophiae, et Matheos Labaci, dein Praefecti in Terefsano Viennensi jam Lincii Regentis Seminarii.

Notitia illustri Regni Bohemiae. Vindobonae, 1760. in fol. maximo, sive regali.

ERBERG (*Benjamin J. B. ab*) Carnioli de Tempe Carnioliae oriundus

Theses ex universa Philosophia Labaci publice defendit, et saepe saepius in aula Academica theses expositas oppugnavit, vid. sub Lit. S. *Stainer*.

ERBERG (*Danielis ab*) Carni Gottfeviensis AA. LL. et Phil. Magistri, J. U. D. Criminalium Caesarum Actuarii, et Provinciae Carnioliae Secretarii, sub nomine: *Fidus Academici Operosi Labacensis*:

Disputatio juridica de officio Judicis, coram *D. Georgio Wochinix* Carniolo, J. U. D. Commissario delegato, a. 1671. Vien. in fol. Proceribus Carnioliae dedicata.

Erbrechts ausser Testament, und anderer letzter Willen, auch was deme anhängig in *Dero Erbherzogthum Krayn (Neue Satz- und Ordnung Carls VI. Röm. Kaisers)* Grätz: Anno 1737. in fol. Etiam Tergesti reimpress. 1775. in germanico, et caruolico idiomate.

ERSHEN (*Valent.*) vid. *Dembcher* sub Lit. D. G g

Erwartung der Geburt des göttl. Kindes Mariä, das ist: Neuntägige Andacht zu dem in Jungfräulichem Leibe Mariä verschlossenen Welterlöser, welche in Landesfürfl. Haupt-

stadt Laybach in der Hochwürdigsten Domkirchen gehalten wird. Layb. bey Ad. Reichliard, landschaftl. Buchdrucker, in 12.

F I T H E C A

S c r i n i u m VI.

f u b

Littera F.

FABIANI (P. Ignat. de) Labacenf. Ordinis Cisterciensis de Sitticio Professus, Archivarius, et Rdmi D. Abbatis Secretarius, sublato monasterio Viennae † in univerfali Hofpitali 1794. Scripsit:

a) *Sitticensium Documenta, seu Historicam monasterii Sitticensis Ordinis Cisterciensis in Carniolia relationem*, quam P. Marianus in suam Auftriam sacram Parte III. tom. V. pag. 117. et seqq. Item Parte IV. tom. VII. pag. 312—351. Nro. 52. retulit. b) *Grundzüge der kristlichen Sittenlehre* vom Abbe Ignatz von Fabiani, der Weltweisheit Doktor. Wien bey Joseph Stahel 1789. in 8.

FABIANITSCH (Leop. de) Labac. Carnioliae Provincialis, et Andr. Furlani Vippacenf. et Ant. Castelliz Sagorjenf. et Mich. Petritsch Zirklacenf. et Jac. Philip. Suppan Verlacenf. et Matthaeus Rosmann. Sagorjenf. et Augustin. Castelliz Labac. AA. LL. et Phil. Doctores Viennae creati, quando in praesentes distribuebatur:

Utilitas rei numariae veteris compendio proposita. Vien. apud Adam Schmid 1733. in 8.

FABRIOTTI (Franc. Josephi) Goritienf. Medic. Doctoris:

Theses de Polypo, et ancurifmate; Vien. 1763. in 4.

FABRITIUS (Adrian. Wilhelm.) S. T. D. Archidiaconalis Collegiatae B. V. ad gradus canonicus capitularis libellum a P. Segneri italice conscriptum latinitate donavit, cujus titulus est:

Devotus Mariae Virginis cliens. Labaciformis J. G. Mayr 1724. in 12. b) *Dialogus Isagogicus Sapientiae Sanctorum*. Part. II. Lab. 1724. in 12. Academiae Operosorum adeptatus.

FAITILLI (Ignat.) in versificando expeditus p. t. suae morae Labaci cecinit, et imprimi fecit.

a) *Ode an Ihre Hoch- und Wohlgebohrne Hochgräfl. Gnaden Elenora Erdödinn*, eine gebohrne Gräfinn von Eichenbüchel. Layb. mit Egerschen Schriften 1779. in 4. b) *Fa-stengedanken* in ungebundner Rede, gewidmet der Fräulein Joh. Nepomucena Zeis von Edelstein. Layb. bey Eger 1780. in 4. Num ad Academiam Operosorum allumtus fuerit, melatet.

FANTON de Brunn (Jos. Ignat.) Labacens. A.A. LL. et Phil ac Medicinae Doctoris, Provinciae Carnioliae Veterinarii, et Caesarei in Idria Physici primarii.

a) *Dissertatio de Olfactu*. Vien. apud Andr. Mathiam Schmidt 1779. in 8. Emmo Cardinali Archiepiscopo Viennensi e Comitibus de Migazi dedicata b) *Bugve od lug, inu bolesen goreje slivine, Jehovaz inu svin popifane Jakmete* Opus Joan. Wolfsteinii in Carniolicum tractatum. Lab. apud Ignat. Kleinmayr 1792. in 8. c) In correctiorem P. Marci Carniolicae Grammaticae editionem submisit Ms. Carniolis, quae sint leges, ratioque loquendi. In lucem dederos pridem, Patriamque beatus Grammatica primus: quam nunc pro jure paterno correxisti Auctor, quamque auctam mitis in orbem. Laudo Novum Patriae quod fers Novus ipse proboque Munus. Quod tamen Censor D. Scheel novam Grammaticae Carniolicae editionem adprobans, eidem Grammaticae in typo praefigere non admisit.

FASCICULUS *Josephinus*, seu Manuale venerabilis Sodalitatis S. *Josephi*, magnae Dei Matris Sponsi, magnique agonizantium Patroni, erectae a Venerabilib. Sacerdotibus, auctoritate, et consensu Celsiss. ac Rdmi S. R. J. Principis, et Episcopi Labacensis DD. *Josephi ex Illustriss. Comitibus de Rabbata* etc. in *Rassulach*, Ecclesia filiali B. V. Mariae sub Parochia S. *Elisabeth in Lauffen*. Lab. typ. Joh. Thaddaei Mayr 1683. in 8.

FELBER (Joan. Bapt.) J. U. D. Provinciae Carnioliae in Praetorialibus juratus Advocatus, inter Academicos Operosos Labacenses dictus. *Verendus* applausit

In Epitomen Chronologicam antiquissimae Urbis Labacensis Dni Thalberg *Ode gratulatoria*, Lab. formis I. G. Mayr in 8. quae in eadem *Epitome* edita legi potest.

P. FELIX a. S. *Anna*, Labacensis, Augustinianus Discalceatus, insecto vocatus *Joannes Poeck*, S. T. Lector, et Concionator emeritus, bis Viennae, ter Labaci Prior, et extraordinarius Romae LIXni Praepositi generalis Congregationis Excalceatorum Secretarius, vir egregie doctus, Religiosae obervantiae tenax, in cultu S. *Josephi* promovendo mire servidus, in studiis, et laboribus importune fedulus. Academicus Operosus Labacensis, et feliciter animam efflavit aetualis ad S. *Josephi* Labaci Prior 11. Maji 1764. Per sequentia ingenii sui monumenta se posteris memorabilem fecit:

a) *Geistliches Zügelglöcklein*, das ist: Neuntägige Andacht zu Ehren des allgemeinen Schutzheiligen der ganzen Christenheit, des H. *Josephs*. Layb. beyrn Reichhard 1736. in 8. b) *Trinum perfectum uno volumine comprehensum*, id est VIII. de Visione Dei. VIII. De Ss. Trinitate, et IV. de Praedestinatione quaestiones Theologicae explicativae deductae, atque Celsiss. ac Rdmo Principi *Felici e Comitibus a Schrottenbach*, Episcopo Labacensi dedicatae. Lab. typ. Reichardianis 1737. in 4. c) *Monumentum festivitatis gloriosae*, five applausus cordialis in XX. Anglicis quaestionibus publice exhibitus, ac Rdmo D. *Jacobo Schilling*, Episcopi Labacensis Vicario generali jubiliaeam solenniter Missam celebranti dedicatus. Impressi Reichhard Lab. 1739. in fol. d) *Geistl. Wundenpflaster*, das ist: Hill, Trost, und Erlösung aller Christgläubigen in jener Welt leidenden, und von der göttl. Hand schmerzlich verwunden armen Seelen im Fegfeuer. Ibid. 1738. in 8. e) *Drey Predigen von der drayeinigen Gottheit*, durch 3 Tage hinter einander gehalten. Ibid. 1741. in fol. f) *Lob- und Ehren-Rede auf die III. Cosmas, und Damianus* vor einem löbl.

Collegio Medicorum gehalten. Ibid. 1742. in fol. g) *Trauerrede über den tödlichen Hintritt des Hochgebornen Hr. Hrn. Johann Caspar des H. R. R. Grafen von Cobenzel* etc. Ib. 1742. in fol. h) *Hochfeyerliches Begängniß des ersten Jahrhunderts* von der Einführung der Augustiner Barfüßer in das hochlöbl. Erzherzogthum Krain. Ibid. 1746. in fol. i) *Gottselige Gedächtniß der 15 heil. Geheimnisse in einem Lustgarten* in der k. k. Hofkirche der PP. Augustiner Barfüßer in der heil. Fastenzeit, auf Unkosten des k. k. Hofes vorgestellt. Wien beyrn van Ghelen 1754. in fol. k) — — — *in einer allerglücklichsten Schiffahrt* vorgestellt. so unter erwünschtem Gnadensegel Gott in die Welt: den Menschen in dem Himmel eingeführt hat. Vien. apud van Ghelen 1756. l) — — — — *in einem prophetischen Bücherfaal* vorgestellt. Ib. 1757. in fol. m) — — — *in der glücklichen Entsetzung der hart belagerten Stadt Bethulie* vorgestellt. Ib. 1758. in fol. n) — — — *Jesus von Nazareth in der Person Samsons, des starken Nazaräers Gottes.* Ibid. 1759. in fol. o) — — — *in einer gefegneten Weinrebe*, aus welcher die süßeste Frucht, und Traube Jesus Christus hervorgeprossen. Ibid. 1760. in fol. p) *Dreyfach bekränzttes Alter* in einer Lobrede verfaßet, P. Augustinus a S. Anselmo, Barfüßer Augustiner, nach zurückgelegtem Jubeljahre seiner Ordensprofession, das andere seines Priesterthums beylegte. Ibid. 1759. in 4. g) *Rath und That des heil. Johannes von Nepomuk* in einer Lobrede vor einer hochlöbl. k. k. niederösterreich. Regierung vorgetragen. Apud van Ghelen 1761. in 4.

FERBER (*Joan. Jac.*) Natione Svevus, Miedaviae Professor, qui ipsus Idriae suas infi-

tuitt observationes, de Patria nostra bene meruit per evulgationem sui operis:

Beschreibung des *Quecksilberbergwerks zu Idria* in Mittelkrain. Berlin 1774. in 8. cum figuris aeneis.

FERSILLA (*Mathias*) Labacenf. J. U. D. teste *Valvas.* in Chron. lib. VI. pag. 359.

Politicum quendam tractatum edidit a. 1677. sine addito suo nomine Vienae, ubi a. 1680. Judicis Caesareo-Regiae Residentialis urbis officio fungebatur.

Fenerschaden - Affekurazionsgefellschaft (*Patriotische Gedanken über die Art, und Weise eine schon längst erwünschte*) im Erbherzogthum Krain zu errichten. Layb, bey Joh. Friedrich Eger 1776. in 4. maj. in operib. Agrariae Societatae Carnioliae.

P. FIDELIS a Nativitate B. V. Mariae Carn. Idriensis, Augustinianus Discalceatus, antea *Ignatius Scherovitz* vocatus, vertit in carniolium:

Opusculum Roberti Cardinalis Bellarmini de Ascensione mentis in Deum per scalas rerum creata tum absolutum a. 1780. Ms. in 8.

FIRMINUS Episcopus Tergetinus ad an. 602. correspondentiam habuit cum *S. Gregorio Magno* Papa, cujus

Epistolae III. ext. apud eumd. *S. Gregor.* lib. X. et XI. Epist. 31. 36. et 38.

FISCHER (*Franc. Bernard.*) Praenobilis Labacenf AA. LL. et Phil. Magister, ac S. T. Baccalaureus Formatus. J. U. Licentiatius, quondam ad S. Martini Parochus, dein Canonicus, jam Parochus in Rieggers dioecesis Passaviensis, demum Pastor, Praepositusque in Zwetel Austriae sui memoriam per orbem conservat per opera a se scripta, et evulgata videlicet:

a) *Demonstratio mathematica, qua ostenditur civitatem Budanam modico labore a Christianis e barbarica potestate recuperari posse.* Lab. 1684. in 4 b) *Novitiatus Sacerdotum.* Pars I. c) *Lignum vitae aqua viva irrigatum.* Pars II. Vien. typ. Andr. Heyinger 1701. in 12. d) *Insignis solennitatis dies.* Der herrliche Freuden-Fest-Tag in der Kaiserl. Haupt-Stadt Laybach, als 1706 den 22. Augusti seine Hochfürstl. Gnaden Hr. Hr. Loci Ordinarius in der neu erbauten Dom-Kirche der erste die heil. Messen solenniter abgelesen, in einer Rede vorgetragen. Layb. bey J. G. Mayr in 4. e) *Terra melle, et lacte fluens:* das ist; eine schuldige Lob-Rede von dem grossen wunder-Thätigen Burgundischen Apostel, und höngflüssenden Doctore, Clavalensischen Abbtten Bernardo, welche an seinen Hochfeyerlichen Fest-Tage in dem Hoch-Löbl. und uralten Stift Zwetel vorgetragen, sine anno, et loco editionis in 4. f) *Corona justitiae:* oder der mit Himmels-Waffen triumphirende Röm. Kaiserl. Reichs-Adler, welchem eine Hoch-Löbliche Land-schaft des Herzogthums Crayn in einem Dank-Müthig-Pflicht-Schuldigsten Te Deum laudamus bey derselben gesammt Ehrerbietigster Einfindung wegen der leztmahligh-Sieghaften Eroberung der beeden nambhaff-tente Vestungen, in dem Landt Artesien, St. Venant, und Ayre — in der Dom-Kirche St. Nicolai der Kayserl. Haupt-Stadt Laybach den 11. Jenner 1711. die schuldigste Kanzel-Redt. Layb. bey J. G. Mayr in 4.

FLACCUS, sive *Vlachius* (*Mathias Franco-vizh*) vulgo *Illyricus* dictus eo, quod Alvoronae in Istria, non procul Pola 1520 natus sit. Absolutis studiis animum ad Franciscanos adjecit: sed *P. Baldi Lupatini*, Franciscanorum Provincialis, qui ipse sibi in Lutheri

dogmatis complacuit, suavis, in Germaniam altiorum studiorum prosequendorum causa abiit. Wittebergae Lutheri, et Melancthonis auditor fuit, ubi a. 1554 Magister creatus, ac mox Professor linguae Hebraicae, ac a. 1557 Jenae in neo-erecta Universitate Professor publicus factus est. Non ego, eum ut nemo alius, plurimis dotibus, et eximia doctrinae laude ornatum virum fuisse: Sed ex concertatione cum *Victorino Strigelio* constat, eum quoque vehementem, facile ebullientem, contentiosum, scientiam inflatum, nova, et subtilis doctrinae amantem, atque suae sententiae mordicus tenacem fuisse, qua naturae suae indole id obtinuit, quod in postremis vitae suae diebus nullibi in Germania sibi securum pedem diu figere licuerit; ita se omnibus exosum reddidit. Etiam Francofordia abire compulsus fuisset, ni mors eum in visis omnium oculis rapuisset. Edidit plurimos, et omnes vel aperte falsae, vel suspectae fidei libros, qui sunt:

a) *Missa latina, quae olim ante Romanam circa septingentesimum Dni annum in usu fuit, juxta exemplar vetustissimum recusa.* 1557. b) *De electione Episcoporum, quod aequae ad plebem pertineat.* Basileae, 1566. c) *Von Ankunfft des Röm. Kayfertums an die Teutschen.* Qui liber saepe numero ab Auctoribus citatur. d) *Von Herkunfft der sieben Churfürsten.* e) *Von der Wall der Prälaten.* f) Ob Petrus zu Rom gewesen sey. Urstel. 1567. g) *De mystica, sacramentalique, seu externa praesentia, et manducatione Corporis, et sanguinis Christi in sacra coena.* 1574. in 8. h) *De Ethnica Jesuitarum Doctrina,* et plurima alia Flacci opera contra Romano-Catholicos edidit *Joan. Balthasar Ritter* a. 1725. Francofordiae ad Moenum, quorum aliqua sequuntur: i) *Argumenta in 60 Psalms David.* k) *Verfio Nili Thessa-*

Ionicensis de potestate Papae. l) *Clavis S. Scripturae.* m) *Catalogus testium veritatis*, quem ex libris, quos furtim ex Bibliothecis variorum monasteriorum clepserat, compilavit. n) *Centuria Magdeburgicae*, in quibus consilands plures coadjutores habuit. Ejus libri plerique vel Argentorati, vel Magdeburgi, ubi in typographaeis correctorem egerat, impressi, et reimpressi fuerunt. Quosdam etiam postliminio ejus filius *Mathias*, Medic. Doctor Rostochii edidit 1603. in 8.

FLORIANTSCHITSCH *de Griechenfeld* (*Joan. Dismas*) Parochus, et Confessorialis Archidiaconatus Officii Sitticensis in inferiore Carniolia confecit:

Tabulam Chorographicam Ducatus Carnioliae jussu, sumptuque Inclytorum Provinciae Statuum geometricè exhibitam, et aeri incisam per *Abrahamum Kalfschmid*, Lab. 1744. in 12. tabulis in fol. max.

FLORIANTSCHITSCH *de Grienfeld* (*Joan. Stephan.*) Carn. J. U. D. Inclyti Ducatus Carnioliae Advocatus, et Supremo Provinciae Secretario Adjunctus, inter Academicos Operosos Labacens. dictus: *Tinnulus*, cujus ingenii partus publici juris facti sunt:

a) *Epigramma in Marci Gerbezii Intricatum Extricatum* Labac. 1692. in 8. b) *Bos in lingua*, seu discursus Academicus de pecuniis vetero-novis. Lab. 1695. in 8. c) *Votiva Paraenesis*, dum Illustris. DD. *Wolfgang. Wcichardus S. R. J. Comes*, ac *Dominus de Gallenberg* etc. in Inclyti hujus Ducatus Carnioliae Locumtenentem, et Praetorem feria II. post Dncam *Laetare* ingenti applausu, et populi laetitia inauguraretur. Lab. ex typographaeo Mayriano 1702. in 4.

FOEDRANSPERG (*Ant. Foedermann Nobilis de*) Carn. Befemdorfens. J. U. D. Consilia-

rius apud Magistratum C. Regiae Urbis Viennensis edidit:

a) *Praktische Beobachtungen über die allgemeine Konkursordnung.* Vien. apud Ghelen 1786. in 8. et sic successive Partes IV. quae an 1794. simul recusae sunt Viennae in 8.

FONTANINI (*Justi*) Episcopi Ancyrani

a) *Historia litteraria Aquilejensis*, b) *Vita Philippi a Turre Adriae Episcopi*, ext. in *Turre* de annis Heliogabali.

FOROJULIENSE (*Concilium*) an. 791. sub *Hadriano I.* celebratum vid. *Labb.* tom. IX. pag. 32.

FORTUNATIANUS, male ab aliis *Fortunatus* scribitur, Episcopus Aquilejensis, Afer, interfuit a. 347. synodo Sardicensi, et *S. Athanasium* secum Aquilejam duxit; unde anno insequente Alexandrinae Ecclesiae restitutus fuit. Scripsit:

Breves, rustico sermone *Comentarios in Evangelia*, quae sibi Hieronymus mitti petiit. Lege *Megiser* Lib. IV. c. 4. *Sophronius* in graecum vertit: Βραχύτατα ὑπομνήματα λόγων αγγελικων.

FRANKOVICH vid. supra *Flaccus*

FRISCHLIN (*Nicodemi*) *Witebergens.* Poetae Laureati, Comitum Palatini Caesarei etc. Scholarum Labacensium Rectoris, Historiarum, et Poeseos Professoris ordinarii, et emeriti:

a) *De lacu Circnitio ad Gasparum Godesch Circnitianum, carmen*, quod *Valvasor* lib. VII. pag. 450. Chronic. inferuit. b) *Panegyris de Nativitate Christi*. c) *De horologio argenteo* d) *Paraphrases in Virgiliti Bucolica, et Georgica.* e) *De X. Caesaribus Austriacis.* Hic a. 1584. Labaco iterum ad Imperium recessit. f) *De laudibus Rusticorum.* 1580. g) *In Persii Satyras, et Horatii epistolas.* h) *Libri Elegiarum.* i) *Orationes variae.* k) *De victoria Sarmatica adversus Moschum.*

FRITZ (*P. Andr.*) Goritiens. Soc. J. Goritiae, † a. 1789. de quo extant:

- a) *IV. Tragoediae, et II. Dramata.* Vien. 1757. in 8. b) *Grammatica Latina* Part. IV. c) *Differtationes in S. Scripturam.* *Ibid.*

FROELICH (*P. Erasmi*) e Soc. Jesu,

Genealogia Souneckerum, Comitum Cilejæ, et Comitum de Heunburg. Vien. 1753. in 4.

FURLANI (*Andr.*) vid. supra *Fabianitsch.*

G A M M A T H E C A

S c r i n i u m VII.

f u b

Littera G.

GALL (*P. Joseph*) Carn. e Soc. J. Phil. Doctor, et in Univeritate Graecensi ejusd. Professor emeritus vid. *Coppini* sub Lit. C.

GALLENFELS (*P. P.*) Carn. e Soc. J. Regius Aulae Lusitanicae Pater scripsit

Epistolam, quae ext. in *Stacklein* Weltbot Parte VIII. sub nro. 193.

GALLITSCHITSCH (*Franc.*) Carn. Vipvacens. et *Wolfg. Possvez* Praenobilis Carn. Idriens. et *Andr. Jerascha* Sayracens. et *Maximilianus Umforegg* Praenobil. Labacens. ex convictu S. J. ac *Joseph Trost* Vipvacens. et *Eustach. Scheschig* ex fano S. Barthol. ex Caesareo Ferdinandaeo alumnus, et *Simon Laurin* Vipvacens. et *Ant. Dolinar* Zeyrens. ac Perillufris *D. Joan. Berthold ab Hoefser* S. R. I. Eques Carn. Obergaeertschahens. AA. LL. et Phil. Magistri creati imprimi permiserunt:

Differtationem Philosophicam de coelis, et Planetis. Graecii, 1745. in 12.

GARZAROLLI (*Franc. Jos.*) Provincialis Carnioliae, J. U. D. et Universtitatis Viennensis Rectoris:

Regia virtutum coronatio, in coronatione Josephi I. seu Principum Austriacorum virtutes. Vien. 1690. in fol. quem librum *Leopoldo I.* Imp. et *Josepho I.* a coronatione regia Augusta Vindelicor. Viennam redeuntibus obtulit.

GARZAROLLI (*Joan. Bapt. de*) Carnioliae Provincialis, Medic. Doctor scripsit:

De Catharrho. Utini, 1646, in 4.

GARZAROLLI (*Joan. Joseph de*) Praenobil. Carn. Senofezenfis, et *Matth. Leskoviz* Hyperlabacens. et *Elias Ignat. Trost* Vipvacens et *Matthaeus Martin. Terpin* Hyperlabacens. AA. LL. et Phil. Laurea insigniti quando typis prodiiit:

Philosophia moralis P. Joannis Sensiteben e Soc. J. ad Politico-Christianaem conversandum. Graec. 1726. in 12.

GASPARI (*P. G.*) Goritiensis e Soc. J. edidit:

Storia, conseguenze, avvertimenti relativi all'antica pubblica Penitenza per maggiore conforma del sacro discorso nella Quaresima fatto l'anno 1786. in Gorizia per animare li Recidivi a penitenza. Viennae apud Ghelen 1787. in 8. quia Goritiae typus non admittebatur.

Gedanken (Heilige) einer Gott vollkommen liebenden Seele. Apud Eger 1774. in 8.

GENEALOGIA, das ist: Aigentliche, und wahrhaftige Geburts - Beschreibung, und Erzelung des Adelichen uralten Geschlechtes deren von Rain im Land Crayn fefshafthen Personen, so diefem wolernennten Geschlächte verwandt, auf dem aller kürziste in Rithmos vervasset. Durch Hansen Mannel. Gedruckt zu Laybach in 1577. Jar in 4.

GENEALOGIA *Auerspergiana* vid. *Auersperg* sub Lit. A.

GENEALOGIA *Turriana* MS. in fol. ext. in Biblioth. Auerspergiana Labaci.

GEORGIO (*Joan. Carol. de*) J. U. D. Protonotarius Caesareus, et Apostolicus, Vice-dominatus Labacensis Secretarius edidit:

III. *Diversos tractatus Politicos.* Vien. 1666. tacito suo nomine, sed fide interponente *Valvasorio* in lib. VI. Chronic. pag. 359.

GERBEZ (*Marcus*) Carn. Sitticens. Med. Doct. et Physicus Labacens. ac Caesareo-Leopoldinae Academiae: *Naturae Curiosorum* Academicus, inter Academicos Operosos Labacensibus dictus *Intentus* scripsit:

a) *Intricatum extricatum medicum*, seu Tractatus de morbis complicatis. Lab. 1692. in 8. b) *Annus I. Chronologiae medicae*, continens exactam anni 1697. temporum, aurae, et humanorum corporum Labacensium alterationem, cum suis historiis, causis, et medicinis. Lab. 1699. in 4. c) *Annus II.*

continens annum 1698. etc. d) *Annus III.* seu constitutio anni 1699. philosophice, historice, et medice considerata. Lab. 1702. in 4. e) *Annus IV.* prodiit Augustae Vindelicor. apud Daniel Walder 1705. in 4. f) *Vindiciae Physico-Medicae aurae Iabacensis*, oder Verthädigung der laybacherischen Luft etc. Layb. 1710. in 8. g) *Chronologia medico-practica.* Francofurti, 1713. in 4. h) *Observatio de ovo Galli gallinaei semicircularis figurae* ext. in *Miscel. Naturae Curiosor.* Dec. III. A. S. observat. 138. et *Cl. Syndenham* Gerbezii scripta suis operibus insertu digna censuit.

GERLACH (*Stephan.*) Davidis L. B. de *Ungnad* Praedicatoris: *Zygomale* Secretario Aquilejensis Patriarchae *Theodosii*, qui suo Secretario a. 1550. litterarum commercium cum Tubinganis prohibuit, intime familiaris, per Styriam, Carinthiam, et Carnioliam, Superintendens inter alia scripsit:

Tagebuch der von Röm. Kay. Maximiliano, und Rudolpho den Andern, an die Ottomannische Pforte zu Constantinopel abgefertigten, und durch Hr. David. von Ungnad zu Sonneck, vollbrachten Gefandtschaft, aus dem Gerlachischen Zeit seiner hierbey bedienten Hof-Prediger - Amt - Stelle eigenhändig aufgesetzten, und nachgelassenen Schriften herfürgezogen durch seinen Enkel Mag. Samuel Gerbach Frankfurt 1674. in fol. maj.

GLOBOTSCHNIG (*Caspari*) Carn. Radmamsdorfens. AA. LL. et Phil. Magistris:

a) *Epistolae Poeticae ad totam Domum Austriacam*, de ejus fortitudine bellica, pietate, et aliis Augustiss. dotibus per illius temporis eventus. Vien. 1698. in 8. cum figuris aeneis. b) *Phosphori Austriaci.* Vien. 1699. in 8.

GLADICH, lege *Gladitsch* (*Georg. Andr.*) Fluminens. J. U. D. Cathedralis Ecclesiae Labacensis Canonicus, inter Academicos Operosos Labacenses dictus: *Inermis*, post obitum in MS. reliquit.

Vetus, et nova Carniolia Ecclesiastica memoria, seu Relatio historico-poetica de memorabilibus Carnioliae in II. Part. divisa in 4. cum elegante icone aeri incisa a *Julio Quaglia*, celebri pictore inventa, operi, quando lucem aspiceret, praefigenda. Orbis lucem non aspexit in typo; quia lux vitae citius Auctori operis jamjam perficiendi est extincta. In criticaestros notabile difrichon subtextuit.

GLAVINICH (*Sebastiani*) Iffriani, circa an. 1690 Episcopi Segniae creati.

Deplua charitatum aurora, seu symbola in Leopoldum, et Margaretham. Vien. 1666. in fol.

GLAVONICH (*P. Franc.*) Dalmatae, Ordinis S. Francisci de observantia Provincialis emeriti.

a) *Knyiga sitka szeveteh* in 12. b) *Manus Christi amoris*. Venet. 1640. in 4. c) *De origine, et divisione Provinciae Bossnae, Croatiae, Ordinis S. Francisci Reformatorum, et de conventibus ejusd.* d) *Historia Terfactensis.* e) *Molitve, i Pismice na Svetkovinye* et quaedam alia opuscula in lingua Dalmatina. vid. *Valvasor* lib. VI. Chronic. pag. 352.

GLOVAR (*Petr. Paul.*) Presbyteri secularis, Parochi emeriti, et Domini in Landspreis Possessoris, Societatis Agrariae in Carniolia Socii.

Abhandlung von *den Ursachen des Brandes* in dem Weitzen. Layb. 1775. in 8. ext. in Kundtschaftblatt ad diem 18. Febr. 1775. Vol. IV.

GOLLMAYR (*Georgii*) Carni, alumni Episcopalis mox Capellani domestici, et officii Episcopalis Labaci Notarii.

Sveta Masha, inu Kershansku premishlvanje sa ussak dan is S. Pisma, tudidruge nuzne molitve. Lab. per Joan. Frider. Eger. 1783. in 12.

GOLLOB (*Andr.*) vid. *Morautscher* sub Lit. M.

GOPPO (*Ant.*) Episcopi Tergestini a. 1487. defuncti.

Statuta, et Constitutiones synodales XLIV. de a. 1460. in MS. ibid.

GORIUPP (*Franc. Xav.*) Carn. Parochus, et Commissarius ad novam Ecclesiam prope Cilejam, Archiepiscopi Goritienensis Consistorialis edidit:

Zirkovnu lejtü, ali Evangelstü navuki sa usse Nedele, inu Prasnike zeliga lejta. Lab. typ. Egerianis 1769. in 8.

GOTTSCHER (*Paul.*) Canonicus Labacensis scripsit:

Epistolam ad Chraen Episcopum suum, cujus fragmentum legere dat *Valvasor* Chronic. lib. VIII. pag. 667.

GOTTSEER (*P. Martini*) Carn. e Soc. J. A. A. L.L. et Phil. Doctoris, ejusque in Universitate Graecensi Professoris publici, et ordinarii:

a) *Philosophia Polemica secundum Aporismos Aristotelis Stagiritae*, cum annotationibus tum philofophicis, cum stagiriticis ex variis desumptis dedicata Excellentiss. et Illustriss. Dni *D. Francisci S. R. I. Comitæ a Lamberg* Haereditarii in Carniolia stabuli Caesarei Praefecti etc. Nobilissimae, aman-tissimaeque Proli. Graec. 1690. in 4. b) *Philosophia univerfa D. Brunoni*, ejusque vene-

H h

rabili Religioni Carthusianae dedicata sub auspiciis Rdmi *D. Joannis Baptistae*, Prioris, et Praelati in Sajz etc. Graec. 1690. in 12. c) *Bene, et male, secundum praecepta secundae tabulae, juxta id: Declina a malo, et fac bonum*, dedicavit Rdmo D. Francisco Praeposito Canonico. Regular. S. Augustini ad S. Florianum. Linc. typ. Caspari Freyschmid 1708. in 4. d) *Vita Thomae Mori*, Angliae Cancellarii. Graecii, 1689. in 12. e) *Sententiae, et animadversiones Corn. Taciti, sapientissimi Senatoris Romani*. Lincii, typ. Raedelmayer. 1687. in 12. cum figur.

GRADENSE (*Concilium*) an. 579. vid. *Labb.* T. VI. pag. 652. exinde memorabile, quod hocce tempore Sedes Patriarchalis *Gradum* translata fuerit. *Acta* hujus putantur conflictata a Gradensibus, ut tali modo translationem probent canonicam; attamen sunt valde antiqua: quia eorum fragmenta exhibet Synodus *Mantuana* pro caufa sanctae Ecclesiae Aquilejensis — an. 827. celebrata, in qua legitur subscriptus Episcopus Pedinensis.

GRAFFHEIDEN (*P. Franc.*) Carni. Labac. e S. J. AA. LL. et Phil. Doct. *Series Regum Italiae*. Graecii, 1732. in 12.

GRANDI (*Goritiensis*) Presbyter, Concionator, et p. t. Studiorum Director Goritiae sequentibus orbi inelamavit:

a) *La causa del Purgatorio contra l'abusj d'interesse, e della falsa devozione*. Venezia, 1766. b) *La indipendenza temporale del Impero dal Sacerdozio, dimostrato in occasione della cancellatura nel Breviario Romano del Fatto del Papa S. Gregorio settimo contra l'Imperadore Henrico quarto*. Gorizia, 1774.

GREGORIUS *de Montelongo*. vid. sub Lit. M. *Montelongo*.

GREIFFENBERG Freyherrinn auf Seifenegg (*Catharina Regina* Frau von) hat ihr vortreffliches Talent gezeigt in dem Aufsatze:

Tugend-Schuldiger Ehren-Preijs auf des Herrn Valvasors (Titl.) Vortreffliche Beschreibung des Herzogthums Krayn. Nürnberg, 1689. in fol. quod Chronico *Valvasorii* praefixum est.

GRISELLINI (*Franc.*) Regiae Societatis Londinensis, et Lugdunensis, nec non Agrariae Bernensis, Goritiensis, et Labacensis Socius, scripsit:

a) *Unterricht zum Hanfbau*, so, wie er von den Bolognesern, und Ferraresern getrieben wird, ext. in prima collectione Agrariae in Carniolia Societatis ad an. 1773. in 4. maj. Lab. a pag. 93. 116. b) *Wettfchrift*, welche den 28. Christmonats 1772 mit dem Accessit beehret worden, über die Frage: *Ob, und durch was für eine pragmatische Gesetzgebung in einem grossen Staate — der Gefahr des Abganges, und der übermäßigen Preissteigerung der zum täglichen Lebensunterhalt erforderlichen Körner am sichersten, und standhaftesten vorgebeuet werden möge* etc. Layb. in 4. maj. ubi et c) *Tractatus de cultu, et cura*, v. g. vom Kohl-Lewat: von Seidenwürmern, Maulbeerbäumerpflege etc. ext. quae ego quidem semel occasionaliter vidi, sed commode annotare nequibam; erunt ergo ista per alium supplenda, cui innotuerint. d) *Iconem* quoque ad Agrarium alludentem, quam *Giampiccolo* sculpsit, *Grifellini* invenit, quae operibus Agrariae in Carniolia Societatis praefigitur.

GRUBER (*Tobiae*) Styri e Societate Jesu suppressa Sacerdotis Caes. Regii Navigationis in Bannatu Temeswarino Directoris:

a) *Briefe hydrographischen, und physikalischen Inhalts aus Krain* etc. Wien, 1781. in 8. cum figuris. Auctor iter, quod adarcana naturae in famoso lacu Lugeo, sive Circincensi, ejusque vicinia scrutanda susceperat, enarrat. b) *Anhang zu den Briefen hydraulischen etc.* Wien 1784. ext. in physikalischen Arbeiten einträchtiger Freunde in Wien, gesammelt von Ignatz edelu von Born. c) *Fortsetzung.* Ebdem. 1785. in 4. maj.

GUSSICH, lege *Guschitsch* (P. Nicol.) e Provincialibus Carnioliae Soc. J. AA. LL. et Phil. Doctor, ejusque Professor emeritus. Tyrnaviae p. t. Senior edi curavit:

Suspicia coronatorum capitum a Rhetorica Tyrnaviensi problematice deducta. Tyrnaviae, 1698. in 12.

GUSSICH (*Sigefridus L. B. a*) Carn. Preyffeggenfis, C. R. MM. Consiliarius, Incltyti Ducatus Carnioliae Deputatorum Statuum Praefidens, nec non Academiae operosorum sub nomine: *Resolutus* Praefes, atque Agrariae in Carniolia Societatis membrum, quando olim suas Theses ex universa Philo-
sophia in aula Academica publice defenderrat, easque Celsiss. at Rdmō DD. *Josepho S. R. I. Principi*, sacri, et antiquiss. Ordinis S. Benedicti celeberrimor. coenobiorum ad S. Galli, et S. Joannis in Durthal Abbati amplissimo etc. dedicaverat, in praelentes distribuendum dedit librum, cujus titulus iste:

Summi Pontifices, quotquot a S. Benedicto I. usque ad Benedictum XIII. Pontifices Maximi in Romanam S. Petri Sedem exaltati sunt, compendio relati. Vien. apud Schwendimann 1728. in fol. Effigiem vivam Celsiss. Principis Abbatis delineavit Labaci *Daniel de Savoye*: aeri vero insculperunt *Andr. et Joseph Schmutzer* Calcographi Universitatis Viennensis.

GUTSMANN (P. Oswald.) Carinthiae Vindus e suppressa Soc. J. Caesareo-Regius Missionarius in Carinthia, et Celsiss. Episcopi Lavantini Consistorialis edidit in lingua Vindica:

a) *Christianske Resnize skus Premislhuanje naprejeshene, inu sa Pridige tudi narovnane* suppresso nomine Clagenfurthi per Kleinmayeros haeredes 1770. in 8. Additae ad calcem hujus libelli Grammaticae Carniolicae P. Marci animadversiones criticae, non ad Carniolicam, sed ad plebejam Carinthiaco-Vindicam linguam accommodatae. b) *Windische Sprachlehre.* Ibid. 1777. in 8. Multum, et diligenter incubuit ad corruptam Vindicam linguam regulis subjiciendam; num vero expectationi satisfecerit, ipsi Vindi Eruditi, si non suae, saltem Latinae linguae potentes Grammatici juxta fundatae Grammaticae regulas censeant!

GUTTENFELDER (*Magister Lucas*) seu more illius seculi *Lucas de Gutenfelda* in Carniolia, vulgo: *Dobrepale* cognominatus, natus parentibus qui partim negotiatione, partim agricultura, (de qua *Cicero*: quod ea nihil melius, nihil uberius, nihil dulcius, nihil libero homine dignius) familiam suam honeste sustentabant, Magister, Doctor, ac Professor bonarum Artium in Universitate Viennensi, ejusque a. 1546. et iterum a. 1556. Rector Magnificus † Viennae, in cujus exequiis funebrem dixit Mag. *Dionysius Tahlhamer* in Ecclesia S. Stephani VI. Kal. Augusti 1562. Ejus

Poemata, et *Allocutiones* pro variis occasionibus separatim editae jam pridem interiere, et, si non in Bibliotheca Universitatis, vix alibi reperies.

H E T H T H E C A

S c r i n i u m VIII.

f u b

Littera H.

HABERMANNI (*Joh.*) *Preces Carn. Lab.* 1579. ext. in *Bibl. Reg. Hafn.*

HACQVET (*Balthas.*) AA. LL. et Phil. ac Medic. Doctor, Caesareo-Regius Anatomiae, Chirurgiae, et Obstetriciae Artis in Lyceo Labacensi publicus, et ordinarius Professor, perpetuus Agrariae in Carniolia Societatis Secretarius, Academiarum: Naturae Curioforum, Berolinensis naturam investigantium amicorum, et Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium membrum, nec non correspondens cum Academiis Bononiensi, Sabaudica, Camberina etc. Plurima erudita opera publici juris fecit. Mihi sequentia innotuerunt:

a) *Index Fossilium Idriensium*, qui Tomo III. der Beschäftigungen der berlinischen Gesellschaft naturforschender Freunde. Berolini, 1771. in 8. pag. 56. et seqq. insertus reperitur. b) Beobachtung und Heilungsmethode einzelner Hornviehkrankheiten. Layb. 1776. ext. in operib. Agrariae Societ. in 4. maj. c) *Oryctographia Carnioliae*. Partib. IV. in 4. Lips. apud Breitkopf 1778. Recensetur in *Biblioth. Goetingensi* Vol. X. pag. 503. *Pars II.* prodiit 1781. et recensetur l. cit. Vol. XII. pag. 153. *Pars III.* prodiit 1784. et recensetur *Ibid.* Vol. XIII. pag. 553. *Pars IV.* prodiit 1789. d) *Schreiben an Hr. Ignatz von Born*, über verschiedene auf einer Reise nach Semlin gesammelte Beobachtun-

gen. e) Beobachtungen, und Heilungsmethode einzelner Hornviehkrankheiten, welche durch Gifte aus den drey Reichen der Natur verurfacht werden. Layb. l. cit. 1779. in 4. maj. f) Erste Beobachtung über einen beynahle jederzeit tödtlich gewordenen *Durchfall bey Pferden* zu Ende des 1778. Jahres. *Ibid.* g) Zweyte Beobachtung über eine epidemisch gewordene Krankheit der Pferde, welche zu Anfang dieses Jahres geherrschet, und unter dem Namen *Kehlsucht* bekannt ist. *Ebend.* 1779. in 4. maj. h) *Plantae alpinae Carnioliae*. Vien. 1782. in 4. cum figuris. Recensetur in *Biblioth. Goetingensi* Vol. XIV. pag. 17. i) *Mineralisch-Botanische Lustreise* von dem Berg Terglov in Krain zu dem Berg *Glockner* in Tyrol ihm Jahre 1779. und 1781. cujus editio altera auctior, et nitidior figuris illustrata lucem aspexit Viennae, 1784. in 8. et inserta den Schriften der Berlinischen Gesellschaft Part. I. pag. 171. et 119. k) *Physikalisch - politische Reisen* durch die Dacischen. und farmatischen, oder *Nördl. Karpathen*. Nürnberg, 1790. in 8. maj.

HAELBLING (*P. Franc.*) Aufriac. Lincensis, e S. J. Concionator germanicus Labaci dixit, et sub prelum misit:

Höchst vollkommener Schatten des allmägenden Gottes in den Lob-Ehren- und Großthaten Leopoldi I. der mildseligst, und gloriwürdigsten Gedächtnuß Röm. Kaiserl. Ma-

jeßät etc. als Ihm bey einem vielfältig erleicht- höchst ansehnlichen Trauergerüste vor einer Hoch-Löbl. Laa in Crain das Hochwürdigte Dom-Kapitel zu Laybach die schuldigste letzte Leichgedächtnuß abstattete den 10. Junii in St. Nicolai Dom-Kirchen in einer kurzen *Trauer-Rede* vorgestellt. Layb. bey J. Geörg Mayr 1705. in 4.

HAINZMANN (*Mich. Maximilian.*) Vienenf. Caesareo-Regii Aerarii Officialis Labaci cecinit:

Auf den *Tod Marien Theresiens* gesungen im Christmonate 1780. Layb. beyrn Eger in 8.

HALLERSTEIN (*P. Ant.*) Carn. e Soc. J. AA. LL. Phil et Theologiae Doctor, ejusdemque in Moralibus Viennae Professor ordinarius, nec non Inclytae facultatis Philolophicae p. t. Decanus detulit:

Panegyricum D. Catharinae V. et M. quem peroravit in Ecclesia S. Stephani coram S. P. Q. Academico D. Joannes Nep. de Rohm. Typ. Franc. Andreae Kirchberger 1744. in fol.

HALLERSTEIN (*P. Augustin.*) e Soc. J. Missionarius, et Mandarinus in China, scripsit plures in Europam litteras, videlicet.

a) *Epistolam ad P. Franc. Molindes* Provincialem Austriae Soc. J. Provinciae 1735. ext. in *Soeckleini* Weltbot edit. Aug. Vindelicor. et Graec. 1728. in fol. sub nro. 584. b) *ad P. Weichardum Hallerstein* ejusd. Societ. et Provinciae p. t. Regiae Celsitudinis Principis Caroli Lotharingi in Belgio Gubernantis Confessarium 1736. l. cit. sub nro. 585. c) *ad eumdem* Weichardum. 1738. l. cit. sub nro. 586. d) *ad eumdem* 1739. sub nro. 587. e) *ad eumd.* 1740. Ibid. sub nro. 588. f) *ad eumd.* 1741. sub nro. 675. g) *Ad P. Joseph Ritter*

ejusd. Societat. et Provinciae Patrem, suae Majestatis actu regnantis Reginae Portugaliae Confessarium, Pekinga, 1743. Ibid. sub nro. 681. h) *Ad P. Nicol. Giampriamo* S. J. Provinciae Neapolit. Pekinga, 1749. sub nro. 696. in Parte 35.

HALLERSTEIN (*Georg. Sigismund. L. B. ab*) Carn. de Carsto, ob fluidam in verificando venam *Carnioliae Ouvenus* dictus sub prelum misit.

a) *Opusculum Poeticum.* Clagenfurti, 1680. dedicatum Excellentiss. Praesidi, Rdmno Abbati, caeterisque Illustriß. Inclyti Archiducatus Carinthiae Dnis, D. Deputatis, atque Proceribus. Quam dedicationem duobus sequentibus Distichis anagrammatice reddidit.

Vilia demeriti ne spernite carmina Vatis!

Scitis, quod mihi vix competat esse labor.

Si lis, si senies, si cura domestica cribrat:

Libri ductu prod-esse Thalia nequit

Offert humillimus

Georgius Sigismundus Liber

Baro ab Hallerstein.

Hanc sui nominis subscriptionem iterum anagrammatice reddidit sequenti versu:

Grandibus egregiis hos ornat Musa libellos

Anno Domini

Hls trlbVs eX orIs CarInthIa LaVDe Me-
retVr.

b) *Opus alterum* pariter Clagenfurti, 1682. in 8. editum Provinciae Carnioliae est dedicatum:

Me DeCet et Patrlae refLeXos teXere

VerfVs:

Antiphonam *Alma Redemptoris Mater* etc. per Adventum in Ecclesia cantari solitam sequentibus versibus, in quibus eadem, et totidem litterae, quot in Antiphona continentur, anagrammatice redduntur:

*Ne metuas, quamvis cursu pernace procella
Nutat, et irrugit spumosa navis in unda,
Seque, Tuamque ratem placato fidere ducam;
Clarum lucis iter curres: cita prora volabit,
Errorem pelagi retegam, miserabor egeni.
Euge! meos portus intra. Sum ripa salutis.*

Concludo hujus praeclari, acutique Poetae, et patriotae memoriam ipsiusmet Epigrammate:

*Carista mihi Patria, trux ubi durat equus.
Quid mirum, quod sim longo durabilis aeo?*

Obdormivit Clagenfurti Provincialium Caularum Assessor annos natus 74. anno Dni 1686. DorMlat InfanCta qVlete qVoVsQVe IntrolerIt aethra LaVreatVs.

HARMAYR (P. Joan. Bapt.) Soc. J. in gymnasio Labacensi Poeseos Professor publicus composuit, et imprimi curavit:

a) Hintritt *Josephens Herzoginn von Bayern*, zweyter Gemahlinn *Joseph II.* besungen. Layb. 1767. in 8. b) *Joseph der zweyte* besungen. Layb. 1773. in 8. c) *Die Besitznehmung* des österreichischen Antheils von Pohlen. Layb. 1773. in 8. beyrn Eger.

HASL (P. Joseph) Vindus e Comitatu Cilenfi S. J. Concionator carniolicus ad S. Jacobi Labaci edidit versionem suam

Sveti Post. Lab. litteris Egerianis 1770. in 8. Est Quadagesima sancta *P. Gabr. Hevenesi*, tanti Auctoris dignum opus; aut dolialiter (ut ex mole libri, qui ipso originali altero tanto vastior prodiit, ad oculus patet) in vindicam potius, quam Carniolicam linguam (sive orthographiam, sive grammaticae leges, sive interpretationis periphrasticae modum spectes) sed his non obstantibus in bonum usum plebis versa: et dedicata *R. D. Maximiliano Redeskini* hujus editionis, et carniolicarum in plebe litterarum Promotori praeservido.

HASELBAUER (P. Georg.) Soc. J. ad S. Jacobi Labaci Concionator germanicus evulgavit:

Christliche Einsamkeit: oder Ueberlegung der ewigen Wahrheiten zum Heile der Menschen vorgetragen in den öffentlichen Uebungen des Geistes zu Laybach bey St. Jakob im Jahre 1769 und 1770 Layb. beyrn Eger 1771. in 8.

HAYMANN (Joh. Ant.) Carn. Adlerspergenf. Med. Doctoris. et Proto-Medici Labacensis

Dissertatio de Aere. Vien. 1758. in 8.

HEMMA (*Leben der Sel.*) Layb. mit Egerischen Schriften in 12.

F. HENRICUS a. S. Petro Burgundus Augustinianus Discalceatus professione calligraphus aeri indicit:

Vitam S. Nicolai Tolentinatis, prout in ambitu conventus nostri Labacensis eleganti penicillo defumta, atque depicta cernitur; icones vero libello, *Leben des H. Nicolaus von Tolentin.* Gedruckt in der alten Stadt Prag bey Georgen Schiparz im 1646. Jahr in 12. infertae reperiuntur.

HENRICUS de Staina, seu Lythopolitanus. J. U. D. Utini, scripsit seculo XIII.

Res gestas Henrici XII. Reguli Bojorum quibus *Aventinus* in suis Annalibus Bojorum usus est.

HERBERSTEIN (*Caroli e Comitib. ab*) Dei, et Apostolicae Sedis gratia exemtae Cathedralis Ecclesiae Labacens. Episcopi, S. R. I. Principis, SS. CC. RR. et App. MM. Confiliarii actualis intimi etc. etc.

a) *Epistola Postoralis ad Totum Clerum tam facularem, quam Regularem ejusd. Ecclesiae Labacensis.* Lab. typ. Egerianis 1773. in 8.

b) *Hirtenbrief* an die Geiſtlichkeit, und das Volk der laybachſchen Diöceſ. Ibid. 1780. in 8. Haec paſtoralis in Gallicum translata: *Lettre paſtorale de Mſr. l'evêque de Laybac. au Clerge, et aux fideles de ſon dioceſe*. A. Vienne 1781. Contra hanc epiſtolam prodiit liber: *Hirtenbrief* — von dem Biſchofe zu Laybach mit unentbehrlichen Anmerkungen nach ſeinem ganzen Inhalte begleitet. Dem *Engel der Kirche von La** ſchreib*. Offenbar. Joh. III. 14. an 1782. in 4. Et iterum *Noch etwas an den Biſchof zu Laybach*, und ſeinen Concepſiſten in Betreff ſeines Hirtenbriefs, als ein höchſt nothwendiger Beytrag zu den erſt neulich erſchienenen unentbehrlichen Anmerkungen. *Dieſes habe ich euch von denjenigen geſchrieben, die euch verführen*. I. Sendſchreib. Ioh. II. 29. Im Jahre 1782. in 4.

HERBERSTEIN (*Sigism. L. B. ab*) 29. Auguſti 1486. Vipacci in interiore Carnioliâ natus, anno aet. 16. Philoſophiae Lauream in Univerſitate Viennensi decoratus, mox per decennium Caefarea caſtra ſequutus, et militares in Styria, et Carnioliâ coactas copias contra Venetas in aciem eſt comitatus. Exinde meruit Eques a Caefare creari, et torque aurea donari, atque ad conſilia aulica admitti. Legationibus Caefareis 1516 in Polonia, et Moſchovia: 1517 in Dania: 1518 in Helvetia perfunctus eſt A. 1519 nominatus, ut nomine ducatus Styriae, et Carnioliâ *Carolo V.* Imperialem coronam adgratularetur. A. 1523 iterum Moſchoviam, et 1541 ad Turcarum Imperatorem Legatus mittitur: et poſtquam IV. Auſtriacis Monarchis dextertatem, fidemque ſuam probaviſſet a. 1566 fatiſ cellit vir toga, ſagoque praefulgens, et inter Eruditorum ſubſelia ſequoque clarum fecit per ſua orbi relicta ſcripta.

a) *De bello Poloni, et Moſchi*, ext. in hiſtor.

Polonica *Piſtorii* T. III. pag. 13. b) *Descriptio Lithuaniae* Ibid. T. I. p. 151. c) *Comentarii rerum Moſchoviticarum* ext. inter Auctores rerum Moſchoviticarum pag. 1. d) *Deſenſio injuſte delatorum, ad Henricum Loritum Glareanum* (de Rain) *Profeſſorem Friburgi ſcripta*, et Viennae ſine anno in 4. procuſa; inculcabant enim eum Poloni: quod ille primus Czaro Regium titulum dederit, et contra Polonos inſtigaverit; ille vero ſe contra hanc impoſturam hoc libello defendit. e) *Colloquium Sigismundi ab Herberſtein cum morte*. Vien. ſine anno in 4. ſed a *Joanne Oppolitano* verſu heroico expreſſum. f) *Die Wurzeln, daraus Carl und Ferdinand, die Römisch Kaiſer, vnd Khünig mit ihren Khindern glückſäligenlichen erwachſen*. Wien in fol. ſine anno. Rariſſima tabula genealogica familiae Auſtriacae a *Rudolpho I.* uſque ad *Maximilianum II.* liberos exhibens. g) *Herberſteinſche Relation von Maximilian I. Hofrat, Tod, und Leich-Disputen*. Quam Illmuſ *Senkenberg* per Sammlung von ungedruckten, und raren Schriften T. IV. edition. Francofurt. 1751. in 8. pag. 28. obliterationi eripuit. h) *De raris naturae rebus* in 4. teſte *Valvaſorio* lib. VI. pag. 345. ſui Chron. i) *Della Moſchovia, e Russia*, ext. nelle navigazioni del *Ramuzio* T. II. Parte II. pag. 137. k) *Stemma genealogicum, et hiſtoricum*. 1550. ſine loci, et typographi expreſſione in 4. quod 1558. in 4. Viennae recuſum, et denuo 1560. in fol. apud Raphaelem Hoſhalter auctius editum hac inſcriptione: *Gratae poſteritati Sigism. L. B. ab Herberſtein, primarius Ducatus Carinthiae haereditarius Camerarius, et Dapifer etc. immunitate, meritorum ergo donatus, rationes ſuas a puero ad annum uſque 74. brevi commentariolo notatas reliquit*. Ad calcem varia carmina in laudem Auctoris, ejusque vitae per *Petrum Paganum* ſcripta, anexa ſunt.

Hicce liber saepius, diversis in locis, attamen a latino diversus, in germanica lingua cum tali titulo: *Sigmund Freyherr zu Herberstein etc. den gegenwurtigen, vnd nachkommenden Freyherrn zu Herberstein Seines thuns, Diensten, vnd Reisens mit trewer vermanung sich zu Tugenden, vnd gueten Wesen schicken*, cum Principum ejus temporis in imaginibus ligno incisus, sine anno, et in fol. et in 4. proculus prodivit. l) *Jovii Pauli, und Siegmundi von Herwerstein Moskowitzche Kronik*. Frankf. 1576. mit Kupfern in fol. m) *Bottschafften, Dienst, und Reisens unter K. Ferdinand I. von ihm selbst beschrieben*. Wien 1561. in fol. servatur in originali Ms. in Bibliotheca P.P. Augustinianor. Discalceator. ad Fontes Marianos Austriae. n) *Sigmund Freyherr zu Herberstein etc. dreyer Rom. Kaysern in Kriegen, an Höf- sen, in Räten, vnd hie verzeichnenden Bottschafften gedient*. Wien durch Michael Zimmermann 1562. in 4. cum figuris. Quod opus mox in latinum verfum typis in 4. prodiit 1562.

De praeclarissimo hoc, etiam post funera omnium ferme ore celebratissimo viro praeterea habentur II. *Panegyres* elegantes heroicae in *Genethliacon Sigismundi L. B. in Herberstein* etc. Viennae in 4. a *Joanne Oppolitano* editae. Item *Soteria Joannis Dantisci*, et alia aliorum variorum Poemata de ejus Legationibus. De *Joanne Georgio ab Herberstein*, Pragae, 1548. inter militares exercitationes globo plumbeo fortuito trajecto habetur *Carmen exegeticum* a *Matthaeo Callino* scriptum, et editum Wien. 1559. in 4.

HERRMANN (*Bened. Franc.*) Professoris Technologiae Caesareo - Regiarum Societatum in Austria, Styria, et Carniolia, nec non Academiae naturae Curioforum membri Bero- linoensis.

a) *Reisen* durch Oesterreich, Steyermark, Kärnthen, Krain, Italien etc. in Briefen an den Hrn. Hofrath von S** in M. 1781. in 8. Wien cum figur. Bände II. b) *Abriss* der physikalischen Beschaffenheit der österreichischen Staaten, und des gegenwärtigen Zustandes der Landwirtschaft, Gewerben, Manufacturen, Fabriken, und Handlungen in denselben. Wien 1782. in 8.

HERRMANN (*P. Mich.*) Carn. Rudolphi- werdenf. Soc. J. Collegii Labacensis Rectoris.

a) *Exercitationes pietatis pro studiosa juventute*. Vien. in 12. editae, quando officio Regentis in Convictu Viennensi fungebatur. b) *Officia S. Barbarae, S. Ignatii Loyola: S. Francisci Xaverii, B. Aloysii Gonzaga, et B. Stanislai Kostka*. Vien. in 12. laudatur a Valvalorio in Chron. lib. VI. pag. 357.

P. HERMANNUS *Joseph a S. Hilario* Viennensis Augustinianus Discalceatus, S. T. et Canonum Lector, Prior conventus Labaci, in Archiducali gymnasio Caesareo-Regius Altiorum Examinator juratus, cellifil. Principis, et Episcopi Labacensis *Leopoldi* Theologus domesticus, et confistorialis Affector, in Ecclesia Domus Theutonicae Labaci Concionator quadragesimalis Viennae univervam Theologiam Thomisticam edidit in 4. et alia plura opera; Labaci vulgavit sequentia:

a) *Praeambula ad univervum jus Canonicum*. Lab. typ. Reichhardinn viduae 1757. in 4. b) *Quaestiones principales Polemico-Dogmatico-Theologicas de Scriptura sacra, et traditionibus*. Lab. typ. Eger. 1766. Part. II. in 4. c) *Quaestiones selectas Scripturistics excerptas ex IV. Evangelistis*. Labaci primum, dein Vennetiis 1775. in 8. sumtibus Michaelis Bromberger, Bibliopolae Labacensis, proculus.

P. HERMANNUS *Joseph a S. Michaela* Au-

friacus, Augustinianus Discalceatus Labaci in conventu ad S. Iosephi ad vias regias Suprior, Ss. Canonum Lector, et Concionator germanicus extraordinarius, postmodum Prior, et Definitor Provinciae prelo submittit Labaci concionem intitulatam:

Nova orientis salus: oder Neues Heyl der Neuen Welt, das ist: der H. Franciscus Xaverius, in einer Canzel-Rede verehret in der Kirche St. Jacobi Collegii Soc. Jesu in Laybach. Layb. bey J. G. Mayr 1711. in 4.

HEVENESI (*P. Gabrielis*) e Soc. J. libellus *Calendarium Marianum e victoriis contra Gentiles, Turcas, Haereticos, et alios iniusti belli auctores, ope Ss. Dei genitricis obtentis*. Reculum Labaci, 1719. in 12. sicut et supra adducta. *Quadragesima sancta*, quam *P. Hasi* in slavicum idioma transtulit.

S. HIERONYMUS, quem Stridon oppidum Dalmatiae in Panoniae superioris finibus situm genuit: Roma incluta urbs erudit: Bethlehem alma tenuit: spiritum Aula coelestis suscepit, quae, quanta, et quam praecleara scripserit, orbi universo nota sunt, et celebrata.

Omnia ejus opera primum 1530. Lugduni, et 1565. Romae, ac ab erroribus *Erasmii* purgata 1572. quibus *Bellarminus Labbeus* autem Parisiis 1623. editis est usus: et iterum *vum scholiis Mariani Victorii* Romae in aedibus Populi Romani 1576. tomis IX. Voluminibus V. in fol. prodierunt. Quod Patriam nostram singulariter attingit, est: quod inter ejus epistolas in Parte III. epistolar. sub nro. 55. reperitur. *Epistola ad Virgines Emonenses*. Et inventis *litterarum, characterum* inquam *Glugolitorum* (aliis eos *Gothicos, Longobardicos, barbaros* etc. characteres vocare placuit) hisque characteribus scribendi ratio.

Vol. IV.

Quod Alphabetum *Bukviza* communiter appellatur. His characteribus *Rufinus Aquilejensis* Originis versionem scripsit, quae in Bibliotheca Ambrosiana Mediolani in Ms. teste *Calepino* servatur, litteris jamjam admodum cariosis.

P. HIPOLYTHUS Neostadienf. Capucinus edi procuravit.

Thomassha Kempensaria etc. de imitatione libros in elegantiore Carniolismum translatos. Lab. 1719. in 16.

HIRSCH (*Franc.*) vid. *Werneg* sub Lit. W.

HITRA, *inu glatka Pot pruti Nebesam*. Lab. 1767. in 12. Editio auctior prodit Graecii 1783. Impensis Aloyfii Raab, Bibliopegae Labac. quia censura Labacensis reimpressionem non admittit.

HOCHENWART (*P. Bernardin. e Dominis de*) et S. J. AA. LL. et Phil. Doctor, ejusque Labaci Professor publicus, et concionator, dum ante ingressum Societatis Jesu universam Philosophiam Labaci publice defenderet, distribuemam dedit:

Dissertationem Muschenbroeckii de Magnete. Apud Reichard 1754. in 4.

HOCHENWART (*Carol. e Dnis ab*) scripsit: *Analecta* tomis II. quae non vidi, sed laudata reperi in *P. Mariani* Austriae sacrae Parte IV. T. VII. pag. 373.

HOCHENWART (*Sigism. Ant. e Dominis, et Comitibus ab*) Dei, et Apostolicae sedis gratia (*ex Tergestino*) Episcopus San-Hippolitanus, Vicarius Apostolicus Castrensis, Magnas indigena Hungariae, *Francisci II. Imp.* a teneris Informator etc. etc. de quo mihi constat.

Epistola universo seculari aequae ac regulari

I i

Cleco dioeceseos ad S. Hippolytum Aufriae data 25. Octobr. 1794. in 4.

HOFFSTAETER (*P. Jacobi*) Ord. Minor. strictioris observantiae S. Francisci S. T. ac Canonum Lectoris, Officii Episcopalis Confessorialis.

a) *Liber IV. Decretalium Gregorii IX. seu Quaestiones de sponsalibus, et matrimonio.* Lab. 1711. in 8. b) *Celebres controversiae Canonico-Theologicae super Rubricam 39. libri V. Decretalium, sive de Censuris Ecclesiasticis in communi, et particulari practice dilucidatum.* Lab. 1716. in 8.

P. HONORIUS Capucinus edidit:

Gespräch des Engels mit dem Menschen. Lab. apud Eger 1764. in tomis II. in 4.

HORTMON (*Wolfg. Engelbert. Nobilis de*) Labacensis. vid. *Zannutti* sub Lit. Z.

HOZHEVAR (*Valent.*) Labacens. Presbyter secularis, S. T. D. dixit coram S. P. Q. Academico Universitatis Viennensis in Basilica S. Stephani Orationem, quae titulum praefert:

Columna ignis in nocte, in D. Joanne Apolo, et Evangelista, Inclytae Facultatis Theologicae Tutelari—pridie Nonas Maji—publica laudatione exhibita a. 1704. Vien. typ. Joan. Georgii Schlegel in 4.

HROVATHIN (*Thom.*). vid. Coppini sub Lit. C.

J O D T H E C A

S c r i n i u m IX.

f u b

Littera I.

JANSHA (*Ant.*) Carniolus plebejus quidem attamen primus rei apiariae Viennae Professor publicus constitutus edi curavit:

a) Abhandlungen von *Schwärmen der Bienen.* Vien. 1771. in 8. Recensetur in *Physicallis oeconomicae Bibliothecae Goettingen.* Vol. III. pag. 408. b) *Vollständige Lehren von der Bienenzucht.* Vien. apud Ghelen 1775. in 8. In Bohemicam linguam translatum prodit Pragae, 1777. in 8.

JAPEL (*Georg.*) Carn. Kamnecens. Notarius Episcopalis officii, jam Director RR.

DD. Curatorum ad S. Petri extra muros Labacenses, ac Decanus ruralis, et Parochus in Jesheza, inter Academicos Operosos Labacenses dictus: *Secretus*, ejusd. Academiae Secretarius, tempore studiorum suorum humaniorum in Seminario Soc. J. ad Ss. Rogatianum, et Donatianum Labaci educatus anno 1779 exeunte in publicam lucem produxit:

a) *Ta velki Catekifmus sprashanjam, inu odgovarami.* Lab. typ. Eger. in 8. b) *Sbrane Molitve is Nemshkega na Krajnku prestavlene.*

Ib. 1786. in 12. c) *Svetu Pismu noviga Testamenta, hoc est: Biblia novi Testamenti* in Part. II. Ib. ab. a. 178—486. in 8. min. *Blasio Kumerdeyo*, et caeteris Adjutoribus collaborantibus. d) *Veteris Testamenti* ab an. 1791. continuantur Partes. Ibid. in ead. form.

JELLENTSCHITSCH (*Frideric.*) Carn. Labacense. e S. J. vir ampli pectoris, et solidae virtutis XI. annis in Cathedrali S. Stephani Viennae verba fecit; pestis, et obsidionis tempore Concionator populum solatus est: semel, iterumque pilam tormentariam columnae, cui pulpitum adhaeret, e vicino muro impactam sub ipsa concione in laetum Auditoribus praefagium vertit. Statim a morte sua Matrini in Hispania cuidam Sacerdoti apparens, se coelo jam receptum scripto testatus est. Quinquenni puero (*Peichhard.*) praedixit, eum fore aliquando sua in Cathedra Successorem. † 1690. aet. 62. Hoc elogium legi potest in domo Curatorum ad S. Stephani vivae ejus effigiei inter alios Concionatores Cathedralis Ecclesiae postitae subscriptum. Opera ejus dicta sunt:

a) *Triumphus Rosarum Comitum Wölfg. a Rosenbergo*. Vien. 1656. in fol. b) *Firmamentum Regnorum*. Funeribus Ferdinand. III. Imp. 1657. in fol. c) *Lyrice de S. Ignatio*. 1657. d) *Triumphus panegyricus de contrito serpente*, sine labe conceptae Virgini Matri erectus. 1658. e) *Das starke Slavonische Weib*, in sittlicher Gleichständigkeit der Hoch, und Wohlgebornen Frauen Fr. Judith Eleonora Gräfin von Tattenbach, gebornen Gräfin von Forgatsch gehalten zu Gonowitz den 11. December 1662. Grätz in 4. f) *Neuntügige Andacht zu Ehren den H. Franciscus Xaverio Indianischen Aposteln*. 1662. g) *Der Indische Wundermann Franciscus Xaverius eine Lobrede* 1666. h) *Ausgelöschtes Licht*

am Firmament der Wienerischen Kirchen, das ist: Wildericus von Wildendorf des H. R. R. Fürst und Bischof zu Wien 1680. in fol.

JELLOUSCHEG (*Ant.*) Carn. Hyperlabacens. Med. Doctoris, et inferioris Carnioliae Physici.

Dissertatio de obesitate. Vien. apud Joan Th. de Trattnern 1774. in 8.

JENSCHIZ (*P. Sigism.*) Carn. e S. J. AA. LL. et Phil. Doctoris, ejusdemque Professoris emeriti.

Quaestiones naturales de Brutis animantibus ex variis Philosophicis, et Philologicis collectae. Vien. typ. Sim. Schmid in 8. et Labacii a. 1716. dum *D. Mathias Petaz* Carn. Percens. universam Philosophiam publice defenderat, praesentibus distributae.

JERASCHA (*Andr.*) vid. *Gallützshizh* sub Lit. G.

JEUNIKOR (*P. Ant.*) Labacens. Ord. S. Francisci Reformatorum Concionator, et Lector, et Guardianus fuit Coadjutor versionis Bibliorum Carniolicorum. vid. superius *Japel*.

S. IGNATII *Loyola* Fundatoris Soc. Jesu

Epistola ad Urbanum Textorem Principem, et Episcopum Labacensem Ms. adhuc asservari: dicitur Oberburgi. *Textor* enim familiaris fuit *P. Claudio Jajo*, uni ex primis Sociis *S. Ignatii*. Necessitudinis *Jaji* erga ab Imp. *Ferdinando*, cujus *Textor* et Confessarius, et Consiliarius, et Concionator aulicus extiterat, impetravit *Teator*, ut Viennae Universitas Jesuitis traderetur.

P. ILDEPHONSUS a *S. Laurentio* Vienens. Augustinianus Discalceatus linguae sacrae, et Ss. Canonum Professor, ac posthac Superior conventus ad S. Josephi Labaci, in publico tentamine ex lingua hebraica iconi hoc subimprimi fecit:

למאשכח וכוזה כחולה
 מכים
 לקדרשה יולדת אדוני ולמלכת
 השמים ותבל הנבירה מאור:
*Beatae, et gloriosae Virginii
 Mariae
 Sanctae Dei Genitrici, et Reginae coeli
 Mundique potentissimae*

D. D. D.
 Studium hebraicum
 Labacense.

מתורת משה:
 כראשית ואלה שמות כמדבר:
 מנביאים ראשונים: יהושע:
 מנביאים אחרונים: יונה: עיכריה:
 מכתובים: רות המואביה:

*Ex Iege Moysis:
 Genesis, Exodus, Numeri.*

Ex Prophetis Prioribus: Josue.

Ex Prophetis Posterioribus: Jonas, Abdias.

Ex Hagiographis: Ruth, Moabitis.

Tergeſti typis Joannis Thomae Trattner 1757.

P. JOANES BAPTISTA a S. Cruce Carn. Capucinus Concinator Carniolicus ordinarius; aſt minime ordinariae ſamae per Carnioliam, et Vindo-Marchiam, Academicus Operoſus dictus: *Promptus*, evulgavit ſuas conciones in V. Tomis:

a) *Dominicale carniolicum*. Partib. II. Lab. 1691. in 4. b) *Festivale*. Partib. II. Ibid. c) *Pars III*. Ibid. 1696. d) adiecit *Partem IV*. an. 1700. in 4. e) *Sacrum Promptuarium, seu sermones diverſi* occaſionales. Parte V. ex typographyaeo Mayriano 1708. in 4.

P. JOANIS *Caſpari* Carr. Capucini Coacademici operoſi Labaceniſis, dicti: *Directus*,

a) *Septimana ſancta, seu meditationes aſceticae Sacerdotum in hebdomadarium manipu-*

lum redacta. Accedit b) *Directorium Confeſſariorum*. Lab. 1697. in 8.

P. JOANNES *Damaſcenus a nomine Mariae* Carn. Neoforens. *Ant. Felix Deu* cognominatus, Auguſtinianus Diſcalceatus, Philoſophiae, et Theologiae Lector Labaci, inter Academicos operoſos Labaceniſes dictus: *Utilis*, Poeti vernaculae excolendae ſe dedicavit: morbis Podagrae, chiragrae, calculi, et tabis miſeriis afflictuſ, vires morborum verſificando leviabat. † 7. Novembr. 1786. Labaci. Varia ejus Poemata impreſſa ſunt Labaci typis Egerianis in 8. maj. Ejus

Škupſpravlanje Krainſkehi Piſaniž od lepeh umetnoſt a) *Lubem Joſhefa Rimsk. Zefarja, etc.* 1779. b) *Novu leju etc.* 1780. c) *Mile Pogovor med Savo, inu Dunavo od ſmerte Mar. Teresye*, ſvitle zefarize etc. 1781. d) Compoſuit et alia pro anniſ 1782 et 83, quae inedita remanſerunt, et Mecaenamem alterum expectant. Ejus ſymbolum, ſeu Academicum Lemma fuit: *Pungit et unguat Utilis*.

JOANNES *de Carniolia* Chiemenſis, ſeu Chiemenſis primum, poſt Gurceniſis Epifcopus ſcripſit circa an. 1280.

Onus Eccleſiae, ſeu admiranda quaedam de S. Eccleſiae ſtatibus, et abuſibus graviffimis, et futuris calamitatibus. 1524. Landſhuti: et 1531. Coloniae in ſol. ac 1620. in 4. proculum prodiit. Ita *Joether in Lexic. Eruditor*.

JOANNES *de Udine* celebris Pictor, Romae Giorgionis, et Raphaelis ſcholaris, in pingendiſ animalibus, *plugis regionum, floribus, fructibus etc.* praecellens habetur. Is primus erat, qui ex occaſione, Romae ad palatium Titi Caefaris eruti operis Moſaici, non amplius in orbe cognitam *artem imaginis modo marmoreo conſciendi*, ſpeculando

adinvenit, et tentando restauravit † Romae 1564. et ad Magistrum suum Raphaelem est tumulatus. Lege *Vafari, et Rudolphi, atque etiam: Vies des peintres* opera.

JODOCI (*des Heiligen*) eines Sohnes des Königs in Britannien des Augustinereinsiedlerordens Leben, und Gutthaten auf seinem Berge ober Krainburg in Krain. Layb. ahermal gedruckt im Jahre 1760. in 8. Quando prima editio fit facta, me latet.

P. IRENAEUS Capucinus Historiographus Tergestinus sub prelum misit:

Historia antica, e moderna di Trieste. Tergesti.

IRLICH (*Augustin*) Carn. Lythopolitan. Ord. Praemonstratensis, Prior Canonicae in Griffen, dein Parochus suppresso nomine imprimi fecit:

Andächtige Beschreibung des Bergs Calvari zum heil. Kreuz genannt, auffer der Stadt Klagenfurt in Kärnthen. Layb. bey Eger 1773. in 8.

ISENHAUSEN (*Ant. Wolfg. ab*) Praenob. Carn. Labacens. AA. LL. et Phil. Magister, ac Doctor cum *Mathia Jos. Jenzen* Crainburgensi suprema Theologiae laurea decoratus in praefentes distribui passus est libellum:

Philosophus Peregrinus a perlustrato Microcosmo ad sui Creatoris Dei cognitionem manu ductus. Graec. 1707. in 12.

ISTRIENSIS (*Pseudo-synodus*) an. 591. quam vid. in *Labbe* Tomo VI. pag. 1324.

JUBILAEUM (*Veszhichern*) tuje: Odupstek S. lejta. Lab. apud Eger 1776. in 8. Eben-dasselbe deutsch apud eumd. in 12.

JUGOVIZ (*P. Antonius*) Carn. Locopolitanus Vicarius Carthustae in Valle jocosa prope Labacum submisit:

Analecta Freudenthalensia MS. quae P. Marianus T. V. Austriae sacrae pag. 94. inseruit.

JUGOVIZ (*Franc. Xaver.*) Carn. Locopolitanus Med. Doctor, Practicus, et Academicus Labacensis evulgavit:

Dissertationem Medicam de medicamentis Anthelminticis. Vindobonae, 1770. in 8.

JULIANUS Canonicus Nonae, seu Enoniae. vid. *Pufferinus* sub Lit. P.

JULIUS von Tarent. Ein Trauerspiel in 5 Aufzügen, aufgeführt, und gedruckt zu Layb. bey Eger, 1780. in 8.

JURIZHIZH (*Mag. Georg.*) Dalmatinus, Presbyter secularis, postmodum Evangelicorum Pastor in superiore Carnioli, Parochus ad S. Canciani, dictus vulgo *Juri Kobilas*, quod seratur, Comitibus ab Auersperg, apud quem informatorem egerat, equam pro mercede verionis Bibliorum Lutheri in slavica lingua tulisse, ut vetus de eo cantilena traditionem confirmat; *Jurichich* tamen est verum ejus cognomen, prout sese subscripsit in editione novi testamenti cyrillicis litteris typis mandati. *Joraj Jurizhizh.* Ego defectu cyrillici alphabeti latinis litteris reddo:

a) *Pervi dejl noviga Testamenta, v'katomsu vsi zheteri Evangelisti.* b) *Drugi dejl Apostolska dyanja.* V' Tubingi 1563. in 4. In uno volumine utraque pars servatur in Bibliotheca conventus Vienenensis Augustinianor. Excalceator, prope aulam caesaream inter opera rariora. *Dedicatur* Presvetlomo, vifokurojenomo Herzegu, inu Gospudu G. Knefu Polrhena, inu Vajvode v' Bavaryi, inu knefu v'Valdenzi. c) *Pentateuchus, ali pet Moysefovih bugvi.* Labaci litteris Manelianis 1578. in fol. d) *Biblia, to je: vse sveto*

Pismo, stariga, inu Noviga Testamenta slovenski tolmazhena. Anno MDLXXXIII. Wittembergae in fol. cum plurimis figuris ligno eleganter incisus, quas excidebant haeredes *Joannis Cratonis*. Biblia haec ex tribus Ducatibus, Styriae, Carnioliae, et Carinthiae deputati Theologi Evangelici, videlicet: *Jeremias Hamburgensis* S. Scripturae Doctor, et Superintendens Evangelicorum Graecii: *M. Bernardus Steiner*, Pastor Clagenfurthenfis: *Christophorus Spindler* Pastor, et Superintendens Evangelicorum Labaci:

Adam Bohorizh, Joannes Schweigern, et Felicianus Truper Labacenses Ministri verbi, Wittembergae curarunt; quia Labaci hoc volumen edi Carolus Archidux Austriae, Dux Styriae, Carinthiae, et Carnioliae a. 1580. stricte prohibuerat. Editio in externa regione 8000 fl. absumferat, ad quam Ducatus Styriae 1000, Carinthia 900. fl. benevole contribuere; reliquos sumtus Status Carnioliae generose in se suscipere, et transmissere. Gothae in Ducali Bibliotheca ext. ejus *V. libri Moysis* Carniolic. Lublini, 1578.

K A P P I T H E C A

S c r i n i u m X.

f u b

Littera K.

KALENDARIA, Directoria pro dioecesi Labacensi ab immemorabili, suppono tempore Labaci fuere impressa. *Laybacher Schreib - Kalender* in 4. et in 32. germanica primus caepit edere *Joannes Heptner*, Provinciae Carnioliae typographus, quae etiamnum pariter a *Kleinmayrio* a *Josepho II.* privilegiato typographaeo continuantur. Carniolica: *Kraynska Prateka* in 16. multo antiquiora sunt, et certe ad *Mayri*, imo cum magna probabilitate ad *Mantii*, primi in Carniolia typographi referenda. Jam a. 1796. Carniolica ad formam germanicorum in 4. edi caepta sunt.

KALZER (*P. Ambros.*) Labacens. Ordinis Eremitar. S. P. Augustini conventualium, per plurimos annos magno zelo e suggestu verbum Dei populo praedicando non vulga-

rem sibi peperit famam, dein Baccalaureus, ac conventus extra portam hospitalensem Labaci Prior factus, † 1754. posterorum memoriae consecrans:

a) *Lob - und Ehren - Rede* von dem H. Nicolaus von Tolentino. Layb. bey Adam Friedr. Reichhardt 1745. in 4. b) *S. Nicolaus von Tolentino ein durch die Gnaden-Sonne hell beleuchteter Stern*, in der Kirche deren PP. Augustiner zu Laybach vor dem Spital-Thor. Neuntägige Andacht zu demselben, bey Gelegenheit: als man einen Partikel des Blutes dieses Heiligen, so aus seinem in der Sarge abgechnittenen Arm geflossen ist, zur Verehrung nach Laybach erhalten hat. Layb. bey Reichhardt 1745. in 8.

KAPPUS de Pichelstein (*Aloys.*) Labacens.

Carnioliae Provincialis, J. U. D. et Provinciae Carnioliae Secretarii:

Disquisitio de Nullitate poenae extraordinariae in crimine pleno, non probato. Oeniponti typ. Joan. Th. de Trattnern 1778. in 8.

KAPPUS (*Joan. Georg.*) Labacensis exterioris Magistratus civitatis membri, ejusque p. t. Subcamerarii, posthac vero Confulis:

Panegyricus, das ist: klägliche Dank-Rede eines Ehrfamen äussern Raths dieser Fürstl. Haupt - Stadt Laybach, über die zum Leyd bewegende Resignation des Edel Verren Wohl weisen, und Fürsichtigen Herrn *Johann Baptista Dolnitscher* etc. seines drey-jährigen löbl. geführten Amts, so am Tage des Apoßels Jacobi des 1670. Jahrs, auf dem allhießig burgerl. Rath-Haus ist öffentlich produciret, und gehalten worden MS. in 4. servatur in archivio curiae civitatis; quia *Dolnitscherus* contra typum protestatus est. *Valvasor* lib. VI. pag. 359. sed quare post ejus-obitum non venit ad lucem?

KAPPUS (*P. Marci Ant.*) Carni e S. J. Missionarii, et totius Missionis in Provincia *Sonora* Praepositi:

Epistola ad suum D. Fratrem Joan. Kappus, Carnioliae Provincialem, Matapa in America Septentrionali missa, ext in *Staecklein* Weltboth Parte II. sub nro. 56. Augustae Vindelicor in fol. 1728.

KARCHNE (*P. Simonis*) Carni Vippacensis e S. J. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. ejusque in Universitate Graecensi Professoris, Decani, ac demum Cancellarii magnifici, Academici Operosi:

a) *Piissimi affectus in Deum hausti ex fontibus aeternitatis, ex S. Augustini Confessionibus sincere delecti.* Graec. 1699. in 12. b) *Dissertationes de Actibus humanis cum princi-*

piis Theologiae Moralis, et duplici indice. Aug. Vindelicor. et Graec. 1716. in 4. Dedicatae Rdmo *D. Jacobo Schilling*, Canonico Labacensi, p. t. Academiae Operosorum Praesidi etc. c) *Stylus curiae supremae, sive consilia divina humanae rationi proposita.* Graecii, 1707. in 12.

KARNER a *Karnburg* (*Joan. Jac.*) geschwornen Buchhalterischer Rait-Officier, und Canzley-Ingrossist, Academicus Operosus in Laybach, hat verfertigt, und zum Druck befördert:

a) *Teutsch- und Crainerische Wehrungs-Veränderung* etc. Layb. bey *Jof. Thadd. Mayr*. 1687. in 8. oblongo. Editio emendatior ex eadem typographia prodit 1701. in 8. ordinari. b) *Drey treue Nationes*, welche eine der andern wahrhaft andeutet: wie ihre Münzen in ihrem Landt, gieb- und geliig sind. Layb. 1700. in 8.

KARPE (*Franc. Samuelis*) AA. LL. et Phil. Doctoris Caes. Regii primum in Universitate Olomucensi, jam in Viennensi ordinarii Logices, Metaphysices, et Philosophiae moralis Professoris, nati Glajnicii in Parochia S. Petri extra muros Labacenses, intra quos humanioribus litteris in gymnasio S. J. vacavit, univerfam Philosophiam defendit publice et Vienam ad Juris collegium se contulit, affectu in Philosophiam semper servato:

a) *Argumentum tentaminis ex Philosophia rationali in conspectu tabulari exhibitum.* Olomucii, 1776. in 8. b) *Filum tentaminis ex Philosophia speculativa.* Olomuc. 1776. in 8. c) *Varia scripta Philosophica tenet in MSS.*

KAUTSCHITSCH, alias *Kauzhizd* (*P. Ant.*) Carni. Idriens. e S. J. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. subblata Societate Viennae in Curia Archiepiscopali Levita, posthac Rdm. Epi-

Isopi Neofadiensis, exinde Sancthippolytani Cancellarius, jam heic Canonicus typis dedit:

a) *Lobrede* auf die heil. Erzbischofse *Cyrillus, und Methodius*. Wien bey Mathias Andr. Schmidt 1780. in 4. b) *Lobrede* auf den heil. *Kilianus* etc. Fränkische Natzionpredigt. Wien bey van Ghelen 1780. in 4.

KAZIANER (*Leop. Engebert. Joh. Comes*) a *Kazenstein*, cujus D. parens *Joan. Herward*. Praetor Carnioliae, et Capitaneus Goritiae extiterat, imprimendum curavit:

Jus civile ad normam Institutionum accurata methodo concinnatum, ac in alma, et Archiepiscopali Universitate Salisburgensi publicae discussioni subjectum. Salisb. 1685. in 8. vid. *Valvasor* Chron. lib. VI. pag. 366.

KENZHARICH (*Jac.*) cujus meminit *Valvasor* in topographia Carnioliae T. IV. lib. 12. pag. 91. et *P. Leop. Gruber* Piarista lib. II. topograph. c. 3. §. 2. de Scriptorib. topographicis carmine Slavonico decantavit:

Belli Turcici, et obsidionis urbis fata, quem librum *D. Paulo Ritter* Equiti aurato, Populari suo dedicavit.

KHISEL, et *Kifel* (*Georg. a*) Comes in Gottshee, ut habet *Valvasor* lib. XI. pag. 198. alias e Dynastarum Carnioliae, et Baronum de Gonovitz familia, cui haereditaria Venationum Carnioliae munia collata fuerant, typis evulgavit:

a) *Herbardi Auersperg Baronis etc. rerum domi, militiaeque praeclare gestarum gloria praestantissimi vitam, et mortem* etc. Lab. ex officina Joannis Manlii 1575. in 4. vide sis *Valvasor* lib. VI. pag. 347. et lib. XV. pag. 494. *Gloria, et gesta Herbardi Baronis ab Auersperg* MS. in 8. ext. Labaci in Biblioth. Auerspergiana. b) *Jesus Sirach, ali njebove bugvize (latinski Ecclesiasticus) sa vse shlaht*

ludy, fufeb ja Kerszhanske hishne Ozhete, inu Materu, v' slovenski Jefik stolmazheno Drukanu v' Lublani skus Joannesa Mandelza MDLXXV. in 8. pro lectione suorum domesticorum editus, probabilis primus, qui in Carniolia impressus lucem aspexit, libellus; ego faltem hac antiquiorem Labaci editionem non inveni.

KLEMENTSCHITSCH (*Andraee*) Carni, Canonici Ecclesiae Cathedralis Labacensis, et Academici Operosi:

Cynofura Evangelica, seu 50 sermones in principiora festa anni, quos latino edidit, sed Carniolico dixit idioma. Lah 1714. in 4.

KLOBOUS (*Blasius*) Carn. J. U. D. edidit: *De Irregularitate ex capite Bigamiae*. Vien. typ. Sonnleitneri 1782. in 8.

KNAUER (*P. Jacob*) Exjefuita in gymnasio Labacensi Rhetorices Professor, Academicus Operosus in germanicum vertit:

Cicerons Rede für den Titus Annius Milo. Lab. Litteris Egerianis 1773. in 8.

KNEE (*Josephi*) Carn. Med. Doctoris, Physici primum Rudolphiwerdens, postea Idriens. jam Labacensis:

Differtatio de Emmanagogis. Vien. 1765

KOBAVIO (*P. Andr.*) Carni Cirknicens. e S. J. Mathematicum Professoris:

a) *Vindiciae Astronomicae theticae pro Dionysio Exiguo, contra eximios Chronographos de Aera vulgari Dionysiana*. b) *Vita B. Joannis Dei, Fundatoris FF. Misericordiae*, omiffo Auctoris nomine, teste *Valvasor* lib. VI. pag. 351.

KOPPAUNIG (*Joan. Paul.*). vid. *Tibaldi* sub Lit. T. et *Durn* sub Lit. D.

KOPPAUNIG (*Clemens*). vid. *Schmutz* sub Lit. S.

KOPPINI. vide sub Lit C *Coppini*.

KRASCHOVIZ (*Joan.*) Carn. Iggens Theologus II. anni A.A. LL. et Phil. Doctor Vienne creatus, quando prodiit:

Optica colorum. Vien. apud Kaliwoda 1744. in 8.

KRAYL (*Christoph.*) vid. *Rosmann* sub Lit. R.

KRYGER (*Joan. Frideric.*) Actualis Regii commercii Consiliarius, Regiae Suecorum Scientiarum Academiae Holmiensis, et Agrariae in Carniolia Societatis membrum, scripsit:

a) *Wettſchrift*, welcher den 28. Chriſtmonat 1772 der Preis zuerkannt worden — über die Preisfrage: *Ob, und durch was für eine pragmatiſche Geſetzgebung in einem groſſen Staate, welcher an einander hängt, und ſahrbare Straßen ſowohl, als ſchiffreiche Flüſſe hat, der Gefahr des Abganges, und der übermäßigen Preisſteigerung der zum täglichen Lebensunterhalt erforderlichen Körner*

am ſicherſten, und ſtandhafteſten vorgehogen werden müge, daß damit der Ackerbau am lebhaftesten befördert, und der billigſte ſette Mittelpreis erwirket werde; dann *ob und wie die ebenſals an einem oder andern Theile des Staates anhangende See, in ein oder andern Theile einen Einfluß haben müge*. Lab. 1776. in 4. maj. inter opera Societatis. b) *Von dem Verhältniſſe der Menge des Geldes in einem Staate gegen die Menge der Menſchen, und Waaren*. Ebend. 1779. in 4. maj.

KUMERDEY (*Blafius*) Carn. Feldenſis Caefareo - Reg. Commiſſionis Aſſeſſor, et Scholae Normalis Labaci Director, Academicus operoſus, exinde Cilejam miſſus, ubi *Grammaticam ſlavicam* edidit:

a) Kraineriſche Uiberſetzung der für die Landſchulen beſtimmten Leſeübungen: *Vondenje etc.* Lab. apud Eger 1778. in 8. b) *Svetu Pismu noviga Teſtamenta etc.* vide ſis *Japel* sub Lit. I.

L A M B D I T H E C A

Scriniu m XI.

f u b

Littera L.

L. (*J.*) *Ode* an Se. Excellenz den Hochgebohrn. Grafen und Herrn Hr. Vincenz des heil. R. R. Grafen *Urfin, und Rosenberg etc.* Landeshauptmann in dem Herzogthum Crain. Layb. bey Joh. Friedr. Eger, landſchaftl. Buchdrucker, 1773. in fol.

LACKNER (*Laurentii*) Carni Med. Doctoris, Vol. IV.

Differtatio de Phlebotomia Hippocratica. Vien. 1755. in 4.

LAMBERG (*Franc. Ant. et Joſephi Proſperi e Comitibus a*) *de Sprinzenſtein germanorum Fratrum Juris Auditorum in publica deſenſione diſtributus liber*:

K k

Beatus civis ex aggregatione bonorum. Salsib. typ. Joseph. Mayr, 1727. in 4. maj. a D. Francisco Joh. Herz, Jurium Doctore, et Professore, expositus.

LAMBERG (*Jac. L. B. de*) supremi Carnioliae Capitanei, Dni in Stein, et Guttenberg etc.

Historia gentis Lambergianae MS. quam collectaneis suis genealogicis 1592 collectis inseruit D. Mathias L. Baro de Kainach. b) Memoriae autem commendavit Illustriss. Auctor: *Antiquam Gentis suae traditionem* quam Agnato suo *Josepho Lamberg* iidem supremo Carnioliae Capiteo sexagenario majori acceptam fert. *Lambergios* antehac *Ritterspergios* dictos; cum autem unus ex eis altero pede laesus claudicaret, der Lahme vulgo nuncupari, ejusque familia extincto nomine *Rittersperg* coepit *Lamberg* cognominari.

LAMBERG (*Joannis Raymundi a*)

Privilegia Universitatis Patavinae. 1646. in 4.

LAMBERG (*Joh. L. B. de*) a. 1489 in Carniolia natus fuit, supremus Aulae *Ferdinandi* Romanorum Regis conthoralis Praefectus, posthac Ducatus Carnioliae Capitaneus, qui scripsit:

a) *Vitae suae descriptionem, addita exhortatione ad suas soboles*, in versibus germanicis, quam legere quisque potest in *Valvasor* lib. IX. pag. 46. † Labaci 1554. b) *Merian* in sua *Topographia Carnioliae* pag. 129. meminit: *Reise Joseph Lamberg, und Niklas Jurischütz nach Constantinopel.*

LAMBERG (*Sigismundi e Comitibus de*) primi Principis Episcopi exemptae Cathedralis Ecclesiae Labacensis.

Breviarium MS. in pergamena nitide, et pulcherrime scriptum in 4. servatur teste

Valvasor in archivio Episcopali. *Bullam auream fundationis Episcopatus, et Principatus Labacensis* adfert. P. *Marianus* in Austria sua sacra pag. 301.

Landgerichts-Ordnung des Herzogthum Crain, und der angeraihten Herrschaften Windischmarkt, Mötting, Isterreich, und Karst. Lab. apud Joh. Thadd. Mayr. 1685. in fol.

Land-Schranken-Ordnung des Herzogtum Crains, nach dem alten Exemplar ganz gleichförmig nachgedruckt. Lab. per Jos. Thadd. Mayr Laa Buchdrucker, und Buchführer daselbst. Anno 1688. in fol. Item reimpress. Labac. 1707. in fol. Primam editionem necdum vidi, forte, ut sequente impressam Graecii.

Land-Hand-vest des löbl. Herzogtumb Crains, worin die Kayserl. Königl. und Landts-Fürstlichen Freyheiten, Statuta. und Landts-Gebräuch, auch andere satz- und Ordnungen begriffen sind. Lab. 1687. in fol. Reimpress. juxta editum originale Grätz bey Hansen Schmied 1598. in fol.

LASNIG (*Carol.*) Labacens. AA. LL. et Phil. Doctor Viennae creatus, quando emanavit:

Historia Imperatorum Romano-Germanicorum methodice tradita. Vien. typ. Voigtinud Viduae 1732. in 8.

LAURENTSCHITSCH (*Primus*) Carn. Oberfeldens. et Ant. Franc. Obresa Cirknicens. alumnus Gyriens. et Math. Preschern Radmandsdorfens. Baccalaurei formati, quando evulgata fuit:

Építomé Chronologica Scriptorum Ecclesiasticorum a Moyse usque ad an. 1000. Graec. 1732. in 8.

Laurin (*Andr.*) Carn. ex Archiepiscopi Goritiae Secretario, et caularum Auditore, Caesareo-Regio Parochus, et Decanus ad S. Petri ad Goritiam scripsit:

Historicam relationem de Archiepiscopatu Goritiensi, et ad eum pertinentibus, quae P. Marianus compendiose in suam Austriam facram transtulit Partis II. Tomi IV. pagina 41.

Laurin (*Paul.*). vid. *Morautscher* sub Lit. M.

Laurin (*Simon.*). vid. *Gallitschitsch* sub Lit. G.

Laurizh (*Barthol.*) Carn. Treffens. AA. LL. et Philosophiae Magister Graecii cum Ign. Novak creatus.

Laybachs - Jubelfest am 18. 19. und 20. Weinmonats 1789. über die von Sr. Excellenz, dem Hn. Feldmarschall, und Oberstenbefehlshaber der k. k. Armee, Landstand des Herzogthums Krain, *Gideon Freyherr von Laudon*, am 7. nämlichen Monats, und Jahrs bewirkte Eroberung Belgrads. Lab. apud Ignat. Aloys. nobilem a Kleinmayr. 1789. in 4.

Lazari (*P. Antonii*) Labacensis Ord. Minor. de Observantia, S. T. Lectoris generalis, Concionatoris, et Provincialis emeriti, nec non officii Episcopalis Labaci Confiatorialis:

a) *Panegyricus sermo: S. Antonius Paduanus vitis vera.* Lab. 1680. in 4. b) *Sittliche Lehrreiche Revanche*, in welcher, als die Hoch- und Wohlgebohrne Fräule Fraule Sidonia Dorothea Gräfin, und Herrin von Gallenberg in des löbl. von ihren Hochadelichen Voreltern gestifteten uralten Münkendorfschen Clarissen - Kloster Gottes-Haufs, den H. Ordens - Habit den 25. Februarii deses 1680ten Jahres, höchst-auser-

baulich annahm. Lab. 1680. in 4. c) *Hysteron, Proteron; oder hinter sich, für sich verstellte Menschen. Einbildung Erkenntnisen, und Begierlichkeiten:* So als die Wol-Edle, Fräule Anna Catharina Waldreichin von Ehren - Porten in löbl. Laybacherische St. Clarae Gottes-Haufs, deses II. Ordens-Habits den 19. Januarii 1681ten Jahrs, bewürdiget, und Maria Antonia benamet. Lab. 1681. in 4. d) *Anicii Mantii Torquati Severini Boetii de Consolatione libros IV.* imprimi fecit Lab. 1682. in 12. et tribus Illustriff. filii *Georgii Sigismundi Comitis a Gallenberg* dedicavit. e) *Philopomena tetractechum Scotici acuminis acu phrygiatum, hoc est: Univerfae Philosophiae rationalis, et naturalis, moralisque, atque transnaturalis corpus apharmacum* MS. quod pro prelo eum paratum habuisse testatur *Valvasor* lib. VI. pag. 365. neque audivi, nec arbitror, alicubi lucem aspexisse, quamvis ea actate multo cum plaulu fuisset susceptum.

LEBER (*P. Joannis*) Labacensis e S. J. Humaniorum litterarum Labaci Magistri, et posthac Graecii, et Viennae celeberris Concionatoris, atque Oratoris.

a) *Panegyricus funebris* in Exequiis Ducissae Lotharingiae, conjugis *Francisci Nicolai* Ducis Viennae Austriae dictus in templo Academico. Vien. 1652. in fol. b) *Luctus Sodalitatis*, seu Panegyricus funebris nomine Sodalitatis B. Virginis Illustriff. Juveni *Adamo Michaeli Comiti ab Althan* dictus. Vien. 1648. in 4.

LENAZ (*Jof. Gregorii*) S. T. D. Canonici Ecclesiae Petinenfis, Protonotarii Apostolici, et Caesareo-Regii Theologiae Professoris publici, et ordinarii in Academia Labacensi, nec non studia altiorum classium Dirigentis, Academici Operosi Labacensis:

K k 2

a) *Dissertatio de Fontibus Theologicis* Proaemialis in praelectiones Dogmatico-Theologicas. Lab. litteris Egerianis 1774. in 8. b) *Dissertatio de Potestate Ecclesiastica, et civili*. lb. 1778. in 8.

LEONARDONI (*Abbate D. Giovanni*) edidit:

Il Supplimento alla Geographia antica del Friuli. In Udine 1778.

P. LEONARDUS *de Udine* Ord. S. Dominici ex nobili *Matthaeorum* genere docuit Bononiae 1435. Theologiam: et Florentiae coram *Eugenio IV.* peroravit, cujus opera sunt:

a) *Sermones de Sanctis*, saepius recusi. b) *Sermones in Dncas, et quaedam festa*. c) *Sermones Quadragesimales de Legibus animae fidelis, simplicis, et devotae*. d) *Tractatus de sanguine Christi in triduo mortis effuso, an fuerit divinitati unitus*. e) *Tractatus ad locos communes Concionatorum*. f) *De inchoatione ormarum*, quae opera teste Joechoero in *Lexic. Eruditor. vel Ulmae, vel Norimbergae, vel Spiraee, vel Lugduni* etc. recula reperiuntur.

LEWENBERG (*Joan. Jos. de Leo, L. B. a*) Carnioliae Provincialis dum in alma, et celeberrima Universitate Graecensi suprema AA. LL. et Phil. Laurea decoraretur, inter praesentes distribuendum dedit librum, cujus titulus sonat:

Debiti plausus, et Applausus Honori suae nobilissimae, et Illustriss. familiae, ac propiae. Graec. 1688. in 8. Promotore.

LEWENBERG (*P. Rudolpho*) e S. J. AA. LL. et Phil. Doctore, ejusque Professore ordinario. Finita disputatione Eruditus, ac Perdoctus D. Defendens torque aurea publice ornatus fuit.

D. Petrus Richardus de Leo, J. B. a Lewenberg Dnus in Naydorf, et Raunach, olim S. C. M. inter. Austriae Excellentiss. Regiminis Consiliarius fuit Plenipotentissimus Gubernator Comitatus Gradiscae, et Aquilejae. Ibid.

LEWENBERG (*P. Weichard*) e S. J. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. Inclytae Facultatis Theologicae in Universitate Viennensi p. t. Decanus spectabilis detulit S. P. Q. Academico.

a) *Orationem de S. Joanne Evangelista*, quam declamavit R. ac Rcl. *D. Joseph Proeler* Canonicus Regularis ad S. Floriani supra Anafum Theologiae in II. annum Auditor. Vien. typ. M. Teres. Voigtin viduae 1732. in fol. b) *De Verbo incarnato*. Ibid. 1731. in 4.

LIENHARD, et *Linhart* (*Aut.*) Carn. Radmaunsdorffens. Capitaneatus Circuli Labacensis Officialis, Scholarum Normalium Vifitator, inter Academicos Operosos Labacenses dictus: *Agilis*, Labaci generosi, et immutabili suae Religionis spiritu, nec quidquam in melius persuadentibus fratribus suis, et fidis amicis, suam animam egit 1795. Publicis typis mandavit:

a) *An den Hochwürdigsten, Hochgebohrnen Herrn Herrn Carl des Heil. Röm. Reichs Fürsten, und Bischof zu Laybach aus dem gräll. Hause von Herberstein etc. bey dem Antritte des Laybacherischen Bisthumes gesungene Ode*. Lab. 1773. in 8. Exinde ad S. J. susceptus, qua citius sublata; ad eam non est admissus, sed posthac Secretarium egit. b) *Blumen aus Crain für das Jahr 1781*. Labaci apud Eger 1780. in 12. c) *An Joseph nach dem Tode Marien Theresiens im Winter*. Ibid. in 8. d) *Mifs Jeny Lowe*, ein Trauerspiel in 5 Aufzügen. Augs-

burg bey Conrad Heinrich Stade 1780. in 8. c) *Verfuch einer Geschichte von Krain*, und der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs. Pars I. cum mappa, et 2 figuris. Lab. litteris Egerianis 1788. in 8. f) Pars II. Ibid. 1791. Recensetur in Bibliotheca Berolini 2. Stück 92. Bl. 1790.

LIENHARDSCHITSCH (*Jos.*). vid. *Corednig* sub Lit. C.

LOCATELLI (*Joh. u.*) Nobilis, origine Itali, sed in Carniolia, et Carinthia Provincialis, ac indigenae, Mechanices apprime studiosi

Novum instrumentum adinventum, quod oratio appenditur, ut debite, et indebita distantia, atque profunditate grana seminentur, terraeque mandentur. Descriptionem hujus machinae in lingua germanica dedit an. 1690. in 4. vid. *Raimanni* introductionem ad historiam litterator. Germanorum.

LUM (*Ant. Michaelis*) Presbyteri secularis Graecii Theologiae moralis primum Professoris publici, dein ad B. M. V. Auxiliatricem Graecii Parochi

a) *De fidejussoribus ordinis beneficio non gaudentibus.* Vien. apud Gerold 1780. in 8. b) *Theologia moralis in systema redacta.* Graec. in 8. maj. tom. III.

LUCKMANN (*Adam*). vid. *Morautsther* sub Lit. M.

LUISINUS (*Aloys*) Utini natus, Med. Doctor edidit:

a) *Carmen de terrae motu a.* 1570. ext. in Italia *Ughelli* tomo II. col. 598. b) *Aphorismos Hippocratis* hexametro carmine conscriptos. c) *Libros III. de compescendis animi affectibus* per moralem Philosophiam, et medendi artem. d) *Quaestiones de Balneis*, quae in magno opere variorum Auctorum *de Balneis* Venet. 1553. in fol. edito ext. e)

Collectionem Scriptorum de morbo gallico quae Leidae 1728 in fol. recusa est, ad quam cl. *Boerhaave* praefatus est. Vid. *Kestner* Medic. Lexic.

LUISINUS (*Franc.*) Forojulienf. Poeta, et Duci Parmensi a Secretis scripsit:

a) *Parergon in auctores graecos; et latinos* Libros X. ext. in Thesaur. critico *Gruteri* tom. III. pag. 427. b) *Commentaria in Horatium de arte poetica.* Venet. apud Aldum 1554. in 4. c) *Librum de compescendis animi affectibus*, quem suo quondam informatori *Lazio Buonamico* dedicavit. d) *Epistolae II.* quae ext. in epistolis *Bruti* pag. 229. et 258.

LUKANTSCHITSCH (*Franc. Ignatz.*) ab *Hartensfels* Carn. Locopolitan. et *Ant. de Cleva* Nobilis Labacenf. Presbyteri, AA. LL. et Phil. Doctores Viennae facti, quando prodiit:

Optica colorum. Vien. ex typograph. Kalivodiana 1745. in 8.

LUSNER (*P. Josephi*) Carn. e S. J. Viennae etiam post dissolutam S. J. humaniorum Classium Professoris emeriti:

Einleitung zur Rechenkunst zum Gebrauche der leybacherischen Schulen. Lab. typis Egerianis 1795. in 8.

LUZENTHAL (*Carol. Jac. de*) Nobilis a *Gregershausen* S. R. I. Eques, et Carnioliae Provincialis Logices Viennae Auditor peroravit in Ecclesia S. Stephani coram Inclyta Natione Austriaca panegyrim, cujus titulus est:

Orbis Monarcha pIVs LeopoLDVs, fortitudine, et constantia inclytus in Monarchia quinta gloriose triumphans. Vien. typ. J. G. Schlegel aAaDeMICO SenatVI praefentatVs in fol.

M I T H E C A

S c r i n i u m XII.

f u b

Littera M.

MACHER (*P. Joannis*) Carni et S. J. AA. LL. et Philosophiae Doctoris ejusque in Universitate Graecensi Professoris publici.

a) *Augustus hymenaeus Belli, patrisque adores Austriaci Martis, Augustisque Imperatorum Conjugum virtutibus Coronatus in desponsatione Josephi I. cum Amalia ab Academicis Graecensibus celebratus.* Graec. 1699. cum figuris in 4. b) *Sacra naturae prodigia Incltyti Ducatus Styriae*, oratorio calamo celebrata. Graec. 1700. in fol. cum fig. Agit de sacris Styriae locis, quae singularibus naturae prodigiis ortum habent. c) *Graecium Styriae Metropolis topographice descriptum.* Graec. 1706. in fol. cum figuris aeri incusculptis.

MACHIUSI (*Ant.*) e Comitatu Goritienſi Protonotarius Apostolicus typis mandavit:

Conspectum Jurisprudentiae naturalis. Vien. 1777. in 8. maj. Illmo: et Excellentis. D. D. Philippo Coniti, et Domino ab Edling. S. C. R. et Apost. MM. Consiliario actuali intimo, aureae clavis Camerario, nec non Tereſianae, ac Emanuēlis Sabaudicae Academiārum Vien. Directori dicatus.

MADER (*Joannis Melchior.*) apud L. B. post modum Principem ab Eggenberg stabuli Magistri.

a) *Equestria, sive de arte bene equitandi.* Liber I. *de Hippica*, id est: prima Equestria. *Consideratio Equi.* b) Liber II. Pars Eque-

striae. *Consideratio Equitis.* Segoduni excudit Simon Halbmayr an. 1621. in 4. Dedicata Carnioliae Juventutis Principibus Joanni Ant. L. B. ab Eggenberg: Georg. Bernardo ab Urfinpeck. Wvolfg. Engelberto ab Auersperg, et Joanni Udalrico ab Ernuu.

MAJER (*P. Joan. Gabrielis*) e S. J. AA. LL. et Phil. Doctoris, et in Academico gymnasio Labaci Philosophiae Professoris ordinarii

Musa, quae magnifico, atque immortalis operi Illustris. ac Generosiss. L. B. a Valvalor affurgere voluit. Lab. 1688. in 4. et *Valvasorii* Chronico promissa legitur.

MAKOVIZ (*Ant.*) Carn. Landstrassenf. Anatomices, Chirurgiae, et Obstetriciae artis Magister, Chirurgus urbis Labacensis, Academicus Operosus edidit:

Prashanje, inu odgovori zhes Vshegarskou po naukskeh bugvah Rafaela Joan. Steideleja od vshegarskva. Flumini apud Hradezky 1782. in 8. et dedicavit Illmo D. Sigisfrido L. B. de Guffich. C. R. Ap. Maj. Consiliario, Officium Provinciae Carnioliae Praesidenti, Academiae Operosorum Labacensium actuali Praesidi.

MANI (*P. Joannis*) e S. J. opusculum:

De aeternitate in carniolicum versum. vid. *Srezhna vezhmojt* sub Lit. S.

MANINI (*Camillus*) scripsit de bello Foro-Julienſi. vid. *Aylini* ſub Lit. A

MANINI (*Octavianus*) Utinenſi † 1573. et reliquit latina carmina:

a) *De victoria contra Turcas.* b) *Paraeneticon ad Principes.* c) *Hymnos.* d) *Epistolam ad Equites Melitenſes.* e) *Preces pro Equitibus Divi Joannis obſeſſis a Turcis*, quae allegat *Joecher* in *Lex. Eruditor.*

MANZOLI (*Nicola*) Tergeſtini

Deſcriptione della Provincia del Iſtria. in *Venetia* 1611. in 8.

MARCOVIZH (*Wolfg.*) Provinciae Carnioliae Scriba ſcripſit:

Meynung von *Auſtrüchnen deſs Morawſt* um *Laybach* in *Crain.* Lab. 1680. in 4. et legitur in *Chronic. Valvaſor.* Lib. XI. pag. 675.

MARCHESIUS (*Marcellus*) ex *S. Caroli Borromaei* diſciplina prodiit, ſed parum ex ea *S. Viri* indole hauſit. Cum ſua diſcricitate, qua magnam pecuniarum ſummam corrogaverat, ad Episcopatum aliquem, cujus ingens eum cupiditas occupaverat, nihilo minus ſe promovere neutiquam laboraret, ad *Hudolphum* Imperatorem abiit; cui cum ſuis ſe artibus inſinuafſet praefantiffimum librum.

De turcis bello ſuperandis, delendisque a ſe italice ſcriptum, artis, Doctrinae, prudentiaeque pleniffimum dedicavit, per Imperatoris commendationem *Segnive* Episcopatum obtinuit, atque a tribus ſummis *Viris* Cardinalibus a *Dietrichſtein*, a Sedis Apoſtolicae Nuntio, et ab Archiepiscopo Pragenſi ſe paſſus eſt in Episcopum conſecrari; ſed cum *Segniam*, ad ſuam Sedem occupandam pergeret, in *Turcarum* manus incidit, et, ut ſe captum redimeret, debuit illud totum argentum, et aurum evomere, quod ex felici ſponſionum eventu acceptum devoraverat. Tanta

pecunia everſus. Romam ſe recepit, ubi Episcopalem dignitatem, prout pauperis Episcopii opes ſerebant, ſuſtentabat: demum lethali deſtente ad pulmones pituita tabe conſumptus obiit.

S. MARCUS Evangelista Aquilejae Evangelium praedicavit, illudque ex graeco in latinum tranſtulit Aquilejae eo loci in rupe, ad maris litus, ubi etiamnum ſacra aedicula rei memoriam ſervat. *Venetiae* gloriantur, ſe.

Evangelium S. Marci Ms. poſſidere, quod autem *Montfaucon* cum caeteris cunctis ſicut et *Liturgiam*, ſeu *Miſſas S. Marci*: item *vitam S. Barnabae* quoque, quam quidam *S. Marco* adjudicant, ſuſpecta habet.

MARCUS Exercitator dictus, ad maris litus prope Aquilejam *Eremita*, ad quem jam centenarium ſe iviſſe, ejuſque libros legiſſe teſtantur *Palladius*, et *Photius*.

Scripta ejus, caute tamen (quia probabilius ab haereticis depravata ſunt) legi poſſunt tomo *V. Biblioth.* pag. 1085.

P. MARCUS a S. Ant. Paduano, ſeculari cognomine *Pochlin* vocatus, Labaci natus, ubi in Seminario *S. J.* ad *Ss. Rogatianum*, et *Donatianum* humanioribus litteris vacavit: *Auguſtinianus Diſcalceatus* factus, *Viennae* in conventu aulico univerſam Theologiam abſolvit: mox *Concionator* Labaci ad vias regias conſtitutus, abinde a. 1775 ad officium *Magiſtri Clericorum ſtudentium Ordinis Viennae* avocatus: 1781 *Supprior* conventus *Labacenſis* electus, ſed a. 1784 *Secretarii Provincialis*, et a. 1791 *Supprioris Viennae*, jam 1794 *Magiſtri Novitiatus ad Fontes Marianos* fungi coepit. Praeter praefentem

a) *Bibliothecam Carnioliae* evulgavit. b) *Abeccedika.* Lab. 1765. in 8. c) *Molitvene bukurze.* *Ibid.* 1767. in 32. ſaepe ſaepius et

Graecii, et 1792. octava editione Viennae re-
 cufus precum libellus. d) *Kraynska Gramma-
 tika*. Lab. 1768. in 8. quam secunda editione
 emendatiorem reddidit. Ibid. 1783. impressam.
 Verlegt Lorenz Bernbacher, bürgl. Buchbin-
 der unter der Trantsche. *Adjumentum Poeseos
 Carniolicae* manfit in Ms. editum Vien. apud
 Trattner 1798. in 8. e) *Limbar med ternjam*,
 seu devotio ad S. *Alofsium* cum vita S. *Joan-
 nis a S. Facundo*. Vien. apud Kaliwoda 1768.
 in 12. f) *Ta male Katekifmus Petra Kanifju-
 fa*, addita in fine vita Ss. *Hermagorae*, et *For-
 tunati*. Vien. apud Kaliwoda 1768. in 12. g)
Marianske Kempenfar. Lab. 1769. in 12. h)
S. misl fa mertve moliti. Ib. 1769. in 12. i) *Pop-
 pisuvanje Shivilenja S. Florianae, Ss. Jannesa*,
inu Paula, S. Donata, inu S. Emigdija. Ib.
 1769. in 12. k) *Dyjanje lepeh zhednosti*. Ib.
 1771. in 12. l) *Sveti postni Evangelyumi*. Ib.
 1771. in 8. m) *Pet Ss. Petkov. mesa Sushza*,
 additur vita S. *Isidori* agricolae, et B. Noth-
 burgae ancillae. Ib. 1774. in 12. n) *Usakdane
 kruh tuje, te male molitvene bukvuze*. Ib. 1777.
 in 32. o) Vertit in carniolicum kaiserl. Patent
von der Militairbeschreibung, und Meldzet-
 teln. Lab. 1771. in fol. p) *Bukvuz fa raj-
 tenge*. Ib. 1781. in 8. q) *Mathia Schänber-
 ga oppravk tega zhloveka*. Ib. 1781. in 8. r)
Tu malu besedishe, sive parvum Dictiona-
 rium trilingue. Ib. 1782. in 4. s) *Jannefa Ne-
 pomuc. Tschupicka Pridege na Nedele zhes
 leju*. Vien. typ. Christiani Grosfer 1785. in
 8. t) *Bild, und Wahrheit*, das ist: Vorstel-
 lung der heil. Messe, ein Gebethbuch. Apud
 eumd. 1785. in 32. cum iconibus ligno inci-
 sis. *Crobat* vertit in carniolicum. u) *Kmetam
 fa potrebo, inu pomozh*. Viennae apud eumd.
 1789. in 8. v) *Glossarium Slavicum*. Ibid. 1792.
 in 4. w) *Patroni mensiru* - praepriis pro
 Ordine S. P. Augustini, cum ejusd. regula

pro Fratribus, et Sororibus germanica. Ib.
 1793. in 12. x) *Ugunke*. Ibid. 1788. in 12.

Habet et praeter ista plura in Mss. typum
 et typifumtus offerentem expectantia. a) *Te
 odperte, ali odhlenene dure*. 1768. seu Janua
 linguae Carniolicae. b) *Psalmov Davidoveh
 Bugve* kusezhzhiernemu shpoganju. c) *Kraynska
 Krovneka* kratkega popisuvanja use
 shlahi spomina urednel rezhy, katire so se
 kedej na slavenski femli-pergodile, quod in
 germanicum verfum Kalendario per annos
 inferi coeptum: Kurzgefaeste chronologi-
 sche Beschreibung denkwürdigfter Begeben-
 heiten, wie immer das hochlöbl. Herzog-
 thum Krayn betreffend. d) *Dictionarium mag-
 num lutino- germano- Carniolicum* a litteris
 ABC. compactum in 4. usque ad alphabeti
 Aaa, ex post cessavit ulterius scribere eo, quod
 desperavit unquam eum Mecaenatem acqui-
 siturum qui tam vasti, sed perfecti operis
 edendi suppetias ferat. e) *Chronicon Ordinis
 Augustiniani* ab an. 355. usque ad moderna
 tempora in 4. compactum Partib. II. f) *Inter-
 pretatio carniolica Auctorum Graecorum* pro
 exercitatione scholae graecae Labaci. f) *Memoria
 Academiae Operosorum Labacensis* a. 1781. die 5. Martii renovata. g) *S.
 Avr Augushtina Enchiridion*, fa eno skushino
 koku se pušte, nauki visokeh shol po Kraynsku
 dapovedati, vlejtu 1781. na Kraynske
 jesik preftavlén. h) *Encyclopedia scientiarum,
 et artium tradendarum, et addiscendarum*. Sy-
 stema Systematum. i) *Petnajsi pergajnajozhch
 arrezhy, ali premislekov: Sakaj se more Ka-
 tholskha Vira usem sedanem viram naprejele-
 zhi*, versio germanica. k) *Compendiaria com-
 memoratio ortus, progressusque conventus Au-
 gustinianorum Discalceatorum ad S. Joscphi
 Labaci ad vias regias, ejusque Virorum illu-
 strium etc.* Ms. et reperitur in Vol. II. Proto-

colli ejusd. conventus transcripta, cujus extractum allegat P. Marianus in suae Austriae sacrae T. V. 1) *Svetoga Pisma starega Testamenta perve Moyseove Bugve is restaganjam S. Texta*. Viennae 27. Aprilis 1778. a. Censura Viennensium: *Imprimatur* meruit; Labaci tamen necdum licuit prelo subicere. *Contemplatus sum* aj. cum Eccl. 44. *omnes labores hominum, et industrius animadversum patere invidiae proximi: sicut et illo se solatur:*

Promeritis male tractantur Agamemnona Graji.

Marianische Weg, durch 12. Stationen, oder Kirchfahrts-Saulen-von der Pfarr-Kirchen S. Petri zu der wunderthätigen Mutter-Gottes Maria in Feld. Lab. apud. S. G. Mayr. 1713. in 8.

P. MARIANUS a Ss. Salvatore Viennens. Augustinianus Excalceat. linguae graecae Professor in suae

Austriae sacrae 1782. in 8. Parte II. T. IV. a pag. 40 — 107. et Part. III. tomo V. a capite usque ad pag. 196. et pag. 407—481. perquam accurate scripsit *de Hierachia Ecclesiastica, et Monasteriologia Patriae nostrae.*

MARCOVICH quaere supra *Marcovizh.*

MARTINUZI (*Joh.*) Labacens. dum sub R. P. Joanne Barbotano AA. LL. et Phil. Doctore, ejusdemque Professore emerito Labaci universam Philosophiam defenderet, praesentibus offerendum dedit librum:

R. P. Honorati Fabri S. J. *Euphriander, seu vir ingeniosus*. Lab. 1732. in 8. reimpressum.

MAULISPERG (*P. Ant.*) e S. J. Collegii Labacensis p. t. Ministri,

Homagium S. Joanni Nepomuceno loquenti, et tacenti, pro servato Sacramenti arcano Proto-Martyri, multo praeconio ab eloquentia praefitum, in Caesarta Cathedrali Basilica La-
Vol. IV.

bacensi XIV. Kalendas Decembris 1730 cum Academica supplicatio e templo S. J. ad eandem Cathedrali educeretur. Lab. typ. Joann. Georgii Mayr. 1730. in fol.

MAXENTIUS, Aquilejensis Patriarcha, scripsit:

Epistolam de Sacramento Baptismatis, ritibusque, ac ceremoniis, quibus in Ecclesia Catholica conficitur circa a. 813. et ita inscribitur: *Mazentii, Patriarchae Aquilejensis, epistola ad Carolum Magnum Imp. de significatione Rituum, et ceremoniarum Baptismi*, cui ad eumd. Augustum dedicatio praemittitur. Eam vulgavit cl. Bernard. Pezsius tom. II. Thesaur. Anectodor. ex codice S. Emerami, fere coaevo.

MAYR (*P. Joan. Bapt.*) e S. J. AA. LL. et Phil. Doctoris, ejusdemque in Academico Gymnasio Labacensi Professoris emeriti, Academici operosi.

a) *Gloria Ss. Ordinis, id est: Summi Pontifices Benedictini* etc. vid. *Guffich* sub Lit. G.

b) *Idea Sapientis Theo-Politica, Oeconomica summaria methodo comprehensa*. Vien. typ. Mar. Terefae Voigtin 1728. in 4. cum figuris, et symbolis.

MEDITATIONES sacrae ad veram poenitentiam, ac pietatem excitandam. Additur *Exercitium pietatis quotidianum quadripartitum*. Lab. 1684. in 8.

MEGISERUS (*Hieron.*) Labaci, Clagenfurti et in aliis interioris Austriae civitatibus aliquamdiu commoratus, † Lincii 1616.

a) *Chronica des löbl. Herzogthum Kärnten*. Lipsiae apud Lamberg 1612. in fol. b) *Dictionary quatuor linguarum, videlicet: Germanicae, Illyricae, Latinae, et Italicae*. Graecii Styriae a Joanne Fabro impress. 1592. in 8. Dein opera, et studio A. Ridorum PP. Soc. J.

L 1

Collegii Clagenfurthenfis correctum, et auctum, atque reimpressum *Clagenfurti typ. Kleinmayrianis* 1744. in 8.

MENSIS *sanctus Sacerdotalis* pro usu D. D. Confodaliū Sacerdotum, sub Auspiciis J. M. J. et protectione S. Michaelis Archangelī *Monspurgi* in superiore Carniolia congregatorum. Graec. in 32.

MENZINGER (*Valent.*) excellens pictor, civis Labacensis pinxit plurimas imagines, quae in Carniolia per Ecclesias, praecipue Religiosorum conspiciuntur, laudanturque ab arte peritis: sed ab Imp. *Josepho II.* sublatis monasteriis imperitis venditoribus, ac emptoribus sub hasta: *quid vultis dare?* longe infra pretium infirmum vaenum ierunt. Habuit is forte, et durable penicillum, quod opus, quo antiquius, eo praeflantius reddidit.

MERIAN (*Matthaei*) Civis, et Bibliopolaē Francoford. ad Moenum.

Topographia Provinciarum Austriacarum Carnioliae etc. Francofurti, 1649. in fol.

S. METUDIUS, vid. *Cyrillus* scrinio III. sub Lit. C. Habetur liber ab Auctore utique ita cognominatus: *Methodius*, qui continet leges Slavorum, et plura, quae *Svatopulcus* Rex instituit, ut habet *Diocleas* Presbyter c. 13. et alii ex eo. Perperam Latini scribunt *Methodius* a *metodo*: cum a Slavis vocatus fuerit: *Strahota*, quod est *metus*; forte ex eo, quod horrende extremum iudicii diem Regi depinxerit.

P. MICHAELIS a S. *Catharina*, natione Styri, Augustiniani exalceati, viri non tantum scientia Theologica, et SS. Patrum lectione, sed et in Aseclī venerandissimi.

Trinum perfectum, quod p. t. incolatus sui potissimum in sacro otio Labaci conscriptum

Augustae tandem Vindelicor. a. 1711. in fol. lucem apexit; ejus vero b) *Emporium Christianum* Tomis II. in 4. MS. in corio albo compactum habetur in Bibliotheca conventus Labac. In I. Tomo tractat de via purgativa 23 Eruditiones, nempe: de peccato mortali, veniali, superbia, vana gloria etc. In II. de via illuminativa 20 Eruditiones: de virt. patientiae, de Tentatione etc.

MICHELITSCH (*Joan.*) Carn. Kroppensis Parochus in Radzhah cecinit:

a) *Mila pesm, Katiro je on k'hvali teh Pregovorov pejl.* ext. in collectione elegantiorum Carniol. litterarum, seu *Škufspravljanje* etc. Lab. typ. Eger. 1779. in 8. maj. b) *Kraynski Pregovori* (Adagia Carniolica) MS. in 4. iusti voluminis, servat apud se, quae si in ordinem, seu systema redacta evulgaret, Carniolicae litteraturae non modicum praestaret beneficium.

MIKEZ (*Mich.*) S. T. D., et exemtae Cathedralis Ecclesiae Labacensis Canonici rudi plebi inservire desiderans imprimi curavit:

Ta mali Catechismus, ali Kershzhanski Navuk. Aug. Vindelicor. 1615. cum figuris ligno incisus.

MISLEI (*Joannis*) Carni Vippacens. Med. Doctoris campestris.

Dissertatio de fructibus horreis. Vien. 1772. in 8.

MISLEI (*Josephi*) Vippacens. Med. Doctoris, et in universali infirmorum domo Viennaē valetudinarii Medici.

Kurzgefasstste Methode alle Arten von *scheinbarlotten* wieder zu beleben, um der allergrausamsten Mordthat Lebendige in das Grab zu legen vorzubeugen. Vien. 1790. in 8.

MISLEI (*Lucae*) Carnioli Med. Doctoris.

Differtatio inauguralis de Merasmo senili. Vien. 1757. in 4.

MISSALE *Aquilejense.* vid. *Aquilejense* scriinio I. sub Lit. A.

MODESTI (*Valent. de*) J. U. D. Provincia-
lis Carnioliae, Caesareo - Regii Carnioliae
primum, jam Styriae, feu Interioris Au-
striae Gubernii Consiliarii.

Fernere Anmerkung über den Beweis des
Hr. Franz Xav. Gmeiners: das die *Ordens-
gelübde* jener Orden, die der Landsfürst in
seinen Staaten nicht mehr dulden will, ohne
vorhergehender Dispensatzion ihre Verbind-
lichkeit verlieren. Klagenfurt 1782. in 8.

MOIESSO (*Faustinus*) ex Comitatu Go-
ritienſi scripsit librum inscriptum:

Historia dell' ultima guerra in Friule. Libri
II. Venet. apud Barezzum Barrezi in 4. cum
mappa.

MOLL (*Franc.*) vid. *Rosmann* sub Lit. R.

MONALDI Episcopus Jufinopolitanus (alii
eum Episcopum Beneventanum in Dalma-
tia et nonne idem? dicunt) seculo XIV.
scripsit:

a) *Summa Juris Canonici auream*, seu Mo-
naldianam, quae prodiit Lugduni 1516. in
8. b) *Tractatum de casibus conscientiae.* c)
Quaestiones in IV. Libros sententiarum. d)
Sermones varios. Joecher in Lexic. Eruditor.

MONTEGNANA (*P. Ferdin. de*) Labacens.
(aliis Cilejensis) S. J. Labaci humaniora.
Rhetoricam, Theologiam, et SS. Canones do-
cuit, ac 75 aet. Iuae anno 1674. † scripsit:

a) *Annales Societatis Jesu* MS. b) *Dixit*
Orationem funebrem in exequiis *Ferdinandi*
II. Imp. in Cathedrali Ecclesia S. Nicolai
Labaci, quae typ. prodiit Graec. 1637. in
4. c) *Tractatum de Quadratura circuli*, sine

nomine, et loco editionis 1637. d) Et quae-
dam alia *opuscula* teste *Valvasor* in *Chronic.*
lib. VI. pag. 353.

MONTELONGO (*Gregor. de*) Campanus
Innocentii IV. Papae Notarius, Sedisque
Apoſtolicae Legatus, jam Patriarcha Aqi-
lejenſis.

Statuta Ecclesiae Aquilejensis meliorem in
formam redegit, et in uno volumine edidit
hoc titulo: *Statutorum Aquilejensis Ecclesiae*
liber, incipit ab an. MCCLIV. die 27. exeun-
tis Maji anno V. Patriarchatus ejus.

MONTOVANI (*Dominici*)

Artigleria. MS. ext. in Bibliotheca Auers-
pergiana Labaci.

MORAUTSCHER (*Franc.*) Carn. Kleindor-
fens. et *Ignat. Novack* Carn. Rudolphiwer-
dens. e Caesareo Ferdinandaeo alumnus, et
Xav. de Raßlern Labacens. ex convictu S. J.
ac *Albericus Raditsch* Cisterciensis de Sittitio,
et *Nicol. Coroschiz* Crainburgens. et *Paul.*
Laurin Vippacens. ex convictu S. J. et *Joan.*
Vidmayr Madipediens. et *Joan. BAPT. Nuho-*
dez Crainburgens. ac *Adam Luckmann* ex S.
Ruperti fano, et *Andr. Gollob*, Locopolitan.
ex Ferdinandaeo alumnus, AA. LL. et Phil.
Magistri creati, dum typis prodiit:

Generalis temporum notitia ab orbe condito
usque ad an. Chri. MDCCXVI. Graec. 1736.
in 12.

MORELLI (*Caroli*) a *Schoenfeld* Patricii
Goritienſis, Caesareo-Regii Consiliarii actualis
apud Capitaneatum Goritienſem, et Gra-
discanum.

Del Saggio storico della Contea di Gorizia
dall' anno 1500. all' anno 1600. Parti II. In
Gorizia, 1773. dalla stamparia del Cef. Reg.
Governo in 4. b) *Verſio germanica Histori-*
fcher Versuch über die Graffschaft Görz, der

Kaiferinn Königin M. Theresia zugeeignet. Wien 1775. in 4.

MORELLI (*Petrus Ant.*) de Schoensfeld Goritiensis. Cathedralis Ecclesiae Segniensis Canonici dicitur Viennae ad S. Stephani Orationem.

Theologia quadripartita, unico in verbo a Divo Joanne ante Portam latinam, dilecto discipulo, Apostolo, Doctore, et Martyre comprehensa. Vien. typ. Ign. Dominici Voigt. 1729. in fol.

MOSCOVITARUM (*Rerum*) brevis relatio MS. ext. in Bibliotheca Auerspergiana Labaci.

MUCHA (*J. J. M. Wolfgangi*) Carni Caesareae tormentariae militiae Succenturionis.

Anleitung zur mineralogischen Kenntniss des Quecksilberbergwerks zu Hydria im Herzogthume Krain. Wien, 1780. in 8.

MUNGERSDORFF (*Petrus*) Calcographus quaedam tabulas ichnographice in *Chronico Valvasorii* expresserat Wagenspergae.

MUSNIG (*Ant.*) Protomedicus Comitatus Goritiensis, et Gradiscani evulgavit:

Goritiense clima. Goritiae, 1781. in 4.

MUTIUS, et Muzio (*Hieron.*) J. U. D. Capo d'Istria, unde et Justinopolitanus dicitur, oriundus, Romae Philosophiam moralem docuit, et a. 1564. † scripsitque:

a) *Responsum, et Quaestionum* libros IV. b) *Il duello con le riposte Cavalleresche.* Farris Venetiis 1566. in 8. Libri III. c) *Il Cavalliero*, seu de officiis viri nobilis. d) *Monita moralia.* Romae typ. Ant. Blado 1569. in 4. e) *Istoria de fatti di Friderigo di Montefeltro, Duca di Urbino.* Venet. per Grotium 1605. in 4. f) *La Faustina.* Venet. per Valvasori 1560. in 8. g) *Lettere Cattoliche.* Venet. apud eumd. 1571. in 4. h) *Malizie Bettine.* Venet. apud eumd. 1571. in 4. i) *Battaglie per difesa dell'Italia lingua etc.* Venet. per Duffinelli 1582. in 8. k) *Lettere II. al Fidente*, ext. nella nuova scelta di lettere lib. II. pag. 243. 341. l) *Lettera ad Antonio Spica*, ext. nella risposta di lui a Brandimarte Parisiano. m) *Sonetti XLII.* ext. nelle Rime scelte dal Dolce Tom. II. pag. 355. n) *Discorso sopra le orazioni della Messa*, vid. Spataro Pelegrino. o) *Historiam sacram cum Epitome doctrinae Evangelicae priscorum Doctorum, et Romanorum Pontificum.* p) *Animadversiones in Petrarcam.* q) *De Romana Ecclesia* ext. in *Roccaberti* Biblioth. Tom. XIII. pag. 216. r) *Le mentite Ochiniane.* Venet. il Giolito 1551. in 8. s) *Il Gentiluomo.* Venet. Valvasori 1575. in 4.

N I T H E C A

S c r i n i u m XIII.

f u b

Littera N.

NAHODEZ (*Joan. Bapt.*) vid. Morautscher sub Lit. M.

NAGLITSCH (*Martin.*) Carn. Locopolita-

nus e S. J. Poeseos Magister Labaci, Academicus Oporofus, scripsit suppresso nomine:

a) *Brief an die Verleger des krainer.*

Wörterbuchs ext. in Laybacher Kundtschaft-
blate 1776. den 22. Brachmonats in 8. b) *Nezhemernost tega svejta* legitur in collectio-
ne elegantior. litterar. Carn. ad an. 1781. in
8. c) Coadjuvit versionem Biblior. Novi Tes-
tam. vid. *Japel.* sub Lit. I.

NALDINUS (*Paul.*) Paduae natus, studiis
praeclare excultus, Augustinianus, et Ma-
gister Theologiae factus, dein Episcopus
Capodistriae creatus, domum a. 1713. †
Reliquit:

*Ecclesiasticam topographiam dioecesis Justi-
napolitanae*, cui vero se plures opposuere.
Joecher in Lexic. Eruditor.

NANI (*P. Joannes a S. Escundo*) Flumi-
nens. S. T. Baccalaureus, Philosophiae, et
S. T. Lector Labaci, Prior Fluminensis, et
exinde usque ad mortem suam Monialium
Ordinis S. Benedicti ibidem Confessarius †
1751. typis mandavit:

a) *Orationem panegyricam: de portis mor-
tis bina exaltatio S. Joannis omnes laudatio-
nes Christi annuntiantis in portis filiae Sion.*
Psal. 9, 15. deferente *P. Mag. Hyacintho Ma-
riftoni* Augustiniano p. t. Facultatis Theolo-
gicae Decano. Vien. typ. Wolffg. Schwen-
dimann 1720. in fol. b) *Memoriae Ordinis
Eremitar. Magni P. Augustini*, ab idiomate
italico in latinum translatae, et sub Auspi-
ciis *Dni Augustini Codelli de Fahrenfeld* in
lucem editae, dum Labaci Theses de Sacra-
mentis publice propugnarentur. 1734. in
Ecclesia ad B. V. annuntiatam. Lab. typ.
Adami Frider. Reichard in 4.

NICAEAS Episcopus Aquilejensis seculo V.
a juventute S. Hieronymo familiaris, ejus-
que itinerum individuus comes scripsit:

a) IV. libros *Instructionum competentibus
Baptismum.* b) Libellum *ad Virginem lapsam,*

qui in operibus S. Hieron. ext. sub titulo:
Objurgatio ad Susannam lapsam: sicut et in
operibus S. Ambrosii, nomine: *Tractatus ad
Virginem lapsam.*

NICOLAUS (*Joannis*) Regis Bohemiae fi-
lius *Caroli IV.* Imp. naturalis Frater, Pa-
triarcha Aquilejensis celebravit a. 1357. dioe-
cesanam synodum:

a) *Encyclicas litteras Nicolai Patriarchae*
exhibet *P. de Rubels* T. I. c. 94. pag. 921.
Monument. Aquilejens. sicut et b) *Constitu-
tiones latae in hac synodo* celebrata in Eccle-
sia S. Felicis die 19. Junii 1357. Ibid. pag. 922.

NICOLLETI (*P. Paul.*) Utinens. propter
diuturnum incolatum autem Venetiis actum:
Paulus Venetus dictus, Eremita Augustinia-
nus an. 1412. Generalis Ordinis factus est.
Docuit Parisiis, Sienae, Bononiae, Paduae,
Perugiae Theologiam, et 1429. † Patavii,
ubi suum Epitaphium habet. Opera ejus
partim MS. partim prelo submissa, sunt:

a) *Summa de naturalibus*, seu Summa Phi-
losophiae naturalis. Venet. 1476. per Joan.
de Colonia in fol. b) *Libri II. super libros
posteriorum.* Venet. 1477. et alibi saepius re-
cessi. c) *Libri II. super libros de generatione, et
corruptione.* Venet. 1498. in 12. d) *Super librum
de anima.* Papiae, 1483. e) *Liber de Composi-
tione mundi*, qui Astronomiac janua nuncupari
potest. Parisiis, 1513. typ. Thomae Kees. f) *Lo-
gica magna.* Venet. 1499. g) *Quadratura cir-
culi.* Venet. 1493. in fol. h) *Logica parva,*
sive Summulae. Mediolani per Christoph.
Walddarrfer in 4. i) *Sophismata.* Parisiis
per Joan. Barbier 1514. k) *Contra Judaeos.* l)
Sermones de Tempore. m) *Sermones de Sanctis.* n)
Sermones Quadragesimales. o) *De
Conceptione Virginis.* p) *De Incarnatione Dei.*
q) *De excellentia Verbi Dei.* r) *Libri IV.*

super Magistrum sententiarum. s) Libri VIII. *super libros Physicorum.* t) *Super Metaphysicam* Libri XII. u) *Super universalia Porphyrii, et artem veterem Aristotelis.* v) *Super Praedicamenta.* w) *Super consequentias Strodi.* x) *Explicatio Dantis Aligerii Poetae Florentini.* y) *De gustabili.* z) Libri II. *de dubiis circa Philosophiam.* Liber cartaceus MS. servatur in Bibliotheca Regia Parisiis. A) *De futuris contingentibus.* B) *De notitia Dei.* C) *De condendo Christiano testamento* liber. D) *Liber de progressu Ordinis* S. Augustini.

NIMITSCH (P. Baltas.) Silesita et Soc. J. Ferdinandi II. Imp. Concionator aulicus dixit.

Orationem funebrem in funere *Sidoniae Mariae Conradi L. B. a Thonhausen* filiae amantissimae, conthoralis *Joannis Udalrici Principis ab Eggenberg* Capitanei Carnioliae in lingua germanica, quam hactenus non vidi, laudatam tamen reperi in *Joecheri Lexic. Eruditor.* eapropter ejus memoriam recollere intermittere non potui.

NOGAROLLA (Franc. Xav.) Carni J. U. Doctor typis mandavit:

De repressatum justitia. Vien. apud Gerold 1780. in 8.

NOLTINGEN (Joan.) Canonicus civitatis Austriae (Cividal) in Forojulio, Goritienfis Archidiaconus Tulmini, et Delegatus Archiepiscopalis scripsit:

Informationem historicam Archidiaconatus Tulmini in Archidioecesi Goritienfi, quam in suam Austriam sacram transcripsit *P. Marianus* Parte III. T. V. pag. 409.

Normalresoluzion über das Statutum der Stadt *Trieft*. *Trieft* 1767. in fol. italico et germanico idiomate.

NOVACK (Ign.) Carn. Rudolphiwerd. defendit Graecii universam Philosophiam, sub quo publico actu distributa fuit: vid. *Morautscher* sub Lit. M.

NUCLEUS *synopticus* rerum, et monasteriorum *Ordinis S. Pauli I. Eremitae*, jam Monachorum in Provincia Istriaco-maritima a *P. Mariano* in suae Austriae sacrae Parte III. T. V. pag. 433. assumtus est.

Notitia Imperii Moscovitici. Graecii, typis *Widmanstadii* 1737. in 12.

O M I C R O N T H E C A

S cr i n i u m XIV.

f u b

Littera O.

OBRESA (Ant.) vid. *Tibaldi* sub Lit. T. et *Laurenschisch* sub Lit. L.

ORDO *Psalterii secundum morem, et consuetudinem almae Ecclesiae Aquilejensis.* Venet. per Franc. de Hailbrun MCCCCLXXXI. in 8. caractere vetusto super pergamena im-

pressus, custoditur in Bibliotheca Principis ab Aversperg Labaci. Opus rarissimum.

OTHEL (Marcus Ant.) ex nobili genere Utini natus, J. U. D. docuit Jus civile Utini cum publico plausu. Quare, ut Paduam traheretur, nova Juris Cathedra Patavii est ere-

cta, et Othelio concessa, qui postquam vixisset 83. annos, † a. 1630. Ejus scripta sunt:

a) *Responsa*. b) *Comentarii, et praelectiones in Jus civile*. c) *Notae in Jus Canonicum*. d) *Tractatus de jure Dotium*. e) *De Pactis*. f) *Responsum pro decretis Reipublicae Venetae*, quod legi potest in *Melchior Goldasti Monarchia sacra S. R. Imperii Tomo III*.

OTTO (*P. Elias*) Labacens. e Soc. J. Professor Theologiae moralis plures.

Tractatus parvos edidit sine nomine, qui probabilibus jam *Valvasori* (qui horum lib. VI. Chron. pag. 358. meminit) tempore interiere, alias eos certe enumerasset.

OTTO Secretarius intimus edidit, *Beschreibung des Cirknitzer Sees* in Herzogtum Krain.

Brandenburg 1776. in 8. Infert. 3. St. des II. B. der vermischten Beyträge zur physikalischen Erdbeschreibung a pag. 255-273.

OTTOBONUS *Robarius*, civis Placentinus, Episcopus Paduanus, jam Patriarcha Aquilejensis.

Synodum celebravit. a. 1307. cujus *Acta, et Constitutiones* vel periisse, vel in forulis alicubi latere, dolet *cl. de Rubeis* T. I. c. 83. Monument. Aquilejens. subjicit tamen pag. 832. *Epistolam ad Seizenfis Cartusiae Priorem*, cui demandat, ut in improbos homines diligenti inquirat, qui pravitate haeretica (*Adamitica*) polluti, rectam fidem Catholicae in Styria subvertere nitentur.

P I T H E C A

S c r i n i u m X V .

S u b

Littera P.

P. (*J. J.*) edidit.

S. Lucie Andoht v' gorenski Kraynski strani v' Drashgoshah 1750. in 8. Totus libellus aeri incisus: sed plurimis mendis scatet.

PACCATUS (*Latinus*) Drepanius clarissimus, et antiquissimus historicus dixit latinum.

Sermonem an. Chri. 394. die 17. Septembris *Aemonae*, quando *Theodosius Magnus* rebellem *Eugenium* in Carniolia in campo *Vippacensi* devicit, quam *Joannes Schefferus* singulari comentario illustravit.

PAGANUS (*Petrus*) seu de *Haydenschaft* Carniolus scripsit:

Vitam Sigismundi L. B. ab Herbetstein, quae ext. in libro ejusd. *Grata Posteritas* etc.

PALLADIUS (non sicut quidam putant *Gallata*, sed) Patavinus, *Fuscus*, seu Niger cognominatus, *Rufini* Aquilejae amicus, S. Hieronymi adversarius, Eremita, et Helenopolitanus in Bithynia Episcopus, celebris sui aevi, circa an. 470. Orator, et Poeta. Quas facultates dum Copodistriae publice

traderet, in cathedra appoplexia tactus, paulo post expiravit. Opera ejus sunt:

a) *Commentaria in Catullum*. Libr. III. b) *De situ, et ora Illyrici*. Libr. II. quos P. Joan. Lucius Dalmata notis illustravit. c) *Collectanea rerum vulgarium*. d) *Collectio Epigramatum*. e) *De bello Turcico*. f) *De Insulis*. g) *Notitia Geographica*. h) *Elegia in laudem Cippi*, seu Coriolani Ceppionis. Horum librorum nec unum videndi occasionem habui: sed citatos saepe saepius legi, et ideo imprellionis locum, annum, et formam editionis omittere cogor. *Sabellicus*, et *Scordeon* de clarifs. Patavinis lib. II. Clafs. X. pag. 240. hos libros recitant, eorumque Auctorem laudant.

PALLADI *de Olivis (Henrici)* Patritii Utinensis, Med. et Philosophiae Doctoris Utini in Forojulio sub initium seculi XVII. scripta:

a) *Rerum Forojulensium*. Libri XI. *ab orbis condito ad an. Clvi.* 452. Utini apud Nicol. Schirattum 1659. in fol. b) *De oppugnatione Gradiscana*. Ibid. 1658. in fol. Quae opera act. in Thesaur. antiquit. et historiar. Italiae.

PALLADIUS *de Olivis (Joan. Franc.)* J. U. D. et Abbas Utinensis, nepos praecedentis vixit seculo XVII. mediante, et evulgavit prae-memorati *Henrici Palladii* Mss.

Res Forojulenses. *Istorie della Provincia del Friuli (dal 452. al 1658.)* Udine per lo Schiratti 1660. in fol. tomis II. Vol. I. quod Patriarchae Aquilejensi dedicavit.

PAIMA (*Franc.*) S. T. Baccalaureus, videlicet *Corenini Rudolph.* sub Lit. C.

PAPAFUA (*Robertus*) scripsit et edidit.

De situ Carnioliae, Carinthiae, Styriae, et Epiri.

PAPALIS (*Dominicus*) in Craina, hoc est: in Carniolia (apud veteres enim *Craina* sine

addito praedicato, idem erat, quod nunc Carniolia) reperit Ms.

Regum Dalmatiae, et Croatiae gesta, quod Ms. *Marco Marulo* Spalaterrano Patritio sub-misit, ut illud ex Illyrico latinum faceret. Vid. *Schwandneri* librum de scriptorib. T. III. pag. 510. editionis Viennens. in fol.

PAPLER (*Joan. Franc.*) Carn. Altenlacen. Philosoph. et Medic. Doctor, Academicus Operosus Labacensis.

a) *D. Marco Gerbezio* in observantiae Tefseram cecinit *Carmen elegiacum*. Lab. 1692. in 8. b) *In ejusd. Marci Gerbezii opus*. Intricatum extricatum *Carmen*. Lab. 1692. in 8. Utrumque *Gerbezii* operibus praemittitur.

PARADEISER (*Marcus Engebert I. B.*) a *Neuhaus et Graditsch*, Dnus in Meichau, et Laas, S. C. Maj. in Carinthia haereditarius Venationum Praefectus, Carniolus, Collegii Nobilium Parmensis convictor sub prelum mist:

Jus univrsum Decretalium, codicis, Digestorum, Consuetudinum, Feudaliun, nec non Theoricae praxis civilis, et criminalibus The-sibus disquisitum, quod sub auspiciis Inclytorum Ducatus Carnioliae Procerum propugnandum proposuit. Explicato Capitulo: *Intelleximus extra de Judiciis*. Auctore *Franc. Bonvicino*, J. U. D. in patrio Parmensi Gymnasio publico civili Interprete ordinario, et in eodem Collegio Nobilium ejusd. Juris, et Pontificii, et Feudorum Lectore. Parmae MDCLXXVIII. in fol.

PARADISO (*Franc.*) Labacensis, Parochus in Lusthal emeritus, publicae Bibliothecae Labacensis Custos, Celsiss. Principis, Episcopi Labacensis e Comitib. *ab Herberstein* Confessarius, Academicus Operosus Labacensis, et

Versionis *Bibliorum* in vernaculam coadjutor. vid. *Japel* sub Lit. J.

PARTHENIUS (*Bernard.*) Poeta *Spielenbergius* Cognominatus, Foro-Julienſis docuit non longe Venetiis elegantes litteras, proprio morte, et ſcripſit:

a) *De poetica imitatione* libros V. in lingua italica, quos ipſus dein in latinam tranſtulit. b) *Carminum* Libros III. c) Orationem latinam. d) *Comentaria in Horatii opera*, quem librum edidit *Georg Gaeze*. Venetiis per Dominic. Nicolinum 1585. in 4.

PASCONI (*P. Caſparis*) Ord. Minor. de Obſervantia S. T. Lectoris, et Provincialis.

Historia Eccleſiae, et conventus Montis ſancti Divae Virginis gratiarum Comitatus Goriſienſis. Venet. 1746. in 4.

PASERINI (*Petrus Maria*) Notarius Utini.

a) *De electione ſummi Pontificis*. Romae per Tinaſſium 1672. in fol. b) *De Indulgentiis*. Ibid. eod. an. c) *In I. librum Sexti Decretalium*, tomis III. Romae per Tinaſſium 1667. in fol. d) *De hominum ſtatibus, et officiis*. Romae, 1661. in fol. e) *Comentaria in tertiam partem D. Thomae*. Romae, 1669. in fol. f) *Diarium rerum Foro-Julienſium* ab an. 1258 uſque ad 1356. ſeu potius ab an. 1252 uſque ad an. 1386. Aſt verus hujus operis Auctor dicitur *Juliani*, Canonicus Enonae, ſeu civitatis novae, qui floruit a. 1293. Lege *P. de Rubeis* c. 74. de Monument. Aquilejenſ. et in appendice §. VIII. pag. 22. Probabiliter ſcripſit *Pafferinus* circa an. 1500. g) Recurrit etiam alicubi memoria cujuſdam *Compendii familiarum Nobilium Vtinenſium* ab hoc *Pafferino* italico idiomate editi: et alterius.

PASSERINI (*Petri Franc.*) liber inſcriptus: *Legalia Problemata*. Placentiae per Joan. Bazachium 1678. in fol.

Vol. IV.

PAULINI (*Fabius*) Medic. Doctor floruit Utini ſeculo XVI. exeunte, et ſcripſit:

a) *De viperis in Trochiſcorum apparatu pro Theriaca adhibendis*. b) Libros VII. *de numero ſeptenario*. c) *Praelectiones Marcinae, ſive comentaria in narrationem Thucydidis de peſte Athenienſium*. Venet. 1603. in 4. In Ms. reliquit. d) *Tabulas in artem medicinalem Galeni*, quae Hanoviae operibus *Argenterii* 1610. in fol. additae fuerunt.

PAULINI (*Joan. Chryſoſt.*). vide infra *Pollini*.

S. PAULINUS Patriarcha Aquilejenſis Foro-Julienſis (alii Auſtriacum faciunt) celebris Grammaticus, cujuſ opera Princeps Hunorum *Thudun* ad *Carolum Magnum* (apud quem tantum voluit, ut pro ſuis Canonicis electionem Patriarchae evinceret *Paulinus*) Legatos miſit, et Paptismum poſtulavit. † 2. Januarii 802.

Lege litteras *Alcuini ad Paulinum* ſub an. 795. ſcriptas. Ab hoc Paulino, qui etiam ſynodo Francofordienſi interfuit, habemus, a) *Epistolam ad Heiſtulphum*, quae ext. in Concil. Labbei T. VII. col. 1064. in Decreto *Gratiani* Cauſa 33. Q. 2. c. 8. haec epiſtola *Stephano*. V. inſcribitur. b) *De ſalutaribus documentis ad quemdam Comitem*, ext. in operib. *S. P. Auſtini* edition. Pariſinae T. VI. pag. 194. in Append. c) *Epistolae*: quae ext. in *Miscellan. Baluzzi* T. I. pag. 362. d) *Tractatum* quemdam hujus Paulini edidit *du Chesne*. e) Libros III. *adverſus Elipandum Toletanum, et Felicem Urgellianum Antiquiſtes*: ext. in operib. *Alcuini* pag. 1761. f) *Sacro-ſyllabum, ſeu libellum de Sr. Trinitate* ſcripſit an. 793. qui inſertus eſt *Bibliothecae Ss. Patrum*, et reperitur apud *Alcuinum* pag. 1874. Unde quibusdam aſſere placuit. *Libros VII. ad Felicem*

M m

Urgelitanam scripſiſſe *Alcuinum*, non *Paulinum*. g) *Epistolam ad Carolum Magnum*. h) *Professionem seu Regulam fidei* in versibus, quae ext. in *Baluzii Miscel.* i) *Hymnos*, qui ext. inter opera *Cassandri* pag. 201. 236. 251. et 255. k) *Hymnos III.* qui ext. in *Hymnario ad calcem Pfalterii Thomae* pag. 47. et 60. l) In amplissima collectionis T. I. *Edmundus Martene*, et *Ursinus Durand*, *Benedictini*, memorant, librum, qui inscribitur: *Incipiunt salutaria monita Paulini, de Tractatibus Sanctorum excerpta*. Omnia opera *Paulini* prodire *Venetis* 1737, quae notis, dissertationibusque illustravit *Joan. Franciscus Madriſius*.

PAULUS (Winfriſidus) *Aquilejensis*, ex *Longobardorum* civitatis *Forojulienſis* gente *Warnfridi*, et *Theodelindae* filius, *Patriarchae Aquilejensis Diaconus*, *Regisque Desiderii* *Notarius*, *Cancellarius*, *Historicus*, et *Poeta* celebris a *Carolo M.* an. 774. ad *Ticinum* captus, a *Leone* *Ostienſi* in *insula Tremiti* exulſe, poſt ad *Arichſium*, *Beneventanum Ducem*, *Desiderii* generum profugiſſe, et exinde *Monachis Caſſinenſibus* acceſſiſſe fertur. *Clarruit* ad an. 770. et litteris commiſiſt:

a) *VIII. Historiarum libros Eutropio addidit*, nempe ab obitu *Juliani* uſque ad *Leonem Icomachum*. b) *Lombardiam, quae dicitur Cisalpina, seu de ingreſſu Longobardorum in Italiam, origine, geſtibus, regnoque eorum, hiftoriam* valde luculentam, in qua ipſe primus patriam noſtram *Carnioliae* nomine compellat. c) *Miscellae hiftoriae a Paulo, Aquilejensi Diacono primum collectae*, ad imperium *Leonis IV.* id eſt: an. 806. *Baſſleae* typ. *Perna* 1569. excuſae. d) *In laudem S. Benedicti verſus* elegiaco metro digeſtos; memerat *Arnold. Wion*, quod *Poematis* hujus diſticha iisdem, quibus incipiunt, verbis deſinant. Quod integrum refert *Anonymus ſerm. de S. Bene-*

dicto, ubi quoque refert *Pauli* *Diaconi*. e) *Hymnum ſingula. S. Benedicti murucula contententem*. f) *Hymnos S. Joannis Bapt. ſpecialis ſui tutelaris, et Longobardorum Patroni: Ut queant laxis reſonare fibris* etc: et *S. Benedicti* g) *Verſus ad Arichios*, generum *Deſiderii*, *Beneventanum Principem*. h) *Homilias 50 ſeu lectiones ſacras Evangelicas de Sanctis*, quas juſſu *Caroli M.* digeſſit. i) *Expoſitionem in Regulam S. Benedicti*. k) *Vitas Sanctorum: S. Pontificis Gregorii, S. Benedicti*. (quam invenies in lib. I. c. 26. de geſtis *Longobardor.*) *S. Mauri, S. Scholaſticae* juſſu *Caroli M.* ext. in lib. III. *Poematum Proſperi Martinengii*) *S. Arnulphi Metenſ. Episcopi, et Mart.* (quae habetur in *Prolegom. Jac. Pamelii* ad *S. Cypriani* opera). l) *Librum de geſtis Episcoporum Metenſium*, quem edidit *Marquard Freher* in corpore *hiſtor. Franc.* et ipſe *Paulus* lib. VI. de geſtis *Longobard.* ſe ſcripſiſſe fatetur. m) *De geſtis Episcoporum Papienſ.* librum. n) *Ad Carolum M. epistolam*, quae in Ms. extat in *Biblioth. Caſſinenſi*, ubi et alia bene multa Ms. ejus etiamnum ſervari referuntur. o) *Sermones II. de B. Virgine*, quos olim Mss. tenuit *Romae* *Vir* inſignis *Flaminius Ceraſola Bergomas.* *Paulus* in *Monte Caſſino* †, ſepultus eſt juxta *Eccleſiam S. Benedicti* ante capitulum, teſte *Petro Diacono* pag. 167, quem, ſi vacat, vid. in *Biblioth. Eccleſiaſt. Joannis Alberti Fabricii* edita *Hamburg.* 1718. in fol. *Epitaphium Paulo* ſcripſit ejus diſcipulus *Hildericus Abbas Caſſinenſ.*

PAULUS. vide *Carthagena* ſub *Lit. C.*

PAULUS de Mitterburgo, teſte *Scaligero*: ſui aevi *Medicus*. et *Mathematicus* celebratiſſimus a *Duce Urbinatē* in *Archiatrum* alluſtus, ejusque potente verbo commendatus ab *Imp. Maximaliano II.* *Episcopatum* in *Foro Sempronii* obtinuit. *Sub Julio II. et Leone X.*

lateranensi Concilio interfuit, et a. 1535 † aetat. annor. 89. scripsit:

a) *Prognosticon ad Maximilian. Austriacum* feu Practicam de pravis constellationibus. b) *De Paschali observatione* libros XIV. quos *Leoni X.* dedicavit. c) *Defensionem Prognostici, atque invectivam in superstitiosum Vatem.* contra Joan. Barbum. d) *De die Passionis Dncae.* Libros XIX. quos *Maximiliano II.* Imp. detulit *Ughalius* eum plurimum laudat in sua *Italia sacra.*

PEGEUS, seu *Pegie* (*Martin.*) Carn. J. U. D. Salisbargensis Archiepiscopi ad an. 1560, Consiliarius, Academicus Labacensis, typis commendavit libr.

a) *De servitutibus*, 1557. in fol. dedicatum *Alberto Duci* Bavariae. Post modum in germanicum translatus prodiit sub hoc titulo: *Mart. Pegei J. U. D. Von den Dienstbarkeiten Städtlicher, und banerischer Erbeigen-Güter.* Ingolstadtii, MDLX. mox Ratisbonae 1633, in fol. b) *Tractatus de jure Emphiteutico.* 1557. in fol. et focero suo *D. Leonardo de Sigersdorf.* Capitaneo Locopolitano in Carnioliā, dedicavit. Germanica translatio sic inscribitur: *Von Erb-Bau-Recht. Cod. Justinian, de Jure Emphiteut.* c) *Tyrocinia Consiliorum.* 1564. quae grati in suam Patriam animi contestandi gratia Praesidibus, Praefectis, et Priina-tibus Carnioliā dedicavit. d) *Tractatus de Jure, et privilegiis dotium.* 1567. et Francofurti 1733. recusus. e) *Tract. de Jure Retractus* in fol. laudat *Thalberg* in sua Epitome Carnioliā. f) *De Subhastationibus, oder von Gant-Recht.* Ibid.

PELZHOFFER (*Franc. Alberti*) Carn. S. R. I. L. Baronis de Schoenau, Dni in Steinbrückel, et Gutenau, Nobilis in Schneckebichel, Sagoriz. et Schwarzenbach, S. C. Maj.

Consiliarii, Judiciorum in Carnioliā Assessoris, Caesarei Vicedominatus Consiliarii, Provinciae Testium inferioris Carnioliā Commissarii, et olim Statuum Deputati, Societatis Anglicanae membri, nati 1643. denati Ruldolphiwerdae 1710. postquam Patriam, et orbem litteratum suis eruditionibus illustravit, videlicet suo opere inscripto:

a) *Lacon Politicus, strictim doctrinam administrandae Reipublicae, quam ajunt: Politicam complectens.* Aug. Vindelicor. typ. Petri Detleffsii 1706. in 12. Italice: *Lacone o vero Ristreto politico.* b) *Arcanorum Status* Libr. VIII. Labaci, 1709. in 4. et Francofurti, 1710. recusi. c) *Corona virtutis Virorum illustrium* in 12. d) *Neu entdeckte Stadts-Klugheit* in hundert politischen Reden Frankf. und Leipz. 1710. in fol. Partes II. In hoc libro *Maria Regina Constantia* ejus vidua dedicationem ad totam Domum Austriacam, ejusque in Austria, Styria, Carinthia, Carnioliā, Tyrolii, et Goritiae congregatorum Ecclesiasticorum non minus, quam Politicorum Provinciae Statuum adornavit. e) *Epistola Panegyrica ad Thalbergi Epitomen chronologicam,* sub qua scripsit: F. A. B. V. P. M. Nec obstat in hac epistola cum Schoenenbenio, Valvasoriorum etiam Pelzhofferum expressius laudari ab alio post obitum Pelzhofferi auctore, aut illius fautore.

PEREGRINI a *Tergerlo*

Theodoti Amade Equitis, et Comitis ab Amaden de rebus Habsburgico-Austriacis comentarii. Voluminib. V. in fol. constantes. IV. hujus operis tomi ab ipso Auctore primum parati fuerant: primus vero, quem is morte praeventus abfolvere non poterat, ad illius ad versaria Mss. repositus, atque postliminio a quodam *Peregrino a Tergerlo* completus fuit,

M m 2

quod MS. Pofonii fervari *Marquard. Herrgott* testatur.

PEREGRINUS, Aquilejenfis, Patriarcha, fcripfit;

a) *Epiftolas III. Veronenfi Archipresbytero*, ext. in Italia *Ughelii* T. V. col. 726. b) *Diploma Canonici* Veronenfibus. Ibid. col. 326.

PERENNE *Pietatis Igniarium*, feu variae, piae cogitationes, cum vita *S. Brunonis* ab Anonymo Ordinis Carthufenfis studiofo. Lab. typ. J. G. Mayr 1717. in 8.

PERI Archidiaconus Fluminenfis, infulatus Abbas S. Jacobi ad mare, et Epifcopalis Vicarius Polae ex parte Auftriaca exaravit:

De Comitatu Szeverienfi compendiofam notitiam, quam *P. Marianus* nofter in fuam Auftriam facram traduxit Parte III. Tomo V. pag. 415. et feqq.

PERIZHOFF (*Carol. Sigefridus de*) in *Ehrenhaimb* Carn. juratus Regiftrator Provinciae Carnioliae, Academicus Operofus fcripfit:

Erb-Huldigungs-Act in dem Herzogthumb Crain den 29. Augufti 1728. vollzogen. Layb. bey Adam Friedr. Reichhard 1739. in fol.

PESDIZH (*Georg.*) Carn. Radmamsdorfens. Presbyter fecularis, S. T. D. in fuo actu publico diftribuendum dedit librum, cujus titulus erat:

Differtatio, in quo genuina SS. Auguftini, et Thomae doctrina, contra ingenuam indolem fcientiae mediae, probabilismi, et gratiae effficacis ingenuae vindicatur. Safifburgi, 1773. in 4.

PETAZIUS. vid. mox infra *Pettantzi*.

PETAZ (*Mathias*) Carn. Pernicens. vid. *Jenschiz* fub Lit. I.

PETERMANN (*Joan. Bapt.*) Carn. Romano-Pontificius *Refolutorum* Coacademicus, nec

non Statuum Carnioliae Physicus inquisivit testante *Valvafor* lib. IV. pag. 567.

a) *In antiqua monumenta curiofa in Bervsheza*. b) *Allufio Panegyrica* ad Illuftriff. DD. magnifici operis Topographiae Carnioliae Auctorem. Lab. 1689. in fol. ext. eidem operi Topographiae praefixa.

PETRITSCH (*Mich.*). vid. *Fabianitsch* fub Lit. F.

PETSCHNIGG (*Joan. Bapt.*) Carn. Locopolitani, Beneficiati Vienenfis:

a) *ADMirABILIS AVftrIaCI gLorIa**. HV-MILLIS In Deo Natlo Carnioliae*, In gLoriofo natalis Die sVae Caefareae Maleftatis* AVftrIaCorVM DeCora praefentat. Viennae Auftriae apud J. Bapt. Schoenwetter, Bibliopol. in 4. b) *SeMplterna LaVs, et gLorIa SanCtI AntonII PaDVanI*. Ibid. in 4. c) *OratIones saCerDotIs In eXtremIs ConfitVI**. PraeVenta, et ante VIgIntI annos faCta seCVra, et bona Morte DispositIo. Ibid. in 8.

PETTANZI, five *Petazius (Felix)* Nobilis Croata, et Cancellarius Segnae in Dalmatia vixit 1480. Legationibus Caefareis ad Turcarum Imperatorem *Bajazethum II.* et *Selymum* functus fcripfit:

a) *Differtationem de itinere aggrediendi Turcam, ad Vladislaum Hungariae, et Bohemiae Regem.* Qui liber in *Joan. Cuspiniani* libro de Turcarum origine: et *Nicol. Reusneri* collectione orationum, et consult. de bello Turcico: item in collectione *Wecheliana* Scriptor. rer. Hungaricar. et in *J. G. Schwandneri* Scriptorib. rerum Hungaric. T. I. pag. 867. edit. Viennens. 1746. in fol. ext. b) In MS. reliquit *Genealogias Turcicas*, quarum una ext. in Biblioth. Auerspergiana Labaci litteris turcicis exarata in fol.

PICCARDI (*Aldragus Ant. de*) ex Canonico Decano Tergeſtinae Eccleſiae Episcopus Petinenſis 1766. confecratus ſcripſit:

Historiam Episcopatus Petinenſis, quam *P. Marianus* in ſuam Auſtriam ſacram Parte III. T. V. pag. 73. et pag. 452. tranſumſit.

PINAMONTI (*P. Joannis*) Societat. J.

Via coeli. Recula Lab. apud Reichhardum 1731. in 12. dedicata Rdmo, Perilluſtri, ac Clariff. D. D. *Joan. Jacobo Schilling*, S. T. D. Protonotario Apoſtolico Cathedralis Eccleſiae Labacens. Canonico, et per dioeceſin Vicario Generali.

PINHAK (*Jos.*) Canonicus titularis, Conſiſtorialis, et Parochus ad S. Jacobi Labaci dixit Concionem: Dankrede nach der Wiedererobung der Feſtung Mantua in der Metropolitankirche. Lab. apud Kleinmayr. 1799. in 8.

PISTORIENSIS (*ſynodi*) *Acta*. vid. *Acta* ſub Lit. A.

s. **PIUS I.** Aquilejenſis, filius *Rufini*, et frater *Hermae*, Romanus Pontifex ad an. 156. de hoc ext.

a) *Decreta Pontificia*. b) *Epistolae II. ad Juſtum Episcopum Vieneſem*. Quod utrumque quidam ſuppoſititium proclamant. Quae c) *contra Montaniſtas* ſcripſit, genuina ejus ſcripta communiter agnoſcuntur.

PIUS III. (*Aeneas Sylvius, Barthol. Piccolomini*) Italus Gente, patria Senenſis, juſtitiae, et Religionis cultor: eloquentia, dexteritate, et prudentia multum excellens, primum Praelati cujuſdam Cancellarius ad Concilium Baſileenſe euntis Secretarius, ubi Caefarei Cancellarii *Caspari de Schlich* favorem meruit, et *Friderico* Imp. commendatus fuit. Imperator cum aulae ſuae Hiſtoriographum, Secretarium, Poetam laureatum, et ſuum denique Conſiliarium fecit: Slavo-Grae-

cii, et aliam in Bavaria Parochias adminiſtrandas commiſit. Familiarem ſibi habuit *Piccolominus Sigismundum a Lamberg* Carniolum Capellanum, et Eleemoſynarium aulicum, a quo ad Episcopatum Labacenſem promotus, Parochiam in Altenmarkt dioeceſis Labacenſis *Aeneas* accepit. Anno 1442 Legatus Caefareus ad conclave, pro electione *Nicolai V.* miſſus, ad commendationem Caefaris Episcopus Tergeſtinus in quartum annum: mox 1450 Senenſis, ac an. 1457 a *Calliſto II.* Cardinalis, et 1458 Pontifex Romanus creatus eſt, nomen ex Virgilio ſibi aſſumens: *Sum PIUS Aeneas* etc. Tergeſtinae Eccleſiae indulgentias eſt impertitus; Episcopum Labacenſem, Principem S. R. Imperii nominavit, et a jurisdictione Patriarchae Aquilejenſis exemtum, Romanae Sedi immediate ſubjecit, et † Anconae an. 1464.

Opera ejus Geographica, et Hiſtorica reimpreſſa ſunt Helmſtadii 1699. in 4. et alia alibi. Quod ad rem noſtram pertinet, eſt: quod p. t. quo erat Tergeſti Episcopus, propria MS. reliquerit Tergeſti: *Rationem dati, et accepti*, quam *Valvaſor* Tergeſti ſervatam ſuo tempore aſſerit. Si etiamnum ibi ſervatur, oh! quantum bona Numina! a noſtro tempore abludet. b) *Comentarii Pii III.* Romanae in typographia Dominici Baſae 1584. impreſſi ſunt.

PLANINZ (*Mathias*) Carn. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. Archiepiscopalis Curiae ad S. Stephani Viennae Cooperator, p. t. Inclytae Nationis Saxonicae in Univerſitate Vienneniſi Procurator detulit S. P. Q. Academicum orationem inſcriptum:

Divus Mauritiuſ Thebaeae Legionis Dux, et Martyr panegyrico celebratus, perorante *D. Joan. Michaelo de Grünwald* Vienneniſi. Vien. apud Kirchberger 1750. in fol.

PLENTSCHITSCH (*Marci Ant. de*) S. R. I. E. Provincialis Goritienſis, Medic. Doctoris, qui apud Sereniſſ. Duciffam *de Sabaudia*, natam Principem *de Lichtenſtein* tantum valens, ut eam ad 14. alumnos in domo Sacerdotali Goritiae fundandos permoverit. Ejus ſunt:

a) *Opera medico - Phyſica*. Vindobonae, 1702. in 8. Part. IV. dedicata Augmae Imp. M. Theſſae. b) *De febribus putridis*. MS. c) *Nova ratio frumenta, aliaque legumina quam plurimis annis integra, falvaque conſervandi*. Vindob. 1764. in 8.

POCHLIN (*Joſeph*) Labacens. humaniora Labaci in Seminario SS. Rogatiani, et Donatiani: Philoſophiam vero, et Theologiam in Univerſitate cum Laurea abſolvit: mox Brunnæ ad montes Vienenfes Vicarium egit; inde ad Curiam Archiepiſcopalem ab Emmo Cardinale *Migazio* aſſumtus in Eccleſia metropolitana per plures annos ad pomeridianam concionem dixit et ad Curati ad S. Stephani officium meruit promoveri. Typis comendavit:

a) *Lobrede auf die heil. Mähriſchen Landſpatronen Cyrillus, und Metudius*. Vien. 1773. in 4. b) — auf den heil. *Abbt Egidius* mächtigen Schutzheiligen des Durchlaucht. Herzogtums Steyermark. Vien. apud Ghelen 1773. in 4. c) *An Hrn. Verfaſſer über die Begräbniffe in Wien*. Vien. apud Schulz 1781. in 8. d) *Gnade, und Abfertigung einer hochgelehrten Geſellſchaft der Predigerkritiker*. Vien. 1782. in 8. e) *Predigt von der ächten katholiſchen Verehrung Mariä*, während der marianiſchen Feyerlichkeit in der Stiftskirche der regulirten Chorfrauen des heil. Auguſtins zum heil. Jakob in Wien. Vien. 1782. in 8. f) *Bündniſſ dreyer andächtigen Perſonen zu Ehren der allerheiligſten Dreyfaltigkeit, nach dem*

römiſchen Original. München, 1784. Quem libellum quia reimprimi fecit, et devotis perſonis diſtribuit, ab Infantia Politica 100 fl. multatus. et per 14 dies cuſtodiae Archiepiſcopalis Conſiſtorii mancipatus fuit. g) *Allernöthigſte Beylage zur Beleuchtung, und Berichtigung der Wienerkirchenzeitung* 20. Stückes vom 16. May 1788. ſeine Reiſe nach Laybach betreffend. Vien. 1788. in 4. Relata in *geſammelten Schriften unſrer Zeiten*. IV. Band. Augsburg bey Merz 1789. in 8. circa finem tituli VI. Fortgeſetzte Geiſel der jetzigen Aufklärungsphantafen. i) *Uiber Mirakel und Reliquien der Heiligen*. Vien. 1784. verſlo ex S. Auguſtino in 8.

POCHLIN ejusd. germanus frater quaere *P. Marcus a S. Ant. Paduano* ſub Lit. M.

PODVUZHENJE, *inu Moliſe ſu vsakteriga*, is Pukviz imenuvaneh Exercizia S. O. Ignazia. Lab. per J. Frid. Eger 1768. in 12. Id eſt: excerpta ex libro *P. Baſſar.*, quem quaere ſub Lit. B.

POECK civis Labacens ſilius, ſequentis germanus frater quaeratur ſub Lit. *F. P. Felix*.

POECK (*Thom. Ignat. L. B. de*) Labacens ſis, J. U. D. ſtipendiorum Carniolicorum Viennae p. t. Superintendens, S. C. Regiaeque Maj. in Regimine Inferioris Auſtriae Conſiliarius, jam ejusd. Vice - Cancellarius, p. t. ſui Incluytae facultatis Juridicae Decanatus detulit:

Panegyricum D. Ivoni, perorante Nobili *D. Joſepho Carmefina* J. U. in ſecundum an. Auditore. Vien. ex typographia Kaliwodiana 1747. in fol.

POGATSNIGKH (*Georg. Sigism.*) Labacens ſis, AA. LL. et Phil. Magiſtri, et Medicinae Candidati, poſtmodum Phyſici Laba-

cens. inter Academicos operosos dicti: *Sollicitus*:

Triumphus laudis D. Marci Gerbezii *Authoris Chronologiae Medicae*. Lab. 1698. in 4. et praefigitur ipsi *Gerbeziano* operi.

POGATSCHNIG (*P. Laurentius*) Carn. c Soc. J. Concionator Labaci edidit:

a) *Dioecesanum Labacense*. Tergesi 1757. typ. Joan. Th. Trattner in 8. b) *Compendium Ritualis Labacensis, cum appendice germanica, et carniolica pro assistentia moribundorum* Ibid. 1737. in 12. c) *Missae propriae dioeceseos Labacens.* Ib. eod. an. in fol. Quibus quia magnum defectum querulari, et plurimorum desiderium explicari audivit, pro omnium utilitate, et commoditate, ne dicam necessitate rem praestitit gratissimam.

POGRIETSCHNIG (*P. Joan. Bapt.*) Vindi e Soc. J. AA. LL. et Phil. Doctoris in Academico Gymnasio Labacensi Physices Professoris, Societatis Agrariae in Carniolia membri:

a) *Compendiaria descriptio Metropolis Labacensis*. Lab. typ. Egerianis 1766. in 4. b) *Unterricht vom Dunge*, legi potest in wochentl. Kundschaftsblatt des Herzogthum Krain 1775. den 17. April in 8.

POLANCO (*P. Joannis*) e Soc. J, *Methodus juvandi moribundos e plurium Doctorum, ac piorum scriptis, et usu proprio collecta*. Reimpres. Lab. 1744.

POLLINI (*Joan. Chrysof.*) comunitur *Paulini* Medic. Doctor Labaci, et alibi celebris:

a) Neu vermehrte heilfame *Dreck - Apotheke*, wie nämlich mit Koth, und Urin fast alle, ja auch die schwersten, giftigen Krankheiten — in- und äußerlich glücklich curiret werden. II. Theile Frankfurt 1748. in 8. quo anno prima editio facta fit, ignoro.

b) *Examinatio omnium per Carnioliam existentium thermarum, acidularum, et sanitati conducentium aquarum*. MS. et alia.

Polnische Klag wider den teutschen Orden. MS. in fol. ext. in Bibliothec. Principis ab Auersperg Labaci.

PONGRATZ (*P. Alberti*) Carn. Ordinis Praedicatorum Reformatae Congregationis Professi, Neo - Claustri in inferiore Styria p. t. Concionatoris Vindici:

a) *Manuale praesidium Confraternitatis SS. Rosarii*. Lab. typ. Adami Frid. Reichhardi 1743. in 4. quod postea auctum, et in II. Tomis in fol. recufum fuit. Ejus MS. etiamnum habetur *Cormontii* prope Goritiam. b) *Collegia mechanica* R. P. Josephi Walcher *ex idiomate germanico in italicum versa, et ab eo adjunctis opportunis, et utilibus annotationibus illustrata*. MS. c) *Opusculum* in lingua germanica Ifenaci in Thuringia ab Anonymo editum: *De disjiciendis pulvere pyrio faxis* a P. Pongratzio in italicum verulum. MS. d) *De nova linea circino proportionali inscribenda*, qua facile deprehenditur recta cujuscumque circuli etc. MS. e) *De usu lineae Gunterianae* magis extenso etc. MS. f) *De colorum origine novum systema*, et quaedam alia opuscula in uno fasciculo MSS. g) *Vita Venerab. Joannae Pelegrini montalis*, quae in Dominio Veneto 1717. sancte obiit. h) *De pauperculis Sororibus* (Poverelle) *Ordinis S. Dominici* Farac in Comitatu Goritensi.

POPOVITSCH (*Joan. Sigism.*) Vindus e Comitatu Celejensi germanicae linguae, et Eloquentiae Viennae publicus et in Duobus Sabaudica Academia privatus Professor edidit:

a) *Untersuchung vom Meere*, die auf Veranlassung einer Schrift, de Columnis Herculis, welche Hr. Christian Gottlieb Schwarz, Professor in Altdorf, herausgegeben, nebst andern zu derselben gehörigen Anmerkungen. Frankf. und Leipz. 1750. in 4. II. Theile.

b) *Schreiben an einige vornehme Gelehrte in Leipzig*. Ibid. c) *Die nothwendigsten Anfangsgründe der Teutschen Sprachkunst*. Vien. 1754. in 8.

d) *Versuch einer Vereinigung der Mundarten von Teutschland*, als eine Einleitung zu einem vollständigen Wörterbuch. Vien. 1780. in 8. In MSS. post obitum reliquit: a) *Excerpta ex futile libello*, qui in Saxonia aliquot Imperialibus emitur, si occurrat. Rara avis! sic inscripto: *Arcticae horulae subcivicae* etc. Adami Wochorizh. Witebergae, 1684. in 8. *Crisis*. b) *In Grammaticam Vindicam edendam*, id est: Vinidarum, seu Vindorum Australium cogitata, et praeparata. c) *Specimen Vocabularii Vindo-Carnioli*. d) *Univerfale Glossarium*, ad quod exiguntur voces, probaene sunt, an corruptae? e) *Crisis über die kraynerische Grammatik des P. Marcus Augustin*. Discalceat. cui haec praemittit: *Nihil unquam egregii tentatur, cujus primus conatus calumniis non impetatur*. NB. — Obiit Berchtoldsdorffii ad Viennam, ubi supra sepulcrum lapidem sacrum vulgarem sibi poni iussit cum simplici Illyrica littera.

PORTENBERGER (P. Joan. Adami) Ordinis S. Pauli I. Eremitae, alumni monasterii ad S. Petri in silva Carnioliae.

Manuale, oder kurze Unterweisung deren Laybrüdern zum leichteren Vörtgang auf dem Weg Gottes. Layb. 1698. in 8.

POSARELI (P. Joannis Bapt.) Bergomens. Itali e S. J. qui Philosophiam, Theologiam moralem, Polemicam, et S. Scripturae in-

terpretationem et Graecii. et Viennae docuit, atque Collegii Goritienfis actualis Rector sancta morte, cujus fatalem horam divinius edoctus praedixit, defunctus est 8. Decembr. 1648. Praeclara sui ingenii monumenta reliquit:

a) *Quadriga Heroum errantium*, seu de IV. causis, quibus impediuntur Evangelici, non solum Catholicam fuscipiant. Coloniae apud Jo. Kinckium 1631. in 8. b) *Corona stellarum duodecim*. Vien. typ. Georgii Gelbhaar 1631. in 8. c) *De Philosophia sententiae* Graec.

POSCHINGER (P. Franc.) Carinthus Ordinis Praedicatorum, et ideo Concionator primum Viennae ad B. Virginem rotundam, dein Aulae Josephi II. Imp. Ecclesiastes, † 1796. Viennae concionator aulicus emeritus etc. Edidit:

Lobrede auf den h. Blutzegen Joannes von Nepomuk. Gehalten zu Trieß bey St. Peter. Tergeßi, apud Franc. Math. Winkowitz 1777. in 4.

POSSEVIZ (Wolfg.). vid. Gallizhizh sub Lit. G.

POT *svetega Krisha*. Labaci multoties, sed semper minus correcte impressa et in 8. et in 12.

PRASCH (Joan. Ludov.) des Innern, und Geheimen Raths der freyen Reichs-Stadt Regensburg E. E. Steuer-Amts-Directoris, des Confistorii Praefidis, und Proto-Scholarchae, auch zu Fürwehrenden Reichs Comitibus Deputirten.

Gratulation an den Freyherrl. Verfasser der Ehre des Herzogthum Krains. Layb. 1689. in fol. praemissa chronico *Valvasorii*.

PREMISHLUVANJE nu U' Jaki dan Tredna, od teh nar Poglavitnishih Navukov nashiga

Mojstra Jefusa Chriftusa Is Nemshkiga na Krainski jefik preftaulena. Lab. apud An. Elifabeth Reichhard Viduam 1757. in 8.

PRESCHERN (*Joan. Bapt. de*) Carn. Praepositi Cathedralis Ecclesiae Labacens. S. T. et J. U. D. Metropolitanae Salisburgens. Ecclesiae ad Nives Canonici, Poetae Laureati, Inclytæ Provinciae Carnioliae Deputati, Deputatorumque subinde Praefidis, inter Academicos Operofos Labacenses dictus: *Resolutus.*

Tractatus de Jure Pontificio, et Romano laudatur a *Thalbergio* in sua Epitome.

PRESCHERN (*Joan. Bapt.*) Carn. e S. J. AA. LL. et Phil. Doctoris, ejusque Professoris emeriti:

a) *Exercitationes Poeticae.* Graecii, 1714. in 12. b) *Exercitationes Rhetoricae.* Graec. 1715. in 12.

PRESCHERN (*Jof. Math.*) Carn. Radmannsdorffens. dum in Archiducali, et Academico Gymnasio Labaci Philosophiam universam publice propugnaret, in praesentes distribuemdam commisit:

Ideam Sapientis, vid. *Mayr Joan. Bapt.* sub Lit. M. quam Praenobili generoso, ac Clariff. et Consultiff. Viro *D. Joanni Bapt. de Preschern in Heldenfeld*, J. U. D. Inclyti Ducatus Carnioliae Archigrammateo, D. Agnato, ac Patrono suo dedicavit. Vien. typ. Mar. Theresiae Voigtin Vid. 1728. in 4. cum symbolis, et figuris aeri incis. Vid. et *Laurentfchitsch* sub Lit. L.

PROPRIUM *Sanctorum Diocefeos Labacensis* MS. a) *Gregorio Kramer* Kamnicensi 1758. in 8. b) *Novum* editum Lab. litteris Egerianis 1778. in 8.

PUTSCHART (*Joannes*) edidit:

Relation von I. K. M. der Königlichen Gespons Mariae Ferdinandi III. Erzherzogen zu Oesterreich, Infantin zu Hispanien, sammt Erzherzogs Leopoldi Wilhelmi glücklicher Ankunft am 5. Februar auf Laybach. Laybach, anno 1631. in 4.

Q U I T H E C A

Scrinium XVI.

f u b

Littera Q.

V a c a t.

R H O T H E C A

S c r i n i u m XVII.

f u b

Littera R.

RABATA (*Josephi Comitis a*) Principis Episcopi Labacens. L. Baronis in Dornberg, et Dni in Canal. Ordinis S. Joannis Hierosolymitani Equitis, Commendatoris in Lofsen, Oberlibich, et Grofniz, S. C. Maj. Consiliarii intimi etc.

Directorium agendorum tempore Pestis. Auctoritate Rdmi, ac Celliss. Principis, ac D. D. *Josephi Comitis a Rabata* Dei, et Apostolicae Sedis gratia Episcopi Labacens. ad suae Dioeceseos Pastores submissum. Lab. typ. J. Bapt. Mayr. 1679. in 32.

RADESKINI. vid. infra *Redeskini*.

RADITSCH (*P. Alberic.*). vid. *Morautscher* sub Lit. M.

RAJN (*Joan. Frid. a*) a *Stermol*, et *Radeseq* Inelyti Ducatus Carnioliae caufarum aulicarum Provincialium Assessoris.

a) *Praeservativum universale naturale, a natura, et arte depromptum in omni morborum genere est Lapis Philosophorum*; cujus possibilitas, realitas, existentia, et praeparatio, quantum licet: quoque is solus sit unicus morborum debellator Hercules, contra *Jac. Joan. Wencesl. Dobrzenski de nigro Ponte Phil. et Medic. Doctorem, Lapidem Philosophorum, ejusque indefinitam in omnibus morbis curandi excellentiam negantem de*

monstratur. Lab. typ. J. Bapt. Mayr. 1680. in 8. cum figur. b) *De Chymia* Ms. in volumine cum figuris pulcherrime pictis et aureis litteris scripto ipse Author Caesari immanuavit, ut refert *Valvasor*. Lib. VI. pag. 364. sui Chronici: et ego: quod idem volumen (visu dignum) ad normam antiquissimorum voluminum exaratum Imperator Bibliothecae Augustinianorum Excalceatorum sui Viennae Conventus donaverit.

RAPICIUS, vulgo *Repez* (*Andr.*) J. U. D. Episcopus Tergestinus, Caesaris Consiliarius edidit:

a) *Carmen heroicum de Histria*. Vien. per Mich. Zimmermann 1556. in 4. quod typhis Chorographicis est additum. b) *Acta, et Notabilia Episcoporum Tergestinorum* collecta. Ms. in archivio.

RAYMUND Turriani vid. *Turriani*. sub Lit. T.

REDESKINI (*Maximilian.*) Labacens. Presbyter secularis, in Cathedrali S. Nicolai Ecclesia p. t. Levita, et Curatus tacito suo nomine imprimi fecit:

a) *Osem, inu hesteset sveteh pesm*. Lab. literis Egerianis 1775. in 8. Qui liber iteralis typhis utcumque bona orthographia recusus fuit. Notae, seu figurae cantus impressae sunt Viennae typ. Trattnerianis 1776. in 8. b)

Podvuzhenje, inu molitve. vid. sub Lit. P. c) *Kratha visha k' Bogu skus snotrejne, inu svunanje molitvze se porfidigniti*. Lab. 1789. litteris Ignatii Merk.

REMIZ (*Ant.*) Carn. de Commenda S. Petri, J. U. D. et Viennae Caesareo-Regiae aulae Advocatus, et Principis Passavienf. Consiliarius typis mandavit:

Dissertatio juridica de justitia Placeti Regii. Vien. 1774. typ. Joan. Th. Trattner in 8. maj.

REPESCH (*Phil. Jac.*) Carn. Reifnicenf. Organista in Lovsh cantilenas populares composuit, et typis edidit:

a) *Romarshu Blagu*. Tom. I. b) *Drugu Blagu, tuje: 24 pesem, katere se zhes zeilu Lcju, tukej na krishni gorri pojð* etc. Lab. apud Eger 1770. in 8.

REPESHIZ, *Repez, et Repiz* more illi seculo consueto (*Andr.*) vid. supra *Rapizius*.

RERENBERG (*Carol. Joachim a*) Labacenf. e S. J. Seminario ad Ss. Rogatiani, et Donatiani sub Praeside P. Joan. Barbolam e S. J. Phil. Doctore, et emerito Professore Labaci universam Philosophiam propugnavit, et typis mandavit

Amicitia vindicata ex Mathiae Naldii Pamphilia. Lab. 1732. in 12.

RITH *de Callenberg (Blasius)* e Comitatu Goritienfi, scripsit:

Comentarii della Guerra passata nella Friuli, e nei confini dell' Istria, e di Dalmacia. Tergesi, 1629. *Thalberg* vertit in germanicum. vid. sub Lit. T.

BITTER, seu *Vitezovich (Pauli)* de Segnia, Equitis aurati, et Anglicae auratae Conflan-

tinianae militiae S. Georgii Equitis Cruciferi:

a) Joan. Weichardus Valvafor, et Anna Maximilla Czetzekerin, *sponsus, et sponsa anagrammaticae Effigiati, ac in nuptiali festivitate producti*, 1687. b) *Apographum de Comitibus Corbaviae*. Lab. 1681. in 4. c) *In novum Illmi D. D. Joan. Weichardi Valvafor Topographiae Carnioliae librum carmina*. 1686. in 4. d) *Ad opus Descriptionis Ducatus Carnioliae ejusd. Illmi D. Auctoris Hrovatinka*. in 4. e) *Item Dalmatinka*. Ibid. eod. an. et fol. f) *Ad librum Chronico-Topographicum ejusd. Valvaforii* Lab. 1686. in fol. sicut eidem Chronico sunt praefixa. ff) *Ad Archiducalem Carinthiae Nympham* de novo Illmi D. Valvafor etc. Topographiae Carinthiae antiquae. et modernae *Carmen retrogradum*, praefigitur ibidem. Norimbergae, 1688. g) *Vinculum ex Pindiis hortis*. Lab. 1681. in 4. h) *Novus Scander Beg*. Vien. 1682. in fol. dein in 4. reimpress. i) *Nova Musa*. Vien. 1682. in 4. k) *Sucer Chorus*. Vien. 1682. in 4. l) *Columna Ecclesiae*. Vien. 1682. in 4. m) *Corona Lauro-Palmaris*. Ib. eod. an. n) *Pietas honorata*. Item. Sicut et o) *Nova Equestris imago*. p) *Oddilyenje Sigetfko* (Descriptio Sigethi) Lincii in 8. Part. IV. idiomate Dalmatino. q) *Laurus Auxiliatoribus Ungariae Anagrammaton*. Vien. 1686. in 12. r) *Ungaria, et Austria pullata* Josepho I. Imp. et Hungariae Regi parentans. Tyrnaviae 1712. in 4. s) *Stematographia*, sive armorum Illyricorum delineatio, descriptio, et restitutio, dedicata Illmo, et Excellentiss. D. Julio Frides. S. R. I. comiti Buccellenio, S. C. Maj. Camerario, intimo Consiliario, supremo Aulae Cancellario etc. 1701. in 4. sine loco edition. *Ad Insigne Gentilitium Cellarum* pag. 12. sic canit:

*Serpebat quondam Gens Celtica more draconum,
Ipsa alias gentes ore cruenta vorans.
Ut serpens draco sit, serpentem devorat ante:
Sic damno alterius Celta parabat opes.*

Ad Carnioliae pag. 13, sic:

*Crescentem Lunam Jovis ales ad aethera per-
fert:*

*Coelicus huic color est: candida ad illa ru-
bet.*

*Crescentis populi, et Superos pietate colen-
tis*

*Carnioliae haec fato symbola facta pu-
tem?*

Ita et de *Japidiae* scuto gentilitio eleganter aeri incisio descriptionem facit pag. 24. *Istriae* pag. 25. *Liburniae* pag. 26. *Pannoniae* pag. 33. *Slavoniae Danubianae* pag. 44. et seqq. *Styriae* pag. 47. 1) *Kronika* slavonico idiomatica in 4. u) *Virtutes Coronatae*, sive XIV. Heroes a *D. Carolo VI.* Imp. Romanor. Hispaniar. Rege aureo vellere Coronati die 29. Martii Parnassi applausu celebrati. 7 Vas els-DeM HeroIbVs Consecrabat, sine loco, et nomine typographi, sed probabilius Viennae, non Labaci librum impressum autumo.

Mss. ejusdem, quae Valvafor vidit, et laudat lib. XII. pag. 90. Chronici, quorum fors aliqua, me ignorante alicubi aliquando post jam lucem aspexerunt, sunt: a) *Exercitium Poeticum* ab an. 1676—77. conscriptum. b) *Arae, et foci Illyricorum.* c) *Regiae Croatiae lacrumae.* d) *Plorans Segnia.* Libr. IV. e) *Epistola Didus.* f) *Gloria muliebris.* g) *Centuriae aliquot Epistolarum familiarium.* h) *Artificiosa Poesis.* i) *Clinus, et Triton,* Dialogi lepidissimi. k) *Poeta delirans.* l) *Triumphus amoris,* m) *Liber Epitaphiorum.* n) *Liber Epigrammatum.* o) *Budimyrus periclitans.* p) *Mausoleum Regum Croatiae.* g) *Nassa in Historicis Illyricos* r) *De Regno Croatiae.*

RITUALE *Aquilejense* vetustissimum

RITUALE novum *Labacensis Ecclesiae.* Lab. 1700. in 4. quod an. 1775. ad usum Romanum accommodatum reculum est typis Egerianis in 4.

ROCCI (*Francisci*) celebris Concionatoris.

Predecca fata nella Parochiale di Goritia, nell' Esequiae institute da quell' Illma Convocazione a Ferdinando secondo Augmo S. di Marzo 1637. In Trieste per Ant. Turrini 1637. in 4.

P. ROCHUS a S. *Michaelae* Viennens. Augustinianus Excalceatus, S. T. Lector emeritus actualis Secretarius Provincialis, praeter alias Viennae impressas Conciones suas Labaci prelo commisit:

Die erniedrigte Hochheit der Kinder der Erde: und die erhöhte Niedrigkeit eines Sohnes des Himmels, eines 50jährigen Professens Cistercienser Ordens zu Hohenfurt etc. Lab. apud Joan. Georgium Heptner, Provinciae typographum, 1760. in 4.

P. ROGERIUS *Labacensis* Capucinus, Concionator ordinarius edidit suas Conciones intitulatas:

Palmarium Emphyreum, seu Conciones Carniolicae de Sanctis totius anni per Carnioliam celebrari solitis. Lab. apud Reichhard 1743. in 4. Part. II.

RORARIUS (*Hier.*) Forojulienf. *Clementis VII.* ad aulam *Ferdinandi* Hungariae Nuntius orbi erudito innotuit

Per suos II. Libros a) *Quod animalia bruta ratione utantur melius homine;* sed 100 annis post Ms. primo lucem aspexit, quando an. 1642. a *Gabriele Naudaeo* Parisiis in 8. et 1729. melius a *Georgio Henr. Ribow.* Helmstadii in 8. novis typis editi sunt. *Naudaeus* adhuc unius alterius scripti hujus *Rorarii* meminit nempe: b) *Orationis pro muribus ad-*

versus Nicolai Befii edictum, quam Georg. Effor T. I. suarum exiguarum scripturarum inseruit.

ROBARIUS (Nicol.) Utini Medic. Doctor floruit medio seculo XVI. et suis scriptis inclaruit:

Contradictiones, dubia, et paradoxa in libris Hippocratis, Celsi, Galeni, Aetii, Avicennae cum eorumdem conciliationibus. Venet. 1572. in 8.

ROSIGNOLI (P. Caroli Greg.) e S. J.

Electio amici, sive Tractatus pro bona contra malam societatem fodalitati B. M. V. Sub titulo in coelos assumptae in Archiducali Collegio S. J. Labaci erectae in Xenium oblatum an. 1727. Vien. typ. Ign. Dominici Voigt in 12.

ROSMANN (Gothard) Carn. Rudolphiwerdensf. ex Ferdinandaeo, et Joan. Paul. Calin Nobilis Adlersbergenf. et Franc. Mich. Moll Crainburgenf. ac Christoph. Joan. Krayl Crainburgenf. AA. LL. et Phil. Magistri creati, quando emanarunt:

Marfilii Ficini Florentini epistolae selectae. Graec. 1706. in 2.

ROSMANN (Matth.). vid. Fabianitsch sub Lit. F.

ROSOLENZ (Jac.) Canonicus Regularis S. Augustini, XVII. Praepositus Stainzensis in Styria, Ferdinandi II. Confiliarius intimus et aulicae Cammerae Interioris Austriae Praefes, evulgavit:

Diarium, und gründlicher Bericht von der in Jahren 1598. bis 1601. in Steyer Kärnthen, und Krain vorgenommenen Landfürstl. Religions- Reformation. Graec. 1607. in 4. b) *Anti-Rungius.* Ibid. eod. an.

ROSETTI (Franc.) teste Valvasor lib. XII. pag. 57. Chronici scripsit:

Theatrum tragicum, quod dein Zeilerus emendatus edidit. Ext. quoque Rosseti liber. b) *Plichto dell' arte dè tentori, che insegna tenger panni, tele, bambasi, et sede, si per arte maggiore, come per la commune.* Venet. 1548. in 4. quem cl. Beckmann in suae introductionis ad Technologiam pag. 107. edition. III. Goetting. 1787. laudat.

ROSETTI (Marc. Ant. L. B. a) in Rosseneg etc. Labacenfis, Ducalis Collegii Nobilium Parmensis Convictor habuit ex Jure disputationem publicam, sub qua distributus est liber:

a) *Ex Jure univerfo, Decretalium, Digestorum. Codicis, Praxis, Theoreticae Criminalis, et civilis, nec non consuetudinum feudalium decerpta Problemata.* Parmae apud haered. Galeatii Rosati 1696. in 4. b) *La sacra lega, ovvero Canti.* Paduae, 1696. in 4.

ROSTERN (Franc. Xav. de). vid. Morautscher sub Lit. M.

ROTHE (Joan. Bernard. Levinus) Insignis Ecclesiae C. Majoris Glogoviae ad B. Virginem Canonicus et Protonotarius Apostolicus dixit coram Inelyta Natione Carniolica Viennae concionem:

7 *heilige kraynerische Patronen* — vorgestellt in 7 Haarlocken Samsonis. Vien. apud Schoenweiter Bibliopolam 1711. in 4.

RUARD (Vincent.) Nobilis Car. defendit Graecii universam Philosophiam, et distribuendum dedit:

Wilhelm Levis Geschichte des Goldes mit verschiedenen damit sich beschäftigenden Künften, und Arbeiten. Graec. 1779. in 8. maj. cum figur.

RUBEIS (P. Bernardi Maria de) Ordinis Praedicatorum

a) *Monumenta Ecclesiae Aquilejensis* comentario historico-chronologico-critico illustrata. Argentinae 1740. in fol. b) *Vita Georgii, seu Gregorii Cyprii Constantinopolitani* graece cum latina interpretatione, et notis. Accedunt c) *Dissertationes II. historicae, et dogmaticae cum binis epistolis ejusdem Cyprii*. Vien. 1773. in 8. d) *Dissertatio de Aquilejensi Ecclesia*. Venet. 1732.

RUFINUS Presbyter, et Monachus Aquilejens. Torani, sive Turani (unde *Turanius* dictus) ad Concordiae civitatem, non procul Aquileja natus, studiis vacavit Aquilejae in monasterio cum S. Hieronymo, cujus primum amicus, dein aemulus extitit. † in Sicilia an. 410. Scripsit:

a) *Apologia* pro Origene certavit, scripsit-que. b) *Duas inectivas in Hieronymum a Gelasio Papa C. V. S. Romana. Distinct.* 15 erroris notatas. Caeterum post verbum c) *Josephum de bello Judaico* (Josephus libros *de antiquitatibus Judaeorum* vertit *Epiphanius Scholasticus*, non Rufinus) Originalis habetur Mediolani (teste *Colepino* edit. Basilenf. 1540. in fol. ad verbum. *Aquileja*) ad S. Ambrosii fanum *Longobardicus* (Glagoliticis puto) characteribus curiosis, sive cariosissimis scriptus. Item d) *Versum Eusebium Pamphilum Caesariensem*, cujus historiam Ecclesiasticam e) *Libris II.* auxit: sed in interpretationibus suis nimia saepe interpollandi auctoritate, et libertate usus est. f) *Explicationem symboli Apostolorum*. Super quo Comentario legatur *Eraſmus* ad 1. Cor. 15. Item g) *Comentaria in Psalmos*. h) *Varias epistolas*, quae vel inter opera S. Hieronymi, aut Eusebii, aut etiam seorsim extant. Basileae, litteris Frobenii, 1544. in folio edita. i) *Sententias quasdam Sexti Philosophi Pythagorici* vertit, quas *Xysti Romani* nomine edidit: et *Annulum* in-

scripsit: utique male, prout *S. Hieron. Epist. ad Ctesiph.* prodidit, et *Gelasius* Papa apocryphis adnumeravit. Anonymus Auctor operis. *De vitis Philosophorum* in fol. temporibus nascentis typographiae *Sexti* meminit c. 110. sic: „*Xystus Pythagoricus* Philoſophus „qui claruit temporibus *Octaviani* Imp. scrip- „sit librum sententiarum moralium notabili- „um, quem enchiridion appellavit. Quem „librum *Rufinus* Presbyter claro sermone „ad *Anyanae* cujusdam preces de graeco „in latinum transtulit.“ De quo libro *S. P. Augustinus* mentionem facit in *lib. Retractat.* Liber hic saepe recusis, postremum quantum scio, Amstelodami 1688. prodit. k) *Recognitiones Clementinas* latinitate donavit, quae fide carent. l) *Libros II. contra Appionem*, ejus operum tomus editus fuit Parisiis 1550.

P. RUPERTUS a S. Regina Salisburgenf. Augustinianus Discalceatus p. t. Senior Conventus Labacensis, ubi et an. 1727. †. Collegit:

Notata miscellanea diversa latina, et germanica jocosa, et seria, ex diversis historicis, Philosophis, Theologicis prae diversis, praesertim Confessariis, Concionatoribus, et Melancholicis pro consolatione, utilitate, et diversione an. 1697. Labaci ad S. Josephi Ms. in fol. tomis III. servatur in Bibliotheca conventus.

RUPPNIŒ (Casparus) Presbyter curatus edidit:

Ta Christusovimu terpleino posvezheni Post fa faldanski Premishlujanje. Lab. 1773. in 8. Est *P. Hevenesi* Quadragesima sancta. Lege et vide, num P. Hevenesi emendaverit: vel dehonestaverit?

S I G M O T H E C A

Scrinium XVIII.

f u b

Littera S.

SABELICUS a *Pomponio Laeto*, dum ad Academiam assumeretur, et publice Poeta coronaretur (alias *Marcus Anton. Cocci*) cognominatus, Utini a. 1475 litteras publice docuit, et per quaedam edita scripta inclauit. Unde Vincentiam non multo post inde Venetias ad docendum in Gymnasio, historiamque patriam continuandam est avocatus. Inter ea, quae Patriam nostram attingunt, sunt:

De vetustate Aquilejae. Libri VI. seu Antiquitates Aquilejae, ext. in Theaur. Antiquitat. et historiar. Italiae T. IV. et VI. Et in *Schotti* Italia illustrata col. 103. Ejus opera Basileae 1560. in fol. per Herwagium tomis IV. Voluminib. III. cura *Cael. secundi* Curionis prodierunt.

SADNIG (*Marcus*) Carn. Paduae Matheseos Professor, demum Parochus urbis Tergestinae edidit:

De quadratura Circuli. Paduae, 1759. in 12.

SAGAR (*Juan. Papt. Michaelis de*) Carn. Paelandens. Medic. Doct. et Circuli Iglavienf. Regii Physici naturae Curiosorum Academiae.

a) *Dissertatio de salicaria*. Vien. 1762. b) *Libellus* de Aphthi pecorinis etc. Vindob. 1765. in 4. recensetur in Berlinisch. Samml.

Vol. IV. pag. 644. c) *De morbo singulari ovium*. Vien. 1765. in 8. pariter l. cit. recensetur. d) Bericht von dem *Pozdiakergesundheitsbrunne* in Mähren 1765. in 8. e) *Systema morborum symptomaticorum secundum classes* 1771. et 1776. Vien. in 8. maj. Recufum in T. II. Vien. in 8. cum extenso titulo: *Systema secundum Classes, ordines, genera, species cum characteribus, differentiis, et Therapiis*. f) *Dissertatio de variolis Iglaviensibus*. Lips. 1773. in 8. g) *Historia morbi epidemici*. Lips. 1773. in 8. h) *Abhandlung von dem Melhlthau* etc. Vien. 1775. in 8. recensetur l. cit. Vol. V. i) *Gründliche Anempfehlung des uralten sehr heilfamen Peterkauergesundheitsbrunnens* in Königreich Böhmeim, unweit der königl. Stadt Deutschbrod. Prag. 1778. in 8.

SAMBUCI (*Joannis*) Ungari Tyrnavienfis Medic. Doctoris. *Maximiliani II. et Rudolphi II.* aulae Historiographi, apud quos plurimum valuit, et † Viennae 1584. Ex plurimis suis scriptis Patriam nostram concernit:

Tractatus inscriptus. Alpes Juliae, Japides et Carni. Antverpiae, 1573.

SAMNIZ (*Georgius*) Carn. Neoforensis, Presbyter secularis AA. LL. et Phil. Magister, dixit:

Lucerna ardens super candelabrum posita in medio Advocatorum. Eine kurze Red - Verfälschung von dem heil. Advocaten Ivone, welche in dem löbl. Gottes Haufs der Frauen S. Urfulae zu Laybach (als ein löbl. Collegium Juridicum das Fest Ivonis als ihres Schutz - Heiligen feyerlich gehalten) vorgefletten den 11. Juny 1733. Layb. in 4.

SAMUTH (*Mutthaei*) Episcopi Concordiens. in Foro julio

Ordinationes synodales anni 1587.

SANTORII (*Sanctorius*) Medic. Doctor Jurinopolitanus scripsit:

a) *Medicina statica aphorismorum.* Section. VIII. Romae typ. Bernabo 1704. in 12. Eum plurimi docti Viri maximi fecerunt. b) Scripsit et alia quamplurima, quae omnia an. 1666. Venetiis prodire sub hoc titulo: *Opera omnia Santorii.* IV. Voluminib. comprehensa. † 1636. an. aetat. 75.

SANTORINI (*Joan. Dominicus*) Spilenbergius Forojuliensis. Med. Doctor, primum in patris sui officina pharmaceuticam exercuit, ubi se in Chymia ita perfecit, ut a Collegio Medico *Licentiatu Medicinæ* declararetur, et Venetiis Anatomicus publicus imo Protomedicus constitueretur. † 1737. et scripta sequentia posteris comendavit:

a) *De structura, et motu fibrae.* b) *De animali nutritione.* c) *De haemorrhoidibus, et catameniiis.* d) *Offervazioni anatomiche.* e) *Instruzione delle febbri.* Ita *Joecher* in Lexic. Eruditor.

SBROLLI (*Richardus*) etiam *Sbrullius* Uti ni, Poeta *Maximilliani I.* Imp. qui eum ad Concilium Constantienſe Electori Saxoniae *Friderico III.* commendavit, post annos tamen aliquot iterum ad aulam Caesaream remeavit, ediditque:

a) *Theuer-Dank Imperatori* in versus latinis transtulit. b) *Vaticinium Protei.* c) *In Caroli V. Imp. felicem in Germaniam ex Hispania reditum.* d) *Carmen ex temporale ad Christian. Scheurlinum.* e) *Panegyricum ad Fridericum Sax. Electorem.* f) *Chrysocharim trebericam,* ad Praefulem Trevirorum. g) *In laudem Sfortiadum.* Vid. *Joecheri* Lexic.

SCARLICHII, vulgo *Shkarliha* (*Rainaldi*) Celsiff. Principis, et Rdmi Episcopi Labacensis.

Oratio funebris in Exequiis Ferdinandi II. Romanorum Imperatoris. Graec. 1637. in 4.

SCHAFFER (*P. Andr.*) Carn. e S. J. AA. LL. et Phil. Doctor, ejusdemque in Univerſitate Viennensi Professor emeritus, p. t. Senior Confistorialis, quando R. D. *Joannes Znyka* Croata, alumnus Pazmanianus univfersam Philosophiam defendit, edificet libellum:

Philosophia. Vien. 1653. in 12.

SCHARF (*P. Wolfg.*) Ordinis Cisterciensis Sitticii in Carniola Professor scripsit:

Nomina Nobilium, excerpta ex antiquis Sitticenfis monasterii scripturis, pro Chronologia servientia, extat in *P. Mariani* Austruæ Partæ IV. Tom. VII. pag. 373.

SCHAUER (*P. Aloysius*) Goritiens. e S. J. Phil. Doctor, et S. T. Baccalaureus, quondam in Gymnaſio Labaci Scholar. inferiorum; exinde Nobilium in Collegio Tereſtiano Viennæ Praefectus, et linguae Italicae Professor, edidit:

a) *Italienische Sprachlehre* zum Gebrauch der adelichen Jugend. Vien. 1772. in 8. aucta 1778. b) *Betrachtungen Ludwigs de Ponto* zum Gebrauche Ihrer k. k. Majestät. Vien. 1773. in 8. c) *Praktische Geometrie* zum Gebrauch der Jugend. Vien. 1776. in 8. d) *Di-*

ctionarium Italicum in usum studiose juven-
tutis MS.

SCHEGA (*P. Joannis*) Carnioli e Soc. J.
† 1663.

*Jubilus de eo, quisnam sit Religiosus, et
verus Jesu socius.* Graec. 1684. in 12.

SCHEMERL (*Franc. Xav.*) Labacensis e S.
J. Magister elementaris classis, ex Societate
dimissus Viennae apud supremam Judicio-
rum Infantiam aulae Conceptam, et Po-
lonicam translatores egit, et una etiam
scribendo quid mereri tentavit, quare edidit:

Der rechtschaffene Bürger des Staats. Vien.
1783. in 8. Ejus germanus frater.

SCHEMERL (*Joseph*) Labacensis Provin-
ciae Carnioliae apud Navigationis Commis-
sionem Officialis edidit:

Über die vorzüglichste Art *an Flüssen,
und Strömen zu bauen*, cum figur. Vien. 1782.
in 8. maj.

SCHESHIG (*Eufach.*). vid. *Gallizhizh* sub
Lit. G.

SCHESCHIAN (*des Monarchen von.*),

Rede an seine 4 vornemsten Staatsminister
aus dem scheschianischen übersetzt 1783. in
8. sine loco edition. prodiit tamen Lab. lit-
teris Egerianis.

SHIGAN (*Joan. Bapt.*) Carn. Kropens. vid.
Tschandek sub Lit. T.

SCHIKANEDER, Direktor deutscher Schau-
spieler in Laybach, hat drucken lassen:

a) *Julius von Tarent*, ein Trauerspiel in
5 Aufzügen. Layb. mit Egerischen Schriften
1780. in 8. b) *Barbierer von Sevilien*. Opern-
gesänge. Ib. 1780. in 8.

SCHILLING (*Joan. Jac.*) Labacensis, S.
T. D. Parochus Crainburgensis, dein Cano-
nicus Cathedralis Ecclesiae, et Episcopi La-
Vol IV.

bacensis Vicarius generalis, Academiae Ope-
roforum Labacensium Praefes, dictus: *Se-
datus*, suppresso quidem in fronte libri no-
mine edi mandavit:

Tobiove bugve. Lab. 1742. in 12. Post Prae-
fationem super *Eccl.* 7, 11. se tamen sub-
scripsit. Hic libellus pro non modico spiri-
tualis plebis fructu ab illo editus, posthoc
saepe saepius in 8. reimpressus est.

SCHINL (*P. Theophili*) Vienenensis Eremitae
Augustiniani calceati, S. T. Lectoris, et
Concionatoris, dein Budensis conventus
Prioris.

a) *Lobrede auf den heil. Georgium Schutz-
Patron der deutschen Ritter - Orden - Com-
menda-Kirche zu Laybach.* Typ. Reichhard
1742. in fol. b) *Lob- und Ehren-Predig zur
Ehre des H. Joannis Nepomuceni etc.* Layb.
1742. in fol. c) *Von dem hohen Fest der Hoch-
heiligen, und unzerteilten Dreyfaltigkeit
vor der Academia der Hr. Hr. Philoharmo-
nicorum bey den PP. Augustinern ausser dem
Spital-Thor.* Layb. 1742. in fol.

SCHIVIZ Carn. Vippacensis Capellanus,
elegans, et acutus Poeta, cujus

Versus pro variis occasionibus texti, variis
Novalibus fuerant inserti, typumque, cum
ad justum volumen accreverint, ac in unum
collecti fuerint, mererentur, ad posteritatis
eruditionem, et memoriam.

SCHKERL, vulgo, *Schharlicha Schkerliha*
(*P. Jacobi*) Carn. Lithopolitani S. J. Con-
cionatoris in Cathedrali Ecclesia ordinarii,
et Congregationis Agoniae Christi ad S. Ja-
cobi Praefidis cum piae, et sanctae vitae fa-
ma † Labaci 1673.

Hortulus Myrrhae. Lab. 1670. in 12. post-
modum ex germanico in carniolicum versus:
Bukvize Bratovshzhine brithluga smertniga ter-
O o

plena Christoforiga. Lab. 1740. in 32. et ex-
posit saepe saepius in 12. reimpressus.

SCHMUTZ (*Andr. Valentin*) Nobilis Carn.
Vippacensis, et *Clemens Koppaunig* Crain-
burgens. in convictu S. J. alumnus Gyrien-
sis AA. LL. et Phil. Magistri effecti, quando
prodierit:

*Dialogi Physici ex opere gallico P. Natalis
Regnau! S. J. excerpti*. Graec. 1735. in 12.

SCHMUTZENHAUS (*Frauc. Ant. de*) Laba-
censis Presbyter secularis peroravit, et ty-
pis dedit:

Göttliche Vorsichtigkeit — durch H. Joannem
Nepomucenum — als einen Mittler
zwischen Gott, und dem Menschen bestäti-
get in einer Lob - Rede in dem Gotteshaus
zu St. Ivo in Wien. Vien. apud Ghelen
1736. in 4. b) *De S. Antonio Pad.* Vien. typ.
Heyinger. 1735. in Fol.

SCHOENLEBEN (*Joan. Ludovici*) Labacens.
S. T. D. Protonotarii Apostolici, Archidia-
coni inferioris Carnioliae, Canonici, et De-
cani Cathedralis Ecclesiae Labacens. indefessi
pro Patriae honore Patriotae, Proto-Aca-
demici Operosi, atque zelantissimi.

a) *Aegis Palladia Daphnophoria*. Graec.
1643. in 12. b) *Thalassii coronae*. Lincii, 1644.
c) *Plectrum Cleantheum Iyrae Apollinae
conformatum*, dedicatum D. Praeposito Ec-
clesiae Collegiatae ad *Pyrrhum montem*. Lin-
cii, 1644. d) *Conatus Nymphae Hortensis* etc.
Vien. 1648. in 4. e) *Tryphyaeon Nymphae
Hortensis*. Ibid. f) *Verna Theofophorum ad
meridiantem sapientiam deambulatio*. Vien.
1648. in fol. g) *Parentalia Rdm! Praepositi
Cathedralis Ecclesiae Vienens.* Vien. 1648.
in 4. h) *Mars Austriacus D. Leopoldus panegy-
rico laudatus*. Vien. 1648. in fol. i) *Lacrumae
piis manibus Illmi Adolescentis Joan. Michae-*

lis Comit! ab Althan. Vien. 1648 in 4. k)
Corona gemmae. Adgratulatio sex Neo-Do-
ctoribus Theologiae Cisterciensibus. Vien.
1649. l) *Arboris vitae S. Crucis fructus*: gem-
ina infula Abbatis Cisterciens ad S. Cru-
cem. Vien. 1649. in 4. m) *Philosophicum
Nihil*. Vien. 1649. in 4. n) *Campus Lilliorum*.
Ad calcem ejus adjicitur: Panegyricus
magnae Matri sine macula originali concep-
tae. Vien. 1649. in 4. o) *Inferiae Austriacae
Academicae piis manibus Fundatorum*, et *Be-
nefactorum Universitatis Vienens.* Vien. 1853.
in 4. p) *Oratio funebris in exequiis Rdm! D.
Marci Doliner, S. T. D. Praepositi Cathed-
ralis Ecclesiae Labacens. etc. Prima Die*.
1657. MS. q) *Orbis votorum pro definitione
piae sententiae de immaculata Conceptione
Deiparae*. Libri IV. Clagenfurti 1656, in 4.
r) Item *Libri III*. Ibid. 1659. in 4. s) *Trias
Collofsea honoris Celsifs. S. R. I. Principis
Maximiliani Gandolphi ex Comitibus a
Khüenburg Archiepiscopi Salisburgens.* *Pri-
matis Germaniae cum Archiepiscopali pallio
insigniretur*. Salisb. 1668. in fol. t) Fasten-
Freytag, und Sonntag - Predigen. Salz-
b. 1668. in 4. u) *Allocutiones synodales in Par-
tib. III*. Salisb. 1668. in 4. v) *Examen syn-
opsicos historiae de conceptione B. V. quam
F. Marcellus Sydereus Cyriacus elucubravit,
et J. L. Schoenleben ad trutinam Bullarum
Sedis Apostolicae appendit*. Salisb. 1668. in
4. w) *Pyramis Jesu agonizantis erecta in
monte Oliveti*, das ist, 5 Gemüths-Beweg-
liche Betrachtungen vom Gebeth Christi im
Garten. Salisb. 1668. in 4. ext. et in latino
idiomate. x) *Feyertägliche Erquickungs-Stun-
den oder Predigen von den Heiligen Gottes*.
Salisb. Pars I. 1669. Pars II. 1670. in 4. y) *Vera,
et sincera sententia de immaculata con-
ceptione Deiparae Virginis*. Salisb. 1670. in

4. j) *Palma Virginea, seu Deiparae Virginis Mariae de adversariis suae immacolatae Conceptionis victoriae succincta narratio.* Ad finem accedit Auctoris *Vera, ac sincera sententia.* Salisb. 1671. in 4. z) *Evangelia, inu Lyftuvi na v' se Nedele, inu jemenitne Prasnike, celiga Leita po Catoliski vishi, inu poteh ponoulenih Mashnih Bukvah resdeleni etc.* Stiskanu v' Nemshkim Gradzu. V' fakladi Joanneta Helma Bukveniga Vesnika. V' tèm Léyti MDCLXXII. Hac editione editionem *Chraenianam* quibusdam Evangeliiis, epistolis, orationibus etc. adauxit, versionemque magis ad Carniolicum idioma accommodavit. A) *Die heil. Pilgerschaft zum heil. Grabe Christi* durch die 7 Stationes, oder Betrachtungen von unfers Herr-Gotts Leiden. Salisb. 1668. in 4. latine conscripta sic sonat: *Peregrinatio etc.* Ibid. 1672. in 4. B) *Considerationum Quadragesimalium* pro subsidio Concionatorum Tractatus II. Salisb. 1673. in 4. C) *Aemona vindicata*, seu Labaco metropoli Carnioliae vetus Aemona nomen jure assertum. *Opus Prodromum* ad Annales, et Chronologiam Carnioliae. Salisb. 1674. in 4. D) *Sexagena Doctorum Vienenfium.* E) *Horae subsecutivae Dominales totius anni.* Salisb. F) *De officio immacolatae conceptionis Deiparae antiquissimo, et devotissimo, parvo mole: magno mysteriis, recens per Anonymum correcto, et Lucensibus typis edito observationes etc.* Altkaedii, 1680. in 8. G) *Dissertatio Polemica de prima origine augustae Domus Habsburgicae Austriae.* Lab. 1680. in fol. H) *Genealogia Illmae Familiae Comitum, et Dnorum de Galenberg.* Lab. 1680. in fol. I) *Rosa Ursina in Provinciis Austriae florens,* seu antiquissima familiae Romanae Ursinae Genealogia. Lab. 1681. in fol. K) *Genealogia Illmae Fa-*

miliae D. D. Comitum ab Attimis. Lab. 1681. in fol. L) *Carniolia antiqua, et nova,* seu Annales Carnioliae. Part. III. Vol. I. Lab. 1681. in fol. M) *Genealogia familiae Principum, Comitum, et Baronum ab Auersperg.* Lab. 1681. in fol. N) *Allegoriae SS. Patrum ordine alphabetico in gratiam Concionatorum collectae.* Salisb. 1682. in 12. O) *Annus sanctus Habsburgico-Austriacus,* sive 500 Sancti, Beati, et Venerabiles utriusque sexus Augmae Domui Habsburgo - Austriae sanguine, et cognatione juncti. Salisb. 1696. in fol.

MSS. prelo parata reliquit:

a) *Tragoedia honori Engelberti Comitum ab Auersperg* dicata, et producta, ext. in Biblioth. Auerspergiana Labaci. b) *Arboretum Austriae,* sive plena Genealogia Augustae Domus Habsburgo - Austriae ab an. Xti 600 usque ad nostra tempora cum 300, et ultra symbolis aeri incidendis in fol. c) *Auctarium concionum festivarum* in 4. d) *Oratio funebris in obitu* Rdmi D. Rudolphi Caraduci L. B. de Nusdorf, et Hallerstein Canonici Labacensis 1636. e) *Basis Ethico-Politica virtutum, et vitiorum moralium* in 4. Item Tomi III. in fol. et Tomi VI. in 4. f) *Collectanea, Analecta, et Notata* etc. ab an. 1000 usque 1600. Carnioliam concernentia, pro secundo Carnioliae Annalium Tomo. Ubi haec MSS. lateant, et num ex his quaedam alicubi jam lucem aspexerint, me latet. *Capituli Rudolphswerdensis origo,* quae ex Tomo II. *Analectorum* pag. 122. excerpta est, ext. in *P. Mariani* Austriae sacrae Part. IV. Tom. VII. pag. 388. *Posthuma Oberburgensia* ext. ibid. pag. 251. *Stainensia* vero pag. 398. Clarissimus hiece Popularis noster, ut patet, tot libros scripsit, et edidit quaque, quot nemo ex nostris; ideo etiam a tot Scriptoribus in eorum operibus lauda-

tur, nominatim a *Valvasorio* Lib. VI. pag. 354. sui Chronici, et alibi passim: a *Thalbergio* nostro, sed et ab exteris, ut a *Marra- cio* in appendice suae *Polyanthaeae* Mariana-: Bibliotheca etiam Mariana pag. 65. etc. etc.

SCHOENLEBEN (*Ludovicus*) Parens antecedentis, Consul urbis Labacenae scripsit:

Jahr - Schriften des Herzogthums Crain, aufs kürzest zusammengetragen aus Unterschiedlichen Authorn, Sowel gedruckten, als Hand geschribenen Verzeichnissen. Durch Herrn Ludwigen Schoenleben der Fürst- Haupt - Stadt Laybach gewesten Burgermaister, vnnnd Statthaubtman Anno 1660. MS. Ubi hoc MS. jaceat, vel quo devenerit, nemo mihi unquam referre potuit. Ego unum folium vidi, quod ex his collectaneis abreptum fuit, in quo varias expensas cujusdam civis Labacenfis pro rebus suis domesticis mense Septembris an. 1462. factas legere erat inter alia: *den shumashter, fern Stinde meinen Sun 4. rebar bezahlt*. Anno 1786. legendo incidi in Tom. III. pag. 984. *P. Leopoldi Gruberi* Piaristae in hanc fidem, opus ergo hoc. MS. in manibus P. Gruberi, vel Dni Wendt de Wendenthal. vel alterius eorum amici esse collegi.

SCHOETEL (*P. Joan. Bapt.*) e Soc. J. Mathematicum et Philosophiae in Lyceo Labacensi Professoris publici.

a) *Das wöchentliche Kundschaftsblatt im Herzogthum Krain*. 1775, et 76. Das erste Zeitungsblatt im Herzogthum Krain gedruckt und verlegt von Joh. Friedrich Eger in 8. b) *Observationes Veneris per discum Solis an. 1761. die 6. Junii transpunctis factae Labaci*. MS. Hae observationes celeberrimorum Astronomorum, et ipsius etiam Parisinae Academiae judicio approbationem tulere.

SCHUSTERSCHIZ (*Barthol.*) Carn. Presbyter secularis, Monialium Soc. S. Ursulae Labaci Confessarius *P. Mariano* pro ejusd. Austria sacra compilanda submisit:

Relationem de Collegio, et Ecclesia etc. Sanctimonialium Societatis S. Ursulae Labaci, quae legi ibidem potest Part. III. Tom. V. pag. 178.

SCHWOBENTA (*Joseph.*) artificiosus reticulator edi fecit:

Anfangsgründe zur Strickkunst. Lab. apud Eger 1782. in 8.

SCIOPI (*Caspari.*)

Fatum Augustae Domus Austriae, seu Consilium Propheticum MS. in 4. custoditur in Bibliothec. Auerspergiana Labaci.

SCLENITSCH (*P. Joseph*) Carn. Soc. J. tesse *Thalbergio* in Epitom. Carnioliae edidit:

Ludos theatrales.

SCOPOLI (*Joan. Antonii*) Med. Doctoris, S. I. et Regiae Maj. Montanae civitatis Idriae Physici, Caesareo-Regii monetariae, et metallurgicae rei Consiliarii, Chymiae in Universitate Papiensi Professoris publici, et emeriti, Agrariae Societatis in Styria, Carnioli, Goritiae, et Gradiscae: oeconomicae Societatis Bernae: Apiariae in Lusatia, et Academiae naturam perveſtigantium amicorum Berolinensis membri, de, et in Patria nostra edita opera sunt:

a) *Flora Carnioliae exhibens plantas Carnioliae indigenas, et distributas in classes naturales etc.* Vien. typ. J. Th. Trattner 1760. in 8. maj. Iterum auctior Vien. 1771. in 8. et cum figuris Lipsiae 1772. Tomis II. in 8. cum 64 tabulis aeneis. b) *Tentamina Physico-chemico-medica de Hydrargyro Idriensi*. I. De minera Hydrargyri. II. De vitriolo Idriensi. III. De morbis fossorum Hydrar-

gyri. Vien. 1761. in 8. reimpress. Venetiis, 1771. in 8. Denuo edidit J. C. T. *Schlegel* Medicinæ Doctor Jenæ, et Lipsiæ 1771. in 8. et recensetur in physik-ökonom. Bibliothek Götting, 1772. in 8. Volum. III. pag. 279. c) *Entomologia Carniolica, insecta Carnioliae indigena exhibens.* Vien. 1763. in 8. d) *Memoria che riporto il premio sopra il quesito proposto della Cef. Reg. Societa d'Agricoltura di Gorizia, et Gradisca* 1769. Versio hujus procufæ est Viennæ 1771. in 8. e) Preis-schrift vom Dünger ext. compendiosus in *Sprengeri* Landwirthschaftskalender 1777. pag. 42-49. f) *Einleitung zur Kenntniß, und Gebrauch der Fossilien für die Studirenden.* Riga, und Mietau 1769. in 8. recensetur in Biblioth. Goetting. 1770. in 8. pag. 141. g) *Annus historiae naturalis I. Descriptiones Avium musæi proprii, earumque rariorum, quos vidit in vivario Augmi Imperatoris. et in museo Excellentiss. Comitum Francisci Anibal. Turriani.* Lipsi. 1769. in 8. In germanicum transtulit *D. Frider. Christian. Günther* Coburgicus Archiater, et Practicus Kahlæ ad Jenam. Lipsi. 1770. in 8. recensetur in Berliner Magazin. Vol. I. pag. 537. et Vol. V. pag. 551. et Biblioth. Goetting. 1770. pag. 640. ita et II. III. et IV. *Annus*, cujus recensentem habet Biblioth. Goetting Vol. II. pag. 93. h) *Principia Mineralogiae Systematicae succincte exhibentia structuram telluris etc.* Praga, 1772. in 8. maj. Carolus S. R. I. Baro, et Eques a *Meindinger* in germanicum vertit, et edidit Praga apud Wolff. Gerle in 8. maj. recensetur in Berliner Magazin VIII. Band pag. 671. i) *Differtationes ad scientiam naturalem pertinentes.* Pars I. Praga, 1772. in 8. cum plurimis figuris aeri incis. k) *Abhandlung von Kohlenbrennen*, ext. in 2. Stück des 12. Jahrgangs 1771. der ökonomischen

Gesellschaft zu Bern. S. 1 - 30. l) *Physikalisch - chemische Abhandlung von Idrianischen Quacksilber, und Vitriol.* München 1786. in 8.

SCUPULI (*P. Laurent.*) Certamen spirituale in Carniolicum translatum, quod est:

Sveta Voiska is laske Sprache v' Crainsko spraho prestavlenu skus eniga Masdnika is Gorenske Crainske strani. Lab. apud Reichardt 1747. in 8. Reimpressum et a R. D. Ant. Conti emendatius prodiit Lab. typis Egerianis.

SCUSSA (*Vincent.*) Cathedralis Ecclesiae Tergestinae Canonicus laudatur a *Valvasor* Lib. V. pag. 266. quod fuerit diligens antiquarius, et scripsit super antiquitatibus variis lingua italica.

De civitate, et territorio Tergestino MS. in 4. per columnas 233. quod Tergesti servatur.

SEGNERI (*P. Pauli*) Itali e Soc. J.

Devotus Mariae cliens, seu varia motiva, et media digne Mariam colendi. Reimpress. Lab. formis J. G. Mayr. 1724. in 12.

SEITER (*Jac. Ignat.*) Labacensis Medic. Doctoris et Physici Labacensis:

Lux septuplex astralis, id est: Triumphans Sapientum Mercurius etc. dedicata *D. Adamo a Loebenwald*, Medic. Doctori Labaci 1684. in 4. Lege in *Valvasor* Chronic. lib. VI. pag. 366.

SEMEN (*Joan. Martin.*) Carn. Presbyter curatus, et ordinarius per Quadragesimam Concionator in Herrnals ad Viennam dixit, et edidit:

Hellglanzendes, und wunderwirkendes Licht II. *Joannes von Nepomuck* eine Lob-Rede, da dessen Ehren-Fest zum erstenmal mit einer neuntägigen Andacht den Anfang ge-

nommen in der Kaiserl. Hof-Kirchen deren PP. Auguliner Barfüßler bey Maria Loreto in Wien. Wien in der Kaiserl. Reichs- und Hof-Buchdruckerey 1723. in 4.

SENGSENSCHMID (*P. Laurent.*) Labacens. e S. J. docuit primum inferiores, dein altiores litteras Graecii, et Viennae. † Labaci 1646. Edita ab eo sunt:

a) *Oratio funebris* in exequiis Rdmī, et Eminētissimi Cardinalis *Melchioris Cleselii* Episcopi Viennensis. Vien. 1630. in fol. b) *Oratio in Parasceve sancto*, quae ab amico ei clam surrepta, et Graecii publicis typis emissa fuit, teste *Valvasor* lib. VI. pag. 353. sui Chronic.

SENIZA (*Barthol. de*) vel *Soniza* Episcopus Justinopolitanus interfuit 1513 Concilio Lateranensi V. et † 1529. Huic adscribitur quidam

Tractatus adversus Haereses apud Ughelium.

SEPTIMANA *sancta*, sive Meditationes asceticae Sacerdotum in hebdomadariū manipulum redacta, et D. Sodalibus Sacerdotalis Congregationis sub protectione *S. Michaelis Archangeli Monspurgi* in superiore Carniola erectae an. 1689. in Xenium distributae. Lab. in 8. reculae in typographaeo Mayriano 1697. in 12.

SEYBOLD (*P. Jacobi*) Viennensis. e Soc. J. ad S. Jacobi Labaci Concionatoris ordinarii.

Lob- und Ehrenrede von dem büßenden Schächer, dem heil. Dismas, vor einer Hochadelichen Gesellschaft der Vereinigten gehalten in dasiger hoher Domkirche. Lab. per Joan. Georg. Heptner 1761. in 4.

SIETZENHEIM (*Adam Sebastian.* a) Provinciae Carnioliae Officialis edidit:

Neubeglanzter Zuchtspiegel der adelichen Jugend, klärlich entwerffend: wie die ädle

Jugend von ihren Wiegen-Jahren bis zur anrückenden reifen Mannbarkeit mit schönen Tugenden Seelen-Erspriesslich gezieret, auch in hold-seligen Sitten, und höfl. Gebärden Leibs - behaglich gepflanzet werden sollte. *München bey Wilhelm Schell* 1659. in 8. den HH. Landständen in den Herzogthümern Steyer, Karntnen, und Krain zugeeignet mit Kupferbildern.

SISENTHAL (*Josephi*) Nobilis Carnioli:

Applausus ad librum descriptionis Carnioliae Illmi Dni Joan. Weichardi Valvasor Carniolica, et latina lingua editus Labaci 1687. in 4. et ipsi operi in fol. insertus 1689. edito Norimbergae.

SITNICK (*Caspar*) Labacens. avunculus Rdmī D. *Thomae Chroen* Episcopi Labacens. Philosophiae moralis Viennae Professor, demum Graecii Regiminis Consiliarius typis mandavit:

a) In Augustissimi Rom. et Bohemiae Regis Divi *Maximiliani II. P. P.* etc. exoptatissimum in Patriam reditum *gratulatorium Carmen*. Vien. 1563. in 4. b) *Epicedium in obitum clariss. D. Lucae Guettenfelder Artium, et Philosophiae Doctoris*. Vien. excudebat Mich. Zimmermann 1562. in 4. c) *Epigramma ad clariss. D. Martinum Reuchalium*. Ibid. 1563. in 4. d) *Epicedion* in Illmum Cornitem Nicolaum Zriniū etc. legi potest in *Schwandneri* Tom. I. de Scriptor. rerum Hungaricar. pag. 738. editionis in fol.

SORTSCHAN (*Jacob.*) Carn. ex fano S. Martini extra Crainburgum, S. T. D. Caesareo-Regius Hermeneutices, et linguarum orientalium in Academia Labacensi, jam in Oenipontina Professor, et commilito.

Versionis Bibliorum N. T. in Carniolicum, vide *Japel* sub Lit. I.

SPENDOU (*Anton.*) Carn. Moeschnacens. AA. LL. et Phil. et S. T. D. Jum pro suprema ejusd. Laurea candidatus Theses defenderat, edi, et inter Disputationi, Emmo Cardinali S. R. I. Principi e Comitibus de *Migazzi*, Archiepiscopo Viennensi dedicatae praefentes distribuenda dedit:

S. Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi opuscula. Vien. 1763. in 8.

SPINDLER (*Magistri Christoph.*) Incltyae Provinciae Carnioliae Pastoris, et Superintendentis Evangelicorum Labaci.

Ain Christliche Leich - Predig, bey der Begrebnuß weyland des wolgebornen Herrn, Herrn *Hörwarden*, *Freyherrn zu Auersperg*, Erbkammer in Crain, und der Windischen March, Röm. Kay. May. etc. auch Fürst. Durchl. Ertzhertzogen Carls zu Oesterreich etc. Rath, und Landshauptman in Crain, Obrißten Leutenandt an den Crabatfischen und Mör-Gränitzen, sälinger Gedächtnuß, als er den 22. Tag Septembr. dieses 1775. Jahrs, in den beschehenen Thürken einfall, bey *Budaschku*, in Crabaten, von dem Erb-Faind vmbkommen, und hernach den 25. gedachts Monats Septembr. sein Leichnamb gehn Laybach gebracht, vnd in der Bürger-Spital-Kirchen daselbst, ehrlich, und christlich, mit grosser, und gemeiner Klag, und wainen, zur Erden bestättiget worden. Lab. per Joan. Manel Anno MDLXXV. in 4. dedicata viduae *D. Mariae Christinae natae Baron.* in *Spaur*, et *Vallaer*.

SPORER (*P. Christoph.*) Carn. monasterii Cellae S. Mariae Ordinis S. Benedicti in Austria Professus ejusque Monasterii Archivarius scripsit.

Accuratam Relationem originis, et factorum Monasterii Cellae S. Mariae (vulgo Klein Mariazell) quam in compendio reddit *P.*

Marianus a SS. Salvatore Part. IV. T. VIII. pag. 294. Aufriae sacrae.

SPRINZENSTEIN, et *Neuhaus* (*Franc. Mauritus L. B. de*) sub *Erasmus Pasca* codicis Professore in celeberrima Jurisconsultorum Ingolstadtensium palaestra publicae discussioni exposuit: *Faciem Imperii Romani antiquam et modernam.* Ingolstadtii typ. *Wilhelmi Ederi* 1640. in 4.

SPRUG (*P. Ottonis*) Carn. Kamnecens. Ordinis Minor. Strictioris Obfervantiae Provinciae S. Crucis Croatiae, et Carnioliae alumni Phil. et Theologiae ac SS. Canonum Lectoris, Definitoris Provinciae, Provincialisque emeriti, actualis Custodis, et Patris Provinciae:

a) *Historia insignis Indulgentiae Portuiculae.* Lab. typ. Egerianis 1766. in 8. b) *Dissertationes Dogmaticae*, de Paradiso terrestri et immortalitate hominis innocentis: de statu animae post hanc vitam, et judicio particulari. De resurrectione mortuorum, et judicio universalis. De supernaturali hominis beatitudine, inferno, Purgatorio, et Indulgentiis compendiosa methodo digestae. Ibid. 1769. in 8. c) *Dissertationes dogmaticae* de exteriori Dei cultu, Adoratione Eucharistiae, et Sacrificio, nobilissima Divini cultus specie. De inventione, et adoratione S. Crucis etc. Salisb. 1771. in 8.

SREZHNA (*Ta*) inu nasrezhna Vezhnoft v' ti frey voli tiga zhloveka, tuje: kratku premishlvanje koko Brumne dushe zel lohko te Nebessa: ta greshnek pak to nasrezhno Vezhnoft zel teshko se fasilushi. Popred popifano od *P. Joanesa Mana S. J.* v' Lashki, inu Nemshki shprahi, sdej pak k' drugimo malo u' Krainski shprahi u' druk dano, is velikem pogmirano, inu pobulshano. Lab. 1768. in 8. Num primus interpres

ipfo Auctore sapientior sibi fit visus: an ille fecundus hujus editionis promotor nescio; quia primam editionem non vidi. Inspienter semper est actum, quodcumque hoc est actum seu attentatum, nam versio oportet accurata sit interpretatio, non augmentatio, non correctio inepta Auctoris, sive potius interpretis apud gnaros, et peritos profuturo. Si Auctor displicet: et opus non probatur, non vertatur. Nota bene, et hanc versionem cum *P. Mani* Originali conferto, contentis prudenti iudicio.

STAINER (*P. Sebastian.*) e S. J. AA. LL. et Phil. Doctoris et Matheseos in Archiducali, et Academico S. J. Gymnasio Labacensis Professoris ordinarii:

Anathema Astronomico-Sciathericum Augustissimae coelorum Reginae Mariae honoribus appensum ab Illmo, ac Erudito *D. Joanne Benjamino L. B. a Erber* opponente Illmo, ac Erudito *Dno. Maximiliano Ant. L. B. a Tauffrer* Physices, et Matheseos cultoribus. Lab. formis Joan. Georgii Mayr 1716. in fol.

STAMPFER (*Joan. Frider. a*) *Baro de Walschemburg* an. 1715. in Hydria furnos ad Mercurium parandum invenit, et publicis typis divulgavit:

STATUTA *Inclytæ civitatis Tergesti* per Felices. Recordationis *D. Ferdinandi I.* Imp. etc. ultimo loco confirmata. Tergesti apud Ant. Turrinum 1625. in fol. Item Utini 1728. in fol.

STEINBERG (*Franc. de*) Carn. ab Interioris Austriae Camerae consiliis scripsit, et edidit:

a) *Gründliche Nachricht von dem in Inner-Krain gelegenen Czirknizer-See etc.* Wie nämlich in einem Jahre der An- und Ablauf in diesen See geschieht: auch jährlich in selbem gefischt, gejaget, gefäet, und eingärndtet, Heu und Streu eingebracht: wie

auch von den darauf wohnenden die Oeconomie beforget werden könne. Anno 1758. Layb. bey An. Elisab. Reichardtin Witt. in 4. cum figuris. In Gallicum versum Hagae Comitum 1761. in 8. prodit cum hoc titulo *Le Lac merveilleux ou description du Lac Czirknizen Carniole avec figur.* b) *Idmographia Metallifodinarum Hydricarum mechanica*, Ms. Augmo *Carolo VI.* Imp. transmissa, et ab aulae Caesaræ Bibliothecario *D. Pio Nicolao Gareli* in Bibliotheca aulica recondita. Hanc Idmographiam laudat *Franc. Burmann* in suo Tract. *Magnalia Dei* fol. 116. edition. Wölfenbüttel. 1730. Item *Joan. Xaver. Mayer* libro: *Das Neueste von der Zeit* Francof. et Lipsi. 1731. c) *Lutum, seu modus lutendi in Idria* eine Maschine zur Hallen-Wäscherey, vermittels welcher täglich über 50 und mehr Centner Erz seynd geschieden, und zu Gute gebracht worden. De hac machina *Steinbergius* a. 1746. Excellmo *D. Comiti a Koenigseck-Erbs* Caes. aulici Collegii Praefidenti Viennæ delineationem, et explicationem tradidit, qui eam Schemnitzii, et in aliis Hungariae fodinis introduci fecit.

STELLA (*Thom.*) Justinopolitanus Ordinis Praedicatorum (quem *Paulus III.* Episcopus Salpetanum in regno Neapolitano creavit, et postquam *Vergerius* ad Lutheri partes defecit, an. 1550. in locum apostatae *Thomae Stella* Episcopus Instinopoli fuffecit) omnibus viribus per malum *Vergerii* exemplum Capodistriae inductam haeresin eliminatum ivit. Interfuit Concilio Tridentino 1547, et 1561. usque ad finem, et Spalatri † a. 1566. Scripsit autem:

a) *Orationes varias.* b) *Tractatum de Charitate Christi.* c) *Statuta Sodalitatis Corporis Christi*, quam *Paulus III.* ipso exhortante instituit, Procuca sunt haec statuta Romae 1583. in 4.

P. STEPHANUS a S. Thoma Aquinate, Viennensis Augustinianus Excalceatus, Concionator germanicus extraordinarius Labaci, et post hac Viennae famosus, demum in Gymnasio publico Teutobrodæ in Bohemia per plurimos annos Scholarum Praefectus, cui officio etiam immortalus est an. 1759. Inter alia ingenii sui monumenta primum Labaci edidit.

Die Feder des glowürdig heil. Rechtsgelehrten Joonis in sittlichem Verstande vorgestellt vor einem hochlöbl. Collegio der H. Hrn. Rechtsgelehrten in Laybach. Lab. apud J. Georg Mayr 1726. in 4.

STERN (P. Marci Ant.) Carn. Lythopolitani Ordinis S. Dominici edidit in lingua italica:

Sertum coeleste Rosarum viginti, spirans odorem etc. quo titulo P. Ambrosius Capello illud latinitate donavit.

STERN (Petrus) Labacens. fuit Regius belli Secretarius a secretis epistolis latinis. Evulgavit:

Belagerung der Stadt Wienn jm jar, Als man zallt nach Christi geburt, tausent Fünfhundert, vnd in newvndzwaintzigsten beschehen kürztlich angezaigt. Auctor, qui obsidioni praefens aderat, ab initio reticet: in sine tamen prodit suum characterem, et nomen, dum dedicationem suam ita claudit: *Kü. Ma. zu Hungern, und Behem etc. Ertzherzogen zu Oesterreich etc. vnnsers gnedigisten herrn, Verwalter der Obristen Veldhauwbtmanschaft: Obrister Veldmarschalch, vnd ander Ir. Ma. verordnet Kriegs-Commissari, vnd Rate. Datum Wien den XII. tag Novembris Anno. MDXXIX. E. G. gehorjamber vnd williger Peter Stern von Laybach Kü. Ma. Lateinischer Kriegs-Secretari.* Idem liber Norimbergae 1530. in 4. a. Vol. IV.

ctior recusatus fuit cum hoc titulo: *Wahrhaftige Handlung Wie, vnd welcher massen der Türck die stat Ofen, vnd Wien belagert. Erstlich durch Kü. Ma. zu Hungern, und Behem etc. Kriegs-Secretari herrn Peter Stern von Labach kürztlich begriffen, vnd beschrieben. Nachvolgend durch Nicolausen Meldeman Bürger zu Nürnberg mit merer anzeigung, was von tag zu tag sich zuegetragen hat, aufs angeben deren, so von Anfang mit, und dabey gewesen sind, gemert, vnd erlengert, sampt einer Contrafactur der Stadt Wien ausgehen.*

STERSHINAR (Achatii) Carnioli, Commisarii, et Vicarii Episcopalis in Oberburg, Fundatoris Xaverianae devotionis ibidem

Xaverianische Ehr- und Gnaden-Burg. Graec. 1729. in 8. primum latine conscriptum dein in Germanico, jam in Vinducico idioma verum edidit, vid. *Per S. Francisco Xaverio* sub Lit. X.

STOERGLER (P. Petri) Carn. Lythopolitani S. J. p. t. Labaci Poeseos Magistri,

Asina Poeticum Iytaniarum Lauretanae Virgines. Lincii typ. Joan. Paltauf anno Chri. MDCXXXVI. in 8. cum figur. Dedicatum Rdmno Hilariensium Praefuli D. D. Georgio S. C. Maj. Consiliario, Procerumque superioris Austriae Deputato, cujus et liberalitate editum est. † P. Staegler 1642. asthmaeticus.

STROY (Joan.) Carn. Episcopalis primum alumnus, dein ejusd. aulae Capellanus, tum Notarius Episcopalis Officii, mox Parochus in Igg, typis mandavit:

Christliche Betrachtungen zum Unterrichte, und zum Trost für Arme, und solche Personen, die sich um ihren Lebensunterhalt hart plagen müssen, aus dem Französischen

P p

übersetzt. Lab. litteris Kleinmayrianis 1782. in 8. In Carniolicum verfum impressum apud Eger 1783. in 12.

STRUPPI (*Franc. Joh. L. B. a*) Carn. civis Labacensis filius absoluta Philosophia officinam sui parentis deferens ad Caesareas copias architectorum militarium animum adjecit, apud quos gradatim ascendendo, et ad nobilitatem Baronum, et ad numerum Equitum S. Stephani Regis, et ad Praefecturam architectorum militarium, et civilium aulae Caesareae Directionem suis meritis, et *Josephi II.* Imp. gratia primum est proventus, edidit:

Auf Herrn Tobias Grubers etc. Briefe hydrographischen, und physikalischen Inhalts aus Krain patriotische Nota. Lab. typ. Joan. Frieder. Eger 1781. in 4. Nova incidentia opus in fracta columna edi fecit, ut mediam columnam albam relinqueret, pro adversarii responsione excipienda.

SUCQVET (*P. Antoni*) Soc. Jesu

Piae considerationes ad declinandum a malo, et faciendum bonum, cum iconibus vitae aeternae pro Xenio oblatae ab alma Sodalitate B. V. M. sub titulo in coelos assumptae in Caesareo, et Academico S. J. Gymnasio Labaci Auctoritate Apostolica erectae. et ab Ordinario Loci confirmatae. Lab. 1722. in 4. reimpressae.

Sveta, inu zlo nuzna visha sveto Masho slishati skufi lete skerbnu is Nemskiga, na Krainsku spreberneinic Molitve, inu premislhuvanie. Lab. typ. Joan. Georg. Heptner 1762. in 12.

SULLAK (*P. Ezechiel*) Vindus Ordinis S. Francisci Reformatorum Concionator, et S. T. Lector emeritus, et Runae Guardia-

nus in carniolicam linguam vertit Sanctiss. Papae nostri *Pii VI.* libellum precum:

Die allerbesten Gebether, welche von Sr. päbſtlichen Heiligkeit Pius VI. erkläret, und ausgeleget worden sind. V. Lublanifkus Ign. Kleinmaierja fiskavza 1783. in 12.

SUMRECKER videtis *P. Edmundus* sub Lit. E.

SUPPAN (*Gregor.*) Carn. Radmannsdorfenf. S. T. D. Officii Episcopalis Notarius, dein Parochus Commilito

Verfionis Bibliorum N. T. in carniolicum. vid. *Japel* sub Lit. I.

SUPPAN (*Jacob.*) Ludi, et Chori Magister Kamnecensis, egregius Compositor, et Musicus composuit melodias, et modos musicos: pro theatri opera Carniolica:

Bellin, ena opera, quam composuit, et 1780. in 8. evulgavit *P. Joan. Damascenus*, ut sub Lit. I. invenies. Musicus Ms. 1782. extabit Kamnecii.

SUPPAN (*Sebastian.*) Carn. Kraxenf. Cathedralis Ecclesiae Labacensis Sacrista, et Curatus, coadjutor.

Verfionis Bibliorum N. T. in Carniolicum. vid. *Japel* sub Lit. I.

SUPPAN (*Jac. Philip.*) vid. *Fabianitsch* sub Lit. F.

SYNODUS (*Aquilejensis*) habita an. 558. ext. apud *Labb.* T. VI. pag. 497. b) *An.* 1281. sub Raymundo *Turriano* Patriarcha, in qua inter alia statutum, ut testum *Ss. Hermagorae, et Fortunati* solenniter per diaecesis celebraretur. Cui se quoque subscripsit *Bernardus* Episcopus Pedinensis.

SYNODUS (*Goritiensis*) sub Archiepiscopo I. Goritienfi D. Michael e Comitibus ab *Athem* 1774. celebrata servatur ibidem in Ms.

T A U T H E C A

S c r i n i u m XIX.

f u b

Littera T.

TAFEL *des Statuten - Buchs zu Görz* von Jahr 1492. MS. in Biblioth. D. de Hüttner Viennaese servatur.

TARTAROTTI (*P. Hieronymi*) ex adverso *P. Carolo Joseph a S. Floriano* Ordinis Minorum Observant. Reformatorum vulgata.

Dissertatio epistolarum dell' origine della Chiesa di Aquileja. Mediolani 1759. in 8. quae politiore eloquentia, et multiplici eruditione referta est, atque ab aequis Cenforibus, non partium studio, aut contentionis aestu, sed solius veritatis inquisitione accuratissime scripta praedicatur.

TATIO, sive *Tutius* (*Joan.*) Istrianus, vixit circa an. 1564. et edidit:

L' ottimo Reggimento del Magistrato Pretorio. Ita *Joecher* in *Lex. Eruditor.*

TAUFFRER (*Ant. L. B. a.*) vid. *Stainer* sub Lit. S.

TAUFFRER (*Franc. Xav.*) Carn. Abbas Sitticensis exempti, et antiquissimi Ordinis Cisterciensis imprimendum sine nomine dedit:

Kratki sapopadih Kershanshiza Navuka sa otroke, inu kmetiske ludy. Lab. typ. Egerianis 1770. in 12. saepe recusus: sed omissa in posterioribus editionibus ad calcem adjecta *methodo cum aliqua solemnitate prima vice communicandi proles*.

TAUFFRER (*P. Innocentius*) Carn. e S. J. Praefectus scholarum humaniorum in gymnasio Labacensi, in quo Theologiam mora-

lem docuit; post suppressam Societatem Jesu Archidiaconus Goritiensis per superiorem Carnioliam constitutus, tacito suo nomine evulgavit:

Compendium Ritualis Labacensis latine, Carniolice, et germanice cum assistentia moribundorum. Lab. litteris Egerianis 1772. in 12.

TAUFFRER (*Joannis*) Labacensis, nati 1584. S. T. D. praestantis, qui Labaco ad eam tradendam Argentinam est postulatus. † 1617. Ejus opera typis excusa sunt:

a) *Liber de absoluto decreto contra Joan. Pifcatorem*. 1615. in 8. b) *Affertiones Theologicae de unione duarum naturarum in Christo*. c) *Palladium Calvinianis ereptum*, quod *Casparus Loescher* cum Auctoris vita edidit an. 1638. Wittembergae in 4. Argentinenses effigiem ejus ad vivum expressam aeri incidi fecerunt, cum biographica subscriptione, et elogio, quae legi possunt in *Chiron. Valvasor*. Lib. VI. pag. 351.

TERGESTI *Statuta*. vid. *Statuta* sub Lit. S.

TERLINGO (*Josephus*) Canonicus, et Decanus Cathedralis Ecclesiae Labacensis dixit, et publicavit:

Lob - und Ehren - Rede von dem H. Joseph Nähr - Vater Christi, und der Kaiferl. Erb-Landen Univerfal Schutz - Patron, so an dessen hochfeyerlichen Ehren - Fest von den Hochlöbl. Ständen in Crain, in den neu erbauten, und dem H. Joseph dedicirten Got.

P p 2

tes - Haus bey denen PP. Augustinern Barfüßer-Ordens zu Laybach gehalten worden. MIRABILIS ANGELOS GLORIOSUS EX VIRTUTE DEL OPERIBVS. Wien gedruckt bey Johann van Ghelen in 4.

TERPIN (*Philippi*) Carn. Selzachens. S. T. Baccalauræi, et Vicarii generalis *Orthonis Friderici, et Josephi* Episcoporum Labacensium † nonagenarii 1684.

Constitutiones synodales Curatorum, et alia plura MSS. quae *Valvasor* Lib. VI. pag. 350. sui Chron. eum reliquisse testatur, et in Archivio Capituli, vel Episcopali, vel in publica ad S. Nicolai Biblioth. vel ubi ubi latebunt, ni ab hominibus, qui Manuscriptorum pretium ignorant, jam pridem distracta sint.

TERPLENJA (*Bugzeze Bratovshine brithega Smertniga*) *Christusoviga* etc. v. leju 1655. goripostavlene. Lab. sumptibus Valusi Bibliopægae, et Bibliopolæ 1740. in 32. vid. *Schkerl* sub Lit. S.

THALBERG (*Alexandri Sigism. Dolnizher de*) Labacensis, Academici Operosi.

Cithara in coelum translata Divus Ivo, ab Inclyto Collegio Juridico Labacensi in Ecclesia S. Jacobi panegyrico sermone celebratus. Anno MDCCI. Lab. ex typographæo Mayriano in 4.

THALBERG (*Joan. Georg. Dolnizher de*) Labacensis, inter Academicos Operosos Labacenses dicti: *Providus*, Academiae Romanae Arcadam, vetustissimæ Academiae Gelatorum Bononiæ, Foroliviensis etc. membri, Provincialis Carniolia. J. U. Doctoris, et Viccedominatus Carniolia. Secretarii.

a) *Allusio ad Illustriss. Dnum. D. Authorem Topographiæ Inclyti Ducatus Carniolia.*, quae ejus operi 1689. in fol. praemittitur.

b) *Allusiones gratulatoriae ad cruditissimum tractatum de morbis complicatis* D. Marci Gerbezii, cui praefigitur. Lab. 1692. in 8. Felix seculum, in quo viri docti sibi non invidabant ut figuli: sed ut amici ad invicem pro editis operibus sincere gratulabantur. c) *Panegyricum carmen eruditiss. Viro Marco Gerbezio, Academico Operoso Labacensi dicto: Intento.* Lab. 1699. in 4. d) *Friaulische Kriegsbeschreibung* aus dem Italienischen Blasi Rith di Calenberg verteutschet. Lab. in 4. e) *Epitome Chronologica continens Res Memorabiles Nobilis, et antiquissimæ Urbis Labacensis Metropolis Inclyti Ducatus Carniolia. ab orbe condito usque ad an. Chri. MDCCIV.* dedicata honoribus Nobilis, et Eruditæ Academiae Operosorum Labacensium. Lab. formis J. G. Mayr 1713. in 8.

THERESIADÉ. *Il giubilo dell' incoronazione dell' Augustissima Regina d' Ongaria, incoronata Regina di Boemia cantata a quattro voci, sequita, e rappresentata nel Palazzo Episcopale nel giorno stesso del Installazione di sua Altezza Reverendissima Monsignore Ernello Amadeo Vescovo di Lubiana* etc. ab Academia Philo-harmonicorum. Lab. 1743. in fol.

THESES et ex universa Philosophia, et Theologia et SS. Canonibus quotannis publice defendebantur, jam in Archiducali *Soc. J. Gymnasio* Labaci: jam apud *PP. Franciscanos* et Labaci, et in monte sancto prope Goritiam, et Terfacti ad Flumen, et Neostadii, et Clainicii in eorum Ecclesiis: jam apud *PP. Augustinianos conventuales* extra portam hospitalensem: jam apud *PP. Augustinianos Discalceatos* in eorum Ecclesia ad S. Josephum ad vias regias, quando studia in eorum Conventibus vigeant, et publica sua exercitia scholastica ageant, thesesque in

folio impressas tantum deferebant; quando vero librum, vel tractatum, aut Dissertationem aliquam praesentibus offerebant, cuncta suis locis, et litteris in hac Bibliotheca indicantur.

P. THOMAS *ab Udine* Ordinis Praedicator. S. T. D. et Professor circa an. 1483. reliquit post obitum MS.

Summa de Casibus Conscientiae, quam Ferrariae servari asserit *Eckhardus* de Scriptoribus Ordinis Praedicatorum,

THOMASA *Kempensarja Bukve*, v' katirih je sapopadenu to podvuzhenje, koku en sledni, bodi kakerslniga stanu ozhe, ima, inu samore po Kristusovim navuku, inu shivlenju fvoje shivlenje palati, vishat, inu rovnati, sa Kristusam v' pravi brumnoſti hodiſti. V' to Cransko okuli Lublane navadno shpraho skerbnu, inu fuestu preſtaulene Skufi dua Mashnika *Petrinarja*, inu *Fajmashtra* is gorenske Crainske ſtrani k' duhounim nuzu tim Slovenzam v' druk dane. Lab. typ. Ad. Frid. Reichhardt 1745. in 12.

THOMASINI (*Jac. Philip.*) Canonicus S. Georgii in Alga Venetiis, ab *Urbano VIII.* Episcopatum Canaee oblatum recusans, Episcopatum Aenonae in Iſtria an. 1642. suscipere debuit, ubi et † an. 1654. et plura suae eruditionis monumenta reliquit, vide licet:

a) *Inscriptiones Urbis Patavinae sacrae, et profanae*. Patavii per Sardinum 1649. et iterum 1654. in 4. quas postmodum *Jac. Salomonius* auxit, et an. 1696. Paduae edidit. b) *Territorii Patavini inscriptiones sacrae, et profanae* Patavii per Sardinum 1654. in 4. c) *Bibliothecae Venetae MSS. publicae, et privatae*. Utini per Schirattum 1650. in 4. d) *Bibliothecae*

Patavinae MSS. publicae, et privatae. Utini per eumd. 1693. in 4. e) *Annales Canonorum saecularium S. Georgii in Alga*. Ibid. 1642. in 4. f) *Parnassus Eugoneus*. g) *De tesseriſ hospitalitatis liber*. Amſtelodami 1670. in 12. ext. in *Groenovii* T. IX. Thesaur. antiquit. Graec. pag. 213. h) *Petrarcha redivivus*. Patavii apud Paul. Frambottum 1650. in 4. *Petrarchae cognomen an aspirandum sit*, ext. Responsis Liceti T. III. pag. 178. i) *Dilucidatio Manus aeneae Cecropii votum referentis*. apud *Groenov.* l. cit. T. X. pag. 657. k) *Vita Laurentii Pignorii*. Amſtelod. per Frisium 1669. in 4. quae cum *Pignorii Originibus* Patavii in *Groenov.* Thes. antiq. et hist. Italiae T. VI. P. III. reperitur. l) *Cassandrae fidelis epistolae cum ejus vita*, ext. in *Christoph. Gryphii* vitis selectis. m) *Vita Guidonis Pancirelli*, ext. in *Jac. Frid. Leichkeri* collection. vitar. n) *Vita Marci Ant. Peregrini*. o) *Gymnasium Patavinum*. Utini per Nicolaum Schirattum 1654. in 4. p) *Laurae Ceretae epistola cum ejus vita*. q) *Illustrium Virorum elogia iconibus exornata*. Patavii per Pasquardum 1630. et *Tomus II.* Ibid. 1644. in 4. r) *Titus Livius Patavinus*, seu vitae ejus descriptio. Amſtelodami per Andr. Frisium 1670. in 12. s) *Oratio de D. Hieronymi laudibus*. t) *Cenotaphium Maximi Turani*. u) *Sinodo dioecetano di Citta nuova*. v) *Historia della B. Vergine di monte Ortone*. w) *Prodromus Athenarum Patavinarum*. x) *De Donariis, et tabellis votivis veterum liber* ext. in *Groevii* Thesaur. antiquit. Roman. T. XII. pag. 737. qui liber *Thomasino* Episcopalem Insulam meruit. Putant quidam, quod a *Joanne Rhodio* hic liber sit compositus, et *Thomasino* suo sub nomine edendus commissus; at stylo *Rhodia*, qui multo elegantius *Thomasino* scripsit, minime convenit.

y) *Relatio de sudore imaginis Patavinae S. Philippi Neri* ex italico ext. in *Bolland. T. VI.* pag. 649. mense Martio. z) *Miracula B. Beatricis Atestinae* ex italico, ext. *Ibid. T. II.* pag. 602.

THOMASO *d'Aquileja.*

Della Guerra d'Attila. Ferrare per Francesco de Rossi 1568. in 4.

THULNER (*P. Joan. Bapt.*) e Soc. J.

Memorabilia Orbis, et Urbis Goritiae prout innuit *Thalberg* in Epitome.

TIBALDI (*Carol.*) Praenobil. Carn. Karstensis. et D. *Ant. Obraesa* Cirknicens. et *Joan. Paul. Koppaunig* Carn. Cranauens. Theologiae Auditores AA. LL. et Phil. Magistri creati, quando prodiit:

Series Regum Angliae. Graec. typ. Widmanstadian. 1731. in 12.

P. TOBIAS *a Nativitate B. V. Mariae* Viennens. Augustinianus Excalceatus Concionator emeritus, p. t. Prior ad S. Iosephi Labaci typis mandavit:

Lob- und Dank-Fest beyrn wirklichen Instalationsakte in Temporalibus Euer Hochfürstl. Gnaden Ernesti Amadei des H. R. R. Fürsten, und Bischofs zu Laybach Grafen von Athens etc. etc. Lab. apud Ad. Frid. Reichhardt 1743. in fol. tacito nomine.

TOMASIN (*Thom.*) Carn. Birkendorfens. AA. LL. et Phil. Doctor creatus Viennae, quando prodiit libellus:

Placita Physica de motu transpirationis. Vien. 1723. in 12.

TOMICICH (*Franc. de Paula*) S. T. D. Praefidis, et Directoris studiorum in Universitate Graecensi.

a) De fontibus Theologiae moralis. Graec. in 8. b) *Allerunterthänigste Zuneigungsschrift*

an Ihre kaiserliche königliche apostolische Majestät, welche vom Hrn. Präses, und Direktor der theologischen Fakultät in Grätz seinem Buche: *Synopsis Doctrinae in praefito ex Ecclesiastico tentamine propugnandae* im Jahre 1773. vorausgeflellet, und nun von einem seiner Freunde in das Deutsche überfetzt worden. Graec. apud Widmanstetterianos haeredes in 8. maj.

TREUER *Geführt* auf der glückseligen Reifs in die freudige Ewigkeit: oder 12 Marianische Weg, um Erhaltung einer glückseligen Sterbflund. Lab. 1713. in 8.

TROPPER (*P. Joan. Nep.*) Labacens. ex Ordine Minor. strictioris Observantiae S. Francisci Provinciae S. Crucis Croatiae Carnioliae alumni, S. T. Lectoris, et Provincialis emeriti.

Tractatus II. in quibus impedimenta Matrimonii contractum impediunt, et dirimentia explanantur. Monachii 1753. in 8. Part. II.

TROST (*Andr.*) Iconographus Provinciae Carnioliae.

Tabulas topographicas in Chronico Valvaforii aeri inculpsit; item *Iconem B. V. Mariae in Michaelstaetten*, et alias quasdam.

TROST (*Joseph.*) vid. *Gallizhizh* sub Lit. G.

TRUBER, vulgo *Truper* (*Primus*) Carn. in pago Postertiz tribus milliaribus Labaco distito an. 1508. natus, studiorum suorum humaniorum tempore pane emendicato vivebat. a. 1527. vero a *Petro Bonomi* Episcopo Tergestino inter Choraules assumtus, a. 1542. Concionator, et 1547. Canonicus est factus: vel prout ipse in epistola 1576. in Carnioliam missa se subscripsit, et biographiam suam texuit: *Canonicus Labacensis emeritus, legitime vocatus, praesentatus, et confirmatus Patrochus Locopoli, Ratschuchii, Tiberini, et*

ad S. Bartholomaei in campis: Capellanus ad S. Maximilianum Cilejæ, Slavonicus Praedicator Tergesti, et post primam persecutionem Praedicator Rothenburgi ad Tauberam, Parochus Campidunensis, et Auracensis, posthac Praedicator Statuum Incltyti Ducatus Carnioliae, et Comitatus Goritiensis, ac Rubiae, post secundam persecutionem Parochus in Lauffen, et jam p. t. in Derendingen, et Tubingae in apostasia, et haeresi † an. 1586. Edidit:

a) *Serbški Katechismus*. Tubingae, 1561. Caesari dedicatus a Primo Trubero, Steph. Konful, et Georg. Dalmatino, prima proba Cyrillici typi. b) *Hervatski Katechismus* litteris Glagoliticis. Lublini, 1580. cum *Salomonis Proverbiis* ext. Hafniae in Biblioth. Regia. c) *Novi Testament Gosp. nashiga J. Christusa*. Tubing. 1562. in 4. II. Partem *Epistolarum Pauli* emendatiore eddidit Tubing. 1582. quam cl. *Dobrowsky* vidit in Biblioth. Goetting. d) *Slavenski Katechismus*. Lab. Item. e) *Evangelio*, inu Liktovi na Nedele, inu Prasnike. f) *Psalterium, ali Davidov Psalter*, quod postmodum recufum est Zagrabiae in 8. g) *Libellus Cantionum Ecclesiasticarum* teste *Frischio*. h) *Formula Concordiae*. i) *Rituale Ecclesiae Evangelicue*. Viennae. k) *Loci communes Theologiae*. l) *Examen Melanchtonis*. m) *Postilla Lutheri (Spangenbergii potius) seu Postilla M. Luthera ad Primasha Truperja* Ordines, et Status Carnioliae in II. Partib. Tubing. 1595. in 4. prelo submitti curarunt. *Valvasor* putat omnes Libros Truberi litteris Latinis Labaci fuisse editos, cui adſtipulatur cl. *Frischius* Rector Berolinens. in suis Tentam. historiae linguae Slavon. Continuat. II. At contradicunt libri II. in Biblioth. Auguſtinianor. Excalceat. Conventus aulici Viennae nempe: sub hoc titulo litteris Glagoliticis impresso,

et hic latinis reddito. n) *Spovid, inu Sposnanje prave Kristjanske vire, kira je premozhnemu Cefaru Karlu petomu Rimskega Orsaga Ploditelju v' Spravishu va Avguſti sruzhena bila v' godishzhu* 1530. V' Tubingi, M. D. LX. IV. in 8. o) *Bramba Avguſtanske Spovedi: Apologia imenuvana virno tolmazhena is latinskoga jafika*. etc. Ibid. eod. an. et form. Ubi tamen ante an. 1575. typographia *Manlii* Labaci instructa necdum extitit. Fors *Manlius* suos priores extra Labacum impressit, et honoris gratia, vel commendationis Labaci, quo advocatus fuerat, affinxit.

TRUBERI filius *Felicianus* studuit inter alumnos Ducales Tubingae, et post secundum Patris in Carniolia reditum factus est Praedicator Evangelicus Labaci, cujus tamen progenies ad Romanae Catholicae Ecclesiae sinum rediit, et *Troper* vocari maluit.

TSCHANDECK (*Ferdin.*) Carn. Rudolphiwerdens. saluberr. Medicinae Auditor, et *Joan. Bapt. Shigan* Cropens. AA. LL. et Phil. Magistri, et Doctores Viennae creati sunt, quando distributus est liber:

Placita Physico de Sympathia, et Antipathia. Vien. apud Schwendimann 1724. in 12.

TSCHANDICK (*P. Joan.*) Carn. Weixelburgens. e Soc. J. Labaci primum Concionator, demum, cum Graecii epidemicis afflueret, ipse epidemia infectus † 1624. evulgavit:

Catechismus Petra Canifia, tuje: Christianski Nauk. 1618. in 12. Cujus cum jam nullum exemplar amplius haberi potuisset, illud nova editione excudi fecit *P. Marcus* Viennae, vid. sub Lit. M.

TSCHEBULZ (*Franc. Xaverii*) Carn. Rudolphiwerdens. Med. Doctoris,

Dissertatio de Ictero. Vien. 1785. in 8.

TSCHOCKEL (*Ant.*) Carni Presbyteri secularis, et in Academia Labacensi Logices, et Metaphysices Professoris publici, et ordinarii,

De principis identitatis. Lab. typ. Egerianis 1776. in 8.

TUNKELSTEINER (*R. D.*) Parochus Curkfeldae et Hafelbaci collector

Antiquitatum, et veterum Numerorum erutorum. Vir curiosus, et in perfectigandis antiquitatis monumentis indefessus laudatur a *Valvasorio* lib. V. Chronic. pag. 259. Dolendum, quod ejus collectiones ab imperitis ea aetate perperam distractae sint.

TUNNE (*Philip. o*) natus 1657. in Foro Julii civitate J. U. et Med. D. deinde in urbe patria. Canonicus, exinde Romae membrum Congregationis de propaganda fide, per sexennium Ferarae Auditoris munere functus a. 1702. Adriae Episcopus creatus, et ibi 1717. † Post ejus obitum fratris sui filius seqq. Mss. evulgavit:

a) *De annis Imperii M. A. Eliogabali, ac de initio imperii Alexandri Severi Dissertatio apologetica* in Part. II. addita Auctoris vita antea a *Iusto Fontanino* edita, nunc notis aucta. Item *F. Freeri* Veronenis oratio in funere Auctoris cum *Virginio Walsechio*, et *Joanne Vignolio* propter annos *Heliogabali* eruditum certamen certavit. b) *Epistola ad Glarum*, et *populum Adriensis Ecclesiae*, seu diaeeseos ext. in *Giornale* le lettorati. c) *Lettera intorno alla Generazione de vermi* reperitur in *Vallisniorti* Osservationi intorno all'ovaja scorpeta ne vermi. d) *Epistola de*

quodam phaenomeno in Eclipsi solari observato, quam *Poleni* suae observationi solaris eclipsis habitae a. 1715. Patavii inferuit. e) *Lettera sopra un Inscrizione registrata in lettere antiche nella loggia incombustibili*, quod opus in *Montsauconis* Diario italico habetur. g) *Explicatio Taurobolii antiqui*, quod in *Salengre* novo Thesaur. antiquitat. Romanar. T. III. legi potest. h) *Epistola de Romano monumento* ext. in *Diar. Montsauconis* pag. 450. i) *Monumenta veteris Antii*. k) *Dissertatio de Deo*: Belleno, et aliis Diis Aquilejensibus. l) *Dissertatio de Colonia Foro-Julienfi*. Romae per Cajetan. Zenobium 1700. in 4. Haec duo postrema opera extant etiam in *Thesaur. antiquit. et Historiar. Italiae*. Vitam ejus praeter supramemoratum *Fontanum* quoque Hieronymus Lioni conscripsit, quae in *Giornale de Letterati* habetur.

TURRIANI (*Castonius*), sive *Castonius*) Patriarcha Aquilejensis antea, quam suam Cathedram occupasset, Florentiae †, et sepultus est an. 1300. De hoc ext.

a) *Epistolae* quaedam in *P. Rubeis* T. I. c. 84. Monument. Aquilejens. b) *Ad Henricum Comitem Goritiae, et Tyrolis Affinem* suum. c) *Ad Beatricem Goritiae, et Tyrolis Comitissam* consanguineam suam. d) *Ad Contefellum Mainardum* nepotem suum.

TURRIANI, seu *de la Torre* (*Raymund.*) Mediolanens. ex Episcopo Cumano Patriarcha Aquilejensis celebravit Synodum Provincialem a. 1282. cujus

a) *Acta* in lucem protulit *P. de Rubeis* c. 79. Monum. Aquilejens. b) *Synodi Aquilejensis a Raymundo celebratae constitutiones* in fol.

U P S I L O N T H E C A

S c r i n i u m XX.

f u b

Littera U.

VALVASOR (*Joan. Waichardi a*) L. B. a Galleneck et Neudorf, Dni in Wagensberg, et Lichtenberg, Incltyti Ducatus Carnioliae inferioris Circuli Capitanei pedjtum, Regiae Anglicanae Societatis membri, † an. 1693. aetat. suae 54.

a) *Pafsions-Büchlein*. Lab. 1679. cum figuris, quas aeri incidit *Joan. Wiricz*, et *Wagensbergae* impressit. b) *Topographia Ducatus Carnioliae mordernae*, das ist: Kontrafeyt aller Städten, Märkte, Klöster etc. des Herzogtum Crains in ihrem heutigen Stande in fol. cum figuris *Wagensbergae* a. 1679. impressis, quos dein in *Chronic. suum* transtulit. c) *Topographia arcium Lambergianarum, Castellorum* etc. in Carniolia ad vivum iconizatarum cum figuris loc. cit. 1679. impressis in fol. et in 4. d) *Metamorphosis Ovidiana* cum figuris, sub quarum qualibet latina carmina subjecta leguntur. Impres. *Wagensberg*. 1680. in fol. e) *Topographia Archiducatus Carinthiae Salisburgenfis*, id est: Episcopatus Praepositurae, civitates, oppida, etc. quae Archiepiscopatus in Carinthia possidet. *Wagensberg*. 1681. in fol. g) *Theatrum mortis humanae tripartitum*. Pars I. Saltus Mortis. P. II. Varia genera Mortis. P. III. Varia tormenta damnatorum. Lab. 1681. in 4. cum figuris. h) *Charta geographica Carnioliae per Circulos*. *Wagensb*. 1684. in 4. *Chronico* post modum inserta. i) *Charta Geographica Ca-*
Vol. IV.

rinthiae aeri incisa. *Wagensb*. 1685. in fol. omisso nomine. k) *Charta geographica Croatiae*. Ibid. 1688. in fol. l) *Topographia Archiducatus Carinthiae* cum figuris. *Norimberg*. 1688. in fol. m) *Ehre des Herzogtum Crains, oder historisch-Topographische Beschreibung des Herzogt. Crains. Nürnberg, und Laybach* 1689. in fol. Vol. IV. n) *Lacus Cirknicensis rarissimi Carnioliae Cimelii potiora phaenomena* etc. ext. in *Actis Eruditor. Lipsienf.* an. 1689. mensis Decembri a pag 634 — 644.

In Mss. reliquit:

a) *Satyrischer Ovidius* in 12. cum 170. et amplius figuris delineatis. b) *Flos Physico-Mathematicus*. c) *Lumen naturae*. *Tomis VI.* in 4. nempe: T. I. *de vitro*. lib. X. T. II. *de Pasta*. lib. X. T. III. *de Colore* lib. X. T. IV. *de sympathia, et antipathia* lib. X. T. V. *de fuco*. lib. X. T. VI. *de Medicina et Chymia* lib. X. Quae opera, dolendum, quod morte praeventus publicae luci transmittere nequiverit. Dolendum tanto magis, si mala mente periere; nam si etiamnum alicubi extarent, non perluadeor, tam erudita, et multo respectu utilia opera tamdiu permitti latere sub umbris. Nihil ego de his pretiosis Mss. vidi: nihil perveftigare valui, nisi fors *Placita Physica de Sympathia et Antipathia* superius ad memoriam *D. Ferdin. Tshandek* insinuata inde fuerint extracta.

Q q

VALVASOR (*Wolfg. Franc. a*) L. B. de Wildeneck, Academicus Operosus Labacensis dum Inclutum Collegium Juridicum Labacense panegyrico applausu annuos honores recoleret, panegyryn dixit inscriptum:

Centrum universi in puncto Juris, demonstratum ex codice vitae S. Iovnis J. U. D. et Advocati ad L. Omnium. C de Testament. et in erecto sub Aemone Pergamis Odae S. Rosuliae adaram Sanctae promulgatum. Lab. typ. J. G. Mayr 1710. in 4. Odaeum hoc tempore *Josephi II.* Augmi. et Invicti Imp. demolitum est.

UDALRICUS Patriarcha Aquilejensis circa an. 1060. scripsit:

Epistolas, quarum VI. in *Petzii et Huebri.* codic. diplomatic. leguntur.

UDINE (*Joanes de*), vid. *Joan. de Udine* sub Lit I.

VEGA, vulgo *Veha* (*Georgii*) Carni, Centurionis, et Mathematicum Professoris apud secundam Caesareo-Regiae Campestris tormentariae militiae Legionem:

a) *Logarithmische, Trigometrische, und andere zum Gebrauche der Mathematik eingerichtete Tafeln, und Formeln.* Vien. apud Joan. Thom. Nobilem de Trattnern 1783. in 8. maj. b) *Vorlesungen über die Mathematik. Erster Band*, welcher die allgemeine Rechenkunst enthält. Ibid. 1782. in 8. maj. c) — — *Zweyter Band*, welcher die Geometrie, die ebene, und sphärische Trigometrie, die Anfangsgründe der praktischen Geometrie: eine Abhandlung von den krummen Linien, und die Differenzial- und Integralrechnung enthält. Ibid. 1784. in 8. maj.

VENUSTI (*Ant. Maria*) Tergeftini Medic. Doctoris:

28 *Consilia Medicinalia* in 4. postmodum Venetiis 1571. a. *Joh. Lautembachio* Phil. et Me-

dic. Doctore apud Francofordienfes aucta, edita Francofort. typ. *Wolfg. Richter* 1604. in 4. Laudo Virum integerrimum *Lautembachium*, qui operis Auctori laudem, et honorem non suffuratur, sed aperta in fronte nomen Auctoris magnanimiter ponit hac non modica gloria contentus, quod opus praeclarum, cujus exemplaria rarefcere incipiebant, quibusdam de suis additis secundis typis illius opera ad publicam promevertit lacem.

VERBEZ (*Alexander*) edidit testante *Valvasor* in *Chronic.* libr. VI. pag. 352.

Annotationes, et Axiomata Physica.

VERBEZIUS (*David*) Labacens. Medic. Doctor sequentis filius, et consulis Labacensis frater quia Lutheri dogmata professus, Carniolia exesse iussus, Augustam Vindelicorum primum, dein Spiram se contulit, ac demum Ulmae sedem fixit. Ulmenfes, qui ejus mendendi artem, peritiamque suspexerant, ejus effigiem aeri incidi fecerunt an. 1615. Edidit:

a) *De Logica* libros II. Ulmae in 4. b) *Disputationem de temperamentis.* Campoduni 1598. in 4. c) *Pro Raymundi Mindereri Medici olim Augustani disquisitione.* d) *Jatrochymica de Chalchanto ad Dodecaporii Chalcantini Petri Basselli Philosophi, et Medici Romani partem priorem Responzionem, qua simul Actii Cleti Signini Medici Disputatio de Chalchanto in Raymund. Mindererum potissimum Romae editum examinatur.* Prostat Aug. Vindelicor. apud Sebastian. Mylium Bibliopolam Anno salutis MDCCXXVI. in 4. Item Argentorati 1633. in 4. e) *Tractatus de Peste.* Campoduni 1617. in 4. f) *Exercitationum Medicarum super dispositione quadam de Peste.* Campod. typ. Christophi. Kraus 1618. in 4. h) *Homo, non homo, sive monstrum* Tubin-

genſe, ob virulentiffimam, quam ſpiravit, auram legitime diſſectum, et eviſceratum a Davide Verbezio etc. Campod. 1618. in 4. i) *Diſputationes de Peſte*. Auguſtae Vindel. 1618. in 4. Scripſit praeterea alia opufcula, quae vel edita non fuerunt, vel oculos, in-quiſitionemque meam effugerunt.

VERBEZIUS (*Joan. Bapt.*) Carn. Medic. Doctor pro ſua inauguratione edi curavit librum:

Diſputatio de natura, et uſu acidularum. Vien. 1661. in 4.

VERBEZIUS (*Joan. Stephan. de*) Carniolus ſtudit Miſniſiae, et Lipſiae ubi Philoſophiae Magiſter eſt creatus. Lipſiae, an. 1630. fuit Profeſſor Poefeos, ſed 1631. ſub praetextu itineris inevitabilis Lipſia abiit, necdum rediit, ſcripſit:

a) *Diſſertationem de arte Poetica*. b) *Panegyricum magiſteriale* carminice. c) *Initia, ſeu Epigrammatum* libr. II. cum d) *libello miſcellaneorum*. e) *Joan. Henrici Erneſti orationem de Profeſſoribus Poeticis in Academia Lipſienſi* pariter typis mandavit f) *Corpus Juris Hungarici. Tyrnaviae* 1696. in fol. Voluminib. III.

VERGERIUS (*Joan. Bapt. de*) Juſtinopolitanus tranſiit ad Lutheri partes, et *Stuttgardiae* Profeſſorem linguae Italicae egit. a. 1702. ſcripſitque:

a) *La bilanzia politica*, poſt hac in germanicum: politifcher Kompafs verſum. b) *Mercurius* triceps. c) *Diſſertationes civiles, et Mss.* plura inedita.

VERGERIUS (*Hieron. de*) Nobilis Capodiftrianus Medic. Doctor, et an. 1655. Paduae ejusd. Profeſſor publicus conſtitutus eſt, in quo munere praeclari meritus eſt nomen;

ſed an. 1678. moerore, quod improlis viveret, confectus †. Ejus opera habentur:

a) *Praelectiones in Avicenaſe libr. de Febribus*. b) *In artem medicinalem Galeni*. c) *Tractatus de Urinis*. d) *Syntaxis medicamentorum omnium, tum internorum, tum externorum* e) *Medicinae fontes*. f) *Chirurgia. et Pharmacia univerſalis*. Vid. *Papadopoli* Hiſtor. Gymnaſii Patavini.

VERGERIUS (*Petr. Paul. de*) Nobilis Juſtinopolita Paduae Logices Profeſſor publicus ubi Philoſophiae, Medicinae, et J. U. D. creatus fuit. Legatione cum *Zabarella ad Sigismundum* Imp. et ad concilium Conſtantienſe perfunctus: ſed deſuncto *Zabarella Sigismundo* adhaeſt, accuſa eo an. 1416. ad Hungariam ire perexit; demum an. 1428. † reliquit orbi:

a) *Epistolam de vita, et obitu Zabarellaſe*, cujus funeralia curabat *Muratorius*. b) *De ingenii moribus, et liberalibus ſtudiis*. c) *Hiſtoriam Principum Cararienſium*, ext. in *Muratorii* tom. XIV. ſuorum Scriptor. rerum Italicar. d) *Petrarchae vitam*, quae in *Thomaſini* Petrarcha redivivo ext. e) *De D. Hieronymo orationem* quae plerisque operibus S. Hieronymi praefigitur. In Mss. reliquit: a) *Hiſtoriam Principum Mantuanorum*, quae probabilius, meignorante, jam alicubi ext. b) *Commenturia in Timaeum, et in libros Platonis de republica*. c) Vertit primus *Arianum de geſtis Alexandri Magni* in latinum.

VERGERIUS (*Petr. Paul. de*) Junior Juſtinopolitanus, J. U. D. interfuit auctoritate Nuntii Papae ornatus Comitiiſ *Wormatienſibus*, in quibus

a) *Orationem de unione, et pace Eccleſiaſtica* peroravit, quae prelo digna viſa fuit. Non multo poſt nuptias celebravit; deſuncta vero conjuge ſtatum Civilem arripuit, et

Romam petiit ad suum fratrem *Antonium*, qui apud *Clementem VII.* plurimum valuit: quo et Papa multis in negotiis, litibusque Religionis, propter ejus singularem dexteritatem usus fuit. Cum *Luthero* quidem coram tractavit omni cum contentione, sed nihil effecit. Dein Episcopus *Modruffensis*, ac innox a. 1536. Justinopolitanus creatus est. Jam ei purpura Cardinalitatis parabatur, cum lectione librorum Neotericorum, eorumque affabili stylo seductus, ad Lutheri sectam defecerat, ac Patriam deserere, Mantuanique, Venetias, atque in Rhaetiam fugere coactus fuit, ubi apud Valtelinos Praedicationem egit. Ex Helvetia venit a. 1553. Tubingam, ubi miseram vitam vixit, et a *Duce Wittenbergico*, ceu pauper, et inops est sustentatus. Vivere desit an. 1565. in anxietate, et tortura mordentis conscientiae. Alia ejus scripta sunt: b) *I. Tomus operum adversus Papatum*. Tubingae 1563. in 4. nec secundus fecutus est. c) *De Republica Veneta*. d) *Dodeci tratelli*. Rarissimi sunt, et Anonymi prodierunt. Praeterea sub nomine *Bonino de Boninis* sunt quaedam ejus e) *Epistolae* editae. f) *Ordo, et Ratio Pontificis eligendi*. Tubingae 1556. in 4. g) *Historia di Papa Giovanni VIII. che fu femina*. h) *Della camera, et statuu della Madona, chiamata di Loreto*, quem librum ejus Patruelis *Ludovic. Vergerius* sub hac epigraphe: *De idolo Lauretano* in latinum transtulit. i) *Le otto diffessioni del Vergerio, overo trattato della superstitioni d'Italia, e delle ignoranza de Sacerdoci*, quae *Coel. Sec.* Curio publici juris fecit. k) *Concilium non modo Tridentinum, sed omne Papisticum fugiendum est*. l) *Catalogus haeticorum*. Romae 1559. conflatus, cum suis annotationibus recufus.

VERHOVITZ (*Josephi*) Carn. Labacensis Medic. Doctoris.

Differtatio de Nastologia. Vien. 1777. in 8.

s. VICTORINUS *Pictavionensis*, melius *Petovienfis* Panonius, ad Dravum fluvium, in Styria inferiore, olim in superiore Panonia Episcopus, et Martyr scripssisse legitur:

a) *Comentarium in Apocalypsin*, lege *Biblioth. SS. Patrum* edit. Lugdun. T. III. pag. 414. Scio, ait *Fabricius* in *Biblioth. latina Hamburg.* per Vid. Schilleri 1721. in 8. pag. 729. plerosque illum huic *Victorino* abjudicare: sed fieri potest, ut partim illius sit: partim alterius: sive ab aliis interpollatus; quod judicium est *Launoi* pag. 50. *Diff. de Victorino Episcopo*, Parisiis per Martini 1653. in 8. et iterum 1664. b) *Tractatus brevis de fabrica mundi* sub *Victorini* nomine evulgatus a Doctore *Caveo* in *Histor. ad calcem S. Cypriani*, edit. *Felli*, ac cum *Gretseri* de *Cruce* pag. 2463. c) *Carmena*, quae *Victorini* nomine circumferuntur antea, quam legas, vel probes, Labbeum consule. Passus est S. *Victorinus* sub *Diocletiano* 2. Novembr. an. 303. ut habet *Pagius* in *Criticis*. Scripta hujus *Gelasius* Papa eo, quod errorem *Chiliasitarum*, quem nondum ab Ecclesia damnatum *Victorinus* fovebat, inter apogrypha reponit. Correxit hunc errorem *supramemoratus Comentar. in Apocalyps.*

Vieh-Ordnung Anno 1729. und 1730. graf-firten Viehes - Umfall zum Nutzen deren Herrschaften, und Unterthanen. In Crain, und aller Orten kündigt erregnenden Seuchen, oder so genannten *Vieh-Stauppen* zu gebrauchen: Von Einer Lands-Fürfl. hohen Obrigkeit herausgegeben. *Layb. bey J. Georg Mayr einer löbl. Landtschaft in Crain Buchdrucker, und Händler* in 4.

VIDMAYR (*Joan.*) vid. *Morautscher* sub Lit. M.

VITA, et *Conversio S. Brunonis metricè concinnata*. Lab. 1717. in 8.

UMFOHREGG (*Maximil.*) vid. *Gallizhizh* sub Lit. G.

VLACH (*Joan. Aloyf.*) Carni Castuani. J. U. D.

a) De Discrimine inter feuda Imperii. et Regias donationes in Hungaria. Peflini 1790. in 8. dedicavit S. R. I. Comiti *de Zapara*. b) Abhandlung *über den Wucher* nach Grundsätzen des Natur - Staatsrecht, und politischen Wissenschaften in einer mathematischen Methode verfaßt. Peflini et Vien. 1790. in 8. maj.

VODNIK (*P. Marcellian.*) Carn. Schishkanus Ordinis Minor. Observant. S. Francisci Reformator talentum suum in Poesi Carniolica probavit sequentibus:

a) *Mila Pesni pejta P. Marku Avgushtinarju Diskalceatu sa odhodno*, kader je v' lejtu 1775. is Lublane na Dunejshl. b) *Kraynske Modrine* (Academiae) *shalwanje nad smertjo Marie Terefie premodre Zesarize etc.* Lab. typ. Egerianis in 8. maj. extat. quoque cum priore, et sequentibus c) *sadovoln Kraynz*. d) *Klek* in collectione elegantiorum litterarum Carniolicar. vid. *P. Joan. Damascen* sub Lit. I.

VOERWETZ (*Joan. Mich.*) fictum, vel asfinitatum nomen, sub quo prodiit liber sub hoc titulo:

Dem Fürstbifchofe zu Laybach abgelegtes öffentlich, und *aufrichtiges Glaubensbekenn-*

nifs Hanns Michels Vörwetz einer Landesfürstl. Hauptstadt Laybach im Herzogthum Krain Bürgers. Gradetzi 1783. in 8. Liber genuinae Catholicae populum tamen ita commovit, ut prela Carnioliae pro faciendo, et alteri praecripiendo quaeestu vix sufficerent, reimprimendo, atque unum exemplar pro 30. xr. vendendo, quod primum pretio summo pro 6. xr. submissum erat.

VOGRIN (*P. Benedictus*) Carn. Osterbergens. Augustinianus conventualis, S. T. Baccalaureus, Prior Labaci emeritus † ad SS. Trinitatis in collibus Vindicis 23. Octobr. 1712. typis mandari fecit:

8 Predigen von heil. Joannes a S. Facundo, so zu Grätz 1691. als desselben Heilig-sprechungs-Feyerlichkeit begangen wurde, bey großem Zulauf des Volks, vorgetragen worden sind. Clagenfurti apud Math. Kleinmayr 1692. in 4.

UTINO (*Joan. de*). vid. *Joan. de Udine* sub Lit. I.

UWITZ (*P. Stephan.*) Carn. Seisenburgens. Ordin. Cisterciensis in Landstrafs Professor, Rdm. D. Abbatis Secretarius, deinde Parochus, jussu Abbatis sui scripsit:

Ladstrassenfia, seu Relatio de monasterio in Landstrafs ad Fontes Marianos in Carniolia exemti Ordinis Cisterciensis ex archivio Provinciae Carnioliae *collationata cum Originalibus*, quae *P. Marianus* in suam Austruam sacram fideliter transcripsit Part. III. T. V. pag. 102. et pag. 449. Item Part. IV. T. VII. pag. 235.

W O D I L T H E C A

S c r i n i u m XXI.

f u b

Littera W.

WALDAU (*Georg.*)

Geschichte der Protestanten in Oesterreich, Steyermark, Kärnthen, und Krain. Tomis II. Onolsbaci 1784. in 8.

WALTER (*Carol. Erhardus*) Labacens. Presbyter secularis, Caesareo-Regiae Schillinganae Foundationis ad S. Petri extra muros Labacens Curatus, Agrariae Societatis in Carniola membrum Mechanicae, et Matheos studio valde addictus, sed pro Agricultoribus duntaxat scripsit:

Zwey leichte, und einfache Mittel *die Raupen* von dem Kappiskraut, und weissen Rüben zu *vertreiben*, eine Piece, ext. in *Laybacher Kundtschaftblatt* den 15. Heumonnats 1775. in 8.

WARNEFRIDUS a plerisque male: melius *Winfriidus* vocatur, quare *Paulus Diaconus* sub Lit. P.

WEBER (*Zacharias*) scripsit:

Unterricht *vom Gebrauch der Zylinder.* MS. ext. in 4. in Biblioth. Auerspergiana Labaci.

WEGLEITER (*P. Christophori*) e S. J. Labaci aliorum Professoris publici, et in Gymnasio Labacensi Decani Venerabi. s:

Ehren-Ruf auf den Hr. Verfasser der Ehre des Herzogthum Crains. Layb. 1688. in 4. quod *Valvasor* suo Chronic. in fronte inseruit.

WEIBEL (*P. Castuli*) Carni Ord. Minor. strictioris Observantiae Phil. et S. T. Lectoris, Guardiani, dein Provinciae Styriae, et Carnioliae Provincialis emeriti.

a) *Propositiones ex universa mentis, sensuum, et morum Philosophia.* Lab. litteris Egerianis 1772. in 8. b) *Dissertatio dogmatica de Confessione.* Lab. in 8.

WEINACHT (*Paulus*) Labacens. AA. LL. et Phil. ac S. T. D. postmodum Congregationis Oratorii S. Philippi Neri Viennae ad Oratorium SS. Trinitatis Praepositus, ac per Josephum II. Imp. dissoluto oratorii Congregatione in Ecclesia Monialium de Visitatione S. Francisci Salesii Confessarius imprimi curavit librum inscriptum:

Generalis temporum notio, brevissime exhibens vicissitudinem rerum humanarum a Christo nato usque ad nostram aetatem, Auctore *Ludovico Danes Casletano.* Vien. 1749. in 8.

WEINMANN (*M.*) Caleographus rudi stylo aeri incidit concernentia.

a) *Lacum Cirknicensem* in Stembergii libro. b) *Litteras Glagoliticæ, et Cyrillicæ* in Grammatica Carniolica *P. Marci*; praeterea c) *Papae Pii IV. Labacum pertranseruntis effigiem*, sicut et d) *Magni Principis Russiae Pawlovitsch, ejusque Conjugis in umbra*

effigies, quando pariter Labacum pertransierunt, et quaedam alia ejusd. momenti.

Welt-Ruf (*Heiliger gemeiner*) durch Privat - Andacht in sieben Tag - Zeiten ausgeheilt gegen den H. Joannem Nepomucenum. Lab. per J. Georg. Mayr 1706. in 8.

WERDNICK (*Ant.*) Carn. Locopolita. Medic. Doctor, Physicus Labacensis.

a) *De Medicina simplici vera*. Vien. typ. Sonneitnerianis 1779. in 8. b) *Gerhardi L. B. van-Swieten orationem de Medicina simplici, et vera*, habitam 1779. in 8.

WERLOSCHNIG a *Perenberg* (*Joan. Bapt.*) Vindi Prasbergensis, Medic. Doctoris, Physici primarii supra Anafum in Austria, mox Riedenfis in Bavaria, inter Academicos Operofos Labacenfes dicti: *Facundus*.

a) *Curationis verno-autumnalis purgationi, venae sectioni, vomitioni infipientis abusus*. Francofurti 1713. in 8. ext. in *Miscell. Naturae curiosor.* et recensetur in *Physic. oeconomicae Bibliotheca Goetting.* 1771. b) *Αντισηπτικα, seu historia pestis*, quae ab an. 1708. ad an. 1713. inclusive Transylvaniam, Hungariam, Austriam, Pragam, et Ratisbonam, aliasque conterminas Provincias, et urbes progrediendo depopulabatur, per epistolas — adumbrata. Styrae 1716. in 8. Hujus in perlanandis Welfae infirmis collega Medicus fuit *Ant. Lojck*. c) *Neu-eröffneter Wasferfchatz*. Lincii 1709. est *Dissertatio de thermis Laskoviensibus*, seu Ladislai in Bohemia. d) *Chiron Praenobili, Excellentiff. et Clariff. Authori D. Marco Gerbezio* primo suae praxeos Informatori fidiffimo cecinit. Lab. 1699. in 4. et Gerbezio suo operi praefixit. e) *Praefatio ad an. 1699.* Chronologiae medicae D. Marci Gerbezii. Lab. 1702. in 4. f) *Allusio ad symbolum* D. Marci Ger-

bezii, ut Academici Operofsi Labacensis, cum ejusd. vivae effigiei repraesentatione. Lab. 1700. in 4.

WERNEG (*Andr. Ferdin. de*) Carn. Neoforensis, et *Joan. Bresnik* Carn. a S. Cruce, et *Franc. Hirsch* Radmannsdorf. AA. LL. et Phil. Doctores in Univerfitate Viennensi formati, quando divulgatus est libellus:

Reliquiae Ethicae, Politicae, Polemicae excerptae ex Batrachomiomachia P. Jacobi Balde e S. J. Viennae typ. An. Francisciae Voigtin 1708. in 12.

WETZSTEIN, vulgo *Brus* (*Georgii*) Labacens. S. T. Baccalaurei, primum Capellani in aula Caesaris Viennae, postmodum Canonici, et Parochi Urbis Labacensis:

Pietatis victoria, das ist: Ein geistlich Comedien-oder Freuden - Spiel. Wien. 1672. in 8. Quam dedicavit D. Comiti *Ferdinando Bonavent. ab Harrach* etc. cujus Nobiliffimorum filiorum Comitum moderator in Hispaniis fuerat, et itineris Achates.

WIRIEX (*Joan.*) vide *Valvafor* sub Lit. U.

WINFRIDUS. vid. *Paulus Diaconus* sub Lit. P.

WINKLER (*Mathiae J.*) Labacensis, S. T. D. et Canonici Ecclesiae Cathedralis Secaviensis Graecii.

Dissertatio historico-critica de statu politico, et Ecclesiastico veterum Patriarcharum, et Hebraeorum in usum sacrae Hermeneutices tyronum. Graec. 1784. in 8.

WOGATHEI (*Franc. Christoph.*) Carn. Vicedominatus Carnioliae Secretarius, et Fiscalis Caesareus, inter Academicos Operofos dictus: *Congruus*, scripsit:

In Thulbergii opus intitulum: Epitome Chronologica antiquiffimae Metropolis, Urbis

Labacensis. Lab. 1713. in 8. quod ext. in ead. Epitome.

WOHINZ (*Georg.*) Carn. AA. LL. et Phil. ac J. U. Doctoris: Digestorum in Universitate Vienenſi Profeſſoris ordinarii: Aulae, ac Judiciorum Advocati nec non Episcopalis Conſiſtorii Vienneniſis Conſiliarii, p. t. Facultatis Juridicae Decani, et Rectoris Magnifici:

a) *Idea Fiſcalis*, ſeu aſſertiones de Jure Fiſci. Vien. 1675. in fol. b) *Elogium D. Ivoni* Inſclytæ Facultatis Juridicae Patrono, in Baſilica D. Stephani Proto-Martyris coram S. P. Q. Academico. Hanc orationem peroravit ejuſ filius *Georg. Ant. Hilarius* Rhetorices ſtudioſus anno DeDICationis ſaCELLI ſancti IVoniſi gloriæ, ac Venerationi Vienneſi ereCti. Vien. typ. Petri Viviani in 4. c) Fecit etiam imprimi *Novum Onomaſticon*, ſive Vocabularium Germanico-Latinum. Vien. typ. Matthæi Coſmerovii 1671. in 8. Quod ejuſ filii unigeniti Informator *Joan. Henricus Fizing a Fizingſheimb* Sereniſ. Ducis Saxoniæ, Angriæ, et Weſtphaliæ quondam a Secretis conſcripſit, et parenti *D. Georgio Wohinz* dedicavit ſcripſit, et evulgavit:

Unerhörte Niederlag, ſo die Spieler zu Glückſadt unter dem Commando des Generaliſterns erlitten. Vien. apud Suſan. Coſmerovin 1683. in 8. Dedic. Rdmo *D. Franc. Joſeph Garzaroll de Garzarollſtoffen*. S. T. D. Abbat in Chanad. Conſiliario Paſſavieniſi, et Vicecancel. nec non Decano Stockeraugiæ etc.

WOHINITZ (*Georg. Ant.*) Carn. Presbyter ſecularis S. T. D.

WORENZ (*Gregor.*) vid. *P. Xaverius* ſub Lit. X.

WÜTZENSTEIN (*Franc. L. B. a*) Carn. Tribunus militum Provinciae Carnioliae, *militantis Societatis* membrum, dictus: *Armatus* in germanicum vertit:

a) *Schickſal der lieben Bellimire, und Corilanders*, aus dem italieniſchen Ferrantio Pallavicino verteutſchet, und vertheilt in 5 Bücher. Nürnberg 1671. in 12. b) *Vulcani Liebes-Garn*, verteutſchet aus ebenſelb. Nürnberg 1671. in 12. Poſt mortem II. Mss. reliquit, quae edi curavit Frater ejuſ.

WÜTZENSTEIN (*Joan. Bapt. de*) Provincialis Carnioliae, Militiae Provinciae Capitaneus, *militantis Societatis* membrum, dictus: *Magnanimus*.

a) *La muta loquace*, das iſt: die StumRedende. Norimbergae 1687. in 12. b) *La perfecta maritata*, daſs iſt die vollkommen vermählte. Ib. eod. an. et form. Hi duo produnt memoriam exiſtentis hocce tempore in Carniolia cujuſdam *Societatis militaris*. Edidit quoque alius ab hiſ duobus, forte eorum parens.

WÜTZENSTEIN Medicinae Doctor

Forma vera totius Medicinae Anno 1588.

WUNDER (*P. Mag. Bonaventurae*) Carinthi Ordin. Eremitar. Magni S. P. Auguſtini Conventualium Labaci Prioris, et poſthac Provincialis emeriti:

Synopſis aſſectico-moralis-hiſtorica de vitae Religioſae ſtatu, ortu, progreſſu, et diſciplina ex variis Auctoriſ congeſta, et digeſta. Lab 1770. in 8.

X I T H E C A

Scriniium XXII.

f u b

Littera X.

XAVERIO (*Per S. Francisco*) *na strashe Gorniga Gradu Fare Catholic Kershanskiga Vu-ka Peissme pogmirane, inu na svitoblo dane.* V'Nemshkim. Gradu 1729. in 8. Editio II. Primam necdum vidi,

P. XAVERIUS *a S. Ignatio* Carn. in seculo vocatus *Gregor. Worenz*, Augustinianus Disalceatus in conscribendis pro bono Patriae libris in carniolico idiomate praefertim indefessus, et plus nimio diligens, conscripsit, et in Mss. in Bibliotheca conventus Labacensis ad S. Iosephi ad vias regias reliquit:

a) *Nove besedne bugve, ali usehzhikerneh besedy*, hoc est: Dictionarium latino-Carniolicum, in quo adiecit: si fortassis errores InVenias LeCtor, taLes eMendabls. Ex quo nonnemo colligit, hoc ipso anno opus, quod in 4. compactum est, perfectum fuisse. b) *Zelu Svetu Pismu, novega, inustariga Testamenta.* Hoc est: Univerfa Biblia novi, et antiqui Testamenti in VI. Voluminib. in 4. *Sic vos, non vobis nidificatis aves!*

Y P S I L O N T H E C A

Scriniium XXIII.

f u b

Littera Y.

V a c a t.

Z I T O T H E C A

Scrinium XXIV.

f u b

Littera. Z.

ZALLHEIM (*Carolus de*) Vienenſis, perpetuus Secretarius apud Caefareo-Regiam oeconomica Societatem Viennae: Agrariae Societatis in Carniola, Apatiforum, ſeu Innominatorum Florentiae, Scientiarum Roboreti etc. membrum ſcripfit:

a) Beantwortungſchrift über die Frage: welche die beſten Nebenarbeiten ſind, für die Landleute, ext. inter opera Agrariae Societatis. Lab. 1779. in 4. maj. b) *Von den Induſtrialgewerben*, welche ſich mit der Landwirthſchaft am beſten vertragen, zumal in Krain. Vien. 1775. in 8.

ZANCHY (*Jof. S. R. I. E. de*) e Soc. J. S. T. D. et Profeſſor, ſublata Societate J. Canonici Goritienſis in lucem publicam miſit libros:

a) *Philophia mentis, et ſenſuum*. Vien. 1750. in Tomis III. in 4. b) *Tractatus Theologiae de gratia* tomo uno, et altero. c) *Tract. de Virtutibus*. Ibid.

ZANCHY (*Joan. Chryſoſtom.*) Carn. de Carſto,

a) *Panegyricus ad Carolum V.* Venet. 1560. in 4. b) *De Oroborum, ſive Cenomanorum origine* liber.

ZANNOLLO (*Jac. Ant.*) S. T. D. Protonotarius Apoſtolicus, per S. R. I. et haeredi-

tarias Provincias Domui Auſtriacae ſubjectas Paenitentiaris Apoſtolicus, Parochus in Leopoldina ad Vienam dixit, et typ. evulgavit:

a) *Blumenreicher Luſtgarten*, das Herzogthum Crain. Vien. Impenſis Joan. Schoenwetter 1709. in 4. b) *Hoherwachſener Ceder-Baur*: der glorwürdige des Herzogthum Steyer erwählter Land- und Schutz-Patron H. Aegidius, eine Nationspredig. Vien. apud Joſ. Ant. Streibig 1709. in 4. c) *Septem Luminaria poſita ſupra candelabrum*. Lob-Predig von 7 heiligen Patronen des Herzogthum Crain, Achatii, Hermagorae, etc. Vien. apud Chriſtoph. Lercher, Bibliopegam, 1710. in 4.

ZANON (*Ant.*) Udinenſis plura ſcripſit, inter quae ſingularis eſt:

a) *Hiſtoria commercii Aquilejenſis*. b) *De Marca Aquilejenſi, et Numis etc.* lectu digniſſima. c) *Della utilita morale, economica, e politica* delle Academie di Agricoltura. Arti, et commercio. Opera poſtuma di Antonio Zanon Cittadino, ed Academico d'Udine tomo octavo. In Udine 1771. in 8. quem octavum tomum recenſet *Biblioth. Goetting.* a. 1774. in Volumine V. pag. 504. Priores tomos, qui ab

an. 1763. usque ad 1747. Venet. prodierunt, nondum cognovi. † mense Decembri 1770.

ZANUTTI (*Joan. Stephan.*) Carn. Phil. et Medicinæ Doctoris, ejusd. in Universitate Vieniensi Professoris publici, et ordinarii, S. C. Regiæque, ac Catholicæ Maj. uti et Augmæ Imperatricis *Magdalenæ* viduæ aularum Medici actualis, Illmorum Inferioris Austriæ Provincialium Statuum Proto-Medici electi, nec non Inclytæ Facultatis Medicæ p. t. Decani spectabilis delata S. P. Q. Academico oratio, quam sic inscripsit :

a) *Gloriosus de morte triumphus in Divis Martyribus Cosma, et Damiano*, quam peroravit *D. Wolsfg. Engelbertus Hortmon* Nobilis Carniolus Labacens. saluberrimæ Medicinæ in tertium an. Auditor. Vien. typ. Ignat. Dominic. Voigt 1713. in fol. b) *Divi Medici Cosmas, et Damianus vitæ conditione, mortis acerbitate, dignitate miraculorum, Christo Servatori simillimi, perorante D. Franc. Josepho Zheppel* AA. LL. et Phil. Doctore, et saluberrimæ Medicinæ studiose Viennæ.

ZARA (*Antonii*) Aquilejens. primum Præpositi, jam Episcopi Petinensis in Istria,

a) *Anatomia ingeniorum, et scientiarum sectionibus VI. comprehensa*. Venet. 1615. in 4. Dedicata Sereniss. Principi *Ferdinando* Archiduci Austriæ, Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ, et Carnioliæ: Duci Habsburgi, Tyrolis, et Goritiæ Comiti Augusto. b) *De bello Veneto cum Ferdinando Augusto* scripsit: *Historia degli Vscchi di Minucio Minuci Arcivescovo di Zara, coi progressi di quella gente, e continuata da Paolo Sarpio* sine all' anno 1616. quo anno, et sequenti 1617. Venetiis est edita.

ZAROSTI, sive *Zarotus (Caesar)* Med. Doctor Justinopoli bonus Poeta edidit, quæ cecinit :

a) *Elegias*. b) *Epigrammatum medicæ, aut philosophicæ considerationis enarrationem*, seu de medica Martialis tractatione tractatum. Venet. 1657. in 4.

s. ZENO Episcopus Aemonensis, tum Veronensis sub *Galiano* Imp. martyrio affectus, ut meminit *Martyrologium Romanum* 12. Aprilis. Sub ejus nomine edita circumferuntur :

Sermones varii. Venet. 1508. et posthac emendatus Veronæ 1586. Horum non paucos ex *Basilio, Hilario*. et aliis posterioribus Auctoribus transcriptos esse notarunt *Sixtus Senensis, Molanus, Bellarminus* etc. Præter hos poterit et *Baronius* in notis ad *Martyrolog.* consuli. Recensuerunt, ac dissertationibus, perpetuisque Anotationibus illos illustrarunt *Petrus, et Hieronymus Ballerini* fratres. Veronæ 1739. in 4. maj. Recusum fuit hoc ipsum Volumen Aug. Viudelicor. 1758. in 4. maj.

ZERER (*P. Jordan.*) Labacens. Ordinis S. Francisci Reformator. Minor. Frict. Observantia Concionator, et Lector, atque suo tempore Guardianus Labacensis, Commilito, *Verfionis N. T. in carniolicum*. videlicet *Japel* sub Lit. I.

ZERGOLL (*P. Andr.*) Carn. ex oppido S. Crucis e Soc. J. Labaci Professor Philosophiæ: Graecii Matheos, et S. Scripturæ: Viennæ Theologiæ Moralis: Millestadii in Carinthia Superioris munere functus, et defunctus a. 1645. edidit :

Theoremata Chronologica de anno ortus, et mortis D. N. J. C. et demonstrat Christum
R r 2

natum anno XL. Juliano sub consulatu *D. Lelii* et *C. Antistii*: mortuum autem anno Juliano LXXIV. anno Dionysiano XXIX. *C. Rubellio*, et *C. Fusio Coss.* Vien. typ. Mathiae Formicae 1625.

ZHANDICK. vid. *Tshandick* sub Kit. T.

ZHEBULZ. quaere *Tschebulz* sub Lit. T.

ZHEPPEL (*Franc. Josef.*) Carn. AA. LL. et Phil. Magister. vide superius *Zonutti*.

Zhusvaj te Dushe, kateri njo budi k'enimo brumnimo shiulejno. Lab. sine anno. Editio quam ego habeo, prodiit litteris Heptnerianis in 12.

ZOES de Edelstein (*Carolus L. B. a.*) Carn. ex Archiducali Nobilium Collegio imprimi fecit, et sub suo publico tentamine, pone suas theses, et Problemata ex variis Matheleos partibus expositas distribuendum commisit libellum:

Gründliche Anweisung zum Gebrauch, und Nutzen des Proportionalcirculs aus der mathematischen Werkshule des Herrn *Nicolaus Bion*. Graecii apud *Widmanstadianos* haeredes in 8, sine anno.

C O R O N I S.

Gaudet ad finem perducto opere operarius: peracta vindemia vinitor jubilat: agricola exultat collecta messe; gestirem et ego non mediocri voluptate, si votorum omnium metam hoc meo tentamine attigissem: si hoc conamine omne punctum tulissem. Hoc vereor; neque mea culpa. Exornassem ego hanc Bibliothecam patriam undequaque perfectam ea voluptate, qua eam, utut per memetipsum licuit, sub hac parva mole conquisitis undique libris instruxi. Dolens fateor, et lugens doleo, quod potestas me defecerit, non voluntas, perfectius quid praestandi. Gaudebo tamen, quodumcumque tempore intellexero, cui, siue Erudito, siue rudi ex amore in Patriam eum animum obvenisse, officium meum perfectius praestitisse, measque neglectas partes explevisse omnes. Hoc meum solatium: hoc operae, operisque mei pretium sit! Facesse hinc cogitatio alia! nec me terreat ultra *Cicero L. 1. de fine bon. et mal. c. 2.* Mihi iniquis nulli satis eruditi videntur, quibus nostra ignota sunt, postquam hanc de Patria nostra notitiam, et eruditionem dedi.

A P P E N D I X S E C U N D A

CONTINUATIONEM ADPARATUS LITTERARII SISTENS, QUI AD INSTRUC-
TIONEM ET ILLUSTRATIONEM SEQUENTIUM VOLUMINUM HUIUS CATA-

LOCI ADHIBITUS FOIL.

MARKA OD SV. [ANTONA] PADOVANSKEGA,
PROFESA REDA
BOSONOGIH AVGUŠTINCEV EREMITOV,

205

BIBLIOTEKA KRANJSKE,

v kateri se nahajajo
pisatelji,
ki so ali sami prvič uzrli luč na Kranjskem ali pa njih dela
ali pa so sicer na ali o Kranjskem pisali,
razvrščeni po abecednem redu oziroma
v obliki biblioteke
po tokih abecede za zajetje tako zgodovinskih
kakor kritičnih in kronoloških podatkov in znanja o njih.

Z zbiranjem vznikne Novi.

206

*Sodim, da nima to, kakšen je bil pisec po značaju,
nič opraviiti s spoznavanjem bistva,
vendar velja nadvse upravičeno za dobrega tisti,
katerega pisanje je posvečeno človeškemu rodu
in prihodnosti.*

sv. o. Avguštin, VI. zvezek,
knjiga *O koristnosti verovanja*, 5. poglavje

UVOD

207

Ime biblioteka je izpeljano iz *βιβλος* (knjiga) in *θήκη* (omara) in prav nič ne dvomim, da to vedo že mnogi, ne da bi jih jaz podučil. Mislim, da večini opominjanje ni potrebno. Kljub temu bom razložil poimenovanja in razne koristne rabe tega imena. Zato so začeli klicati sobo samo, kjer so bile spravljene knjige, biblioteka; prav tako tudi zbirko knjig ali pisateljev. Kdo od izobraženih še ne ve, da sta potem Diodor Sicilski svoji *Zgodovini* in konstantinopelski patriarh Fotij svojemu *Izvečku iz raznih spisov starih* nadela ime *Biblioteka*?

Hočeš še druga sprejetja tega izraza? Pri srednjeveških piscih pomeni toliko kot zbirka knjig stare in nove zaveze, kakor beremo v *Mavrinski kroniki*, I. knj., str. 360: »Popravlil je vso to *Biblioteko* od Geneze do zadnjega Pavlovega pisma.« Tudi Ado Viennski piše: »Evzebij iz Cezareje v Palestini, veliki poznavalec *Svetega pisma* in skupaj z mučencem Pamfilom tudi nadvse marljivi preiskovalec božje *Biblioteke*.« To sprejetje potrjuje naslednje besedilo iz arhiva sv. Mavra na Loari: »Dar pa potrjuje *Biblioteka* stare in nove zaveze.« Ta sprejem pomena pojma je zelo udomačen in običajen tudi, kadar je uporabljen za takšne knjige, v katerih so našteje in pregledane druge knjige, npr. *Rabinska biblioteka*, *Biblioteka razuma*, *Avguštinska biblioteka*, *Splošna nemška biblioteka* itd.

Kateri vrsti pripada pričujoča *Biblioteka Kranjske*, je razvidno iz povedanega, namreč: to je knjiga, v kateri so predstavljeni pisci naše

domovine in njihove tiskane knjige in rokopisi. Pisci domovine, pravim, ki, kakor je očitno in dobro znano, nekoč ni bila obkrožena s tesnimi mejami kakor dandanes. Pisci, ki so ali sami ali pa po plodovih svoje nadarjenosti uzrli luč na Kranjskem ali v krajih ob kranjskih mejah, ali pa se neizdani skrivajo v rokopisih kje v domovini. Priznam, da so bili to isto že pred mano na nek način poskusili pisatelji naše pre-slavne domovine: Valvasor, Thalberg idr. Zakaj jim pri sestavljanju kataloga naših učenjakov ne bi tesno sledil? Kaj bi še razlagal? Če si nekdo lasti ime zgodovinarja ali geografa, naj se ukvarja z dejanji sosednih narodov zaradi njihovega občevanja, jezika in medsebojne zveze in podobnega. Podobno ravnam tudi sam: v to biblioteko sprejemam Korošce, Slovence, Furlane, Istrane idr., bližnje pisce vse do obal Jadranskega morja. Pa vendar ne s tako na široko raztegnjenimi mejami, da bi hotel privedi v svoje svetišče pisatelje Notranje Avstrije – kakor češke biblioteke med svoje postavljajo ne le Čehe, ampak tudi Moravce in Šlezijce, in to po drugi strani še v velikanskem številu, ali kakor *Biblioteka Struvia* in Buderja mešano ponuja z radodarno roko iz povsem neznanega razloga veliko število Avstrijcev, Madžarov, Bavarcev, Čehov itd., da bi človek verjel, da gre za splošno biblioteko – vsekakor pa Štajerce, Korošce in vse Kranjce.

208

Zaradi tega naj resnično nihče ne pričakuje popolne, od začetka pa vse do teh naših časov izpeljane biblioteke kranjskih piscev. Izpolnitev tega presega moč in življenjsko dobo enega in samega navadnega človeka. Če nihče drug, to posebno jaz zanesljivo vem. Če je kdo kakor jaz, ki nisem nikoli nobenega zapustil v podobnem prizadevanju za slavo in korist domovine, nikoli nisem bil odrekel pomoči. Da, mnogim sem bil brez zavisti tako avtor kakor pomočnik v njihovi stvari. Pri ustvarjanju pričujočega dela je bilo mogoče najti prav malo prijaznih pomočnikov. Nasprotno, brez notranje krivde sem se soočil z več nasprotniki in preprekami. Ne da bi me ti ovirali, sem toliko drznejši, kolikor je pristajalo hrabrim možem, šel naprej. In ko mi je bilo prišlo delo kakšnega od kranjskih učenjakov v neredkih primerih slučajno v roke ali pred oči ali ko sem v drugih knjigah bral, da so nekoga hvalili, sem jih začel zbirati in položil temelje tej biblioteki. Več let sem se vse do tega dne posvečal temu zbiranju z vztrajno marljivostjo in preiskovanjem. Ljubljanska in dunajska knjižnica naših samostanov in posebno slednje sedanji bibliotekar, častiti oče Johann Peter (katerega spomin toliko bolj hvaležno negujem, ker ni bil iz naše dežele, vendar

se je pri mojem podvigu vedno kazal tako odločnejši kakor bolj pripravljen od rojakov), so najbolj pomagali, ponudili največ pisateljev. Toda čeprav sem jih s svojo karseda predano marljivostjo zbral kar največ, ne zanikam, da se jih je večje število kljub temu izmaknilo mojemu preiskovanju. Zaradi tega se tudi zanašam na dobrohotnost kogar koli, ki bo mogoče v tej biblioteki zaman iskal pisce večjega imena ali vrednejšega razreda, da ne bo s slabim namenom odklanjal, temveč bo dobre volje prizanesljiv do moje nezmožnosti. Tem, ki bi se tako pritoževali, odgovarjam. Moj namen je bil gotovo ta in je tako vodil moj duh: čakati na čas, ko bom imel vse zbrane. Toda z ureditvijo sem se rešil prijateljev in nekih zelo gorečih, zunaj domovine živečih domoljubov, ki so me vztrajno silili, naj te svoje zbirke znova nespametno ne odložim, marveč naj za povzdignjenje okrasa domovine, imena učenjakov in koristi končno izide.

Poskus tega javno pokažem, potem ko sem ugotovil, kolikšna je vrednost dela, ki je poskusilo to, kar sem že davno stokrat, tisočkrat prevzet od skrbi za domovino želel: da bo kdo drug iz ljubezni do domovine in zaradi slovesa svojega imena to storil bolj popolno, ali da bo, ker sedaj moje obljube še niso izpolnjene, nekoč v prihodnosti na že odprti poti z olajšanim delom dopolnil manjkajoče. Sam sem hotel brez pomoči prednikov zapustiti snov za oporo in polje za pisanje tistim, v katerih prebiva ogenj pridobivanja zaslug za domovino in duh in tudi čut dolžnosti. Z najiskrenejšim duhom jim razkrivam nagibe, ki so me pripravili k temu raziskovanju, da se bodo živahneje lotili drznega podviga.

Želim, da ta biblioteka spodkoplje tisti očitek, s katerim Kranjce obkladajo neki drugi prevzetni narodi pri svojih izobrazencih in tudi neki njihovi misleci v svojih spisih, češ da ni naša domovina ustvarila nobenih ali zelo redke učenjake, bodisi da manjka talentov bodisi pridnosti in mecenstva bodisi, kar je eno in isto, zaradi nesposobnosti, siromaštva ali strahu pred pisanjem. S temi listi hočem, pravim, iztrgati pozabi spomin na pisce dežele ali častilce domačega jezika, katerih dela je že težko dobiti. Hočem poskrbeti tako za naše kakor za domovino, da se bo slava domovine ohranila v pisateljih, ki si jih je rodila in napolnila. Rad bi, da bi tudi sinove in vnuke in vse naše potomce, potem ko bodo videli in brali, kar so naši predniki z velikim trudom razmislili in napravili z nemajhnimi izdatki za javno dobro, spodbudilo k vsaj podobnim, če ne večjim dejanjem za proslavitev in

povečanje domovine. Tistim, ki jih združujejo rod, sorodstvo, prijateljstvo, rojakom, meščanom, državljanom, tovarišem, hočem ponuditi nekakšno stalno duhovno tolažbo in dar, medtem ko manj številnim brate in sestre, sorodnike, domače, ki so tako z njimi v rodu ali so profesii v istem svetem redu. V eni knjižici razgrinjam javno veliko knjig njih, ki so pri nas doma najbolj povzdignili znanosti, lepe umetnosti in, kar je glavno, pravo vero, pobožnost in poštenost nravi, ki jih bodo lahko, ko se jim bo zahotelo, če ne v izvorniku, brali med učenjaki Kranjske in vsaj njihova imena in zasluge v državi literature in politike ali cerkve prenesli iz roda v rod. Prijatelju je vsekakor vedno zelo prijetno, ko nek zapis v njem prebudi spomin na njegovega prijatelja. Kaj pa znanost? Njena slava je večna. In avtorji živijo po smrti še bolj v svojih delih in jih še bolj častijo kakor takrat, ko so živeli med smrtniki. Ali ni sramotno živeti v domovini in domovine ne poznati? Hočem, da se jih več bolj zavzame za to, da ali sami okrepijo število piscev z učenimi spisi ali pa tiste, ki slovijo po znanju in učenosti, vsaj podprejo z zaščito, vplivom, pomočjo.

Hočem, da bodo dela domačih pisateljev, ki postajajo redkejša in so ponovno odkrita, če komu pridejo v roke, hranili z večjo skrbjo kakor doslej in da bodo dvomljivcem vzbujala zanesljivo zaupanje. Končno hočem in nameravam s tem prizadevanjem, da bo jasno tako tujcem kakor tudi rojakom, kako opisujejo naši pisci različnosti snovi in tém in kako hitro napredujejo v znanju zgodovine, v literaturi, veščini topografije, javnem knjigotrštvu, religiji, genealogiji, politiki itd. Hotel sem – naporu mojega duha pride na misel nekdo, ki pravi: hotel sem, da bi s temi knjigami opremil svojo biblioteko vsak domoljub. Oprostite mi! Tudi če si tega ne bi želel, predobro vem, da je bibliomanija slabost večine izobražencev ali prej tistih od njih, ki želijo v tej dobi veljati za izobražene in učene, ker imajo v lasti veliko število knjig. Tisti, ki boleha za slabostjo takšne vrste, skuša svojo srečo in tolažbo in slavo doseči zlasti s samim posedovanjem mnogoštevilnega obilja knjig, ne zato, da bi jih uporabljal, temveč zato, da bi jih imel, da bi vdano služile samo okrasu sobe in zbujanju vtisa učenosti. Ljubezem do knjig se izrodi v manijo, če je ne vodita previdnost in duh znanosti. Posedovanje knjig se mora obrniti k dobremu: ali ko zna kdo sam uporabljati knjige in jih ceniti ali ko jih ima tudi za druge, da vdano služijo skupni koristi. Nezlomamerno lahko torej ugotovimo: če neka knjižnica ni postavljena nečemu v prid, ker se večji del mnogo-

številne zbirke knjig le neznatno uporabljaja, seveda nima nobene vrednosti. In tisti, ki tako brez poskušnje, brez spoštovanja, brez koristi zbira knjige, nezgrešljivo kaže znamenje, v katerem je mogoče spoznati majhnost njegovega duha. Ta manija je toliko večja, če zbirajo takšne knjige, ki niso niti popolnoma ali same po sebi niti razmeroma koristne, jih hvalijo kot redkosti in kuriozitet in izpostavljajo občudovanju, jih pa nihče, ki je razumen in moder, ne bere ali ne hrepeni po tem, da bi jih bral. Knjigotržci in starinarji ukanijo podobne strastneže s previsoko ceno. Kdor želi iz svoje knjižnice pridobivati, mora upoštevati mnogo ozirov, posebno naj pazi na posamezne knjige, katerih se ne najde povsod in ki so namenjene njegovemu uživanju.

Sedaj se vračam, od koder me je odvedla ta graja in bibliomanija. Hotel sem deliti pisce po raznolikosti vsebin, toda ker jih razvrščam po tem redu že v svoji *Enciklopediji znanosti in umetnosti*, sem jih hotel tukaj raje predstaviti na ta način bolj preprosto, po abecednem redu, ki je od vseh najbolj ugoden, da ne bi bil nobenemu povečal ugleda, nobenemu ne bil odvzel vrednosti. Hotel sem se bil izogniti sodbi, o kateri si oblikujejo kakor o okusu – oboje s težavo – mnenje predvsem trmasti branilci svojih plodov, ki mislijo, da je vse, kar pride iz njihove glave ali izpod njihove roke, Palada, da pa ne more iz koga drugega priti nič drugega kakor velike uharice. Ko se vendar neredko zgodi ravno nasprotno, da je plod koga drugega potomstvo Palade, njihov pa zarod, mladič velike uharice, v katerem so si tako zelo všeč. Prostakom tudi tisto, kar skuhamo med vojaško drhaljo, čisto diši, sicer pa razmetavajo slasten in izbran posladek s knežje mize. Ust plemenitih ljudi je groza močnejše in nasitne gostije neotesancev. »Kajti tisti, ki so po mesu, mislijo na to, kar je meseno, tisti pa, ki so po Duhu, mislijo na to, kar je duhovno,« (Rim 8,5) piše sv. Pavel. Tako imajo boljši avtorji, kakor zahteva človeška usoda, neredko zagovornike in sovražne grajavce svojega genija in ust brez sodbe na podlagi razločevanja in pravih dokazov. Različno različnim pomaga. Vsakogar vleče lastno nagnjenje, tako k dejanjem kakor tudi k pisanju, tako k odobravanju kakor k zavračanju, vendar iz tega nujno sledi, da ni mogoče pripraviti primerne jedi, ki bo nahranila vsakogar.

To zadostuje! To sem poskusil doseči, niti za trenutek se nisem nagibal k temu, da bi se česa polastil ali se pred kom odlikoval. Kaj je sedaj še ostalo nepreiskano? Po meni bo kdo drug to isto pozneje, vendar popolneje dovršil. Bog bo podprl njegove napore. Meni zadošča,

KRITIČNI PREVOD BIBLIOTEKE KRANJSKE

da sem bil prvi naštel pisatelje Kranjske, ki sem jih bil zmožen zbrati. Zadošča, meni bo dovolj in preveč, če bo tudi ta moj poskus požel delno odobravanje pri tujcih, kakor taka dela drugih narodov dosežejo odobravanje pri nas. Povedal sem.

OMARA A

I. tok pod črko A

O. Abraham od sv. Klare iz plemenitega švabskega rodu Megerle, 211 L bosonogi avguštinec, zelo sloveč dvorni pridigar pod nadvse slavnima cesarjema Leopoldom I. in Jožefom I., znan po nadarjenosti, delavnosti in prav tako po raznolikosti in številu spisov, katerega duhovito strogost mnogi občudujejo še danes, kakor so ga za njegovega življenja visoko povzdigovali njegovi poslušalci. In sam znameniti Wolff je dan pred svojo smrtjo – preveri *Periodično kronološko delo* gospoda Weckherlina, I. zv., št. 2, Frankfurt in Leipzig 1779, izdano v osmerki – več najboljšim filozofom priznal, »da je bil oče Abraham vse filozofe presegal toliko, kolikor so bila njegova raziskovanja in spoznanja bolj dovršena in kompleksnejša v primerjavi z njihovimi. Zato je bil večji tudi med nami.« V čast znamenitega kranjskega naroda je v dvorni cerkvi očetov bosonogih avguštincev na Dunaju imel slavnostni govor, ki je bil tedaj natisnjen na stroške kranjskega naroda na Dunaju z obstojnimi tiski pod tem naslovom:

Pošteni govor za hvalevredni kranjski narod na Dunaju v počastitev njegovih svetih zaščitnikov Mohorja, Fortunata, Ahaca itd. Dunaj pri Joh. Georgu Schleglu 1705, v četrkerki.

Ahačič (Janez Andrej), Ljubljčan. Ko je postal doktor svobodnih 211 D umetnosti in filozofije pri sv. Štefanu na Dunaju, so bili med prisotne razdeljeni:

Polemično-moralni oziri glede vojskovanja. Dunaj s tiski Ignatia Voigta 1711, v dvanajsterki.

Akti in dekreti pistojske diecezanske sinode l. 1786 s predgovorom v obrambo knjige. Dva dela. Pri knjigotržcu Henriku Kornu. V Ljubljani 1791.

Nadvse pobožna čustva hvalečega, kesajočega se, ponižnega, hvaležnega itd. srca za očiščujočo, razsvetljujočo in edino pot duhovnih vaj, posamično izbrana iz izpovedi sv. o. Avguština. Neki bosonogi

avguštinec jih je izdal najprej v Rimu, nato v Pragi, potem v Ljubljani s tiski [Jožefa]¹ Tadeja Mayrja 1684, v osmerki.

Aleander (Hieronymus) mlajši (nekateri pišejo neprimerno Alexander), Furlan, rojen v Moii v Istri,² je spremljal kardinala Barberinija v Francijo. Izpod njegovega peresa so privreli:

a) *Razprava o podvigu akademikov Humoristov*. V Rimu z Mascardijevimi tiski 1611, v četverki. b) *Zavrnitev anonimnega (Jac. Gothofreda) o predmestnih okrajih in diecezi rimskega škofa*. V Parizu po Cramoisyju 1619, v četverki. c) *Simbol ladje, ki se nanaša na cerkev, vrezan v staro pečatno gemo, pojasnjen z razlago*. V Rimu po Corbolletu 1626, v osmerki. d) *Obramba Marinijevega Adona proti očesu Tomasa Stiglianija*. Benetke 1629, v dvanajsterki. e) *Razlaga starodavne helijske marmorne plošče, izklesane s podobo sonca in simboli*. Je v Graeviovem *Tezavru rimskih antikvitet*, V. zv., str. 702. f) *Dodatek k razlagi starega napisu Scipiona Barbata*. Je pri Sirmond., IV. zv., str. 597. g) *Knjiga pesmi* obstaja s pesmimi treh bratov Amaltheor, str. 191. h) *Štiri pisma Ioan. Morinu o samarijskih srebrnikih* so v Morinovich *Antikvitetah vzhodne cerkve*, str. 142. i) *Dodatki h Ciaconiu o življenjih papežev* so v Ciaconiu. k) *Oda Lambertu Althanu grofu Salvaroli* je z Althanovimi pesmimi, str. 67. l) *Komentar Gajevih odredb*. m) *O predmestnih okrajih proti Salmasiu*. Glej Baillet, *Sodbe o pesnikih*. J. N. Eritrski, *Pinakoteka* I. Bayle in Jöcherjev *Leksikon učenjakov*. Caspar de Simeonibus je 31. decembra 1631 obhajal zaдушnico z *Nagrobnim govorom Aleandru*, ki je v tisku izšel v Parizu 1636. Drugi:

Aleander (Hieronymus) starejši, brindisijski škof in kardinal, papežev legat pri različnih vladarjih, izvira iz iste družine v Istri. Prav tako je zapustil zapisane raznovrstne razprave. Od teh sta izpod tiskarskega stroja prišla:

a) *Latinsko-grški slovar*. V Parizu 1512, v foliju. b) *Pesmi Juliju in Neajri* se berejo v *Užitkih italijanskih pesnikov* v I. zvezku.

Altman (Karel), Ljubljančan, najprej se je posvečal zdravilstvu v Ljubljani, nato je postal doktor medicine na Dunaju, potem cesarski fizik v avstrijskem Kremsu. Poskrbel je, da je izšla knjiga, ki je naslovljena:

¹ V izvornem tisku: *Joh*.

² Verjetno pomota in je mišljena Aleandrova rojstna vas Motta, ki pa je v Furlaniji.

a) *Ali je judovski narod nekoč namenoma gojil in razširil zdravilstvo.* Dunaj 1765, v četverki. b) *Analiza protiskorbutnih rastlin in poskusi, ali v njih res obstaja alkalna sol.* Dunaj 1766, v osmerki.

O. Amand, Gradčan, kapucinski gvardijan in nemški pridigar v Ljubljani, je postavil na svetlo nagrobni govor:

Odmev kreposti. Nagrobni govor za pokojnim Eberhardom Leopoldom Ursinijem grofom Blagajem itd., deželnim upraviteljem na Kranjskem, ki je ta svet zapustil zadnjega maja 1680, katerega svečani pogreb je bil v vzvišeni stolni cerkvi sv. Nikolaja. Ljubljana pri Janezu Krstniku Mayrju 1680, v četverki.

Amaseus (Pompilius), sin naslednjega, je bil profesor grškega jezika v Bologni. Njegovi so:

a) *Govor o zgradbi bolonjskih študentov.* Bologna po Ioan. Rubeu 1563, v četverki. b) *Fragmenti.* Šest Polibijevih knjig je prevedel v latinščino.

Amaseus (Romulus), Videmčan, 1521 profesor latinskega in grškega jezika v Padovi. Njegovi spisi so:

a) Dve pismi, ki sta v *Pismih znamenitih mož*, str. 80 in 100. b) *Pismo Guilielmu Peliceriu* je v *Brutovih pismih*, str. 247. c) *Govori.* V Bologni po Rubeu 1564, v četverki. d) *Govor pri pogrebu Pavla III.* V Bologni 1563, v četverki. e) Prevedel je Pavzanija. V Hannoveru po Wechelihih 1613, v foliju. f) Ksenofontove knjige *O Kirovem vojnem pohodu* v latinščino. g) *Dve predavanji o osnovi izobraževanja* sta bili izdani, vendar ju še nisem videl. h) *Dve knjigi o dostojanstvu latinskega jezika nasproti Etruščanom* je zapustil v rokopisu. Umrl je leta 1552 kot tajnik papeža Julija III.

213 L

Ambschela (o. Antona), Ogra, bivšega jezuita, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in pičenskega kanonika, cesarsko-kraljevega javnega in rednega profesorja najprej na ljubljanski akademiji, nato profesorja filozofije na dunajski univerzi, ljubljanskega akademika operoza:

a) *Razprava o prožnosti vode* itd. Josepha v. Herbert iz latinščine. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1778, v osmerki. b) *Razprava o središču gravitacije v oporo svojim učencem.* Ljubljana pri Egerju 1779, v osmerki. c) *Razprava o gibanju.* Ljubljana 1780, v osmerki. d) *Pridiga na praznik sv. Antona Padovanskega.* Tiskana na Dunaju s Schmidovimi tiski, bila v Ljubljani na Kranjskem. 1782, v osmerki.

Amigoni (Franc Janez de), kranjski deželan, cesarsko-kraljevi prefekt pošte v Ljubljani, član Kmetijske družbe na Kranjskem, je ponudil na ogled:

Ekonomska objava, poskus in razprava o načinu pečenja kruha s sladko repo, ki se meša s pšenično, kodeljevo, ajdovo in proseno moko. Je v Tedenskih novicah vojvodine Kranjske I. 1775. Ljubljana pri Egerju, v osmerki, str. 209.

O. Amos, reda usmiljenja sv. Janeza od Boga, spovednik v ljubljanski bolnici, je z zamolčanim imenom izdal:

Prerokba ali odgovor egiptovskega vedeževalca na šestintrideset nenavadnih vprašanj za potešitev radovednosti vsakogar. Ljubljana pri Janezu Frideriku Egerju 1793, v osmerki.

Androcha baron Andros (Franc Ignacij), med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Oživljeni in med parmskimi akademiki imenovan Blagi, je zapel: 213 D

Čestitajočo pesem presvetlemu in nadvse učenemu gospodu Janezu Gregorju pl. Thalbergu, starodavne bolonjske Akademije zmrznjenih itd. Je v Thalbergovem epitomu ljubljanskih dogodkov. Ljubljana s tiski Janeza Jurija Mayrja 1714, v osmerki.

O. Anzelm od sv. Elizabete, Dunajčan, bosonogi avguštinec, s posvetnim imenom Warther, lektor, nato prior v Ljubljani, potem prior dunajskega dvornega samostana in tudi definator nemško-češke province, je v času svojega ljubljanskega priorata začel pisati:

a) *Zgodovino reda bosonogih avguštincev* in neke druge učenjaške rokopise, vendar je doslej izdal samo b) *Katoliški nauk, zajet v sistem na nov, jedrnat in lahek način poleg narave stvari in reda svete zgodovine in prilagojen današnji rabi*. Dunaj z Ghelnovimi tiski 1788, v večji osmerki, z zamolčanim imenom.

Akadske čebele ljubljanskih operozov ali ustanova, zakoni, cilj, imena in znamenja nove Akademije, združene pod znamenjem čebele in predstavljene literarnemu svetu. V Ljubljani, iz Mayrjeve tiskarne 1701, v četverki. (Tako v tiskanem izvodu kakor tudi v izvornem rokopisu, ki se nahaja v cesarsko-kraljevi terezijanski knjižnici, piše aCaDeMICae [1701].)³

Apfaltrerja (o. Ernesta), Kranjca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije in tedanjega

³ Zadnji stavek gesla je bil dodan šele v drugi izdaji *Biblioteke Kranjske*. M. Pohlin: Marci a S. Paduano *Bibliotheca Carnioliae*, Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain«, Laibach 1862, str. 7. Gl. tudi F. Ilešič: Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae«, *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov Matice slovenske* VI, Ljubljana 1904, str. 2.

seniorja in tudi konzistoriala dunajske univerze, razen tega upravitelja semenišča sv. Rogatijana in Donatijana Družbe Jezusove in potem tudi rektorja ljubljanskega kolegija:

a) *Orožarna dunajskih meščanov*. Dunaj 1740, v osmerki s podobami. b) *Pisatelji nadvse stare in sloveče dunajske univerze, razporejeni po kronološkem redu*. I. del, I. doba, je izšel s Kaliwodovimi tiski na Dunaju 1740, v osmerki. Nadaljevala sta o. Kajetan Rechbach iz Družbe Jezusove, Korošec, in o. Dolenc, ki ga išči pod črko D. 214 L

Apfaltrerja (o. Leopolda barona), Kranjca z Grmač, bakalavra svete teologije, cesarsko-kraljevega javnega in rednega profesorja matematike na celovškem liceju in po ukinitvi Družbe Jezusove člana Kmetijske družbe na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem:

a) *O odnosu modrijanov do njiv na Koroškem*, leta 1766 ovenčana nagradna razprava. b) *Primerjalna tabela starokoroških mer in njihovih vrednosti z novoavstrijskimi in njihovimi vrednostmi*. c) *Razprava o gibanju stožčaste vrtavke*. Celovec 1772. d) *Obravnava pritiska oboka na njegove stranske zidove*. Rokopis.

Lekarniški red slavne vojvodine Kranjske, nanovo postavljen. Ljubljana po Janezu Juriju Mayrju, deželnem tiskarju in knjigotržcu, 1710, v foliju.

Seznami oglejskih patriarhov, ki so jih bratje sv. Martina vnesli v *Krščansko Galijo*, Wolfgang Lazius pa v *Komentar rimske republike*.

Oglejski koncil zoper arijanska škofa Paladija in Sekundijana leta Gospodovega 381, ki sta se ga med drugimi udeležila tridentinski škof Abundancij in 387 briksijski škof sv. Filastrij. Beri Labbeja, iz zbirke *Zbrani*, v II. zvezku, str. 1163, izdani v Parizu 1715, v foliju. b) L. 553. Labbe, VI. zv., str. 419. c) Zbor l. 698. Prav tam, VIII. zv., str. 103. d) L. 1185. Pri istem, XIII. zv., str. 651. e) L. 1216. Prav tam, str. 1031. f) L. 1339. Prav tam, XV. zv., str. 533. g) L. 1409. Prav tam, v istem zv., str. 1104. h) L. 1596 pod papežem Klemenom VIII. in patriarhom Barbarom. Prav tam, XXI. zv., str. 1367. 214 D

Oglejski misal, natisnjen v Benetkah 1517 v delavnici Petra Liechtensteina. Ponovno v Benetkah 1519 pri Gregoriju de Gregoriis. Obenem tudi *Breviarij in Ritual oglejske cerkve*.

O novcih oglejskih patriarhov. Natisnil je Pasquali v Benetkah 1747, v osmerki s podobami.

Oglejska sinoda, glej *Oglejska sinoda* pod črko S.

Rodoslovno drevo vzvišene družine Auersperg, ki se spušča samo po pravilni liniji z očeta na sina, nikoli prekinjeni pod božjim var-

stvom od leta 1036 po Kr. pa vse do današnjega dne. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1776, v foliju. Njegov rokopis iz l. 1657 – za sedemsto let, v foliju – se nahaja v knjižnici kneza Auersperga v Ljubljani.

Arquatija (Ioan. Franc.), tržaškega doktorja medicine:

a) *Prenovljeni zdravnik*. Benetke 1608, v četverki. b) *Zagovor kuge*. Trst 1626, v četverki.

Umetnost metrike ali večina umetelnega zlaganja verzov. Ljubljana 1679, v dvanajsterki.

Asquinus (Basilius), Videmčan, redovni klerik sv. Pavla, je pripravil izdajo tiska:

Sto osemdeset in več znamenitih mož Furlanije. 1735.

Attems (Karel Mihael, po božji in apostolskega sedeža milosti prvi goriški nadškof, grof), opat sv. Petra v Rožacu in Topolcu, prošt znamenite novomeške kolegiatne cerkve, resnični tajni svetnik obojega veličanstva, svetega cesarsko-kraljevega in apostolskega:

a) *Pastirsko pismo župnikom, sodelavcem in kuratom svoje goriške dieceze*. Iz nadškofijske tiskarne po [Josephu]⁴ Tomasiniju 1762, v osmerki. b) *Pokrajinska sinoda* dne 15. oktobra 1768, katere akti so shranjeni v rokopisu v goriškem arhivu. Besede III. milanskega pokrajinskega koncila, ki ga je obhajal sv. Karel Boromejski leta 1573, je prvi goriški nadškof pogosto ponavljal svojim župnikom na zborih in kanonikom na vizitacijah. »Škof (tudi župnik, je trdil) naj poskrbi za to, kar je bilo gotovo pravilo od začetkov porajajoče se (njegove) Cerkve; da so po raziskovanju in preučevanju dogodkov v škofiji (župniji) nastali spomeniki del. Naj poskrbi, da se nadvse vestno zberejo imena tistih posameznikov, ki so stali na čelu, da se zberejo v določeni knjigi njihovi rodovi in pastoralna dela, da se bo ohranil spomin nanje. In katera so dejanja ali načela teh istih, ki bi lahko veljala za nekakšno pravilo cerkvenega nauka v večno rabo in tudi podpora dobremu vodenju te Cerkve.« Vreden častitljivega spomina je preminil l. 1774.

O. Avelin, kapucin, redni nemški pridigar v redovni cerkvi v Ljubljani, je dal natisniti:

Govor na tretjo nedeljo po binškoštih ob priložnosti letnega najslovnega praznika nadvse hvalevredne bratovščine Odrašenika sveta;

⁴ V izvirnem tisku: *Joh.*

zraven obenem štirideseturna molitev določenega prečastitega. Dobro k nadvse dolžni zahvali za pred sto triinosemdesetimi leti odvrnjeno kugo, ki so jo obhajali v Ljubljani v stolni cerkvi. Z dovoljenjem dunajske cenzure 1782, v osmerki. Na koncu te pridige je mogoče prebrati interdikt ljubljanskega škofa Karla Herbersteina, ki je doletel pridigarja zaradi te pridige.

Averoldi (Altobellus), škof v Puli ali Pietas Iulia, doktor obojega prava. Opravljal je razna poslanstva, l. 1512 se je udeležil lateranskega koncila. Ko je bil pod Klemenom VII. prolegat Panonije, je 1532 †, zapuščajoč preznamenite spomenike svojega znanja: 215 D

a) *Deset knjig o dobrem vladanju škofov.* b) *Komentarji krščanskega življenja.* Glej Jöchherjev *Leksikon učenjakov.*

Auersperg (Rajmund grof), infulirani prošt ljubljanske metropolitne cerkve, je povedal:

Govor ob slovesnem ustoličenju Njegove visoke knežje milosti, gosпода nadškofa v Ljubljani, iz vzvišene baronske hiše Brigido itd. itd. Bil je 8. junija 1788. Z Merkovimi tiski v Ljubljani. Pred drugimi škofi so do tedaj ob njihovem ustoličenju povedali latinski govor; ta je bil, da se je ravnal po času, pred prvim nadškofom govoren v nemškem jeziku.

Auersperg (Volbenk Svetega rimskega cesarstva grof) je dal med prisotne na svoji javni razpravi iz splošne filozofije na ljubljanski akademiji razdeliti knjigo, katere naslov je:

Svet igre. V Gradcu 1659, v četverki. V svoji kroniki ga hvali Valvasor.

Auersperg, za genealogijo glej zgoraj *Rodoslovno drevo.*

Izbrana priročna knjižica za potrebo in tolažbo vseh pridruženih hvalevredni bratovščini pod varstvom sv. device in mučenke Uršule, da bi dosegli pobožno življenje in blaženo smrt, pripravljena v cerkvi pri plemenitih poduhovljenih devicah Družbe sv. Uršule v Ljubljani. Pri Janezu Juriju Mayrju 1726. Posvečeno plemenito rojeni gospe Ani Katarini pl. Schellenburg, rojeni dvorjanki, kot milostljivi gospe ustanoviteljici, v osmerki. 216 L

Avguštinec diskalceat (anonimni), glej zgoraj *Nadvse pobožna čustva.* b) *Nemška pridiga o sv. mučencih, kranjskih zavetnikih Maksimu, Nikeforju, Kvirinu,* z besedami na čelu: »Prijetelj, pomakni se više,« Lk 14. [1712] Rokopis je ohranjen v knjižnici našega cesarskega samostana v V. delu mešanih pridig, 24. pridiga v toku G, št. 326.

Azelt, bakrorezec, je l. 1680 na Bogenšperku na Kranjskem vrezal 216 D neke podobe v Valvasorjevi kroniki. Kjer se pojavlja WD, pomeni: Vajkard je narisal.

Aylini de Maniaco (Ioannes), notar, je napisal:

Zgodovino furlanske vojne iz knjige Camilla Manina, ki obstaja v *Dodatkih* o. Rubeisa, str. 44.

OMARA B

II. tok pod črko B

Bagellardija (Paula), Rečana, doktorja medicine:

216 L

a) *Nadloge otrok*. V Benetkah 1487, v četverki. b) *Bolezni dečkov*. V Lyonu 1538, v osmerki. c) *Opažanje o koristnosti zajtrka in kosila*. Jöcher v *Leksikonu*.

Bageus, drugim Bagnus, tudi Bagnoni (o. Leonard), Kranjec, Pazinec, Družbe Jezusove, profesor filozofije in moralne teologije na Dunaju, v Gradcu pa Svetega pisma, rektor kolegija na Reki in v Zagrebu, je z zamolčanim imenom izdal:

Priročnik bratovščine brezmadežnega spočetja bl. device Marije, ustanovljene in potrjene na cesarskem in akademskem kolegiju Družbe Jezusove na Dunaju. Dunaj 1625, s tiski Georga Gelbhaarja. Hvali ga Valvasor v kroniki Kranjske, VI. knj., str. 352. Umrli je 1650.

Banes, tolminski župnik, je imel kranjsko pridigo, ki je bila v Gradcu prevedena v nemščino pod tem naslovom:

Govor o [2] Kr 19,19,⁵ podan v kranjščini 30. marca 1794 v 216 D deželnoknežji župniji Tolmin ob priložnosti tridnevne javne molitve za srečen začetek letošnjega vojnega pohoda proti Francozom. Gradec pri Michaelu Ambrosu 1794, v osmerki.

Barbaro (Daniele Francesco), 98. oglejski patriarh, znameniti matematik, se je udeležil tridentinskega koncila. Imamo njegove:

⁵ V izvirnem tisku: 4. Reg. 19. 19.

a) *Komentarji petih Porfirijevih govorov ali Uvodi*. Benetke pri Aldu 1542, v četverki. b) *Komentarji treh Aristotelovih knjig Retorike Theodectu*, v Lyonu po Sebast. Gryphiu 1554, v četverki, ki jih je naslednji, Hermolaus, nečak po bratu, prevedel v latinščino. c) *Pogovor o jeziku*, ki ga je objavil Hier. Ruscelli. V Benetkah po Valgrisiu 1557, v četverki. d) *Komentarji Vitruvija*. Benetke po Franc. Francisciju 1567, v foliju. e) *Dialogi Sperona Speronija*. Benetke 1569. f) *Sinodalne odredbe na oglejski diecezanski sinodi, ki je bila v patriarhovi deželi sv. Danijela*. Benetke pri I. Ant. Rapazetu 1596, v četverki. Prav tako v Vidmu s tiski I. Bapt. Natolina 1598. g) *Raba perspektive*. h) *Veriga grških očetov o petdesetih psalmih*, podana v latinščini. i) *Pisma Frederigu Padoaru so v Pismih*, ki jih je zbral Porcacchi, str. 224. k) *Dve pismi sta v Novem izboru pisem*, I. knj., str. 24 in 121. l) *Poročilo o stanju grofije Goriške in glavarstva Gradiške oglejske dieceze, sestavljeno za gospoda kardinala Spinolo iz Vidma 7. avgusta 1593*. Rokopis. m) *Odredbe, ki jih je razglasil prevzvišeni in prečastiti gospod Francesco Barbaro, po božji in apostolskega sedeža milosti nadškof Tira, koadjutor v Ogleju in apostolski vizitator v javni kongregaciji v Gorici*. V Vidmu s tiski I. Bapt. Natolina 1593. n) *Odloki, razglašeni na diecezanski sinodi, ki je bila v Gorici, za nemški in slovanski narod v oglejski diecezi dne 2. junija leta Gospodovega 1600*. Z videmskimi tiski Natolina, v četverki. † 1569.

Barbaro (Ermolao), beneški patricij, oglejski patriarh, velik poznavalec lepote grškega in latinskega jezika, po Erazmovi sodbi v *Ciceronu* zares velik in zaslužen mož, ki ni poveličal samo Italije, ampak tudi tisto celo njihovo stoletje. Inocenc VIII. ga je imenoval za oglejskega patriarha, toda dobri Benečani so ga oropali in kaznovali z izgnanstvom. † 1494.

Poleg filoloških in drugih tiskanih izdaj, ki jih nisem videl, priča Jöcherjev *Leksikon učenjakov*, da obstajajo pri očetih avguštincih v Padovi v rokopisih njegove svete pridige. Tudi beležke o Aristotelovi *Retoriki*, prevedeni v latinščino, našel pa sem še *Govor cesarju Fridriku in rimskemu kralju Maksimilijanu* med Freherjevimi *Nemškimi pisci* v II. zv., str. 185.

Barba (Marca), doktorja obojega prava, oglejskega patriarha in I. 1457 kardinala, končno † v Rimu 1490:

a) *Poročilo o odposlanstvu v severne pokrajine*. b) *Dekreti*. c) *Dve knjigi o celibatu*. d) *Pisma*. e) *Govori*. f) *Genadijeve odgovore Meh-*

medu je prevedel v latinščino, kakor tudi g) knjigo sv. Dionizija Areopagita *O Božjih imenih*, kar vse hvali Jöcher v svojem *Leksikonu učenjakov*.

Barbolan ([Janez])⁶ iz Družbe Jezusove, glej Martinuzi pod črko M in Rerenberg pod črko R.

Bastiančič (Jernej), Kranjec, gojenec splošnega škofijskega seme- nišča v Ljubljani, je prevedel v kranjščino:

Katholshku poduzhenje od teh sedem Sakramentov. Perve tajl od S. Kersta, inu S. Firme. V Ljubljani pri Ignaciju Kleinmayrju 1783, v dvanajsterki.

Bastiančič (Matija), Kranjec, je napisal:

a) *O praporu Hasana Bosanskega, nekdanjega kristjana, Italijana, meniha sv. Benedikta in subdiakona, toda odpadnika, najhujšega sovražnika Kristusa, Boga, tudi krščanskega imena in teh dežel, ki so ga naši leta 1593 nadvse slavno zasegli na sotočju Save in Kolpe ali Kulpe pri trdnjavi Sisek 22. junija, ko je bil s slavnostnim obredom za to nadvse čudežno zmago obhajan praznik sv. Ahaca in njegovih tovarišev mučencev, največjih zavetnikov Kranjske*. Elegična pesnitev. Glej Valvasorjevo kroniko, XVI. knj., str. 534, kjer navaja več njegovih pesmi. b) *Zmaga Kranjske, ki je bila nadvse slavno dobljena nad Hasanom pašo 22. junija 1593, opevana s heroično pesnitvijo 1629*.

Basselus (o. Franc), Furlan, Gradiščan, iz Družbe Jezusove, † 1680, 218 L je zapustil:

Konkordantni Davidov psalterij. Glej Alegambe v *Biblioteki Družbe Jezusove*.

Basarja (o. Jerneja), Kranjca, iz Družbe Jezusove, rednega kranj- skega pridigarja v stolnici sv. Nikolaja v Ljubljani:

Pridige kakor tudi knjižica vaj sv. o. Ignacija, to je: Pridege itd., v kranjskem jeziku. V Ljubljani s tiski Adama Friderika Reicharda 1734, v četverki.

Baucerja ali Baučerja (o. Martina), Kranjca, iz Družbe Jezusove, ki ga hvali Valvasor, VI. knj., str. 358, in drugi:

a) *Panegirik v čast Vašega rimskega cesarskega veličanstva Leopolda Avgusta, ko je Njegovo cesarsko veličanstvo leta 1660 premi- lostljivo obiskalo dedne dežele*. Ljubljana, tega leta. b) *Zgodovina Norika in Furlanije ali Noriški anali od l. 1331 do Ferdinanda II.*, ki

⁶ V izvirnem tisku: *Joseph*.

jih je dovršil v desetih knjigah v rokopisih, ki mu jih nagla smrt ni dovolila izročiti v javno last. Sredi sedemnajstega stoletja je živel zelo pobožno življenje in je veri, ki mora biti podpora in vladarica državnega ustroja in voditeljica zgodovine, vedno priznaval prvenstvo. Plemeniti Platon – Božjih besed namenoma ne navajam – namreč v 10. knjigi *Zakonov* zatrjuje: »Temelj celotne človeške družbe razruši tisti, ki razruši vero.«

Beaziano (Iulius Caesar), komendator jeruzalemskega reda iz Japidije, istrski grof, vdan heraldiki, je izdal:

a) *Beneški heraldik*. Benetke po Nicol. Pezzaniju 1680, v četverki.

b) *O velikem grbu beneških plemičev*. Nameraval je pripraviti popolnejšo izdajo, umrl je v pobožnem hrepenenju. Vendarle je ta rokopis v svojem potpigu dobro izkoristil Don Casimiro Freschoti.

Beckmann (Janez), redni profesor ekonomije, član kraljeve Znanstvene družbe, cesarske Akademije znanstvenikov, Kmetijske družbe na Kranjskem itd., je napisal:

Odgovor na nagradno vprašanje, ki ga je zastavila ljubljanska Kmetijska družba: Katera postranska opravila so za ljudi na deželi najboljša? Ta je bil uvrščen med dela omenjene družbe. Ljubljana pri Egerju 1779, v večji četverki.

Bellargius (Ambrosius) je napisal:

Proti anabaptistom. 1734, v osmerki. To delo je ohranjeno v rokopisu v knjižnici kneza Auersperga v Ljubljani.

Bellini (o. Iulius), Goričan, iz Družbe Jezusove, † 1619. Že pred vstopom v Družbo je izdal:

Življenje in smrt Carola Francisca Breinerja. Glej Jöcherjev *Leksikon učenjakov*.

Belloni (Antonius), ki je v Vidmu opravljal službo notarja, je iz raznih listin sestavil:

Življenjepise oglejskih patriarhov, katere je Muratori v XVI. zvezku *Pisateljev Italije* napravil nadvse vredne luči javnega zanimanja in končal s patriarhom Marcom Grimanijem.

Benaglia (Ioannes de), tajnik grofa Caprare, odposlanca k Turkom, je izročil spominu potomcev:

a) *Opis potovanja od Dunaja do Konstantinopla Albrechta grofa Caprare, izrednega odposlanca rimskega cesarskega veličanstva*. Frankfurt 1687, v osmerki. Ta potopis je najprej izšel napisan v italijanskem jeziku v Benetkah 1685 v osmerki in je bil izdan s tem naslo-

vom: *Poročilo o potovanju v Konstantinopol in vrnitvi v Nemčijo gospoda cesarjevega grofa Caprara kot izrednega poslanika in pooblaščenca za obravnavanje nadaljevanja premirja.* b) *Kratki zgodovinski opis vseh znamenitih dogodkov, ki so se pripetili in primerili v nemški, vlaški in ogrski deželi od začetka do konca iztekajočega se leta 1704 z močjo zmagovitega orožja Njihovega rimskega cesarskega veličanstva* itd. Dunaj 1705, v četverki s simboličnimi podobami. 219 L

Benignus (prečastiti Simon), modruški škof, se je udeležil lateranskega koncila in povedal:

Govor o razkolih zadnjega stoletja s tolikokrat obljubljeno obnovo Cerkve in vojno, s katero je treba nad Turke, ki obstaja s posvetilnim pismom Bernardu Frankopanskemu v Labbejevi knjigi koncilov.

Berchtold (Franc Ignacij Anton baron), Štajerec, Slovenjgradčan, je povedal hvalilni govor z naslovom:

Podoba akademika operoza ali sveti Ivo, sebi in tudi drugim delovna čebela, ki ga je počastil pred slavnim ljubljanskim pravniškim kolegijem v cerkvi sv. Jakoba nadvojvodskega kolegija Družbe Jezusove s slavnim govorom, izdanim s tiski v Ljubljani po Janezu Juriju Mayrju 1705, v četverki.

Rudarski red za Kranjsko in Goriško. 1577, v foliju.

Bertoli je izdal knjigo:

Posvetne in svete antikvitete Ogleja. V Benetkah 1739, v foliju.

Sv. Bertrand, iz plemenitega rodu sv. Genezija, izvirajoč iz dieceze Cahors, doktor obojega prava, pri sedemnajstih letih avditor pravnih primerov pri sveti palači, oglejski patriarh, znan po mučeništvu, katerega

a) *Pismo oglejskemu dekanu Viljemu* je pri Bollandu v I. zvezku, mesec junij, str. 783. Prebrati ga je mogoče tudi v Ughellijevi *Italiji*, V. zv., stolp. 103, prav tako v *Oglejskih spomenikih* o. Rubeisa, I. zv., pogl. 88. b) *Sinodalni koncili patriarha Bertranda.* 219 D

Naravoslovni opis vojvodine Kranjske, Istre in delno sosednih dežel. Anonimni in meni neznan avtor. Leipzig 1778. Dva dela, v četverki.

Bigarella (Hieronymus), Videmčan, je povedal in izročil tiskom:

Nagrobni govor prečastitemu očetu v Kristusu, gospodu Pavlu Bizanciju, kotorskemu škofu, sufraganu in generalnemu vikarju v vsej oglejski diecezi, ki je bil v veliki cerkvi v Vidmu dne 4. marca 1587. Z videmskimi tiski 1787.

Billichgrätz (Filip Gotard baron), ljubljanski akademik, je povedal govor, naslovljen:

Evharistična zahvala velikemu branilcu pravice, sv. Ivu, ki jo je slavni ljubljanski pravniški kolegij najponižneje daroval svojemu zavetniku, praznoval s slavnostnim govorom v letu, ko je bila nebeškemu zavetniku s častmi darovana nova pobožnost slavnega ljubljanskega pravniškega kolegija. [1649] V Ljubljani, iz Mayrjeve tiskarne.

Blagaj (Janez Nepomuk Svetega rimskega cesarstva grof), Kranjec z Boštanja, cesarsko-kraljevi svétnik na Kranjskem in vrhovni upravitelj cest, član Kmetijske družbe na Kranjskem, ki ji je ponudil:

Spis z odgovorom na nagradno vprašanje, ki ga je zastavila cesarsko-kraljeva Družba za poljedelstvo in uporabne umetnosti v vojvodini Kranjski: Sporazum podložnih vaških posesti pod zemljiško gospodo, na katero se nanaša, ki je bil 20. decembra 1770 počaščen z akcesitom. Obstaja med deli družbe, izdanimi 1779 v Ljubljani, v četverki. 220 L

Blagaj (Štefan Ursini grof), Kranjec z Boštanja itd., je poskrbel, da je bila natisnjena knjiga z naslovom:

Politično vprašanje iz Kornelija Tacita. V Strasbourgu 1616, v četverki.

Blagaj (Vajkard Leopold Ursini Svetega rimskega cesarstva grof), Kranjec, efeb svetega cesarskega veličanstva, in Leopold Ferdinand Svetega rimskega cesarstva grof Cobenzl sta postala doktorja svojih umetnosti in filozofije, ko je izšlo:

Z lovorjem ovito dunajsko poročilo o avstrijskih zmagah. Dunaj pri vdovi Susani Cosmerovius, v četverki.

Bohoriča, ljudsko Bohorizha (Adama), Kranjca in rektorja evangeličanske šole v Ljubljani:

Zimske urice postopne o latinsko-kranjskem slovstvu, prikrojenem po analogiji z latinskim jezikom, od koder si je mogoče zlahka pridobiti poznavanje moskovskega, ukrajinskega, poljskega, češkega, lužiškega jezika obenem z dalmatinskim in hrvaškim. V Wittenbergu leta 1584, v osmerki. S posvetilom, naslovljenim na sinove svetlega plemstva Štajerske, Koroške in Kranjske in na plemenite mladeniče, ki jih družijo viteški red. Izdano v Wittenbergu na Saškem istega meseca, januarja leta 1584.

Bone (Ioannesa), kardinala Svete rimske cerkve:

ponovno natisnjeni *Vodnik v nebesa.* V Ljubljani 1629, v dvaintrideseterki. Njegovo *Kratko metodo dviganja k Bogu* je v kranjščino prevedel Redeskini. Glej pod črko R.

Bono in **Bonomi** (Peter), Istran, izvira iz mesta Pula (Iulia Pietas),

najprej cesarski protonotar, nato tržaški škof, veliko se je ukvarjal z 220 D raziskovanjem skrivnosti narave in napisal:

a) *Pismo prečastitemu gospodu Mathaeu Langu, upravitelju krške cerkve, augsburškemu proštu, svétniku svetega cesarskega veličanstva*. V Strasbourgu 1530, v četverki. b) *Epigrami*. c) *Razna pisma*. Preveri Trithemia, št. 823.

Bonomo (Andr. Joh.), Tržačan, ki se je želel skriti pod akademskim imenom Ornitej, je izdal:

Razpravo o izvoru starodavnih grofov Goriških Orniteja Luzanija. V Trstu 1785, v osmerki. V njej je videti, da je bil slavni pisec odkril podatke o resničnem izvoru grofov Goriških iz oglejskih listin in spomenikov, ki jih drugi niso opazili, razen tega pa skuša med drugim z verjetnimi zgodovinskimi dokazi pokazati, da izvirajo grofje Habsburški, Zaringenški, Andeški, Goriški in vojvode Meranski iz istega rodbinskega debla. Beri *Dopolnila* znamenitega piarista o. Gruberja, III. zv., str. 987.

Bouhour:

Krščanske misli za vse dni meseca. Ljubljana pri Egerju 1775, v osmerki. Prevedeno iz francoščine, rokopis prevoda v kranjščino o. Marka pa leži pri istem tiskarju Egerju.

Bratassewitz (Andrej), Kranjec, Vipavec, doktor medicine, je izdal:

Razlaga poskusov in tudi opazovanj, ki zadevajo zdravila in razne mučne bolezni. Dunaj 1779, v osmerki.

Br[o]wn⁷ (Edward) je prišel na Kranjsko, da bi radoveden raziskal posebnosti te dežele, in je, ker se je v njej mudil precej časa, tudi napisal:

Poročilo o gorskih rudnikih v Furlaniji, ki je bilo prevzeto v *Angleške akte* l. 1669, str. 895. 221 L

Breckerfeld (pl.) je lastnoročno opisal raznovrstnosti in znamenitosti Kranjske, ki jih je v zgodovini Kranjske zvesto prevzel Linhart.

Breznik (Anton), beneficiat cerkve v Žalcu, je pod tiskarski stroj poslal:

Vezhna pratika od gospodarstva, v' katiri je najdti, koku be usaki hisni gospodar svoje hishne rezhi s' nuzam oberniti – mogel. V Ljubljani pri Egerju 1789, v osmerki.

Breznik (Janez), glej Werneg pod črko W.

⁷ V izvirnem tisku: *Brawn*.

Dopolnilo rimskega breviarija kakor tudi dekreti papeža Inocenca X. in naslednjih papežev do l. 1687. V Ljubljani s tiski [Jožefa Tadeja]⁸ Mayrja 1687, v osmerki. b) Drugo je bilo izdano v Rimu 1688 z glagolskimi črkami v dalmatinskem jeziku.

Brigant (Franc), župnik v Vogrskem pri Gorici, je dal natisniti:

a) *Venec, v katerem so spletene marijanske čednosti, vzete iz lavretanskih litanij*, in je posvečen prevzvišenemu cesarju Leopoldu I. V Vidmu pri dedičih Carola Schir[a]ttija.⁹ b) *Zavrnitev novih, ki trdijo, da bl. devica Marija ni bila žalostna v času Kristusovega pasijona*. Popravljen in izboljšana izdaja. Prav tam 1671, v četverki. Prva izdaja se je mojim očem doslej izogibala.

Brigido (Pompej Svetega rimskega cesarstva baron, potem grof), glavar Trsta in član Kmetijske družbe na Kranjskem, je napisal:

Izkustveni pouk, kako je mogoče ovce z dobro oskrbo pripeljati na najbolj dovršeno stopnjo in jih na njej vzdrževati. Je v delih Kmetijske družbe. Ljubljana 1774, v četverki.

Bruglerja a[b] Herculsberg¹⁰ (Ioannesa Romarica), pravnika, cesarskega palatinskega grofa in svetovalca in tajnika prevzvišenih knezov Eggenbergov v Ljubljani: 221 D

a) *Umetnost ločevanja mojega in tvojega* itd. V Augsburgu 1694, v osmerki. Posvečena plemstvu in stanovom slavne vojvodine Kranjske.

b) *Pot krščanske filozofije k večnemu miru duha*. V Augsburgu pri Koppmayrju 1696, v dvanajsterki. Posvečena prejasnim vojvodom, prevzvišenim in prečastitim knezom, prečastitim, presvetlim, preodličnim, prejasnim, odličnim plemičem in plemenitemu plemstvu in stanovom slavne vojvodine Kranjske itd.

Bruzatija (Valentina), Kranjca, doktorja medicine:

Razprava o boleznih žensk. Dunaj 1766, v osmerki.

Bucelleni (o. Oktavij), iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti, filozofije in teologije, profesor moralne filozofije in tedanji častiti dekan slavne filozofske fakultete na Dunaju, je povedal govor z naslovom:

Duša izobražena sveta, devica, voditeljica filozofov, sveta Katarina, ki ga je povedal gospod Augustinus Hirneys, slušatelj logike. Na Dunaju s tiski Simona Schmidia 1714, v foliju. Glej tudi Corednig.

⁸ V izvornem tisku: *Joh. Thomae*.

⁹ V izvornem tisku: *Caroli Schirotti*.

¹⁰ V izvornem tisku: *Brugler ad Herculsberg*.

Bucellini (o. Tomaž), reda pridigarjev, magister svete teologije, je povedal in dal natisniti:

Kamen petih Davidovih pentelj, to je: narodna pridiga o sv. mučencih Ahacu, Mohorju, Fortunatu, Primožu in Felicijanu, ki jih hvalevredni narod vojvodine Kranjske posebno časti. Na Dunaju pri Joh. Bapt. Schönwetterju 1707, v četverki.

Budina (Samuel), Ljubljčan, slovel je 1550, s katerega vnemo in delom je prišlo v roke potomcev:

a) *Zgodovina Sigeta, najmočnejšega branika vse Slavonije, ki ga je turški cesar Sulejman 1566 zavzel in iztrgal kristjanom,* ki jo je Ljubljčan mag. Samuel Budina nekoč že prevedel v latinščino, potem pa je bila za novo Schardiovo izdajo zopet pregledana in popravljena. Je v Schwandtnerjevih *Ogrskih zgodovinarjih*, I. zv., str. 723. Natisnjeno na Dunaju na stroške Ioan. Paula Kraussa 1746, v foliju. b) *Zgodovinski opis ponovno osvojene trdnjave Siget, ki so jo Turki v silovitem naskoku iztrgali poveljniku, grofu Nikolaju Zrinjskemu, skupaj z njegovim življenjem,* je v *Stari Nemčiji v podobah*, IV. zv., str. 2261. Tega sta omenila tudi Simon Selandus in Georg König v svoji *Biblioteki*. Izvirna nemška izdaja je že zdavnaj pošla. Težko jo boš še kje našel.

Burchard (Janez Krstnik), doktor medicine in fizik v Novem mestu, je objavil:

Priporočilo novomeških toplic. Preveri Valvasorja, III. knj., str. 378.

OMARA C

III. tok pod črko C

Cagnaroni (Cezar), doktor obojega prava, je napisal in objavil: *Statuti slavnega mesta Trsta* itd. Valvasor hvali v XI. knj. kronike, str. 598.

Kajetan (Anton), oglejski patriarh, nato kardinal in arhidiakon v Lateranu, potem ko je bil napisal:

Za enotnost Rimske cerkve, kakor piše Ughelli, † 1412.

Caimus (Evzebij), rojen v Vidmu v Furlaniji, doktor obojega prava, oglejski kanonik, potem škof v Čedadu, † l. 1640 in zapustil sadove svoje nadarjenosti:

a) *Odgovor prava*. b) *Mešani spisi*. c) *Razprava o popravkih*. Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Caimus (Jakob), Videmčan, doktor obojega prava, je napisal:

a) *Razne lukubracije*. V Padovi po Pasquatu 1654, v foliju. b) *O dotah*. c) *O naravi zamenjav*. d) *O volilu in fidejkomisu*. e) *O pravici do prirasti*. f) *O vojnem pravu* in g) *Razpravo in čestitajoče pismo Klemenu IX*. V Padovi po [F]rambottu¹¹ 1678, v osmerki. Za nekatere druge pa preveri Jöcherjev *Leksikon učenjakov*. 222 D

Caimus (Pompej), mlajši brat Evzebija, doktor medicine, profesor filozofije na Rimskem kolegiju, prvi zdravnik Gregorja XV. in † 1631 v času kuge v Tinjanu v Furlaniji. Imel je težave s Cezarjem Cremonskega in Julijem Cezarjem Lagalo. Zapustil je te spomenike svoje nadarjenosti:

a) *O naravni toploti*. b) *O izvorih nadležnih mrzlic*. c) *O plemenitosti*. d) *Politična primerjava starih in novih republik*. Padova po Tozziju 1625, v četverki. e) *O modrosti in človeški naravi*. Je v Licevtovih odgovorih po pismih, III. zv., str. 144.

Kalin (Janez Pavel), glej Rozmar pod črko R.

O. Kalist od sv. Inocenca, Bavarec, bosonogi avguštinec, najprej 223 L lektor filozofije, kmalu nato teologije v Ljubljani, potem prior, defintor, nazadnje generalni predstojnik vse kongregacije diskalceatov v Italiji in Nemčiji, je napisal in izdal knjigo:

Kinosura duha ali Racionalna avguštinsko-tomistična filozofija. Ljubljana 1690, v dvanajsterki. Posvečena naklonjenemu pokroviteljstvu prečastitega, prevzvišenega in presvetlega gospoda Antona pl. Gallenfelsa, opata preslavnega in starodavnega stiškega samostana, in branjena od br. Kasijana od sv. Regine v cerkvi bratov eremitov diskalceatov reda sv. o. Avguština v Ljubljani, razdeljena med zbrane poslušalce na javni razpravi.

Candidija (Ioannesa), pravnik, videmskega patricija:

Letopisi ali Oglejski komentarji. Benetke 1521.

Capello (Ant.), Videmčan, dekan, je izdal prevode iz italijanščine z zamolčanim svojim imenom:

¹¹ V izvornem tisku: *Trambottum*. Gl. Ilešič, str. 19.

a) *Postne pridige in pridige o svetnikih Leona Mateja iz Vidma*. b) *Nebeški dišeči venec dvajsetih rož Marka Antona Sterna*. † 1705 v Valvasonu v Furlaniji, star več kot osemdeset let.

Capello (Petrus Paulus), duhovnik v oglejski metropolitanski cerkvi in kanonik pičenske stolne cerkve, doktor svete teologije, je prevedel iz italijanščine v latinščino:

Vsa dela Francisca Marie iz Arezza reda kapucinov, prevzvišenega kardinala sv. Priske Svete rimske cerkve Casinija, v treh zvezkih. V Augsburgu in Gradcu 1730, v foliju.

Karel V., rimski cesar, vojvoda Kranjske itd., je napisal:

a) *Pouk za svojega sina Filipa II.*, ki je v Sansovinovi zbirki v II. 223 D delu, str. 1, in prav tako v Cranz. *Zgodovini Saške*, 2. knj., pogl. 8. b) Prvo nemško slovnico.

O. Karel Jožef od sv. Florijana reda manjših reformiranih observantov je dal natisniti:

Ustanovitev oglejske cerkve. V Milanu 1757.

Cartagena iz Santa Maria (Pavel), Burgožan, judovske vere, spreobrnjen h Kristusovi veri, najprej arhidiakon v Trevižu, potem cartagenski, kmalu burgoški škof, višji kancler v Leónu, končno postavljen za oglejskega patriarha, † 1435:

Postile Nicolaia de Lyra je ali popravil ali dopolnil z dvema knjigama. Z burgoškimi tiski 1591, v foliju.

Caruse (Franca), doktorja medicine in ljubljanskega praktika:

Hvalilna parenteza Kranjske, ki jo je Valvasor uvrstil v svojo kroniko, III. knj., str. 373.

Kastelca (Antona), Kranjca, Zagorjana, doktorja medicine, ljubljanskega praktika:

a) *O izvrstnih zdravilih iz kovin in polkovin*. Dunaj 1770, v osmerki. b) *Presoja in raba tople kopeli v Toplicah na Dolenjskem*. Dunaj pri Kurzböcku 1777, v večji četverki, razdeljeno v dva stolpca v latinskem in nemškem jeziku, ki se ujemata. c) *Kopalni red v Toplicah na Dolenjskem*. Ljubljana 1776, v foliju. d) *Moč salikale, ki odganja mrzlico, podobna moči perujskega lubja, ki jo je preiskal*. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1792, v osmerki.

Kastelec (Matija), Kranjec, Kilovčan, najprej župnik v Toplicah, nato v Šentjerneju, potem kanonik senior pri sv. Nikolaju v Novem mestu in beneficiat Sv. rožnega venca, ki je ustanovil tudi drug beneficij v isti kolegiatni cerkvi. Izdal pa je tiske: 224 L

a) *Bratovske bugvize Svetiga Roshenkranza*. Gradec 1682, v osmerki. b) *Način pomoči umirajočim*. Ljubljana 1682 s tiski Janeza Krstnika Mayrja, v osmerki. Latinsko-kranjska knjiga. c) *Kratka jutranja in večerna vaja*. Ljubljana 1682, v dvanajsterki. d) *Nebeshki zyl, tuje: premishlovanje teh Sveteh Ozhakov*. Ljubljana 1684, v osmerki. Iz tega e) je bil znova natisnjen *Mesz Boshje lubesne*. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1768, v dvanajsterki. f) *Kratki sapopadik potrebnih Katholshkeh naukov*. Ljubljana 1685, v dvanajsterki. g) *Praxis Catechistica, tuje: Nauk Christianski*. Ljubljana 1686 z Mayrjevimi tiski, v osmerki. h) *Nebu na femli po Boshji voli*. Ljubljana 1686, v osmerki. Spisi tega moža, nadvse zaslužnega za domačo književnost, so obrodili preobilni sad gotovo zlasti med neizobraženimi ljudmi, čeprav so bili dobrodošli tudi duhovnikom in so bili toliko bolj dobrodošli, ker so stopili na plan z domačim jezikom. Nadvse plemeniti mož je namreč videl, koliko dušnih varuhov se muči z izražanjem v domačem jeziku kakor tudi s težavnim pojasnjevanjem krščanskega nauka, tako da zelo pogosto ravnajo narobe ali stvar popolnoma neprimerno prevedejo v kranjščino. Temu je želel odpomoči s svojimi delci. Po njegovi smrti so našli več rokopisov, ki jih je Valvasor zabeležil v VI. knjigi kronike, namreč:

a) Preprosti prevod *Svetega pisma* stare in nove zaveze po odstavkih v treh zvezkih. Tu naj ostane skrito: nikoli nisem mogel odkriti, ali se je res izgubil. b) Šest knjig *Hoje za Kristusom* Tomaža Kempčana, prevedenih v kranjščino, katere je nekoliko popravljene pod svojim imenom izdal novomeški kapucin o. Hipolit. c) *Duhovne shpegl od fazhetka, inu konza zhloveshkega shivljenja*, prevedeno iz italijanske knjige z naslovom: *Duhovno ogledalo začetka in konca človeškega življenja*. d) *Shpegl te zhifostie*. e) *Zabavni vrt primerov, v katerem je naštetih sedemdeset zgledov, primernih za pridige*. f) *Latinsko-kranjski slovar*. V mojem času so ljubljanski očetje kapucini za tisk pripravljali latinsko-nemško-kranjski slovar. Vendar so mogoče prestrašeni zaradi sodbe proti prvemu natisnjenemu foliju, zapisane v ljubljanskih novicah 22. junija 1776, umaknili svoje roke od začetega dela.

Kastelic (Anton), Kranjec, Zagorjan, in

Kastelic (Avguštin), glej Fabijanič pod črko F.

Castonius, glej Turriani Castonius pod črko T.

Ceremonial ali obrednik, ki se ga je tedaj treba držati pri zasebnih mašah itd. za našo reformirano provinco Kranjsko itd. nekega duhovnika reda manjših strožjih observantov. Benetke 1715, v šestnajsterki.

Cesinge (Ioannes de), Slovenec, iz Interamne, rojen v plemenitem rodu, škof v Pecu na Ogrskem, mož, znamenit tako po pisanju kakor po nadarjenosti, odlični pesnik svoje dobe, je napisal pesmi, ki so izšle pod takšnim naslovom:

Vse pesmi Jana Panonskega, nedvomno prvega izmed pesnikov svojega stoletja, škofa v Pecu, ki jih je bilo mogoče kje odkriti. V Utrechtu 1784, v osmerki. Ne njegova krivda, kakor je sam dokazoval, dokler je živel, temveč zavist Ogrov mu je nakopala srd kralja Matije, kar je še umirajoč želel izpričati naslednikom s svojim lastnim nagrobnim napisom:

*Tukaj leži Jan, ki je prvi od očetov k Donavi
pripeljal z lovorom ovenčane boginje s Helikona.*

Vsaj ta naziv dovoli pokopanemu, zavist!

Za mržnjo ni prostora na spomeniku.

Cherigati, latinsko Clericati (Leonellus), škof v Arpi (Konkordiji) 225 L v Furlaniji, legat na raznih dvorih, osebni referendarij Inocenca VIII., † 1506:

a) *Govor solunskega škofa Nila o vzroku razdelitve in ločitve Grkov od Latincev* je prevedel v latinščino. b) *Nagrobní govor Inocenca VIII.* c) *Propozicijo pred Henrikom VIII., kraljem Anglije, ki je bila v Londonu*, je zapustil v rokopisu. Tako Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Chiolich (prečastiti gospod Georg Wolfgang) de Lewensberg, senjski in modruški ali krbavski škof, je l. 1747 napisal:

a) *Seznam senjskih škofov*, sestavljen s pomočjo pristnih dokumentov, je v Schwandtnerjevih *Ogrskih zgodovinarjih*, III. zv., str. 466, Kraussova izdaja na Dunaju 1748, v foliju. b) *Seznam krbavskih škofov*, ki je v nav. knj., str. 469.

Kristana (Tomaža), Kranjca, Blejca, doktorja medicine, ljubljanskega akademika operoza:

a) *Kemijsko-medicinska razprava o zgodovini kisa*. Dunaj 1771. b) *Prispevki k zgodovini in obravnavanju preprostih osepnic po pameti in izkušnjah*. Dva dela. Dunaj pri Ghelnu 1781, v osmerki. c) *Kratka zgodovina in patološki oris nove epidemije po dosedanjih lastnih opazovanjih, posvečena javnemu blagru*. Dunaj, van Ghelen 1782, v osmerki. d) *Naravoslovno-politični dnevnik nenavadnih okoliščin in posledic splava ledu leta 1784*. Dunaj pri Schmidtu 1784, v osmerki.

Kristijan (Franc Saleški), Ljubljčan, posvetni duhovnik in kurijski svečenik. Medtem ko se je v ljubljanski gimnaziji še vedno posvečal lepi književnosti, je z javnimi tiski izdal svoj spis:

225 D

Nagrobna pesem ob smrti prečastitega in visokorodnega gospoda Leopolda Jožefa, kneza Svetega rimskega cesarstva in škofa v Ljubljani iz grofovske hiše Peta[z]zi,¹² zapeta na akademiji v Ljubljani leta 1773. Z Egerjevimi tiski v osmerki.

Hren (prevzvišeni gospod Tomaž), Ljubljčan, gospe Uršule Žitnik, sin ljubljanskega svétnika, kanonik, dekan stolne cerkve in na mesto k Lutrovi sekti odpadlega Trubarja postavljeni stolni pridigar, potem ljubljanski škof in knez, kladivo (ne krivično) krivovercev na Kranjskem, apostol Kranjske, častitljiv † 1630. Napisal je veliko, vendar pustil neizdano:

a) *Kanonsko delo*, rokopis, katerega nekateri deli so bili, potem ko je odšel v nebesa, na žalost raztrgani, drugi so se menda ohranili v škofijskem arhivu. b) Rokopis *Letopisi* ali *Domovinski zapisi*, na katere se Valvasor zelo pogosto sklicuje in jih uporablja v svoji *Slavi Kranjske*. c) *Ustanovitev nove cerkve za ljubljanski nadvojvodski kolegij slavne Družbe Jezusove* v rokopisu, katerega odlomek je Valvasor prepisal v VIII. knjigo svoje kronike, str. 704, kakor tudi d) *Posvetitev novega svetišča nadvojvodskega kolegija slavne Družbe Jezusove v mestu Ljubljani*. Prav tam, str. 706. e) *Slavnostni govor na praznovanju kanonizacije sv. Ignacija Lojolskega v Ljubljani l. 1601*. Rokopis. Poskrbel je za natis enega samega koristnega in potrebnega dela v ljudskem jeziku; brez slovnice in pravopisa, ki jima v tistem času niso posvečali veliko skrbi: f) *Branja, inu Evangelia na Nedejle, inu prasnike zhes zejlu lejtu*. Najprej v Gradcu z Widmanstadievimi tiski 1612; potem je dal ponovno natisniti 1625, v dvanajsterki.

Sv. Hromacij, oglejski škof ali, kakor piše Baronij, škof v Romantiji, ker so Ogleju rekli drugi ali mali Rim. Sv. Hieronim ga v predgovoru k *Letopisnim knjigam* naslavlja z najbolj učenim in obenem najbolj svetim izmed škofov svojega časa. Pisal je okrog l. 400 in sklical je koncil proti origenistom – preveri Baronija. Spomin nanj srečamo v rimskem martirologiju 2. decembra. Imamo njegove: 226 L

a) *Komentarje Mateja*, ki se doslej še niso pojavili, razen V. in VI. Matejevega poglavja in odlomka o III. Matejevem poglavju o Kristusovem krstu ali b) *Razprava o tem evangeliju: Jaz bi se ti moral dati krstiti*. V Baslu 1528. c) *Osem homilij o osmih blaženostih*, ki so v *Biblioteki sv. očetov* v IV. zv., str. 835. d) *Pismo sv. Hieronimu*, ki se

¹² V izvirnem tisku: *Pettazi*.

pojavi se med deli sv. Hieronima. Baronij je mnenja, da je podtaknjeno in vsaj jaz ga v predloženi obliki z razsodnimi kritiki odklanjam. e) Prav tako papežu Inocencu, Ambroziju itd., ki so se izgubila, vendar sklepamo le iz pisem drugih, da si je Hromacij z njimi dopisoval. f) *Pismo Honoriju* v primeru sv. Janeza Krizostoma, ki ga je cesar poslal Arkadiju. In sv. Krizostom je povrnil z naklonjenostjo.

Sv. Krizogon, oglejski škof, je okrog l. 296 pri Gradežu utrpel mučeništvo. Napisal je:

Dve pismi rimski dami Anastaziji, iz Nikeforja in Suide, ki ju je mogoče prebrati v VIII. knjigi Valvasorjeve kronike, str. 502 in 503.

Churelich (Laurentius a) je izdal pesmi v italijanskem kakor tudi v latinskem jeziku:

a) *Večnemu avgustu Leopoldu ob vstopu na Dunaj na prihodu iz cesarskega mesta Frankfurta*. Dunaj 1658, v četverki. b) *Potopis* itd. Dunaj 1661, v osmerki. In v navedbi v Valvasorjevi XI. knjigi, str. 599 in str. 149, o prenosu telesa sv. Peregrine, mučenke, v cerkev očetov bosonogih avguštincev v Ljubljani piše tako: »Tako pojem heraldični pesnik o devetih črkah sv. Peregrine srečnemu romanju prevzvišenega Leopolda.« Vsebuje isto plemenito ime Peregrine itd.

Cithardi (Henricus), l. 1589, rokopis v četverki:

Metafizika je shranjena v Auerspergovih knjižnici v Ljubljani.

Klapšeta (Pavla Franca), Kranjca, tolminskega župnika in konzi-storionala tržaškega škofa:

Katehetski sinopsis. Tuje: Sbrani Nauk Karshanski u kratkih beffedah sapopaden. Ljubljana s tiski Adama Friderika Reicharda 1743, v osmerki. Posvečen prečastitemu gospodu Leopoldu grofu Peta[z]iju,¹³ tržaškemu škofu, ki je to knjigo sam pregledal in odobril.

Cleva (Anton de), glej Lukančič pod črko L.

Cobenzl (o. Janez Rafael), iz Družbe Jezusove, po rodu izvira iz družine baronov, potem grofov Cobenzlov iz Predjame na Notranjskem, javni profesor filozofije in teologije, potem rektor kolegija tako v Celovcu kakor v Gradcu, nazadnje predstojnik v hiši profesorov, je napisal:

a) *Pisemsko prerekanje proti triumvirom, služabnikom besede avgsburške veroizpovedi: ali je mogoče iz vere dokazati, da je krst, izpeljan po običajnem besedilu, Kristusov krst*. Leta 1615. b) *Knjigo o*

¹³ Prav tako.

vodilu vere in religije ali o pridigi Simona Arana o vodilu vere in religije. Leta 1617. † 1627 na Dunaju, potem pa se je osvobojen min- 227 L
ljivega telesa prikazal drugemu iz družbe bratov, svojemu odsotnemu prijatelju, dvojno žareč v jasni dnevni svetlobi, opremljen s popotno palico, kakor da bi šel na pot, kakor poroča Alegambe. Njegov nagrobni napis pa je napisal Sotanellus.

Cobenzl (Leopold Ferdinand grof), glej Blagaj Vajkard pod črko B.

Cocci (Marcus Ant.), glej Sabelicus pod črko S.

Codellija pl. Fahnenfelda (Petra Antona), Goričana, doktorja medicine:

O glasu, kriku, petju, trobljenju trobent, kihanju, zehanju, pretegovanju, smehu, joku in vzdihovanju. Dunaj 1759, v četverki.

Br. Konstantin od sv. Križa, Čeh, bosonogi avguštinec, gojenec samostana sv. Jožefa v Ljubljani, po stroki bakrorezec, je l. 1660 vrezal:

podobo *sv. Peregrine*, device in mučenke, in razne simbole, ki so bili vloženi v knjižico, natisnjeno ob priložnosti prenosa svetih ostan- kov iste device in mučenke, in mnoge druge nabožne podobe.

Uredbe presvetle grofije Goriške, ki jih je razglasil in potrdil pre- jasni Ferdinand, nadvojvoda Avstrije itd., in zopet postavilo in odobrilo sveto cesarsko veličanstvo, cesar Leopold I. itd. V Vidmu 1697, s Schirattovimi tiski v četverki.

Conti ([Andrej]),¹⁴ Kranjec, beneficiat v stolnici v Ljubljani, je po škofovem naročilu v kranjščino prevedel nemško knjižico o večnem čaščenju sv. Rešnjega telesa, natisnjeno 1773 v Ljubljani:

a) *Bukuvze tega ufelej terpeozhega Molenja tega SS. Sacramenta tega Oltarja.* V Ljubljani 1773, v dvanajsterki. b) Oskrbel je tudi drugo in izboljšano izdajo: *Sveta vojska P. Laur. Scupuli.* c) Prav tako naj- 227 D
novejšo izdajo *Thomasha Kempenfarja Buqve.*

Coppini (Karla Jožefa de), ljubljanskega akademika, popolnega filozofa:

Teze iz splošne filozofije, branjene na nadvojvodski gimnaziji Druž- be Jezusove v Ljubljani 1683, natisnjene položene pod podobo, platno.

Coppini (Frančiška de), kranjskega deželana, doktorja medicine in ljubljanskega fizika:

¹⁴ V izvirnem tisku: *Ant. Gl. R. Mahkota: Pohlin literarni zgodovinar, Slo- venski jezik III, Ljubljana 1940, str. 80.*

a) *Pravni teoremi*. Benetke 1671, v četverki. b) *Propozicija o zmernosti ozračja Kranjske in posebno v bližini Ljubljane*, ki jo je v svojo kroniko prenesel Valvasor, III. knj., str. 329.

Coppini (Jurij Sigfrid de), Ljubljčan, kranjski deželan, gojenec v konviktu Družbe Jezusove v Gradcu, in Tomaž Hrovatin, Vipavec, jurkloštrski gojenec v istem konviktu, sta postala magistra svobodnih umetnosti in filozofije pri častitem o. Jožefu Gallu iz Družbe Jezusove, ko je izšla njegova knjižica:

Etično-politične pesmi, izbrane iz Epiktetovega Priročnika. V Gradcu 1709, v dvanajsterki.

Coraldija (Ioan. Iac.), tajnika Beneške republike:

Beneška zgodovina v dveh zvezkih – rokopisi v foliju – je v Auerpergovi knjižnici v Ljubljani.

Corednig (Anton), Kranjčan, in Jožef Linharčič, Kranjec, Bistran, gojenec z Zlate gore na Dunaju, in Andrej Černigoj, Vipavec, gojenec iz doma ubožnih, so postali doktorji svobodnih umetnosti in filozofije, ko je bila razdeljena knjižica, ki jo je razširil častiti o. Oktavij Buceleni Družbe Jezusove:

Akadska razprava o posebnem nauku kartezijanizma. Dunaj s tiski vdove Anne Francisce Voigt 1709, v osmerki.

Corelle (o. Jacoba), kapucina:

228 L

Konfesionalna dejavnost z razlago obsojenih propozicij Aleksandra VII. in Inocenca XI. Dva dela. V Ljubljani 1713, v četverki. Izdajo so priskrbeli in oskrbeli očetje kapucini v Ljubljani.

Cor[o]ninija¹⁵ s Kromberka (Pompeja Svetega rimskega cesarstva grofa), Goričana, doktorja obojega prava, bivšega pičenskega škofa, tržaškega škofa:

a) *Pesmi* in b) *Zgodovinska knjiga*, toda doslej nisem videl nič od tega.

Cor[o]ninija¹⁶ s Kromberka (Rudolfa grofa), barona v Prvačini in Gradišču, gospoda v Kojskem in Žarščini itd., viteškega reda ogrskega kralja sv. Štefana, resničnega komornika prevzvišenega veličanstva, vrhovnega svétnika in cesarskega podpredsednika glavarstva Goriške in Gradiščanske, člana padovske, roveretske in videmske akademije itd.:

¹⁵ V izvornem tisku: *Corenini*. Gl. Ilešič, str. 18.

¹⁶ Prav tako.

a) *Poskus genealogije in kronologije grofov in zgodovine Gorice*. Dunaj 1752, v četverki. Z več dodatki znova natisnjen na Dunaju 1759, v foliju. b) *Popis glavnih krajev grofije Goriške in Gradiščanske z beneškimi mejami in sosedstvom, podan v novih izmerah*. Zemljevid, vrezan v baker 1756 na Dunaju. Hvalijo ga v *Aktih leipziških učenjakov* I. 1750, str. 30. c) *Razprava o izvoru proštije sv. Štefana pri Ogleju, ko so bile iz Ogleja v Gorico prenesene razne relikvije svetnikov*. V Vidmu in Tridentu 1758, v četverki. d) *Razprava o izvoru preplemenitih družin Waldstein in Wartenberg*. V Gorici 1766, v četverki. e) *Rodoslovno drevo dva tisoč štirideset in več prednikov Marije Terezije, prvorojene hčerke Petra Leopolda, nadvojvode Avstrije, velikega vojvode Toskane, predstavljeno 1767*. Dunaj, v manjšem foliju. f) I. zvezek *Mešanih spisov*. Benetke 1769, v foliju. g) I. knjiga *Goriških letopisov*. Dunaj 1769, v osmerki. h) *Zgodovinsko poročilo o življenju in mučeništvu sv. Evrozine*. V Gorici 1771, v četverki. i) *Epitaf ob priliki smrti Njenega veličanstva, cesarice Marije Terezije*. Dunaj pri Trattnerju 1780, v četverki. k) *Oznanilo goriških pastirjev, ki ga je nekoč izdal Hieronymus Guelmi*. Dunaj 1772. l) *Dunaj se klanja pred Marijo Terezijo, pobožno, srečno in vzvišeno cesarico, elegija*. Dunaj 1776. m) *Rodoslovno-zgodovinski poskus osvellitve vzvišene habsburško-lotarinške rodbine, darovan cesarsko-kraljevemu knezu Petru Leopoldu, velikemu vojvodi Toskane, ki prihaja v Gorico*. Najprej v Benetkah s tiski Antonia Zatte, kmalu nato ga je z novimi rodoslovnimi in zgodovinskimi dodatki obogatil in izdal Franciscus Palma, bakalaver svete teologije na dunajski univerzi. Dunaj pri Ioan. Trattnerju 1774, v manjšem foliju.

228 D

Korošec (Nikolaj), glej Moravčer pod črko M.

Cortiva (o. Janeza Krstnika), Rečana, reda eremitov konventualov sv. o. Avgušтина, doktorja svete teologije, cesarsko-kraljevega javnega profesorja teologije najprej na graški, potem na dunajski univerzi, moža, zelo izobraženega v grškem, hebrejskem in latinskem slovstvu:

a) *Teološka razprava o Božjih imenih*. Na Dunaju pri Heyingerjevih dedičih 1754, v četverki. b) *Razprava o nenavadni legi sonca in lune v Jozuetovem času*. Dunaj 1754. c) *Avguštinova teološka lukubracija, ki odkritosrčno podaja nauk o nadvse plemenitih darovih stanja nedolžnosti* itd. V Gradcu 1762, v osmerki.

Kuralt (Martin), Kranjec, Škofjeločan, tedanji osebni kaplan ljubljanskega škofa, je povedal pridigo in dal natisniti tako imenovano:

Pridigo ob začetku devetdnevne adventne pobožnosti v stolni cerkvi 229 L
v *Ljubljani*. 1782 s Kleinmayrjevimi tiski, v osmerki.

Kuralta (o. Roberta), Kranjca, cistercijanskega meniha stiškega samostana:

Prava sveta načela vsega pravoznanstva, obravnavana na nov, urejen in lahek način. Dunaj 1781, v osmerki. Dva zvezka. G. Kreib je bil mnenja, da so vredna prevoda v nemščino. Dunaj 1782.

Sv. Ciril (slovansko Carha) in **Metod** (Slovanom Strahota), sinova Konstantina iz Soluna s priimkom Filozof, konstantinopelskega (slovansko carigrajskega) meščana, apostola Slovanov. Menda sta napisala:

Sveto pismo, mašno knjigo, ceremonial ali ritual (*trebnek*) v ilirskem jeziku s cirilskimi črkami, ki jih je Ciril iznašel za opisovanje tona glasu in jih označil s slovanskimi imeni. Zato se tudi cela abeceda imenuje cirilica. Izvirnih rokopisov nisem videl. Ni verjetno, da so se ohranili. Nekateri pa so bili natisnjeni v Benetkah v ilirski tipografiji, drugi so bili razširjeni in popravljeni kot novejši primerki v Rimu in morda tudi na Dunaju v našem času pri Kurzböcku, ilirskem tiskarju, ki je natisnil *Karlovško sinodo: katekizem* in druge z ilirskimi črkami. Še zdaj imajo Iliri svojo tiskarsko delavnico na Dunaju. Ciril je napisal tudi *Dialoge* v grškem in slovanskem jeziku. Po naročilu našega svetega gospoda Inocenca XI. v Rimu 1688 izdani *Rimski breviarij* v dalmatinskem jeziku v četverki ni bil natisnjen s cirilskimi, temveč z glagolskimi črkami. 229 D

OMARA D

IV. tok pod črko D

Dalmatin (Jurij), glej Juričič pod črko I.

229 L

Debevca (Janeza), ljubljanskega duhovnika in škofijskega gojenca:

Kratki Nauki, regelze, inu, molitva fa Sakrament te Pokure. Ljubljana pri Egerju 1783, v dvanajsterki.

Decianus (Tiberius), Videmčan, doktor obojega prava in profesor prava v Padovi, kjer † 1581 in pustil za seboj:

Nasveti, razsodbe in kazenske razprave. Benetke po Scotu 1614. V dveh zvezkih v foliju.

Delfino (Giovanni), oglejski patriarh, je bil leta 1667 postavljen za kardinala in † 1699. Njegove 229 D

a) *Razne dialoge znanstvene vsebine*, b) *Diskurz o življenju kmeta pri Korneliju Tacitu*, c) *Katilinovo zaroto pri Salustiju*, d) *Štiri tragedije in razne ode*, napisane v italijanščini, hvalita Galeazzo Gualdo v knjigi *Oder slavni mož Italije* in Lorenzo Grasso v *Izrekih pisateljev*.

Dembscher (Janez Krstnik), Kranjec, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije, kurat in mojster kora nadškofijske kurije pri sv. Štefanu na Dunaju, je v cerkvi očetov bosonogih avgustincev povedal govor na sloviti švabski narod, ki ga je naslovil: 230 L

[a)] *Udalrik, posebni zavetnik švabske dežele in obči rojak krščanskega sveta, predstavljen v hvalilnem govoru.* Dunaj pri Heyingerju 1733, v četverki. b) Tedanji dekan slavne filozofske fakultete je ponudil akademskemu senatu in ljudstvu *Slavilni govor sv. Katarini, devici in mučenki*, ki ga je povedal g. Valentin Eržen, bakalaver svobodnih umetnosti in filozofije, konviktor iz cesarskega kolegija Družbe Jezusove. Dunaj s tiski vdove Marie Theresie Voigt 1739, v foliju.

Dembscher, drugi, onega (Janeza Krstnika) nečak po bratu, svetnik cesarsko-kraljevega dvora in referendar vojaškega sveta, je poskrbel, da so bile natisnjene:

Prave osnove rimskega pravožnanstva. Dunaj 1745, v četverki.

Deu (Feliks Anton), išči pod črko I. Janez Damascen.

Dietrich (Franc Ksaverij), Kranjec, sodnik dvora samostana redovnic reda sv. Dominika v Velesovem, je napisal:

Poročilo o samostanu in pripadajočih v Velesovem, ki je v III. delu *Svete Avstrije* o. Mariana, V. zv., str. 193 in v IV. delu, VII. zv., str. 302.

Dillher (o. Karel), Avstrijec, iz Družbe Jezusove, profesor svetih kanonov na ljubljanski gimnaziji in dekan višjih, potem rektor ljubljanskega kolegija, je objavil z zamolčanim svojim imenom:

Trije zabavni in zelo koristni pogovori med vojakom in trgovcem pri bratih. Ljubljana pri Juriju Heptnerju 1763, v osmerki.

Direktorij spovedovalcev vsem pastirjem in dušnim varuhom, zelo koristen za blagor kesajočih se kjer koli, dan gospodom članom, duhovnikom kongregacije pod vodstvom Jezusa, Marije in Jožefa in za- 230 D

ščito sv. nadangela Mihaela, ustanovljene v Mengšu na Gorenjskem, za novoletno darilo leta 1698. Ljubljana, iz Mayrjeve tiskarne 1697, v dvanajsterki.

O. Dizma od sv. Elizabete, Kranjec, Šiškar, drugače imenovan Jožef Zakotnik, v starosti enaindvajsetih let se je preoblekel v bosonoga avguštince, pridigar v Střelinu v Šleziji in kurat v Vroclavu, † 1793. Na deželi je med ljudmi zbral najstarejše kranjske pesmi:

a) *Od Pegama*, ki jo je Linhart prenesel v nemščino, poleg tega pa še v svojo knjigo *Cvetje s Kranjskega*. b) *Od Jurja Kobila*. c) *Od Krayla Mathiasha*. d) *Od lipe nastaremu tergu*. e) *Od lepe Vide: Lubzhek se na rajsho spravla* itd.

Disma-philogia. Knjižica za člane plemenite bratovščine sv. Dizme v stolnici sv. Nikolaja je izšla natisnjena v nemškem jeziku. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju, v osmerki.

Dolarja (o. Nikolaja), Kranjca, duhovnika Družbe Jezusove, izvrstnega skladatelja glasbe:

Razne muzikalije. Dunaj 1665, v foliju.

Dolencia (o. Karla), iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi profesorja v Gradcu in na Dunaju, tedanjega seniorja in konzistoriala na dunajski univerzi:

a) Dvanajst knjig *Cerkvenih letopisov*. Dunaj 1740, v večji osmerki. b) *Pisatelji dunajske univerze, predstavljeni po kronološkem redu*. Dunaj 1741, v osmerki. c) *Naravoslovni pogovori o rastlinah, vzeti iz francoskega dela o. Natalisa Regnaulta* in prevedeni v latinščino. Gradec 1743, v osmerki. d) *Osvobojena Avstrija*. V Gradcu 1743, v dvanajsterki.

Dolinar (Anton), glej Galičič pod črko G.

Dolničar, glej Thalberg pod črko T.

Dominik, gradeški škof in oglejski patriarh s pravico, doseženo pri Leonu IX., da so pred njim nosili križ. L. 1073 ga je Gregor VII. poslal k vzhodnemu cesarju Mihaelu, da bi odpravil razkol. Napisal je: 231 L

Pismo antiohijskemu patriarhu Petru, ki ga je mogoče prebrati skupaj z *Vzajemnimi grškimi in latinskimi odpevi v Spomenikih grške Cerkve Cotelera*, II. zv., str. 108.

Dominis (Marcus Antonius de), Senjčan iz rodbine Teobalda iz Piacenze, pozneje imenovanega papež Gregor X., po milosti katerega je bil postavljen za škofa v Senju. Mož, zelo znan po nadarjenosti in pisanju, vendar popolnoma nestanoviten v katoliški veri. Potem ko se

je zvedelo za njegov namen, da izda državo, je sklenil naglo pobegniti, da ne bi bil prisiljen tvegati življenja. Ko je bežal v Rim, so ga – da ne bi, kakor je javno grozil, prestopil na protestantsko stran ali tembolj, da bi ga odstranili iz Rima – po posredovanju in pritisku kardinala Borgheseja premestili na splitski škofovski sedež. Nato je odpadnik od vere odplul v Anglijo. Po dolgem času se je od tod prek Francije in Flandrije potihem skesan vrnil v Italijo. L. 1622 se je kesal pri cerkvi sv. Petra v Rimu na kolenih s kamnom, obešenim z vrvo okrog vratu, in dosegel odvezo po naloženi hudi pokori, ki se ji je podvrgel. Potem so mu l. 1623 dokazali, da ni nič bolj stanoviten. Večkrat naznanjenega so inkvizitorji obsodili na zapor. Ker svojega nauka, da je lahko človek odrešen v kateri koli religiji, ni hotel preklicati in se mu odpovedati, je bil obsojen na dosmrtno ječo. Ne dolgo zatem je umrl v trdovratnosti. Mrtvega so peljali po vseh glavnih ulicah mesta, privezanega na osla. Postavljenega na grmado je sežgal rabelj, 231 D njegov pepel so stresli v Tiberu. Napisal je:

a) *O običajih in navadah Senjčanov*. Preveri Valvasorja, XII. knj., str. 91. b) *O cerkveni republiki proti papeževemu primatu*. V Heidelbergu po Ioan. Lancellotu 1618. V treh zvezkih v foliju. c) *Razsodnost svoje vrnitve iz Anglije*. V Rimu s tiski komore 1623, v četverki. d) *Dve pismi zveznim stanovom Belgije* sta v Limborchovih *Razširjenih pismih*, str. 487 in 490. e) Pietra Soaveja Polana, to je Paola Sarpija *Zgodovina tridentinskega koncila*, ki jo je prejel od avtorja v rokopisu, jo poslal prvič pod tiskarski stroj v Angliji in jo posvetil Jakobu I. s poslanico, natisnjeno na začetku knjige. In ker je Sarpi karseda hitro zaslovel, ni oznanil nasprotovanja in je svojo *Zgodovino tridentinskega koncila* brez posvetila izdal v Ženevi. f) *O žarkih očih in luči* in neka druga delca.

Donadoni (Ioannes Casimirus) je napisal:

Poročilo o prihodu in bivanju cesarja Karla VI. v mestu Trstu. V Ljubljani 1728, v osmerki.

Donati (Bernardinus) de Zano, rojen v kraju pod veronskim gospostvom, je okrog l. 1469 v Kopru poučeval grški jezik. † star več kot šestdeset let. Njegovi, ki jih je prevedel v latinščino, so:

a) *Latinska razlaga in parafraza Aristotelove ekonomike*. Je v zbranih Aristotelovih delih v III. zv., str. 167. b) *Evzebijev evangeljsko dokazovanje*. c) *Ksenofontova ekonomična knjiga* itd., grške knjige.

Durn (Andrej), Kranjec, Vipavec, in Janez Kopavnik, Kranjec, Kranjskogorčan, sta postala magistra svobodnih umetnosti in filozofije, ko je izšel:

Zgodovinski epitom vseh papežev, cesarjev in kraljev Evrope. Gradec 1735, v dvanajsterki.

OMARA E

232

V. tok pod črko E

E. (J. J.):

232 L

Na vprašanje poljedelske družbe na Kranjskem: *Od česa je predvsem odvisno, da poljedelstvo v tej deželi zaželeno napreduje?*, je v poslanem spisu odgovoril J. J. E. Obstaja v ljubljanskih novicah 7. septembra, z Egerjevimi tiski k l. 1776, v osmerki.

Eckenberg (prejasna vojvodinja, visokorodna kneginja in gospa Eleonora Marija Rozalija vojvodinja Cromau in kneginja) je sestavila najprej zase, nato objavila v javno dobro:

Prostovoljno razpočeno granatno jabolko. Knjiga je bila najprej natisnjena na Dunaju, potem v Gradcu 1697, v foliju.

Edling (Janez Nepomuk grof in gospod), Kranjec iz Ajdovščine, škofjeloški glavar, cesarsko-kraljevi referendar normalke na Kranjskem, svétnik vojvodine, komornik cesarskega dvora, vitez reda sv. Mihaela na Bavarskem, referent Akademije ljubljanskih operozov in član Arkadijcev v Gorici, je izdal:

a) *Splošni deželni šolski red normalk po cesarsko-kraljevem odloku.* Ljubljana pri Egerju 1775, v foliju. b) *Zahteve za šolnika in učitelja osnovnih šol v nemškem in obenem slovenskem jeziku.* Prav tam. 1778, v foliju. c) *Jedro metodične knjige,* prevedeno v kranjščino in posvečeno prevzvišeni cesarici Mariji Tereziji. Dunaj pri Kurzböcku 1777, v osmerki. d) Razprava, ki jo je leta 1768 nagradila Ekonomska družba v St. Petersburgu, *O vprašanju zemlje v lasti kmetov* itd. g. Bearda de l'Abbaye, prevedena iz francoščine. Pri javnem izpitu iz

232 D

obče politične znanosti jo je Vinzenz Stingel iz nordijskega zavoda na cesarsko-kraljevem liceju v Linzu 1778 posvetil g. grofu Janezu Nepomuku Edlingu itd., v večji osmerki. e) *Soča in Ljubljana, idila*. Augsburg pri Joh. Jak. Lotterju 1781, v osmerki. Natisniti je dal z zamolčanim imenom avtorja, vsebuje pa poročilo o obnovitvi Akademije ljubljanskih operozov in ureditvi Arkadijcev v Gorici. f) *Ta male Katechismus is sprashuvanjam* itd. Izdan v začetku leta 1779 z Egerjevimi črkami, v osmerki. g) *Misel grofa in gospoda Edlinga mlademu bardu, baronu S.* Ljubljana 1781, v osmerki.

O. Edmund od sv. Pankracija, navadno Sumrecker, Ljubljančan, bosonogi avguštinec, † 1735 v Ljubljani, je zapustil:

a) *Domiselni izreki, izraženi ne le na svoboden, ampak tudi na vezan način ustaljenega govora, nadvse pripravnji za zabeljenje in izboljšanje šaljivega, prijetnega in učenega govorjenja*. Rokopis je v knjižnici ljubljanskega samostana pri sv. Jožefu. Hvali ga več bralcev, toda nihče ga ni dal natisniti. b) *Misli iz raznih knjig sv. očetov, zbrane za rabo pridigarjev*. 1709. Rokopis v četverki je v isti knjižnici. 233 L

Elffen¹⁷ (o. Nikolaj) iz Družbe Jezusove:

Nebeški kruh ali kratki poduk o pobožnem življenju in svetem umiranju, izročén kot darilo večji latinski kongregaciji in podarjen prevzvišenemu in prečastitemu knezu Leopoldu grofu Petazziju, ljubljanskemu škofu, ko je bil razglašen za rektorja iste kongregacije. Ljubljana pri Heptnerju 1764, v osmerki.

Entersfeld (Friderik plemeniti), član cesarsko-kraljeve ekonomije spodnje Avstrije in tudi Kmetijske družbe na Kranjskem, svétnik na dvoru prevzvišenega kneza passavskega škofa, je Kmetijski družbi na Kranjskem predložil svojo razpravo, ki jo je družba hotela uvrstiti med svoja dela, namreč:

a) *Obravnava žganja žitnega zrnja, izvora tega zla in sredstva zoper to*. Ljubljana 1776, v četverki. b) *Obravnava pravih vzrokov živinske kuge: nato nekatera preprečevalna in zdravilna sredstva proti nej*. Ljubljana 1779, v četverki.

Erberja (o. Antona), Kranjca, iz plemenitega baronskega rodu, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije in javnega profesorja, kanclerja graške univerze in tudi bivšega rektorja ljubljanskega kolegija:

¹⁷ V izvornem tisku: *Elffen*.

a) *Štajerska, presrečna zaradi vere, rodovitnosti in veselja*. Heroična pesnitev. Gradec 1727, v osmerki. b) *Topografija vojvodin Koroške in Kranjske*. Dunaj s tiski Marie Theresie Voigt 1728, v dvanajsterki. c) *Topografija Štajerske*. Prav tako v dvanajsterki. d) *Teološke razprave o ekumenskih koncilih*. Gradec 1737. e) *Epitom sporov, ki se nanašajo na vero*. Gradec 1739, v osmerki. f) *Hvalilni govor, posvečen sv. Katarini, devici in mučenki, ki ga je povedal g. Ant. Margschwentner, študent retorike*. Dunaj pri Voigtu 1734, v foliju. g) *Dialektična pravila ali nekakšen kratek uvod k preostali filozofiji, napisan s sholastično metodo*. Dunaj, Ioan. Th. Trattner 1750, v osmerki. h) *Filozofski kurz v treh razpravah*. Prav tam 1751, v osmerki. i) *Spekulativna teologija v osmih razpravah*. Izdana na Dunaju od l. 1741 do 1748, v osmerki.

Erberja (o. Bernardina), Kranjca, iz Družbe Jezusove, profesorja filozofije in matematike v Ljubljani, nato prefekta na dunajskem Terezijanišču, potem upravitelja semenišča v Linzu:

Prikaz slavnega kraljestva Češke. Na Dunaju 1760, v največjem ali kraljevskem foliju.

Erberg (Benjamin baron), Kranjec, po rodu iz Dola na Kranjskem, je v Ljubljani javno zagovarjal

teze iz splošne filozofije in pogosto spodbijal predstavljene teze na akademskem dvoru. Glej pod črko S. Stainer.

Erberga (Danijela pl.), Kranjca, Kočevca, magistra svobodnih umetnosti in filozofije, doktorja obojega prava, aktuarja kazenskih sojenj in tajnika dežele Kranjske, ljubljanskega akademika operoza z imenom Zvesti:

Pravosodna razprava o službi sodnika pred g. Jurijem Bohinjcem, Kranjcem, doktorjem obojega prava, poslanim komisarjem, l. 1671. Dunaj, v foliju. Posvečena kranjskemu plemstvu.

Rimskega cesarja Karla VI. nova pravila in red dednega prava poleg oporoke in drugih oblik zadnje volje in kar je s tem v zvezi v dedni vojvodini Kranjski. Gradec leta 1737, v foliju. Ponovno natisnjeno tudi v Trstu 1775 v nemškem in kranjskem jeziku.

Eržen (Valentin), glej Dembscher pod črko D. 234 L

Pričakovanje rojstva Marijinega božjega otroka, to je: Devetdnevna pobožnost za Odrešenika sveta, zaprtega v deviškem telesu Marije, ki jo praznujejo v prečastiti stolni cerkvi v deželnoknežji prestolnici Ljubljani. Ljubljana pri Adamu Reichardu, deželnem tiskarju, v dvanajsterki. 234 D

OMARA F

VI. tok pod črko F

Fabiani (o. Ignacij pl.), Ljubljčan, profes cistercijanskega reda 234 L iz Stične, arhivar in tajnik prečastitega gospoda opata, po razpustu samostana † na Dunaju v splošni bolnišnici 1794. Napisal je:

a) *Dokumenti Stičanov ali Zgodovinsko poročilo o stiškem samostanu cistercijanskega reda na Kranjskem*, ki ga je o. Marianus navedel v svoji *Sveti Avstriji* v III. delu, V. zv., str. 117 in naprej. Prav tako v IV. delu, VII. zv., str. 312–351, št. 52. b) *Glavna vodila krščanskega pravoslovja očeta Ignacija pl. Fabianija, doktorja posvetne modrosti*. Dunaj pri Josephu Stahelu 1789, v osmerki.

Fabijanič (Leopold pl.), Ljubljčan, kranjski deželan, in Andrej Furlani, Vipavec, in Anton Kastelic, Zagorjan, in Mihael Petrič, Cerkljan, in Jakob Filip Zupan, Boroveljčan, in Matej Rozman, Zagorjan, in Avguštin Kastelic, Ljubljčan, so na Dunaju postali doktorji svobodnih umetnosti in filozofije, ko je bila med navzoče razdeljena:

Zgoščeno opisana koristnost starega denarništva. Dunaj pri Adamu Schmidu 1733, v osmerki.

Fabriottija (Franca Jožefa), Goričana, doktorja medicine:

Teze o polipu in anevrizmi. Dunaj 1763, v četverki.

234 D

Fabritius (Adrianus Wilhelmus), doktor svete teologije, kapitularni kanonik arhidiaconske kolegiatne bl. Device na Kapitolu, je prevedel v latinščino knjižico, ki jo je o. Segneri napisal v italijanščini, katere naslov je:

a) *Pobožni varovanec device Marije*. V Ljubljani z modeli Janeza Jurija Mayrja 1724, v dvanajsterki. b) *Uvodni dialog o modrosti svetnikov*. Dva dela. Ljubljana 1724, v dvanajsterki. Sprejet v Akademijo operozov.

Faitilli (Ignacij), spreten v zlaganju verzov, je v času svojega bivanja v Ljubljani spesnil in dal natisniti:

a) *Oda Njeni visoko- in blagorodni visoki grofovski milosti Eleonori Erdödy, rojeni grofici Eichenbüchel*. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1779, v četverki. b) *Postne misli v nevezani besedi, posvečene gospodični Ivani Nepomuceni Zois pl. Edelstein*. Ljubljana pri Egerju 1780, v četverki. Ali je bil sprejet v Akademijo operozov, mi ni znano.

Fantona pl. Brunna (Jožefa Ignacija), Ljubljčan, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi medicine, veterinarja dežele Kranjske in vodilnega cesarskega fizika v Idriji: 235 L

a) *Razprava o vohu*. Na Dunaju pri Andr. Mathiu Schmidtu 1779, v osmerki. Posvečena prevzvišenemu kardinalu, dunajskemu nadškofu grofu Migazziju. b) *Bugve od kug, inu bolefen goveje fhivine, Jehovaz inu svin popifane fa kmete*. V kranjščino prevedeno delo Ioan. Wolsteina. Ljubljana pri Ignaciju Kleinmayrju 1792, v osmerki. c) Prispeval je rokopis o popravljeni izdaji Kranjske gramatike. »Kranjcem si bil zdavnaj razjasnil, kateri so zakoni in pravila jezika, in domovino prvi obdaril s slovnico, ki si jo zdaj popravil za blagor domovine, pisec, pa vendar jo pošiljaš v svet večjo. Hvalim Novo domovine, kar nosiš Novi sam, in odobravam tovor.« Vendar cenzor g. Scheel, ki je odobril novo gramatiko Kranjske, ni dovolil, da bi bilo to natisnjeno na začetku iste gramatike.

Jožefov sveženj ali Priročnik častivredne bratovščine sv. Jožefa, zaročenca velike Matere božje in velikega zaščitnika umirajočih, ki so jo ustanovili častivredni duhovniki po volji in s soglasjem prevzvišenega in prečastitega kneza Svetega rimskega cesarstva in ljubljanskega škofa, gospoda Jožefa presvetlega grofa Rabatte itd., v Rosuljah, podružnični cerkvi bl. device Marije v župniji sv. Elizabete v Ljubnem. Ljubljana s tiski [Jožefa]¹⁸ Tadeja Mayrja 1683, v osmerki.

Felber (Janez Krstnik), doktor obojega prava, zapriseženi odvetnik pri upraviteljstvu dežele Kranjske, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Častiti, je zaploskal:

Čestitajočo odo Kronološkemu epitomu starodavnega mesta Ljubljane gospoda Thalberga, Ljubljana z modeli Janeza Jurija Mayrja, v osmerki, ki jo je mogoče prebrati izdano v istem epitomu.

O. Feliks od sv. Ane, Ljubljčan, bosonogi avguštinec, s posvetnim imenom Janez Poeck, bivši lektor svete teologije in pridigar, dvakrat prior na Dunaju, trikrat v Ljubljani in izredni tajnik 69. generalnega predstojnika kongregacije diskalceatov v Rimu, sijajno izobražen mož, neomajno zvest izpolnjevanju verskih dolžnosti, čudovito goreč pri razširjanju čaščenja sv. Jožefa, silno marljiv v znanstvenih prizadevanjih in naporih. Ljubljanski akademik operoz in resnični prior pri sv. Jožefu v Ljubljani je srečno izdihnil dušo 11. maja 1764. 235 D

¹⁸ V izvirnem tisku: *Joh*.

Pri potomcih je postal znamenit zaradi teh spomenikov svoje nadarjenosti:

a) *Duhovni zvonček, to je: Devetdnevna pobožnost v čast skupnega zaščitnika vsega krščanstva, sv. Jožefa*. Ljubljana pri Reichardu 1736, v osmerki. b) *Popolni trojec, zajet v enem volumnu, to je osem jasneje izpeljanih teoloških vprašanj o predstavi Boga, osem o Sv. trojici in štiri o predestinaciji, in posvečen prevzvišenemu in prečastitemu knezu Feliksu grofu Schr[a]ttenbachu, ljubljanskemu škofu*. Ljubljana z Reichardovimi tiski 1737, v četverki. c) *Spomenik slavne radosti ali javno predstavljena srčna hvalnica dvajsetih angelskih vprašanj in posvečena prečastitemu gospodu Janezu Jakobu Schillingu, generalnemu vikarju ljubljanskega škofa, ki je slovesno praznoval jubilejno mašo*. Reichardovi tiski, Ljubljana 1739, v foliju. d) *Duhovni obliži, to je: pomoč, tolažba in odrešitev vseh krščanskih vernikov, ki trpijo na onem svetu, in ubogih duš v vicah, ki jih je udarila božja roka*. Prav tam 1738, v osmerki. e) *Tri pridige o troedinem Bogu, ki so bile v treh dneh ena za drugo*. Prav tam 1741, v foliju. f) *Hvalilni in slavlilni govor sv. Kozmi in Damijanu, ki je bil pred slavnim kolegijem zdravnikov*. Prav tam 1742, v foliju. g) *Žalni govor o smrti visokorodnega gospoda Janeza Gašperja Svetega rimskega cesarstva grofa Cobenzla itd.* Prav tam 1742, v foliju. h) *Nadvse slovesen pogreb prvega stoletja od vpeljave bosonogih avguštincev v preslavno vojvodino Kranjsko*. Prav tam 1746, v foliju. i) *Pobožno spominjanje petnajstih svetih skrivnosti, predstavljeno v zabavnem vrtu v cesarsko-kraljevi dvorni cerkvi očetov bosonogih avguštincev v svetem postnem času na stroške cesarsko-kraljevega dvora*. Dunaj pri van Ghelen 1754, v foliju. k) — — — *predstavljeno na preblaženi plovbi, tako je pod zaželenim jadrom milosti Bog v nebesih pripeljal ljudem na zemljo*. Dunaj pri van Ghelen 1756. l) — — — *predstavljeno v pre-roški knjižni dvorani*. Prav tam 1757, v foliju. m) — — — *predstavljeno v srečni osvoboditvi silovito obleganega mesta Betulije*. Prav tam 1758, v foliju. n) — — — *Jezus iz Nazareta v osebi Samsona, močnega nazaretskega boga*. Prav tam 1759, v foliju. o) — — — *v blagoslovljeni vinski trti, iz katere poganja najbolj sladek sad in grozd, Jezus Kristus*. Prav tam 1760, v foliju. p) *Trojno ovenčana starost, opisana v hvalilnem govoru. O. Avguštin od sv. Anzelma, bosonogi avguštinec, je po preteklem jubilejnem letu svoje redovne zaobljube prešel drugo svojega duhovništva*. Prav tam 1759, v foliju.

236 L

[q)] *Besede in dejanja sv. Janeza Nepomuka, podana v hvalilnem govoru pred preslavno cesarsko-kraljevo spodnjeavstrijsko vlado*. Pri van Ghelen 1761, v četverki.

Ferber (Janez Jakob), po rodu Švab, profesor v Mitauu, ki se je v Idriji sam od sebe lotil opazovanj, si je pridobil mnogo zaslug za našo domovino z objavo svojega dela: 236 D

Opis rudnika živega srebra v Idriji na srednjem Kranjskem. Berlin 1774, v osmerki z bakrorezi.

Fer[st]jila¹⁹ (Matija), Ljubljčan, doktor obojega prava – preveri Valvasorja v kroniki, VI. knj., str. 359 –, je izdal l. 1677:

neko politično razpravo brez priloženega svojega imena na Dunaju, kjer je l. 1680 vršil dolžnost sodnika cesarsko-kraljevega rezidenčnega mesta.

Domoljubne misli o načinu ustanovitve že dolgo časa zaželene zavarovalniške družbe za požarno škodo v dedni vojvodini Kranjski. Ljubljana pri Janezu Frideriku Egerju 1776, v večji četverki, v delih Kmetijske družbe na Kranjskem.

O. Fidelis od rojstva bl. device Marije, Kranjec, Idrijčan, bosonogi avguštinec, pred tem imenovan Ignacij Scherovitz, je prevedel v kranjščino:

Delce kardinala Roberta Bellarina o dviganju duha k Bogu po stopnicah stvaritev, dokončano l. 1780. Rokopis v osmerki.

Firmin, tržaški škof l. 602, si je dopisoval s papežem sv. Gregorjem Velikim, katerega

tri pisma so pri istem sv. Gregorju, X. in XI. knj., pisma 31, 36 in 38.

Fischer (Franc Bernard), plemeniti, Ljubljčan, magister svobodnih umetnosti in filozofije in tudi bakalaver svete teologije, licenciat obojega prava, nekdan župnik pri sv. Martinu, nato kanonik, potem župnik v Rieggersu v passavski diecezi, končno pastir in predstojnik v Zwettlu v Avstriji, je z deli, ki jih je napisal in objavil, svetu ohranil spomin nase, namreč:

a) *Matematično dokazovanje*, v katerem je pojasnjeno, da lahko kristjani z majhnim trudom osvobodijo mesto Budo izpod barbarske oblasti. Ljubljana 1684, v četverki. b) *Noviciat duhovnikov*. I. del. c) *Drevo življenja, zalito z živo vodo*. II. del. Dunaj s tiski Andr. Heyingerja 1701, v dvanajsterki. d) *Dan posebne svečanosti. Čudoviti praz-* 237 L

¹⁹ V izvornem tisku: *Fersilla*.

nik veselja v cesarskem glavnem mestu Ljubljani, ko je 22. avgusta 1706 njegova visoka knežja milost, gospod ordinarij kraja, prvi slovesno odpel sveto mašo v novozgrajeni stolni cerkvi, podan v govoru. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju, v četverki. e) *Zemlja, oblita z medom in mlekom, to je: dolžni hvalilni govor o velikem čudodelnem burgundskem apostolu in doktorju, iz katerega je tekel med, opatu Bernardu iz Clairvauxa, ki je bil podan na njegov nadvse slovesni praznik v preslavnem in prastarem samostanu Zwettlu*. Brez leta in kraja izdaje, v četverki. f) *Krona pravice ali zmagoslavni orel rimske cesarske države z nebeškim orožjem; preslavno deželno plemstvo vojvodine Kranjske v nadvse dolžnem zahvalnem srčnem Tebe Boga hvalimo, pri katerem so se vsi nadvse spoštljivo zbrali zaradi zadnje zmagoslavne osvojitve obeh slovečih trdnjav v Artoisu, St. Venant in Aire – nadvse dolžni govor s prižnice v stolni cerkvi sv. Nikolaja cesarskega glavnega mesta Ljubljane 11. januarja 1711*. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju, v četverki.

Flacij ali Vlačić (Matija Frankovič), navadno so mu rekli Ilir, ker se je 1520 rodil v Labinu v Istri, nedaleč od Pule. Po končanem študiju je nameraval k frančiškanom, vendar je po nasvetu o. Balda Lupetine, frančiškanskega provinciala, ki se je spogledoval z Lutrovimi nauki, odšel v Nemčijo, da bi se lotil višjega študija. Bil je slušatelj Lutra in Melanchtona v Wittenbergu, kjer je l. 1554 postal magister in kmalu tudi profesor hebrejskega jezika. L. 1557 je bil postavljen za javnega profesorja na novoustanovljeni univerzi v Jeni. Ne zanikam, da je bil mož, okrašen z obilnimi darovi in s častjo izredne učenosti kakor nihče drug, toda iz prepira z Viktorinom Strigelijem je znano, da je bil tudi hud, nedvomno bahav, prepirljiv, zaradi znanja ošaben, naklonjen novi in natančni znanosti in da se je zagrizeno oklepal svojih misli, kakršen je bil značaj njegove narave, saj ni mogel v poslednjih dnevih svojega življenja nikjer v Nemčiji postaviti varno noge za dalj časa – tako osovražen je postal pri vseh. Tudi iz Frankfurta bi bil prisiljen oditi, ko ga smrt ne bi bila iztrgala mrzkim očem vseh. Izdal je zelo veliko knjig, vse pa ali odkrito zmotne ali sumljive vere:

237 D

a) *Latinska maša, ki je bila nekoč okrog sedemstotega leta Gospodovega v rabi pred rimsko, ponovno natisnjena poleg najstarejšega primerka*. 1557. b) *O izvolitvi škofov, ki naj pravično zadeva ljudstvo*. V Baslu 1566. c) *O prihodu rimskega cesarstva k Nemcem*. In ravno na to knjigo se pogosto hitro sklicujejo pisci. d) *O izvoru sedmih volil-*

nih knezov. e) *O volitvah prelatov*. f) *Ali je bil Peter v Rimu*. Ursel. 1567. g) *O mistični in zakramentalni ali zunanji prisotnosti in po-
užitju Kristusovega telesa in krvi pri sveti gostiji*. 1574, v osmerki. h) *O poganskem nauku jezuitov* in več drugih Flacijevih del proti rimskim katolikom je izdal Ioan. Balthasar Ritter l. 1725 v Frankfurtu na Majni, od katerih nekatera sledijo. i) *Dokazi proti šestdesetim Davidovim psalmom*. k) Prevod Nila Solunskega *O oblasti papeža*. l) *Ključ Svetega pisma*. m) *Seznam prič resnice*, ki ga je zbral iz knjig, ki jih je bil na skrivaj kradel iz knjižnic raznih samostanov. n) *Magdeburške stotnije*, pri zbiranju katerih je imel več pomočnikov. Večina njegovih knjig je bila natisnjena in ponatisnjena ali v Strasbourgu ali v Magdeburgu, kjer je deloval kot korektor v tiskarnah. Nekatero je po povratnem pravu izdal tudi njegov sin Matija, doktor medicine, v Rostocku 1603, v osmerki.

238 L

Florijančič pl. Grienfeld (Janez Dizma), župnik in konzistorial stiškega arhidiaakonskega urada na Dolenjskem, je izdelal:

Horografsko karto vojvodine Kranjske po naročilu in na stroške slavnih deželnih stanov, pripravljeno zemljemersko in vrezano v baker po Abrahamu Kaltschmidtu. Ljubljana 1744, v dvanajstih kartah v največjem foliju.

Florijančič pl. Grienfeld (Janez Štefan), Kranjec, doktor obojega prava, odvetnik slavne vojvodine Kranjske in adjunkt najvišjega tajnika dežele, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Zvenčiči, katerega plodovi nadarjenosti so bili izročeni javnosti:

a) *Epigram na Zavozlano razvozlano Marka Grbca*. Ljubljana 1692, v osmerki. b) *Bik v jeziku ali akademska razprava o starem in novem denarju*. Ljubljana 1695, v osmerki. c) *Zaobljubno priporočilo, ko je bil presvetli gospod Volbenk Vajkard Svetega rimskega cesarstva grof in gospod Gallenberg itd. z gromkim aplavzom in v veselje ljudi umeščen kot namestnik in upravitelj te slavne vojvodine Kranjske drugi dan po nedelji Laetare*. Ljubljana, iz Mayrjeve tiskarne 1702, v četverki.

Födransperg (Anton Födermann plemeniti), Kranjec iz Besemdorfa, doktor obojega prava, svetnik pri magistratu cesarsko-kraljev-
skega dunajskega mesta, je izdal:

238 D

a) *Praktična opazovanja o splošni ureditvi stečaja*. Dunaj pri Ghelnu 1786, v osmerki, in tako štirje deli zapored, ki so bili l. 1794 skupaj ponovno natisnjeni na Dunaju v osmerki.

Fontaninija (Justa), ankirskega škofa:

a) *Oglejska literarna zgodovina*. b) *Življenje Philippa a Turre* je v Turrejevih *Heliogabalovih letih*.

Furlanski koncil, obhajan l. 791 pod Hadrijanom I., glej Labbe, IX. zv., str. 32.

Fortunatijan, nekateri pišejo napačno Fortunat, oglejski škof, Afričan, se je l. 347 udeležil sinode v Sardiki in pripeljal s seboj v Oglej sv. Atanazija. Potem so ga naslednjega leta poklicali nazaj v aleksandrijsko cerkev. Napisal je:

Kratke komentarje evangelijev v preprostem jeziku, za ki jo je Hieronim prosil, da mu jih pošlje. Beri Megiserja, IV. knj., 4. pogl. Sofronij je prevedel v grščino: *Kratki zapiski v grščini*.

Frankovič, glej zgoraj Flacij.

Frischlina (Nikodema), Württemberžana, z lovorjem ovenčanega pesnika, cesarskega palatinskega grofa itd., rektorja ljubljanskih šol, rednega in bivšega profesorja zgodovine in poezije:

a) *Pesem Cerkničanu Gašperju Godešu o Cerkniskem jezeru*, ki jo je Valvasor vključil v VI. knj. kronike, str. 450. b) *Panegirik o Kristusovem rojstvu*. c) *O srebrni uri*. d) *Parafraza Vergilijeve Bukolike in Georgike*. e) *O desetih avstrijskih cesarjih*. Nato se je l. 1584 iz Ljubljane spet vrnil v cesarstvo. f) *O zaslugah kmetov*. 1580. g) *Perzijeve satire in Horacijeva pisma*. h) *Knjige elegij*. i) *Razni govori*. k) *O sarmatski zmagi nad Moshi*.

Fritz (o. Andrej), Goričan, Družbe Jezusove v Gorici, † 1789, ka- 239 L
terega so:

a) *Štiri tragedije in dve drami*. Dunaj 1757, v osmerki. b) *Latinska slovnica*. Štirje deli. c) *Razprave o Svetem pismu*. Prav tam.

Frölich (o. Erazma) iz Družbe Jezusove: 239 D

Genealogija Žovneških, grofov Celjskih in grofov Vovbrških. Dunaj 1753, v četverki.

Furlani (Andrej), glej zgoraj Fabijanič.

OMARA G

VII. tok pod črko G

Gall (o. Jožef), Kranjec, iz Družbe Jezusove, doktor filozofije in 239 L
prav te bivši profesor na graški univerzi. Glej Coppini pod črko C.

Gallenfels (o. P.), Kranjec, iz Družbe Jezusove, kraljevi duhovnik
portugalskega dvora, je napisal:

Pismo, ki je v Stöckleinovem *Svetovnem slu* v VIII. delu pod št.
193.

Galičič (Franc), Kranjec, Vipavec, in Volbenk Posseviz, plemeniti,
Kranjec, Idriččan, in Andrej Jeraša, Žirovec, in Maksimilijan Umfoh-
regg, plemeniti, Ljubljčan, iz konvikta Družbe Jezusove, in Jožef
Trost, Vipavec, in Evstahij Šešek iz Šentjerneja, gojenec iz cesarskega
Ferdinandeuma, in Simon Lavrin, Vipavec, in Anton Dolinar, Sorčan,
in presvetli g. Janez Bertold pl. Höfer, vitez Svetega rimskega cesar-
stva, Kranjec, Grčevljan, magistri svobodnih umetnosti in filozofije,
so dovolili, da se natisne:

Filozofska razprava o nebu in planetih. V Gradcu 1745, v dva-
najsterki.

Garzarollija (Franca Jožefa), kranjskega deželana, doktorja obo- 239 D
jega prava in rektorja dunajske univerze:

*Kraljevsko kronanje vrlin na kronanju Jožefa I. ali vrline avstrij-
skih knezov*. Dunaj 1690, v foliju. To knjigo je prinesel nasproti cesar-
ju Leopoldu I. in Jožefu I., ko sta se vračala s kraljevskega kronanja v
Augsburgu na Dunaj.

Garzarolli (Janez Krstnik pl.), kranjski deželan, doktor medicine,
je napisal:

O katarju. V Vidmu 1646, v četverki.

Garzarolli (Janez Jožef pl.), Kranjec, Senožečan, in Matija Lesko-
vic, Vrhniččan, in Elija Ignacij Trost, Vipavec, in Matej Martin Terpin,
Vrhniččan, so postali lavreati, ko je v tiskih izšla:

*Moralna filozofija o. Ioannesa Senfblebna iz Družbe Jezusove za
oхранitev politično-krščanske*. V Gradcu 1726, v dvanajsterki.

Gaspari (o. G.), Goričan, iz Družbe Jezusove, je izdal:

*Zgodovina, posledice in zadevni nasveti glede starega javnega 240 L
kaznovanja za večjo točnost svete razprave v postnem času, ki je bila*

leta 1786 v Gorici zaradi obuditev recidivov kaznovanja. Na Dunaju pri Ghelnu 1787, v osmerki, ker v Gorici niso dovolili natisa.

Svete misli duše, ki popolnoma ljubi Boga. Pri Egerju 1774, v osmerki.

Genealogija, to je: Pravi in resnicoljubni opis rojstva in pripoved o prastari plemiški rodbini Rain, o njenih pripadnikih, ki prebivajo na Kranjskem, kakor tudi o tistih, ki so v sorodu z blagooimenjeno rodbino, napisana karseda na kratko v verzih. Tiskano v Ljubljani leta 1577 po Janezu Mandelcu, v četverki.

Genealogija Auerspergov, glej Rodoslovno drevo pod črko A.

Genealogija Thurnov, rokopis v foliju obstaja v Auerspergovih knjižnici v Ljubljani.

Georgio (Ioannes Carolus de), doktor obojega prava, cesarski in apostolski protonotar, tajnik ljubljanskega vicedomskega urada, je izdal:

Tri različne politične razprave. Dunaj 1666, z zamolčanim svojim imenom, toda besedo zastavlja Valvasor v VI. knjigi kronike na str. 359.

Grbec (Marko), Kranjec, Stičan, doktor medicine in ljubljanski fizik in tudi akademik cesarske leopoldinske Akademije naravoslovcev, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Pozorni, je napisal:

a) *Medicinsko zavozlano razvozlano ali Razpravo o zapletenih boleznih.* Ljubljana 1692, v osmerki. b) *I. leto medicinske kronologije, ki vsebuje natančno spremembo vremena, ozračja in človeških teles Ljubljančanov leta 1697 s svojimi preiskavami, vzroki in zdravili.* Ljubljana 1699, v četverki. c) *II. leto, ki vsebuje leto 1698 itd.*

d) *III. leto ali filozofsko, zgodovinsko in medicinsko preudarjeno stanje leta 1699.* Ljubljana 1702, v četverki. e) *IV. leto* je izšlo v Augsburgu pri Danielu Walderju 1705, v četverki. f) *Naravoslovno-medicinski zagoni ljubljanskega ozračja ali Obramba ljubljanskega ozračja* itd.

Ljubljana 1710, v osmerki. g) *Medicinskopraktična kronologija.* V Frankfurtu 1713, v četverki. h) *Opažanje o jajcu domačega petelina*

polkrožne oblike je v *Mešanih spisih naravoslovcev*, III. dekurija, leto [V/VI],²⁰ opažanje 138. Tudi znameniti Sydenham²¹ je imel Grbcove spise za vredne tega, da jih prida svojim delom.

240 D

²⁰ V izvirnem tisku: S, ki stoji očitno namesto rimske številke V. Popravek po preverjanju.

²¹ V izvirnem tisku: Sydencham.

Gerlach (Stephanus), predikant Davida barona Ungnada, dober prijatelj Zygomala, tajnika oglejskega patriarha Teodozija, ki je svojemu tajniku l. 1550 prepovedal izmenjavo pisem s Tübingenčani, superintendent Štajerske, Koroške in Kranjske, je med drugim napisal:

Dnevnik poslanstva k otomanski Visoki porti v Konstantinopol, ki ga je odpravil rimski cesar Maksimilijan, drugim Rudolf, in opravil gospod David Ungnad s Sovneka. Za časa Gerlachovega opravljanja uradne dolžnosti tamkajšnjega dvornega pridigarja lastnoročno sestavljeni in zapuščeni spisi, ki jih je na dan potegnil njegov vnuk, mag. Samuel Ger[l]ach. Frankfurt 1674, v foliju.

Globočnika (Gašperja), Kranjca, Radovljičana, magistra svobodnih umetnosti in filozofije:

a) *Pesniška pisma vsej avstrijski hiši o njeni bojeviti hrabrosti, pobožnosti in drugih prevzvišenih darovih v dogodkih tega časa.* Dunaj 1699, v osmerki. b) *Avstrijski Fosforji*, v osmerki.

Gladič, beri Gladič (Jurij Andrej), Rečan, doktor obojega prava, 241 L kanonik ljubljanske stolne cerkve, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Neoboroženi, je po smrti zapustil v rokopisu:

Stara in nova cerkevna zgodovina Kranjske ali Zgodovinsko-pesniško poročilo o znamenitih dogodkih Kranjske, razdeljeno v dva dela v četverki, ki bi moralo imeti na čelu lepo podobo, vrezano v baker, ki jo je iznašel slavni slikar Giulio Quaglio, ko bi ugledala luč. Natisnjena ni uzrla luči sveta, ker je luč avtorjevega življenja ugasnila pred skorajšnjim dokončanjem dela. Med presoje je vpletel znameniti distih.

Glavinića (Sebastijana), Istrana, ok. 1690 postavljenega za škofa v Senju:

Od dežja premočena jutranja zarja ljubezni ali simboli Leopolda in Margarete. Dunaj 1666, v foliju.

Glavljinića²² (o. Franja), Dalmatinca, bivšega provinciala reda observantov sv. Frančiška:

a) *Knjiga svetnikov.* V dvanajsterki. b) *Kristusova roka ljubezni.* Benetke 1640, v četverki. c) *O izvoru in razdelitvi bosanske in hrvaške province reda reformiranih sv. Frančiška in o njenih samostanih.* d) *Zgodovina Trsata.* e) *Molitve in pesmi na praznike* in neka druga delca v dalmatinskem jeziku. Glej Valvasor, VI. knj. kronike, str. 352.

²² V izvornem tisku: *Glavonich*.

Gl|a]varja²³ (Petra Pavla), posvetnega duhovnika, bivšega župnika in lastnika gospostva Lanšprež, družabnika Kmetijske družbe na Kranjskem:

Obravnava vzrokov požara v pšenici, Ljubljana 1775, v osmerki, je v novicah dne 18. februarja 1775.

Gollmayerja (Jurija), Kranjca, škofijskega gojenca, potem oseb- 241 D
nega kaplana in notarja škofijskega urada v Ljubljani:

Sveta Masha, inu Kershansku premishlvanje fa ufsak dan is S. Pisma, tudi druge nuzne molitve. Ljubljana po Janezu Frideriku Egerju 1783, v dvanajsterki.

Golob (Andrej), glej Moravčer pod črko M.

Goppa (Antonia), tržaškega škofa, umrlega l. 1487:

Štiriinštirideset sinodalnih statutow in odredb od l. 1460. V rokopisu, prav tam.

Gorjup (Franc Ksaverij), Kranjec, župnik in komisar v Novi Cerkvi pri Celju, konzistorial goriškega nadškofa, je izdal:

Zirkovnu lejtju, ali Evangeliski navuki fa uffje Nedele, inu Prasnike zeliga lejta. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1769, v osmerki.

Gottscheer (Pavel), ljubljanski kanonik, je napisal:

Pismo svojemu škofu Hrenu, katerega odlomek ponuja v branje Valvasor, VIII. knj. kronike, str. 667.

Gottseerja (o. Martina), Kranjca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in te javnega in rednega profesorja na graški univerzi:

a) *Polemična filozofija po aforizmih Aristotela iz Stagire tako s filozofskimi kakor stagiričnimi opombami iz raznih izborov, posvečena preplemenitemu in ljubečemu potomstvu prevzvišenega in pre-svetlega gospoda Frančiška Svetega rimskega cesarstva grofa Lam-berga, dednega cesarskega konjušnika na Kranjskem* itd. V Gradcu 1690, v četverki. b) *Splošna filozofija sv. Bruna in posvečena njegovi častivredni kartuzijanski veri pod pokroviteljstvom prečastitega 242 L
gospoda Janeza Krstnika, priorja in prelata v Žičah* itd. V Gradcu 1690, v dvanajsterki. c) *Dobro in slabo po naukih druge table, poleg tega: Odvrni se od slabega in delaj dobro*, je posvetil prečastitemu gospodu Frančišku, predstojniku regularnih kanonikov sv. Avguština pri sv. Florijanu. V Linzu s tiski Casparja Freyschmida 1708, v četverki.

²³ V izvornem tisku: *Glovar*.

d) *Življenje Thomasa Mora, kanclerja Anglije*. V Gradcu 1689, v dvanajsterki. e) *Misli in spoznanja Kornelija Tacita, najbolj modrega rimskega senatorja*. V Linzu z Raedelmayrjevimi tiski 1687, v dvanajsterki s podobami.

Gradeški koncil l. 579, glej Labbe, VI. zv., str. 652, znamenit zato, ker je bil v tem času patriarhov sedež prenesen v Gradež. Za te *Akte* mislijo, da so si jih izmislili Gradežani, da bi na takšen način potrdili pravilnost prenosa. Vendar so zelo stari, ker je predložila njihove odlomke v primeru svete oglejske cerkve mantovska sinoda, obhajana l. 827, na kateri beremo podpis pičenskega škofa.

Graffheidna (o. Franca), Kranjca, Ljubljancana, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije:

Vrsta kraljev Italije. V Gradcu 1732, v dvanajsterki.

Grandi, Goričan, duhovnik, pridigar in tedanji direktor študijev v Gorici, je svetu zaklal s tema:

a) *Vzrok vic zoper izkoriščanje zanimanja in krive vere*. Benetke 1766. b) *Začasna neodvisnost cesarstva od Cerkve, prikazana ob primeru izbrisa iz breviarija, dejanju papeža Gregorja Sedmega zoper cesarja Henrika Četrtega*. Gorica 1774.

Gregorius de Montelongo. Glej pod črko M. Montelongo.

Greiffenberg baronica Seissenegg (Katarina Regina gospa) je 242 D pokazala svojo izjemno nadarjenost v spisu:

Nagrada za vrlino za izvrstni opis vojvodine Kranjske gospoda Valvasorja (naziv), Nürnberg 1689, v foliju, ki je bila postavljena na začetek Valvasorjeve kronike.

Grisellini (Franc), družabnik londonske in lyonske Kraljeve kakor tudi član bernske, goriške in ljubljanske Kmetijske družbe, je napisal:

a) *Poduk h gojenju konoplje, kakor ga izvajajo Bolognčani in Ferrarčani*. Je v prvi zbirki Kmetijske družbe na Kranjskem k l. 1773, v večji četverki, Ljubljana, od str. 93 do 116. b) *Tekmovalni spis, ki je bil 28. decembra 1772 nagrajen z akcesitom, na vprašanje: Ali in s kakšno pragmatično zakonodajo bi v veliki državi najbolj zanesljivo in stanovitno preprečili nevarnost pomanjkanja in čezmerne rasti cen za vsakodnevno življenje potrebnega žita itd.*, Ljubljana, v večji četverki, kjer so tudi c) razprave o gojenju in negi, npr. zelja, sviloprejk, o gojenju murv itd., in sicer sem jih ob priložnosti enkrat videl, vendar jih nisem mogel ustrezno zabeležiti. Dopolniti jih bo torej moral nekdo drug, ki se bo z njimi seznanil. d) Tudi podobo, aludirajočo na

Kmetijsko [družbo], ki jo je vrezal Giampiccolo in je postavljena na začetek del Kmetijske družbe na Kranjskem, je iznašel Grisellini.

Gruberja (Tobije), Štajerca, duhovnika iz zatrte Družbe Jezusove, navigacijskega ravnatelja v temešvarskem banatu:

a) *Pisma s Kranjskega s hidrografsko in naravoslovno vsebino* itd. 243 L Dunaj 1781, v osmerki s podobami. Avtor podrobno opiše pot, katero je bil nastopil, da bi raziskal skrivnosti narave v slovečem Lugejskem ali Cerkniskem jezeru in njegovi soseščini. b) *Dodatek k hidravličnim pismom* itd., Dunaj 1784, je v *Naravoslovnih delih složnih prijateljev* na Dunaju, ki jih je zbral plemeniti Ignaz von Born. c) *Nadaljevanje*. Prav to, 1785, v večji četverki.

Gusič, beri Gušič (o. Nikolaj), kranjski deželan, Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in te bivši profesor. V tistem času senior v Trnavi je poskrbel, da so bili izdani:

Vzdih kronanih glav, ki jih je trnavska retorika problematično izpeljala. V Trnavi 1698, v dvanajsterki.

Gusič (Sigfrid baron), Kranjec, s Prežka, svetnik cesarsko-kraljevega veličanstva, predsednik poslancev stanov slavne vojvodine Kranjske kakor tudi predsednik Akademije operozov pod imenom Odločni in član Kmetijske družbe na Kranjskem. Ko je bil nekoč na akademskem dvoru javno zagovarjal svoje teze iz splošne filozofije in jih je bil posvetil prevzvišenemu in prečastitemu gospodu Jožefu, knezu Svetega rimskega cesarstva, presijajnemu itd. opatu preslavnih menihov svetega in starodavnega reda sv. Benedikta v St. Gallenu in St. Johannu v Durthalu, je dal med navzoče razdeliti knjigo, katere naslov je ta:

Najvišji pontifeksi, kolikor je bilo največjih pontifeksov povzdignjenih na rimski sedež sv. Petra od sv. Benedikta I. do Benedikta XIII., podani v kompendiju. Dunaj pri Schwendimannu 1728, v foliju. Živo sliko prevzvišenega kneza opata je narisal Daniel de Savoye v Ljubljani, v baker pa sta jo vrezala Andr. in Joseph Schmutzer, bakrorezca dunajske univerze.

Gutsman (o. Ožbalt), Slovenec s Koroškega, iz zatrte Družbe Jezusove, cesarsko-kraljevi misijonar na Koroškem in konzistorial prevzvišenega lavantinskega škofa, je izdal v slovenskem jeziku: 243 D

a) *Christianske Resnize skus Premishlvanje napreineshene, inu fa Pridige tudi narovnane*. Z zamolčanim imenom v Celovcu po Kleinmayrjevih potomcih 1770, v osmerki. Kritične sodbe *Kranjske gramatike* o. Marka, dodane na koncu te knjige, se ne prilegajo kranjskemu,

temveč koroško-štajerskemu jeziku. b) *Slovenska slovnica*. Prav tam 1777, v osmerki. Zelo in marljivo se je trudil, da bi popačeni slovenski jezik podredil pravilom. Mar je izpolnil pričakovanja? Slovenski izobraženci, sposobni slovničarji, naj sami, če ne svojega, upoštevajo vsaj pravila uveljavljene slovnice latinskega jezika!

Gutenfelder (magister Lucas) ali po običaju njegovega stoletja imenovan tudi Luka iz Gutenfelda na Kranjskem, ljudsko Dobropolje, rojen staršem, ki so svojo družino pošteno vzdrževali delno s trgovino, delno s poljedelstvom (o katerem pravi Cicero, da ni nič boljšega, nič bogatejšega, nič slajšega, nič bolj vrednega svobodnega človeka od njega), magister, doktor in profesor dobrih umetnosti na dunajski univerzi in nje l. 1546 in spet l. 1556 véliki rektor, † na Dunaju, na čigar pogrebni slovesnosti v cerkvi sv. Štefana 6. meseca avgusta 1562 je mag. Dionysius Talhamer²⁴ povedal nagrobni govor. Njega

Pesmi in Nagovori za razne priložnosti, izdani posamič, so že davno pošli in jih boš, če ne v univerzitetni knjižnici, komaj našel kje drugje.

OMARA H

244

VIII. tok pod črko H

Habermanna (Johanna):

244 L

Kranjska molitev, Ljubljana 1579, je v kraljevi knjižnici v Kopenhagenu.

Hacquet (Baltazar), doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi medicine, javni in redni profesor kirurgije in porodništva na ljubljanskem liceju, dosmrtni tajnik Kmetijske družbe na Kranjskem, član akademij Naravoslovcev, berlinske Prijateljev naravoslovcev in elektoralne Koristnih znanosti v Mainzu kakor tudi dopisni akademij bolonjske, savojske in chambéryjske itd. Objavil je zelo veliko del. Sam sem se seznanil s temi:

²⁴ V izvirnem tisku: *Tahlhamer*.

a) *Seznam idrijskih izkopanin*, ki se nahaja vključen v III. zvezek *Del berlinske Družbe prijateljev naravoslovcev*. V Berlinu 1771, v osmerki, str. 56 in naprej. b) *Opazanje in metoda zdravljenja posameznih boleznih goveda*, Ljubljana 1776, sta v delih Kmetijske družbe, v večji četverki. c) *Opis kamnin Kranjske*. V štirih delih v četverki. Leipzig pri Breitkopfu 1778. Ocenjen je v göttingenški biblioteki, X. zv., str. 503. II. del je izšel 1781 in bil ocenjen v nav. knj., XII. zv., str. 153. III. del je izšel 1784 in bil pregledan prav tam, XIII. zv., str. 553. IV. del je izšel 1789. d) *Pismo g. Ignazu von Born o raznih opazanjih, zbranih na potovanju v Semlin*. e) *Opazanja in metode zdravljenja posameznih boleznih goveda, ki jih povzročča strup iz treh kraljestev narave*. Ljubljana, nav. knj., 1779, v večji četverki. f) *Prvo opazovanje skoraj vedno smrtonosne driske pri konjih konec leta 1778*. Prav tam. g) *Drugo opazovanje epidemične boleznih konjev, ki je nastopila na začetku tega leta in je znana pod imenom bolezen goltanca*. Prav tam 1779, v večji četverki. h) *Gorske rastline Kranjske*. Dunaj 1782, v četverki s podobami. Ocenjene so v göttingenški biblioteki, XIV. zv., str. 17. i) *Mineraloško-botanično zabavno potovanje od gore Triglav na Kranjskem do gore Glockner na Tirolskem leta 1779 in 1781*, katerega druga izdaja je razširjena in lepša, ilustrirana s podobami, uzrla luč na Dunaju 1784 v osmerki in bila uvrščena med spise berlinske družbe v I. delu, str. 171 in 119. k) *Naravoslovno-politična potovanja po dakijskih in sarmatskih ali severnih Karpatih*. Nürnberg 1790, v večji osmerki.

Haelbling (o. Franc), Avstrijec, Linčan, iz Družbe Jezusove, nemški pridigar v Ljubljani, je povedal in poslal pod tiskarski stroj:

Najbolj popolna senca vsemogočnega Boga v hvalevrednih, slavnih in velikih dejanjih Leopolda I.; preblažen in slavevreden spomin na rimsko cesarsko veličanstvo itd., predstavljen v kratkem žalnem govoru, ko je prečastiti stolni kapitelj 10. junija v stolni cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani pri mnogih pogledih vzvišenem in mogočnem mrtvaškem odru pred visokim slavnim plemstvom na Kranjskem zanj opravljal nadvse dolžno zadnjo nagrobno spominsko slovesnost. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju 1705, v četverki.

Hainzmann (Mihael Maksimilijan), Dunajčan, cesarsko-kraljevi uradni blagajnik v Ljubljani, je spesnil:

O smrti Marije Terezije, zapeto decembra 1780. Ljubljana pri Egerju, v osmerki.

Hallerstein (o. Anton), Kranjec, iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti, filozofije in teologije in redni profesor moralne teologije na Dunaju kakor tudi tedanji dekan slavne filozofske fakultete, je izročil:

Hvalilni govor sv. Katarine, device in mučenke, ki ga je v cerkvi sv. Štefana pred akademskim senatom in ljudstvom povedal gospod Janez Nepomuk de Rohm. S tiski Franc. Andrea Kirchbergerja 1744, v foliju.

Hallerstein (o. Avguštin), Kranjec, iz Družbe Jezusove, misijonar in mandarin na Kitajskem, je v Evropo pisal več pisem, namreč:

a) *Pismo o. Francu Molindesu, provincialu avstrijske province Družbe Jezusove, 1735*, je v Stöckleinovem *Svetovnem slu*, izdanem v Augsburgu in Gradcu 1728, v foliju, pod št. 584. b) *O. Vajkardu Hallersteinu iste družbe in province, tedanjemu spovedniku kraljevske visokosti, kneza Karla Lotariškega, guvernerja v Belgiji, 1736*. Nav. knj., pod št. 585. c) *Istemu Vajkardu 1738*. Nav. knj., pod št. 586. d) *Istemu 1739*. Pod št. 587. e) *Istemu 1740*. Prav tam, pod št. 588. f) *Istemu 1741*. Pod št. 675. g) *O. Josephu Ritterju, očetu iste družbe in province, spovedniku njenega veličanstva, vladajoče kraljice Portugalske, v Pekingu 1743*. Prav tam, pod št. 681. h) *O. Nicolau Giampriamu neapeljske province Družbe Jezusove, v Pekingu 1749*. Pod št. 696, v 35. delu.

245 D

Hallerstein (Jurij Žiga baron), Kranjec s Krasa, zaradi žive pesniške žile pri zlaganju verzov imenovan kranjski Ovenus, je poslal pod tiskarski stroj:

a) *Pesniško delce*, v Celovcu 1680, posvečeno prevzvišenemu glavarju, prečastitemu opatu in ostalim presvetlim gospodom slavne vojvodine Koroške, gospodom poslancem in plemičem. To posvetilo je podal z anagramom v teh dveh distihih.

Ne zasmehujte pevcvih malovrednih pesmi!

Saj veste, da mi zadostuje že delo.

Če prepir, če starost, če domača skrb pretresa,

Talija ne more koristiti pod vodstvom knjige.

Ponuja preponižni

Jurij Žiga

baron Hallerstein

Ta podpis svojega imena je podal zopet z anagramom v naslednjem verzu:

*Muza krasi te knjižice z veličastnimi krasotami
leta Gospodovega:*

iz ust teh treh si Koroška zasluži hvalo [1680].

b) *Drugo delo*, izdano prav tako v Celovcu 1682, v osmerki, je posvečeno deželi Kranjski:

Spodobi se, da tkem zasukane verze tudi za domovino. [1681]

Antifona *Blagородna Odrešenikova mati* itd. se navadno poje v cerkvi v adventnem času z naslednjimi verzi, v katerih se z anagramom vrnejo iste in prav toliko črk, kolikor jih vsebuje antifona:

*Ne boj se, čeprav se z naglimi koraki vztrajno
bliža vihar in stoka ladja v penastem valovju,
pojdi naprej in tvoj čoln bom peljala s tiho zvezdo,
plul boš po jasni poti luči; nagli premec bo hitel,
razsvetlila bom blodnjo po morju, usmilila se bom reveža.
Prav je tako! Vstopi v moja pristanišča. Sem obala rešitve.*

246 L

Spomin na tega izvrstnega in duhovitega pesnika in domoljuba sklepam z njegovim epigramom:

*Kras je moja domovina, kjer vztraja divji konj,
mar je čudno, da vztrajam v dolgem življenju?*

Prisednik deželnih pravnih je v starosti štiriinšedesetih let zaspal v Celovcu leta Gospodovega 1686. Naj spi v svetem miru, v katerega je bil stopil za večno, ovenčan z nebesnim sijem. [1686]

Harmayr (o. Janez Krstnik), Družbe Jezusove, javni profesor pesništva na ljubljanski gimnaziji, je zložil in in poskrbel za natis:

a) *Smrt bavarske nadvojvodinje Jožefe, druge soproge Jožefa II., opevana*. Ljubljana 1767, v osmerki. b) *Jožef Drugi, opevan*. Ljubljana 1773, v osmerki. c) *Prevzem posesti avstrijskega dela Poljske*. Ljubljana 1773, v osmerki, pri Egerju.

Hasl (o. Jožef), Slovenec iz grofije Celjske, Družbe Jezusove, kranjski pridigar pri sv. Jakobu v Ljubljani, je izdal svoj prevod:

Sveti Post. V Ljubljani z Egerjevimi črkami 1770, v osmerki. To je *Sveti post* o. Gabriela Hevenesija, delo, vredno tako pomembnega avtorja, toda debel kakor sod (na pogled je videti kakor velikanska gmota knjige, ki je izšla še obsežnejša kakor izvornik sam) je preveden bolj v štajerski kakor kranjski jezik, tako glede pravopisa kakor slovničnih pravil in načina opisnega prevajanja, zato tudi ljudem ne bo koristil. Posvečen je prečastitemu gospodu Maksimilijanu Redeskinju, gorečemu promotorju te izdaje in kranjskih knjig med ljudstvom.

Haselbauer (o. Jurij), Družbe Jezusove, nemški pridigar pri sv. 246 D Jakubu v Ljubljani, je objavil:

Krščanska samota ali razmislek o večnih resnicah za zveličanje ljudi, podan na javnih odprtih duhovnih vajah pri sv. Jakobu v Ljubljani leta 1769 in 1770. Ljubljana pri Egerju 1771, v osmerki.

Haymanna (Janeza Antona), Kranjca, Postojnčana, doktorja medicine in prvega ljubljanskega zdravnika:

Razprava o ozračju. Dunaj 1758, v osmerki.

Heme (*Življenje blažene*). Ljubljana z Egerjevimi črkami, v dvanajsterki.

Br. Henrik od sv. Petra, Burgundec, bosonogi avguštinec, bakrorezec po stroki, je vrezal:

Življenje sv. Nikolaja Tolentinskega, kakor ga je videti izbrano in z elegantnim čopičem naslikanega v obhodu našega ljubljanskega samostana; podobe pa se nahajajo vložene v knjižico *Življenje sv. Nikolaja Tolentinskega*, tiskano v starem mestu Pragi pri Georgu Schiparzu leta 1646, v dvanajsterki.

Henrik iz Kamnika ali Lythopolitanus, doktor obojega prava v Vidmu, je v trinajstem stoletju napisal:

Dejanja Henrika XII., kneza Čehov, katera je uporabil Aventin v svojih *Českich letopisih*.

Herbersteina (Karla grofa), po božji in apostolskega sedeža milosti škofa eksemptne ljubljanske stolne cerkve, kneza Svetega rimskega cesarstva, resničnega tajnega svétnika svetega cesarsko-kraljevega in apostolskega veličanstva itd. itd.:

a) *Pastirsko pismo vsej duhovščini, tako posvetni kakor redovni, prav te ljubljanske cerkve.* V Ljubljani z Egerjevimi tiski 1773, v osmerki. b) *Pastirsko pismo duhovščini in ljudem ljubljanske dieceze.* 247 L Prav tam 1780, v osmerki. To pastirsko [pismo] je bilo prevedeno v francoščino: *Pastoralno pismo gospoda ljubljanskega škofa duhovščini in vernikom svoje dieceze.* Na Dunaju 1781. Proti temu pismu je izšla knjiga *Pastirsko pismo ljubljanskega škofa, pospremljeno z nepogrešljivimi pripombami po vsej njegovi vsebini. Angelu Cerkve v L** piši.* Raz 3,14. Leta 1782, v četverki. In spet: *Še nekaj ljubljanskemu škofu in njegovim koncipistom glede pastirskega pisma kot zelo potreben dodatek k pred kratkim izdanim nepogrešljivim pripombam. To sem vam napisal o tistih, ki vas zapeljujejo. I. sporočilo.* Raz 2,29. Leta 1782, v četverki.

Herberstein (Žiga baron). Rojen je bil 29. avgusta 1486 v Vipavi na Notranjskem, pri starosti šestnajstih let je dosegel lavreat filozofije na dunajski univerzi, nato je deset let služil v cesarskih vojnah in je spremljal na Štajerskem in Kranjskem zbrane vojaške čete v boj proti Benečanom. Tako si je zaslužil, da ga je cesar imenoval za viteza in mu podaril zlato verigo in tudi sprejel v dvorne svete. Opravljal je cesarska poslanstva, 1516 na Poljskem in v Moskvi, 1517 na Danskem, 1518 v Švici. L. 1519 so ga poklicali, da je v imenu vojvodine Štajerske in Kranjske čestital Karlu V. za cesarsko krono. L. 1523 je bil kot legat spet poslan v Moskvo in 1541 k cesarju Turkov. In potem ko je bil svojo spretnost in zvestobo dokazal štirim avstrijskim vladarjem, se je l. 1566 uklonil smrti mož, ki se je odlikoval z mirovno togo in vojaškim plaščem in je tudi med klopni izobražencev zaslovel s svojimi spisi, ki jih je zapustil svetu:

a) *O poljsko-moskovski vojni*. Je v Pistorijevi *Poljski zgodovini*, III. 247 D zv., str. 13. b) *Opis Litve*. Prav tam, I. zv., str. 151. c) *Moskovski zapiski* so med *Moskovskimi zgodovinarji*, str. 1. d) *Zagovor po krivici ovađuhov*, napisan Henricu Loritu Glareanu iz Raina, profesorju v Freiburgu, in natisnjen na Dunaju brez letnice v četverki. Poljaki so ga namreč obtoževali, ker je bil carju prvi podelil kraljevski naziv in razdražil Poljake, sam pa se je pred to goljufijo ubranil s to knjižico. e) *Pogovor Žige Herbersteina s smrtjo*, Dunaj, brez letnice, v četverki, vendar izražen v heroičnem verzu Ioannesa iz Oappelna. f) *Korenine, iz katerih sta srečno zrasla Karl in Ferdinand, rimska cesarja in kralja, s svojimi otroki*. Dunaj, v foliju, brez letnice. Nadvse redki genealoški seznam, ki prikazuje otroke avstrijske družine od Rudolfa I. do Maksimilijana II. g) *Herbersteinovo poročilo o dvornem svetu, smrti in žalnih razpravah Maksimilijana I.*, ki jo je presvetli Senkenberg iztrgal pozabi z *Zbirko nenatisnjenih in redkih spisov*, IV. zv. frankfurtske izdaje 1751, v osmerki, str. 28. h) *O naravnih redkostih*, v četverki. Preveri Valvasorja, VI. knj. njegove kronike, str. 345. i) *O Moskvi in Rusiji*. Je v Ramusiovih *Navigacijah*, II. zv., II. del, str. 137. k) *Rodoslovni in zgodovinski venec*, 1550, brez obrazložitve kraja in tiskarja, v četverki, ki je bil ponovno natisnjen 1558 na Dunaju v četverki in znova izdan 1560 v foliju pri Raphaelu Hofhalterju, razširjen s tem napisom: *Za hvaležno potomstvo je Žiga baron Herberstein, vodilni dedni komornik in strežaj vojvodine Koroške itd., zaradi zaslug oproščen davkov, svoje zabeležene misli od deških let do štiri-*

insedemdesetega leta zapustil kratkemu osnutku. Na koncu so dodane razne pesmi v čast avtorja in njegov življenjepis, ki ga je napisal Petrus Paganus. Ta knjiga je izšla večkrat natisnjena na raznih krajih z 248 L lesoreznimi podobami vladarjev njegovega časa brez letnice, tako v foliju kakor v četverki, vendar pa prevedena iz latinskega v nemški jezik s takšnim naslovom: *Žiga baron Herberstein itd. sedanjim in poznejšim baronom Herbersteinom z vestnim zgledom svojih dejanj, služb in potovanj, da bi se obrnili h kreposti in dobremu življenju.* l) *Moskovska kronika Paola Giovia in Žige Herbersteina.* Frankfurt 1576, z bakrorezi v foliju. m) *Poslanstva, službe in potovanja pod cesarjem Ferdinandom I.,* katere je napisal on sam, Dunaj 1561, v foliju, so ohranjeni v izvirnem rokopisu v knjižnici očetov bosonogih avguštincev v Mariabrunnu v Avstriji. n) *Žiga baron Herberstein itd., služil trem rimskim cesarjem v vojnah, na dvorih, v svetih in v tu prikazanih poslanstvih.* Dunaj po Michaelu Zimmermannu 1562, v četverki s podobami. To delo je nato izšlo prevedeno v latinščino 1562, s tiski v četverki.

Razen tega obstajata o tem odličnem možu, ki so ga tudi po smrti skoraj vsi na vso moč slavili, dva lepa heroična panegirika v *Pesmi ob rojstnem dnevu Žige barona Herbersteina* itd., ki jo je izdal Ioannes iz Oppelna na Dunaju, v četverki. Prav tako *Darila s čestitkami k ozdravljenju* Ioannesa Dantisca in druge pesmi raznih drugih o njegovih poslanstvih. O Janezu Juriju Herbersteinu, ki je bil med vojaškimi vajami v Pragi 1548 po nesreči ustreljen s svinčeno kroglo, obstaja *Eksegetična pesem*, ki jo je napisal in izdal Matthaues Callinus na Dunaju 1559, v četverki.

Herrmanna (Benedikta Franca), profesorja tehniške znanosti cesarsko-kraljevih družb v Avstriji, na Štajerskem in Kranjskem kakor tudi člana berlinske Akademije naravoslovcev:

a) *Potovanja po Avstriji, Štajerski, Koroški, Kranjski, Italiji itd.* v 248 D *pismih g. dvornemu svétniku von S** v M.* 1781, v osmerki, Dunaj, s podobami, dva zvezka. b) *Očrt naravnega ustroja avstrijskih dežel in sedanjega stanja poljedelstva, obrti, manufaktur, tovarn in opravil v njih.* Dunaj 1782, v osmerki.

Herrmanna (o. Mihaela), Kranjca, Novomeščana, rektorja ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove:

a) *Vaje v pobožnosti za učečo se mladino.* Dunaj, v dvanajsterki. Izdane, ko je opravljal službo upravitelja v dunajskem konviktu. b)

Oficiji sv. Barbare, sv. Ignacija Lojolskega, sv. Frančiška Ksaverija, bl. Alojzija Gonzage in bl. Stanislava Kostke. Dunaj, v dvanajsterki. Valvasor hvali v kroniki, VI. knj., str. 357.

O. Herman Jožef od sv. Hilarija, Dunajčan, bosonogi avguštinec, lektor svete teologije in kanonov, prior samostana v Ljubljani, cesarsko-kraljevi zapriseženi izpraševalec višjih na nadvojvodski gimnaziji, osebni teolog in konzistorialni prisednik ljubljanskega kneza in škofa Leopolda, postni pridigar v cerkvi komende nemškega viteškega reda v Ljubljani, je na Dunaju izdal *Splošno tomistično teologijo* v četverki in več drugih del. V Ljubljani je objavil ta:

a) *Preambula k splošnemu kanonskemu pravu*. Ljubljana s tiski Reichardove vdove 1757, v četverki. b) *Pomembnejša polemično-dogmatsko-teološka vprašanja o Svetem pismu in izročilih*. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1766. Dva dela v četverki. c) *Izbrana svetopisemska vprašanja, izpisana iz štirih evangelistov*. Natisnjena z Egerjevimi tiski najprej v Ljubljani, potem v Benetkah 1775, v osmerki, na stroške Mihaela Brombergerja, ljubljanskega knjigotrčca.

O. Herman Jožef od sv. Mihaela, Avstrijec, bosonogi avguštinec, 249 L subprior v samostanu pri sv. Jožefu ob Cesarski cesti v Ljubljani, lektor svetih kanonov in izredni nemški pridigar, kmalu nato prior in definitor province, je pod tiskarski stroj v Ljubljani poslal pridigo z naslovom:

Novo vzhodno odrešenje ali Novo odrešenje Novega sveta, to je: sv. Frančišek Ksaverij, počaščen v govoru s prižnice v cerkvi sv. Jakoba kolegija Družbe Jezusove v Ljubljani. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju 1711, v četverki.

Hevenesija (o. Gabriela) iz Družbe Jezusove knjižica:

Marijanski koledar zmag proti nevernikom, Turkom in krivovercem in drugim povzročiteljem krivične vojne pod okriljem pomoči sv. Matere božje. Ponovno natisnjen v Ljubljani 1719, v dvanajsterki. Kakor tudi zgoraj navedeni *Sveti post*, ki ga je o. Hasl prevedel v slovenski jezik.

Sv. Hieronim, ki ga je rodilo dalmatinsko mesto Stridon, zgrajeno na meji z zgornjo Panonijo, izobrazilo sloveče mesto Rim, hranil blagodarni Betlehem, povzdignil duh nebeškega dvora. Ti so, kolikor in kakor jih je prejasne opisal, znani in slavni vsemu svetu.

Vsa njegova dela so izšla najprej 1530 v Lyonu in 1565 v Rimu in očiščena Erazmovih zmot 1572, na katera se je skliceval Bellarmin,

Labbe pa na izdana v Parizu 1623, in s sholijami Mariana Victoria spet v Rimu v hiši rimskega ljudstva 1576, v devetih zvezkih, petih volumnih v foliju. Kar je posebej v zvezi z našo domovino, se nahaja med njegovimi pismi v III. delu pisem pod št. 55: *Pismo emonskim devicam*. Tudi iznajdba črk, pismenk, ki jim pravim glagolske (drugi so jih raje imenovali gotske, langobardske, barbarske), in pravil pisanja teh črk. To abecedo običajno imenujejo *bukvica*. Rufin Oglejski je s temi črkami napisal izvorni prevod, ki je ohranjen v Ambrozijanski knjižnici v Milanu – preveri Calepina – v rokopisu na listih, ki bodo kmalu čisto prepereli. 249 D

O. Hipolit, Novomeščan, kapucin, je poskrbel, da so izšle:

Thomasha Kempenfaría itd. knjige o hoji, prevedene v lepo kranjsčino. Ljubljana 1719, v šestnajsterki.

Hirsch (Franc), glej Werneg pod črko W.

Hitra, inu glatka Pot pruti Nebesam. Ljubljana 1767, v dvanajsterki. Razširjena izdaja je izšla v Gradcu 1783 na stroške ljubljanskega knjigoveza Alojzija Raaba, ker ljubljanska cenzura ni dovolila ponovnega natisa.

Hohenwart (o. Bernardin gospod), iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in te javni profesor in pridigar v Ljubljani. Ko je pred vstopom v Družbo Jezusovo v Ljubljani javno zagovarjal splošno filozofijo, je dal razdeliti:

*Mu[s]schenbroekovo*²⁵ *razpravo o magnetu*. Pri Reichardu 1754, v četverki.

Hohenwart (Karel gospod) je napisal:

Analekta v dveh zvezkih, ki jih nisem videl, vendar jih najdemo pohvaljena v IV. delu *Svete Avstrije* o. Mariana, VII. zv., str. 373.

Hohenwart (Žiga Anton gospod in grof), po božji in apostolskega sedeža milosti sanktpöltenski (bivši tržaški) škof, vojaški apostolski vikar, domorodni velikaš Ogrske, od mladih nog vzgojitelj cesarja Franca II. itd. itd., o katerem mi je znano:

Pismo vsej posvetni in prav tako redovni duhovščini avstrijske diieceze Sankt Pölten, izdano 25. oktobra 1794, v četverki. 250 L

Hofstetterja (o. Jakoba), reda manjših strožjih observantov sv. Frančiška, lektorja svete teologije in kanonov, konzistoriala škofijskega urada:

²⁵ V izvirnem tisku: *Mufchenbroeckii*.

a) *IV. knjiga dekretalij Gregorja IX. ali Vprašanja o zaroki in zakonu*. Ljubljana 1711, v osmerki. b) *Devetintrideset slavni kanonsko-teoloških sporov glede rdečila. Pet knjig dekretalij ali O cerkvenih cenzurah, pojasnjeno na splošno in v posameznem*. Ljubljana 1716, v osmerki.

O. Honorij, kapucin, je izdal:

Pogovor angela s človekom. Ljubljana pri Egerju 1764, v dveh zvezkih v četverki.

Hortmon (Volbenk Engelbert plemeniti), Ljubljančan, glej Za- 250 D
nutti pod črko Z.

Hočevar (Valentin), Ljubljančan, posvetni duhovnik, doktor svete teologije, je pred akademskim senatom in ljudstvom dunajske univerze v baziliki sv. Štefana povedal govor, ki je nosil naslov:

Ognjeni steber v noči v sv. Janezu, apostolu in evangelistu, zaščitniku slavne teološke fakultete, predstavljen v javnem hvalilnem govoru šestega maja l. 1704. Dunaj s tiski Ioannesa Georgia Schlegla, v četverki.

Hrovatin (Tomaž), glej Coppini pod črko C.

OMARA I

IX. tok pod črko I

Janša (Anton), Kranjec neplemenitega rodu, toda gotovo prvi 250 L
nastavljeni javni profesor čebelarstva na Dunaju, je poskrbel, da so bili izdani:

a) *Razprave o rojenju čebel*. Dunaj 1771, v osmerki. Ocenjeno je v III. zvezku *Naravoslovno-ekonomske göttingenške biblioteke*, str. 408.

b) *Popolni nauki o čebelarstvu*. Dunaj pri Ghelnu 1775, v osmerki. Prevedeno v češki jezik je izšlo v Pragi 1777 v osmerki.

Japelj (Jurij), Kranjec, Kamničan, notar škofijskega urada, nato 250 D
ravnatelj častitih gospodov kuratov pri sv. Petru zunaj ljubljanskega obzidja in tudi podeželski dekan in župnik na Ježici, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Skrivni, tajnik iste akademije, izobražen v času svojega humanističnega študija v semenišču Družbe

Jezusove pri sv. Rogatijanu in Donatijanu v Ljubljani, je konec leta 1779 popeljal pod luč javnosti:

a) *Ta velki Catekifmus s' prashanjam, inu odgovarami*. Ljubljana z Egerjevimi tiski, v osmerki. b) *Sbrane Molitve is Nemshkega na Krajnsku prestavlene*. Prav tam 1786, v dvanajsterki. c) *Svetu Pismu noviga Testamenta*, to je: *Sveto pismo nove zaveze* v dveh delih. Prav tam od l. [1780 do 1786],²⁶ v manjši osmerki. Z Blažem Kumerdejem in drugimi sodelujočimi pomočniki. d) *Deli stare zaveze* sledijo po l. 1791. Prav tam, v isti obliki.

Jelencič (Friderik), Kranjec, Ljubljančan, iz Družbe Jezusove, mož velikega duha in čvrstega poguma, je z enajstimi leti govoril v stolnici sv. Štefana na Dunaju. Kot pridigar v času kuge in obleganja je tolažil ljudi: grozečo kroglo, ki je z bližnjega zidu zadela steber, katerega se je držala prižnica, je večkrat med samo pridigo poslušalcem razložil kot radostno znamenje. Takoj po svoji smrti je prikazujoč se nekemu duhovniku v Madridu v Španiji s pismom izpričal, da je bil že sprejet v nebesa. Petletnemu dečku (Peichard) je napovedal, da bo nekoč postal njegov naslednik na katedri. † 1690, star dvainšestdeset let. To hvalnico je mogoče prebrati napisano pod njegovo živo podobo, postavljeno med druge pridigarje stolne cerkve v hiši kuratov pri sv. Štefanu. Njegova znana dela so:

a) *Zmagoslavje rož grofa Volbenka Rosenberga*. Dunaj 1656, v foliju. b) *Opora kraljestev. Pogrebni [govor]*²⁷ *cesarju Ferdinandu III*. 1657. c) *Pesmi o sv. Ignaciju*. 1657. d) *Panegirični triumf o strti kači, postavljen brezmadežno spočeti deviški Materi*. 1658. e) *Močna hrvaška ženska; npravstvena enakost visoko- in blagorodne gospe Judite Eleonore grofice Tattenbach, rojene grofice Forgacs*. Podano v Konjicah 11. decembra 1662. Gradec, v četverki. f) *Devetdnevna pobožnost v čast sv. Frančiška Ksaverija, indijskega apostola*. 1662. g) *Indijski čudodelec Frančišek Ksaverij, hvalilni govor*. 1666. h) *Ugasnjena luč na nebesnem svodu dunajske cerkve, to je: Wildericus von Wildendorf, knez Svetega rimskega cesarstva in škof na Dunaju*. 1680, v foliju.

Jelovška (Antona), Kranjca, Vrhničana, doktorja medicine in fizika Dolenjske:

Razprava o debelosti. Dunaj pri Ioan. Th. Trattnerju 1774, v osmerki.

²⁶ V izvirnem tisku: 178–486.

²⁷ V izvirnem tisku manjka. Prim. P. Simoniti: *Sloveniae scriptores Latini recentioris aetatis*, Zagreb-Ljubljana 1972, str. 69, št. 647.

Jenšiča (o. Žige), Kranjca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in prav te bivšega profesorja:

Naravna vprašanja o neumnih živih bitjih, zbrana iz raznih filozofov in filologov, Dunaj s tiski Simona Schmida, v osmerki, in razdeljena prisotnim v Ljubljani l. 1706, ko je gospod Matija Petač, Kranjec, Perničan, javno zagovarjal splošno filozofijo.

Jeraša (Andrej), glej Galičič pod črko G.

Jevnik[a]r²⁸ (o. Anton), Ljubljančan, pridigar, lektor in gvardijan reda reformiranih sv. Frančiška, je bil pomočnik pri prevodu kranjskega *Svetega pisma*. Glej zgoraj Japelj.

Sv. Ignacija Lojolskega, ustanovitelja Družbe Jezusove:

Pismo Urbanu Textorju, ljubljanskemu knezu in škofu, se je do sedaj ohranilo v rokopisu, pravijo, da v Gornjem Gradu. Textor je bil namreč prijatelj o. Clauda Jaya, enega izmed prvih tovarišev sv. Ignacija. Iz naklonjenosti do Jaya je Textor pri cesarju Ferdinandu, katerega tako dvorni spovednik kakor svetovalec in pridigar je bil, dosegel, da je bila univerza na Dunaju zaupana jezuitom.

O. Ildefonz od sv. Lovrenca, Dunajčan, bosonogi avguštinec, profesor svetega jezika in svetih kanonov in potem subprior samostana pri sv. Jožefu v Ljubljani, je dal na javnem izpitu iz hebrejskega jezika pod podobo natisniti to:

252 L

*Blaženi in preslavni devici
Mariji,
sveti Materi božji in Kraljici nebes
in na svetu vsemogočni,
dal, povedal, posvetil
Ljubljansko hebrejsko delo.
Iz Mojzesove Postave:
Geneza, Eksodus, Numeri.
Iz Zgodnjih prerokov: Jozue.
Iz Poznejših prerokov: Jona, Abdija.
Iz Hagiografov: Ruta, Moab.*

V Trstu s tiski Ioannesa Thome Trattnerja 1757.

O. Janez Krstnik od sv. Križa, Kranjec, kapucin, redni – vendar nikakor ne z rednim slovesom – kranjski pridigar na Kranjskem in v Slovenski marki, akademik operoz z imenom Urni, je svoje pridige objavil v petih zvezkih:

²⁸ V izvirnem tisku: *Jeunikor*.

a) *Kranjske nedeljske pridige*. V dveh delih. Ljubljana 1691, v četverki. b) *Praznične pridige*. V dveh delih. Prav tam. c) III. del. Prav tam 1696. d) L. 1700 je dodal IV. del, v četverki. e) *Sveti priročnik ali različne priložnostne pridige*. V V. delu, iz Mayrjeve tiskarne 1708, v četverki.

O. Janeza Gašperja, Kranjca, kapucina, ljubljanskega soakademika operoza z imenom Vzravnani:

a) *Sveti teden ali asketske meditacije duhovnikov, urejene v sedem-dnevni snopič*. K temu še b) *Direktorij spovednikov*. Ljubljana 1697, v 252 D osmerki.

O. Janez Damascen od Marijinega imena, Kranjec, Tržičan, z imenom Anton Feliks Dev, bosonogi avguštinec, lektor filozofije in teologije v Ljubljani, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovan Koristni, se je posvetil plemenitenju domače poezije. Prizadet od obžalovanja vrednih bolezni podagre, kiragre, kamnice in sušice si je s pisanjem verzov lajšal napade bolezni. † 7. novembra 1786 v Ljubljani. Razne njegove pesmi so bile natisnjene v Ljubljani z Egerjevimi tiski v večji osmerki. Njegovo

Skupšpravlanje Krayskeh Pifaniz od lepeh umetnoft. a) *Lubesn Joshefa Rimsk. Zesarja* itd. 1779. b) *Novu lejtju* itd. 1780. c) *Mile Pogovor med Savo, inu Dunavo od smerte Mar. Terefyse, fvitle zesarize* itd. 1781. d) Zložil je tudi druge za leti 1782 in 1783, ki so ostale neizdane in čakajo drugega Mecena. Njegovo znamenje ali akademsko geslo je bilo: »Zbode in namaže Koristni.«

Ioannes de Carniolia, najprej chiemski ali chiemseejski, potem krški škof, je okrog l. 1280 napisal:

Breme Cerkve ali neke osupljivosti o nadvse težkih razmerah in stroških in prihodnjih izgubah Svete cerkve je izšlo natisnjeno 1524 v Landshutu in 1531 v Kölnu v foliju in tudi 1620 v četverki. Tako Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Giovanni da Udine, slavni slikar, učenec Giorgioneja in Rafaela v Rimu, velja za izvrstnega v slikanju živali, krajin dežel, cvetja, sadja itd. Bil je prvi, ki je ob priložnosti izkopanega mozaičnega dela pri palači cesarja Tita v Rimu z opazovanjem iznašel in s poskušanjem 253 L obnovil na svetu ne več znano umetnost izdelovanja podob iz marmorja. † 1564 v Rimu in bil pokopan ob svojem učitelju Rafaelu. Beri Vasarija in Rudolphija in tudi dela *Življenje slikarjev*.

Jošta (*svetega*), *sina kralja v Bretanji, reda avguštinskih puščavnikov, življenje in dobra dela na njegovem hribu nad Kranjem na*

Kranjskem. Ljubljana, ponovno natisnjeno leta 1760, v osmerki. Kdaj je bila izvedena prva izdaja, mi ni znano.

O. Irenej, kapucin, tržaški zgodovinar, je poslal pod tiskarski stroj: *Antična in sodobna zgodovina Trsta*. V Trstu.

Irlich (Avguštin), Kranjec, Kamničan, reda premonstrancev, prior kanonikata v Griffnu, potem župnik, je dal natisniti z zamolčanim imenom:

Pobožen opis Kalvarije, imenovane pri Sv. Križu, zunaj mesta Celovca na Koroškem. Ljubljana pri Egerju 1773.

Isenhausen (Anton Volbenk pl.), plemeniti, Kranjec, Ljubljčan, magister in doktor svobodnih umetnosti in filozofije. Ko je Kranjčan Matija Jožef Jenzen prejel najvišji lavreat teologije, je dal med prisotne razdeliti knjižico:

Romanski filozof, popeljan za roko od prepotovanega malega sveta k spoznanju svojega Boga Stvarnika. Gradec 1707, v dvanajsterki.

Istrska psevdosinoda l. 591, za katero glej Labbe, v VI. zvezku, str. 1324.

Jubilaeum (*Vezhihern*) tuje: *Odpustek S. lejta*. Ljubljana pri Egerju 1776, v osmerki. Prav ta isti nemški pri istem v dvanajsterki.

Jugovic (o. Anton), Kranjec, Škofjeločan, vikar kartuzije v Bistri pri Ljubljani, je predložil:

Bistrska analekta, rokopis, ki jih je o. Marianus uvrstil v V. zvezek **253 D** *Svete Avstrije*, str. 94.

Jugovic (Franc Ksaverij), Kranjec, Škofjeločan, doktor medicine, praktik in ljubljanski akademik, je objavil:

Medicinsko razpravo o anthelmintičnih zdravilih. Na Dunaju 1770, v osmerki.

Julijan, kanonik v Noni ali Enoni, glej Passerinus pod črko P.

Julij iz Tarenta. Žaloigra v petih dejanjih, uprizorjena in tiskana v Ljubljani pri Egerju 1780, v osmerki.

Juričič (mag. Jurij), Dalmatinec, posvetni duhovnik, kmalu nato evangeličanski pastor na Gorenjskem, župnik pri sv. Kancijanu, z ljudskim imenom Jurij Kobila, ker naj bi pripovedovali, da je bil od grofa Auersperga, pri katerem je bil učitelj, za plačilo prevoda Lutrove *Biblije* v slovenski jezik dobil kobilo, kakor potrjuje izročilo stara pesem o njem. Vendar je njegov pravi priimek Juričič, kakor se je podpisal v izdaji nove zaveze, natisnjeni s cirilskimi črkami. *Joraj Jorizhizh*. Sam se zaradi opustitve cirilske abecede vračam k latinskim črkam:

- a) *Pervi dejl noviga Testamenta, v' katom su vfi zheteri Evangelifiti.*
 b) *Drugi dejl Apostolska dyanja.* V' Tubingi 1563, v četverki. V knjižnici dunajskega samostana bosonogih avguštincev pri cesarskem dvoru sta med redkejšimi knjigami shranjena oba dela v enem volumnu. Posvečeno Presvetlomo, vifokurojenomu Herzegu, inu Gospudu G. Knefu Polrhena, inu Vajvode v' Bavaryi, inu knefu v' Valdenzi. c) *Pentateuchus, ali pet Moysefovih bugvi.* V Ljubljani z Mandelčevimi črkami 1578, v foliju. d) *Biblia, to je: vse sveto Pismo, stariga, inu Noviga Testamenta slovenski tolmažhena.* Leta 1584 v Wittenbergu, v foliju z zelo veliko podobami, umetelno vrezanimi v les, ki so jih izrezovali potomci Ioannesa Cratona. Izbrani evangeličanski teologi iz treh vojvodin, Štajerske, Kranjske in Koroške, namreč Jeremija Hamburger, doktor Svetega pisma in evangeličanski superintendent v Gradcu, magister Bernard Steiner, celovski pastor, Krištof Spindler, pastor in evangeličanski superintendent v Ljubljani, Adam Bohorič, Janez Schweiger in Felicijan Trubar, ljubljanski služabniki besede, so poskrbeli, da je ta biblija [izšla] v Wittenbergu, ker je l. 1580 avstrijski nadvojvoda Karel, vojvoda Štajerske, Koroške in Kranjske, strogo prepovedal izdajo te knjige v Ljubljani. Izdaja v tuji deželi je stala 8000 florintov in k njej sta blagohotno prispevali vojvodina Štajerska 1000, Koroška 900 florintov. Preostale stroške so radodarno prevzeli in prenesli nase stanovi Kranjske. V vojvodski knjižnici v Gothi obstaja njegovih *Pet Mojzesovih knjig* v kranjščini. Lublini 1587. 254 L

OMARA K

X. tok pod črko K

- Koledarji*, direktoriji za ljubljansko diecæzo neimenovanega. Predvidevam, da so bili ob priložnosti natisnjeni v Ljubljani. Ljubljanski koledar v četverki in dvaintrideseterki v nemščini je začel prvi izdajati Janez Heptner, tiskar dežele Kranjske, in z njimi tudi sedaj prav tako nadaljuje Kleinmayr, privilegirani tiskar Jožefa II. Kranjski – *Krayn-* 254 L

ska Prateka v šestnajsterki – so precej starejši in vsekakor segajo nazaj k Mayrju, da, celo z veliko verjetnostjo k Mandelcu, prvemu tiskarju na Kranjskem. Sedaj so kranjski l. 1796 začeli izhajati v obliki nemških v četverki.

Kalzer (o. Ambrozij), Ljubljčan, reda eremitov konventualov sv. o. Avgušтина, zaradi velike gorečnosti in prepričljivosti pri pridiganju Božje besede si mnogo let ni pridobil običajnega slovesa, potem bakalaver in postavljen za priorja samostana pred Špitalskimi vrati v Ljubljani, † 1754, posvečujoč spominu potomcev: 254 D

a) *Hvalilni in slavlilni govor o sv. Nikolaju Tolentinskem*. Ljubljana pri Adamu Frideriku Reichardu 1745, v četverki. b) *Sv. Nikolaj Tolentinski, od sonca milosti svetlo obsijana zvezda, v cerkvi očetov avguštincev v Ljubljani pred Špitalskimi vrati. Devetdnevna pobožnost za istega ob priložnosti, ko je bil delček krvi tega svetnika, ki je stekla iz njegove roke, odrezane v krsti, prejet v čaščenje v Ljubljani*. Ljubljana pri Reichardu 1745, v osmerki.

Kapusa pl. Pichelsteina (Alojzija), Ljubljčana, kranjskega deželana, doktorja obojega prava in tajnika dežele Kranjske: 255 L

Preiskava o neveljavnosti izredne kazni za nedokazan hud zločin. Innsbruck s tiski Ioan. Th. de Trattner 1778, v osmerki.

Kapusa (Janeza Jurija), Ljubljčana, člana zunanjega mestnega sveta in njegovega tedanjega podkomornika, potem pa župana:

Panegirik, to je: žalostni zahvalni govor častivrednega zunanjega svetnika te vojvodske prestolnice Ljubljane o otožnost vzbujajoči odpovedi plemenitega, modrega in prejasnega gospoda Janeza Krstnika Dolničarja itd., njegove triletne slavno vršene dolžnosti, kakor ga je javno predložil in imel na dan apostola Jakoba leta 1670 v tukajšnji mestni hiši. Rokopis v četverki je hranjen v arhivu mestne hiše, ker je Dolničar nasprotoval objavi. Valvasor, VI. knj., str. 359. Toda zakaj ni prišel na dan po njegovi smrti?

Kapusa (o. Marka Antona), Kranjca, iz Družbe Jezusove, misijonarja in predstojnika vsega misijona v deželi Sonori:

Pismo svojemu gospodu bratu Janezu Kapusu, deželanu Kranjske, poslano iz Matape v severni Ameriki, je v Stöckleinovem *Svetovnem slu* v II. delu pod št. 56. V Augsburgu, v foliju, 1728.

Karchneta (o. Simona), Kranjca, Vipavca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije in te profesorja na graški univerzi, dekana in končno vélikega kanclerja, akademika operoza:

a) *Nadvse pobožna čustva v Bogu, zajeta iz vrelcev večnosti, dobro izbrana iz Izpovedi sv. Avgušтина*. Gradec 1699, v dvanajsterki. b) *Razprave o človeških dejanjih z načeli moralne teologije in dvojnim kazalom*. Augsburg in Gradec 1716, v četverki. Posvečene prečastitemu gospodu Jakobu Schillingu, ljubljanskemu kanoniku, tedaj predsedniku Akademije operozov itd. c) *Pisanje najvišjega dvora ali božanski nasveti, pomujeni človeškemu umu*. V Gradcu 1707, v dvanajsterki. 255 D

Karner pl. Karnburg (Janez Jakob), zapriseženi knjigovodski in računski uradnik, akademik operoz v Ljubljani, je dokončal in poslal v tisk:

a) *Nemška in kranjska sprememba obrambe* itd. Ljubljana pri Jožefu Tadeju Mayrju 1687, v podolgovati osmerki. Razširjena izdaja je izšla iz iste tiskarne 1701 v navadni osmerki. b) *Trije zvesti narodi, ki eden drugemu resnično nakazujejo, kako se uporabljajo njihovi kovanci*. Ljubljana 1700, v osmerki.

Karpe (Franc Samuel), doktor svobodnih umetnosti in filozofije, cesarsko-kraljevi redni profesor logike, metafizike in moralne filozofije najprej na olomuški, potem na dunajski univerzi, rojen na Glincah v župniji sv. Petra zunaj ljubljanskega obzidja, znotraj katerega se je v gimnaziji Družbe Jezusove posvečal humanističnim vedam, javno zagovarjal splošno filozofijo, in se napotil na Dunaj na pravni kolegij, s srcem pa je bil vedno pri filozofiji:

a) *Vsebjina izpita iz racionalne filozofije, dana na ogled v tabelah*. V Olomucu 1776, v osmerki. b) *Oblika izpita iz spekulativne filozofije*. V Olomucu 1776, v osmerki. c) V lasti ima razne filozofske spise v rokopisih.

Kavčič ali Kauzhiz[h] (o. Anton), Kranjec, Idriječan, iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije, po ukinitvi družbe levit v nadškofijski kuriji na Dunaju, potem kancler prečastitega neustadtskega, nato sanktpöltenskega škofa, sedaj tu kanonik, je dal v tisk: 256 L

a) *Hvalilni govor sv. nadškofoma Cirilu in Metodu*. Dunaj pri Mathiasu Andr. Schmidtu 1780, v četverki. b) *Hvalilni govor sv. Kilijanu id., pridiga za frankovski narod*. Dunaj pri van Ghelen 1780, v četverki.

Kacijanar (Leopold Engelbert Janez grof) s Kazensteina, katerega gospod oče Janez Herbert je bil upravitelj Kranjske in glavar Gorice, je poskrbel za natis:

Civilno pravo po meri zakonov, pripravljeno z natančno metodo in izpostavljeno javni razpravi na blagodarni in nadškofijski salzburški univerzi. Salzburg 1685, v osmerki. Glej Valvasor, VI. knj. kronike, str. 366.

Kenčnarič (Jakob), katerega omenjata Valvasor v topografiji Kranjske v IV. zvezku, 12. knj., str. 91 in piarist o. Leopold Gruber v II. knjigi topografije, 3. pogl., § 2 o topografskih piscih, je zapel v hrvaški pesmi:

Nesreče turške vojne in obleganja mesta in to knjigo posvetil svojemu rojaku, g. Pavlu Ritterju, vitezu z zlato ostrogo.

Khisl in **Kisel** (Jurij), grof v Kočevju, kakor piše Valvasor v XI. knj., str. 198, sicer iz družine vazalov Kranjske in baronov v Konjicah, kateri je bilo podeljeno dedno dostojanstvo lovov Kranjske, je objavil v tisku:

a) *Življenje in smrt nadvse odličnega barona Herberta Auersperga itd., slavnega po dejanjih v miru in v vojni.* Ljubljana, iz delavnice Janeza Mandelca 1575, v četverki. Glej, če hočeš, Valvasor, VI. knj., str. 347 in XV. knj., str. 494. *Slava in dejanja barona Herberta Auersperga*, rokopis v osmerki, so v Auerspergovi knjižnici v Ljubljani. b) *Jesus Sirach, ali njegove bugvize (latinski Ecclesiasticus) fa vse shlaht ludy, fufeb fa Kerszhanske hishne Ozhete, inu Matere, v' slovenski Jefik stolmazhene.* Drukanu v' Lublani skus Joaneša Mandelza 1575, v osmerki. Izdan za branje njegovih domačih. Verjetno prva tiskana knjižica, ki je ugledala luč na Kranjskem. Vsaj jaz v Ljubljani nisem naletel na starejšo izdajo.

256 D

Klemenčiča (Andreja), Kranjca, kanonika ljubljanske stolne cerkve in akademika operoza:

Evangeljska kinosura ali petdeset pridig za pomembnejše praznike leta, katere je izdal v latinskem, vendar povedal v kranjskem jeziku. Ljubljana 1714, v četverki.

Klobus (Blaž), Kranjec, doktor obojega prava, je izdal:

O nepravilnosti dvoženstva. Dunaj z Sonnleitnerjevimi tiski 1782, v osmerki.

Knauer (o. Jakob), bivši jezuit, profesor retorike na ljubljanski gimnaziji, akademik operoz, je prevedel v nemščino:

Ciceronov govor za Tita Anija Mila. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1773, v osmerki.

Kneja (Jožefa), Kranjca, doktorja medicine, najprej novomeškega, potem idrijskega, nato ljubljanskega fizika:

Razprava o emanaciji. Dunaj 1765.

Kobavia (o. Andreja), Kranjca, Cerkničana, iz Družbe Jezusove, profesorja matematike:

a) *Astronomski zagovor Dionizija Malega proti izvrstnim kronografom o splošno znani dionizijevski eri.* b) *Življenje bl. Janeza od Boga, ustanovitelja bratov usmiljenja*, z izpuščenim imenom avtorja. Preveri Valvasorja, VI. knj., str. 351.

Kopavnik (Janez Pavel), glej Tibaldi pod črko T in Durn pod črko D.

Kopavnik (Klemen), glej Schmutz pod črko S.

Koppini, glej Coppini pod črko C.

257 L

Krašovec (Janez), Kranjec, Ižanec, teolog drugega letnika, je postal doktor svobodnih umetnosti in filozofije, ko je izšla:

Optika barv. Dunaj pri Kaliwodu 1744, v osmerki.

Kralj (Krištof), glej Rozman pod črko R.

Kryger (Janez Friderik), resnični svétnik kraljeve trgovine, član švedske stockholmske Kraljeve akademije znanosti in Kmetijske družbe na Kranjskem, je napisal:

a) *Tekmovalni spis, kateremu je bila 28. decembra 1772 podeljena nagrada, na nagradno vprašanje: Ali in s kakšno pragmatično zakonodajo bi v veliki državi, ki je od nje odvisna in ima tako vozne ceste kakor reke, polne ladij, najbolj zanesljivo in stanovitno preprečili nevarnost pomanjkanja in čezmerne rasti cen za vsakodnevno življenje potrebnega žita, da bo tako poljedelstvo karseda živahno napredovalo in bo dosežena najcenejša trdna srednja cena? Potem ali in kako lahko morje, ki se obenem dotika enega ali drugega dela države, vpliva na en ali drug del države?* Ljubljana 1776, v večji četverki, med deli družbe. b) *O razmerju velike količine denarja v državi do množice ljudi in blaga.* Prav tam, v večji četverki.

257 D

Kumerdej (Blaž), Kranjec, Blejčan, prisednik cesarsko-kraljeve komisije in ravnatelj normalke v Ljubljani, akademik operoz, potem poslan v Celje, kjer je izdal slovensko slovnico:

a) *Kranjski prevod bralnih vaj, določenih za deželne šole: Vodenje itd.* Ljubljana pri Egerju 1778, v osmerki. b) *Svetu Pismu noviga Testamenta* itd. Glej, če hočeš, Japelj pod črko I.

OMARA L

XI. tok pod črko L

L. (J.): 257 L

Oda Njegovi visokosti, visokorodnemu grofu in gospodu Vincencu Svetega rimskega cesarstva grofu Ursiniju in Rosenbergu itd., deželnemu glavarju v vojvodini Kranjski. Ljubljana pri Janezu Frideriku Egerju, deželnem tiskarju, 1773, v foliju.

Laknerja (Lovrenca), Kranjca, doktorja medicine:

Razprava o hipokratski flebotomiji. Dunaj 1755, v četverki. 257 D

Lambergov (Franca Antona in Jožefa Prosperja grofov) s Sprinzensteina, rodnih bratov, slušateljev prava, knjiga je bila razdeljena na javnem zagovoru:

Državljan, srečen zaradi kopičenja imetja. Salzburg s tiski Jožefa Mayrja 1727, v večji četverki. Predstavil g. Franciscus Joh. Herz, doktor in profesor prava. 258 L

Lamberga (Jakoba barona), vrhovnega glavarja Kranjske, gospoda na Kamnu in Gutenbergu itd.:

a) Rokopis *Zgodovina družine Lamberg*, ki jo je g. Mathias baron Kainach 1592 uvrstil med svoje nabrane genealoške zbirke. b) Prejasni avtor pa je izročil spominu *Staro izročilo svojega rodu*, ki ga je podedovanega predal svojemu sorodniku po očetovi strani, več kot šestdesetletnemu Jožefu Lambergu, prav tako vrhovnemu glavarju Kranjske. Lambergi so se pred tem imenovali Ritterspergi, ker pa je eden izmed njih, ranjen v eno nogo, šepal, čemur se navadno reče *der Lahme*, se je njegova družina z izginulim imenom Rittersperg začela imenovati Lamberg.

Lamberga (Janeza Rajmunda pl.):

Privilegiji Padovske univerze. 1646, v četverki.

Lamberg (Janez baron), rodil se je na Kranjskem l. 1489, vrhovni nadzornik dvora soproge rimskega kralja Ferdinanda, potem glavar vojvodine Kranjske, ki je napisal:

a) *Opis svojega življenja z dodano spodbudo svojim potomcem v nemških verzih*, ki ga lahko prebere vsakdo v Valvasorju, IX. knj., str. 46. † 1554 v Ljubljani. b) Merian v svoji *Topografiji Kranjske* na str. 129 omenja: *Potovanje Jožefa Lamberga in Nikolaja Jurišiča v Konstantinopol.*

Lamberga (Žige barona), prvega knezoškofa eksemptne ljubljanske stolne cerkve:

Breviarij, rokopis, sijajno in prelepo napisan na pergament v četverki, ohranjen v škofijskem arhivu – preveri Valvasorja. *Zlato bulo ustanovitve ljubljanskega škofovskega in knežjega sedeža* prinaša o. Marianus v svoji *Sveti Avstriji*, str. 301. 258 D

Red deželnega sodišča vojvodine Kranjske in pripadajočih gospoств Slovenske marke, Metlike, Istre in Krasa. Ljubljana pri [Jožefu]²⁹ Tadeju Mayrju 1685, v foliju.

Red ograjnega sodišča vojvodine Kranjske, ponatisnjen povsem enako po starem primerku. Ljubljana po Jožefu Tadeju Mayrju, deželnem tiskarju in knjigotržcu. Leta 1688, v foliju. Prav tako ponatisnjen v Ljubljani 1707, v foliju. Prve izdaje še nisem videl. Morda je bil natisnjen v Gradcu kakor naslednji.

Deželni ročini slavne vojvodine Kranjske, v katerem so zajeti cesarsko-kraljeve in deželnoknežje svoboščine, statuti in deželni običaji, tudi druga pravila in uredbe. Ljubljana 1687, v foliju. Ponatisnjen poleg izvirne izdaje v Gradcu pri Hansu Schmidtu 1598, v foliju.

Lasnig (Karel), Ljubljančan, je postal na Dunaju doktor svobodnih umetnosti in filozofije, ko je razširil:

Zgodovina rimsko-nemških cesarjev, podana metodično. Dunaj s tiski vdove Voigt 1732, v osmerki.

Lavrenčič (Primož), Kranjec, Vrhpoljec, in Anton Franc Obreza, Cerknčan, jurkloštrski gojenec, in Matej Prešeren, Radovljčan, so postali bakalavri, ko je bil objavljen:

Kronološki epitom cerkvenih piscev od Mojzesa do l. 1000. Gradec 1732, v osmerki.

Lavrin (Andrej), Kranjec, nekdanji nadškofijski tajnik v Gorici in avditor pravn, cesarsko-kraljevi župnik in dekan v Šempetru pri Gorici, je napisal: 259 L

Zgodovinsko poročilo o goriški nadškofiji in k njej pripadajočih, ki ga je o. Marianus skrajšanega prenesel v svojo *Sveto Avstrijo* na stran 41 IV. zvezka II. dela.

Lavrin (Pavel), glej Moravčer pod črko M.

Lavrin (Simon), glej Galičič pod črko G.

²⁹ V izvirnem tisku: *Joh.*

Lavrič (Jernej), Kranjec, Trebanjec, je postal z Ignacijem Novakom magister svobodnih umetnosti in filozofije v Gradcu.

Ljubljansko slavje 18., 19. in 20. vinotoka 1789 ob osvojitvi Beograda, ki jo je 7. istega meseca in leta dosegla Njegova visokost, gospod feldmaršal in vrhovni poveljnik cesarske vojske, deželni poslanec vojvodine Kranjske, Gideon baron Laudon. Ljubljana pri Ignacijju Alojziju plemenitem Kleinmayrju 1789, v četverki.

Lazarija (o. Antona), Ljubljančana, reda manjših observantov, generalnega lektorja svete teologije, bivšega pridigarja in provinciala kakor tudi konzistoriala škofijskega urada v Ljubljani:

a) *Slavilna pridiga: Sv. Anton Padovanski, prava trta.* Ljubljana 1680, v četverki. b) *Nravna poučna oddolžitev, v kateri: Ko je visokoin blagородna gospodična Sidonija Doroteja grofica in gospa Gallenberg 25. februarja tega leta 1680 v slavnem, od njenih preplemenitih prednikov ustanovljenem prastarem mekinjskem samostanu klaris, hiši božji, nadvse pobožno sprejela sveto redovno oblačilo.* Ljubljana 1680, v četverki. c) *Histeron-proteron ali za seboj zase prestavljene človeška domišljija, spoznanja in želje: Tako kakor je blaga plemkinja, gospodična Ana Katarina Waldreich pl. Ehrenporten 19. januarja leta 1681 v slavni ljubljanski hiši božji sv. Klare počastila sveto redovno oblačilo in si nadela ime Marija Antonija.* Ljubljana 1681, v četverki. d) Štiri knjige *O tolažbi Anicija Manlija Torkvata Severja Boetija* je dal natisniti v Ljubljani 1682, v dvanajsterki, in posvetil trem presvetlim sinovom Jurija Žige grofa Gallenberga. e) *Filopojmen, četveroknjižje škotske bistroumnosti, izvezeno z iglo, to je: Nezdravilna zbirka splošne racionalne, naravne, moralne in nadnaravne filozofije.* Rokopis, o katerem priča Valvasor, VI. knj., str. 365, da ga je imel pripravljenega za tiskarski stroj. Nisem niti slišal, niti ne mislim, da je kje uzrl luč, čeprav bi bil v svoji dobi sprejet z velikim odobravanjem.

Leberja (o. Janeza), Ljubljančana, iz Družbe Jezusove, magistra humanističnih ved v Ljubljani in potem slovečega pridigarja in govornika v Gradcu in na Dunaju:

a) *Nagrobni panegirik na pogrebu vojvodinje Lotarinške, soproge vojvode Franca Nikolaja, govoren v akademskem svetišču na Dunaju v Avstriji.* Dunaj 1652, v foliju. b) *Žalovanje bratovščine ali Nagrobni panegirik, govoren v imenu bratovščine bl. Device presvetlemu mladeniču Adamu Michaelu grofu Althanu.* Dunaj 1648, v četverki.

Lenaza (Jožefa Gregorja), doktorja svete teologije, kanonika pičenske cerkve, apostolskega protonotarja in cesarsko-kraljevega javnega in rednega profesorja teologije na ljubljanski akademiji kakor tudi vodje študija višjih razredov, ljubljanskega akademika operoza:

a) *Uvodna razprava o teoloških virih v dogmatično-teološka predavanja*. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1774, v osmerki. b) *Razprava o cerkveni in posvetni oblasti*. Prav tam 1778, v osmerki. 260 L

Leonardoni (gospod opat Giovanni) je izdal:

Dopolnilo k stari geografiji Furlanije. V Vidmu 1778.

O. Leonard iz Vidma, reda sv. Dominika, iz plemenite rodbine Mattei, je v Bologni l. 1435 poučeval teologijo in imel govor pred Evgenom IV. v Firencah, katerega dela so:

a) *Pridige o svetnikih*, pogosteje ponatisnjene. b) *Pridige na nedelje in nekatere praznike*. c) *Postne pridige o vodilih zveste, preproste in pobožne duše*. d) *Razprava o Kristusovi krvi, preliti v treh dneh smrti; ali je bila združena z božanskim bitjem*. e) *Razprava o splošno veljavnih izrekih pridigarjev*. f) *O začetku oblik*. Ta dela – preveri Jöcherja v *Leksikonu učenjakov* – se pojavljajo ponovno natisnjena ali v Ulmu, ali v Nürnbergu, ali v Speyerju, ali v Lyonu.

Lewenberg (Janez Jožef de Leo baron), kranjski deželan. Ko je bil na blagodarni in nadvse sloveči graški univerzi počaščen z najvišjim lovrom svobodnih umetnosti in filozofije, je dal med prisotne razdeliti knjigo, katere naslov se glasi:

Dolžno odobravanje in hvalnica časti svoje preplemenite in presvetle družine in rodu. Gradec 1688, v osmerki. S promotorjem

Lewenbergom (o. Rudolfom) iz Družbe Jezusove, doktorjem svobodnih umetnosti in filozofije in te rednim profesorjem. Po končani razpravi je bil učeni in izvrstno izobraženi gospod zagovornik počaščen z zlato verižico.

Gospod Peter Rihard de Leo baron Lewenberg, gospod v Novi vasi in na Ravnah, nekoč svetovalec svetega cesarskega veličanstva prevzvišene vlade Notranje Avstrije, je bil pooblaščen gubernator grofije Gradiščanske in Ogleja. Prav tam. 260 D

Lewenberg (o. Vajkard), iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije, tedanji častiti dekan slavne teološke fakultete na dunajski univerzi, je akademskemu senatu in ljudstvu izročil:

a) *Govor o sv. Janezu Evangelistu*, ki ga je oddeklamiral častiti in duhovni gospod Joseph Proeler, redovni kanonik pri sv. Florijanu nad

Ennsom, slušatelj drugega letnika teologije. Dunaj s tiski vdove Marie Theresie Voigt 1732, v foliju. b) *O učlovečeni besedi*. Prav tam 1731, v četverki.

Lienhard in Linhart (Anton), Kranjec, Radovljičan, uradnik glavarstva ljubljanskega okrožja, vizitator normalk, med ljubljanskimi akademiki imenovan Okretni, je izdihnil svojo dušo v plemenitem in nespremenljivem duhu svoje vere 1795 v Ljubljani, ne da bi ga njegovi bratje in zvesti prijatelji količkaj pregovorili k boljšemu. Javnim tiskom je izročil:

a) *Oda prečastitemu visokorodnemu gospodu Karlu Svetega rimskega cesarstva knezu in škofu v Ljubljani iz grofovske hiše Herberstein itd., zapeta ob nastopu ljubljanskega škofovstva*. Ljubljana 1773, v osmerki. Potem je bil sprejet v Družbo Jezusovo. Ker pa je bila prej odpravljena, k njej ni bil pripuščen, marveč je po tem delal kot tajnik.

b) *Cvetje s Kranjskega za leto 1781*. V Ljubljani pri Egerju 1780, v dvanajsterki. c) *Jožefu po smrti Marije Terezije pozimi*. Prav tam, v osmerki. d) *Miss Jeny Love*, žaloigra v petih dejanjih. Augsburg pri Conradu Heinrichu Stadeju 1780, v osmerki. e) *Poskus zgodovine Kranjske in drugih [dežel]³⁰ južnih Slovanov Avstrije*. I. del z zemljevidom in dvema podobama. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1788, v osmerki. f) II. del. Prav tam 1791. Ocenjen v *Berlinski biblioteki*, 2. del, list 92, 1790.

261 L

Linharčič (Jožef), glej Corednig pod črko C.

Locatellija (Janeza pl.), plemiča, po rodu Italijana, vendar deželana in domačina na Kranjskem in Koroškem, vdanega predvsem mehaniki:

Novoizumljena naprava, ki se obesi na plug, da seje in zakoplje zrna načrtno in v določeni razdalji in globini. Opis tega stroja je izdal v nemščini l. 1690, v četverki. Glej Raimannov uvod v zgodovino nemške književnosti.

Lubija (Antona Mihaela), posvetnega duhovnika, najprej javnega profesorja moralne teologije v Gradcu, potem župnika pri bl. devici Mariji Pomočnici v Gradcu:

a) *O neveselih porokih s pomočjo reda*. Dunaj pri Geroldu 1780, v osmerki. b) *Moralna teologija, urejena v sistem*. Gradec, v večji osmerki, v treh zvezkih.

³⁰ V izvirnem tisku manjka.

Lukman (Adam), glej Moravčer pod črko M.

Luisinus (Aloysius), rojen v Vidmu, doktor medicine, je izdal:

a) *Pesem o potresu l. 1570*. Je v Ughellijevi *Italiji* v II. zvezku, stolpec 598. b) *Hipokratove aforizme*, napisane v heksametru. c) *Tri knjige o zatrtih strasteh duše za moralno filozofijo in večino lajšanja*. d) *Vprašanja o kopelih*, ki so v velikem delu raznih avtorjev *O kopolih*, izdanem v Benetkah 1553, v foliju. e) *Zbirko piscev o francoski bolezni*, ki je bila ponatisnjena v Leidnu 1728, v foliju, h kateri je znameniti Boerhaave napisal predgovor. Glej Kestnerjev *Medicinski leksikon*. 261 D

Luisinus (Franciscus), Furlan, pesnik in zaupnik parmskega vojvode, je napisal:

a) *Dodatek h grškim in latinskim avtorjem*, deset knjig. Je v Gruterjevem *Kritičkem tezavru*, III. zv., str. 427. b) *Komentarje Horacijeve Pesniške umetnosti*. Benetke pri Aldu 1554, v četverki. c) *Knjigo o zatrtih strasteh duše*, ki jo je posvetil svojemu nekdanjemu vzgojitelju Laziu Buonamicu. d) Dve pismi, ki sta v *Brutovih pismih*, str. 229 in 258.

Lukančič (Franc Ignacij) pl. Hartenfels, Kranjec, Škofjeločan, in Anton de Cleva, plemeniti, Ljubljančan, duhovnik, sta postala doktorja svobodnih umetnosti in filozofije na Dunaju, ko je izšla:

Optika barv. Dunaj, iz Kaliwodove tiskarne 1745, v osmerki.

Lusnerja (o. Jožefa), Kranjca, iz Družbe Jezusove, tudi po razpustitvi Družbe Jezusove bivšega profesorja humanističnih razredov na Dunaju:

Uvod v večino računanja za uporabo ljubljanskih šol. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1795, v osmerki.

Luzenthal (Karel Jakob pl.), plemeniti Gregershausen, vitez Svetega rimskega cesarstva in deželan Kranjske, slušatelj logike na Dunaju, je pred slavnim avstrijskim narodom v cerkvi sv. Štefana povedal slavilni govor, katerega naslov je:

Monarh sveta, pobožni Leopold [1712], znamenit po pogumu in trdnosti, zmagoslaven v peti monarhiji, Dunaj s tiski J. G. Schlegla, predstavljen akademskemu senatu [1712], v foliju.

XII. tok pod črko M

Maherja (o. Janeza), Kranjca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in nje javnega profesorja na graški univerzi: 262 L

a) *Vzvišeni svatbeni sprevod, okronan z zmagami vojne in miru avstrijskega Marsa in vzvišenimi vrlinami cesarskega para, na zaroki Jožefa I. z Amalijo, ki ga slavijo graški akademiki*. Gradec 1699, s podobami, v četverki. b) *Sveta čudesa narave slavne vojvodine Štajerske, slavljena s peresom v oratoriju*. Gradec 1700, v foliju s podobami. Ukvarja se s svetimi kraji Štajerske, ki imajo svoj izvor v posameznih naravnih čudesih. c) *Gradec, glavno mesto Štajerske, opisan topografsko*. Gradec 1706, v foliju z bakrorezi.

Machiusi (Antonius), iz grofije Goriške, apostolski protonotar, je tiskom izročil:

Prikaz naravnega pravoznanstva. Dunaj 1777, v večji osmerki. Posvečen presvetlemu in prevzvišenemu gospodu Filipu grofu in gospodu Edlingu, resničnemu tajnemu svétniku svetega cesarsko-kraljevega in apostolskega veličanstva, komorniku zlatega ključa kakor tudi direktorju terezijanske in emanuelske savojske akademije na Dunaju:

Maderja (Janeza Melhiorja), konjušnika pri baronu, kmalu nato knezu Eggenbergu:

a) *Konjenica ali o veščini dobrega jahanja*. I. knjiga o konjeništvu, to je: prva Konjenica. *Premislek o konju*. b) II. knjiga, del Konjenice. *Premislek o jezdecu*. V Szegedinu je l. 1621 natisnil Simon Halbmayer, v četverki. Posvečena mladim junakom Kranjske, knezom Janezu Antonu baronu Eggenbergu, Juriju Bernardu pl. Ursinpecku, Volbenku Engelbertu pl. Auerspergu in Janezu Ulriku pl. Ernauu. 262 D

Majerja (o. Janeza Gabrijela), iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in rednega profesorja filozofije na akademski gimnaziji v Ljubljani:

Muza, ki se je hotela dvigniti v čast veličastnemu in nesmrtnemu delu presvetlega in preplemenitega barona Valvasorja. Ljubljana 1688, v četverki. Beremo jo postavljeno na začetek Valvasorjeve kronike.

Makovec (Anton), Kranjec, Kostanjevičan, mojster večšine anatomije, kirurgije in porodništva, kirurg mesta Ljubljane, akademik operoz, je izdal:

Prashanje, inu odgovori zhes Vshegarst[uo] po naukskeh bugvah Rafaela Joan. Steideleja od vshegarstva, na Reki pri Hradezkyju 1782, v osmerki, in posvetil presvetlemu gospodu Sigfridu baronu Gusiču, svétniku cesarsko-kraljevega apostolskega veličanstva, načelniku uradnikov dežele Kranjske, resničnemu predsedniku ljubljanske Akademije operozov.

Mana (o. Ioannesa) iz Družbe Jezusove delce:

O večnosti, prevedeno v kranjščino. Glej *Srezhna vezhnoft* pod črko S.

Manini (Camillus) je pisal o furlanski vojni. Glej Aylini pod črko A. **263 L**

Manini (Octavianus), Videmčan, † 1573 in zapustil latinske pesmi:

a) *O zmagi nad Turki*. b) *Svarilo vladarjem*. c) *Himne*. d) *Pismo malteškim vitezom*. e) *Molitev za viteze sv. Janeza, ki jih oblegajo Turki*, ki jih navaja Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Manzolja (Nicolaiia), Tržačana:

Opis dežele Istre. V Benetkah 1611, v osmerki.

Markovič (Volbenk), pisar dežele Kranjske, je napisal:

Mnenje o izsušitvi močvirja okrog Ljubljane na Kranjskem, Ljubljana 1680, v četverki. Beremo ga v Valvasorjevi kroniki, XI. knj., str. 675.

Marchesius (Marcellus) je prišel iz šole sv. Karla Boromejskega, vendar se je od narave svetega moža navzel zelo malo. S svojo bistroumnostjo, s katero je bil naprosil veliko vsoto denarja, se je trudil nekoga, ki ga je zasvojilo njegovo velikansko častihlepje, vsekakor pa prav tako tudi sebe, povzdigniti do škofovskega položaja. Odšel je k cesarju Rudolfu, kateremu je, da bi se mu priliznil s svojimi spretnostmi, posvetil svojo nadvse odlično knjigo

O premaganju in uničenju Turkov v vojni, napisano v italijanščini, nadvse bogato z znanostjo, učenostjo in izkušnostjo. Po cesarjevem priporočilu je dobil škofovstvo v Senju in prejel posvečenje v škofa od treh najvišjih mož, kardinala Dietrichsteina, nuncija apostolskega sedeža in praškega nadškofa. Vendar je, ko se je bližal Senju, da bi zasedel svoj prestol, padel v roke Turkom in je moral, da bi se rešil iz ujetništva, izpljuniti vse tisto srebro in zlato, ki ga je bil pogoltnil prejetega po uspešnem izidu dogovorov. Pripravljen ob tako veliko **263 D**

količino denarja se je napatil v Rim, kjer se je oklepal škofovskega dostojanstva, kakor vzdrževal imetje revnega škofa. Naposled je umrl zadušen od smrtonosno izlite sluzi, gnojne tekočine, na pljučih.

Sv. Marko Evangelist je oznanjal evangelij v Ogleju in ga je prevedel iz grščine v latinščino v Ogleju, tam na skali ob morski obali, kjer ohranja še danes spomin na to sveta kapelica. Benetke se hvalijo, da imajo v lasti rokopis

Evangelija sv. Marka, ki pa ga ima Montfaucon za sumljivega z vsemi drugimi, kakor na primer *Liturgija* ali *Maše sv. Marka*, prav tako tudi *Življenjepis sv. Barnabe*, ki ga nekateri pripisujejo sv. Marku.

Marko, imenovan Učitelj, puščavnik na morski obali pri Ogleju, h kateremu sta – kakor izpričujeta – že stoletnemu šla in brala njegove knjige Paladij in Fotij:

njegovi spisi, vendar jih je treba brati previdno (ker so jih verjetno pokvarili krivoverci) v V. zvezku *Biblioteke*, str. 1085.

O. Marko od sv. Antona Padovanskega, s posvetnim priimkom klican Pohlin, rojen v Ljubljani, kjer se je v semenišču pri sv. Rogatijanu in Donatijanu Družbe Jezusove posvečal humanističnim vedam. Postal je bosonogi avguštinec, v dvornem samostanu na Dunaju je končal splošno teologijo, kmalu postavljen za pridigarja ob Cesarski cesti v Ljubljani, nato l. 1775 poklican v službo učitelja redovnih študentov klerikov na Dunaj. 1781 izvoljen za subpriorja ljubljanskega samostana, vendar je l. 1784 začel opravljati službo tajnika province in l. 1791 subpriorja na Dunaju, potem 1794 učitelja noviciata v Mariabrunnu. Poleg pričujoče

a) *Biblioteke Kranjske* je objavil: b) *Abecedika*. Ljubljana 1765, v osmerki. c) *Molitvene bukuvze*. Prav tam 1767, v dvaintrideseterki. Knjižica molitev, ponatisnjena velikokrat tudi v Gradcu in 1792 v osmi izdaji na Dunaju. d) *Kraynska Grammatika*, Ljubljana 1768, v osmerki, ki jo je razširjeno ponovno izdal v drugi izdaji. Natisnjena prav tam 1783. Založil Lovrenc Bernbacher, mestni knjigovez pod Trančo. *Pripomoček za kranjsko pesnjenje* je ostal v rokopisu. Izdan na Dunaju pri Trattnerju 1798, v osmerki. e) *Limbar med ternjam* ali zaobljuba sv. Alojziju z življenjepisom sv. Janeza Fakundskega. Dunaj pri Kaliwodu 1768, v dvanajsterki. f) *Ta male Katekismus Petra Kanišiusa*, na koncu dodan življenjepis sv. Mohorja in Fortunata. Dunaj pri Kaliwodu 1768, v dvanajsterki. g) *Marianske Kempensfar*. Ljubljana 1769, v dvanajsterki. h) *S. misl ja merive moliti*. Prav tam 1769, v

264 L

dvanajsterki. i) *Popisovanje Jhivlenja S. Floriana, Ss. Jannesa, inu Paula, S. Donata, inu S. Emigdija*. Prav tam 1769, v dvanajsterki. k) *Dyjanje lepeh zhednostf*. Prav tam 1771, v dvanajsterki. l) *Sveti pofini Evangelyumi*. Prav tam 1771, v osmerki. m) *Pet Ss. Petkov mesza Sushza*, dodan je življenjepis sv. Izidorja, kmeta, in bl. Notburge, dekle. Prav tam 1774, v dvanajsterki. n) *Usakdane kruh, tuje te male molitvene bukvuze*. Prav tam 1777, v dvaintrideseterki. o) V kranjščino je prevedel *Cesarski patent o vojaškem popisu in prijavnicah*. Ljubljana 1771, v foliju. p) *Bukvuzje fa rajtenge*. Prav tam 1781, v osmerki. q) *Mathia Schönberga oppravk tega zhloveka*. Prav tam 1781, v osmerki. r) *Tu malu besedishe* ali mali trijezični slovar. Prav tam 1782, v četverki. s) *Jannesa Nepomuc. Tschupicka Pridege na Nedele zhes lejtu*. Dunaj s tiski Christiana Grosserja 1785, v osmerki. t) *Podoba in resnica, to je: Predstavitev sv. maše, molitvenik*. Pri istem 1785, v dvaintrideseterki z lesorezi. Crobat je prevedel v kranjščino. u) *Kmetam fa potrebo, inu pomozh*. Na Dunaju pri istem 1789, v osmerki. v) *Slovenski slovar*. Prav tam 1792, v četverki. w) *Mesečni zaveiniki zlasti za red sv. o. Avguščina z njegovimi pravili za brate in sestre v nemščini*. Prav 264 D tam 1793, v dvanajsterki. x) *Uganke*. Prav tam 1788, v dvanajsterki.

Poleg teh jih ima tudi večje število v rokopisih, ki čakajo na tisk in nosilca stroškov tiska.

a) *Te odperte, ali odklenene dure*, 1768, ali *Vrata kranjskega jezika*. b) *Psalmov Davidovoh Bugve k' usezhhihernemu shpoganju*. c) *Kraynska Kroneka kratkega popisovanja use Jhlaht spomina uredneh rezhy, katire so se kedej na slavenski femli pergodile*, ki je prevedena v nemščino začela izhajati po letih v *Koledarju: Kratko zajet kronološki opis najbolj omembe vrednih dogodkov, ki so kdaj zadevali preslavno vojvodino Kranjsko*. d) *Veliki latinsko-nemško-kranjski slovar črk ABC do Aaa abecede*, zvezan v četverki, je potem prenehal pisati dalje, ker je obupal nad tem, da bi kdaj pridobil mecena, ki bi pomagal izdati tako obsežno, vendar dovršeno delo. e) *Kronika avguštinskega reda od l. 355 do današnjih dni*, zvezana v četverki, v dveh delih. f) *Kranjska razlaga grških avtorjev za vadenje grške šole v Ljubljani*. g) *Zgodovina Akademije ljubljanskih operozov, obnovljene 5. marca 1781*. h) *S. Avr. Avgushtina Enchiridion, fa eno skushno koku se pufte nauki visokeh shol po Kraynsku dapovedati, v' lejtu 1781 na Kraynske jesik prestavljen*. i) *Eciklopedija, ki opisuje in uči o znanostih in umetnostih*. Urejena po temah. j) *Petnajst pergajnajozheh arrezhy, ali pre-*

mislekov: fakaj se more Katholshka Vira usem sedanem viram naprej-ulezhi, nemški prevod. k) Koristno kratko spominjanje izvora in razvoja samostana bosonogih avguštincev pri sv. Jožefu ob Cesarski cesti v Ljubljani, njegovih znamenitih mož itd., rokopis. Najdemo ga tudi prepisanega v II. volumnu Protokola istega samostana, katerega izvleček navaja o. Marianus v V. zvezku svoje Svete Avstrije. l) Svetega Pisma starega Testamenta perve Moysesove Bugve is rašlaganjam S. Texta. 27. aprila 1778 si je na Dunaju pridobila dovoljenje za natis od dunajske cenzure. Kljub temu je v Ljubljani še ni bilo mogoče položiti pod tiskarski stroj. Ah, tolažim se s Prd [4,4]:³¹ »Videl sem ves trud in vso spretnost pri delu, kajti to je zavist enega človeka proti drugemu,« kakor tudi s tem:

Zaradi zaslug pišejo Grki o Agamemnonu slabo.

Marijanska pot čez dvanajst postaj ali božjepotnih znamenj od župnijske cerkve sv. Petra k čudodelni Materi, sveti Mariji v Polju. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju 1713, v osmerki.

O. Marianus od presvetega Odrešenika, Dunajčan, bosonogi avguštinec, profesor grškega jezika, je v svoji

Sveti Avstriji natančno pisal o cerkveni hierarhiji in samostanih naše domovine v II. delu, IV. zvezku, od str. 40 do 170 in v III. delu, V. zvezku, od začetka do str. 196 in str. 407–481. 1782, v osmerki.

Markovič, išči zgoraj Markovič.

Martinuzi (Janez), Ljubljančan. Ko je pod častitim o. Janezom Barbolanom, doktorjem svobodnih umetnosti in filozofije in prav te bivšim profesorjem, zagovarjal splošno filozofijo v Ljubljani, je pri-sotnim predal knjigo:

Eufiander ali nadarjeni mož častitega o. Honorata Fabrija iz Družbe Jezusove. Ponatisnjen v Ljubljani 1732, v osmerki.

Maurisperga (o. Antona), iz Družbe Jezusove, tedanjega ministra ljubljanskega kolegija:

Poklonitev govorečemu in molčečemu sv. Janezu Nepomuku, prvemu mučencu za obvarovano tajnost zakramenta, odlikovana z obilnim slavljenjem v govorih v ljubljanski cesarski stolni baziliki, je bila z akademsko zahvalno svečanostjo popeljana iz svetišča Družbe Jezusove do iste stolnice 14. meseca decembra 1730. Ljubljana s tiski Janeza Jurija Mayrja 1730, v foliju.

³¹ V izvornem tisku: 44.

Maksencij, oglejski patriarh, je napisal:

pismo o zakramentu krsta in obredih in slavnostih, s katerimi je bil izpeljan v Katoliški cerkvi okrog 813, ki ima tak naslov: *Pismo oglejskega patriarha Maksencija cesarju Karlu Velikemu o pomenu obredov in slavnosti krsta*, ki ima na začetku posvetilo istemu avgustu. Iz skoraj enako starega kodeksa sv. Emerama ga je objavil znameniti Bernard. Pezius v II. zvezku *Tezavra neizdanih spisov*.

Mayrja (o. Janeza Krstnika), iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in prav te bivšega profesorja na ljubljanski akademski gimnaziji, akademika operoza:

a) *Slava presvetege reda, to je: Benediktinski najvišji pontifekski itd.* Glej Gusič pod črko G. b) *Modra teološko-politična, ekonomska misel, izražena na jedrnat način.* Dunaj s tiski Marie Theresie Voigt 1728, v četverki s podobami in simboli.

Sveta premišljanja za resnično kesanje in spodbujanje pobožnosti. Dodane so *Vsakodnevne vaje pobožnosti, razdeljene v štiri dele.* Ljubljana 1684, v osmerki.

Megiser (Hieronim) je dalj časa bival v Ljubljani, Celovcu in drugih mestih Notranje Avstrije, † 1616 v Linzu:

a) *Kronika slavne vojvodine Koroške.* V Leipzigu pri Lambergu 1612, v foliju. b) *Slovar štirih jezikov, namreč nemškega, slovenskega, latinskega in italijanskega.* Ioannes Faber ga je natisnil v Gradcu 1592, v osmerki. Nato s prizadevanjem in vnemo častitih očetov Družbe Jezusove celovškega kolegija popravljen in razširjen in ponatisnjen v Celovcu s Kleinmayrjevimi tiski 1744, v osmerki. 266 L

Sveti duhovniški mesec za rabo gospodov duhovnikov, članov bratovščine, zbranih pod vodstvom Jezusa, Marije in Jožefa in zaščito sv. nadangela Mihaela v Mengšu na Gorenjskem. Gradec, v dvaintrideseterki.

Metzinger (Valentin), izvrstni slikar, ljubljanski meščan, je naslikal zelo veliko podob, ki zbujajo pozornost po cerkvah, zlasti redovnih, na Kranjskem in jih hvalijo poznavalci umetnosti. Toda iz samostanov, ki jih je odpravil cesar Jožef II., so jih zaradi nevednih prodajalcev in kupcev na javni dražbi (»Koliko bi dali?«) prodali globoko pod najnižjo ceno. Imel je krepak in trpežen čopič, saj je delo izročil čim starejše, tem boljše.

Meriana (Mateja), meščana in knjigotrčca v Frankfurtu na Majni:

Topografija avstrijskih dežel, Kranjske itd. V Frankfurtu 1649, v foliju.

Sv. Metod, glej Ciril v III. toku pod črko C. Avtorjeva je vsekakor knjiga, imenovana *Metod*, ki vsebuje zakone Slovanov in več njih, ki jih je osnoval kralj Svetopolk, kakor piše duhovnik Diocleas v 13. poglavju in drugi za njim. Latinci izpeljujejo *Metod* napačno iz *metode*, medtem ko so ga Slovani imenovali *Strahota*, kar pomeni *strah*. Morda zaradi tega, ker je kralju strahovito opisal dan poslednje sodbe.

O. Mihaela od sv. Katarine, po rodu Štajerca, bosonogega avguštinca, moža, nadvse častivrednega ne le zaradi teološke znanosti in razlage sv. očetov, ampak tudi v askezi:

a) *Trojno popolno*, ki ga je napisal v tistem času svojega bivanja prav v svetem miru v Ljubljani in je luč končno ugledalo v Augsburgu l. 1711, v foliju. Njegovo b) *Krščansko sejmišče* v dveh zvezkih v četverki, rokopis, vezan v belo usnje, pa je shranjeno v knjižnici samostana v Ljubljani. V I. zvezku obravnava triindvajset naukov o očiščujoči poti, namreč o smrtnem, odpustljivem grehu, napuhu, ničevi slavi itd. V II. dvajset naukov o razsvetljujoči poti, o vrlini potrpežljivosti, o skušnjavi itd.

Mihelič (Janez), Kranjec, Kropar, župnik v Radečah, je spesnil:

a) *Mila pesm, Katiro je on k' hvali teh Pregovorov pejl*. Je v zbirki lepega kranjskega slovstva ali *škupspravlanje* itd. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1779, v večji osmerki. b) *Kraynski Pregovori* (Kranjski pregovori). Rokopis v četverki pravilnega volumna hrani pri sebi. Če bi jih urejene po vrsti ali sistemu objavil, bi kranjski književnosti izkazal nemajhno uslugo.

Mikec (Mihael), doktor svete teologije in kanonik eksemptne ljubljanske stolne cerkve, je želeč ustreči preprostim ljudem poskrbel, da je bil natisnjen:

Ta mali Catechismus, ali Kershzanski Navuk. Augsburg 1615, z lesorezi.

Misleja (Janeza), Kranjca, Vipavca, vojaškega doktorja medicine:

Razprava o sadežih iz shramb. Dunaj 1772, v osmerki.

Misleja (Jožefa), Vipavca, doktorja medicine in bolnišničnega zdravnika v splošni bolnici na Dunaju:

Kratko zajeta metoda, vsi načini od ponovne oživitve navidezno mrtvih do preprečitve najokrutnejšega umora, polaganja živih v grob. Dunaj 1790, v osmerki.

Misleja (Luke), Kranjca, doktorja medicine:

Nastopna razprava o senilnem marazmu. Dunaj 1757, v četverki. 267 L

Oglejski misal, glej *Oglejski* v I. stolpcu pod črko A.

Modesti (Valentina de), doktorja obojega prava, kranjskega deželana, najprej cesarsko-kraljevega svetovalca Kranjske, potem Štajerske ali vlade Notranje Avstrije:

Nadaljnja opazka glede dokaza g. Franza Xav. Gmeinerja, da redovne zaobljube tistega reda, ki ga deželni knez noče več trpeti v svoji deželi, izgubijo svojo obvezo brez predhodne oprostite obveze. Celovec 1782, v osmerki.

Moisesso (Faustino) iz grofije Goriške je napisal knjigo, naslovljeno:

Zgodovina zadnje vojne v Furlaniji. Dve knjigi. Benetke pri Barezzu Barezziyu, v četverki z zemljevidom.

Moll (Franc), glej Rozman pod črko R.

Monaldi, koprski škof (drugi ga imenujejo beneventski škof v Dalmaciji in pravijo: Ali ni isti?) v 14. stoletju, je napisal:

a) *Zlato ali Monaldijevo sumo kanonskega prava*, ki je izšla v Lyonu 1516, v osmerki. b) *Razpravo o problemih vesti.* c) *Vprašanja o štirih knjigah misli.* d) *Razne pridige.* Jöcher v *Leksikonu učenjakov.*

Montagnana (o. Ferdinand de), Ljubljančan (drugim Celjan), iz Družbe Jezusove, je poučeval humanistične vede, retoriko, teologijo in svete kanone v Ljubljani in † 1674, star petinsedemdeset let. Napisal je:

a) *Letopise Družbe Jezusove.* Rokopis. b) Povedal je *Nagrobni govor na žalnih slovesnostih za cesarjem Ferdinandom II. v stolni cerkvi sv. Nikolaja v Ljubljani*, ki je izšel natisnjen v Gradcu 1637, v četverki. c) *Razpravo o kvadraturi kroga*, brez imena in kraja izdaje 1637. d) Tudi neka druga delca. Preveri Valvasorja v kroniki, VI. knj., str. 353. 267 D

Montelongo (Gregorius de), Kampanec, notar papeža Inocenca IV. in legat apostolskega sedeža, potem oglejski patriarh:

Statutom oglejske cerkve je dal boljšo obliko in jih izdal v enem zvezku s tem naslovom: *Knjiga statutov oglejske cerkve.* Začne se 27. dne iztekajočega se maja l. 1254, v petem letu njegovega patriarhata.

Montovanija (Dominica):

Topništvo. Rokopis je v Auerspergovi knjižnici v Ljubljani.

Moravčer (Franc), Kranjec, Malovaščan, in Ignacij Novak, Kranjec, Novomeščan, gojenec iz cesarskega Ferdinandeuma, in Ksaverij pl. Rastern, Ljubljančan, iz konvikta Družbe Jezusove, in Alberik Radič, cistercijan iz Stične, in Nikolaj Korošec, Kranjčan, in Pavel Lavrin,

Vipavec, iz konvikta Družbe Jezusove, in Janez Vidmayr, Mokronočan, in Janez Krstnik Nahodec, Kranjčan, in Adam Lukman iz Šentruperta in Andrej Golob, Škofjeločan, gojenec iz Ferdinandeuma, so postali magistri svobodnih umetnosti in filozofije, ko je izšel natisnjen:

Splošni prikaz dob od stvarjenja sveta do leta 1716 po Kr. Gradec 1736, v dvanajsterki.

Morellija (Karla) pl. Schönfelda, goriškega patricija, cesarsko-kraljevega resničnega svétnika pri goriškem in gradiščanskem glavarstvu:

a) *Zgodovinska raziskava o grofiji Goriški od leta 1500 do leta 1600*. Dva dela. V Gorici 1773, iz tiskarne cesarsko-kraljeve oblasti, v četverki. b) Nemški prevod *Zgodovinski poskus o grofiji Goriški*, posvečen cesarici kraljici Mariji Tereziji. Dunaj 1775, v četverki.

268 L

Morelli (Peter Anton) pl. Schönfeld, Goričan, kanonik senjske stolne cerkve, je na Dunaju pri sv. Štefanu povedal govor:

Teologija, razdeljena na štiri dele, izražena pred Latinskimi vrati v enkratni besedi sv. Janeza, ljubljenega učenca, apostola, učitelja in mučenca. Dunaj s tiski Ignatia Dominica Voigta 1729, v foliju.

Kratko moskovsko poročilo, rokopis, je v Auerspergovi knjižnici v Ljubljani.

Muche (J. J. M. Volbenka), Kranjca, namestnika stotnika cesarskega vojnega topništva:

Navodilo k mineraloškem poznavanju rudnika živega srebra v Idriji v vojvodini Kranjski. Dunaj 1780, v osmerki.

Mungesdorf (Peter), bakrorezec, je bil na Bogenšperku vrezal neke slike v Valvasorjevi kroniki.

Muznik (Anton), prvi zdravnik grofije Goriške in Gradiščanske, je objavil:

Goriško podnebje. V Gorici 1781, v četverki.

Mutius in Muzio (Hieronymus), doktor obojega prava, po rodu iz Kopra, zaradi česar so mu rekli tudi Koprčan, je v Rimu poučeval moralno filozofijo in † 1564 in napisal:

a) Štiri knjige *Odgovorov in vprašanj*. b) *Dvoboj z viteškimi odgovori*. Farri v Benetkah 1566, v osmerki. Tri knjige. c) *Vitez ali o dolžnostih plemiča*. d) *Moralni opomini*. V Rimu s tiski Ant. Blada 1569, v četverki. e) *Zgodovina dejanj Federica da Montefeltro, urbinskega vojvode*. Benetke po Grotiu 1605, v četverki. f) *Favstina*. Benetke po Valvasoriju 1560, v osmerki. g) *Katoliška pisma*. Benetke pri istem

268 D

1571, v četverki. h) *Bettinske hudobije*. Benetke pri istem 1571, v četverki. i) *Boji za obrambo italijanskega jezika* itd. Benetke po Dussinelliju 1582, v osmerki. k) *Dve pismi Fidetu* sta v *Novi zbirki pisem*, II. knj., str. 243, 341. l) *Pismo Antoniu Spicu* je v njegovem odgovoru Brandimartu Parisianu. m) *Dvainštirideset sonetov* je v *Rimah*, ki jih je izbral Dolce, II. zv., str. 355. n) *Razprava o mašnih molitvah*, glej Spatari Pelegrino. o) *Sveta zgodovina z epitomom evan-geljskega nauka starodavnih učiteljev in rimskih papežev*. p) *Opažanja o Petrarci*. q) *O Rimski cerkvi* je v Roccabertovi *Biblioteki*, XIII. zv., str. 216. r) *Lažna očesca*. Benetke, il Giolito, 1551, v osmerki. s) *Plemič*. Benetke, Valvasori 1575, v četverki.

OMARA N

XIII. tok pod črko N

Nahodec (Janez Krstnik), glej Moravčar pod črko M. 268 L

Naglič (Martin), Kranjec, Škofjeločan, iz Družbe Jezusove, učitelj pesništva v Ljubljani, akademik operoz, je napisal z zamolčanim imenom: 268 D

a) *Pismo založniku kranjskega slovarja* je v *Ljubljanskih novicah* 22. junija 1776, v osmerki. b) *Nezhemernost tega svejta* beremo v zbirki lepega kranjskega slovstva k l. 1781, v osmerki. c) Bil je sodelavec prevoda *Svetega pisma nove zaveze*. Glej Japelj pod črko I. 269 L

Naldini (Paolo), rojen v Padovi, sijajno izobražen s študijem, postal avguštinec in magister teologije, nato postavljen za škofa v Kopru, nazadnje † l. 1713. Zapustil je:

Cerkveno topografijo koprške dieceze, ki pa so ji mnogi ugovarjali. Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Nani (o. Janez od sv. [Janeza] Fakundskega), Rečan, bakalaver svete teologije, lektor filozofije in svete teologije v Ljubljani, reški prior in nato do svoje smrti tam spovednik redovnic sv. Benedikta, † 1751, je tiskom izročil:

a) *Slavilni govor: podvojeno vzdigovanje izpred vrat smrti sv. Janeza, ki oznanja vse hvale Kristusa ob vratih sionske hčerke, Ps 9,15.* Predložil je o. mag. Hyacinthus Maristoni, avguštinec, tedanji dekan filozofske fakultete. Dunaj s tiski Wofg. Schwendimanna 1720, v foliju. b) *Zgodovina reda eremitov velikega o. Avgušтина*, prevedena iz italijanskega v latinski jezik in dana na svetlo pod pokroviteljstvom gospoda Avgušтина Codellija pl. Fahnenfelda, ko je v cerkvi Oznanjenja bl. Device v Ljubljani 1734 javno zagovarjal teze o zakramentih. Ljubljana s tiski Adama Friderika Reicharda, v četverki.

Nicaeas, oglejski škof v 5. stoletju, prijatelj sv. Hieronima iz mladih let in njegov neločljivi spremljevalec na potovanjih, je napisal:

a) *Štiri knjige Navodil primernim za krst.* b) *Knjižica padli devici*, ki obstaja v delih sv. Hieronima pod naslovom: *Graja padle Suzane*, 269 D kakor tudi v delih sv. Ambrozija z imenom: *Razprava za padlo devico*.

Nikolaj (Janez), sin češkega kralja, rodni brat cesarja Karla IV., oglejski patriarh, je l. 1357 obhajal diecezansko sinodo:

a) *Poslanice patriarha Nikolaja* podaja o. de Rubeis v I. zv. *Oglejskih spomenikov*, 94. pogl., str. 921, kakor tudi b) *Razglašene odredbe* na tej sinodi, obhajani dne 19. junija 1357 v cerkvi sv. Feliksa. Prav tam, str. 922.

Nicole[t]ti (o. Paulus), Videmčan, zaradi dolgotrajnega bivanja v Benetkah so mu rekli Pavel Benečan, avguštinec eremit, je postal l. 1412 general reda. Poučeval je teologijo v Parizu, Sieni, Bologni, Padovi, Perugii in † l. 1429 v Padovi, kjer ima svoj nagrobnik. Njegova dela, deloma rokopisi, deloma izročena tiskarskemu stroju, so:

a) *Suma o naravnih stvareh* ali *Suma naravne filozofije*. Benetke 1476 po Ioan. de Colonia, v foliju. b) *Dve knjigi o knjigah poznejših*. V Benetkah 1477 in drugod večkrat ponatisnjeni. c) *Dve knjigi o knjigah o človeštvu in pokvarjenosti*. Benetke 1498, v dvanajsterki. d) *O knjigi o duši*. V Pavii 1483. e) *Knjiga o sestavi sveta*, ki jo je mogoče imenovati *Vrata astronomije*. V Parizu 1513 s tiski Thome Keesa. f) *Velika logika*. Benetke 1499. g) *Kvadratura kroga*. Benetke 1493, v foliju. h) *Mala logika* ali *Sumula*. V Milanu po Christophu Walddarfferju, v četverki. i) *Sofizmi*. V Parizu po Ioan. Barbierju 1514. k) *Proti Judom*. l) *Pridige ob navadnem času*. m) *Pridige o svetnikih*. n) *Postne pridige*. o) *O spočetju Device*. p) *O učlovečenju Boga*. q) *O vzvišenosti Božje besede*. r) *Štiri knjige o učitelju sentenc*. s) *Osem knjig o knjigah fizikov*. t) *Dvanajst knjig o Metafiziki*. u) *O Porfirijevih univerzalijah* in 270 L

Aristotelovi stari umetnosti. v) *O predikamentih.* w) *O Strodovih sklepah.* x) *Razlaganje Danteja Alighierija, florentinskega pesnika.* y) *O okusljivem.* z) *Dve knjigi o pomislekih z ozirom na filozofijo.* Papi-rusovo knjigo, rokopis, hranijo v kraljevi knjižnici v Parizu. A) *O prihodnjih kontingenčnih.* B) *O predstavi Boga.* C) *Knjiga o usta-novitvi krščanskega testameta.* D) *Knjiga o napredovanju reda sv. Avguština.*

Nimitsch (o. Baltas.), Šlezijec, iz Družbe Jezusove, dvorni pridigar cesarja Ferdinanda II., je povedal:

Nagrobni govor na pogrebu Sidonije Marije, nadvse ljubljene hčerke Konrada barona Thonhausna, soproge Janeza Ulrika kneza Eggenberga, glavarja Kranjske, v nemškem jeziku, ki ga doslej nisem videl, vendar ga najdemo pohvaljenega v Jöcherjevem Leksikonu učenjakov, zato nisem mogel opustiti ponovitve njegove omembe.

Nogarolla (Franc Ksaverij), Kranjec, doktor obojega prava, je iz-ročil tiskom:

O pravičnosti prisilnih ukrepov. Dunaj pri Geroldu 1780, v osmer- **270 D** ki.

Noltingen (Janez), kanonik v avstrijskem Čedadu (Cividale) v Furlaniji, goriški arhidiakon v Tolminu in nadškofijski delegat, je napisal:

Zgodovinska predstavitev tolminskega arhidiakonata in goriške nadškofije, ki jo je v svojo Sveto Avstrijo prepisal o. Marianus v III. delu, V. zv., str. 409.

Navadna resolucija o statutu mesta Trsta. Trst 1767, v foliju, v italijanskem in nemškem jeziku.

Novak (Ignacij), Kranjec, Novomeščan, je v Gradcu zagovarjal splošno filozofijo, pri čemer je bila javno razdeljena: glej Moravčer pod črko M.

Sinoptično jedro stvari in samostanov reda sv. Pavla, prvega puščavnika, razen tega menihov v deželi primorske Istre, ki ga je o. Marianus sprejel v III. del svoje Svete Avstrije, V. zv., str. 433.

Prikaz moskovskega cesarstva. V Gradcu s tiski Widmanstadia 1737, v dvanajsterki.

OMARA O

XIV. tok pod črko O

Obreza (Anton), glej Tibaldi pod črko T in Lavrenčič pod črko L. 270 L
Ureditev psalterija po navadi in običaju blagodarne oglejske cerkve, Benetke po Franc. de Hailbrun 1481, v osmerki, natisnjena na pergamente v starodavni pisavi, je spravljen v knjižnici kneza Auersperga 270 D v Ljubljani. Nadvse redko delo.

Othel (Marcus Ant.), iz plemenitega rodu, rojen v Vidmu, doktor obojega prava, je z javnim odobravanjem poučeval civilno pravo v Vidmu. In zato so, da bi ga pritegnili v Padovo, v Padovi ustanovili novo katedro za civilno pravo in jo prepustili Othelu, ki je potem 271 L doživel triinosemdeset let in † 1630. Njegovi spisi so:

a) *Razsodbe*. b) *Zapiski in predavanja o civilnem pravu*. c) *Zaznamki o kanonskem pravu*. d) *Razprava o pravu dot.* e) *O pogodbah*. f) *Razsodba za dekrete Beneške republike*, ki jo je mogoče prebrati v *Sveti monarhiji Svetega rimskega cesarstva* Melchiorja Goldasta, v III. zvezku.

Otto (o. Elija), Ljubljančan, iz Družbe Jezusove, profesor moralne teologije, je izdal več

malih razprav brez imena, ki so bile verjetno izgubljene že v času Valvasorja, ki jih omenja v VI. knjigi kronike na str. 358, sicer bi jih bil gotovo naštel.

Otto, zaupni tajnik, je izdal:

Opis Cerknškega jezera v vojvodini Kranjski. Brandenburg 1776, 271 D v osmerki. Vložen v 3. del II. zvezka *Raznih prispevkov k naravoslovnemu opisovanju tal*, od str. 255 do 273.

Ottobonus Robarius, meščan Piacenze, padovski škof, nato oglejski patriarh.

L. 1307 je obhajal sinodo, katere *Akti in odredbe* so ali propadli ali se skrivajo nekje na knjižnih policah, obžaluje znameniti de Rubeis v 83. poglavju I. zvezka *Oglejskih spomenikov*, vendar dodaja na str. 832 *Pismo priorju žičke kartuzije*, kateremu naroča, naj skrbno razišče o pokvarjenih ljudeh, ki so si onečaščeni s krivoversko (adamitsko) izprijenostjo na Štajerskem prizadevali spodnesti pravo katoliško vero.

OMARA P

XV. tok pod črko P

P. (J. L.) je izdal:

271 L

S. Lucie Andoht v' gorenski Kraynski strani v' Drashgoshah. 1750, v osmerki. Knjižica je vsa v bakrorezih, toda mrgoli od obilice napak.

Pakat (Rimljan), Drepanec, nadvse slavni starodavni zgodovinar, je povedal latinski

Govor v Emoni dne 17. septembra leta 394 po Kr., ko je Teodozij Veliki na vipavskem polju na Kranjskem popolnoma porazil upornika Evgenija, ki ga je s posebnim komentarjem pojasnil Ioannes Schefferus.

Paganus (Petrus) ali iz Ajdovščine, Kranjec, je napisal:

271 D

Življenje Žige barona Herbersteina, ki je v prav tega knjigi *Hvaležno potomstvo* itd.

Paladij – tako nekateri ne mislijo, da je bil Galačan, temveč Padovčan –, imenovan tudi Temni ali Črni, prijatelj Rufina iz Ogleja, nasprotnik sv. Hieronima, puščavnik in helenopelski škof v Bitiniji, sloveči govornik in pesnik svoje dobe ok. l. 470. Ko je te zmožnosti javno razdajal v Kopru, ga je na katedri zadela kap in je malo pozneje izdihnil. Njegova dela so:

272 L

a) *Komentarji Katula*. Tri knjige. b) *O legi in obali Ilirije*. Dve knjigi, ki ju je o. Janez Lucij Dalmatinec pojasnil z opombami. c) *Zbornik vsakdanjih stvari*. d) *Zbirka epigramov*. e) *O turški vojni*. f) *O infulah*. g) *Geografski prikaz*. h) *Elegija v čast Cipa ali Koriolana Cepiona*. Nisem imel priložnosti videti teh knjig, toda zelo pogosto beremo, da se sklicujejo nanje, in zaradi tega sem prisiljen izpustiti kraj natisa, leto in obliko izdaje. Sabellicus in Scordeon zopet navajata te knjige in hvalita njihovega avtorja v II. knjigi o nadvse znamenitih Padovčanih, X. razd., str. 240.

Palladia de Olivis (Henrica), videmskega patricija, doktorja medicine in filozofije v Vidmu v Furlaniji na začetku 17. stoletja, spisi:

a) *Enajst knjig furlanske zgodovine od stvarjenja sveta do leta 452 po Kr.* V Vidmu pri Nicol. Schirattiju 1659, v foliju. b) *O gradiščanskem obleganju*. Prav tam 1658, v foliju. Ti deli sta obravnavani v *Tezavru antikvitet in zgodovine Italije*.

Palladius de Olivis (Ioan. Franc.), doktor obojega prava in videmski opat, nečak prejšnjega, je živel sredi 17. stoletja in je objavil rokopis znamenitega Henrica Palladia:

Furlanska zgodovina. Zgodovina dežele Furlanije od 452 do 1658. Videm po Schirattiju 1660, v foliju, v dveh zvezkih, v enem volumnu, ki ga je posvetil oglejskemu patriarhu.

Palma (Franciscus), bakalaver svete teologije. Glej, če hočeš, Cor[o]nini³² Rudolf pod črko C.

Papafava (Robertus) je napisal in izdal:

O legi Kranjske, Koroške, Štajerske in Epira.

Papalis (Dominicus) je v Craini, to je na Kranjskem – pri starejših je namreč Craina brez omenjenega dodatka pomenila prav to, kar sedaj 272 D Kranjska –, našel rokopis:

Dejanja kraljev Dalmacije in Hrvaške. Ta rokopis je poslal splitskemu patriciju Marku Marulu, da bi ga prevedel iz ilirskega v latinski jezik. Glej Schwandtnerjevo knjigo o zgodovinarjih, III. zv., str. 510 dunajske izdaje, v foliju.

Papler (Janez Franc), Kranjec, Staroločan, doktor filozofije in medicine, ljubljanski akademik operoz:

a) V znamenje spoštovanja je g. Marku Grbcu spesnil *Elegično pesem*. Ljubljana 1692, v osmerki. b) *Pesem o delu istega Marka Grbca Zavozlano razvozlano*. Ljubljana 1692, v osmerki. Obe sta postavljeni na začetek Grbcovih del.

Paradeiser (Marko Engelbert baron) z Neuhausa in Gradišča, gospod na Mehovem in v Ložu, svetega cesarskega veličanstva dedni nadzornik lovov na Koroškem, Kranjec, konviktor parmskega plemiškega kolegija, je pod tiskarski stroj poslal:

Splošno pravo dekretalij, kodeksa, digest, fevdalnih običajev kakor tudi civilne uporabe in preiskano s kazenskimi tezami, ki ga je predložil v zagovor pod pokroviteljstvom slavnega plemstva vojvodine Kranjske. Z razloženim poglavjem: Spoznali smo poleg tega o sodbah. Avtor Franc. Bonvicino, doktor obojega prava, redni razlagalec na domači parmski javni civilni gimnaziji in v istem plemiškem kolegiju lektor istega prava, tako pontifikalnega kakor fevdalnega. V Parmi 1678, v foliju.

³² Gl. op. 15.

Paradiso (Franc), Ljubljčan, bivši župnik v Dolu, varuh javne ljubljanske knjižnice, spovednik prevzvišenega kneza, ljubljanskega škofa grofa Herbersteina, ljubljanski akademik operoz in pomočnik pri prevodu *Svetega pisma* v domači jezik. Glej Japelj pod črko I. 273 L

Parthenius (Bernardus), imenovan spilimbergski pesnik, Furlan, ni dolgo poučeval lepe književnosti v Benetkah, ko je umrl, napisal pa je:

a) *Pet knjig o pesniškem posnemanju* v italijanskem jeziku, ki jih je nato sam prevedel v latinščino. b) *Tri knjige pesmi*. c) *Latinski govor*. d) *Komentarje Horacijevih del*. To knjigo je izdal Georg Gaeze. V Benetkah po Dominic. Nicolinu 1585, v četverki.

Pasconija (o. Casparja), reda manjših observantov, lektorja svete teologije in provinciala:

Zgodovina cerkve in samostana na Sveti gori bl. Device milosti v grofiji Goriški. Benetke 1746, v četverki.

Pas[s]erinus³³ (Petrus Maria), notar v Vidmu:

a) *O izvolitvi najvišjega pontifeksa*. V Rimu po Tinassiu 1672, v foliju. b) *O odpustkih*. Prav tam, istega leta. c) *O I. knjigi Sekstovih dekretalij*. V treh zvezkih. V Rimu po Tinassiu 1667, v foliju. d) *O človeških položajih in službah*. V Rimu 1661, v foliju. e) *Komentarji tretjega dela bl. Tomaža*. V Rimu 1669, v foliju. f) *Furlanski dnevnik od l. 1258 do 1356* ali bolje od l. 1252 do l. 1386. Toda govori se, da je pravi avtor tega dela Julijan, kanonik v Enoni ali Novigradu, ki je slovel l. 1293. Beri 74. poglavje *Oglejskih spomenikov* o. de Rubeis in v dodatku, § VII, str. 22. Verjetno je napisal Passerinus okrog l. 1500. g) Nekje se pojavlja tudi omemba nekega *Kompendija videmskih plemiških družin*, ki ga je ta Passerinus napisal v italijanskem jeziku, in drugega

Passerina (Petra Franc.) knjiga, naslovljena:

Zákonska vprašanja. V Piacenzi po Ioan. Bazachiu 1678, v foliju.

Paulini (Fabius), doktor medicine, je slovel v Vidmu na koncu 16. stoletja in napisal: 273 D

a) *O pritegnitvi kač k pripravi proti kačjemu strupu*. b) *Sedem knjig o sedmercu*. c) *Marcijeva predavanja ali komentarji Tukididove pripovedi o atenski kugi*. Benetke 1603, v četverki. V rokopisu je pustil d) *Spise o Galenovi medicinski znanosti*, ki so bili v Hannoveru dodani delom Argenteria 1610, v foliju.

³³ V izvornem tisku: *Paserinus*.

Paulini (Janez Krizostom), glej spodaj Pollini.

Sv. Pavlin, oglejski patriarh, Furlan, drugi ga imajo za Avstrijca, sloveči gramatik, čigar dela je vladar Hunov Tudun poslal z odposlanci Karlu Velikemu – pri katerem je imel takšno veljavo, da je namesto njegovih kanonikov volitve za patriarha dobil Pavlin – in zahteval krst. † 2. januarja 802.

Beri pisma Alkuina Pavlinu, ki so bila napisana okoli l. 795. Od tega Pavlina, ki se je udeležil tudi frankfurtske sinode, imamo: a) *Pismo Heistulfu*, ki obstaja v Labbejevi *Koncilski zbirki*, VII. zv., stolp. 1064. V *Gracijanovem odloku*, zadeva 33, Q. 2, 8. pogl., je to pismo naslovljeno na Štefana V. b) *O koristnih zgledih nekemu grofu* obstaja v delih sv. o. Avgušтина v dodatku pariške izdaje, VI. zv., str. 194. c) Pisma, ki so v Baluzzijevih *Mešanih spisih*, I. zv., str. 362. d) Neko razpravo tega Pavlina je izdal du Chesne. e) *Tri knjige zoper prelata Elipanda iz Toleda in Feliksa iz Urgela* so v Alkuinovih delih, str. 1761. f) L. 793 je napisal *Sveti seznam ali knjižico o Sveti trojici*, ki je uvrščena v *Biblioteko sv. očetov* in se nahaja pri Alkuinu, str. 1874. Nekaterim je zaradi tega ugajalo sklepati, da je *Sedem knjig Feliksu iz Urgela* napisal Alkuin, ne Pavlin. g) *Pismo Karlu Velikemu*. h) *Izpoved ali vodilo vere* v verzih, ki obstaja v Baluzzijevih *Mešanih spisih*. i) *Himne*, ki so med Cassandrovimi deli, str. 201, 236, 251 in 255. k) *Tri himne*, ki so v *Himnariju* na koncu Tomaževega psalterija, str. 47 in 60. l) Benediktinca Edmont Martène in Ursinus Durand omenjata v I. zvezku nadvse obsežne zbirke knjigo, ki ima naslov: *Začenjajo se koristni opomini Pavlina, izbrani iz razprav o svetnikih*. V Benetkah 1737 so izšla vsa Pavlinova dela, ki jih je z opombami in razpravami osvetlil Ioan. Franciscus Madrisius.

Pavel (Vinfrid), Oglejčan, langobardskega rodu iz Čedada, sin Varnefrida in Teodelinde, diakon oglejskega patriarha in sloveči notar, kancler, zgodovinar in pesnik kralja Desiderija. Pri Ticinu ga je l. 774 zajel Karel Veliki. Leon iz Ostije poroča, da je bil izgnan na tremitske otoke, da je potem zbežal k beneventskemu vojvodi Arihiziju, Desiderijevemu zetu, in se potem pridružil montecassinskim menihom. Zaslovel je proti l. 770 in zaupal listom:

a) Evtropiju je dodal osem zgodovinskih knjig, namreč od Julijanove smrti do Leona Ikonoborca. b) *Lombardijo, ki se ji pravi tudi Cisalpina, ali o prihodu Langobardov v Italijo, njihovem izvoru, dejanjih in kraljestvu*; zelo dobro zgodovino, v kateri sam prvi nagovori

našo domovino z imenom Kranjska. c) *Mešane zgodovinske spise o vladavini Leona IV., ki jih je prvič zbral oglejski diakon Pavel, to je l. 806.* Natisnjeni v Baslu s tiski Perna 1569. d) *Verze v čast sv. Benediktu*, napisane v elegičnem metrumu, je omenil Arnoldus Wion, ker se distihi te pesmi končujejo z istimi besedami, s katerimi se začenjajo. Neokrnjeno jo navaja anonimna *Pridiga o sv. Benediktu*, kjer je navedena tudi Pavla Diakona e) *Posebna himna, ki vsebuje čudeže sv. Benedikta*. f) Himni sv. Janezu Krstniku, svojemu posebnemu varuhu in zavetniku Langobardov: *Da bi s prožnih strun zazvenela pesem* itd., in sv. Benediktu. g) *Verze Arihiziju*, Desiderijevemu zetu, beneventskemu knezu. h) *Petdeset homilij ali svetih evangelijskih govorov o svetnikih*, ki jih je uredil po naročilu Karla Velikega. i) *Razlago pravila sv. Benedikta*. k) Življenjepise svetnikov: papeža sv. Gregorja, sv. Benedikta (katerega najdeš v I. knj., 26. poglavje *Zgodovine Langobardov*), sv. Mavra, sv. Sholastike (po naročilu Karla Velikega, obstaja v III. knj. *Pesmi Prosperja Martinengia*), sv. Arnulfa, škofa v Metzju in mučenca (ki je v predgovoru Jac. Pamela k delom sv. Ciprijana). l) *Knjigo o delih škofov v Metzju*, ki jo je izdal Marquard Freher v zbirki frankovske zgodovine, o kateri izpoveduje Pavel sam v VI. knj. *Zgodovine Langobardov*, da jo je napisal. m) *Knjigo o dejanjih pavijskih škofov*. n) *Pismo Karlu Velikemu*, ki obstaja v rokopisu v montecasinski knjižnici, kjer menda še vedno dobro hranijo tudi mnoge druge njegove rokopise. o) *Dva govora o blaženi Devici*, ki ju je nekdaj v rokopisu v Rimu imel v lasti odlični mož Flaminius Cerasola iz Bergama. Pavel † na Monte Cassinu. Pokopan je poleg cerkve sv. Benedikta pred kapitljem. Preveri Petra Diakona, str. 167, ki ga, če je na voljo, glej v *Cerkveni biblioteki* Ioannesa Alberta Fabricia, izdani v Hamburgu 1718, v foliju. Pavlu je epitaf napisal njegov učenec Hilderik, montecasinski opat.

Pavel, glej Cartagena pod črko C.

Pavel iz Pazina, preveri Scaligerja: nadvse znameniti zdravnik in matematik svoje dobe. Urbinski vojvoda ga je vzel za osebnega zdravnika in priporočen z njegovo vplivno besedo je od cesarja Maksimilijana II. dobil škofovski sedež v Fossombroneju. Pod Julijem II. in Leonom X. se je udeležil lateranskega koncila in † 1535, star devetinosemdeset let. Napisal je: 275 L

a) *Napoved Maksimilijanu Avstrijskemu* ali *Pratika pogubnih konstelacij*. b) *Štirinajst knjig o velikonočnem opazovanju*, ki jih je

posvetil Leonu X. c) *Zagovor napovedovalca in napad na praznovernega vedeževalca*. Zoper Ioan. Barba. d) *Devetnajst knjig o dnevu Gospodovega trpljenja, ki jih je izročil cesarju Maksimilijanu II.* Ughelli ga v svoji *Sveti Italiji* na vso moč hvali.

Pegeus ali **Pegij** (Martin), Kranjec, doktor obojega prava, svetovalec salzburškega nadškofa l. 1560, ljubljanski akademik, je tiskom zaupal knjige:

a) *O služnostih*, 1557, v foliju, posvečeno bavarskemu vojvodi Albertu. Kmalu nato je izšlo prevedeno v nemščino pod tem naslovom: *Martina Pegija, doktorja obojega prava, O služnostih mestnega in kmečkega podedovanega blaga*. V Ingolstadt 1560, nato v Regensburgu 1633, v foliju. b) *Razprava o pravu dednega zakupa*. 1557, v foliju. Posvetil jo je svojemu tastu, gospodu Leonardu pl. Sigersdorfu, škofjeloškemu glavarju na Kranjskem. Nemški prevod ima tak naslov: *O dednem pravu. Justinijanov kodeks o pravu dednega zakupa*. c) *Poskusi nasvetov*, 1546, ki jih je posvetil vladarjem, načelnikom in primasom Kranjske, da bi izpričal hvaležnost svoji domovini. d) *Razprava o pravu in pravicah dot.* 1567 in ponatisnjena 1733 v Frankfurtu. e) *Razpravo o pravu predkupne pravice*, v foliju, hvali Thalberg v svojem epitomu Kranjske. f) *O dražbah ali o dražbenem pravu*. Prav tam.

Pelzhofferja (Franca Alberta), Kranjca, Svetega rimskega cesarstva barona Schönaua, gospoda na Kamnu in Dobravici, plemiča v Zapužah, Zagorici in Črnem Potoku, svétnika svetega cesarskega veličanstva, sodnega prisednika na Kranjskem, svetovalca cesarskega vice-domškega urada, deželnega komisarja za zasliševanje prič na Dolenjskem in nekdanj poslanca stanov, člana Angleške družbe, rojenega 1643, umrlega 1710 v Novem mestu, potem ko je domovino in izobraženi svet razsvetlil s svojo učenostjo, namreč s svojim delom, ki ima naslov:

275 D

a) *Politični Lakonec, ki zgoščeno opisuje nauk o upravljanju republike, ki mu pravijo politika*. Augsburg s tiski Petra Detleffia³⁴ 1706, v dvanajsterki. Italijansko: *Lakonec ali Politični kompendij*. b) *Položaj skrivnosti*, osem knjig, v Ljubljani 1709, v četverki, in ponatisnjen v Frankfurtu 1710. c) *Krona vrlin znamenitih mož*, v dvanajsterki. d) *Novoodkrita mestna pamet v stotih političnih govorih*. Frankfurt in Leipzig 1710, v foliju, dva dela. V tej knjigi je njegova vdova Marija

³⁴ V izvornem tisku: *Detleffsii*.

Regina Konstancija oskrbela posvetilo vsej avstrijski hiši in nič manj njenim cerkvenim zborom kakor deželnim stanovom v Avstriji, na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem, Tirolskem in Goriškem. e) *Slavilna poslanica Thalbergovemu Kronološkemu epitomu*, pod katero se je podpisal: F. A. B. V. P. M. Vendar to ni oviralo drugega avtorja, njegovega prijatelja, da ne bi po Pelzhofferjevi smrti v tem pismu skupaj s Schönlebnom in Valvasorjem pohvalil tudi Pelzhofferja.

Peregrini iz Trsta:³⁵

Habsburško-avstrijski komentarji Theodota Amadea viteza in grofa Amadea, ki so v petih zvezkih v foliju. Najprej so bili pripravljene štiri zvezki tega dela istega avtorja. Prvi, ki ga ni bil mogel dokončati, ker ga je prehitela smrt, pa je celo ostal v rokopisu v njegovi beležnici in ga je po povratnem pravu dokončal neki Peregrini iz Trsta. Marquardus Herrgott izpričuje, da se je ta rokopis ohranil v Požunu. 276 L

Peregrin, Oglejčan, patriarh, je napisal:

a) *Tri pisma veronskemu arhiprezbiterju*. Obstajajo v Ughellijevi Italiji, V. zv., stolp. 726. b) *Diplomo veronskim kanonikom*. Prav tam, stolp. 826.

Trajno netivo pobožnosti ali razna pobožna premišljevanja obenem z življenjepisom sv. Bruna neznanega učenjaka iz kartuzijskega reda. Ljubljana s tiski Janeza Jurija Mayrja 1717, v osmerki.

Peri, reški arhidiakon, infulirani opat sv. Jakoba ob morju in škofijski vikar z avstrijske strani v Puli, je napisal:

Zgoščeni prikaz grofije Severinske, ki ga je naš o. Marianus premestil v svojo *Sveto Avstrijo* v III. delu, v V. zvezku, str. 415 in naprej.

Perizhoff (Karel Sigfrid pl.) auf Ehrenheimb, Kranjec, zapriseženi registrator dežele Kranjske, akademik operoz, je napisal:

Dedni poklon v vojvodini Kranjski, izvršen 29. avgusta 1728. Ljubljana pri Adamu Frideriku Reichardu 1739, v foliju.

Pezdič (Jurij), Kranjec, Radovljčan, posvetni duhovnik, doktor svete teologije, je dal na svojem javnem nastopu razdeliti knjigo, katere naslov je bil:

Razprava, v kateri je odkrito ubranjen pravi nauk sv. Avguščina in sv. Tomaža zoper odkrito sposobnost scientie medie, probabilizma in dejavne milosti. V Salzburgu 1773, v četverki.

³⁵ Pohlinovo napačno razumevanje avtorjevega imena, ki je v resnici grof Henrik Anton Trieste de' Pellegrini. Gl. Ilešič, str. 20.

Petazius, glej takoj spodaj Pettanzi.

Petač (Matija), Kranjec, Perničan, glej Jenšič pod črko I.

Peterman (Janez Krstnik), Kranjec, rimskopapeški soakademik Odločnih kakor tudi fizik kranjskih stanov, je preiskal, kakor izpričuje 276 D Valvasor, IV. knj., str. 567:

a) *O nenavadnih starih spomenikih v Belščici*. b) *Slavilna aluzija na presvetlega gospoda avtorja veličastnega dela topografije Kranjske*. Ljubljana 1689, v foliju. Postavljena je na čelo istemu topografskemu delu.

Petrič (Mihael), glej Fabijanič pod črko F.

Pečnika (Janeza Krstnika), Kranjca, Škofjeločana, dunajskega beneficiata:

a) *Slava čudovitega avstrijskega*. [1711] *Kranjski narod, ponižen pred Bogom*, [1711] *na preslavni rojstni dan svojega cesarskega veličanstva* [1711] *predstavlja okrasje Avstrijev* [1711]. Na Dunaju v Avstriji pri knjigotržcu Schönwetterju, v četverki. b) *Večna čast in slava svetega Antona Padovanskega*. [1716] Prav tam, v četverki. c) *Govori duhovnika v skrajni sili*. [1721] *Vnaprejšnja in pred dvajsetimi leti izdelana ureditev za mirno in dobro smrt*. [1721] Prav tam, v osmerki.

Pettanzi ali Petazius (Felix), hrvaški plemič in kancler v Senju, je živel v Dalmaciji. Ker je 1480 opravljal cesarska poslanstva k turškemu cesarju Bajazitu II. in Selimu, je napisal:

a) *Razpravo o potovanjih za zблиžanje s Turki Vladislavu, kralju Ogrske in Češke*. Ta knjiga je v knjigi Ioan. Cuspiniana o izvoru Turkov in v zbirki govorov in sklepov o turški vojni Nicol. Reusnerja, prav tako v Wechelievi zbirki ogrskih zgodovinarjev in v *Ogrskih zgodovinarjih* I. G. Schwandtnerja, I. zv., str. 867 dunajske izdaje 1746, v foliju. b) V rokopisu je zapustil *Turške genealogije*, katerih ena obstaja v Auerspergovih knjižnici v Ljubljani, napisana s turškimi črkami, v foliju.

Piccardi (Aldragus Ant. de), bivši kanonik, dekan tržaške cerkve, 277 L 1766 posvečeni pičenski škof, je napisal:

Zgodovino pičenske škofije, ki jo je o. Marianus prevzel v svoji *Sveti Avstriji*, v III. delu, V. zv., str. 73 in str. 452.

Pinamontija (o. Janeza) Družbe Jezusove:

Pot v nebesa. Ponatisnjena v Ljubljani pri Reichardu 1731, v dvanajsterki. Posvečena prečastitemu, presvetlemu in prejasnemu gospodu Janezu Jakobu Schillingu, doktorju obojega prava, apostol-

skemu protonotarju, kanoniku ljubljanske stolne cerkve in generalnemu vikarju dieceze.

Pinhak (Jožef), titularni kanonik, konzistorial in župnik pri sv. Jakobu v Ljubljani, je povedal pridigo:

Zahvalni govor po ponovni osvojitvi trdnjave Mantove v metropolitni cerkvi. Ljubljana pri Kleinmayrju 1799, v osmerki.

Pistojska sinoda, *Akti*, glej *Akti* pod črko A.

Sv. Pij I., Oglejčan, Rufinov sin in Hermov brat, rimski papež do l. 156, katerega so:

a) *Papeški odloki*. b) *Dve pismi viennskemu škofu Justu*. Nekateri razglašajo obe za podtaknjene. Kar je napisal c) zoper montaniste, je splošno priznано za njegove pristne spise.

Pij [II.]³⁶ (Enea Silvio Bartolomeo Piccolomini), po rodu Italijan, po domovini Sienčan, častilec pravice in vere, odlikujoč se po govorniškem daru, spretnosti in modrosti. Najprej kancler, tajnik nekega prelata, ki je šel na baselski koncil, kjer si je pridobil naklonjenost cesarskega kanclerja Casparja von Schlick in bil priporočen cesarju Frideriku. Cesar ga je vzel za zgodovinarja, tajnika, z lovorom ovenčanega pesnika svojega dvora in nazadnje za svojega svetovalca. Zaupal mu je upravljanje župnije v Slovenjem Gradcu in druge na Bavarskem. Piccolomini se je spoprijateljil s Kranjcem Žigom Lambergom, dvornim kaplanom in miloščinarjem, katerega je povzdignil v ljubljanskega škofa. Enea je dobil župnijo v Starem trgu v ljubljanski diecezi. Leta 1442 je bil kot cesarski legat poslan na konklave za izvolitev Nikolaja V. Po cesarjevem priporočilu je bil v četrtem letu postavljen za tržaškega škofa, nato 1450 za sienskega, l. 1457 od Kalista [III.]³⁷ za kardinala in 1458 za rimskega papeža in si je privzel ime iz Vergilija: *Sem POBOŽNI Enej* itd. Tržaški cerkvi je podelil odpustke. Imenoval je ljubljanskega škofa, kneza Svetega rimskega cesarstva, in ga izvzetega izpod jurisdikcije oglejskega patriarha podredil neposredno rimskemu sedežu in † l. 1464 v Anconi.

277 D

Njegova geografska in zgodovinska dela so bila ponatisnjena v Helmstadtu 1699, v četverki, in druga kje drugje. Kar zadeva nas: ker je bil v tistem času tržaški škof, je v Trstu pustil lastne rokopise: *Premislek danega in prejetega*, za katerega Valvasor v svojem času

³⁶ V izvornem tisku: *III*. Gl. Ilešič, str. 20.

³⁷ V izvornem tisku: *II*.

zagotavlja, da je ohranjen. Če je tam ohranjen še danes – ah, kako milostni so bogovi – se z našim časom ne bo ujel. b) *Komentarji Pija [II.]*³⁸ Natisnjeni so bili v Rimu v tiskarni Dominica Basa 1584.

Planinc (Matija), Kranjec, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije, kooperator nadškofijske kurije pri sv. Štefanu na Dunaju, tedanji prokurator slavnega saškega naroda na dunajski univerzi, je akademskemu senatu in ljudstvu izročil govor z naslovom:

Sveti Mavricij, poveljnik tebajske legije in mučenec, ki ga slavi panegirik, ki ga je povedal g. Ioannes Michael de Grünwald, Dunajčan. Dunaj pri Kirchbergerju 1750, v foliju.

Plenčič (Marko Anton pl.), vitez Svetega rimskega cesarstva, goriški deželan, doktor medicine, ki je imel pri prejasni vojvodinji Savojski, rojeni kneginji Liechtensteinski, tolikšno veljavo, da jo je pripravil k fundiranju štirinajstih gojencev v duhovniškem domu v Gorici. Njegova so:

278 L

a) *Medicinsko-fizikalna dela*. Na Dunaju 1702, v osmerki. Štirje deli. Posvečena so prevzvišeni cesarici Mariji Tereziji. b) *O gnilobnih mrzlicah*. Rokopis. c) *Nov način ohranjanja žita in drugega sočivja kar največ let nepokvarjenega in nepoškodovanega*. Dunaj 1764, v osmerki.

Pohlin (Jožef), Ljubljčan, v semenišču sv. Rogatijana in Donatijana v Ljubljani je absolviral humanistične vede, filozofijo in teologijo pa z lovorjem na univerzi. Nato je bil vikar v Brunnu pod dunajskimi hribi, potem ga je prevzvišeni kardinal Migazzi pritegnil v nadškofijsko kurijo. V metropolitni cerkvi je imel več let opoldansko pridigo in si je zaslužil, da je bil povišan s službo kurata pri sv. Štefanu. Tiskom je zaupal:

a) *Hvalni govor svetima moravskima deželnicama zavetnikoma Cirilu in Metodu*. Dunaj 1773, v četverki. b) — *sv. opatu Egidiju, mogočnemu zaščitniku visoke vojvodine Štajerske*. Dunaj pri Ghelnu 1773, v četverki. c) *Gospodu piscu o pogrebih na Dunaju*. Dunaj pri Schulzu 1781, v osmerki. d) *Milost in odprema nadvse učene družbe pridigar-skih kritikov*. Dunaj 1782, v osmerki. e) *Pridiga o osmih katoliških čaščenjih Marije med marijansko slovesnostjo v samostanski cerkvi regularnih korark sv. Avgušтина pri sv. Jakobu na Dunaju*. Dunaj

³⁸ Gl. op. 36.

1782, v osmerki. f) *Zveza treh pobožnih oseb v čast Presvete trojice, po rimskem izvorniku*. München 1784. Ker je dal to knjigo znova natisniti in jo je delil pobožnim osebam, ga je politična oblast obsodila na kazen 100 florintov in štirinajstdnevni zapor pod nadzorstvom nadškofijskega konzistorija. g) *Prepotrebna priloga k osvetlitvi in popravku Dunajskega cerkvenega časopisa, 20. del 16. maja 1788, v zvezi s svojim potovanjem v Ljubljano*. Dunaj 1788, v četverki. h) *Referati v Zbranih spisih našega časa*. IV. zvezek. Augsburg pri Merzu 1789, v osmerki, proti koncu VI. napisa Stalni talec sedanjih razsvetljenskih zanesenjakov. i) *O čudežu in relikvijah svetnikov*. Dunaj 1784, prevod iz sv. Avgušтина, v osmerki.

Pohlin, njegov rodni brat, išči o. Marko od sv. Antona Padovanskega pod črko M.

Podvuzhenje, in *Molitve za vsakteriga, is Pukviz imenovaneh Exercizia S. O. Ignazia*. Ljubljana po Janezu Frideriku Egerju 1768, v dvanajsterki. To so izpiski iz knjige o. Basarja, ki ga išči pod črko B.

Poeck, sin ljubljanskega meščana, rodni brat naslednjega, išči pod črko F. O. Feliks.

Poeck (Tomaž Ignacij baron), Ljubljančan, doktor obojega prava, tedanji superintendent kranjskih štipendij na Dunaju, svetnik svetega cesarskega in kraljevega veličanstva v vladi Spodnje Avstrije, potem prav te podkancler, je v času svojega dekanstva slavne pravne fakultete izročil:

Panegirik sv. Ivu, ki ga je povedal plemeniti g. Joseph Carmesina, slušatelj drugega letnika obojega prava. Dunaj, iz Kaliwodove tiskarne 1747, v foliju.

Pogačnika (Jurija Žige), Ljubljančana, magistra svobodnih umetnosti in filozofije in kandidata medicine, kmalu nato ljubljanskega fizika, med akademiki operozi imenovanega Vznemirjeni:

Zmagoslavje gospoda Marka Grbca, avtorja Medicinske kronologije, Ljubljana 1698, v četverki, in postavljeno na čelo istemu Grbcovemu delu.

Pogačnik (o. Lovrenc), Kranjec, iz Družbe Jezusove, je izdal:

a) *Ljubljanski diecezanski*. V Trstu 1757 s tiski Ioan. Th. Trattnerja, v osmerki. b) *Ljubljanski obredni kompandij z nemškim in kranjskim dodatkom za pomoč umirajočim*. Prav tam 1757, v dvanajsterki. c) *Lastne maše ljubljanske dieceze*. Prav tam, istega leta, v foliju. Z njimi je za korist, ugodje, da ne rečem potrebo vseh, ustvaril nekaj

nadvse zaželenega, ker je slišal, da so tožili nad velikim pomanjkanjem in govorili o nuji premnogih.

Pogričnika (o. Janeza Krstnika), Slovenca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije, profesorja fizike na ljubljanski akademski gimnaziji, člana Kmetijske družbe na Kranjskem:

a) *Zgoščeni opis prestolnice Ljubljane*. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1766, v četverki. b) *Pouk o gnoju* je mogoče prebrati v *Tedenskih novicah vojvodine Kranjske* 17. aprila 1775, v osmerki.

Polanca (o. Janeza) iz Družbe Jezusove:

Način pomoči umirajočim, strnjen iz spisov več učiteljev in pobožnih in lastne izkušnje. Ponatisnjen v Ljubljani 1744.

Pollini (Janez Krizostom), splošno Paulini, doktor medicine, sloveč v Ljubljani in drugod:

a) *Nanovo povečana zdravilna lekarna blata; namreč kako z iztrebki in sečem navznoter in navzven srečno pozdravimo skoraj vse, tudi najhujše strupene bolezni*. Dva dela. Frankfurt 1748, v osmerki. Katerega leta je bila opravljena prva izdaja, ne vem. b) *Presoja vseh 279 D topic, kislih in zdravju koristnih vod, ki obstajajo na Kranjskem*. Rokopis in druga.

Poljska pritožba zoper nemški viteški red. Rokopis v foliju je v knjižnici kneza Auersperga v Ljubljani.

Pongratza (o. Alberta), Kranjca, profesa reda pridigarjev reformirane kongregacije, tedanjega slovenskega pridigarja v Novem klostru na spodnjem Štajerskem:

a) *Priročni pripomoček bratovščine Sv. rožnega venca*, Ljubljana s tiski Adama Friderika Reicharda 1743, v četverki, ki je bil potem razširjen in znova natisnjen v dveh zvezkih v foliju. Njegov rokopis je še danes shranjen v Krminu blizu Gorice. b) *Mehaniške družbe* častitega o. Josepha Walcherja je prevedel iz nemškega v italijanski jezik in pojasnil z dodanimi koristnimi in uporabnimi opombami. Rokopis. c) *Isenacovo delce v nemškem jeziku*, ki ga je neznani izdal v Turinji: *O razstrelitvi skal s smodnikom*, je o. Pongratz prevedel v italijanščino. Rokopis. d) *O risanju nove linije s proporcionalnim šestilom, s katerim zlahka dobimo pravilno kakršnega koli kroga* itd. Rokopis. e) *O bolj razširjeni uporabi Gunterjeve črte* itd. Rokopis. f) *Novi sistem o izvoru barv* in neka druga delca v enem svežnju. Rokopis. g) *Življenje častite nune Ioanne Pelegrini*, ki je 1717 sveto preminila na beneški zemlji. h) *O siromašnih sestrah Revicah reda sv. Dominika v Fari v grofiji Goriški*.

Popovič (Janez Žiga), Slovenec iz grofije Celjske, javni profesor nemškega jezika in govorništva na Dunaju in zasebni na vojvodski savojski akademiji, je izdal:

a) *Raziskava o morju na pobudo spisa o Herkulovih stebrih, ki ga je izdal g. Christian Gottlieb Schwarz, profesor v Altdorfu, poleg drugega pripombe, ki pripadajo isti.* Frankfurt in Leipzig 1750, v četverki. Dva dela. b) *Pismo samemu odličnemu učenjaku v Leipzigu.* Prav tam. c) *Najnujnejše osnove nemške jezikovne umetnosti.* Dunaj 1754, v osmerki. d) *Poskus združitve nemških narečij kot uvod v popoln slovar.* Dunaj 1780, v osmerki. 280 L

V rokopisih je po smrti zapustil: a) Izpiski iz nepomembne knjižice, ki jo kupiš na Saškem za nekaj cesarjev, če sploh naletiš nanjo. Redka ptica! S tem naslovom: *Zimske urice postopne* itd. Adama Bohoriča. V Wittenbergu 1[5]84,³⁹ v osmerki. Sodba. b) Zamisli in priprave za izdajo slovenske slovnice, to je: Slovencev ali južnih Vindov. c) *Poskus slovensko-kranjskega slovarja.* d) *Splošni slovar*, v katerem so nabrane besede; ali so pravilne ali pokvarjene? e) *Sodba o Kranjski gramatiki* bosonogega avguština o. Marka, kateremu je sporočil to: »Nikoli se ne loti velikih del tisti, čigar prvega dejanja ne napadejo z obrekovanjem.« Dobro si zapomni! – Umrl je v Perchtoldsdorfu pri Dunaju, kjer si je dal na grob postaviti navaden posvečen kamen s preprostim slovenskim napisom.

Portenbergerja (o. Janeza Adama), reda sv. Pavla, prvega puščavnika, gojenca samostana sv. Petra u Šumi na Kranjskem:

Priročnik ali kratek pouk laičnih bratov za lažje napredovanje po božji poti. Ljubljana 1698, v osmerki.

Posareli (o. Janez Krstnik), Bergamčan, Italijan, iz Družbe Jezusove, ki je poučeval filozofijo, moralno in polemično teologijo in razlago Svetega pisma tako v Gradcu kakor na Dunaju, resnični rektor goriškega kolegija, je s sveto smrtjo, katere usodno uro je poučen po božji volji napovedal, preminil 8. decembra 1648. Zapustil je preslavne spomenike svoje nadarjenosti: 280 D

a) *Kvadriga blodečih herojev ali o štirih stvareh, ki so omrežile protestante, da ne sprejmejo katoliške vere.* V Kölnu pri Io. Kinckiu 1631, v osmerki. b) *Krona dvanajstih zvezd.* Dunaj s tiski Georga Gelhaarja 1631, v osmerki. c) *Grške misli o filozofiji.*

³⁹ V izvirnem tisku: 1684.

Poschinger (o. Franc), Korošec, reda pridigarjev in zato pridigar najprej na Dunaju pri blaženi Devici Okrogli, potem ekleziast dvora cesarja Jožefa II., bivši dvorni pridigar itd. † 1796. Izdal je:

Hvalilni govor sv. mučencu Janezu Nepomuku. Povedan v Trstu pri sv. Petru. V Trstu pri Franc. Math. Winkowitzu 1777, v četverki.

Posseviz (Volbenk), glej Galičič pod črko G.

Pot svetega Krisha. Mnogokrat natisnjena v Ljubljani, toda nikoli dovolj pravilno, tako v osmerki kakor v dvanajsterki.

Prascha (Janeza Ludvika), notranjega in tajnega svétnika svobodnega cesarskega mesta Regensburga, direktorja davčne uprave, predsednika konzistorija in prvega rektorja, obenem tudi poslanca v državnem zboru:

Čestitke baronskemu piscu Slave vojvodine Kranjske, Ljubljana 1689, v foliju, postavljene na začetek Valvasorjeve kronike.

Premishluvanje na U' faki dan Tedna, od teh nar Poglavitnishih Navukov nashiga Mojstra Jefusa Christufa Is Nemshkiga na Krainski jefik preftaulena. Ljubljana pri vdovi Ani Elizabeti Reichard 1757, v osmerki. 281 L

Prešerna (Janeza Krstnika pl.), Kranjca, prošta ljubljanske stolne cerkve, doktorja svete teologije in obojega prava, kanonika salzburške metropolitanske cerkve sv. Marije Snežne, z lovorom ovenčanega pesnika, poslanca slavne dežele Kranjske in takoj nato predsednika poslancev, med ljubljanskimi akademiki operozi imenovanega Odločni:

Razprava o pontifikalnem in rimskem pravu, ki jo v svojem epitetu hvali Thalberg.

Prešerna (Janeza Krstnika), Kranjca, iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in te bivšega profesorja:

a) *Pesniške vaje*. V Gradcu 1714, v dvanajsterki. b) *Govorniške vaje*. V Gradcu 1715, v dvanajsterki.

Prešeren (Jožef Matija), Kranjec, Radovljičan. Ko je na nadvojvodski in akademski gimnaziji v Ljubljani javno zagovarjal splošno filozofijo, je med prisotne naročil razdeliti:

Modro misel – glej Mayr Janez Krstnik pod črko M –, ki jo je posvetil preplemenitemu, blagodušnemu, prejasnemu in nadvse izkušnemu možu, gospodu Janezu Krstniku pl. Prešernu v Heldenfeldu, doktorju obojega prava, višjemu tajniku slavne vojvodine Kranjske, gospodu sorodniku po očetovi strani in svojemu zaščitniku. Dunaj s tiski vdove Marie Theresie Voigt 1728, v četverki s simboli in bakrorezi. Glej tudi Lavrenčič pod črko L. 281 D

Proprij svetnikov ljubljanske dieceze, rokopis.

a) Gregorja Kramerja, Kamničana, 1758, v osmerki. b) Nanovo izdan v Ljubljani z Egerjevimi tiski 1778, v osmerki.

Pučar (Janez) je izdal:

Poročilo o srečnem prihodu njenega cesarskega veličanstva Marije, kraljevske soproge Ferdinanda III., avstrijske nadvojvodinje, španske infantinje, z nadvojvodo Leopoldom 5. februarja v Ljubljano. Ljubljana 1631, v četverki.

OMARA Q

XVI. tok pod črko Q

Je prazen.

OMARA R

282

XVII. tok pod črko R

Rabatte (Jožefa grofa), ljubljanskega knezoškofa, barona v Dornberku in gospoda v Kanalu, viteza jeruzalemskega reda sv. Janeza, komendatorja v Lossnu, Oberlüblichu in Grosstinzu, tajnega svetnika svetega cesarskega veličanstva itd.: 282 L

Direktorij delujočih v času kuge. Na ukaz prečastitega in prevzvišenega kneza in gospoda Jožefa grofa Rabatte, po božji in apostolskega sedeža milosti ljubljanskega škofa, poslan pastirjem njegove dieceze. Ljubljana s tiski Janeza Krstnika Mayrja 1679, v dvaintridesetki.

Radeskini, glej spodaj Redeskini.

Radič (o. Alberik), glej Moravčer pod črko M.

Rain (Janez Friderik pl.) s Strmola in Turna pri Premu, prisednik deželne dvorne pravde slavne vojvodine Kranjske:

a) *Kamen filozofov je splošno naravno varovalo pred vsako vrsto bolezni, zajeto iz narave in umetnosti, katerega verjetnost, resničnost, obstoj in priprava, koliko je vreden in zakaj je on sam enkratni premagovalec, Herkul bolezni. Dokazano je zoper Iac. Ioan. Wencesl. Dobrzenskija de Nigro Ponte, doktorja filozofije in medicine, ki zanika kamen filozofov in njegovo nedoločeno odličnost v zdravljenju vseh bolezni.* Ljubljana s tiski Janeza Krstnika Mayrja 1680, v osmerki s podobami. b) *O kemiji*, rokopis v zvezku s prelepo naslikanimi podobami in popisanem z zlatimi črkami, je avtor sam izročil cesarju, kakor poroča Valvasor v VI. knjigi svoje kronike, str. 364. In jaz: to isto knjigo, vredno ogleda, napisano po pravilih najstarejših knjig, je cesar podaril knjižnici bosonogih avguštincev svojega samostana na Dunaju. 282 D

Rapicius, ljudsko Repec (Andrej), doktor obojega prava, tržaški škof, svetovalec cesarja, je izdal:

a) *Heroična pesnitev o Istri*, Dunaj po Mich. Zimmermannu 1556, v četverki, ki je dodana zemljepisnim tiskom. b) *Zbrana dela in znamenitosti tržaških škofov*. Rokopis v arhivu.

Raymund Turriani, glej Turriani pod črko T.

Redeskini (Maksimilijan), Ljubljčan, posvetni duhovnik, levit in kurat v stolni cerkvi sv. Nikolaja, je z zamolčanim svojim imenom dal natisniti:

a) *Osem inu heftdeset sveteh pesm.* Ljubljana z Egerjevimi črkami 1775, v osmerki. Ta knjiga je bila ponatisnjena s ponovljenimi tiski s kolikor toliko dobrim pravopisom. Note ali glasbene oblike so bile natisnjene na Dunaju s Trattnerjevimi tiski 1776, v osmerki. b) *Podvuzhenje, inu molitve.* Glej pod črko P. c) *Kratka vijha k' Bogu skus fnotrejne, inu fvananje molituvze se povfdigniti.* Ljubljana 1789 s črkami Ignacija Merka. 283 L

Remic (Anton), Kranjec iz Komende sv. Petra, doktor obojega prava in odvetnik cesarsko-kraljevega dvora na Dunaju in svetovalec passavskega kneza, je tiskom zaupal:

Pravna razprava o pravičnosti kraljevega placeta. Dunaj 1774 s tiski Ioan. Th. Trattnerja, v večji osmerki.

Repež (Filip Jakob), Kranjec, Ribničan, organist v Ložu, je zložil in izdal v tiskih domače pesmi:

a) *Romarsku Blagu*. I. zvezek. b) *Drugu Blagu, tuje: 24 pesem, katere se zhes zeilu Lejtu, tukej na krifhni gorri pojô* itd. Ljubljana pri Egerju 1770, v osmerki.

Repešič, Repec in Repic po običaju tiste dobe (Andrej), glej zgoraj Rapicius.

Rerenberg (Karel Joahim pl.), Ljubljančan, iz Družbe Jezusove, je v semenišču pri sv. Rogatijanu in Donatijanu v Ljubljani pod zaščitnikom o. Janezom Barbolanom iz Družbe Jezusove, doktorjem filozofije in bivšim profesorjem, zagovarjal splošno filozofijo in natisnil:

Ubranjeno prijateljstvo iz Pamfilije Mathie Naldia. Ljubljana 1732, v dvanajsterki.

Rith de Callenberg (Blasius) iz grofije Goriške je napisal:

Komentarji vojne, ki je bila v Furlaniji in na mejah Istre in Dalmacije. V Trstu 1629. Thalberg jo je prevedel v nemščino. Glej pod črko T.

Ritterja ali Vitezovića (Pavla) iz Senja, viteza z zlato ostrogo in viteza križenosca zlate angelske konstantinske vojske sv. Jurija:

283 D

a) *Janez Vajkard Valvasor in Ana Maksimila Zetscher, ženin in nevesta, upodobljena v anagramu in popeljana na svatbeno slovesnost*. 1687. b) *Spis o krbavskih grofih*. Ljubljana 1681, v četverki. c) *Pesmi o novi knjigi Topografije Kranjske presvetlega gospoda Janeza Vajkarda Valvasorja*. 1686, v četverki. d) *Hrvatica* k delu opisa vojvodine Kranjske istega presvetlega gospoda avtorja, v četverki. e) Prav tako *Dalmatinka*. Prav tam, istega leta in formata. f) *O kroniško-topografski knjigi istega Valvasorja*. Ljubljana 1686, v foliju, tako kakor so postavljene tudi na čelo isti kroniki. ff) *Pesem, ki gre nazaj, nadvojvodski nimfi Koroške o novi knjigi Topografije stare in nove Koroške presvetlega gospoda Valvasorja* itd., je postavljena na čelo prav tam. V Nürnbergu 1688. g) *Šopek iz pindskih vrtov*. Ljubljana 1681, v četverki. h) *Novi Skanderbeg*. Dunaj 1682, v foliju, potem ponatisnjen v četverki. i) *Nova muza*. Dunaj 1682, v četverki. k) *Sveti kor*. Dunaj 1682, v četverki. l) *Steber Cerkve*. Dunaj 1682, v četverki. m) *Lovoro-palmovi venec*. Prav tam, istega leta. n) *Častna pobožnost*. Prav tako. Kakor tudi o) *Nova viteška podoba*. p) *Oddilyenje Sigetsko (Opis Sigeta)*. V Linzu, v osmerki. Štirje deli v dalmatinskem jeziku. q) *Lovor pomagalcem Ogrske*, anagram. Dunaj 1686, v dvanajsterki. r) *Ogrska in Avstrija obhajata odeti v črnino zadušnico za cesarjem in ogrskim kraljem Jožefom I*. V Trnavi 1712, v četverki. s) *Grboslovje*

ali oris, opis in obnova ilirskih grbov, posvečeno presvetlemu in prevzvišenemu gospodu Juliju Frideriku Svetega rimskega cesarstva grofu Bucelliniju, komorniku, tajnemu svétniku svetega rimskega veličanstva, najvišjemu dvornemu kanclerju itd. 1701, v četverki, brez kraja izdaje. Ob znamenju keltskih rodov na str. 12 poje tako:

*Nekdaj se je rod Keltov plazil kakor zmaj,
s krvoločnimi usti je sam požiral druge rodove.
Kakor kača je zmaj, preden pogoltne kačo:
tako je Kelt pripravljaj bojno moč v pogubo drugega.*

284 L

Ob kranjskem na str. 13 tako:

*Krilati Jupiter nosi rastočo luno v nebo,
nebeška je nje barva: bela, toda ona rdi.
Naj imam ta znamenja za usodo rastočega
in bogove pobožno častečega kranjskega ljudstva?*

Na ta način je izvršil tudi opis v baker lepo vrezanega plemenskega grba Japidije na str. 24, Istre na str. 25, Liburnije na str. 26, Panonije na str. 33, donavske Slavonije na str. 44 in naprej, Štajerske na str. 47. t) *Kronika v hrvaškem jeziku*, v četverki. u) *Ovenčana junška dejanja ali štirinajst junakov, počaščenih s hvalnico, ki jih je gospod Karel VI., rimski cesar, španski kralj, odlikoval z zlatim runom dne 29. marca na Parnasu. Posvetil jih je prav tem junakom.* [1712] Brez kraja in imena tiskarja, vendar mislim, da je bila knjiga verjetno natisnjena na Dunaju, ne v Ljubljani.

Istega rokopisi, ki jih je videl Valvasor in jih hvali v XII. knjigi kronike na str. 90, od katerih so potem morda nekatera, ne da bi jaz vedel, nekje nekoč ugledala luč:

a) *Pesniška vadnica*, napisana med letoma 1676 in 1677. b) *Oltarji in ognjišča Ilirov*. c) *Solze kraljevske Hrvaške*. d) *Tarnajoči Senj*. e) *Pisma Didone*. f) *Ženska hvala*. g) *Nekaj centurij pisem prijateljem*. h) *Umetelna poezija*. i) *Clincus in Triton, nadvse duhoviti dialogi*. k) *Besneči pesnik*. l) *Zmagoslavje ljubezni*. m) *Knjiga nagrobnih napisov*. n) *Knjiga epigramov*. o) *Budimir v nevarnosti*. p) *Grobnica hrvaških kraljev*. q) *Zanka za ilirske zgodovinarje*. r) *O hrvaškem kraljestvu*.

Najstarejši *Oglejski obrednik*.

Novi obrednik ljubljanske cerkve, Ljubljana 1700, v četverki, ki je bil prilagojen rimski rabi znova natisnjen z Egerjevimi tiski, v četverki.

284 D

Rocca (Francisca), slovečega pridigarja:

Pridiga, ki je bila v goriški župnijski cerkvi na žalni slovesnosti, ki jo je prevzvišenemu Ferdinandu Drugemu marca 1637 pripravil ta presvetli zbor. V Trstu po Ant. Turriniju 1637, v četverki.

O. Rok od sv. Mihaela, Dunajčan, bosonogi avguštinec, bivši lektor svete teologije, resnični deželni tajnik, je poleg drugih svojih pridig, izdanih na Dunaju, pod tiskarski stroj v Ljubljani poslal:

Ponižana visokost zemeljskih otrok in povišana ponižnost nebeškega sina, petdesetletnega profesa cistercijanskega reda v Hohenfurtu itd. Ljubljana pri deželnem tiskarju Janezu Juriju Heptnerju 1760, v četverki.

O. Rogerij, Ljubljančan, kapucin, redni pridigar, je izdal svoje pridige, ki imajo naslov:

Zmagoslavna nebesa ali kranjske pridige o svetnikih celega leta, ki jih imajo navado slaviti po Kranjskem. Ljubljana pri Reichardu 1743, v četverki. Dva dela.

Rorarius (Hieronymus), Furlan, nuncij Klemenca VII. na dvoru Ferdinanda na Ogrskem, je v učenem svetu zaslovel s svojima dvema knjigama:

a) *Kar se tiče tega, da uporabljajo brezčutne živali pamet bolje kakor človek.* Vendar je rokopis ugledal luč šele sto let pozneje, ko ga je l. 1642 v Parizu natisnil Gabriel Naudaeus, v osmerki, in 1729 z novimi tiski bolje Georgius Henr. Ribow. v Helmstadtu, v osmerki. Naudaeus omenja razen tega nek drug spis tega Roraria, namreč: b) *Govor za miši zoper predpis Nicolaia Bestia*, ki ga je Georg. Estor 285 L uvrstil v I. zv. svojih manjših spisov.

Rorarius (Nicolaus), doktor medicine v Vidmu, je slovel sredi 16. stoletja in postal znan s svojimi spisi:

Protislovja, pomisleki in paradoksi v knjigah Hipokrata, Celsa, Galena, Etija in Avicene z njihovimi lastnimi razrešitvami. Dunaj 1572, v osmerki.

Rosignolija (o. Karla Gregorja) iz Družbe Jezusove:

Izbor prijatelja ali Razprava za dobro zoper slabo družbo, ponujena v dar bratovščini bl. device Marije pod imenom v nebo vzete, ustanovljeni na nadvojvodskem kolegiju Družbe Jezusove v Ljubljani, l. 1727. Dunaj s tiski Ignatia Dominica Voigta, v dvanajsterki.

Rozman (Gotard), Kranjec, Novomeščan, iz Ferdinandeuma, in Janez Pavel Kalin, plemeniti, Postojnčan, in Franc Mihael Moll, Kranjčan, in Krištof Janez Kralj, Kranjčan, so postali magistri svobodnih umetnosti in filozofije, ko so razdelili:

Izbrana pisma Florentinca Marsilia Ficina. Gradec 1706, v dvajsterki.

Rozman (Matej), glej Fabijanič pod črko F.

Rosolenz (Jakob), regularni kanonik sv. Avgušтина, sedemnajsti predstojnik v Stainzu na Štajerskem, tajni svetnik Ferdinanda II. in načelnik dvorne pisarne Notranje Avstrije, je objavil:

a) *Dnevnik in temeljito poročilo o deželnoknežji prenovi vere, izvedeni v letih med 1598 in 1601 na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem.* Gradec 1607, v četverki. b) *Proti Rungiu.* Prav tam, istega leta.

Rosetti (Franc), preveri Valvasorja, XII. knjiga kronike, str. 57, je napisal:

a) *Tragiško gledališče*, ki ga je potem izboljšanega izdal Zeilerus. **285 D** Obstaja tudi Rosettijeva knjiga b) *Veščina, ki uči razpenjanje sukna, platna, volne in svile tako za večjo kakor za splošno rabo*, Benetke 1548, v četverki, ki jo hvali znameniti Beckmann v III. izdaji svojega *Uvoda v tehnologijo*, str. 107, Göttingen 1787.

Rosset[t]i⁴⁰ (Marko Anton baron) na Roseneku itd., Ljubljčan, konviktor parmskega vojvodskega plemiškega kolegija, je imel javno razpravo iz prava, pri kateri je bila razdeljena knjiga:

a) *Problemi, vzeti iz splošnega prava, dekretalij, digest, zakonikov, kriminalne in civilne teorije in prakse kakor tudi iz fevdalnih običajev.* V Parmi pri dedičih Galeatia Rosata 1696, v četverki. b) *Sveta zveza ali Pesmi.* V Padovi 1696, v četverki.

R[aj]stern⁴¹ (Franc Ksaverij pl.), glej Moravčer pod črko M.

Rothe (Ioan. Bernard. Levinus), kanonik znamenite cerkve bl. Device v Glogauu in apostolski protonotar, je pred slavnim kranjskim narodom na Dunaju povedal govor:

Sedem svetih kranjskih zavetnikov, predstavljenih v sedmih Samsonovih kodrih. Dunaj pri knjigotržcu Schönwetterju 1711, v četverki.

Ruard (Vincenc), plemeniti, Kranjec, je v Gradcu zagovarjal splošno filozofijo in dal razdeliti:

Zgodovina zlata z raznimi umetnostmi in deli, ki se z njim ukvarjajo, Wilhelma Levija. Gradec 1779, v večji osmerki s podobami.

Rubeis (o. Bernarda Marie de) reda pridigarjev:

⁴⁰ V izvirnem besedilu: *Rosseti*.

⁴¹ V izvirnem tisku: *Rostern*.

a) *Spomeniki oglejske cerkve*, pojasnjeni z zgodovinsko-kronološko-kritičnim komentarjem. V Strasbourgu 1740, v foliju. b) *Življenjepis Jurija ali Gregorja Ciprčana, Konstantinopelčana*, v grščini z latinsko razlago in opombami. K temu prideta še c) dve zgodovinski in dogmatski razpravi s po dvema pismoma istega Ciprčana. Dunaj 1773, v osmerki. d) *Razprava o oglejski cerkvi*. Benetke 1732.

Rufin, oglejski duhovnik in menih, rojen v Toranu ali Turanu (zato so mu rekli Turanski) pri mestu Konkordija nedaleč od Ogleja. Študiju se je posvečal v samostanu v Ogleju skupaj s sv. Hieronimom, kateremu je bil najprej prijatelj, potem nasprotnik. † l. 410 na Siciliji. Napisal je:

a) Z *Zagovorom* se je boril za Origena in napisal b) *Dve invektivi proti Hieronimu*, ki ju je papež Gelazij v *Kanonu pravih spisov* označil s petnajstimi zmotami. Poleg tega še prevod c) Jožefove *Judovske vojne* (Jožefove knjige *Judovske antikvite* je prevedel Epifanij Sholastik, ne Rufin). Izvirnik je v Milanu – preveri Calepina, baselska izdaja 1540, v foliju, pri besedi Aquileia – pri svetišču sv. Ambrozija, napisan z langobardskimi (mislim, da z glagolskimi), nenavadnimi ali močno sprhnelimi črkami. Prav tako d) prevod Evzebija Pamfila iz Cezareje, katerega *Cerkveno zgodovino* e) je razširil z dvema knjigama, vendar si je v svojih razlagah preveč pogosto dovolil kvarjenje resnice in prostost. f) *Razlago znamenja apostolov*, pod katero beremo Erazma k I Kor 15. Prav tako g) *Komentarje psalmov*. h) Razna pisma, ki so tudi med deli sv. Hieronima ali Evzebija ali tudi posebej. Izdana v Baslu s Frobenievimi tiski 1544, v foliju. i) Prevedel je neke sentence pitagorejskega filozofa Seksta, ki jih je izdal pod imenom Rimljana Ksista in jim dal naslov *Obroč*; gotovo neupravičeno, kakor je poročal sv. Hieronim v *Pismu C[ae]tesiphonu*,⁴² papež Gelazij pa prištel med nepristne. Anonimni avtor dela *O življenjih filozofov* (v foliju) v dobi porajajočega se tiska omenja v 110. poglavju Seksta tako: »Pitagorejski filozof Ksist, ki je slovel v dobi cesarja Oktavijana, je napisal knjigo znamenitih moralnih sentenc, ki jo je imenoval priročnik. To knjigo je duhovnik Rufin prevedel iz grščine v latinščino v jasnem jeziku k molitvi nekega Amiana.« To knjigo je sv. o. Avguštin omenil v knjigi *Ponovnih razmislekov*. Ta knjiga je bila pogosto ponatisnjena, nazadnje je, kolikor vem, izšla v Amsterdamu 1688. k) V latinščino je

286 L

286 D

⁴² V izvirnem tisku: *Ctesiph.*

prevedel Klemenova *Raziskovanja*, ki jim manjka vere. 1) *Dve knjigi zoper Apiona*. Zvezek njegovih del je bil izdan v Parizu 1550.

O. Rupert od sv. Regine, Salzburčan, bosonogi avguštinec, tedaj senior ljubljanskega samostana, kjer je l. 1727 tudi †. Zbral je:

Različne mešane zapiske, latinske in nemške, šaljive in resne, iz različnih zgodovinarjev, filozofov, zelo različnih teologov, zlasti spovednikov, pridigarjev in melanholikov, za tolažbo, korist in razvedrilo. L. 1697. Rokopis v treh zvezkih v foliju je shranjen v knjižnici samostana pri sv. Jožefu v Ljubljani.

Rupnik (Gašper), duhovnik, kurat, je izdal:

Ta Kristusovimu terpleino posvezheni Poft fa faldanski Premishlvanje. Ljubljana 1773, v osmerki. Je *Sveti post* o. Hevenesija. Preberi in ugotovi, ali je o. Hevenesija izboljšal ali osramotil.

OMARA S

287

XVIII. tok pod črko S

Sabelicus a Pomponio Laeto je dobil ime, ko je bil sprejet v akademijo in javno ovenčan za pesnika (sicer Marcus Ant. Cocci). Leta 1475 je v Vidmu javno poučeval književnost in zaslovel z nekimi izdanimi spisi. Od tod so ga poklicali v Vicenzo, kmalu nato v Benetke, da bi učil na gimnaziji in nadaljeval z domovinskim zgodovinopisjem. Med onimi, ki so v zvezi z našo domovino, je:

Šest knjig o starodavnosti Ogleja ali Oglejske antikvitete. So v *Tezavru antikvitet in zgodovine Italije*, IV. in VI. zv. Tudi v Schottovi ilustrirani Italiji, stolp. 103. Njegova dela so po prizadevanju Caelia Secunda Curiona izšla v Baslu 1560 po Hergawiu, v štirih zvezkih, treh volumnih v foliju.

Sadnik (Marko), Kranjec, profesor matematike v Padovi, nazadnje župnik mesta Trsta, je izdal:

O kvadraturi kroga. V Padovi 1759, v dvanajsterki.

Žagarja (Janeza Krstnika Mihaela pl.), Kranjca, Predgrajca,

doktorja medicine in kraljevega fizika jihlavskega okrožja, akademika Naravoslovcev:

a) *Razprava o salikariji*. Dunaj 1762. b) *Knjižica o aftah drobnice* itd. Dunaj 1765, v četverki. Ocenjena je v *Berlinski zbirki*, IV. vol., str. 644. c) *O posebni bolezni ovc*. Dunaj 1765, v osmerki. Prav tako je ocenjeno v navedeni knjigi. d) *Poročilo o zdravilnem vrelcu v Pozdátki na Moravskem*. 1765, v osmerki. e) *Sistem simptomatskih bolezni po razredih*, 1771 in 1776. Dunaj, v večji osmerki. Ponovno natisnjen na Dunaju v dveh zvezkih v osmerki z razširjenim naslovom: *Sistem po razredih, redovih, vrstah z značilnostmi, razlikami in terapijami*. f) *Razprava o jihlavskih kozah*. Leipzig 1773, v osmerki. g) *Zgodovina epidemične bolezni*. Leipzig 1773, v osmerki. h) *Razprava o pepelasti plesni* itd. Dunaj 1775, v osmerki. Ocenjena je v nav. knj., V. vol. i) *Temeljito priporočilo prastarega zdravilnega vrelca v Petrkovu v kraljestvu Češki, nedaleč od kraljevega mesta Deutschwrod*. Praga 1778, v osmerki.

Sambucus (Ioannes), Oger, Trnavčan, doktor medicine, zgodovinar na dvoru Maksimilijana II. in Rudolfa II., pri katerih je zelo veliko veljal in † 1584 na Dunaju. Izmed mnogih njegovih spisov se z našo domovino ukvarja:

razprava z naslovom *Julijske, Japidske in Karnijske Alpe*. Antwerpen 1573.

Samniz (Jurij), Kranjec, Tržičan, posvetni duhovnik, magister svobodnih umetnosti in filozofije, je povedal:

Žareča svetilka, postavljena na stojalo sredi odvetnikov. Kratki govor o svetem odvetniku Ivu, ki je bil predstavljen v slavni hiši božji gospa sv. Uršule v Ljubljani 11. junija 1733, ko je slavni pravni kolegij slavnostno obhajal praznik Iva kot svojega zavetnika. Ljubljana, v četverki. 288 L

Samutha (Mateja), konkordijskega škofa v Furlaniji: *Sinodalne odredbe* leta 1587.

Santorio (Santorio), koprski doktor medicine, je napisal:

a) *Mirujoča medicina aforizmov*. Osem razdelkov. V Rimu s tiski Bernaba 1704, v dvanajsterki. Večina učenih mož ga je nadvse visoko cenila. b) Napisal je tudi mnogo drugih del, ki so vsa izšla l. 1666 v Benetkah pod tem naslovom: *Vsa dela Santoria, zajeta v šestih volumnih*. † 1636, star petinsedemdeset let.

Santorini (Ioannes Dominicus), Spilimberžan, Furlan, doktor medicine. Sprva je opravljal poklic lekarnarja v delavnici svojega očeta,

kjer se je tako izpopolnil v kemiji, da ga je medicinski kolegij oklical za licenciata medicine in je bil v Benetkah nameščen za državnega anatoma in prvega zdravnika. † 1737 in izročil potomcem te spise:

a) *O strukturi in gibanju vlakna.* b) *O živalskem hranjenju.* c) *O hemoroidih in katamenijih.* d) *Anatomska opazanja.* e) *Pouk o mrzlicah.* Tako Jöcher v *Leksikonu učenjakov.*

Sbrolli (Richardus), tudi Sbrullius, v Vidmu, pesnik cesarja Maksimilijana I., ki ga je na koncilu v Konstanci priporočil saškemu volilnemu knezu Frideriku III., vendar se je po nekaj letih vrnil na cesarski dvor in izdal:

a) *Visoko zahvalo cesarju* je prestavil v latinske verze. b) *Protejeva prerokba.* c) *Srečni vrnitvi cesarja Karla V. iz Španije v Nemčijo.* d) *Pesem brez priprave Christianu Scheurlinu.* e) *Panegirik saškemu volilnemu knezu Frideriku.* f) *Zlata trierska milost trierskemu škofu.* g) *V čast Sfortiadov.* Glej Jöcherjev leksikon. 288 D

Scarlichija, ljudsko Skarlihe (Rajnalda), prevzvišenega kneza in prečastitega ljubljanskega škofa:

Nagrobni govor na pogrebu rimskega cesarja Ferdinanda II. Gradec 1637, v četverki.

Schaffer (o. Andrej), Kranjec, iz Družbe Jezusove, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in prav te bivši profesor na dunajski univerzi, tedanji konzistorial senior. Ko je častiti o. Ioannes Znyka, Hrvat, pazmanijevski gojenec, javno zagovarjal splošno filozofijo, je izdal knjižico:

Filozofija. Dunaj 1653, v dvanajsterki.

Scharf (o. Volbenk), profes cistercijanskega reda v Stični na Kranjskem, je napisal:

Imena plemičev, izpisana iz starih listin stiškega samostana za ustrezno kronologijo. So v IV. delu *Svete Avstrije* o. Mariana, VII. zv., str. 373.

Schauer (o. Alojzij), Goričan, iz Družbe Jezusove, doktor filozofije in bakalaver svete teologije, nekdanji prefekt nižjih dijakov na gimnaziji v Ljubljani, potem plemičev na terezijanskem kolegiju na Dunaju in profesor italijanskega jezika, je izdal:

a) *Italijanska slovnica za rabo plemiške mladine.* Dunaj 1772, v osmerki, razširjena 1778. b) *Opazovanja Ludwiga de Ponto za rabo Njihovega cesarsko-kraljevega veličanstva.* Dunaj 1773, v osmerki. c) *Praktična geometrija za rabo mladine.* Dunaj 1776, v osmerki. d) *Italijanski slovar za rabo učeče se mladine.* Rokopis. 289 L

Šege (o. Janeza), Kranjca, iz Družbe Jezusove, † 1663:

Radosna pesem njega, ki naj bo pobožni in pravi Jezusov družabnik. Gradec 1684, v dvanajsterki.

Schemerl (Franc Ksaverij), Ljubljčan, iz Družbe Jezusove, učitelj osnovnega razreda, odpuščen iz Družbe, je bil koncipist in poljski prevajalec na najvišji instanci dvornega sodišča na Dunaju in je obenem skušal kaj zaslužiti tudi s pisanjem, zato je izdal:

Pošteni državljan. Dunaj 1783, v osmerki. Njegov rodni brat

Schemerl (Jožef), Ljubljčan, uradnik dežele Kranjske pri komisiji za pomorstvo, je izdal:

O nadvse odličnem načinu gradnje na rekah in tokovih. Dunaj 1782, v večji osmerki.

Šešek (Evstahij), glej Galičič pod črko G.

Šešijanskega monarha nagovor svojih štirih najbolj pomembnih državnih ministrov, preveden iz šešijanščine. 1783, v osmerki, brez kraja izdaje, vendar je izšel v Ljubljani z Egerjevimi črkami.

Šigan (Janez Krstnik), Kranjec, Kropar, glej Čandek pod črko T.

Schikaneder, direktor, nemški igravec v Ljubljani, je dal natisniti:

a) *Julij iz Tarenta*, žaloigra v petih dejanjih. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1780, v osmerki. b) *Seviljski brivec*. Operni spev. Prav tam 1780, v osmerki.

Schilling (Janez Jakob), Ljubljčan, doktor svete teologije, kranjski župnik, potem kanonik stolne cerkve in generalni vikar ljubljanskega škofa, predsednik Akademije ljubljanskih operozov z imenom Umirjeni, je dal s sicer zamolčanim imenom na naslovnici knjige natisniti:

Tobiove bugve. Ljubljana 1742, v dvanajsterki. Po predgovoru o Prd 7,11 se je vendarle podpisal. To knjižico je izdal v nemajhno korist duhovnih ljudi. Po tem je bila večkrat ponatisnjena v osmerki.

Schinla (o. Teofila), Dunajčana, bosonogega avguštince, lektorja svete teologije in pridigarja, potem priorja budimskega samostana:

a) *Hvalilni govor sv. Juriju, zavetniku cerkve komende nemškega viteškega reda v Ljubljani.* Z Reichardovimi tiski 1742, v foliju. b) *Hvalilna in slavilna pridiga v čast sv. Janezu Nepomuku* itd. Ljubljana 1742, v foliju. c) *O vzvišenem prazniku Presvete in nedeljive trojice pred akademijo gospodov filharmonikov pri očetih avguštincih pred Špitalskimi vrati.* Ljubljana 1742, v foliju.

Šivic, Kranjec, Vipavec, kaplan, uglajeni in duhoviti pesnik, katerega

verzi, sestavljeni za razne priložnosti, so bili uvrščeni v razne zbirke novih del. Ko se jih je nabralo za cel zvezek in so bili zbrani in enem, bi si zaslužili natis za poznavanje in spomin prihodnosti.

Škerl, ljudsko Škarliha, Škerliha (o. Jakob), Kranjec, Kamničan, Družbe Jezusove, redni pridigar v stolni cerkvi in vodja bratovščine Kristusovega smrtnega trpljenja pri sv. Jakobu, je s slovesom pobožnega in svetega življenja † 1673 v Ljubljani:

Vrtiček mire. Ljubljana 1670, v dvanajsterki. Kmalu nato je bil preveden iz nemščine v kranjščino: *Bukvize Bratovshzhine britkiga smertniga terpljenja Christusoviga*. Ljubljana 1740, v dvaintrideseterki, in nato večkrat ponatisnjen v dvanajsterki. 290 L

Schmutz (Andrej Valentin), plemeniti, Kranjec, Vipavec, in Klemen Kopavnik, Kranjčan, jurkloštrski gojenec v konviktu Družbe Jezusove, sta postala magistra svobodnih umetnosti in filozofije, ko so izšli:

Naravoslovni dialogi, izbrani iz francoskega dela o. Natalisa Regnauta Družbe Jezusove. Gradec 1735, v dvanajsterki.

Schmutzenhaus (Franc Anton pl.), Ljubljančan, posvetni duhovnik, je dovršil in dal v tisk govor:

a) *Božja previdnost, potrjena po sv. Janezu Nepomuku, posredniku med Bogom in ljudmi, v hvalilnem govoru v hiši božji pri sv. Ivu na Dunaju*. Dunaj pri Ghelnu 1736, v četverki. b) *O sv. Antonu Pado-vanskem*. Dunaj s Heyingerjevimi tiski 1735, v foliju.

Schönlebna (Janeza Ludvika), Ljubljančana, doktorja svete teologije, apostolskega protonotarja, dolenjskega arhidiakona, kanonika in dekana ljubljanske stolne cerkve, neutrudljivega domoljuba in nadvse vnetega za čast domovine, prvega akademika operoza:

a) *Paladin lovoronosni ščit*. Gradec 1643, v dvanajsterki. b) *Ženitveni venci*. V Linzu 1644. c) *Kleantova pesem, usklajena z Apolonovo liro, posvečena gospodu proštu kolegiatne cerkve ad Pyrhum montem*. V Linzu 1644. d) *Dejanje vrtno nimfe* itd. Dunaj 1648, v četverki. e) *Trilist vrtno nimfe*. Prav tam. f) *Dete teozofov, sprehod k modrosti opoldanskega počitka*. Dunaj 1648, v foliju. g) *Zadušnice prečastitega prošta dunajske stolne cerkve*. Dunaj 1648, v četverki. h) *Avstrijski Mars, božanski Leopold, ki ga slavi panegirik*. Dunaj 1648, v foliju. i) *Solze milim manom presvetlega mladeniča Joh. Michaela*

grofa *Althana*. Dunaj 1648, v četverki. k) *Krona, posuta z dragimi kamni. Čestitanje šestim novim cistercijanskim doktorjem teologije*. Dunaj 1649. l) *Sadež drevesa življenja sv. Križa: dvojna infula cistercijanskega opata pri Sv. Križu*. Dunaj 1649, v četverki. m) *Filozofski nič*. Dunaj 1649. n) *Polje lilij*. Na njegovem koncu je dodan *Panegirik veliki Materi, spočeti brez izvirnega greha*. Dunaj 1649, v četverki. o) *Avstrijski akademski zadušni darovi milim manom ustanoviteljev in dobrotnikom dunajske univerze*. Dunaj 1[6]53,⁴³ v četverki. p) *Nagrobni govor na pogrebu prečastitega gospoda Marka Dolinarja, doktorja obojega prava, prošta ljubljanske stolne cerkve itd. Prvega dne*. 1657. Rokopis. q) *Zbornik glasov za definicijo pobožnega mnenja o brezmadežnem spočetju Božje porodnice*. Štiri knjige. V Celovcu 1656, v četverki. r) *Prav tako tri knjige. Prav tam 1659, v četverki*. s) *Velikanska trojica časti prevzvišenega kneza Svetega rimskega cesarstva Maximiliana Gandolfa grofa Kuenburga, salzburškega nadškofa, nemškega primasa, je bila odlikovana z nadškofovskim palijem*. Salzburg 1668, v foliju. t) *Pridige na postni petek in nedeljo*. Salzburg 1668, v četverki. u) *Sinodalni nagovori v treh delih*. Salzburg 1668, v četverki. v) *Pregledna zgodovinska preiskava o spočetju bl. Device, ki jo je napisal br. Marcellus Sydereus Cyriacus in jo je J. L. Schönleben odmeril na tehtnici bul apostolskega sedeža*. Salzburg 1668, v četverki. w) *Piramida trpečega Jezusa, postavljena na Oljski gori, to je: Pet razmišljanj za razgibanje duha o Kristusovi molitvi v vrtu*. Salzburg 1668, v četverki. Obstaja tudi v latinskem jeziku. x) *Praznične krepčilne ure ali Pridige o božjih svetnikih*. I. del 1669. II. del 1670, v četverki. y) *Resnično in čisto mnenje o brezmadežnem spočetju Božje porodnice Device*. Salzburg 1670, v četverki. j) *Devičina palma ali Kratka pripoved Božje porodnice, device Marije, o sovražnikih zmage njenega brezmadežnega spočetja*. Na koncu pride še avtorjevo *Resnično in čisto mnenje*. Salzburg 1671, v četverki. z) *Evangelia, inu Lyftuvi na v' se Nedele, inu jemenitne Prasnike, celiga Leita po Catoliski vishi, inu poteh ponoulenih Mashnih Bukvah resdeleni itd*. Stiskanu v' Nemshkim Gradzu. V' sakladi Joannefa Helma Bukveniga Vesnika. V' tēm Léyti 1672. Ta izdaja je Hrenovo izdajo obogatila z nekaj evangeliji, pismi, govori itd. in prevod bolj prilagodila kranjskemu jeziku. A) *Sveto romanje k svetemu Kristusovemu grobu čez sedem*

291 L

⁴³ V izvirem tisku: 1853.

postaj ali premišljevanj o trpljenju našega gospoda Boga. Salzburg 1674, v četverki. Napisano v latinščini se glasi tako: *Romanje* itd. Prav tam 1672, v četverki. B) *Dve obravnavi postnih razmišljanj za pomoč pridigarjem.* Salzburg 1673, v četverki. C) *Emona prisvojena ali staro ime Emona po pravici prisojeno Ljubljani, prestolnici Kranjske.* Predhodno delo k letopisom in kronologiji Kranjske. Salzburg 1674, v četverki. D) *Šestdeset dunajskih doktorjev.* E) *Zaporedne nedeljske ure celega leta.* Salzburg. F) *Opažanja o starodavnem in nadvse pobožnem oficiju brezmadežnega spočetja Božje porodnice, majhnem po velikosti, velikem po skrivnostih, nedavno popravljenem od anonimnega in izdanem z luškimi tiski* itd. V Altstättnu 1680, v osmerki. G) *Polemična razprava o prvem rodu vzvišene habsburške avstrijske hiše.* Ljubljana 1680, v foliju. H) *Genealogija presvetle družine grofov in gospodov Gallenbergov.* Ljubljana 1680, v foliju. I) *Ursinijeva roža, cvetoča v avstrijskih deželah, ali starodavna genealogija rimske družine Ursinijev.* Ljubljana 1681, v foliju. K) *Genealogija presvetle družine gospodov grofov Attemsov.* Ljubljana 1681, 291 D v foliju. L) *Stara in nova Kranjska ali Letopisi Kranjske.* Trije deli, en zvezek. Ljubljana 1681, v foliju. M) *Genealogija družine knezov, grofov in baronov Auerspergov.* Ljubljana 1681, v foliju. N) *Alegorije sv. očetov, zbrane po abecednem redu na ljubo pridigarjem.* Salzburg 1682, v dvanajsterki. O) *Sveto habsburško-avstrijsko leto ali petsto svetnikov, blaženih in častljivih obeh spolov, ki so s habsburško-avstrijsko hišo povezani po krvi in sorodstvu.* Salzburg 1696, v foliju.

Zapustil je rokopise, ki so bili pripravljeni za tiskarski stroj:

a) *Tragedija, posvečena in ustvarjena na čast Engelbertu grofu Auerspergu,* je v Auerspergovi knjižnici v Ljubljani. b) *Avstrijski arboretum ali popolna genealogija vzvišene habsburško-avstrijske hiše od leta 600 po Kr. do naših časov s tristo in več simboli, vrezanimi v baker,* v foliju. c) *Dodatek prazničnih pridig,* v četverki. d) *Nagrobni govor ob smrti prečastitega gospoda Rudolfa Caraduca barona Nusdorfa in Hallersteina, ljubljanskega kanonika,* 1656. e) *Etično-politična podstava moralnih vrlin in pregreh,* v četverki. Prav tako trije zvezki v foliju in šest zvezkov v četverki: f) zbirke, drobci in beležke itd., ki se nanašajo na Kranjsko od l. 1000 do 1600, za drugi zvezek *Letopisov.* Ni mi znano, kje so ti rokopisi skriti in ali so kateri izmed njih kje že uzrli luč. *Nastanek novomeškega kapitlja,* ki je bil izpisan iz II. zvezka drobcev, str. 122, obstaja v IV. delu, VII. zvezku

Svete Avstrije o. Mariana, str. 388. *Gornjegrajski posmrtni spisi* so prav tam, str. 252, kamniški pa na str. 398. Tale naš nadvse znameniti rojak je, kakor je očitno, napisal in tudi izdal toliko knjig kolikor nihče izmed nas. Zato ga tudi hvali toliko piscev v svojih delih, posebej Valvasor v VI. knj. na str. 354 svoje kronike in povsod drugje, naš Thalberg, vendar tudi tujci kakor Marracius v dodatku svoje *Marijanske zbirke*, tudi *Marijanska biblioteka* na str. 65 itd. itd. 292 L

Schönleben (Ludvik), oče prejšnjega, župan mesta Ljubljane, je napisal:

Letopisi vojvodine Kranjske, zbrani karseda zgoščeno iz različnih avtorjev, tako iz natisnjenih kakor rokopisnih seznamov. Po gospodu Ludviku Schönlebnu, županu knežje prestolnice Ljubljane in mestnem glavarju, leta 1660. Rokopis. Nihče mi ni mogel nikoli povedati, kje leži ali kam je zašel ta rokopis. Videl sem en list, ki je bil iztrgan iz teh zbirk, na katerem je bilo med drugim mogoče prebrati razne izdatke nekega ljubljanskega meščana za svoje domače stvari, ki jih je imel meseca septembra 1462: »Učitelju sem plačal za pouk svojega sina štiri reparje.« Leta 1786 sem med branjem v III. zvezku na str. 984 piarista o. Leopolda Gruberja naletel na to potrditev, zato sem sklepal, da je to delo v rokopisu v rokah o. Gruberja ali gospoda Wendta pl. Wendenthala ali koga drugega izmed njegovih prijateljev.

Schoe[t]la⁴⁴ (o. Janeza Krstnika), iz Družbe Jezusove, javnega profesorja matematike in filozofije na ljubljanskem liceju:

a) *Tedenske novice v vojvodini Kranjski*, 1775 in 1776. Prvi časopis v vojvodini Kranjski, ki ga je natisnil in založil Janez Friderik Eger, v osmerki. b) *Opazovanja Venere, ki je dne 6. junija l. 1761 šla mimo Sonca, izvršena v Ljubljani*. Rokopis. Ta opazovanja so prinesla sodbi odobravanje najbolj znanih astronomov in celo same pariške akademije.

Sušteršič (Jernej), Kranjec, posvetni duhovnik, spovednik nun Družbe sv. Uršule v Ljubljani, je o. Marianu za njegovo zbiranje *Svete Avstrije* poslal: 292 D

Poročilo o kolegiju in cerkvi itd. nun Družbe sv. Uršule v Ljubljani, ki ga je mogoče brati prav tam, v III. delu, V. zv., str. 178.

Schwobenta (Jožef), umetelni pletilec, je izdal:

Osnove umetnosti pletenja. Ljubljana pri Egerju 1782, v osmerki.

⁴⁴ V izvirnem tisku: *Schoetel*.

Sciop[pl]ija⁴⁵ (Casparja):

Usodo vzvišene avstrijske hiše ali preroški nasvet, rokopis v četverki, hranijo v Auerspergovih palači v Ljubljani.

S[el]lenitsch⁴⁶ (o. Jožef), Kranjec, Družbe Jezusove, je izdal – preveri Thalberga v epitomu Kranjske: gledališke igre.

Scopolija (Giovannija Antonia), doktorja medicine, fizika svetega cesarskega in kraljevega veličanstva v rudarskem mestu Idriji, cesarsko-kraljevega svetovalca za monetarnost in metalurgijo, javnega in bivšega profesorja kemije na pavijiški univerzi, člana Kmetijske družbe na Štajerskem, Kranjskem, Goriškem in Gradiščanskem, Ekonomske družbe v Bernu, Čebelarske v Lausitzu in berlinske Akademije prijateljev raziskovalcev narave, dela, izdana o in v naši domovini, so:

a) *Flora Kranjske, ki kaže domorodne rastline Kranjske in razdeljene v naravne razrede* itd. Dunaj s tiski I. Th. Trattnerja 1760, v večji osmerki. Vnovič obsežnejša na Dunaju 1771, v osmerki. In s podobami v Leipzigu 1772, v dveh zvezkih, v osmerki s štiriinšestdesetimi bakrorezi. b) *Fizikalno-kemijsko-medicinski poskusi o idrijskem živem srebru*. I. O živosrebrovi žili. II. O idrijskem vitriolu. III. O boleznih kopačev živega srebra. Dunaj 1761, v osmerki. Ponatisnjeni v Benetkah 1771, v osmerki. Znova je izdal doktor medicine J. C. T. Schlegel v Jeni in Leipzigu 1771, v osmerki, ocenjeni pa so v *Naravoslovno-ekonomski göttingenški biblioteki* 1772, v osmerki, III. vol., str. 279. c) *Kranjska entemologija, ki predstavlja domorodne žuželke Kranjske*. Dunaj 1763, v osmerki. d) *Nagrajena razprava na vprašanje, ki ga je postavila cesarsko-kraljeva Kmetijska družba v Gorici in Gradiški* 1769. Njen prevod je bil natisnjen na Dunaju 1771, v osmerki. e) *Nagrajena razprava o gnojilu* je skrajšana v Sprengerjevem *Kmetijskem koledarju* 1777, str. 42–49. f) *Uvod v poznavanje in uporabo izkopanin za študente*. Riga in Mitau 1769, v osmerki. Ocenjen je v göttingenški biblioteki 1770, v osmerki, str. 141. g) *I. letnik naravne zgodovine. Opisi ptic lastnega muzeja in njihovih redkih vrst, ki jih je videl v vivariju prevzvišenega cesarja in muzeju grofa Franca Anibala Thurna*. Leipzig 1769, v osmerki. V nemščino je prevedel g. Frider. Christian Günther, prvi coburški zdravnik in praktik v Kahli pri Jeni. Leipzig 1770, v osmerki. Ocenjen je v *Berlinskem magazinu*, I. vol.,

293 L

⁴⁵ V izvornem tisku: *Sciopi*. Gl. Ilešič, str. 17.

⁴⁶ V izvornem tisku: *Sclenitsch*.

str. 537 in V. vol., str. 551, in v göttingenški biblioteki 1770, str. 640. Tako tudi II., III. in IV. letnik, katerega recenzijo ima göttingenška biblioteka, II. vol., str. 93. h) *Principi sistematične mineralogije, ki na kratko predstavljajo sestavo tal* itd. V Pragi 1772, v večji osmerki. Karel Svetega rimskega cesarstva vitez in baron Meindinger je prevedel v nemščino in izdal v Pragi pri Wolfg. Gerleju, v večji osmerki. Ocenjeno je v *Berlinskem magazinu*, VIII. zvezek, str. 671. i) *Razprave, ki spadajo v naravoslovno znanost*. I. del. V Pragi 1772, v osmerki z zelo veliko bakrorezi. k) *Razprava o oglarstvu* je v 2. delu 12. letnika 1771 Ekonomske družbe v Bernu. Str. 1–30. l) *Fizikalno-kemijska obravnava idrijskega živega srebra in vitriola*. München 1786, v osmerki.

293 D

Scupuli (o. Lovrenc), *Duhovni boj*, preveden v kranjščino, to je:

Sveta Voiska is laske sprache v' Crainsko spraho prestatlenu skus eniga Masdnika is Gorenske Crainske strani. Ljubljana pri Reichardu 1747, v osmerki. Ponovno natisnjena in popravljena od čistitega g. [Andreja]⁴⁷ Contija je izšla v Ljubljani z Egerjevimi tiski.

Scusso (Vincenca), kanonika tržaške stolne cerkve, hvali Valvasor v V. knj. na str. 266, ker je bil marljiv starinoslovec in je pisal o raznih antikvitetah v italijanskem jeziku:

O mestu in okolici Trsta. Rokopis v četverki z 233 stolpci, ki ga hranijo v Trstu.

Segnerija (o. Pavla), Italijana, iz Družbe Jezusove:

Pobožni Marijin varovanec ali razne misli in poti primernega čaščenja Marije. Ponatisnjen v Ljubljani z modeli Janeza Jurija Mayrja 1724, v dvanajsterki.

Seiterja (Jakoba Ignacija), Ljubljančana, doktorja medicine in ljubljanskega fizika:

Sedmerna zvezdna luč, to je: Zmagoslavni Merkur modrecev itd., posvečena g. Adamu pl. Löbenwaldu, doktorju medicine. V Ljubljani 1684, v četverki. Beri v Valvasorjevi kroniki, VI. knj., str. 366.

Semen (Janez Martin), Kranjec, duhovnik, kurat in redni postni pridigar v Hernalsu pri Dunaju, je povedal in izdal:

Hvalilni govor Bleščeča in čudežna luč sv. Janeza Nepomuka, katerega počastitveni praznik se je tedaj prvič začel z devetdnevno pobožnostjo v cesarski dvorni cerkvi očetov bosonogih avguštincev pri Mariji Loretski na Dunaju. Dunaj, v tiskarni cesarske države in dvora 1723, v četverki.

294 L

⁴⁷ Gl. op. 14.

Sengenschmidt (o. Lovrenc), Ljubljančan, iz Družbe Jezusove, je poučeval književnost najprej nižje, potem višje v Gradcu in na Dunaju. † 1646 v Ljubljani. Izdal je:

a) *Nagrobni govor na pogrebu prečastitega in prevzvišenega kardinala Melchiorja Cleselia, dunajskega škofa*. Dunaj 1630, v foliju. b) *Govor na veliki petek*, ki mu ga je na skrivaj izmaknil prijatelj in je izšel natisnjen v Gradcu. Preveri Valvasorja, VI. knj., str. 353 njegove kronike.

Senica (Jernej pl.) ali Sonica, koprski škof, se je 1513 udeležil 5. lateranskega koncila in † 1529. Pripisana mu je neka

Razprava zoper krivoverce pri Ughelliju.

Sveti teden ali *asketska premissljevanja duhovnikov, spravljeni v sedemdnevni spopič in l. 1689 razdeljena v dar gospodom članom bratovščine, duhovniške kongregacije, ustanovljene pod zaščito sv. nadangela Mihaela v Mengšu na Gorenjskem*. Ljubljana, v osmerki. Ponovno natisnjen v Mayrjevi tiskarni 1679, v dvanajsterki.

Seyboldta (o. Jakoba), Dunajčana, iz Družbe Jezusove, rednega pridigarja pri sv. Jakobu v Ljubljani:

Hvalilni in častilni govor o skesanem razbojniku sv. Dizmi pred plemenito Družbo združenih v tukajšnji visoki stolni cerkvi. Ljubljana po Janezu Juriju Heptnerju 1761, v četverki.

Siezenheim (Adam Sebastijan pl.), uradnik dežele Kranjske, je izdal:

*Novo lesketajoče se vzgojno ogledalo plemiške mladine, ki jasno za-
črtuje, kako mora biti plemiška mladina od svoje zibelke do bližajoče se 294 D
zrele doraslosti spodbudno okrašena z lepimi krepostnimi dušami in
tudi telesno prijetno vzgojena v milih navadah in vljudnem obnašanju*.
München pri Wilhelmu Schellu 1659, v osmerki, posvečeno gospodom
deželnih stanov v vojvodinah Štajerski, Koroški in Kranjski, z bakrorezi.

Zizenčelija (Jožefa), plemenitega Kranjca:

*Čestitanje h knjigi opisa Kranjske presvetlega gospoda Janeza
Vajkarda Valvasorja v kranjskem in latinskem jeziku*, izdano v Ljub-
ljani 1687, v četverki, in vključeno v isto delo, izdano 1689 v Nürn-
bergu, v foliju.

Žitnik (Gašper), Ljubljančan, ujec prečastitega gospoda Tomaža Hrena, ljubljanskega škofa, profesor moralne filozofije na Dunaju, potem svetovalec vlade v Gradcu, je tiskom zaupal:

a) *Radostna pesem ob nadvse zaželeni vrnitvi prevzvišenega kralja Rima in Češke, božanskega Maksimilijana II. (naziv) itd., v domovino.*

Dunaj 1563, v četverki. b) *Mrtvaška pesem ob smrti prejasnega gospoda Luke iz Dobrepolja, doktorja znanosti in filozofije*. Tiskal je Mich. Zim[m]ermann⁴⁸ na Dunaju 1562, v četverki. c) *Epigram prejasnemu gospodu Martinu Reuchaliu*. Prav tam 1563, v četverki. d) *Mrtvaško pesem presvetlemu grofu Nikolaju Zrinjskemu* itd. je mogoče prebrati v I. zv. Schwandtnerjeve izdaje o zgodovinarjih Ogrske, str. 738, v foliju.

Sorčan (Jakob), Kranjec, iz Šmartina pri Kranju, doktor svete teologije, cesarsko-kraljevi profesor hermenevtike in vzhodnih jezikov na ljubljanski akademiji, potem v Innsbrucku, in sodelavec

prevoda *Svetega pisma nove zaveze* v kranjščino. Glej Japelj pod črko I.

Spendou (Anton), Kranjec, Mošnjčan, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi svete teologije. Ko je kandidat za prav te najvišji lovor zagovarjal teze, je dal natisniti in razdeliti med prisotne pri razpravi, posvečeni prevzvišenemu kardinalu, Svetega rimskega cesarstva knezu in grofu Migazziju, dunajskemu nadškofu: **295 L**

Delca sv. Avrelija Avguščina, hiponskega škofa. Dunaj 1763, v osmerki.

Spindlerja (magistra Krištofa), pastora slavne dežele Kranjske in evangeličanskega superintendenta v Ljubljani:

Krščanska mrliška pridiga pri pogrebu nekdanj blagorodnega gospoda Herberta barona Auersperga, dednega komornika na Kranjskem in v Slovenski marki, svetovalca rimskega cesarskega veličanstva itd., tudi knežje svetlosti nadvojvode Karla Avstrijskega itd. in deželnega glavarja Kranjske, vrhovnega poveljnika na hrvaški in morski meji, rajnika, ko je bil dne 22. septembra tega leta 1575 v turškem vpadu pri Budačkem na Hrvaškem ubit od dednega sovražnika, potem pa je bilo njegovo truplo 25. omenjenega meseca septembra prinešeno v Ljubljano in tam v mestni špitalski cerkvi pošteno in krščansko, med velikim in vsesplošnim žalovanjem in objokovanjem položeno v zemljo. Ljubljana po Janezu Mandelcu 1575, v četverki, posvečena vdovi, gospe Mariji Kristini, rojeni baronici Spaur in Vallör.

Sporer (o. Krištof), Kranjec, profes samostana sv. Marije reda sv. Benedikta v Klein Mariazellu v Avstriji in arhivar tega samostana, je napisal:

⁴⁸ V izvornem tisku: *Zimmermann*.

Natančno poročilo o nastanku in ustanoviteljih samostana sv. Marije v Celi (ljudsko Klein Mariazell), ki ga skrajšanega povzema o. Marianus od presvetega Odrešenika v IV. delu *Svete Avstrije*, VIII. 295 D zv., str. 294.

Sprinzenstein in Neuhaus (Franc Mavricij baron), je pod Erasmusom Pasco, profesorjem zakonika, na nadvse sloveči šoli ingolstadtskih pravnih strokovnjakov predal javni razpravi:

Stari in novi obraz rimskega cesarstva. V Ingolstadt s tiski Wilhelma Ederja 1640, v četverki.

Spruga (o. Otona), Kranjca, Kamničana, reda manjših strožjih observantov, gojenca hrvaške in kranjske province sv. Križa, lektorja filozofije, teologije in tudi svetih kanonov, definatorja province in bivšega provinciala, resničnega kustosa in patra province:

a) *Zgodovina znamenitega koščka odpustka*. Ljubljana v Egerjevimi tiski 1766, v osmerki. b) *Dogmatske razprave o zemeljskem rajju in nesmrtnosti nedolžnega človeka, o stanju duše po tem življenju in posamezni sodbi. O vstajenju mrtvih in poslednji sodbi. O nadnaravni blaženosti človeka, o peklju, vicah in odpustkih. Urejene na zgoščen način*. Prav tam 1769, v osmerki. c) *Dogmatske razprave o zunanjem čaščenju Boga, čaščenju evharistije in žrtvi, najplemenitejši vrsti božjega čaščenja. O najdbi in čaščenju sv. Križa* itd. Salzburg 1771, v osmerki.

Srezhna (Ta) *inu nasrezhna Vezhnoft v' ti frey voli tiga zhloveka, tuje: kratku premishlvanje koko Brumne dushe zel lohko te Nebeffa: ta greshnek pak to nasrezhno Vezhnoft zel teshko se faslushi. Popred popisano od P. Joannesa Mana S. J. v' Lashki, inu Nemshki shprahi, sdej pak k' drugimo malo u' Krainski shprahi u' druk dano, is velikem pogmirano, inu pobulshano*. Ljubljana 1768, v osmerki. Ali si prvi prevajalec ali ta drugi promotor te izdaje domišlja, da je modrejši od samega avtorja, ne vem, ker nisem videl prve izdaje. Delo je vedno nespametno, kadar koli je to delo ali poskus. Spodobi se namreč, da je prevod natančna razlaga, ne razširitev, ne neprimerno popraviljanje avtorja ali bolje rečeno postavljanje prevajalca pred poznavalci in izkušenimi. Če mu avtor ni všeč in mu delo ne priraste k srcu, naj ne prevaja. Dobro si zapomni in [primerjaj] ta prevod s strnjanim izvirnikom o. Mana – soglašal boš z razumno sodbo. 296 L

Stainerja (o. Sebastijana), iz Družbe Jezusove, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in rednega profesorja matematike na ljubljanski nadvojvodski in akademski gimnaziji Družbe Jezusove:

Posvečeni astronomsko-skiaterični dar v čast prevzvišeni nebeški kraljici Mariji, ki sta ga odmerila častilca fizike in matematike, presvetli in učeni gospod Janez Benjamin baron Erberg in nasproti stoječi presvetli in učeni gospod Maksimilijan Anton baron Taufferer. Ljubljana z modeli Janeza Jurija Mayrja 1716, v foliju.

Stampfer (Janez Friderik) baron Walchemburg je l. 1715 v Idriji izumil peči za pripravljanje živega srebra in objavil s tiski.

Statuti slavnega mesta Trsta, potrjeni na najvišjem mestu po nadvse srečnem premisleku gospoda Ferdinanda I., cesarja itd. V Trstu pri Ant. Turrinu 1625, v foliju. Prav tako v Vidmu 1728, v foliju.

Steinberg (Franc pl.), Kranjec, svetovalec pisarne Notranje Avstrije, je napisal in izdal:

a) *Temeljito poročilo o Cerknškem jezeru, ki leži na Notranjskem itd. Kako se namreč lahko v tem jezeru v enem letu zgodita pritok in iztok, kako se v istem letno tudi ribari, lovi, seje in žanje, pospravi seno in steljo in kako se z njim preživljajo prebivalci. Leta 1758.* 296 D
Ljubljana pri vdovi Ani Elizabeti Reichard, v četverki s podobami. Prevedeno v francoščino je izšlo v Haagu 1761 v osmerki s tem naslovom: *Čudovito jezero ali opis kranjskega Cerknškega jezera s podobami.* b) Rokopis *Opis rudnika z mehaniko idrijskih rudnikov* je bil poslan prevzvišenemu cesarju Karlu VI., knjižničar cesarskega dvora g. Pius Nicolaus Gareli pa ga je spravil v cesarsko knjižnico. Ta *Opis* hvali Franc. Burmann v svoji razpravi *Velika božja dela*, list 116 izdaje v Wolfenbüttlu 1730. Prav tako Ioan. Xaver. Mayer v knjigi *Najnovejše tega časa*, Frankfurt in Leipzig 1731. c) *Blato ali način premazovanja z blatom v Idriji, stroj za dvoransko izpiranje, s pomočjo katerega je dnevno izločeno in očiščeno petdeset in več stotov rudnine.* Steinberg je l. 1746 risbo in razlago tega stroja izročil prevzvišenemu gospodu grofu Königseck-Ersbu, predsedniku cesarskega dvornega kolegija na Dunaju, ki ga je dal vpeljati v Schemnitzu in v drugih ogrskih rudnikih.

Stella (Tomaž), Koprčan, reda dominikancev. Pavel III. ga je imenoval za salpijskega škofa v neapeljskem kraljestvu in leta 1550 – potem ko je Vergerij odpadel na Lutrovo stran – na mesto odpadnika od vere za škofa Kopa postavil Tomaža Stello. Vsem ljudem je pomagal iz hiš pregnati krivoverstvo, ki ga je vpeljal slab Vergerijev zgled. 1547 in 1561 vse do konca se je udeleževal tridentinskega koncila in † v Splitu l. 1566. Napisal pa je:

a) *Razne govore.* b) *Razpravo o Kristusovi ljubezni.* c) *Statute bratovščine svetega Rešnjega telesa*, ki jo je ustanovil Pavel III. na njegovo pobudo. Ti statuti so bili natisnjeni v Rimu 1583, v četverki.

O. Štefan od sv. Tomaža Akvinskega, Dunajčan, bosonogi avguštinec, izredni nemški pridigar v Ljubljani in potem sloveč na Dunaju, nazadnje več let prefekt dijakov na javni gimnaziji v Deutsch Brodu na Češkem. V tej službi je tudi umrl l. 1759. Med drugimi spomeniki svoje nadarjenosti je v Ljubljani najprej izdal:

Pero hvalevrednega pravnega učenjaka sv. Iva, predstavljeno v npravstvenem pomenu pred nadvse hvalevrednim kolegijem gospodov pravnih učenjakov v Ljubljani. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju 1726, v četverki.

Stern (o. Marko Anton), Kranjec, Kamničan, reda sv. Dominika, je izdal v italijanskem jeziku:

Nebeški venec dvajsetih dišečih rož itd. O. Ambrosius Capello ga je pod tem naslovom prevedel v latinščino.

Stern (Peter), Ljubljančan, je bil kraljevi vojni tajnik za skrivna latinska pisma. Objavil je:

Kratko predstavljeno obleganje mesta Dunaja, ki se je dogajalo leta tisoč petsto devetindvajset po Kristusovem rojstvu. Avtor, ki je bil prisoten pri obleganju, sprva molči, na koncu pa kljub temu izda svojo osebo in ime, ko sklene svojo posvetitev tako: »Kraljevemu veličanstvu Ogrske in Češke itd., nadvojvodu Avstrije itd., našemu premilostljivemu gospodu vrhovnemu poveljniku kopenske vojske, vrhovnemu feldmaršalu in drugim pooblaščenim vojnim komisarjem in svetovalcem Njegovega veličanstva. Izdano na Dunaju dne 12. novembra leta 1529. V svarilo ponižni in voljni Peter Stern iz Ljubljane, latinski vojni tajnik kraljevega veličanstva.« Ista knjiga je bila razširjena natisnjena v Nürnbergu 1530, v četverki, s tem naslovom: *Res-nicoljubna obravnava, kako in s kakšnimi množicami je Turek oblegal mesti Ofen in Dunaj. Najprej strnjeno zaobjeto in opisano po gospodu Petru Sternu, vojnem tajniku kraljevega veličanstva Ogrske in Češke itd. Potem nadaljevano po nürnbergskem meščanu Niclausu Meldemanu z izčrpnjšim poročilom, kaj se je dogajalo od dneva do dneva, razen tega razširjeno in podaljšano z navedbami tistih, ki so bili tam vse od začetka, izšlo skupaj s kontrafakturo mesta Dunaja.*

Stržinarja (Ahaca), Kranjca, škofijskega komisarja in vikarja v Gornjem Gradu, utemeljitelja Ksaverijeve pobožnosti prav tam:

Ksaverijev grad časti in milosti. Gradec 1729, v osmerki. Najprej je bil napisan v latinščini, potem v nemščini, nato ga je izdal prevedenega v slovenski jezik. Glej *Po sv. Frančišku Ksaveriju* pod črko X.

Stoerglerja (o. Petra), Kranjca, Kamničana, Družbe Jezusove, tedaj učitelja pesništva v Ljubljani:

Pesniško petje litanij loretske Device. V Linzu s tiski Ioan. Paltau[f]fa⁴⁹ leta Kristusovega 1636, v osmerki s podobami. Posvečena prečastitemu wilherinškemu prelatu gospodu Georgu, svétniku svetega cesarskega veličanstva in poslancu deželnih stanov zgornje Avstrije, s katerega radodarnostjo je bila tudi izdana. O. St[oer]gler⁵⁰ je astmatičen † 1642.

Stroj (Janez), Kranjec, najprej škofijski gojenec, potem kaplan istega dvora, nato notar škofijskega urada, kmalu župnik na Igu, je tiskom izročil:

Krščanska razmišljanja v pouk in tolažbo revnim in takšnim osebam, ki morajo trdo garati za svoje preživetje, prevedena iz francoščine. 298 L Ljubljana s Kleinmayrjevimi črkami 1782, v osmerki. V kranjščino prevedeno natisnjeno pri Egerju 1783, v dvanajsterki.

Struppi (Franc Janez baron), Kranjec, sin ljubljanskega meščana, po končanem študiju filozofije je zapustil delavnico svojega očeta in se sklenil pridružiti cesarskim silam vojaških arhitektov, pri katerih se je polagoma vzpenjal in bil zaradi svojih zaslug in naklonjenosti cesarja Jožefa II. kmalu povzdignjen v plemiški stan baronov in med viteze sv. kralja Štefana, na prefekturo vojaških in direkcijo civilnih arhitektov cesarskega dvora. Izdal je:

Pisma s hidrografske in fizikalno vsebino s Kranjskega gospodu Tobiju Gruberju itd., domoljubni zapis. Ljubljana s tiski Janeza Friderika Egerja 1781, v četverki. Zaradi novih dogodkov je delo izdal v prekinjenem stolpcu, tako da je pustil srednji stolpec prazen za sprejem nasprotnih pripomb.

Sucqueta (o. Antona) Družbe Jezusove:

Pobožna premišljevanja za odvrnitev od slabega in početje dobrega s podobami večnega življenja, ki jih je ponudila v dar blagodarna bratovščina bl. device Marije pod imenom v nebo vzete, ustanovljena na cesarski in akademski gimnaziji Družbe Jezusove v Ljubljani z

⁴⁹ V izvirnem tisku: *Paltauf*.

⁵⁰ V izvirnem tisku: *Staepler*.

apostolskim dovoljenjem in potrjena od krajevnega ordinarija. Pona-tisnjena v Ljubljani 1722, v četverki.

Sveta, inu zlo nuzna vijha sveto Masho slishati skufi lete skerbnu is Nemskiga, na Kransku spreberneinie Molitve, inu premishlvanie. Ljubljana s tiski Janeza Jurija Heptnerja 1762, v dvanajsterki.

Sullak (o. Ezekijel), Slovenec, pridigar reda sv. Frančiška refor-miranih in bivši lektor svete teologije in gvardijan v Brežicah, je pre-vedel v kranjski jezik knjižico molitve našega presvetega papeža Pija VI.: 298 D

Prav najboljše molitve, ki jih je razodela in razložila Njegova papeška svetost Pij VI. V' Lublani skus Ign. Kleinmaierja tiskavza 1783, v dvanajsterki.

Sumrecker, glej, če želiš, O. Edmund pod črko E.

Zupan ([Jurij]),⁵¹ Kranjec, Radovljičan, doktor svete teologije, notar škofijskega urada, potem župnik, sodelavec

prevoda *Svetega pisma nove zaveze* v kranjščino. Glej Japelj pod črko I.

Zupan (Jakob), kamniški mojster igre in kora, izvrstni skladatelj in glasbenik, je zložil napeve in skladbe za kranjsko gledališko delo:

Belin, ena opera, ki jo je sestavil in objavil o. Janez Damascen 1780, v osmerki, kakor boš našel pod črko I. Rokopis z glasbo iz 1782 naj bi bil v Kamniku.

Zupan (Sebastijan), Kranjec, Doslovčan, zakristan in kurat ljub-ljanske stolne cerkve, pomočnik

prevoda *Svetega pisma nove zaveze* v kranjščino. Glej Japelj pod črko I.

Zupan (Jakob Filip), glej Fabijanič pod črko F.

Oglejska sinoda, ki je bila l. 558, je pri Labbeju, VI. zv., str. 497. b) L. 1281 pod patriarhom Raimondom Turrianijem, na kateri je bilo med drugim odločeno, naj se po diecezi slovesno obhaja praznik sv. Mohorja in Fortunata. Pod to se je podpisal tudi pičenski škof Bernard.

Goriška sinoda, obhajana pod prvim goriškim nadškofom, gospo-dom Mihaelom grofom Attemsom 1774, je ohranjena prav tam v rokopisu.

⁵¹ V izvirnem tisku: *Gregor*.

XIX. tok pod črko T

Tabla knjige goriških statotov iz leta 1492. Rokopis je hranjen v 299 L knjižnici gospoda pl. Hüttnerja na Dunaju.

Tartarottija (o. Hieronima) nasproti o. Karla Jožefa od sv. Florijana, reda manjših reformiranih observantov:

Obravnava pisem o nastanku oglejske cerkve, v Milanu 1759, v osmerki, ki je nabita z zelo uglajeno elokvenco in mnogovrstnim znanjem in jo nepristranski ocenjevalci hvalijo, da ni napisana v vnemi dolžnosti ali v silovitosti napora, temveč v nadvse natančnem iskanju resnice same.

Tatio ali Tatus (Ioannes), Istran, je živel okrog l. 1564 in izdal:

Izvrstno vodenje magistrata pretorja. Tako Jöcher v *Leksikonu učenjakov*.

Taufferer (Anton baron), glej Stainer pod črko S.

Taufferer (Frančišek Ksaverij), Kranjec, stiški opat eksemptnega in starodavnega cistercijskega reda, je dal brez imena natisniti:

Kratki fapopadik Kershanskiga Navuka fa otroke, inu kmetiske ludy. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1770, v dvanajsterki. Pogosto ponovno natisnjen, vendar je v poznejših izdajah izpuščen na koncu dodan način prvega obhajanja otrok z nekakšno svečanostjo.

Taufferer (o. Inocenc), Kranjec, iz Družbe Jezusove, prefekt humanističnih dijakov na ljubljanski gimnaziji, na kateri je učil moralno teologijo. Po razpustitvi Družbe Jezusove je bil nastavljen za goriškega 299 D arhidiakona za Gorenjsko, z zamolčanim svojim imenom je objavil:

Ljubljanski obredni kompendij v latinščini, kranjščini in nemščini s pomočjo umirajočim. Ljubljana z Egerjevimi črkami 1772, v dvanajsterki.

Taufferer (Janez), Ljubljančan, rojen 1584, odlični doktor svete teologije, ki je bil iz Ljubljane poklican v Strasbourg, da bi jo predaval. † 1617. Njegova natisnjena dela so:

a) *Knjiga o popolnem odloku zoper Ioan. Piscatorja*. 1615, v osmerki. b) *Teološke trditve o združitvi dveh narav v Kristusu*. c) *Paladij, iztrgan kalvinistom*, ki ga je Casparus Löscher z avtorjevim življenjepisom izdal l. 1688 v Wittenbergu, v četverki. Strasbourgani

so dali njegovo živo posneto podobo vrezati v baker z biografskim napisom in hvalnico, ki ju je mogoče prebrati v Valvasorjevi kroniki, VI. knj., str. 351.

Tržaški statuti, glej *Statuti* pod črko S.

Terlingo (Jožef), kanonik in dekan ljubljanske stolne cerkve, je povedal in objavil:

Hvalilni in častilni govor o sv. Jožefu, Kristusovem krušnem očetu in skupnem zavetniku cesarskih dednih dežel, ki je bil na njegovem nadvse slovesnem častilnem prazniku pred preslavnimi kranjskimi stanovi v novozgrajeni in sv. Jožefu posvečeni hiši božji pri očetih bosonogih avguštincih v Ljubljani. Čudoviti angel s slavnimi božjimi deli kreposti. [1688] Tiskano na Dunaju pri Johannu van Ghelen, v četverki. 300 L

Terpina (Filipa), Kranjca, Selčana, bakalavra svete teologije in generalnega vikarja ljubljanskih škofov Otona Friderika in Jožefa, † devetdesetletnega 1684:

Sinodalne odredbe dušnih pastirjev in več drugih rokopisov, o katerih priča Valvasor v VI. knjigi na str. 350 svoje kronike, da jih je zapustil, in ki naj bi bili skriti v kapiteljskem ali škofijskem arhivu ali v javni knjižnici pri sv. Nikolaju ali kjer koli, če jih niso že zdavnaj razrgali ljudje, ki ne poznajo vrednosti rokopisov.

Terplenja (*Bugvize Bratovshine britkega Smertniga*) *Christusoviga itd. v' lejtu 1655 goripostavlene.* V Ljubljani na stroške knjigoveza in knjigotrčca Valusia 1740, v dvaintridesetki. Glej Škerl pod črko S.

Thalberga ([Aleša]⁵² Žige Dolničarja pl.), Ljubljančana, akademika operoza:

V nebo prenesena lira, sveti Ivo, ki ga s poveličevalnim govorom v cerkvi sv. Jakoba slavi slavni ljubljanski pravniški kolegij. Leta 1701. Ljubljana, iz Mayrjeve tiskarne, v četverki.

Thalberga (Janeza [Gregorja]⁵³ Dolničarja pl.), Ljubljančana, ki so mu med ljubljanskimi akademiki operozi rekli Sprevidevni, člana rimske Akademije Arkadijcev, starodavne Akademije zmrznjenih v Bologni, forlijske itd., kranjskega deželana, doktorja obojega prava in tajnika vicedomskega urada:

⁵² V izvirnem tisku: *Alexandri*.

⁵³ V izvirnem tisku: *Georg*.

a) *Aluzija na presvetlega gospoda avtorja topografije slavne vojvodine Kranjske*, ki je postavljena na začetek njegovega dela, 1689, v foliju. b) *Čestitajoče aluzije na nadvse učeno razpravo o zapletenih boleznih gospoda Marka Grbca*, kateri so postavljene na čelo. Ljubljana 1692, v osmerki. Srečna doba, v kateri si izobraženi možje niso zavidali kakor lončarji, temveč so si kot prijatelji med seboj iskreno čestitali za izdana dela. c) *Hvalna pesem nadvse učenemu možu Marku Grbcu, ljubljanskemu akademiku operozu, imenovanemu Pozorni*. Ljubljana 1699, v četverki. d) *Opis furlanske vojne Blasia Riha de Callenberg*, preveden iz italijanščine. Ljubljana, v četverki. e) *Kronološki epitom, ki vsebuje znamenite dogodke plemenitega in starodavnega mesta Ljubljane, prestolnice slavne vojvodine Kranjske, od stvarjenja sveta do leta 1704 po Kr., posvečen častem plemenite in učene Akademije ljubljanskih operozov*. Ljubljana s tiski Janeza Jurija Mayrja 1713, v osmerki.

Terezijada. Radovanje kronanja prevzvišene kraljice Ogrske, okronane kraljice Češke, peto s štirimi glasovi, postavila in izvedla Akademija filharmonikov v škofijski palači na isti dan ustoličenja njegove visokosti, prečastitega monsijnorja Ernesta Amadeja, ljubljanskega škofa itd. Ljubljana 1743, v foliju.

Teze tako iz splošne filozofije kakor teologije in svetih kanonov so vsako leto javno zagovarjali zdaj na nadvojvodski gimnaziji Družbe Jezusove v Ljubljani, zdaj pri očetih frančiškanih v njihovih cerkvah, tako v Ljubljani kakor na Sveti gori pri Gorici in Trsatu pri Reki in v Novem mestu in Klanjcu, zdaj pri očetih avguštincih konventualnih pred Špitalskimi vrati, zdaj pri bosonogih avguštincih v njihovi cerkvi pri sv. Jožefu ob Cesarski cesti, ko so v njihovih samostanih cvetele šole in so vodili svoj javni pouk, in so izročali teze, natisnjene v foliju. Kadar pa so prisotnim izročili knjigo ali traktat ali pa neko razpravo, navede ta biblioteka vse z njihovimi kraji in izobrazbo.

O. Tomaž iz Vidma, reda pridigarjev, doktor in profesor svete teologije okrog l. 1483, je po smrti zapustil rokopis:

Povzetek o problemih vesti, za katerega Eckhardus v *Piscih reda pridigarjev* trdi, da je shranjen v Ferrari.

Thomasa Kempensarja Bukve, v' katirih je *fapopadenu to podvuzhenje, koku en sledni, bodi kakershniga stanu ozhe, ima, inu famore po Christufovim navuku, inu shivlenju sfoje shivlenje palati, vishat, inu rovnati, fa Christufam v' pravi brumnosti hoditi. V' to Cransko*

okuli Lublane navadno shpraho skerbnu, inu fuestu prefaulene Skufi dua Mashnika Petrinarja, inu Fajmashtra is gorenske Crainske strani, k' duhounim nuzu tim Slovenzam v' druk dane. Ljubljana s tiski Adama Friderika Reicharda 1745, v dvanajsterki.

Tommasini (Giacomo Filippo), kanonik na San Giorgiu in Alga pri Benetkah. Ker je odklonil škofovstvo v Canei, ki mu ga je bil ponudil Urban VIII., je moral l. 1642 sprejeti škofovstvo v Novigradu v Istri, kjer je l. 1654 tudi † in zapustil mnoge spomenike svoje učenosti, namreč:

a) *Sveti in posvetni napisi mesta Padove*, v Padovi po Sardu 1649 in znova 1654, v četverki, ki jih je Iac. Salomonius kmalu nato razširil in l. 1696 izdal v Padovi. b) *Sveti in posvetni napisi padovskega okrožja*. V Padovi po Sardu 1654, v četverki. c) *Rokopisi beneške javne in zasebne knjižnice*. V Vidmu po Schirattu 1650, v četverki. d) *Rokopisi padovske javne in zasebne knjižnice*. V Vidmu po istem 1693, v četverki. e) *Letopisi posvetnih kanonikov na San Giorgiu in Alga*. Prav tam 1642, v četverki. f) *Evgonejski parnas*. g) *Knjiga o geslih gostoljubja*. V Amsterdamu 1670, v dvanajsterki. Je v IX. zv. Gronovievega tezavra antikvitet, Gradec, str. 213. h) *Oživljeni Petrarca*. V Padovi pri Paul. Frambottu 1650, v četverki. *Ali mora Petrarcovo ime navdihovati*. Je v *Odgovorih Liceta*, III. zv., str. 178. i) *Pojasnitev kekropske bronaste roke, ki prinaša zaobljubljeni dar*, pri Gronoviu, nav. knj., X. zv., str. 657. k) *Življenjepis Laurentia Pignorioria*, Amsterdam po Frisiu 1669, v četverki, ki se skupaj s Pignorievimi *Izvori Padove* nahaja v Gronovievem *Tezavru antikvitet in zgodovine Italije*, VI. zv., III. del. l) *Pisma zveste Kasandre z njenim življenjepisom* so v izbranih življenjepisih Christopha Gryphia. m) *Življenjepis Guida Pancirella* je v zbirki življenjepisov Jac. Frid. Leichkerja. n) *Življenjepis Marca Ant. Peregrina*. o) *Padovska gimnazija*. V Vidmu po Nicolau Schirattu 1654, v četverki. p) *Pismo Laure Cerete z njenim življenjepisom*. q) *Hvalnice znamenitih mož, okrašene s podobami*. V Padovi po Pasquardu 1630 in II. zvezek prav tam 1644, v četverki. r) *Padovčan Tit Livij ali opis njegovega življenja*. V Amsterdamu po Andr. Frisiu 1670, v dvanajsterki. s) *Govor o slavnih dejanjih sv. Hieronima*. t) *Kenotaf Maxima Turana*. u) *Diecezanska sinoda Novigrada*. v) *Zgodovina bl. Device na Monte Ortoneju*. w) *Prodrom padovskih Aten*. x) *Knjiga o zaobljubljenih darovih in zaobljubljenih ploščah starih je v Graeviovem Tezavru rimskih antikvitet*, XII. zv., str. 737.

301 D

Ta knjiga je Tommasiniju prinesla škofovsko infulo. Nekateri mislijo, da je to knjigo napisal Ioannes Rhodius in jo prepustil Tommasiniju, da jo je objavil pod svojim imenom, vendar se nikakor ne ujema s slogom Rhodia, ki je pisal mnogo bolj uglajeno kakor Tommasini. y) **302 L** *Poročilo o potu padovske podobe sv. Filipa Nerija*, iz italijanščine, obstaja v Bollandu, VI. zv., str. 649, mesec marec. z) *Čudeži bl. Beatrike d'Este*, iz italijanščine, obstaja prav tam, II. zv., str. 602.

Thomaso d'Aquileia:

O Atilovi vojni. Ferrara po Francescu de Rossi 1568, v četverki.

Thulner (o. Janez Krstnik) iz Družbe Jezusove:

Znamenitosti dežele in mesta Gorice, kakor je namignil Thalberg v epitomu.

Tibaldi (Karel), plemeniti, Kranjec, Kraševcevec, in g. Anton Obreza, Cerkničan, in Janez Pavel Kopavnik, Kranjec, Kranjskogorčan, slušatelj teologije, so postali magistri svobodnih umetnosti in filozofije, ko je izšla:

Vrsta angleških kraljev. Gradec z Widmanstadijevimi tiski 1731, v dvanajsterki.

O. Tobija od rojstva bl. device Marije, Dunajčan, bosonogi avguštinec, bivši pridigar, tedaj prior pri sv. Jožefu v Ljubljani, je tiskom izročil:

Slavilni in zahvalni praznik ob resničnem ustoličenju s temporalijami njegove visoke knežje milosti Ernesta Amadeja, kneza Svetega rimskega cesarstva in škofa v Ljubljani, grofa Attemsa itd. itd. Ljubljana pri Adamu Frideriku Reichardu 1743, v foliju, z zamolčanim imenom.

Tomasin (Tomaž), Kranjec, Brezjan, je postal doktor svobodnih umetnosti in filozofije na Dunaju, ko je izšla knjižica:

Fizikalni nauki o gibanju izhlapevanja. Dunaj 1723, v dvanajsterki.

Tomičiča (Franca pl. Paule), doktorja svete teologije, upravitelja in ravnatelja študijev na graški univerzi:

a) *O virih moralne teologije*. Gradec, v osmerki. b) *Preponižno posvetilo Njegovemu cesarskemu kraljevemu apostolskemu veličanstvu*, **302 D** ki ga je l. 1773 gospod upravitelj in ravnatelj teološke fakultete v Gradcu postavil v svojo knjigo *Pregled zagovarjanja nauka iz cerkvene izpita na pósito* in ga je sedaj v nemščino prevedel nek njegov prijatelj. Gradec pri dedičih Widmanstetterja, v večji osmerki.

Zvesti sopotnik na blaženem potovanju v veselo večnost ali dvanajst marijanskih poti za ohranitev blažene smrtne ure. Ljubljana 1713, v osmerki.

Tropperja (o. Janeza Nepomuka), Ljubljčan, iz reda manjših strožjih observantov sv. Frančiška, gojenca province sv. Križa Hrvaške in Kranjske, lektorja svete teologije in bivšega provinciala:

Dve razpravi, v katerih so razloženi zadržki, ki ovirajo in preprečujejo sklenitev zakona. V Münchnu 1753, v osmerki. Dva dela.

Trost (Andrej), grafik dežele Kranjske:

v baker je vrezal topografske slike v Valvasorjevi kroniki, prav tako podobo *Bl. device Marije v Velesovem* in nekatere druge.

Trost (Jožef), glej Galičič pod črko G.

Trubar, ljudsko Truper (Primož), Kranjec, rojen l. 1508 v vasi [Rašica],⁵⁴ ki je od Ljubljane oddaljena tri milje. V času svojega humanističnega študija je živel od priberačenega kruha, l. 1527 pa ga je tržaški škof Peter Bonomo vzel v pevski zbor. L. 1542 je postal pridigar in 1547 kanonik ali, kakor se je v pismu, poslanem na Kranjsko 1576, podpisal sam in si sestavil življenjepis: »Bivši pravi, poklicani, prezentirani in kofirmirani ljubljanski kanonik, župnik v Loki, Radečah, Laškem in Šentjerneju, kaplan pri sv. Maksimilijanu v Celju, slovenski pridigar v Trstu in po prvem preganjanju pridigar v Rothenburgu ob Tauberi, župnik v Kemptenu in Urachu, potem pridigar stanov slavne vojvodine Kranjske in grofije Goriške v Rubijah, po drugem pregonu župnik v Lauffenu in sedaj v Derendingenu in Tübingenu.« † l. 1586 v odpadništvu in krivoverstvu. Izdal je:

303 L

a) *Serbski Katechismus*. V Tübingenu 1561. Primož Trubar, Štefan Konzul in Jurij Dalmatin so ga posvetili cesarju. Prvi poskus cirilskega tiska. b) *Hrvatski Catechismus* z glagolskimi črkami. Lublini 1580. S *Salomonovimi pregovori* obstaja v kraljevi knjižnici v Kopenhagnu. c) *Novi Testament Gosp. Nashiga J. Christufa*. Tübingen 1562, v četverki. 1582 je v Tübingenu izdal popravljeni II. del *Pavlovih pisem*, ki ga je znameniti Dobrowský videl v göttingenški knjižnici. d) *Slavenski Catechismus*. Ljubljana. Prav tako e) *Evangelia, inu Lifestovi na Nedele inu Prasnike*. f) *Psalterium, ali Davidov Psalter*, ki je bil kmalu nato ponovno natisnjen v Zagrebu v osmerki. g) *Knjižica cerkve-*

⁵⁴ V obeh izdajah *Biblioteke Kranjske* je nemško ime Rašice popačeno: *Posterliz*. V drugi izdaji je dodano opozorilo na nepravilno obliko: (*sic*). Gl. Pohlin 1862, str. 56 in Mahkota, str. 76.

nih pesmi, preveri Frischia. h) *Besedilo sprave*. i) *Obrednik evangeličanske cerkve*. Na Dunaju. k) *Splošnoveljavni teološki izreki*. l) *Melanchthonova preiskava*. m) *Lutrova postila* (prej Spangenbergova) ali *Postilla M. Luthera od Primasha Truperja*. Kranjski redovi in stanovi so poskrbeli, da je bila položena pod tiskarski stroj v dveh delih v Tübingenu 1595, v četverki. Valvasor misli, da so bile vse Trubarjeve knjige izdane z latinskimi črkami v Ljubljani, čemur pritrjuje slavni berlinski rektor Frischius v svojih *Poskusih zgodovine slovanskega jezika*, II. nadaljevanje, po drugi strani pa temu nasprotujeta dve knjigi v knjižnici dvornega samostana bosonogih avguštincev na Dunaju, in sicer pod tem naslovom, natisnjenim z glagolskimi črkami in tu podanim z latinskimi: n) *Spovid, inu sposnanje prave Kriftyanske vire, kira je premozhnemu Cefaru Karlu petomu Rimskega Orsaga Ploditelju v' Spravishu va Avguſti fruzhena bila v' godishzhu 1530. V' Tubingi, 1564, v osmerki*. o) *Bramba Avguſtanske Spovedi: Apologia imenuvana virno tolmazhena is latinskoga jafika* itd. Prav tam, istega leta in oblike. Vendar pred l. 1575 v Ljubljani še ni obstajala urejena Mandelčeva tiskarna. Mogoče je Mandelc svoje prejšnje natisnil zunaj Ljubljane in je zaradi časti in priporočila dodal Ljubljano, kamor so ga poklicali.

303 D

Trubarjev sin Felicijan je študiral med vojvodskimi gojenci v Tübingenu in je po drugi vrnitvi očeta na Kranjsko postal evangeličanski pridigar v Ljubljani, vendar so se njegovi potomci vrnili v naročje Rimskokatoliške cerkve in se raje imenovali Troper.

Čandek (Ferdinand), Kranjec, Novomeščan, slušatelj zdravju nadvse koristne medicine, in Janez Krstnik Šigan, Kropar, sta postala magistra in doktorja svobodnih umetnosti in filozofije, ko je bila razdeljena knjiga:

Fizikalni nauki o simpatiji in antipatiji. Dunaj pri Schwendimannu 1724, v dvanajsterki.

Čandik (o. Janez), Kranjec, Višnjan, iz Družbe Jezusove, najprej pridigar v Ljubljani, je nazadnje, ko je stregel okuženim v Gradcu, tudi sam okužen z boleznijo † 1624. Objavil je:

Catechismus Petra Canifia, tuje: Christianski Nauk, 1618, v dvanajsterki. Ko ni bilo več mogoče dobiti nobenega njegovega primerka, ga je dal v novi izdaji na Dunaju natisniti o. Marko. Glej pod črko M.

Čebulca (Franca Ksaverija), Kranjca, Novomeščana, doktorja medicine:

Razprava o zlatenici. Dunaj 1785, v osmerki.

Čokla (Antona), Kranjca, posvetnega duhovnika in javnega in 304 L
rednega profesorja logike in metafizike na ljubljanski akademiji:

O principih istovetnosti. Ljubljana z Egerjevimi tiski 1776, v osmerki.

Tunkelsteiner (častiti gospod), župnik v Krškem in Leskovcu, zbiratelj

starin in starih izkopanih novcev. Vedoželjnega in v raziskovanju starih spomenikov neutrudljivega moža hvali Valvasor v V. knjigi kronike na str. 259. Obžalovanja vredno je, da so nevedneži takrat škodljivo uničili njegove zbirke.

Turre (Philippus a), rojen 1657⁵⁵ v Čedadu, doktor obojega prava in medicine, nato kanonik v domačem mestu, potem v Rimu član Kongregacije za širjenje vere. V Ferrari je šest let opravljal dolžnost avditorja, l. 1702 je bil postavljen za škofa v Adriji in tam † 1717. Po njegovi smrti je sin njegovega brata objavil te rokopise:

a) *Apologetska razprava o letih vladavine M. A. Heliogabala in o začetku vladavine Aleksandra Severa* v dveh delih z dodanim življenjepisom avtorja, ki ga je prej izdal Iustus Fontanus, tedaj razširjenim z opombami. Prav tako bije zaradi Heliogabalovih let učeni boj z Virginieom Walsechom in Ioannesom Vignolliem govor Verončana F. Frecia na pogrebu avtorja. b) *Pismo duhovščini in ljudem adrijske cerkve ali diezeze* je v *Dnevniku literatov*. c) *Pismo o ploditvi črvov* se nahaja v Vallisnierjevih *Opazovanjih jajčnikov, ki so v črvih*. d) *Pismo o nekem pojavu, opaženem ob sončnem mrku*, ki ga je Poleni vključil v svoje opazovanje sončnega mrka, ki je bil l. 1715 v Padovi. e) *Pismo o napisu, najdenem v starih pismih v nezgorljivih arhivih*. To delo je v Montfauconovem *Italijanskem dnevniku*. g) *Razlaga antičnega žrtvovanja bika*, ki jo je mogoče prebrati v Sallengrovem *Novem tezavru rimskih antikvitet*, III. zvezek. h) *Pismo o rimskem spomeniku* je v Montfauconovem dnevniku, str. 450. i) *Spomeniki starega Ancija*. k) *Razprava o bogu Belenu in drugih oglejskih bogovih*. l) *Razprava o Forojuljski naselbini*. V Rimu po Caietanu Zenobiu 1700, v četverki. Ti dve zadnji deli obstajata tudi v *Tezavru antikvitet in zgodovine Italije*. Poleg zgoraj omenjenega Fontanina je tudi Hieronymus Lioni sestavil njegov življenjepis, ki je v *Dnevniku literatov*.

304 D

⁵⁵ Prepis Pohlinovega izvirnika iz nekdanje licejske knjižnice in druga izdaja *Biblioteke Kranjske* navajata letnico 1637. Gl. Ilešič, str. 15.

Turriani (Castonius ali Cassonius), oglejski patriarh. Še preden je mogel zasesti svoj prestol, je † v Firencah in bil pokopan l. 1300. Njegova so:

a) Neka pisma v *Oglejskih spomenikih* o. Rubeisa, I. zv., 84. poglavje. b) *Svojemu svaku Henriku, grofu Goriške in Tirolske*. c) *Svoji sestri Beatriki, grofici Goriške in Tirolske*. d) *Svojemu nečaku, grofiču Majnardu*.

Turriani ali de la Turre (Raimondo), Milančan, nekdanji kumski škof, oglejski patriarh, je l. 1282 obhajal pokrajinsko sinodo, katere

a) *Akte* je prinesel na svetlo o. de Rubeis v 79. poglavju *Oglejskih spomenikov*. b) *Odredbe oglejske sinode*, ki jo je obhajal Raimondo, v foliju.

OMARA U

305

XX. tok pod črko U

Valvasorja (Janeza Vajkarda pl.), barona Medije in Zavrha, 305 L gospoda na Bogenšperku in Lichtenbergu, stotnika pehote dolenjskega okrožja slavne vojvodine Kranjske, člana angleške Kraljeve družbe, † l. 1693 v starosti štiriinpetdesetih let:

a) *Pasijonska knjižica*. Ljubljana 1679. S podobami, ki jih je v baker vrezal Janez Wiriex in jih odtisnil na Bogenšperku. b) *Topografija nove vojvodine Kranjske, to je: podobe vseh mest, trgov, samostanov itd. vojvodine Kranjske v njihovem današnjem stanju*. V foliju s podobami, odtisnjenimi l. 1679 na Bogenšperku, ki jih je potem prenesel v svojo kroniko. c) *Topografija lamberskih gradov, trdnjav itd. na Kranjskem za živo predstavitev* s podobami, odtisnjenimi na navedenem kraju 1679, v foliju in četverki. d) *Ovidijeve Metamorfoze* s podobami, pod katerimi se povsod berejo postavljene latinske pesmi. Tiskano na Bogenšperku 1680, v foliju. e) *Topografija salzburške nadvojvodine Koroške, to je: škofije, proštije, mesta, trgi itd., ki jih ima na Koroškem v lasti nadškofija*. Bogenšperk 1681, v

foliju. g) *Prizorišče človeške smrti* v treh delih. I. del. Mrtvaški ples. II. del. Razne vrste smrti. III. del. Razne peklenške muke pogubljenih. Ljubljana 1681, v četverki s podobami. h) *Zemljevid Kranjske po okrožjih*. Bogenšperk 1684, v četverki. Kmalu nato vložen v kroniko. i) *Zemljevid Koroške*, vrezan v baker. Bogenšperk 1685, v foliju, z izpuščenim imenom. k) *Zemljevid Hrvaške*. Prav tam 1688, v foliju. l) *Topografija nadvojvodine Koroške* s podobami. Nürnberg 1688, v foliju. m) *Slava vojvodine Kranjske ali zgodovinsko-topografski opis vojvodine Kranjske*. Nürnberg in Ljubljana 1689, v foliju. Štirje zvezki. n) *Pomembnejši pojavi Cerkniškega jezera, najbolj nenavadnega zaklada Kranjske* itd., so v *Aktih leipziških učenjakov* meseca decembra l. 1689, od str. 634 do 644. 305 D

V rokopisih je zapustil:

a) *Satirični Ovidij* v dvanajsterki s sto sedemdeset in več nari-
sanimi podobami. b) *Fizikalno-matematični cvet*. c) *Luč narave*. V
šestih zvezkih v četverki, in sicer: I. zv. o steklu, deset knj., II. zv. o
testu, deset knj., III. zv. o barvi, deset knj., IV. zv. o simpatiji in anti-
patiji, deset knj., V. zv. o ličilu, deset knj., VI. zv. o zdravilstvu in
kemiji, deset knj. Obžalovanja vredno je, da teh knjig ni mogel pri-
peljati na luč v javnost, kar mu je preprečila smrt. Toliko bolj žalostno
je, če so šli zaradi neumnosti po zlu, kajti ko bi se kje ohranili vse do
danes, nisem prepričan, da bi tako zelo učenim in v mnogih ozirih
koristnim delom dovolili, da se tako dolgo skrivajo v temi. Sam nisem
videl ničesar od teh dragocenih rokopisov, ničesar nisem mogel
preiskati, razen če morda niso bili prejšnji *Fizikalni nauki o simpatiji in
antipatiji* v spomin g. Ferdinandu Čandku od tod pridobljeni izvlečki.

Valvasor (Volbenk Franc pl.), baron na Belneku, ljubljanski aka-
demik operoz. Ko je slavni ljubljanski pravniški kolegij s hvalnico 306 L
obhajal vsakoletne svečanosti, je povedal panegirik z naslovom:

*Središče vesoljnega sveta v bistvu prava, pojasnjeno iz knjige živ-
ljenja sv. Iva, doktorja obojega prava in odvetnika v čast vseh knjig
Svetega pisma, in razglašeno v odeonu sv. Rozalije, postavljenim pod
emonsko trdnjavo, pri svetničinem oltarju*. Ljubljana s tiski Janeza Jurija
Mayrja 1710, v četverki. Odeon je bil podprt v dobi prevzvišenega in
nepremagljivega cesarja Jožefa II.

Udalrik, oglejski patriarh ok. l. 1060, je napisal:

Pisma, od katerih jih šest beremo v Petzievi in Hueberjevi diplo-
matski knjigi.

Udine (Giovanni da), glej Giovanni da Udine pod črko I.

Vege, ljudsko Vehe (Jurija), Kranjca, stotnika in profesorja matematike pri drugi četi cesarsko-kraljevega pehotnega topništva:

a) *Logaritemske, trigonometrične in druge tabele in formule, urejene za matematično rabo*. Dunaj pri Ioan. Thom. pl. Trattnerju 1783, v večji osmerki. b) *Predavanja o matematiki. Prvi zvezek, ki obsega splošno veščino računanja*. Prav tam 1782, v večji osmerki. c) — — *Drugi zvezek, ki vsebuje geometrijo, ravninsko in sferno trigonometrijo, osnove praktične geometrije: obravnavo krivulj in diferencialni in integralni račun*. Prav tam 1784, v večji osmerki.

Venustija (Antonia Marie), Tržačana, doktorja medicine:

Osemindvajset zdravilskih nasvetov, v četverki, kmalu nato v Benetkah 1571, razširil jih je Joh. Lautembach, frankfurtski doktor filozofije in medicine, izdani v Frankfurtu s tiski Wolfg. Richterja 1604, v četverki. Hvalim Lautembacha, nadvse poštenega moža, ki avtorju dela ne krade hvale in časti, marveč na sprednjo stran velikodušno postavlja avtorjevo ime, tukaj zadovoljen z nemajhno slavo, ker je znamenito delo, katerega primerki so začeli kopneti, z njegovim drugim natisom prizadevno popeljal na luč v javnost zaradi nekih svojih dodatkov.

306 D

Verbez (Aleksander) je izdal, kakor priča Valvasor v VI. knj. kronike, str. 352:

Fizikalne opombe in aksiomi.

Verbezius (David), Ljubljčan, doktor medicine, sin naslednjega in brat ljubljanskega župana. Ker je bil privržen Lutrovim naukom, so mu veleli zapustiti Kranjsko. Najprej se je napotil v Augsburg, potem v Speyer in se nazadnje ustalil v Ulmu. Ulmčani, ki so bili občudovali njegovo umetnost zdravljenja, so dali njegovo podobo l. 1615 vrezati v baker. Izdal je:

a) *Dve knjigi o logiki*. V Ulmu, v četverki. b) *Razprava o temperamentih*. V Kemptenu 1598, v četverki. c) *Za preiskavo Raymunda Mindererja, nekoč augsburškega zdravnika*. d) *Iairokemija o modri galici k prejšnjemu delu rimskega filozofa in zdravnika Petra Bastella, Odgovoru, ki je obenem pretehtal Razpravo o modri galici pri nadvse izvrstnem Raymundu Mindererju, izdanemu v Rimu, zdravnika Aetia Cleta Signina*. Na prodaj je v Augsburgu pri knjigotržcu Sebastianu Myliu, leta odrešenja 1726, v četverki. Pfav tako v Strasbourgu 1633, v četverki. e) *Razprava o kugi*. Kempten 1617, v četverki. f) *O neki*

razporeditvi medicinskih vaj o kugi. Kempten s tiski Christophu Krausa 1618, v četverki. h) *Človek, nečlovek ali tübingenška pošast, ki jo je zaradi nadvse strupenega vonja, ki ga je oddajala, pravilno razrezal in razparal David Verbezius* itd. Kempten 1618, v četverki. i) *Razprave o kugi.* V Augsburgu 1618, v četverki. Razen tega je napisal druga dela, ki ali niso bila izdana ali pa so se izognila mojim očem in iskanju.

Verbezius (Janez Krstnik), Kranjec, doktor medicine, je ob svoji inavguraciji poskrbel za izdajo knjige:

Razprava o naravi in rabi kislin. Dunaj 1661, v četverki.

Verbezius (Janez Štefan pl.), Kranjec, je študiral v Meissnu in Leipzigu, kjer je postal magister filozofije. L. 1630 je bil profesor pesništva v Leipzigu, toda 1631 je pod pretvezo neizogibnega potovanja odšel iz Leipziga in se ni več vrnil. Napisal je:

a) *Razpravo o pesniški umetnosti.* b) *Mojstrski panegirik v verzih.* c) *Začetke ali dve knjigi epigramov* s d) knjižico mešanih spisov. e) Prav tako je dal v tisk govor Ioan. Henrica Ernesta o profesorjih pesništva na leipziški akademiji. f) *Zbornik ogrskega prava.* V Trnavi 1696, v foliju. V treh zvezkih.

Vergeriis (Ioannes Baptista de), Koprčan, je prestopil na Lutrovo stran in je l. 1702 deloval kot profesor italijanskega jezika v Stuttgartu in napisal:

a) *Politični pregled*, preveden potem v nemščino: *Politični kompas.* b) *Triglavi Merkur.* c) *Civilne razprave* in več drugih neizdanih rokopisov.

Vergerij (Hieronim pl.), koprski plemič, doktor medicine in pravte l. 1655 v Padovi nameščen javni profesor. V tem poklicu si je pridobil ugled, vendar je l. 1678 od žalosti, ker je živel brez potomcev, strtl †. Njegova dela so:

a) *Predavanja o Avicenovih knjigah o mrzlici.* b) *O Galenovi zdravilski umetnosti.* c) *Razprava o urinu.* d) *Ureditvev vseh zdravil, tako zunanjih kakor notranjih.* e) *Viri medicine.* f) *Splošna kirurgija in farmacija.* Glej Papodopolovo *Zgodovino padovske gimnazije.*

Vergerij (Peter Pavel pl.), koprski plemič, javni profesor logike v Padovi, kjer je postal doktor filozofije, medicine in obojega prava. S Zabarello je opravil poslanstvo k cesarju Sigismundu in na koncil v Konstanci, ko pa je Zabarella umrl, se je oklenil Sigismunda in z njim l. 1416 nadaljeval pot na Ogrsko. Nazadnje † l. 1428 in svetu zapustil:

a) *Pismo o življenju in smrti Zabarelle*, s katerega pogrebnimi slovesnostmi se je ukvarjal Muratori. b) *O dostojnem vedenju in svo-*

bodnih znanostih. c) *Zgodovino carrarskih knezov*. Je v XIV. zv. Muratorijevih *Italijanskih zgodovinarjev*. d) *Petrarcov življenjepis*, ki je v Tommasinijevem *Oživiljenem Petrarci*. e) *Govor o sv. Hieronimu*, ki je postavljen na čelo večini del sv. Hieronima. V rokopisih je zapustil: a) *Zgodovino mantovskih vojvod*, ki je verjetno kje še vedno ohranjena, ne da bi jaz to vedel. b) *Komentarji Platonovega Timaja in Države*. c) Prvi je v latinščino prevedel Arijanova *Dejanja Aleksandra Velikega*.

Vergerij (Peter Pavel pl.) mlajši, Koprčan, doktor obojega prava, se je počaščen z oblastjo papeškega nuncija udeležil državnega zbora v Wormsu, na katerem je povedal

a) *Govor o cerkveni enotnosti in miru*, ki se je zdel vreden natisa. Ne dolgo po tem je praznoval poroko. Ko pa je soproga umrla, se je hlastno oprijel duhovniškega stanu in odhitel v Rim k svojemu bratu **308 L** Antoniju, ki je imel pri Klemenu VII. veliko veljavo. Papež ga je zaradi njegove izjemne spretnosti izkoristil za mnoge verske naloge in spopade. Sicer je z vso silovitostjo javno razpravljal z Lutrom, vendar ni dosegel ničesar. Potem je bil postavljen za modruškega in nato l. 1536 za koprškega škofa. Že mu je bil namenjen kardinalski škrlat, ko je zapeljan od branja novotarskih knjig in njihovega vabljivega sloga odpadel k Lutrovi ločini in je bil prisiljen zapustiti domovino in bežati v Mantovo, Benetke in v Retijo, kjer je pri Veltellincih deloval kot pridigar. Iz Švice je l. 1553 odšel v Tübingen, kjer je živel bedno življenje in ga je kakor reveža in siromaka vzdrževal württemberški vojvoda. Življenje je končal l. 1565 v tesnobi in mukah pekoče vesti. Njegovi drugi spisi so: b) *I. zvezek del zoper papeštvo*, v Tübingenu 1563, v četverki, vendar ni sledil drugi. c) *O Beneški republiki*. d) *Dvanajst manjših del*. Nadvse redka so in izšla so anonimno. Poleg tega so bila pod imenom Bonina de Boninis izdana neka njegova e) *Pisma*. f) *Red in pravilo papeških volitev*. g) *Zgodba papeža Janeza VIII., ki je bil ženska*. h) *O Marijini sobi in kipu, imenovanem loretski*. To knjigo je prevedel v latinščino njegov bratranec Ludvik Vergerij pod tem napisom: *O loretskem maliku*. i) *Osem zagovorov Vergerija ali razprava o italijanskem praznoverju in nevednosti duhovnikov*, ki jih je objavil Caelius Secundus Curio. k) Moral se je izogniti ne le tridentinskemu, temveč vsakemu papeškemu koncilu. l) *Seznam krivo-vercev*. Sestavljen v Rimu 1559, ponovno natisnjen s svojimi opombami.

Verhovica (Jožefa), Kranjca, Ljubljana, doktorja medicine: **308 D**
Razprava o nastologiji. Dunaj 1777, v osmerki.

Sv. Viktorin Piktavijski, bolje Petabijski, danes Ptujski, Panonec, škof in mučenec na spodnjem Štajerskem ob reki Dravi, некоč v zgornji Panoniji, o katerem beremo, da je napisal:

a) *Komentar Razodetja*. Beri *Biblioteko sv. očetov*, izdano v Lyonu, III. zv., str. 414. Vem, Fabricius v *Latinski biblioteki* – Hamburg po Vid. Schillerju 1721, v osmerki, str. 729 – trdi, da ga temu Viktorinu večina odreka, toda lahko bi bil deloma njegov, deloma od drugega, ali pa so ga vstavili drugi, kar je Launoieva sodba na str. 50 *Razprave o škofu Viktorinu*, v Parizu po Martiniju 1653, v osmerki, in spet 1664. b) *Kratko razpravo o nastanku sveta* je pod Viktorinovim imenom objavil doktor Caveus v *Zgodovini* na koncu sv. Ciprijana, izdal Felli in skupaj z Gretserjem *O križu*, str. 2463. c) *Pesmi*, ki krožijo pod Viktorinovim imenom. Preden jih prebereš ali presodiš, se posvetuj z Labbejem. Sv. Viktorin je trpel pod Dioklecijanom 2. novembra l. 303, kakor piše Pagius v *Kritikih*. Njegove spise je papež Gelazij prištel med nepristna dela, ker je Viktorin podpiral zmoto hiliastov, ki je Cerkev še ni obsodila. To napako je popravil zgoraj omenjeni *Komentar Razodetja*.

Živinski red ob leta 1729 in 1730 razširjenem poginu živine v pomoč gosposki in podložnikom. Za pametno uporabo na Kranjskem in v vseh krajih, kjer se je pojavila kužna bolezen ali tako imenovana živinska kuga, izdala deželno knežja visoka gosposka. Ljubljana pri Janezu Juriju Mayrju, tiskarju in knjigotržcu slavne dežele Kranjske, v četverki.

Vidmayr (Janez), glej Moravčer pod črko M.

309 L

Življenje in spreobrnjenje sv. Bruna, zasnovani v verzih. Ljubljana 1717, v osmerki.

Umfohregg (Maksimilijan), glej Galičič pod črko G.

Vlah (Janeza Alojzija), Kranjca, Kastavčana, doktorja obojega prava:

a) *O razlikovanju med cesarskimi fevdi in kraljevskimi daritvami na Ogrskem*. V Pešti 1790, v osmerki. Posvetil je grofu Svetega rimskega cesarstva Zaparu. b) *Razprava o oduštvu, napisana po načelih naravnega državnega prava in političnih znanosti na matematičen način*. V Pešti in na Dunaju 1790, v večji osmerki.

Vodnik (o. Marcelijan), Kranjec, Šiškar, reda reformiranih manjših observantov sv. Frančiška, je svoj dar za pisanje kranjske poezije preizkusil s temi:

a) *Mila Pesem pejta P. Marku Avgushtinarju Diskalceatu ja od-hodno, kader je v' leitu 1775 is Lublane na Dunej shl.* b) *Kraynske Modrine (akademije) shaluvanje nad smertjo Marie Terefie premodne Zefarize* itd. Ljubljana z Egerjevimi tiski, v večji osmerki. Obstaja tudi s prejšnjo in naslednjima, c) *fadovoln Kraynz*, d) *Klek*, v zbirki lepega kranjskega slovstva. Glej O. Janez Damascen pod črko I.

Vörwetz (Hans Michael), izmišljeno ali hlinjeno ime, pod katerim je izšla knjiga s tem naslovom:

Ljubljanskemu knezoškofu javno predložena in odkrita veroizpoved Hansa Michaela Vörwtza, meščana deželnoknežje prestolnice Ljubljane v vojvodini Kranjski. V Gradcu 1783, v osmerki. Knjiga prave katoliškosti je ljudi tako ganila, da so tiskarski stroji Kranjske komaj zadoščali za izvršitev in izmknitev dobička drugemu, ponovno tiskanje in prodajanje enega izvoda za 30 krajcarjev, ki je bil najprej ponujen za najvišjo ceno 6 krajcarjev. 309 D

Vogrin (o. Benedikt), Kranjec, Podgrajčan, avguštinec konventual, bakalaver svete teologije, bivši prior v Ljubljani, † 23. oktobra 1712 v Sveti Trojici v Slovenskih goricah, je tiskom izročil:

Osem pridig o sv. Janezu Fakundskem, ki so bile podane ob velikem navalu ljudi v Gradcu 1691, ko je bila obhajana slovesnost razglasitve istega za svetnika. V Celovcu pri Math. Kleinmayrju 1692, v četverki.

Utino (Ioannes de), glej Giovanni da Udine pod črko I.

Uwitz (o. Štefan), Kranjec, Žužemberčan, profes cistercijanskega reda v Kostanjevici, tajnik prečastitega gospoda opata, potem župnik, je po naročilu svojega opata napisal:

Kostanjeviški spisi ali Poročilo o samostanu v Kostanjevici pri Marijinem studencu na Kranjskem eksemptnega cistercijanskega reda, sestavljeno z izvirniki iz arhiva dežele Kranjske, ki ga je o. Marianus zvesto prepisal v svojo Sveto Avstrijo v III. delu, V. zv., str. 102 in str. 449. Prav tako v IV. delu, VII. zv., str. 235.

XXI. tok pod črko W

Waldau (Georg):

310 L

Zgodovina protestantov v Avstriji, na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem. V dveh zvezkih. V Ansbachu 1784, v osmerki.

Walter (Karel Erhard), Ljubljčan, posvetni duhovnik, kurat cesarsko-kraljeve Schillingove fundacije pri sv. Petru zunaj ljubljanskega obzidja, član Kmetijske družbe na Kranjskem, zelo predan študiju matematike in mehanike, vendar je samo za poljedelce napisal:

Dve lahki in preprosti sredstvi za pregon gosenic z zelja in repe sta v *Ljubljanskih novicah* 15. julija 1775, v osmerki.

Varnefrid – pri večini slabo, bolje ga je imenovati Vinfrid, išči Pavel Diakon pod črko P.

Weber (Zacharias) je napisal:

Pouk o uporabi valja. Rokopis v četverki je v Auerspergovih knjižnici v Ljubljani.

Wegleiterja (o. Krištofa), iz Družbe Jezusove, javnega profesorja v Ljubljani in častitega dekana na ljubljanski gimnaziji:

Slavilni klic gospodu piscu Slave vojvodine Kranjske, Ljubljana 1688, v četverki, ki ga je Valvasor postavil na čelo svoji kroniki.

Weibla (o. Kastula), Kranjca, reda manjših strožjih observantov, 310 D lektorja filozofije in svete teologije, gvardijana, potem nekdanjega provinciala štajerske in kranjske province:

a) *Trditve iz splošne filozofije uma, čutov in nravi.* Ljubljana z Egerjevimi črkami 1772, v osmerki. b) *Dogmatska razprava o spovedi.* Ljubljana, v osmerki.

Weinacht (Pavel), Ljubljčan, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in tudi teologije, kmalu nato predstojnik bratovščine Oratorija sv. Filipa Nerija na Dunaju pri oratoriju sv. Trojice, potem ko je Jožef II. razpustil bratovščino oratorija, spovednik v cerkvi sv. Frančiška Saleškega sester Marijinega obiskovanja, je poskrbel, da je bila natisnjena knjiga, naslovljena:

Splošno spoznavanje časov, ki nadvse strnjeno predstavlja menjanje človeških stvari od Kristusovega rojstva do naše dobe. Avtor je Ludovicus Danes Cassletanus. Dunaj 1749, v osmerki.

Weinmann (M.), bakrorezec, je v robatem slogu v baker vrezal te:

a) *Cerkniško jezero* v Steinbergovi knjigi. b) Glagolske in cirilske črke v *Kranjski gramatiki* o. Marka; potem c) podobo papeža Pija VI., ki je šel skozi Ljubljano, kakor tudi d) senčni podobi velikega kneza Rusije Pavloviča in njegove soproge, ko sta prav tako šla skozi Ljubljano, in neke druge iste vrednosti. 311 L

Svetovno znani svetnik, razdeljen med sedemdnevno zasebno pobožnostjo za sv. Janeza Nepomuka. Ljubljana po Janezu Juriju Mayrju 1706, v osmerki.

Bernik (Anton), Kranjec, Škofjeločan, doktor medicine, ljubljanski fizik:

a) *O pravi preprosti medicini*. Dunaj z Sonnleitnerjevimi tiski 1779, v osmerki. b) *Govor Gerarda barona van Swieten o Pravi in preprosti medicini*, ki je bil 1779, v osmerki.

Brložnika pl. Perenberga (Janeza Krstnika), Slovenca, Mozirjana, doktorja medicine, vodilnega fizika nad Ennsom v Avstriji, nato v Riedu na Bavarskem, med akademiki operozi imenovanega Zgovorni:

a) *Uporaba spomladansko-jesenskega zdravljenja, ki priporoča odvajanje, puščanje krvi, bruhanje*. V Frankfurtu 1713, v osmerki. Obstaja v *Mešanih spisih naravoslovcev* in je ocenjena v *Naravoslovno-ekonomski göttingenški biblioteki* 1771. b) *Opis kužne bolezni ali zgodovina kuge, ki je od l. 1708 do 1713 s prodiranjem skupaj opustošila Transilvanijo, Ogrsko, Avstrijo, Prago in Regensburg in druge sosedne dežele in mesta, orisana s pismi*. V Steyrju 1716, v osmerki. Njegov zdravniški kolega pri zdravljenju bolnikov v Welsu je bil Anton Lojk. c) *Novorazkriti vodni zaklad*, v Linzu 1709, je razprava o laskovijskih ali ladislavskih toplicah na Češkem. d) *Hiron*. Spesnil je plemenitemu, prevzvišenemu in prejasnemu avtorju, gospodu Marku Grbcu, prvemu, najzanesljivejšemu učitelju svoje stroke, Ljubljana 1699, v četverki, in Grbec je postavil na čelo svojemu delu. e) *Predgovor k l. 1699 Medicinske kronologije gospoda Marka Grbca*. Ljubljana 1702, v četverki. f) *Aluzija na simbol gospoda Marka Grbca kot ljubljanskega akademika operoza s predstavitevijo njegove žive podobe*. Ljubljana 1700, v četverki. 311 D

Werneg (Andrej Ferdinand pl.), Kranjec, Tržičan, in Janez Breznik iz Sv. Križa in Franc Hirsch, Radovljičan, so postali doktorji svobodnih umetnosti in filozofije na dunajski univerzi, ko je bila vsem prepuščena knjižica:

Etični, politični in polemični ostanki, vzeti iz Vojne med žabami in mišmi o. Jacoba Baldeja iz Družbe Jezusove. Na Dunaju s tiski Anne Francisce Voigt 1708, v dvanajsterki.

Wetzsteina, ljudsko Brusa (Jurija), Ljubljancana, bakalavra svete teologije, najprej kaplana na cesarjevem dvoru na Dunaju, kmalu nato kanonika in župnika mesta Ljubljane:

Zmaga pobožnosti, to je: duhovna komedija ali veseloigra. Dunaj 1672, v osmerki. Posvetil jo je gospodu grofu Ferdinandu Bonaventuri von Harrach itd., katerega preplemenitim grofovskim sinovom je bil vodnik v Španiji in popotni Ahat.

Wirix (Janez), glej Valvasor pod črko U.

Vinfrid, glej Pavel Diakon pod črko P.

Winklerja (Matije J.), Ljubljancana, doktorja svete teologije in kanonika sekovske stolne cerkve v Gradcu:

Zgodovinsko-kritična razprava o političnem in cerkvenem položaju starih očakov in Judov za rabo učencem svete hermenevtike. Gradec 1784, v osmerki.

Wogathely⁵⁶ (Franc Krištof), Kranjec, tajnik vicedomskega urada Kranjske in cesarski fiskal, med akademiki operozi imenovan Usklajeni, je napisal:

Thalbergovemu delu, naslovljenemu Kronološki epitom starodavne prestolnice, mesta Ljubljane, Ljubljana 1713, v osmerki, ki je v istem epitomu. 312 L

Bohinjca (Jurija), Kranjca, doktorja svobodnih umetnosti in filozofije in tudi obojega prava, rednega profesorja digest na dunajski univerzi, dvornega in sodnega odvetnika kakor tudi svetovalca dunajskega škofijskega konzistorija, tedanjega častitega dekana in rektorja pravne fakultete:

a) *Fiskalna misel ali trditve o fiskalnem pravu.* Dunaj 1675, v foliju.
 b) *Hvalnica sv. Ivu, zavetniku slavne pravne fakultete, v baziliki sv. Štefana, prvega mučenca, pred akademskim senatom in ljudstvom. Ta govor je povedal njegov sin Jurij Anton Hilarij, vdan retoriki, v letu posvečenja kapele, zgrajene na Dunaju, slavi in čaščenju sv. Iva.* [1677] Dunaj s tiski Petra Viviana, v četverki. c) Dal je tudi natisniti *Novi onomastikon ali Nemško-latinski slovar.* Dunaj s tiski Matthaeta Cosmerovia 1671, v osmerki. Sestavil ga je učitelj njegovega edino-

⁵⁶ V izvornem tisku: *Wogathej*.

rojenedega sina Ioannes Henricus Fizing a Fizingsheimb, nekoč zaupnik presvetlega vojvode Saške, Engerna in Vestfalije, in posvetil očetu, gospodu Juriju Bohinjcu. Napisal in objavil je:

Nezaslišan poraz, ki so ga igralci v Glückstadtu doživeli pod poveljstvom generala Unsterna. Dunaj pri Susani Cosmerovius 1683, v osmerki. Posvečeno prečastitemu gospodu Franc. Josephu Garzarollu de Garzarollshoffen, doktorju svete teologije, opatu v Csanadu, passavskemu svétniku in vicekanclerju kakor tudi dekanu v Stockerauu itd.

Bohinjec (Jurij Anton), Kranjec, posvetni duhovnik, doktor svete teologije.

Vorenc (Gregor), glej O. Ksaverij pod črko X.

312 D

Wützenstein (Franc baron), Kranjec, vojaški tribun dežele Kranjske, član Bojujoče se družbe z imenom Oboroženi, je v nemščino prevedel:

a) *Usoda ljubimcev Belimire in Korilandra*, prevedena iz italijanskega Ferranta Pallavicina in razdeljena v pet knjig. Nürnberg 1671, v dvanajsterki. b) *Vulkanova ljubezenska mreža*, prevedena iz istega. Nürnberg 1671, v dvanajsterki. Po smrti je zapustil dva rokopisa, za objavo katerih je poskrbel njegov brat

Wützenstein (Janez Krstnik pl.), kranjski deželan, stotnik deželne vojske, član Bojujoče se družbe z imenom Junaški:

a) *Nemo govoreča*, to je: *Nemo govoreča*. V Nürnbergu 1687, v dvanajsterki. b) *Popolno poročena*, to je: *Popolno poročena*. Prav tam, istega leta in oblike. Ta dva poročata o neki vojaški družbi, ki je v tistem času obstajala na Kranjskem. Poleg teh dveh je izdal tudi nekdo drug, morda njun prednik,

Wützenstein, doktor medicine:

Pravo obliko celotne medicine leta 1588.

Wunderja (o. mag. Bonaventure), Korošca, reda eremitov konventualov velikega sv. o. Avgušтина, priorja in potem bivšega provinciala v Ljubljani:

Asketsko-moralno-zgodovinski izvleček o položaju, izvoru, napredku in pokorščini duhovniškega življenja, sestavljen in urejen iz raznih avtorjev. Ljubljana 1770, v osmerki.

OMARA X

313

XXII. tok pod črko X

Ksaveriju (*Po sv. Frančišku*) na *strafhe Gorniga Gradu Fare Catho-* 313 L
lish Kershanskiga Vuka Peissme pogmirane, inu na fvitlobo dane. V'
Nemshkim. Gradzu 1729, v osmerki. Druga izdaja. Prve še nisem videl.

O. Ksaverij od sv. Ignacija, Kranjec, s posvetnim imenom Gregor Vorenc, bosonogi avguštinec, posebno neutrudljiv v pisanju knjig v kranjskem jeziku in vse preveč marljiv, je napisal in zapustil v rokopisih v knjižnici ljubljanskega samostana pri sv. Jožefu ob Cesarski cesti:

a) *Nove besedne bugve, ali usehzhierneh besedy, to je: Latinsko-* 313 D
kranjski slovar, v katerem je dodal: »Če boš, bralec, morda našel napake, jih boš popravil.« [1710] Iz tega lahko marsikdo razbere, da je bilo delo, ki je zvezano v četverki, tega leta dokončano. b) *Zelu Svetu Pismu, novega, inu stariga Testamenta*. To je: *Celo Sveto pismo nove in stare zaveze*, v šestih zvezkih v četverki. »Tako ve, ptice, ne delate gnezd zase.«

OMARA Y

XXIII. tok pod črko Y

Je prazen.

OMARA Z

314

XXIV. tok pod črko Z

Zallheim (Karel pl.), Dunajčan, dosmrtni tajnik pri cesarsko- 314 L
kraljevi Gospodarski družbi na Dunaju, član Kmetijske družbe na Kranjskem, Nerazkritih ali Neimenovanih v Firencah, Znanstvene v Roveretu itd., je napisal:

a) *Spis z odgovorom na vprašanje: Katera postranska opravila so za ljudi na deželi najboljša?* Je med deli Kmetijske družbe. Ljubljana 1779, v večji četverki. b) *O industrijskih obrteh, ki se najboljše skladajo s kmetijstvom, zlasti na Kranjskem.* Dunaj 1775, v osmerki.

Zanchy (Jožef Svetega rimskega cesarstva vitez), iz Družbe Jezusove, doktor in profesor svete teologije, po razpustu Družbe Jezusove goriški kanonik, je pod luč javnosti poslal knjige:

a) *Filozofija uma in čutov.* Dunaj 1750, v treh zvezkih, v četverki. b) *Teološka razprava o milosti v enem in drugem zvezku.* c) *Razprava o krepostih.* Prav tam.

Zanchy (Janez Krizostom), Kranjec s Krasa:

a) *Panegirik Karlu V. Benetke* 1560, v četverki. b) *Knjiga o izvoru Orobijcev ali Kenomanov.*

Zannollo (Jakob Anton), doktor svete teologije, apostolski protototar, apostolski penitenciar za Sveto rimsko cesarstvo in dedne dežele, podložne avstrijski hiši, župnik v Leopoldsdorfu pri Dunaju, je povedal in objavil s tiski: 314 D

a) *Zabavni vrt, poln rož, vojvodina Kranjska.* Na Dunaju na stroške Ioan. Schönwetterja 1709, v četverki. b) *Visoko zrasla cedra, hvalevredni izbrani deželni zavetnik in zaščitnik vojvodine Štajerske sv. Egidij, narodna pridiga.* Dunaj pri Jos. Ant. Streibigu 1709, v četverki. c) *Sedem luči, postavljenih na svečnik. Hvalilna pridiga o sedmih svetih zavetnikih vojvodine Kranjske, Ahacu, Mohorju* itd. Dunaj pri knjigovezu Christophu Lercherju 1710, v četverki.

Zanon (Antonio), Videmčan, jih je napisal veliko, med katerimi so odlična:

a) *Zgodovina oglejske trgovine.* b) *O oglejski marki in denarju* itd. Nad vse vredno branja. c) *O нравni, gospodarski in politični koristnosti kmetijskih, umetnostnih in trgovinskih akademij. Posmrtno delo videmskega meščana in akademika Antonia Zanona.* Osmi zvezek. V Vidmu 1771, v osmerki. Ta osmi zvezek ocenjuje göttingenška biblioteka l. 1774 v V. volumnu, str. 504. Prejšnjih zvezkov, ki so izšli med letoma 1763 in 1774 v Benetkah, še nisem preučil. † meseca decembra 1770. 315 L

Zanuttija (Janeza Štefana), Kranjca, doktorja filozofije in medicine, prav te javnega in rednega profesorja na dunajski univerzi, resničnega dvornega zdravnika svetega cesarskega in kraljevega in katoliškega veličanstva kakor tudi prevzvišene cesarice vdove Magdalene,

izvoljenega prvega zdravnika presvetlih deželnih stanov spodnje Avstrije kakor tudi tedanjega častitega dekana slavne medicinske fakultete, govor, izroč en akademskemu senatu in ljudstvu, ki ga je naslovil tako:

a) *Zmagoslavje nad smrtjo v svetih mučencih Kozmi in Damijanu*, ki ga je povedal gospod Volbenk Engelbert Hortmon, plemeniti, Kranjec, Ljubljčan, slušatelj tretjega letnika zdravju nadvse koristne medicine. Dunaj s tiski Ignatia Dominica Voigta 1713, v foliju. b) *Sveta zdravnika Kozma in Damijan, po življenjski usodi, bridki smrti in vzvišenih čudežih nadvse podobna Kristusu Odrešeniku*, ki ga je povedal gospod Franc Jožef Čepel, doktor svobodnih umetnosti in filozofije in vdan zdravju nadvse koristni medicini, na Dunaju.

Zare (Antonia), Oglejčana, najprej prošta, potem pičenskega škofa v Istri:

a) *Anatomija nravi in znanosti*, zaobjeta v šestih odsekih. Benetke 1615, v četverki. Posvečena prejasnemu vladarju Ferdinandu, nadvojvodi Avstrije, Burgundije, Štajerske, Koroške in Kranjske, habsburškemu vojvodi, vzvišenemu grofu Tirolske in Goriške. b) O beneški vojni z vzvišenim Ferdinandom je napisal: *Zgodovina Uskokov zadrškega nadškofa Minucia Minucija s prodiranji tega ljudstva, ki jo je do l. 1616 nadaljeval Paolo Sarpi*. Izdana je bila tega in naslednjega leta 1617 v Benetkah.

Zarosti ali **Zarottus** (Cezar), doktor medicine v Kopru, izvrstni pesnik, je izdal tiste, ki jih je spesnil: 315 D

a) *Elegije*. b) *Razlago medicinskega ali filozofskega razmišljanja epigramov ali razpravo o Marcialovem medicinskem razpravljanju*. Benetke 1657, v četverki.

Sv. Zenon, emonski, nato veronski škof, je pod cesarjem Galienom pretrpel mučeništvo, kakor omenja rimski martirologij 12. aprila. Pod njegovim imenom krožijo izdani:

Razni govori. Benetke 1508 in potem popravljeno v Veroni 1586. Sikst Sienski, Molanus in Bellarmin itd. so opazili, da jih je bilo veliko prepisanih iz Bazilija, Hilarija in poznejših avtorjev. Poleg teh se je mogoče posvetovati tudi z Baronijem v opombah k martirologiju. Brata Petrus in Hieronymus Ballerini sta jih ocenila in pojasnila tako z razpravami kakor s stalnimi opombami. V Veroni 1739, v večji četverki. Ta isti zvezek je bil natisnjen v Augsburgu 1758, v večji četverki.

Zijjerer⁵⁷ (o. Jordan), Ljubljančan, reda reformiranih manjših strožjih observantov sv. Frančiška, ljubljanski pridigar in lektor in svoj čas gvardijan, sodelavec

prevoda nove zaveze v kranjščino. Glej, če hočeš, Japelj pod črko I.

Zergoll (o. Andrej), Kranjec iz mesta Sv. Križ, iz Družbe Jezusove, profesor filozofije v Ljubljani, matematike in Svetega pisma v Gradcu, moralne teologije na Dunaju, je v Millstadtu na Koroškem opravljal dolžnost superiorja in umrl l. 1645. Izdal je:

Kronološke trditve o letu rojstva in smrti našega gospoda Jezusa Kristusa in dokazuje Kristusovo rojstvo julijanskega leta 40 v času konzulata D. Lelija in G. Antistija, smrt pa julijanskega leta 74, dionizijanskega leta 29 pod G. Rubelijem in G. Fuzijem Kos. Dunaj s tiski Mathie Formice 1625. **316 L**

Zhandick, glej Čandik pod črko T.

Zhebulz, išči Čebulc pod črko T.

Čepel (Franc Jožef), Kranjec, magister svobodnih umetnosti in filozofije. Glej višje Zanutti.

Zhuvaj te Dushe, kateri njo budi k' enimo brumnimo shiulejno. Ljubljana, brez letnice. Izdaja, ki jo imam jaz, je izšla s Heptnerjevimi tiski v dvanajsterki.

Zois baron Edelstein (Karel), Kranjec, iz nadvojvodskega plemiškega kolegija, je dal natisniti in je ob svojem javnem izpitu po svojih težah in nalogah iz raznih matematičnih smeri naročil razdeliti knjigo: **316 D**

Temeljito navodilo za rabo in korist sorazmernega šestila iz matematične delovne šole gospoda Nicolausa Biona. V Gradcu pri Widmanstadijevih dedičih, v osmerki, brez letnice.

CORONIS

Delavec je vesel, da je končal delo, vinogradnik se raduje opravljene trgatve, kmet se veseli pobranega žita. Tudi sam bi se veselil z nemajhnim užitkom, ko bi bil s tem prizadevanjem požel splošno

⁵⁷ V izvirnem tisku: *Zerer*.

hvalo. To me skrbi in ne po lastni krivdi. Sam bi bil to domačo biblioteko povsod okrasil do popolnosti s tistim užitkom, s katerim sem jo, kolikor sem le mogel, z majhnim naporom opremil s knjigami, ki sem jih iskal na vseh straneh. Z bolečino priznavam in žalosten obžalujem, da mi je pošla moč, ne volja, da bi to storil bolj popolno. Kljub temu bom vesel, ko bom končno nekoč izvedel, da se je v komer koli, ali v učenem ali v neizkušnem človeku, iz ljubezni do domovine prebudila ta želja, da je kdo opravil moje delo bolj dovršeno in da je kdo dopolnil vse pri meni zanemarjene predele. To naj bo moja tolažba, plačilo za moj trud in delo! Vse druge misli, bežite proč! Sedaj ko sem izdal to poznavanje in učenost o naši domovini, me nič več ne plaši Cicero, ki v 2. poglavju I. knjige *O mejah dobrega in slabega* pravi: »Nobeden, ki ne pozna naše domače literature, se mi ne zdi dovolj izobražen.«

DODATEK

BIBLIOGRAFIJA

REDAKCIJSKO POROČILO

BIBLIOGRAFIJA

MARKO KRANJEC

LJUBLJANA

Bibliografija popisuje dela Marka Pohlina, tiskana in rokopisna, ter literaturo o njem.

Dela

A. Tiskana dela

Pohlin sam je svojo bibliografijo objavil dvakrat: bibliografijo knjig v 2. izd. Kraynske Grammatike 1783, bibliografijo knjig in rokopisov pa v Bibliotheci Carnioliae, ki je izšla po njegovi smrti l. 1803 in 1862 (navajam: BC). V starejši literaturi najdemo največ podatkov o Pohlinovih delih pri Lenčku 1857, Šafáriku 1864, Glaserju 1894 in Rebolu 1907. Do sedaj najpopolnejša seznama Pohlinovih del sta v Simoničevi Slovenski bibliografiji, I. del: Knjige (1550-1900), Ljubljana 1903-1905 (navajam: Simonič) in v Kidričevem članku o Marku Pohlinu v 2. knjigi Slovenskega biografskega leksikona, Ljubljana 1933-1952 (navajam: Kidrič, SBL). Izčrpen pregled tistih Pohlinovih del, ki vsebujejo pesmi (s podatki o vsebini, nahajališčih in literaturi), ima Marijan Smolik v knjigi Odmevi verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja, Ljubljana 1963 (navajam: Smolik 1963). Osnova za bibliografijo del so mi bili ti viri ter katalogi NUK. Od knjig, ki jih ima Kidrič v SBL leta 1949 še za izgubljene, so se do danes našle Abecedika 1765, Molituvne bukuvce 1767 in 1771 ter Usakdane kruh 1777; za podatke o do danes neodkritih knjigah in rokopisih je edini vir Pohlin sam v svojih dveh bibliografijah.

Dela sem, če je bilo le mogoče, popisal de visu in zato navajam tudi lokacijo ter signaturo popisanega izvoda. Dela, ki jih ima NUK, sem popisal tam;

tista, ki jih NUK nima oziroma ima nepopolne izvode, pa v drugih knjižnicah. Knjige sem iskal v naslednjih knjižnicah v Sloveniji: Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, Semeniška knjižnica v Ljubljani, Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani, Biblioteka SAZU v Ljubljani, Univerzitetna knjižnica v Mariboru, Knjižnica Teološke fakultete v Mariboru, knjižnice frančiškanskih samostanov v Ljubljani, Novem mestu in Kamniku, knjižnici kapucinskih samostanov v Škofji Loki in v Krškem; tiste, ki jih v Sloveniji nisem našel, je na Dunaju iskal dr. Pavel Zdovc v Nacionalni biblioteki in v Univerzitetni biblioteki, a žal zaman. Knjige, ki jih nisem našel in videl, navajam po Simoniču oz. Kidriču, SBL; naslove le-teh pišem v oglatem oklepaju. Izpustil sem knjigo *Marianische Weg durch 12 Stationen ...* (1713), ki jo Simonič ima, a je bilo kasneje ugotovljeno, da ni Pohlinova (prim. Ilesič 1907); prav tako 2. izdajo knjige *Limbar med ternam* (1786), ki jo Kidrič, SBL, navaja po pomoti (glej beležko pri izdaji 1768), in pa knjigo *Dreву francoske svojbodšene* (itd.), Dunaj 1793, ki jo samo Kidrič, SBL, str. 420, pogojno pripisuje Pohlinu (»utegne pripadati Pohlinovemu peresuk«). 3., 5., 6. in 7. izdaje Molitvenih bukvic ne navajam, ker do danes veljajo za izgubljene in o njih ni znanih nobenih podatkov. Zaradi izgubljenih in nepopolnih izvodov ter nepopolnih impresumov v nekaterih izdajah vsa vprašanja Pohlinove bibliografije niso rešena in najbrž tudi ne rešljiva; omenjam jih v bibliografskih beležkah pri posameznih delih.

Dela so razvrščena po časovnem zaporedju, znotraj vsakega leta so na začetku Pohlinova izvirna dela, nato prevodi in izdaje evangelijev in listov. Naslovne strani knjig sem popisal v celoti. Da bi se izognil dvoumnostim pri transliteraciji, sem ohranil Pohlinov pravopis¹ ter verzalke in kurzivo. Za predlogi z apostrofom (h', k', s', u', v') zmeraj puščam presledek, ker je večkrat težko ugotoviti, ali v predlogi ta je ali ga ni. Podatki o prevajalcu, tiskarju in letnici izida so vzeti tudi iz notranjosti knjige, o letnici tudi iz drugih virov. Podatki iz notranjosti knjige so v okroglih oklepajih, iz drugih virov v oglatih. V beležki sta vedno navedena vir in mesto podatka, pa tudi vir za Pohlinovo avtorstvo pri anonimno objavljenih delih. Pri tem se najprej sklicujem na Simoniča, če razrešitve tam ni, tudi na druge vire. Kjer so podatki vzeti z rekonstruirane naslovne strani (pri nepopolnih izvodih), je to povedano v beležki. Neštete strani so v oglatih oklepajih; pri nepopolnih izvodih so manjkajoče strani spredaj ali zadaj označene s +. Na koncu popisa

¹ O Pohlinovi pravopisni reformi glej Rebol 1907 (Čas 1908, str. 131-133), Štrekelj 1922, str. 9, Kidrič 1938, str. 161 in 196, Rigler 1987, str. 304, Toporišč 1983, str. 101-102 idr.

je naveden merjeni format (višina hrbtna), ki pa zaradi različnih vezav in prevezav velja včasih le za popisani izvod.

V bibliografski beležki (v drobnem tisku) so podatki o nahajališču in signaturi popisanega izvoda oz. o viru za popis, če delo ni bilo popisano de visu; o virih za avtorstvo in impresum; o morebitni nepopolnosti in o raznih značilnostih izvoda (ponekod omenjam tudi značilnosti nekaterih drugih izvodov, vendar to seveda ne pomeni, da sem sistematično pregledal in primerjal vse razpoložljive primerke v Sloveniji); o dosedanjih ugotovitvah pri bibliografsko problematičnih izdajah; nazadnje opozarjam na dosedanjo literaturo, vendar pri tem ne navajam posebej Kidriča, SBL, in Smolika 1963.

B. Rokopisi

Ohranjeni Pohlinovi rokopisi so popisani de visu po približnem časovnem zaporedju, kot jih navaja Kidrič v SBL; sledi popis izgubljenih rokopisov po Kidričevem seznamu prav tam. Za domnevno Pohlinovo pesem iz 4. zv. Pisanic (*Orthographia pure elementaris Linguae Carniolicae*, št. 30 v Kidričevem seznamu) je bilo kasneje ugotovljeno (Koruza 1977, Legiša 1977), da je Devova.

Tudi v tem razdelku so ohranjene izvorna Pohlinova pisava, verzalke in kurziva, navedena so nahajališča in signature.

C. Pohlin v reprintih in berilih

Zbrani so podatki o sicer maloštevilnih reprintih Pohlinovih del in o objavah Pohlinovih odlomkov v berilih. Pri šolskih berilih je navedena le prva izdaja oziroma tista, v kateri se prvič pojavi Pohlinovo besedilo. Na koncu je še Stabéjev izpis Pohlinovih pripisov h Kastelec-Vorenčevemu slovarju.

V tem razdelku se ne oziram na Pohlinov pravopis, verzalke in kurzivo, dolgi \int je nadomeščen s s. Tu kot tudi v razdelku Literatura pomeni kurziva knjižno izdajo ali periodično publikacijo.

Literatura

Poglavje popisuje tiskano literaturo o Pohlinu; razen razprav in člankov v revijah in zbornikih vsebuje tudi leksikalne članke, mnenja in sodbe o Pohlinu

v literarnih zgodovinah, tudi šolskih, in zapise v dnevnem časopisju. Navedene so tudi tri pesmi iz Pisanic, posvečene Pohlínu. Osnova za starejše obdobje mi je bil Kidričev seznam literature v SBL II²; pregledal sem še vse razpoložljive baze podatkov v tiskani, kartotečni in računalniški obliki.

Gradivo je razvrščeno po časovnem zaporedju; znotraj enega leta pa po abecednem redu avtorskih in stvarnih značnic. Ponatise v zbranih ali izbranih delih so omenjeni v beležki, kot samostojne enote pa so upoštevani knjižni natisi del, ki so prvotno izšla kot članki, in pa nove, spremenjene izdaje znanstvenih knjig. Pri šolskih knjigah so popisane samo prve izdaje.

Priimek in ime avtorja sta navedena v enotni, danes ustaljeni obliki; če so bila dela podpisana s psevdonimom, začetnico ali šifro ali če so bila objavljena anonimno, je to povedano v beležki; manjše razlike, npr. okrajšava osebnega imena, niso posebej navedene. Izpuščeni deli naslova so označeni s tremi pikami. Pri enotah, ki obravnavajo Pohlina v celoti, so štete vse strani; če je omenjen na več mestih, so prav tako štete vse strani, v beležki pa je oznaka »Mestoma« ali »Predvsem«. Kjer je mogoče, so navedene le strani, ki se tičejo Pohlina; če gre za članke v zbornikih ali periodičnih publikacijah, so te strani v okroglih oklepajih.

Bibliografska beležka v drobnem tisku po potrebi pojasnjuje enoto.

Priimek in ime avtorja oz. stvarna značnica so natisnjeni polkrepko, naslov knjige, zbornika ali periodične publikacije ležeče. Letnik periodične publikacije je napisan z rimsko številko.

Enote v Literaturi navajam z značnico in letnico; če je v enem letu več enot istega avtorja, tudi s prvo besedo naslova.

Redakcija je bila zaključena 31. julija 2003.

Prijetna dolžnost mi je, da se zahvalim vsem kolegicam in kolegom in gg. patrom knjižničarjem v knjižnicah, navedenih v uvodu, in prav tako v knjižnici Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete ter v Slovanski knjižnici, ki so mi potrpežljivo in požrtvovalno iskali ter prinašali gradivo in odgovarjali na moja poizvedovanja; preveč jih je, da bi jih imensko našteval. Za nasvete in pomoč se posebej zahvaljujem mag. Jasni Hrovat

² Od literature, ki je tu navedena, nisem našel in mogel preveriti navedka »Petrovskij, ŽMNP [cir.], 1903, No. 1, p.157-8 (BC 1803)«. Kratica ŽMNP ni razrešena ne v tej ne v zadnji knjigi SBL; verjetno pomeni Žurnal Ministerstva narodnogo prosvetščeniija, vendar v tem časopisu l. 1803 v zvezku »Janvar« navedka ni.

iz NUK-a in dr. Marijanu Smoliku iz Semeniške knjižnice, dr. Pavlu Zdovcu z Dunaja pa za podatke iz tamkajšnjih knjižnic.

Kratice: BC	Bibliotheca Carnioliae
IMK	Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko
KatNUK	katalog NUK-a
NB	Nacionalna biblioteka, Dunaj
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
SAZU	Slovenska akademija znanosti im umetnosti v Ljubljani
SBL	Slovenski biografski leksikon
SK	Semeniška knjižnica, Ljubljana
UKM	Univerzitetna knjižnica, Maribor

Dela

A. Tiskana dela

1765

POHLIN, Marko: ABECEDIKA Sa taiſte, katiri se otshejo Krajnsko brati nauzhiti. [V Lublani] per Janeſu Heptnerju 1765. [22] str. 14 cm.

Po izvodu NUK R 52750. – Čelni naslov. Na strani s čelnim nasl. abeceda z različnimi tipi črk. Manjka prednja nasl. stran, obnovljena je po spominu Fr. Ramovša. – Avtor in kraj po Simoniču, založnik po obnovljeni nasl. strani. – Nadaljnje izd. 1789, 1798 in 1813.

1

1767

POHLIN, Marko: MOLITUVNE BUKUVZE v' katireh se najdejo: Juterne, inu Vezhèrne, per S. Mashi, per Spovdi, in S. Obhajilu prov lèpe MOLITUVZE. koker tudi usesorte OFFICIUMI, inu druge Molitve k' Boſhjem Svetnikam. V' Lublani per Jan. Fr. Egerju 1767 (?). Str. +7-176+ . 11 cm.

Po nepopolnem izvodu NUK 222267; podatki o stvarnem naslovu in impresumu po vlepljeni naslovni strani, ki jo je rekonstruiral Ivan Vrhovnik po Simoniču in po kasnejših izdajah. Vprašaj v okroglem oklepaju je napisan na rekonstr. nasl. strani. – Avtor Marko Pohlin po Simoniču. – Manjkajo začetne in končne strani ter str. 169-172. – Nadaljnje izd. 1771, 1777, 1787 in [1792?].

2

1768

Pohlin, Marko: Antwort auf das kritische Freundschafts schreiben des Herrn Mathias Chöp Sprachlehrers, über die kraynerische Grammatik. Ihr wahrer Freund Fr. Marcus a S. Ant. Pad. des Eremitenordens der Augustiner Diskalceaten Profeß Prieſter zu Laibach bey St. Joseph gewöhnlicher Feyertagsprediger. – Wieneriſches Diarium 1768, [št.] 98 (Mittwoch den 7. Chriſtm.), [2] str.

Po mikrofilmu v NB (105 524-B-D.Neu). – Nadnaslov: Nachtrag zu dem wienerischen Diarium Num. 98. 1768. – Datirano: Laybach den 26. Wintermonats. – Nepaginirano. – Ponatisnjeno v Kraynski grammatiki 1783. – Za popis se zahvaljujem dr. Pavlu Zdovcu. – Glej Čep 1768.

3

Pohlin, Marko: KRAYNSKA GRAMMATIKA. das iſt: Die craineriſche Grammatik, oder Kunſt die craineriſche Sprach regelrichtig zu reden, und zu ſchreiben, welche Aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen derjenigen, ſo ſelbe erlernen, oder in ſelber ſich vollkommlicher üben wollen, bey ruhigen Stunden mit beſonderem Fleiße verfaſſet zum Behuffe der Reiſenden mit etwelchen nützlichen Geſprächen verſehen und mit vollkommener Genehmhaltung hoher Obrigkeiten zum Druck beförderet hat P. MARCUS, A S. ANTONIO PAD. des uralten Eremiten Ordens der Augustiner Diſcalceaten Profeſſer Prieſter bey St. Joseph auf den Landſtraſſen. Laybach, gedruckt bey Joh. Friedr. Eger, Landſchaftl. Buchdr. Im Verlag bey Lorenz Bernbacher Burgerl. Buchbinder. 1768. 196 str. 17 cm.

Po izvodu NUK R 6826. – 2. izd. 1783. – Glej Čep 1768, Verzeichniſſ 1846, Burian 1929, Petre 1967, Cesar 1979, Toporiſiĉ 1983 in 1984.

4

Pohlin, Marko: LIMBAR MED TERNAM. TU JE: SHESTNEDELſKA ANDOHT K' TEMU V' POKURI NADOLSHNEMU MLADENZHU S. ALOYSIUSU GONZAGU, S' TOVARSHIVA JESUSOVEGA, PATRONU TEH NADOLSHNEH SERZ, S' popolnema odpustĉkam od Klemena XII. R. Papeſha pognadana daduseh malu [dosihmal ?] ſhe vezhkrat Na pervolenje vikshe Gosposke V' nekatereh meruvzah stiskana; ſdej pak k' shpoganju uſſeh Aloyſianſkeh sluſhabnekov, inu sluſhabnéz od enega njegoveh nar navrednejſheh sluſhabnekov skupſneséna, pogmirana, inu med ludy dana. 1768. Se doby v' LUBLANI na prudej v' ſalogi Lovrenza Bernpaherja mejſtnega Buqvaveſza pod Tranzho. 94+ str. 14 cm.

Po izvodu UKM R 27680. – Avtor Marko Pohlin po Simoniĉu. Po njem ima knjiga 96 str., torej bi izvodu manjkali 2 strani. Navaja tudi tiskarja:

Leopold Kalivoda. – Kidrič navaja tudi 2. izdajo te knjige 1786; kot ugotavlja Smolik, je to posledica tiskarske napake v Simoniču na str. 621. Tam namreč Simonič »navaja popoln naslov knjižice, ker je na str. 398 zapisan nenatančno. Pri tem navaja letnico 1786, ne da bi posebej opozarjal, da hoče popisati novo izdajo (zgolj tiskarsko zamenjane številke!). Kidrič je vendar to »drugo« izdajo vzel resno, ker jo je navedel v Zgodovini (str. 249) in v seznamu Pohlinovih del (SBL II, 419).« (Smolik 1963, str. 34)

5

Pohlin, Marko: [Pet sveteh petkov mesza Sushza ... V' Lublani. J. F. Eger 1768. 12°.]

Navedek po Simoniču, str. 399. Pravi, da knjigo hrani hist. društvo v Ljubljani in se sklicuje na Mitteilungen 1846, str. 23 (Verzeichniss 1846 v razdelku Literatura), vendar ima knjižnica NM danes samo 2 izvoda izdaje 1774 (sign. 4410 in 4397). Pravi tudi, da je letnica 1774 v BC napaka, kar pa ni res. Pohlinova lastna bibliografija v Kraynski grammatiki 1783 pozna samo izdajo 1774, prav tako bibliografija v BC. Naglič (Reból 1907, Čas 1909, str. 208) in Glaser 1894, str. 204, knjigo navajata (Glaser se tudi sklicuje na Mitteilungen 1846), Lenček 1857 in Šafárik 1864 ne. Kidrič v SBL, str. 418, izdajo 1868 ima. Smolik 1963, str. 35, pravi, da je izdaja 1768 v NUK pod sign. 23685, vendar je tam pod to sign. izdaja iz leta 1774. Mislim, da lahko po vsem povedanem sklepamo, da izdaja 1768 do danes ni bila najdena; pomote so nastale zaradi tega, ker ima tudi izdaja 1774 na nasl. strani letnico 1768. – Nadaljnji izd. 1774 in 1850.

6

Canisius, Petrus: TA MALE KATECHISMUS. TU JE: BUKUVZE Tega sprashuvanja s' pet pglavitneh shtukov kristianskega nauka, VISOKU ZHASTITEGA P. PETRA KANISIA, S' Jefusovega tovarshstva, K' shpoganju ufjeh vijfjoku zhastiteh Gospudov Duhovneh Pastiriov, inu Uzhenikov, vezh dejl pak favol starshov, inu Otrok, koker tudi k' dobremu ufhitku Bratov, inu Sester Bratovshne Kristianskega nauka na novezh pobulshane, inu *Na pervolenje vikshe Gosposke* Na svitlu dane. Na DUNEJU v' lejtju 1768. 130 str. 14 cm.

Po izvodu SK C 1768-2. – Prevajalec in prireditelj Marko Pohlin iz predgovora: Kraynek P. M. – Simonič navaja tiskarja: Kaliwoda. – Glej Ilesič 1906.

7

1769

Pohlin, Marko: KRATKU POPISUVANJE TEGA SHIVLENJA, INU PRIDNE POBOSHNOSTE S. FLORIANA MARTERNEKA, KOKER TUDI S. DONATA MARTERNEKA, INU SS. JANNESA,

INU PAVLA MM. POMOZHNIKOV V' OGNU, INU HUDEGA UREMENA NAVARNOSTAH. S' prelepeme Litianiame, inu Molituvzame previdenu, inu po nekdanemu predkladku v' novèzh pobulshanu, inu pogmiranu. S' PERPUSHENJAM TEH VIKSHEH. V' LUBLANI, Se najde per Aloyfju Raabu dušhelnemu Buqvevefzu, 1769. 55, [1] str. 14 cm.

Po izvodu NUK 23955. – Avtor Marko Pohlin po Simoniču. – Glej Rebol 1907 (Čas 1908, str. 133-134).

8

Pohlin, Marko: SVETA, INU NUZNA JE MISL ja te mertve moliti, de bodo od grehov odvešani 2. Mahab. 12. 46. Katirem pomagati Christianska lubefn zel nobenega vonnausame, bodi se uwog, ali revne kokerkol otshe, dokler muzh, inu oblašt na mertve se spominiti, inu ja nje moliti ni nobenemu od G. Boga odušeta. *O de be nje videl terpeti! o de be nje jezhati shlishal! koku bersh, inu mogozhnu be ti njem tvojo roko podal, inu s' tvojo pomuzhjo per štopil. Usmilite se zhes me! usmilite se zhes me! saj vi moji perjatli, jakaj roka tega Gospuda je mene fadella upyjejo te dushe is viz k' vam šhivem Bratam, inu Seštram mertvashke Bratovshne skus Joba na 19. poštavi. Cum licentia Superiorum. V' LUBLANI, per Joan. Frid. Egerju [1769]. 48 str. 14 cm.*

Po izvodu NUK 23686. – Avtor Marko Pohlin in letnica izida po Simoniču. – Izvod NUK 23952 ima [1] f. pril. (frontispis z bakrorezom).

9

Sailer, Sebastian: MARIANSKE KEMPENSAR, ALI DVOJE BUKUVZE OD POSNEMANJA MARIE DIVIZE INU MATERE BOSHJE K' troshtu, inu duhovnemu gorijemanju taisteh, katiri nje bodo bralli. POPREJ SKUS V. Z. P. BOSHTIANA SAILERJA Premonstratenšarskega Chorarja v' Marhtalu Shvowske dušhelle po latinsku spisane, šdej pak na kraynsku prepisane, INU OD P. MARKA OD S. ANTONA PADUANSK. Ordna teh bošfeh Augushtinarjov (szcer Diskalceatov imenuvaneh) per Zirqvi S. Jošhefa na velikeh zefstah vondane. S' PERPUSHENJAM TEH VIKSHEH. V' LUBLANI, Stiskane per Jann. Fridr. Egerju, Dušhelnemu Buqvestiskavzu, v' Lejtu 1769. [24], 167 str. 14 cm.

Po izvodu NUK 13130. – Izvod NUK 23951 ima [1] pril. (frontispis z bakrorezom). – Glej Rebol 1907 (Čas 1908, str. 133).

10

1771

Pohlin, Marko: DIJANJA LEPEH ZHEDNOST Katire be imel ufjake bogabojezhe Christian, katiremu je ja svoje dushe vezhnu fvelizhanje kaj mar, is stanovitno andohtjo shpogati. (Stiskanu v' Lublani per Johan Frideriku Egerju, 1771.) 48 str. 12 cm.

Po izvodu NUK 23687. – Čelni naslov. – Avtor M. Pohlin po Simoniču. – Podatki za impresum iz kolofona.

11

Pohlin, Marko: MOLITUVNE BUKUVZE V' KATIREH SE NAJ-DEJO Juterne, inu Vezherne: per S. Mashi, per Spovdi, inu S. Obhailu prov lepe MOLITUVZE. koker tudi usesorte OFFICIUMI inu druge molitve k' bofhjem Svetnikam. K' drugemu malu med ludy dane. *Cum Licentia Superiorum*. Is Buqvalisha P.P. Augushtinar. Diskalceatov per S. Jofhefu v' Lublani, 1771. So na prudej per Lovrenzu Bernbacherju mejftn. Buqvavefszu pod Tranzho. Str. [2], 282+ . 11 cm.

Po neopopolnem izvodu NUK R 280199; manjkata [1.] in [2.] str. kazala. Izvodu SK 1767-1/1771 manjka nasl. list ter [3.] in [4.] str. kazala. – Avtor Marko Pohlin po katalogu NUK.

12

[**Kaiserliches Patent von der Militärbeschreibung und Meldezetteln.** (Poslovenil o. Marko Pohlin.) V' Lublani 1771. 2°.]

Navedek po Simoniču, str. 370. – Glej Radics 1879.

13

[**Sveti poftni Evangelyumi** (sestavil o. Marko Pohlin). V' Lublani per J. F. Egerju 1771. 8°]

Navedek po Simoniču, str. 102. – Pohlin jih navaja v lastni bibliografiji v BC, v bibliografiji v Kraynski grammatiki 1783 ima samo izdajo 1773. Kidrič v SBL, str. 418: »1771 v BC je pomota.« – Nadaljnje izd. 1773, 1783 in 1789.

14

1772

BRANJA, INU EVANGELIUMI NA NEDELLE, INU PRASNEKE ZHES ZELU LEJTU, IS LATINSKEGA NA KRAYNSKE JESIK SVESTU, INU SKERBNU PRESTAVLENE, POPRAVLENE INU POGMIRANE, S' PERPUSHENJAM GNADLIVEGA INU VISOKU UREDNEGA FIRSHTA, INU GOSPUDA GOSPUDA LEOPOLDA JOSHEFA DEVETNAJSTEGA LUBLANSKEGA SHKOFFA, itdr. INU TE SATU POSTAVLENE ZESSARSKJE GOSPOSHENE V' KRAYNSKI DUSHELLI NA SVITLOBO DANE. V' LUBLANI SKUS

JANN. FRIDRIKA EGERJA, STISKAVZA KRAYNSKE DUSHELLE. 1772. [16], 416 str. Ilustr. 16 cm.

Po izvodu UKM 27764; izvodu NUK 10186 manjka naslovni list, prav tako izvodu NM 1785. – Nasl. stran v črnem in rdečem tisku. – Breznik 1917, str. 283, delo pripisuje M. Pohlinu, po njem Kidrič 1938, str. 169. Vendar Kidrič v SBL, str. 423, pravi: »Pri lj. izdajah oficialnega lektionarja iz 1767, 1772 in 1777 menda ni sodeloval, ker se te knjige niti v BC niti v 2. izdaji slovnice ne navajajo«. O avtorstvu Branj in evangelijev 1772 in 1777 glej tudi Kopitar 1808, str. 149, in Gruden, Janzenizem 1916, str. 178. – Nadaljnja izd. 1777.

15

1773

SVETI POSTNI EVANGELIUMI, Katiri Se v' Katholshki Zirqvi skus shtirdeset dny S. Pošta beró, is Latinskega na Kraysku preštavleni, se snajo k' vezhemu troshtu virneh Kristianov v' poštu per šgudneh Mashah brati; koker šo na velike proshne brumneh dush štiskani, inu k' drugemu malu šhe, med ludy dani, ter šdej is perštavkam teh Shtacionov Rimske Zirqve, inu velikeh odpufstekov pogmirani *itdr. CUM PERMISSU SUPERIORUM*. U' LUBLANI Drukanu, inu se najde per Joan. Frideriku Egerju, 1773. [115] str. 17 cm.

Po izvodu NUK 63889. – Prireditelj Marko Pohlin po Simoniču. – Na nasl. strani okrasni znak. – »V istem letu še en natis z malenkostnimi spremembami (npr. okrasni znak, podatek o tiskarju)« (KatNUK), NUK 63942, format 15 cm. – Glej tudi beležko pri izdaji 1771.

16

1774

Pohlin, Marko: PET SVETEH PETKOV MESZA SUSHZA. TU JE: ANDOHT SKUS PET PETKOV V' POSTU K' TEMU S' PETIREME RANAME RANENEMU, INU SA NAS NA KRISHU MERTVEMU ISVELIZHARJU JESUSU KRISTUSU, INU SHALLOSTNI MATERI MARIJ D. NA PROSHNO, INU SHELLE ENEKATEREH BRUMNEH DUSH, INU BOGABOJEZHEH SLUSHABNEKOV XTUSOVEGA TERPLENJA OD ENEGA DUHOVN. OZHETA MASHN. S' TEGA OJSTREJSHEGA ORDNA S. O. AUGUSTINA MEJD KRAYNSKE LUDY V' LEJTU 1768. VONDANA. *Cum permissu Superiorum*. V' LUBLANI SKUS JANN. FRIDRIKA EGERJA. (1774). 118, [2] str. 13 cm.

Po izvodu NUK 23685. – Avtor Marko Pohlin po Simoniču, podatek o letu izida s predzadnje str. (Imprimatur). – 1. izd. 1768; pričujoča izdaja je razširjena z mašnjimi molitvami: Sveta, inu zlo nuzna viŝha sveto masho slishati, in z življenjepisoma sv. Notburge in sv Izidorja (Simonič str. 399). – V kolofonu (str. 118) je naveden »Mathias Juch, Meŝsner bey S. Joseph«; morda gre za razpečevalca. – Delo je ponovno izšlo 1850, označeno kot 2. izd. – Glej tudi beležko pri l. izd. 1768.

17

1777

Pohlin, Marko: MOLITUVNE BUKUVZE, V' KATIREH SE NAJ-DEJO Juterne, inu Vezhërne: Per S. Mashi, per Spovdi, inu S. Obhajilu prov lepe MOLITUVZE. koker tudi usesorte OFFICIUMI, inu druge Molitve k' Boŝhjem Svetnikam. K' zhêtertemu malu med ludy dane v' Lublani, 1777. *Cum licentia Superiorum*. So na prudej per Lovrenzu Bernbacharju mejŝtn. Buqvavęŝzu pod Tranzho. (Pretiskane v' Lublani per Johann. Frideriku Egerju.) 283, [5] str., [1] f. pril. (frontispis z bakrorezom). 11 cm.

Po izvodu NUK 75759. – Avtor M. Pohlin po Simoniču. Podatek o tiskarju v kolofonu. – »Izvoda NUK sign. 75759 in 110440 imata enako besedilo nasl. str. in ostalega dela publikacije in isto število strani, le različen tip črk, izvod 110440 nima kolofona in priloge z bakrorezom: nista bila natisnjena v enem stavku, morda sta sploh različna natisa.« (KatNUK).

18

Pohlin, Marko: USAKDANE KRUH tu je MOLITUNE BUKUVZE V' KATIREH SE NAIDEJO Juterne, inu Vezherne: Per S. Mafhi, per Spoudi, inu S. Obhailu inu druge uŝe ŝorte prou lepe Molituvze. Na majnjhi ŝkuppotegnene inu K' prvemu malu med ludy dane u' Lublani u' lejtu 1777. *Cum Licentia Superiorum*. So na prudej per Lovrenzu Bernbacharju mejŝtn. Buqvaveŝzu pod Tranzho. 142, [2] str. 11 cm.

Po izvodu SK C 1777-1. – Avtor M. Pohlin po Simoniču. – Ponatisi, ki jih navaja Simonič, niso Pohlinovi (prim. Glazer 1925). Za ta podatek se zahvaljujem dr. M. Smoliku.

19

BRANJA, INU EVANGELIUMI, NA NEDELE, INU PRASNEKE ZHES ZELU LEJTU, IS LATINSKIGA NA KRAYNSKI JESIK SVESTU, INU SKERBNU PRESTAVLENE, POPRAVLENE, INU POGMIRANE S' PERPUSHENJAM GNADLIVIGA, INU VISOKU VREDNIGA FIRSHTA IN GOSPUDA, GOSPUDA KARLNA, DVAJSETIGA LUBLANSKIGA SHKOFA, itd. INU TE SATU

POSTAVLENE ZESSARSKÉ GOSPOŠINE V' KRAYNSKI DUSHELLI NA SVITLOBO DANE. V' *LUBLANI*, SKUS JOAN. FRIDRIKA EGERJA, STIKAVZA KRAYNSKE DUSHELE. 1777. [16], 399 str. Ilustr. 17 cm.

Po izvodu NUK 63888. – Breznik 1917, str. 283, delo pripisuje M. Pohlinu, Kidrič, SBL, ne. (Glej beležko pri izdaji 1772.) – Nasl. stran v črnem in rdečem tisku.

20

BRANJA, INU EVANGELIUMI, NA NEDELE, INU PRASNIKE ZHES ZELU LEJTU, IS LATINSKIGA NA KRAYNSKI JESIK SVESTU, INU SKERBNU PRESTAVLENE, POPRAVLENE, INU POGMIRANE S' PERPUSHENJAM GNADLIVIGA, INU VISSOKU VREDNIGA FIRSHTA, INU GOSPUDA, GOSPUDA KARLNA, DVAJSETIGA LUBLANSKIGA SHKOFA, itd. INU TE SATU POSTAVLENE ZESSARSKÉ GOSPOŠINE V' KRAYNSKI DUSHELLI NA SVITLOBO DANE. V' *LUBLANI*, SKUS JOAN. FRIDRIKA EGERJA, STISKAVZA KRAYNSKE DUSHELE. 1777. [16], 375 str. Ilustr. 15 cm.

Po izvodu NUK 63941. – »Novejša (?) redakcija izdaje iz istega leta, narejene po izdaji iz 1772; vsebuje pravopisne popravke, že na nasl. strani in tudi v besedilu.« (KatNUK) – Nasl. stran v črnem in rdečem tisku. – Glej beležko zgoraj.

21

1779

Pohlin, Marko: WYTESTKA PESM KATIRO JE SLOSHIL P*. M*. D*. UNEMU SA ODGOVOR, KATIRE JE NJEMU NA ZHAST HVALLO TEH PREGOVOROV PEJL. – SKUPSPRAVLANJE KRAYNSKEH PISSANIZ OD Lepeh Umetnoft. (V' *LUBLANI*, STISKANE PER JOAN. FRIDERIKU EGERJU, DUSHELNEMU STISKAVZU. 1779), str. [10-13].

Po izvodu NUK R 19890. – Podatki o impresumu iz kolofona. – Janezu Miheliču.

22

1781

Pohlin, Marko: BUKUVZE ŠA RAJTENGO, ALI KRATKU PODUZHENJE V' RAJTENGI SA FANTIZHE, INU DEKLETA GMAJN KRAYNSKEH LUDY, KATIRI SE OTHE RAJTATI NAUZHITI SKUPSPISSANE OD N.A.O.L. V' *LUBLANI*, STISKANE, INU SE NAJDEJO PER JOAN. FRIDERIKU EGERJU, 1781. 56 str. 18 cm.

- Po izvodu NUK R 10123. – N.A.O.L. = Novus academiae operosorum Labacensis, t.j. o. Marko Pohlin. – Na nasl. strani okrasni znak. 23
- Pohlin, Marko:** TU MALU BESEDISHE TREH JESIKOV. Das ist: das kleine Wörterbuch in dreyen Sprachen. QUOD EST: PARVUM DICTIONARIUM TRILINGUE, QUOD CONSCRIPSIT R. P. Marcus a S. Antonio Paduano Augustinianus Discalceatus inter Academicos Operosus Labacenses dictus: NOVUS. *Permissu C. R. Commissionis Revisionis librorum.* Laibach, gedruckt und zu haben bey Johann Friedrich Eger. (1781). [339] str. 21 cm.
- Po izvodu NUK R 6799. – Letnica v uvodu. – Na nasl. str. Pohlinov akademski grb z geslom: Collectis oritur Novus academicus operosus Labacensis. – Na hrbtu nasl. strani latinska pesem Josepha Pochlina Allufio ad Symbolum R. P. Marci a S. Ant. Paduano ... Collectis oritur Novus. – Glej Dev 1779, Breznik 1926, Stabej 1974, Jakopin 1988. 24
- Schoenberg, Matthias von:** MATHIA SCHOENBERGA OPPRAVK TEGA ZHLOVEKA, katirega je is Nemshkega na Kraynsku prestavel NOVUS *Lublanske teh delovneh Modrine Tovarsh. V' LUBLANI, NA UTRATO MIHELNA PROMBERGERJA GMAJNMEJSTNEGA BUKLARJA.* 1781. 316, [2] str., [1] f. pril. (frontispis z bakrorezom). 17 cm.
- Po izvodu NUK 10184. – Novus = Marko Pohlin. – Na nasl. strani okrasni znak. – Glej Rebol 1907 (Čas 1908, str. 133). 25

1782

- Pohlin, Marko:** [Kurzgefaßte chronologische Beschreibung denkwürdigster Begebenheiten, wie immer das hochlöbliche Herzogtum Krain betreffend. – Laibacherischer Schreibkalender 1782.] Navedeno po Kidriču, SBL., str. 419. – Prevod dela Kraynske kroneke. 26

1783

- Pohlin, Marko:** Fortsetzung kurzgefaßter chronologischer Beschreibung denkwürdigsten Begebenheiten, wie immer das hochlöbl. Herzogtum Krain betreffend. – Laybacherischer Schreib-Kalender 1783-1794, [8] str. vsako leto.
- V knjižnici NM letniki 1783, 1786, 1790, 1793 in 1794 (sign. 2616). – Nadaljevanje prevoda Kraynske kroneke. – Od 1790 [?] v naslovu ... denkwürdigen ... – Glej beležko pri rokopisni Kraynski kroneki. 27

Pohlin, Marko: KRAYNSKA GRAMMATIKA, das ist: Die kraynerische Grammatik, oder Kunst die kraynerische Sprache regelrichtig zu reden, und zu schreiben, welche Aus Liebe zum Vaterlande, und zum Nutzen derjenigen, welche diese Sprache entweder erlernen, oder in selber sich vollkommener machen wollen bey ruhigen Stunden mit besondern Fleiße Verfaßt: Zum Behuffe der Reisenden mit einigen nützlichen Gesprächen versehen, und Mit vollkommener Genehmigung hoher Obrigkeiten zum Drucke befördert hat R. P. Marcus a S. Antonio Paduano Augustiner Barfüßer, der arbeitamer Gesellschaft in Laybach Mitglied. Zweyte verbesserte Auflage. Laybach, gedruckt bey Joh. Friedr. Eger, Landschaftl. Buchdr. Im Verlage bey Lorenz Bernbacher, Burgerl. Buchbinder 1783. [4], 253, [1] str. 17 cm.

Po izvodu NUK R 6848. – »... prerodni uvod [je] nadomeščen s kratkim zgolj informativnim ... , a tudi sicer je marsikaj spremenjeno« (Kidrič, SBL, str. 419). – Na koncu knjige je seznam Pohlinovih do tedaj izšlih knjig. – Na str. 246-249 je pod nasl. Kritik über die erste Auflage der kraynerischen Grammatik objavljena Čepova kritika iz Diarija (Čep 1768) in na str. 250-253 Pohlinov odgovor nanjo (Pohlin, Dela 1768); obstaja tudi izdaja brez tega dodatka z 245 str. (NUK 6880, SK X.III.6(č)). Ta izdaja doslej ni bila znana; nanjo me je opozorila mag. Jasna Hrovat, za kar se ji najlepše zahvaljujem. – Glej Burian 1929, Petre 1967, Cesar 1979 in Toporišič 1983.

28

SVETI POSTNI EVANGELJUMI, katiri Še v' Katolshki Zirqvi skus shtirdefšet dny S. Posta beró, is Latinskiga na Krajnsku prestavljeni, se snajo k' vëzhimu troshtu virnih Kristianov v' postu per sgudnih Mafshah brati; koker šo na velike profhne brumnih dušh štifskani, inu sdej k' tretjimu malu, med ludy dani. CUM PERMISSU SUPERIORUM. V' LUBLANI, Drukanu per Ignaziu Klainmajerju. 1783. [112] str. 17 cm.

Po izvodu SK (brez sign., privezanem k Branja inu evangeliumi 1777, 399 str., tudi brez sign.) – Prireditelj Marko Pohlin po Kidriču, SBL, str. 419 (pomotoma označeno kot 2. izd.) – Na nasl. strani okrasni znak. – Tudi izdaji iz l. 1789 imata oznako »k tretjimu malu«. – Glej tudi beležko pri izdaji 1771.

29

1785

Pohlin, Marko: [Bild und Wahrheit, das ist Vorstellung der heil. Messe. Von P. Marcus. Wien bei Grosser. 1785.]

Po Simoniču.

30

Pohlin, Marko: LUZH, INU SENZA VOFRA S. MASHE, ali Molitve per s. Mashi, po teh imenitnejših skrivnostih terplenja Gospuda nashega JESUSA KRISTUSA, kjer se tudi še Jutrene, vezherne, per spovdi, inu obhajilu, inu druge molitve ob usehziherneh zhaseh, inu perlojnostah, tudi pruti enemkatirem Ss. patronam narajmajo, vezh dejl is zirkovneh molituv von ufęte. So naprudej V' LUBLANI per Lovrenzu Bernbacherju pod Tranzho (1785) (Na DUNEJU per Christianu Grofserju). 213, [3] str. Ilustr. 12 cm.

Po izvodu NUK 13112. – Prevod dela: Bild und Wahrheit, das ist Vorstellung der heil. Messe. – »Avtor besedila v nemščini Marko Pohlin po katalogu NUK, prevajalec v slovenščino Martin Crabat: podatek v predgovoru, kjer je zapisan kot Martin Crabat. – Podatek o letu izdaje iz predgovora in podatek o tiskarju iz kolofona.« (KatNUK)

31

Pohlin, Marko: LUZH, INU SENZA VOFRA S. MASHE, ali Molitve per S. Mashi, po teh imenitnejših skrivnostih terplenja Gospuda nashega JESUSA KRISTUSA, kjer se tudi še Jutrene, vezherne, per spovdi, inu obhajilu, inu druge molitve ob usehziherneh zhaseh, inu perlojnostah, tudi pruti enemkatirem Ss. patronam narajmajo, vezh dejl is zirkovneh molituv von ufęte. So naprudej V' LUBLANI per Vizencu Ruziczku meistr. Buquavęszu (1785). 231, [3] str. Ilustr. 12 cm.

Po izvodu NUK 53509. – Prevod dela: Bild und Wahrheit, das ist Vorstellung der heil. Messe. – »Avtor besedila v nemščini Marko Pohlin po katalogu NUK, prevajalec v slovenščino Martin Crabat: podatek v predgovoru, kjer je zapisan kot Martin Crabat. ... – Podatek o letu izdaje iz predgovora; morda je delo izšlo kasneje, ker je nekoliko obširnejše od 1. izd. 1785 na Dunaju, vendar ne toliko kot izdaja, ki tudi nosi letnico 1785 (iz predgovora) in je bila naprodaj pri V. Ružički, vendar ima v besedilu nasl. str. zlasti ortografske spremembe, besedilo te opisovane naslovne strani pa bolj ustreza dunajski izdaji.« (KatNUK) – Smolik 1963, str. 52: »Lesorezi so isti, a že obrabljeni – znak poznejšega natisa.«

32

Tschupick, Johann Nep.: JANNESA NEPOM. TSCHUPICKA S. PISMA DOCTARJA, ZESARSKEGA, KRAYLEVEGA DVORA PRIDEGARJA IS NEMSHKEGA, NA SLAVENSKE JESIK PRE-STAVLENE PRIDEGE NA NEDELE ZHES ZELU LEJTU. *PERVE BUQUE*. NA DUNEJU PER KRISTIANU GROSERJU na Teinfaltskeh ulezah Nro. 76. (1785.) 644, [6] str. 16 cm.

Po izvodu NM 1723. – Letnica imprimaturja. – Na nasl. strani Pohlinov akademski grb z geslom Collectis oritur Novus academicus operosus Labacensis. – Novus = Marko Pohlin, prevajalec.

33

1787

Pohlin, Marko: MOLITUVNE BUKUVZE, v katireh se najdejo Juterne, inu Vezherne: Per S. Mashi, per Spovdi, inu S. Obhailu prov lepe MOLITUVZE. koker tudi usesorte OFFICIUMI inu druge Molitve k Bošhjem Svetnikam. K' osmemu malu med ludy dane v' Lublani, 1787. *Cum Licentia Superiorum*. So na prudej per Lovrenzu Bernbaharju meiftn. Buqvaveřzu pod Tranzho. 283, [5] str. 11 cm.

Po izvodu NUK 13113. – Avtor Marko Pohlin po Simoniču. – Pohlin v BC navaja 8. izd. na Dunaju 1792. – Glej Pintar 1908.

34

po 1787

Pohlin, Marko: LUZH, INU SENZA OFFRA S. MASHE, ali Molitve per S. Mafhi, po teh imenitnejšeh skryvnoftih terplenja Gofpoda nafhiga. JESUSA KRISTUSA. Kjer se tudi šhe Sjutranje, vezherne, per spovdi, inu obhajilu, inu druge molitve sa šleherne zhase, inu perlofshnofte, tudi k' nekatirem Ss. patronam narajmajjo, vezh dejl is zirkovneh molituv vun vsete. So naprudej V' LUBLANI per Vizenzu Ruziczku meistnemu Bukuavesizu (1785). 249, [3] str. Ilustr. 12 cm.

Po izvodu NUK 139560. – Prevod dela Bild und Wahrheit, das ist Vorstellung der heil. Messe. – »Avtor besedila v nemščini Marko Pohlin, prevajalec v slovenščino Martin Crobot: podatek v predgovoru. ... Podatek o letu izd. iz predgovora; morda je delo izšlo kasneje, ker je nekoliko obširnejše od 1. izd. 1785 na Dunaju in tudi od izdaje, ki tudi nosi letnico 1785 (iz predgovora) in je izšla pri istem založniku, vendar so že na naslovni strani spremembe, predvsem ortografske« (KatNUK). – Smolik 1963, str. 52: »Tiskana je mogla biti še le po 1787, ker imajo to letnico [na str. 72] vrezano novi, manjši Gritnerjevi lesorezi.« – V tej izdaji je Crobot podpisan pravilno.

35

1788

Pohlin, Marko: KRATKOZHASNE UGANKE INU ZHUDNE KUN-SHTE IS Węle shōle OD Petra Kumrasa. So na prudej v' Lublani per Vincenzu Ruziczku mejftn. Buqvaveřzu pod Tranzho. (Na Duneju per Christianu Grořserju 1788). 48 str. 15 cm.

Po izvodu NUK R 13057. – Pseudonim je anagram za Pater Markus. Pravo ime avtorja Marko Pohlin. – Podatek o letu izida in tiskarju iz kolofona. – Na nasl. strani okrasni znak.

36

Pohlin, Marko: KRATKOZHASNE UGANKE INU ZHUDNE KUN-SHTE IS Węle shôle OD Petra Kumrasa. Se dobę V' LUBLANI Per Lovrenzu Bernpacherju mejftnemu buqvavefzu pod Tranzho. (Na Duneju per Christianu Grofserju 1788). 48 str. 15 cm.

Po izvodu NM 2575. – Ta natis se od gornjega razlikuje po navedbi knjigotrčca na nasl. strani, po malenkostnih razlikah v pravopisu sicer enakega besedila in po raznih značilnostih tiska; ne Simonič ne Kidrič, SBL, ne omenjata dveh natisov. – Sicer beležka kot zgoraj.

37

1789

Pohlin, Marko: ABECEDIKA ALI PLATELTOF, Sa tifte, katiri fe otte Krajsku brati navzhiti. V' LUBLANI 1789. [32] str. 16 cm.

Po izvodu NUK 10299. – Avtor po Kidrič, SBL, str. 420. – Na nasl. strani abeceda z različnimi tipi črk.

38

Becker, Rudolph Zacharias: KMETAM SA POTREBO INU POMOZH ALI UKA POLNE VESELE, INU SHALOSTNE PERGODBE TE VASY MILDHAJM. *Sa mlade, inu stare ludy.* UTISNENU NA DUNEJU PER CHRISTIANU GROSSERJU, in der Theinfaltstrafse Nr. 76 (1789). [1], 442, [3] str. 18 cm. Ilustr.

Po izvodu NUK 8642. – Prevajalec Marko Pohlin po Simoniču. – Naslov izvirnica: Noth- und Hilfsbüchlein für Bauersleute, oder lehrreiche Freuden- und Trauergeschichte des Dorfes Mildheim. – Poglavje Nr. 33. Vonpotegnenu is popisovanja Denkove Raišhe (str. 226-257) je razširjeno z opisi slovenskih in sosednjih dežel. – Datum izdaje iz dovoljenja za natis (imprimatur). – Nasl. stran v črnem in rdečem tisku, na njej dvo-barven lesorez (vas s kmeti pri delu). – Glej Ilešič 1916, Pintar 1980.

39

SVETI POSTNI EVANGELJUMI. katire Se v' Katolshki Zirke fskus shtirdešet dny S. Pošta beró, is Latinskiga na Kranjsku preftavleni, se snajo k' vezhimu troshtu virnih Kristiano [!] v' postu per sgudnih Mafhah brati; koker fo na velike profhne brumnih dufh ftifskani, inu sdej k' tretjemu malu, med ludy dani. CUM PERMISSIONE SUPERIORUM. V' LUBLANI. Stiskane, inu fe najdejo per JOAN. FRID. EGERJU, 1789. [115] str. 16 cm.

Po izvodu NUK 44975. – Prireditelj Marko Pohlin po Simoniču. – Na nasl. strani okrasni znak. – »V istem letu je izšla skoraj povsem enaka izdaja (z malenkostnimi pravopisnimi razlikami« (KatNUK) (NUK 10176). – Glej tudi beležko pri izdaji 1771.

40

SVETI POSTNI EVANGELJUMI, katire Se v' Katolshki Zirqvi skus shtirdešet dny S. Pošta beró, is Latinskiga na Krajsku preftavleni, fe

snajo k' vezhimu troshtu virnih Kriřtjanov v' postu per sgudnih Mařhah brati; koker řo na velike prořhne brumnih duřh řtiřkani, inu sdej k' tretjemu malu, med ludy dani. CUM PERMISSIONE SUPERIORUM. V' LUBLANI, Stiskane, inu ře najdejo per JOAN. FRID. EGERJU, 1789. [115] str. 18 cm.

Po izvodu NUK 10176.– Prireditelj Marko Pohlin po Simoniću. – Na nasl. strani okrasni znak. – »... verjetno so v popisovani izdaji popravki, torej bi bil to kasnejši natis.« (KatNUK)

41

1792

Pohlin, Marko: GLOSSARIUM SLAVICUM IN SUPPLEMENTUM AD PRIMAM PARTEM DICTIONARII CARNIOLICI. VIENNAE, LITERIS [!] GROSSERIANIS. MDCCXCII. 119 str. 21 cm.

Po izvodu NUK R 6799. – Letnica izida 1792. – Na nasl. str. Pohlinov akademski grb z geslom: Collectis oritur Novus academicus operosus Labacensis. – Glej Breznik 1926 in 1927, Jakopin 1988.

42

Pohlin, Marko: MOLITVENE BUKVEZE, v' katireh se najdejo Jutrene, inu Vezherne: per S. Mashu, per Spovdi, inu S. Obhajilu prov lepe MOLITVEZE. koker tudi usesorte OFFICIUMI inu druge Molitve k' Bořhjem Svetnikam. K' devętemu malu med ludy dane. So na prudej V' Lublani per Vincenzu Ruziczku mejřtn. Buqvavęřzu pod Tranzho [1792 ?]. 205, [3] str., [4] f. pril. (frontispis z bakrorezom, bakrorezi med str. 18/19, 58/59, 120/121). 14 cm.

Po izvodu NM 4372. – Avtor Marko Pohlin po Kidriću, SBL. – Drugi ohranjeni izvodi, npr. NM 4372 (2. izvod), NUK 111157, SAZU 21 in 13311, SK 1767-1/1792 (2 izvoda), imajo deloma isto število uvezanih prilog, deloma manj ali so brez njih. – Po Kidrićevem (SBL, str. 420, řt. 58) mnenju je to v resnici 10. izd., ki je izřla ře za avtorjevega řivljenja ali kmalu po smrti. 9. izd. naj bi bila tista, ki jo Pohlin v BC navaja kot 8. (na Dunaju 1792). Po Smoliku (Smolik 1963, str. 57) je to res 9. in zadnja izdaja, ki je izřla 1792 na Dunaju, kajti 8. je izřla 1787 v Ljubljani. – Glej tudi Rebol 1907 (Čas 1908, str. 134).

43

1793

Pohlin, Marko: [nemřka knjiga o »mesećnih zařčitnikih zlasti za red sv. o. Avguřtina s pravili za brate in sestre«, Dunaj 1793 (BC)].

Po Kidriću, SBL, str. 420, řt. 50.

44

1798

Pohlin, Marko: ABECEDIKA ALI PLATELTOF Sa tiŝte, katiri ŝe otte Krajnsku brati navzhiti. V' LUBLANI 1798. [32] str. 16 cm.

Po izvodu NUK 12976. – Avtor po Kidriču, SBL, str. 420. – Na nasl. strani abeceda z različnimi tipi črk.

45

Pohlin, Marko: ADJUMENTUM POESEOS CARNIOLICAE TAM-
QUAM APPENDIX AD GRAMMATICAM CARNIOLICAM P.
MARCI AUGUSTINIANI DISCALCEATI. VIENNAE TYPIS JOAN.
THOM. NOB [!] DE TRATTNERN AUL. CAESAR. REG. TYPOGR.
& BIBLIOP. 1798. [86] str. 17 cm.

Po izvodu NUK R 6829.

46

1799

Pohlin, Marko [?]: BUQVE ŝa Brati, inu moliti Slavenskem ŝhovnir-
jam na Shtajerskemu, Koroshkemu, inu Kraynskemu ommislene.
*Nekomer sile nadeľajte: Nekroga [!] se po krivemu nalotite, ter
ufamite ŝa dobru is svojo plazho.* Luc.3.14. Na Duneju Stiskane per
Christianu Groŝserju 1799. 189, [3] str., [1] f. pril. (frontispis z bakro-
rezom). 12 cm.

Po izvodu NUK 23870. – Po Nagliču (Rebol 1907, Čas 1907, str. 368, in
1908, str. 137-139) je avtor Pohlin, po Kidriču (SBL), str. 420, »utegne
pripadati Pohlinovemu peresu«.

47

1803

Pohlin, Marko: MARCI A S. PADUANO ER. AUG. DISC. ORD.
PROF. BIBLIOTHECA CARNIOLIAE, IN QUA REPERIUNTUR
SCRIPTORES QUI VEL IPSI, VEL EORUM OPERA IN CAR-
NIOLIA PRIMAM LUCEM ASPEXERUNT: VEL ALIAS IN, VEL
DE CARNIOLIA SCRIPSERUNT, ORDINE ALPHABETICO, SEU
AD FORMAM BIBLIOTHECAE, PER ALPHABETI SCRINIA
DISPOSITI, PRO VARIA EX IIS ET HISTORIA ET CRITICA, ET
CHRONOLOGICA NOTITIA, ATQUE ERUDITIONE CAPES-
SENDA. COLLECTIS ORITUR NOVUS. – V: Josef Sartori: CATA-
LOGUS BIBLIOGRAPHICUS LIBRORUM SAECULI SECUNDI
TYPOGRAPHICI ... IN BIBLIOTHECA ... ACADEMIAE THERE-

SIANAЕ EXSTANTIUM ... VOLUMEN QUARTUM. VINDO-BONAE 1803, str. 205-316. (APPENDIX PRIMA.)

Po izvodu NUK 16. – Objava po Pohlinovem, danes izgubljenem rokopisu. – Glej Ilešič 1904 in 1905, Marci ... 1807 in Prijatelj 1905.

48

1813

Pohlin, Marko: ABECEDIKA ALI PLATELTOF, Sa taijfe, katiri je otte Krajnsku brati navuzhiti. V' Lublani, per Adam Heinrich Hohn, 1813. [32] str. 16 cm.

Po izvodu NUK 12979. – Avtor Marko Pohlin po katalogu NUK. – Na nasl. strani abeceda z različnimi tipi črk.

49

1850

Pohlin, Marko: Pét svétih pétkov MÉŠZA ŠUŠHA. To je Andoht fkosí pét pétkov v poštu k f petérim ranam ranjeniga in sa naj na krishu mertviga isvelizharja Jesu fja Kriřtu fja in shalořtni Materi Mariji Devizi. Na profnjno in shelje nekterih pobóřshnih duřh in bogabo jézhnih řlushabnikov Kriřtuřoviga terplenja od eniga duhovna is o fřtriga réda řvetiga Avgu řhtina med krajnjke ljudj isdano v létu 1768. *Drugi natif.* V Ljubljani 1850. Natifnila Rosalia Eger. 46 str. 17 cm.

Po izvodu SK C 1768/4-1850. – Avtor Marko Pohlin po Simoniču. – Na nasl. strani okrasni znak. – Glej tudi beležko pri izdaji 1774.

50

1862

Pohlin, Marko: MARCI A S. PADUANO Er. Aug. Disc. Ord. Prof. BIBLIOTHECA CARNIOLAE, IN QUA REPERIUNTUR scriptores, qui vel ipsi, vel eorum opera in Carnioliá primam lucem aspexerunt; vel alias in, vel de Carnioliá scripserunt, ordine alphabetica [!]; seu ad formam bibliothecae pro alphabeti scrinia dispositi, pro varia ex iis et historica et critica, et chronologica notitia, atque eruditione capes-senda. »*Collectis oritur Novus.*« Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereines für Krain.« Redigirt von August Dimitz, ... Laibach 1862. 63 str.

Objava po prepisu iz Sartorija 1803 (NUK Ms 171). – Na str. 63 ponatisnjen odstavek o Pohlinu iz: Hoff, Hist.-statistisch-topogr. Gemälde von Herzogth. Krain, Laibach 1808. – Glej tudi beležko pri izdaji 1803.

51

B. Rokopisi

- Pohlin, Marko:** KRAYNSKA KRONEKA Kratkega popisovanja use ſhlahť spomina urędneh rezhy, Katire so se kedej na Slavęnski Kraynski ſemli, inu Njened pokrajnah, ali szer kje dergi h' gorijemanju, inu pridu teh Kraynzov od ſazhęťka tega svejta pergodile; susebnu Kraynskem rojakam ſa lubu popisana od Z. P. Marka od S. Antona Paduanskega is Ordna the boseh Augushtinarjov, Per S. Joſhefu na velikeh zeſťah v' Lublani nedęlskega Pridegarja, v' lejtú: 1770. 151 fotografij.
- Izvirnik v Nacionalni biblioteki na Dunaju, ſť. 7753 (po Mantuaniju obseg 124 f.), fotografski posnetki v NUK, sign. Ms 1617. – Glej Radics 1879 in 1901 ter Mantuani 1908. 52
- Pohlin, Marko:** C. F. GELLERTA LISTI, katire je is nemshkega na kraynsku preſťável NOVUS, lublanske tęh dęlovnęh Modrine tovrsh. 39 f.
- NUK R 18380. – V knjigi: GELLERT, Christian Fürchtegott: Listy jmci pana Gellerta slawnego Akademiy Lipskiey profesora z Niemieckiego na Polſki leżyk [!] przelozone. W Wroclawiu 1774, z lastniſkim vpisom Marka Pohlina, je za besedilom vstavljenih 39 listov, na katerih je Pohlin zapisal svoj prevod prvih 52 (od skupno 73) Gellertovih pisem. Listi so popisani na obeh straneh. 53
- Pohlin, Marko** [?]: Jozhefu Oblaſserju
- Pohlinovo [?] posvetilo v izvodu Kraynske grammatike 1783, ki je bila last Milka Kosa. Fotografski posnetek. NUK Ms 1617. 54
- Pohlin, Marko:** DRUGE DEJL KRAYNSKE KRONEKE kratkega popisovanja use ſhlahť spomina urędneh rezhy katire so se kedej na Slavenski Kraynski ſemli, inu njened pokrajnah: ali szer kje dergi h' gorijemanju, inu pridu the Kraynzov od Christusovega Rojſťva notri da sedaneh zhasov pergodile, susebnu Kraynskem rojakam ſa lubu popisane v' lejtú 1788. 22 fotografij.
- Glej beležko pri 1. delu 1770. – Po Mantuaniju obseg f. 125-143. 55
- Pohlin, Marko:** P. Marci Dictionarium trilinguae descriptum secundum singulas orationis partes grammaticas. 2 fascikla (41 neseſitih zvezkov s po 24 str.)
- NUK Ms 429. – Naslov na začetku drugega fascikla (23. zv.). Na začetku 1. fascikla naslov: P. Marci Pochlin Dictionarium trilinguae (Slovenisch-deutsch-lateinisch). Erschien in Laibach gedruckt bei Eger; nad naslovom: Aus Metelko's Nachlaſs. 56

Ne ohranjeni rokopisi (po Kidriču, SBL):

Številke pred zapisom so iz Kidričevega seznama; opombe v drobnem tisku so moje.

- 7) »Te odperte ali odklenene dure«, 1768, seu »Janua linguae Carniolicae« (BC), pač čitanka po vzorcu Janue linguarum Komenskega, torej drugi oslon na češkobratskega pedagoga. 57
- 15) »Compendiaria descriptio de ortu, progressu [!] ... conventus (augustinorum disc.) Lab.«, ki ga je P. dovršil sept. 1772 in poslal na Dunaj (BC).
Besedilo v BC je nekoliko drugačno: »Compendiaria commemoratio ortus, progressusque conventus Augustinianorum Discalceatorum ... Labaci ...« – Izvleček objavljen v Marianus, Geschichte der ganzen österreichischen weltlichen und klösterlichen Klerisey ... (Glej Marianus 1783.) 58
- 22) »Svetega Pisma starega Testamenta perve Moyzesove Bugve iz razlaganjem S. Texta« (BC), ki je zanj na Dunaju 27. aprila 1778 dobil cenzurni imprimatur.
Glej Gruden, K drugemu slovenskemu prevodu, 1916, Breznik 1928. 59
- 23) »Psalmov Davidovih Bugve k' useh žihernemu špoganju« (BC).
Opomba kot zgoraj. 60
- 27) »S. Avr. Avguščina Enchiridion, za eno skušno koku se puste nauki visokeh šol po kraynsku dapovedati, v lejtju 1781 na Kraynske jezik prestavljen« (BC). 61
- 28) »Interpretatio carniolica Auctorum Graecorum pro exercitatione scholae graecae Labaci« (BC), prevod, ki je nastal pač istočasno in v isti namen kakor št. 27. 62
- 29) »Memoria Academiae operosorum labacensium a. 1781 die 5 Martii renovatae« (BC), zgodovina akademije pač iz časov, ko je še delovala. 63
- 52) Bibliotheca Carniolica [!], za Thalnitscherjevo prva literarna zgodovina Kranjske.
Objavljena dvakrat, 1803 in 1862. Glej Tiskana dela. 64
- 53) Encyclopedia scientiarum et artium tradendarum et ediscendarum, Systema systematum (BC), pendant k št. 52 z razdelitvijo po snoveh (BC, Proemium).
Glej BC 1803, str. 210, oz. 1862, str. 5. 65
- 55) Dictionarium magnum latino-germanico-carniolicum (BC: črka Aaaa). 66

- 56) Chronicon ordinis Augustiniani ab an. 355 usque ad moderna tempora in E. [4 !] compactum partibus II.
Popravljen po BC. 67
- 57) Nemški prevod slovenskega dela: Petnajst pergajnaočeh arreči, ali premislekov: Zakaj se more Katholška Vira usem sedanem viram naprejuleči (BC). 68
- 61) Pohlinov je najbrž tudi slovenski prevod Bonhourovih »Krščanskih misli«, katerih rokopis je ostal pri Egerju (BC in IMK 1904, 15).
IMK 1904, 15 je napačen navedek. 69

C. Pohlin v reprintih in berilih

1893

- Pohlin, Marko:** b) Iz predgovora k Malemu besedišču. 1782. c) Iz predgovora k Kratkočasnim ugankam. 1788. d) Popis kranjske dežele iz knjige: Kmetom za potrebo. 1798. – *Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol*. Sestavil Jakob Sket. Na Dunaju 1893, str. 123-127.
a) Janez Mihelič, Hvala o. Marku iz Pisanic. 1779. 70

1925

- Pohlin, Marko:** Iz uvoda »Kraynske Gramatike«, 1768. a) O razširjenosti slovanskih jezikov. b) Ne sramuj se slovenskega jezika! 2. Hrovashka semla. Iz knjige »Kmetam sa potrebo inu pomozh«, 1799. – *Slovenska čitanka za višje razrede srednjih in njim sorodnih šol*. S sodelovanjem Janka Bezjaka in Antona Breznika sestavil Ivan Grafenauer. III. del. Ljubljana 1925, str. 1-5.
Besedili pod 1 v nemščini, pod 2 v Pohlinovi različici bohoričice. 71

1928

- Pohlin, Marko:** Uganke. – *Slovenski cvetnik za srednje šole*. Sestavil Andrej Budal = *Antologia slovena ad uso delle scuole medie*, compilata dal Andrea Budal. Gorizia 1928, str. 5. 72

1939

Pohlin, Marko: Ne sramuj se svojega jezika. Odlomek iz Kranjske gramatike. – *Slovenska čitanka za četrty razred srednjih in sorodnih šol*. Sestavili Anton Bajec [et al.]. 2., predelana izd. Ljubljana 1939, str. 39.

73

1942

Pohlin, Marko: Ne sramujmo se svojega jezika. Iz predgovora Kranjske gramatike, 1768. – Prevod iz nemščine. Iz predgovora *Kratkočasnim ugankam 1788*. – *Slovenska slovstvena čitanka za višje razrede srednjih in sorodnih šol*. (Ta knjiga je prirejena po Grafenauerjevih čitankah za višje razrede srednjih in sorodnih šol I-IV.) Ljubljana 1942, str. 70-71.

74

1946

Pohlin, Marko: Ne sramuj se svojega jezika. – *Slovensko berilo za nižje razrede srednjih šol*. Knjigo je sestavil odbor za berila nižjih gimnazij. Ljubljana 1946, str. 64.

75

1948

Pohlin, Marko: Ne sramujmo se svojega jezika. Kraynska gramatika, 1768 (prevod iz nemščine); Krajnci, hrepenite po slavi suje rojstne dužele. Kraynska kroneka, 1770 (predgovor); O slovarju. Tu malu besediše treh jezikov, 1781; Uganke. Kratkočasne uganke, 1788; Od krožičov (Latinsku Solanum tuberosum, Kartoffel, Erdäpfel). Kmetam za potrebo inu pomoč, 1789; Svejt ali zemla. Kmetam za potrebo inu pomoč, 1789. – *Slovensko berilo za višje razrede srednjih šol. IV. 2.*, predelana izd. Berilo so sestavili Marja Boršnik [et al.] Ljubljana 1948, str. 147-155.

76

Pohlin, Marko: Ne sramuj se svojega jezika. – *Slovensko berilo za nižje razrede srednjih šol III*. Berilo so sestavili Marja Boršnik [et al.]. Ljubljana 1948, str. 64.

77

1961

- Pohlin, Marko:** Kraynska Gramatika. Iz nemškega predgovora. – *Slovenska književnost. Izbrana dela in odlomki. Prva knjiga.* Uredil Dušan Pirjevec s sodelovanjem Staneta Miheliča in Janka Kosa. Ljubljana 1961, str. 20-21. 78

1970

- Pohlin, Marko:** Predgovor h Kraynski gramatiki. – V: Marko Pohlin, Žiga Zois, A. T. Linhart, Valentin Vodnik: *Izbrano delo.* Zbral in uredil Janko Kos. Ljubljana 1970, str. 7-14. (Zbirka Naša beseda) 79
In kasnejši natisi.

1972

- Pohlin, Marko:** Krajnska gramatika. Iz nemškega predgovora. Reki (Pohlin, Krajnska gramatika). – *Slovensko berilo za drugi razred srednjih šol.* Uredili: Franček Bohanec [et al.]. Ljubljana 1972, str. 97-98. 80
- Pohlin, Marko:** *Tu malu besedishe treh jesikov. Das ist: Das kleine Wörterbuch in dreyen Sprachen. 1781. Faksimile der ersten Ausgabe = Faksimile prve izdaje. Nachdruck des Exemplars der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana = Ponatis po izvodu Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.* Vorwort und technische Redaktion = Spremna beseda in tehnična ureditev: Jože Stabéj. München 1972. 19, [339] str. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen. 9.) 81

1973

- Pohlin, Marko:** *Glossarium Slavicum. 1792. Faksimile der ersten Ausgabe = Faksimile prve izdaje. Nachdruck des Exemplars der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana = Ponatis po izvodu Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.* Vorwort und technische Redaktion = Spremna [beseda] in tehnična ureditev: Jože Stabéj. München 1973. XXII, 119 str. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen. 11.) 82

1975

Pohlin, Marko: Pouk o ljubezni in zakonu; Ljubezenska izkušnja. – *Besedila slovenskega jezika*. Urednik Jože Toporišič. Ljubljana 1975, str. 329-331.

Faksimile odlomkov iz Kmetam za potrebo inu pomoč.

83

1977

Pohlin, Marko: Wyttestka pesm katiro je sloshil P*. M*. D*. unemu sa odgovor, katire je njemu na zhast hvallo teh pregovorov pejl. – *Pisanice od lepeh umetnost 1779 in 1780*, str. [10-13]. [*Del izdaje*] *Pisanice od lepeh umetnost. Faksimile po tiskanem primerku in rokopisu v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani*. Uredil in spremno besedo napisal Jože Koruza. Ljubljana 1977. (Monumenta litterarum Slovenicarum. 14.)

84

Pohlin, Marko: Wyttestka pesm katiro je sloshil P*. M*. D*. unemu sa odgovor, katire je njemu na zhast hvallo teh pregovorov pejl. = Biteška pesm, katiro je zložil P.* M.* D.* unemu za odgovor, katire je njemu na čast hvalo teh pregovorov pejl. – V: Lino Legiša: *Pisanice 1779-1782*. Ljubljana 1977, str. 22-29. (Dela / SAZU. Razred za filološke in literarne vede. 34. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede. 7.)

Vzporedno faksimile in transkripcija v gajico.

85

1980

Pohlin, Marko: Kranjska gramatika. Odlomek iz nemškega predgovora. – *Od prvih zapiskov do romantike. II. slovensko berilo za višje srednje šole*. [Ur.] Robert Petaros, Maks Šah. Trst 1980, str. 153-154.

86

1981

Pohlin, Marko: Pohlinov slovar; Oštir in gospud; Od dolžnust; Podomačeni Olimp; Nasprotnosti; Bibliografija; Ljubezenska izkušnja; Jezus in grešnica 1. – *Slovenska zvrstna besedila*. Urednik: Jože Toporišič. Sourednik: Velemir Gjurin. Ljubljana 1981, str. 479-486.

Faksimili iz del: Tu malu besedishe treh jesikov (1. besedilo); Kraynska gramatika 1783 (2.-6.); Kmetam sa potrebo inu pomozh (7.); Sveti postni evangeliumi 1773 ((8.).

87

1997

Pohlin, Marko: Slovar Pohlinovih pripisov. – V: Jože Stabej: *Slovensko-latinski slovar. Po: Matija Kastelec-Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1680-1710)*. Ljubljana 1779, str. 552-561.

88

Literatura

1768

Čep, Matija: An den Autor. Ihr wahrer Freund Mathias Chöp, Sprachlehrer. – *Wienerisches Diarium* 1768, Nro. 95 (Sonnabend den 26. Winterm.), [2] str.

Besedilo se nahaja v razdelku Gelehrte Beyträge zu dem Wienerischen Diarium ..., datirano je: Wien den 26. Weinmonats 1768. – Strani niso oštevilčene. – Nadnaslov: Bey Franz Leopold Grund in Wien, bey Joseph Müller in Grätz und bey Lorenz Bernbacher in Laybach, ist zu finden: Kraynska Grammatika, krainerische Grammatik, ... welche verfasst hat P. Marcus a S. Antonio Pad. ... – Kritika Kraynske grammatike 1768. – Besedilo ponatisnjeno v Kraynski Grammatiki 1783. – Za popis se zahvaljujem dr. Pavlu Zdovcu.

89

1776

M. M.: Brief an die Herausgeber des Kundschaftsblattes. Ihr Diener -. – *Des wöchentlichen Kundschaftsblattes in Herzogthume Krain Zweiter Jahrgang*. (Laibach) 1776, str. (386).

90

M. M.: Antwort auf den Brief an die Verleger des krainerischen Wörterbuches. – *Prav tam*, str. (429).

Odgovor na anonimni članek: Brief an die Verleger des Wörterbuches (prav tam, str. 387-392). – Kidrič, SBL, str. 424, obe enoti navaja med literaturo o Pohlínu.

91

1779

Dev, Feliks: Kraynska dushella shelly tudi svoj dikzionarjum imeti. – *Skupspravlanje Kraynskeh Pissaniz od Lepeh Umetnost* (Ljubljana) 1797, str. [13-15].

- Anonimno, avtor po Legiša 1977, Koruza 1977. – Pesem posvečena Marku Pohlinu, je nekaka napoved dela Tu malu besediše (1781). 92
- Mihelič, Janez:** Mila pesm, katiro je J*. M**. k' hvalli teh pregovorov pejl. *Prav tam*, str. [6-10].
 Avtor po Legiša 1977, Koruza 1977. – Pesem posvečena Marku Pohlinu, ki je dal avtorju pobudo za zbiranje pregovorov. 93
- Vodnik, Valentin:** Mila pesm pejta p. Marku A. D. sa odhodno, kader je v' lejtu 1775. is Lublane na Dunej shl, od W. V*. – *Prav tam*, str. [16-18].
 Avtor po Legiša 1977, Koruza 1977. 94

1781

- Hermann, Benedikt Franz:** *Reisen durch Österreich, Steyermark, Kärnten, Krain, Italien, Tyrol, Salzburg, und Baiern, im Jahre 1780. 2. Bändchen.* Wien 1781, str. 21. 95

1783

- Marianus:** Das Kloster der reformierten Augustiner oder Diskalzeaten zu Laybach. Nach eingeschickten sehr mühsamen, und recht ausführlichen im Latein verfassten Berichte des P. Marcus (Pochlin) ... – V: Marianus: *Geschichte der ganzen österreichischen, weltlichen und klösterlichen Klerisey beyderley Geschlechtes. III. Theil, V. Band: Das Innerösterreich.* Wien 1783, str. 165-175.
 Prednji nasl.: Austria sacra: Oesterreichische Hierarchie und Monasteriologie. – Glej Neohranjeni rokopisi, št. 15. 96
- Weibl, Kastul** (pri krstu Janez): *Dem Fürstbischeffe von Laibach gewidmetes Glaubensbekenntnis* von Hans Michael Vörwetz, Bürger von Laibach. [Laibach ?] 1783, str. 128.
 Navedek po SBL IV, str. 670, in Kidrič, SBL, str. 424. 97

1784

- Meusel, Johann Georg:** *Das gelehrte Teutschland oder Lexikon der jetztlebenden teutschen Schriftsteller. III. Band.* Lemgo 1784, str. 150. 98

1788

- Marianus:** *Geschichte der ganzen österreichischen, klösterlichen und weltlichen Klerisey beyderley Geschlechtes. IV. Theil, 9. u. letzter Band. Die k. k. Haupt- und Residenzstadt Wien.* Wien 1788, str. 203. 99

1798

- Vodnik, Valentin:** Povedanje od slovenskiga jesika. – *Lublanske novize* 1798, Nro 25 (28. III.).
 Ponatisa: Valentina Vodnika izbrani spisi. Uredil Fran Wiesthaler. V Ljubljani 1890, str. (59-60); Valentin Vodnik: Zbrano delo. Uredil in opombe napisal Janko Kos. V Ljubljani 1988, str. (243-244). 100

1803

- Alter, Franz Karl:** Marcus a S. Antonio Paduano, des Eremitenordens der Augustiner Discalceaten, starb zu Mariabrunn ... – *Annalen der Literatur und Kunst in den österreichischen Staaten* (Wien) II. Jahrganges I. Band, 1803. *Intelligenzblatt der Annalen* ... Nr. 14, May 1803, stolp. 112-115.
 Rubrika: Beyträge zum gelehrten Österreich. B) Von früher verstorbenen Gelehrten. – Za popis se zahvaljujem dr. Pavlu Zdovcu. 101
- Pohlin, Marko:** Marci a s. Paduano ... *Bibliotheca Carnioliae* ... – V: Josef Sartori: *Catalogus bibliographicus librorum saeculi secundi typographici ... vol. 4.* Vindobonae 1803, str. 210, 263-265.
 Vsebuje tudi Pohlinov življenjepis in seznam njegovih del. 102

1807

- Marci a S. Paduano, Er. Aug. Disc. Ord. Prof. Bibliotheca Carnioliae, ...** (Viennae. J. V. Degen, 1803) 106 Seiten, und 4 Seit. Vorr. in 4to. – *Neue Annalen der Literatur des österreichischen Kaiserthumes* (Wien) I. Jahrganges I. Band, 1807, Aprill [!], str. 173-176.
 Anonimno. – Ocena. – Za popis se zahvaljujem dr. Pavlu Zdovcu. 103

1808

Hoff, Heinrich Georg: *Historisch-statistisch-topographisches Gemälde vom Herzogthume Krain und demselben einverleibten Istrien. Dritter Theil.* Laibach 1808, str. 146-147.

Ponatis v: Pohlin, Bibliotheca Carnioliae Laibach 1862, str. 63. 104

Kopitar, Jernej: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark.* Laibach 1808. XLVIII, 460 str.

Predvsem str. 130-152, 444. – Reprint: Ljubljana-München 1971. 105

1809

Dobrovský, Josef: *Slownik jezyka polskiego, przez M. Samuela Bogumila Linde etc. Wörterbuch der polnischen Sprache, durch M. Samuel Gottlieb Linde, ... , Warschau, ... 1807. ... – Annalen der Literatur und Kunst in dem österreichischen Kaiserthum (Wien) Jg. 1809, I. Band (Januar bis Juni), str. 264-268.*

Anonimno, avtor po Kidrič, SBL, str. 425. – Ocena. – Pohlin omenjen na str. 267 (ne 266!) in 268. – Za popis se zahvaljujem dr. Pavlu Zdobcu. 106

1825

Metelko, Franc: *Lehrgebäude der slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen.* Laibach 1825, str. XXIII, XXVII.

107

1835

Heinrich, Franz Xaver: P. Marcus Pochlin a S. Antonio Paduano. (Eine biographische Skizze.) – *Illyrisches Blatt* (Laibach) 1835, Nr 1 (3. I.), str. 1-2.

Podpisano s psevdonomom: Braun-r. 108

1839

Ullepitsch, Karl A.: *Vaterländisches. Gesammelt und mitgetheilt von J. L. XXXIII. P. Marcus Pochlin a S. Antonio Paduano. – Illyrisches Blatt* (Laibach) XXI, 1839, Nr. 37 (12. IX), str. 150.

Anonimno. – Avtor po gradivu za Bibliografijo rasprava, članaka i književnih radova v NUK. 109

1846

Verzeichniss der vom historischen Provinzial-Vereine für Krain im Laufe des Jahres 1846 erworbenen Gegenstände. – *Mittheilungen historischen Provinzial-Vereines für Krain* (Laibach) 1846, str. (23).

Od dr. Carla Ullepitscha je društvo prejelo Pohlinovi knjigi Kraynska grammatika 1783 in Pet Sveteh petkov mesca sušca 1768; danes sta v knjižnici NM 2 izvoda 2. izd. Pet Sveteh petkov 1774 (sign. 4410 in 4397), ni pa izdaje 1768.

110

1850

Trdina, Janez: Pretres slovenskih pesnikov. – *Ljubljanski časnik* 1850, št. 74 (13. XII.), str. 296.

Ponatis v: Janez Trdina: Zbrano delo. Četrta knjiga. Uredil Janez Logar. Ljubljana 1952, str. (190).

111

1852

Klun, Vinko Fereri: Beiträge zur Literatur-Geschichte von Krain. – *Mittheilungen des historischen Vereines für Krain* (Laibach) VII, 1852, str. (82-83).

112

1854

Janežič, Anton: *Slovenska slovnica s kratkim pregledom slovenskega slovstva ter z malim cirilskim in glagoliškim berilom za Slovence*. V Celovcu 1854, str. 135.

113

1857

Janežič, Anton: *Kratek pregled slovenskega slovstva z malim cirilskim in glagoliškim berilom za Slovence*. V Celovcu 1857, str. 135.

114

Lenček, Jernej: Verzeichniss älterer slovenisch gedruckter Werke als »Beitrag« zur Verfassung einer vollständigen Sloven. Bibliografie. – *Mittheilungen des historischen Vereines für Krain* (Laibach) XII, 1857, str. 89-92.

Urejeno kronološko, vsebuje tudi veliko Pohlinovih knjig. Lenček je tu popisal knjige, ki jih je našel in imel; danes so večinoma v SK (Smolik 1963, str. 270).

115

Metelko, Franc: XVII. Monats-Versammlung. Metelko: Über Dobrowsky's Slavin. – *Prav tam*, str. (135). 116

1859

Costa, Henrik Etbin: Biographische Skizze. – *Vodnikov spomenik*. Laibach 1859, str. (4). 117

Malavašič, Franc: Vodnik in Slovénščina. – *Prav tam*, str. (19). 118

Briefe des Freih. Sigm. Zois an Vodnik. – *Prav tam*, str. (47-48). 119

1861

Dimitz, August: Zwei Briefe Dobrowsky's an Valentin Vodnik aus den Jahren 1806 und 1808. (Originale im Laibacher ständ. Museum.) – *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* (Laibach) XVI, 1861, str. (9, 17, 19). 120

1862

Pohlin, Marko: Marci a s. Paduano *Bibliotheca Carnioliae ... Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereines für Krain.«* Laibach 1862, str. 5, 34-35, 63. 121

Vsebuje tudi Pohlinov življenjepis in seznam del.

Radics, Peter: Ueber ein unser Krain betreffendes Manuscript in der Handbibliothek Sr. Majestät des Kaisers. – *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain* (Laibach) XVII, 1862, str. (39-41).

Rokopis (sign. XLIX A 26 a): Sammlung von grösstentheils in Kupfer gestochenen Portraits geborner Krainer ... mit einigen Lebens-Notizen ... bereichert. Nr. 33: P. M. Pochlin. 122

1864

Šafařík, Pavol Jozef: Paul Jos. Šafařík's *Geschichte der südslawischen Literatur*. Aus dessen handschriftlichen Nachlasse hrsg. von Josef Jireček. I. *Slowenisches und glagolitisches Schriftthum*. Prag 1864. VIII, 192 str.

Mestoma (kazalo; tudi str. III). 123

BIBLIOGRAFIJA

1870

- Pochlin, Marcus** (slovenischer Schriftsteller). – V: Constant von Wurzbach: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 22. Theil. Wien 1870, str. 449-451. 124

1876

- Marn, Josip**: *Jezičnik, ali otec Marko Pohlin pa Valentin Vodnik*. XIV. leto. V Ljubljani 1876. 35, 47 str.
Str. 1-35: Otec Marko Pohlin. Z odlomki del. »Witestka Pesm« obj. v celoti na str. 29-31. – Objavljeno tudi v Učiteljskem tovarišu XVI, 1876, str. 39-42, 53-57, 68-70, 85-88, 99-102, 118-121, 131-135, 148-152, 164-166, 180-183. 125

1877

- Marn, Josip**: *Jezičnik. A. Krajnska Čbelica s Čbeličarji. B. Dr. Jakob Zupan. C. Vladika Matej Ravnikar. D. Dr. Jakob Zupan in Dr. Fr. Prešern*. XV. leto. V Ljubljani 1877, str. 7.
Objavljeno tudi v Učiteljskem tovarišu XVII, 1877, str. (69). 126

1878

- Levec, Fran**: *Pravda o slovenskem šestomeru*. V Ljubljani 1878, str. 29. 127

1879

- Radics, Peter**: *Slovenščina v besedi in pismu po šolah in uradih. Kulturno-zgodovinska študija. – Letopis Matice slovenske* (Ljubljana) 1879, str. (15-18, 31-32).
O Kraynski kroneki in Pohlinovem prevodu patenta o »popisu duš« (Kaiserliches Patent von der Militärbeschreibung ...) z 10. III. 1770, tiskanem 1771. 128

1881

- Kleinmayr, Julij**: *Zgodovina slovenskega slovstva*. V Celovcu 1881, str. 64-70. 129

- Levstik, Fran:** Zgodovina slovenskega slovstva. Spisal in založil Julij plem. Kleinmayr ... 1881 ... – *Ljubljanski zvon* I, 1881, str. 377-385, 438-448, 500-509, 566-575, 631-637, 692-700, 771-781.
 Ocena. – Predvsem str. 698-700. – Ponatisi: Levstikovi zbrani spisi. Uredil Frančišek Levec. V. zv. Proza III. Ljubljana 1895, str. 113-228; Fran Levstik: Zbrano delo. Uredil Anton Slodnjak. Knj. 6. Kritični spisi. V Ljubljani 1935, str. 328-413; Fran Levstik: Zbrano delo. Uredil Anton Slodnjak. Sedma knjiga. Kritični spisi II. Bučelstvo. Dodatek. V Ljubljani 1958, str. 108-196. 130
- Žváb, Lovro:** Ivan Ž. V. Popovič, slovénsk pisatelj. – *Ljubljanski zvon* I, 1881, str. (429, 625-627, 765). 131

1884

- Marn, Josip:** *Jezičnik XXII. Knjiga slovenska v XVIII. veku.* V Ljubljani 1884, str. 29-35.
 X. Marka Pohlin. – Objavljeno tudi v Učiteljskem tovarišu (Ljubljana) XXIV, 1884, str. (150-153). 132

1885

- Jagić, Vatroslav:** *Pis' ma Dobrovskego i Kopitara v povremennom porjadkě.* Sanktpeterburg 1885. CVII, 751 str. (Sbornik Otdělenija ruskago jazyka i slovesnosti Imperatorskoj akademii nauk. 39.)
 Mestoma (kazalo, pod Marcus).– Navaja se tudi kot Istočniki I. 133

1886

- Fekonja, Andrej:** O. Marko Pohlin, kranjskih modric krájan. – *Slovan* (Ljubljana) III, 1886, str. 81-82, 98-99. 134

1891

- Vrhovec, Ivan:** *Zgodovina Novega Mesta.* V Ljubljani 1891, str. 157. 135

1894

- Benkovič, Josip:** Jurij Japelj, stolni kanonik in slovenski pisatelj. – *Dom in svet* (Ljubljana) VII, 1894, str. (37). 136

BIBLIOGRAFIJA

Glaser, Karol: *Zgodovina slovenskega slovstva. I. zv. Od početka do francoske revolucije.* V Ljubljani 1894, str. 192-197, 204-205. 137

1895

Korespondence Josefa Dobrovského. Dil I. Vzájemné dopisy Josefa Dobrovského a Fortunata Duricha z let 1778-1800. K vyd. upravil Adolf Patera. V Praze 1895. IX, 471 str. (Sbírka pramenů ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Skupina 2: Korrespondence a cizojazyčné prameny. Číslo 2.)
Mestoma (kazalo, pod Marcus R. P.). 138

1897

Sborník oddělení ruského jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii nauk. T. 62. Sanktpeterburg 1897. CII, 928 str.
Mestoma (kazalo, pod Marcus). – Navaja se tudi kot Istočniki II. 139

1899

Kunšič, Ivan: Doneski k zgodovini književne zveze mej Čehi in Slovenci. Nabral --. Po pisateljevi smrti uredil Vladimír Levec. – *Zbornik Matice slovenske* (Ljubljana) I, 1899, str. (102, 104, 110, 143-146, 152). 140

1900

Steska, Viktor: *Academia Operosorum. – Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* (Ljubljana) X, 1900, str. (94). 141

1901

Radics, Peter: »Kraynska kroneka« p. Marka Pohlina. – *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* (Ljubljana) XI, 1901, str. 33-45. 142

Vidic, Fran: Valentin Vodnik, der erste slovenische Dichter. – *Archiv für slavische Philologie* (Berlin) XXIII, 1901, str. (386, 389, 390, 441); XXIV, 1902, str. (98-99). 143

1902

- Ilešič, Fran:** *O pouku slovenskega jezika*. V Ljubljani 1902. 120 str.
Mestoma (kazalo). 144

1904

- Ilešič, Fran:** Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae«. – *Zbornik Matice slovenske* (Ljubljana) VI, 1904, str. 1-22. 145
- Vrhovnik, Ivan:** Zatrte nekdanje cerkve in kapele ljubljanske. 10. Cerkev sv. Jožefa. – *Danica* (Ljubljana) II, 1904, str. (364, 374-375). 146

1905

- Ilešič, Fran:** Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae«. – *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* (Ljubljana) XV, 1905, str. 174-175. 147
K članku Ivana Prijatelja, prav tam, str. 84-91.
- Prijatelj, Ivan:** Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae« v rokopisu licejske knjižnice. – *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* (Ljubljana) XV, 1905, str. 84-91. 148
- Simonič, Franc:** *Slovenska bibliografija. I. del: Knjige. (1550-1900.)* V Ljubljani 1903-1905. 627 str. 149
Predvsem str. 396-399 in 621-622.
- Šlebinger, Janko:** Četrti zvezek Devovih »Pisanic«. – *Izvestje c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani o šolskem letu 1904./1905.* V Ljubljani 1905, str. 3-32. 150
Tudi kot posebni odtis. 30 str.

1906

- Ilešič, Fran:** Kranjsko-slovenski prevod Parhamerjevega katekizma iz sredine 18. stoletja. – *Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* (Ljubljana) XVI, 1906, str. 129-135. 151
Tudi o Pohlinovem prevodu Kanizijevega katekizma.
- Petrovskij, N.:** *Pervye gody dejatel'nosti V. Kopitarja*. Kazaň 1906. XXIII, 757 str. 152
Mestoma (kazalo).

BIBLIOGRAFIJA

- Šlebinger, Janko:** »Pisanice«, prvi slovenski pesniški almanah. – *Izvestje c. kr. II. državne gimnazije v Ljubljani o šolskem letu 1905./1906.* V Ljubljani 1906, str. (3, 4, 6-10, 16, 19, 25-27).
Tudi kot posebni odtis, Ljubljana 1906, 30 str. 153

1907

- Ilešič, Fran:** Bibliographica. – *Časopis za zgodovino in narodopisje (Maribor) IV*, 1907, str. (175-176).
Knjiga Marianische Weg durch 12 Stationen ..., ki jo navaja Simonič med Pohlinovimi deli (str. 398), ni Pohlinova. Za podatek se zahvaljujem dr. Marijanu Smoliku. 154
- Rebó, Frančišek:** Matija Naglič in njegova rokopisna ostalina. (Pripjevki za slovstveno zgodovino I. 1680-1830). – *Čas (Ljubljana) I*, 1907, str. (322, 366-368, 454-455, 460); *II*, 1908, str. (131-139), *III*, 1909, str. (208).
Tudi vsebine Pohlinovih del. 155
- Vrhovnik, Ivan:** K životopisu o. Marka Pohlina. – *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko (Ljubljana) XVII*, 1907, str. 41-45. 156

1908

- Mantuani, Josip:** »Kraynska Kroneka«. Slovstveno-zgodovinska beležka. – *Dom in svet (Ljubljana) XXI*, 1908, str. 274-279, 324-328.
Str. 336: Isti, K Pohlinovi »Kranjski Kroniki«. 157
- Pintar, Luka (1857-1915):** Pohlinov molitvenik. – *Čas (Ljubljana) II*, 1908, str. 290-294.
Molitivne bukvice. 8. izd. 1787. 158

1909

- Grafenauer, Ivan:** *Zgodovina novejšega slovenskega slovstva. I. del. Od Pohlina do Prešerna.* Ljubljana 1909, str. 6-12. 159

1910

- Jagić, Vatroslav:** *Istorija slavjanskoj filologii.* Sanktpeterburg 1910, str. (56, 434, 616, 911). (Enciklopedija slavjanskoj filologii.1.) 160

1913

Josefa Dobrovského korespondence. IV. Vzájemné listy Josefa Dobrovského a Jiřího Ribaye z let 1783-1810. K tisku upravil Adolf Patera. V Praze 1913. XLVIII, 343 str. (Sbírka pramenů ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Skupina II. Korespondence a prameny cizojazyčné. 18.)

Mestoma (kazalo, pod Marcus).

161

1916

Glomar, Joža A.: Med reformacijo in romantiko. (Kos literarno-zgodovinskega programa). – *Ljubljanski zvon* XXXVI, 1916, str. (263-265).

162

Grafenauer, Ivan: Drobcí iz starejše kulturne in slovstvene zgodovine. 4. Iz zgodovine slovenske metrike. – *Čas* (Ljubljana) X, 1916, str. (316-317).

Ponatis v: Ivan Grafenauer: Literarnozgodovinski spisi. Izbral in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1980, str. (431-432).

163

Gruden, Josip: Janzenizem v našem kulturnem življenju. – *Čas* (Ljubljana) X, 1916, str. (177-180, 183).

164

Gruden, Josip: K drugemu slovenskemu prevodu sv. pisma. – *Carniola* (Ljubljana) VII, 1916, str. (95-97, 99).

Tudi o Pohlinovem prevajanju sv. pisma.

165

Gruden, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda. I. del.* Celje 1910-1916, str. 1059-1060.

V 3. snopiču, 1916. – Reprint Celje 1992.

166

Ilešič, Fran: Vas »Mildheim« v slovenski književnosti. – *Slovan* (Ljubljana) XIV, 1916, str. 94-95, 126-127.

Kmetam za potrebo inu pomoč.

167

1917

Breznik, Anton: Literarna tradicija v Evangelijih in listih. – *Dom in svet* (Ljubljana) XXX, 1917, str. 170-174, 225-230, 279-284, 333-347.

Mestoma. – Ponatis v: Anton Breznik: Jezikoslovne razprave. Ljubljana 1982, str. 27-54 (mestoma, kazalo).

168

BIBLIOGRAFIJA

1919

- Glonar, Joža:** *Naš jezik*. V Ljubljani 1919, str. (9-11, 51, 53, 55-57). 169
- Steska, Viktor:** Dostavek. *Dom in svet* (Ljubljana) XXXII, 1919, str. 155-156.
- K: Blazij Grča, Pozabljen biser slovenskega slovstva, prav tam, str. 153-155. (O Vorenčevem slovarju.) 170

1920

- Prijatelj, Ivan:** *Slovenačka književnost*. Preveo M. S. Moskovljević. Beograd 1920, str. 33, 34, 40, 41. 171

1921

- Prijatelj, Ivan:** Duševni profili slovenskih prepovediteljev. *Ljubljanski zvon* XLI, 1921, str. (148, 149, 264, 266, 341, 391, 396).
- Glej tudi knjižno izdajo 1935. 172

1922

- Ilešič, Fran:** Vliv české knihy na slovinskou v první době národního obrození. – *Sbornik filologický* (Praha) VII, 1922, str. (184-207).
- Poglavje I. Marko Pohlin a Češi. 173
- Kidrič, Francè:** Opombe k protiref. (katol.) dobi v zgodovini slovenskega pismenstva. – *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* (Ljubljana) III, 1921-22, str. (82-85, 88-89, 93, 95-97, 133). 174
- Štrekelj, Karel:** *Historična slovnica slovenskega jezika*. V Mariboru 1922, str. 8, 9, 40. 175

1924

- Kidrič, Francè:** Gregor Vorenc (diskalceat pater Franciscus Xaverius a S. Ignatio). – *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* (Ljubljana) IV, 1924, str. (140, 146). 176
- Pirjevec, Avgust:** Slovenski možje. O. Marko Pohlin. – *Mladika* (Prevalje) V, 1924, str. 305-306.
- Glej tudi knjižno izd. 1927. 177

1925

- Glazer, Janko:** Jurij Verdinek: Vsakdanji kruh. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* (Maribor) XX, 1925, str. (159).
Usakdane kruh (Celje ok. 1844, Maribor ok. 1849, glej Simonič str. 399) ni Pohlínov. – Za podatek se zahvaljujem dr. Marijanu Smoliku. 178

1926

- Breznik, Anton:** Slovenski slovarji. – *Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede* (Ljubljana) III, 1926, str. 110-174.
Mestoma, predvsem str. 143-167. 179
- Burian, Václav:** Dva dopisy Valentina Vodnika Josefu Dobrovskému. – *Slavia* (Praha) IV, 1925-26, str. (124-125). 180

1927

- Breznik, Anton:** Popovičev Specimen vocabularii vindocarniolici ter Pohlínov Glossarium slavicum. – *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* (Ljubljana) VI, 1927, str. 91-99.
Ponatis v Staběj 1973. 181
- Kidrič, Francè:** Starija književnost. – *Slovenačka*. Beograd 1927, str. (93). 182
- Pirjevec, Avgust:** *Slovenski možje*. Spisal --. Lesorezi Mihe Maleša. Prevalje 1927, str. 38-42. (Mohorjeva knjižnica. 20.) 183

1928

- Album slovenskih književnikov*. Uredil Janko Šlebinger. V Ljubljani 1928, str. 3, XIX. 184
- Breznik, Anton:** Japljev prevod sv. pisma. – *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* (Ljubljana) VII, 1928, str. (78, 79, 87, 105). 185
- Kidrič, Francè:** Pohlín Marko. – *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. III. knj.* [Ur.] St. Stanojević. Zagreb 1928, str. 517-519. 186

1929

- Kidrič, Francè:** Slovenačka književnost. S[tarija] K[njiževnost] do polovine 19. vijeka. – *Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka. IV. knj.* [Ur.] St. Stanojević. Zagreb 1929, str. 162-178.
Mestoma. – Ponatis v: Francè Kidrič: Izbrani spisi. Tretja knjiga. Uredil Darko Dolinar. Ljubljana 1978, str. 265-248 (mestoma, kazalo). 187
- Kidrič, Francè:** *Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do marčne revolucije. (1. snopič).* V Ljubljani 1929, str. 122. 188

1930

- Burian, Václav:** Po stopách češství a české knihy v starším slovinském písemnictví. – *Slavia* (Praha) VIII, 1929-1930, str. (449-482)
Poglavje III: České prameny Pohlinovy Krayské gramatiky a otázka čehizmů v jeho slovnících. 189
- Kidrič, Francè:** *Dobrovský in slovenski preporod njegove dobe.* V Ljubljani 1930. VIII, 246 str. (Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani. 7. Historični odsek. 1.)
Mestoma (kazalo). 190
- Kidrič, Francè:** Razvojna linija slovenskega preporoda v prvih razdobjih. – *Razprave znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani* V-VI, 1930, str. (42, 44, 69). 191

1934

- Kidrič, France:** *Korespondenca Janeza Nepomuka Primca 1808-1813.* V Ljubljani 1934. 202 str. (Korespondence pomembnih Slovencev. 1.)
Mestoma (kazalo). 192
- Slodnjak, Anton:** *Pregled slovenskega slovstva.* Ljubljana 1934. 534 str.
Str. 34-35 in mestoma (kazalo). 193

1935

- Prijatelj, Ivan:** *Duševni profili slovenskih preporoditeljev.* V Ljubljani 1935. XXI, 170 str.
Mestoma (kazalo). – Ponatis v: Ivan Prijatelj: Izbrani eseji in razprave I. Ljubljana 1952, str. 79-314. 194

- Steska, Viktor:** O. Marko Pohlin. Ob dvestoletnici rojstva (1735-1801). – *Slovenec* (Ljubljana) LXIII, 1935, št. 299 (20. XII.), str. 8. 195

1938

- Kidrič, Francè:** *Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do Zoisove smrti*. V Ljubljani 1929-1938. 724, LXXVIII str. Mestoma (kazalo). 196

1939

- Isačenko, Aleksander Vasiljevič:** *Slovenski verz*. V Ljubljani 1939, str. 14, 16. 197

- Kidrič, Francè:** *Zoisova korespondenca. 1808-1809*. V Ljubljani 1939. 225 str. (Korespondence pomembnih Slovencev. 1.) Mestoma (kazalo). 198

1940

- Mahkota, Ruša:** Pohlin literarni zgodovinar. – *Slovenski jezik* (Ljubljana) III, 1940, str. 73-83. 199

1941

- Kidrič, Francè:** *Zoisova korespondenca. 1809-1810*. Ljubljana 1941. 196 str. (Korespondence pomembnih Slovencev. 1.) Mestoma (kazalo). 200

- Marko Pohlin.** – *Slovenski list* (Buenos Aires) XII, 1941, št. 4 (15. II.), str. 6. 201

1946

- Grafenauer, Ivan:** Slovensko slovstvo na Koroškem – živ člen vse-slovenskega slovstva. – *Koroški zbornik*. V Ljubljani 1946, str. (318-320).

- Ponatis v: Ivan Grafenauer: Literarnozgodovinski spisi. Izbral in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1980, str. (484). 202

BIBLIOGRAFIJA

Zgodovina slovenskega slovstva za višje razrede srednjih šol. Gorica 1946, str. 44-46. 203

1948

Boršnik, Marja: *Pregled slovenskega slovstva.* Izdano kot rokopis za člane Slavističnega društva. Ljubljana 1948. 143 str.
Str. 105-106 in mestoma (kazalo). 204

1949

Kidrič, Francè: Pohlin Marko o. – *Slovenski biografski leksikon. Druga knjiga. Maas-Quelle.* V Ljubljani 1933-1952, str. 417-425.
Izšlo v 7. zv. 1949. – Ponatis: Francè Kidrič: Izbrani spisi. Druga knjiga. Uredil Darko Dolinar. Ljubljana 1978, str. 7-19, 209-211. 205

1953

Janež, Stanko: *Pregled zgodovine jugoslovanskih književnosti. Prva knjiga. Slovenska književnost.* Maribor 1953. 542 str.
Str. 102-103 in mestoma (kazalo). 206

1954

Stabéj, Jože: *Enu Mala Besediše 1789.* – *Slavistična revija* (Ljubljana) V-VII, 1954, str. 304-331.
Mestoma. 207

1955

Boršnik, Marja: *Kratek bibliografski pregled slovenskega slovstva.* Ljubljana 1955, str. 12. (Slavistična knjižnica. Bibliografska dela. 2.) 208

1956

Zgodovina slovenskega slovstva I. Do začetkov romantike. Uredil Lino Legiša s sodelovanjem Alfonza Gspana. Ljubljana 1956. 459 str.
Str. 16-18 v poglavju: Francè Tomšič, Razvoj slovenskega knjižnega jezika, in str. 353-361 v poglavju: Alfonz Gspan, Razsvetljenje, ter mestoma (kazalo). 209

1957

- Janež, Stanko:** *Zgodovina slovenske književnosti*. 2. predelana izd. s sodelovanjem Miroslava Ravbarja. Maribor 1957. 749 str.
Str. 136-139 in mestoma (kazalo). 210
- Pogačnik, Jože:** Poglavlja iz starejše slovenske književnosti. – *Nova obzorja* (Maribor) X, 1957, str. (682-683).

1958

- Slodnjak, Anton:** *Geschichte der slowenischen Literatur*. Berlin 1958. 363 str. (Grundriss der slavischen Philologie und Kulturgeschichte.)
Mestoma (kazalo). 211

1959

- Janež, Stanko:** *Istorija slovenačke književnosti*. Prema drugom slovenačkom izdanju u saradnji s Miroslavom Ravbarom. Sarajevo 1959. 607 str.
Str. 73-75 in mestoma (kazalo). 212

1960

- Pogačnik, Jože:** O začetkih slovenske razsvetljenske misli. – *Nova obzorja* (Maribor) XIII, 1960, str. 128-134.
Mestoma. 213
- Ravbar, Miroslav, Stanko Janež:** *Pregled jugoslovanskih književnosti*. Maribor 1960, str. 84-85, 91. 214

1963

- Meriggi, Bruno:** *Storia della letteratura slovena con un profilo della letteratura serbo-lusaziana*. Milano 1963. 406 str. (Storia delle letterature di tutto il mondo.)
Str. 59-61 in mestoma (kazalo). 215
- Smolik, Marijan:** *Odmev verskih resnic in kontroverz v slovenski cerkveni pesmi od začetkov do konca 18. stoletja*. Ljubljana 1963. XVII, 312 str.
Mestoma. 216

BIBLIOGRAFIJA

- Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do 1848.** Uredil Lino Legiša. V Ljubljani 1963, str. 117-121. (Kozmos. 9.)
V poglavju: Alfonz Gspan: Razsvetljenje. 217

1964

- Janež, Stanko, Miroslav Ravbar: Pregled slovenske književnosti.** Maribor 1964. 399 str.
Str. 70-72 in mestoma (kazalo). – In nadaljnje izdaje. 218

1965

- Gspan, Alfonz:** Pohlin, Marko (Anton). – *Enciklopedija Jugoslavije* 6. Maklj-Put. Zagreb 1965, str. 525. 219

1966

- Toporišič, Jože: Slovenski knjižni jezik II.** Maribor 1966, str. 17, 37-40.
In nadaljnje izdaje. 220

1967

- Petre, Fran:** Prva slovenska poetika. – *Slavistična revija* (Ljubljana) XV, 1967, str. 109-128.
V Kraynski grammatiki. 221
- Toporišič, Jože:** Slovenski jezik, kakor so ga videli tisti, ki so o njem razmišljali. – *Jezikovni pogovori II.* V Ljubljani 1967, str. (17-19). 222

1968

- Slodnjak, Anton: Slovensko slovstvo. Ob tisočletnici Brižinskih spomenikov.** Ljubljana 1968. 586 str.
Str. 59-63 in mestoma (kazalo). 223
- Slodnjak, Anton: Zgodovina slovenskega slovstva.** Celovec 1968. 2 zv. (586 str.).
Isto besedilo kot zgoraj. 224

1969

- Pogačnik, Jože:** *Zgodovina slovenskega slovstva II. Klasicizem in predromantika.* Maribor 1969. 234 str.
Str. 166-171 in mestoma (kazalo). 225

1970

- Meriggi, Bruno:** *Le letterature della Jugoslavia.* – Milano 1970. 617 str. (Le letterature del mondo. 24)
Str. 349-350 in mestoma (kazalo). 226
- Orožen, Martina:** Razvoj slovenske jezikoslovne misli v normativnih jezikovnih opisih. – *VI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture 29. VI.-11. VII. 1970.* Ljubljana 1970, str. (86-88). 227

1971

- Orožen, Martina:** Pohlinovo jezikoslovno delo. – *Jezik in slovstvo* (Ljubljana) XVI, 1970/71, str. 250-254. 228

1972

- Simoniti, Primož:** *Sloveniae scriptores latini recentioris aetatis.* Zagreb, Ljubljana 1972, str. 103. 229
- Slodnjak, Anton:** *Istorija slovenačke književnosti. Povodom 1000-godišnjice Brižinskih spomenika.* Preveo sa slovenačkog Milan Rakočević. Beograd 1972. 586 str.
Str. 58-60 in mestoma (kazalo). 230
- Stabéj, Jože:** M. Pohlin, Tu malu besedishe treh jesikov. Das ist: das kleine Wörterbuch in dreyen Sprachen. – V: Marko Pohlin: *Tu malu besedishe treh jesikov. Das ist: Das kleine Wörterbuch in dreyen Sprachen. 1781. Faksimile der ersten Ausgabe. Faksimile prve izdaje ... Spremna beseda in tehnična ureditev Jože Stabéj.* München 1972, str. 1-19. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen. 9.)
Nemško (str. 1-10) in slovensko besedilo (str. 11-19) 231

BIBLIOGRAFIJA

1973

- Grafenauer, Ivan:** *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. Celje 1973, str. 174-178. (Znanstvena knjižnica. Nova serija. 1.) 232
- Pogačnik, Jože, Franc Zadavec:** *Zgodovina slovenskega slovstva*. Maribor 1973. 600 str. 233
- Mestoma (kazalo).
- Stabéj, Jože:** M. Pohlin, Glossarium Slavicum. – V: Marko Pohlin: *Glossarium Slavicum. 1792. Faksimile der ersten Ausgabe. Faksimile prve izdaje ...* Spremnna beseda in tehnična ureditev: Jože Stabéj. München 1973, str. I-XXII. (Geschichte, Kultur und Geisteswelt der Slowenen. 11.)
- Nemško (str. I-XVII) in slovensko (str. XVIII-XXII) besedilo. Na str. VIII-XVIII ponatisnjena Breznikova razprava Popovičev Specimen vocabularii Vindocarniolicis ter Pohlinov Glossarium Slavicum (ČJKZ VI, 1972, str. 91-99) 234

1974

- Kos, Janko:** *Pregled slovenskega slovstva za srednje šole*. Ljubljana 1974, str. 61-64. 235
- In nadaljnje izdaje.
- Stabéj, Jože:** Vpliv in vrednost Pohlinovega Besedisha. – *Jezik in slovstvo* (Ljubljana) XIX, 1973/74, str. 249-255. 236

1975

- Slodnjak, Anton:** *Obrazi in dela slovenskega slovstva*. Ljubljana 1975. 509 str. 237
- Str. 55-58 in mestoma (kazalo).
- Uršič, Milena:** *Jožef Kalasanc Erberg in njegov poskus osnutka za literarno zgodovino Kranjske*. Ljubljana 1975. 257 str. (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za filološke in literarne vede. 28. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede. 6.) 238
- Mestoma (kazalo).

1976

- Koruza, Jože:** K problematiki slovenskega preroda. – *Jezik in slovstvo* (Ljubljana) XXI, 1975/76, str. 104-120.
Mestoma. – Ponatis v: Jože Koruza: Slovstvene študije. Izbral, za tisk pripravil in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1991, str. 217-233. 239

1977

- Koruza, Jože:** Spremna beseda. 54 str. – *Pisanice od lepeh umetnost. Faksimile po tiskanem primerku in rokopisu v Nasrodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani*. Uredil in spremno besedo napisal Jože Koruza. Ljubljana 1977. 4 zv. (Monumenta litterarum Slovenicarum. 14.)
Mestoma, predvsem str. 5-11. 240
- Legiša, Lino:** Pesniški zborniki Pisanice. – V: Lino Legiša: *Pisanice 1779-1782*. Ljubljana 1977, str. 377-417. (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Razred za filološke in literarne vede. 34. Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede. 7.)
Mestoma. 241

1979

- Cesar, Ivan:** Slovenska prosvjetiteljska poetika – dio gramatike. (Poetica operosorum). – *Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi*. Ljubljana 1979, str. 113-121. (Obdobja. 1.) 242
- Koruza, Jože:** Konstituiranje slovenske posvetne književnosti in njenih žanrov. – *Prav tam*, str. 7-23.
Mestoma. – Ponatis v: Jože Koruza: Slovstvene študije. Izbral, za tisk pripravil in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1991, str. 235-244.. 243
- Križaj, Martina:** Pisava in oblikoslovje pri Pohlinu. – *Slavistična revija* (Maribor) XXVII, 1979, str. 291-296. 244

1980

- Koruza, Jože:** Starejše slovensko posvetno pesništvo. – *XVI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 29. junij-12. julij 1980. *Zbornik predavanj*. Ljubljana 1980, str. 79-92.

BIBLIOGRAFIJA

- Mestoma. – Pod naslovom Stilni tokovi in kontinuiteta v slovenskem pesništvu razsvetljeskega obdobja ponatisnjeno v: Jože Koruza: Slovstvene študije. Izbral, za tisk pripravil in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1991, str. 245-256. 245
- Pintar, Luka** (1929): Pohlin o strupenih rastlinah. – *Proteus* (Ljubljana) XLII, 1979/1980, str. 327-331. 246
V delu Kmetam za potrebo inu pomoč.
- 1982**
- Pohlin, Marko.** – *Slovenska književnost*. Ljubljana 1982. Str. 272-273. (Leksikoni Cankarjeve založbe.) 247
- 1983**
- Toporišič, Jože:** Pohlinova slovnica. – *XIX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 4.-16. julij 1983. Zbornik predavanj*. Ljubljana 1983, str. 95-128. 248
- 1984**
- Toporišič, Jože:** Prva slovenska skladnja. – *Slavistična revija* (Ljubljana) XXXII, 1984, str. 159-181. 249
Mestoma. – Tudi o Pohlinovi skladnji v Krajski grammatiki 1768.
- Toporišič, Jože:** *Slovenska slovnica*. Pregledana in razširjena izd. Maribor 1984, str. 696. 250
Enako v 3. izd. 1991.
- 1985**
- Koruza, Jože:** Obdobje razsvetljenstva v slovenski književnosti. – *XXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 1.-13. julij 1985. Zbornik predavanj*. Ljubljana 1985, str. 119-137. 251
Mestoma. – Ponatis v: Jože Koruza: Slovstvene študije. Izbral, za tisk pripravil in uredil Jože Pogačnik. Ljubljana 1991, str. 201-216.

1986

- Koruza, Jože:** Prvi slovenski pesnik Feliks Anton Dev. – *XXII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 7.-19. julij 1986. Zbornik predavanj.* Ljubljana 1986, str. 181-193. 252
Mestoma.
- Novak, Francè:** Iz zgodovine slovenskega znanstvenega jezika: Pohlinova računica. – *Slovenski jezik v znanosti 1.* Ljubljana 1986, str. 89-100. (Razprave Filozofske fakultete.) 253

1987

- Kos, Janko:** *Primerjalna zgodovina slovenske literature.* Ljubljana 1987. 265 str. 254
Str. 7-14 in mestoma (kazalo).
- Rigler, Jakob:** Bohoričica. – *Enciklopedija Slovenije. 1. A-Ca.* Ljubljana 1987, str. (304). 255

1988

- Jakopin, Franc:** Pohlin in Gutsman kot leksikografa. – *Leksikografija i leksikologija. Zbornik radova.* Sarajevo 1988, str. 35-43. 256

1990

- Mitrović, Marija:** Iz istorije slovenačke književnosti: prosvetenost i predromantizam. – *Književna istorija* (Beograd) XXII, br. 83/84 (1990), str. 69-97. 257
Str. 73-74 in mestoma.
- Pogačnik, Jože:** *Starejše slovensko slovstvo.* Ljubljana 1990. 392 str. (Razprave Filozofske fakultete.) 258
Mestoma (kazalo).

1992

- Fatur, Silvo:** *Slovenska leposlovna književnost.* Maribor 1992, str. 17. 259

1993

- Koruza, Jože:** *Značaj pesniškega zbornika »Pisanice od lepeh umetnost«*. Maribor, Obzorja 1993. 345 str.
Mestoma. 260
- Orožen, Martina:** O oblikovanju strokovnega izrazja in jezika v kmetijskem tisku. – *Slavistična revija* (Ljubljana) XLI, 1993, str. 509-518.
Mestoma. – Ponatis v: Martina Orožen: poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana 1996, str. 440-448. 261

1995

- Jež, Janko:** Jernej Kopitar – velikan slovenskega knjižnega jezika. Ob 150-letnici njegove smrti. – *Koledar Goriške Mohorjeve družbe* 1995, str. (76).
Odstavek Marko Pohlin (1735-1801). 262
- Merše, Majda, Marijan Smolik:** Pohlin, Marko. – *Enciklopedija Slovenije 9. Plo-Ps*. Ljubljana 1995, str. 38-39. 263
- Pogačnik, Jože:** *Slovensko slovstvo v obdobju razsvetljenstva*. Ljubljana 1995. 242 str.
Str. 151-155 in mestoma (kazalo). 264

1996

- Kos, Janko:** Pohlin, Marko (pr. i. Anton). – *Slovenska književnost*. Ljubljana 1996, str. 357-358. 265

1997

- Stabéj, Jože:** O Kastelec-Vorenčevem slovarju. – V: Jože Stabej: *Slovensko-latinski slovar. Po: Matija Kastelec-Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1680-1710)*. Ljubljana 1997, str. 563-575. (Zbirka Slovarji.)
Mestoma. – Str. 552-561: Slovar Pohlinovih pripisov. 266

1999

Jesenšek, Marko: Slovaropisje na Štajerskem do konca 19. stoletja. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* (Maribor) LXX (n. v. XXXV), 1999, zv. 1-2 (*Koropčev zbornik*), str. 355-372.

Mestoma.

267

2000

Toporišič, Jože: *Slovenska slovnica*. 4., prenovljena in razširjena izd. Maribor 2000, str. 805.

268

2002

Honzak Jahić, Jasna: Marko Pohlin in Václav Rosa. – *Slavistična revija* (Ljubljana) L, 2002, str. 9-28.

269

Strsoglavec, Đurđa: Marko Pohlin, *Slovene Revival Language Novus*. – *Plurilingvizem v Evropi 18. stoletja*. Maribor 2002, str. 117-128. (Zora. 17.)

270

2003

Honzak Jahić, Jasna: Pohlinov in Metelkov opis slovenskega knjižnega jezika v luči časa njenega nastanka. – *Slavistična revija* (Ljubljana) LI, 2002, Posebna št. (*Zbornik referatov za trinajsti mednarodni slavistični kongres, Ljubljana, 15.-21. avgusta 2003*), str. 332-350.

271

REDAKCIJSKO POROČILO

JOŽE FAGANEL, LUKA VIDMAR

Uvod

Pričujoča izdaja dveh temeljnih del Marka Pohlina ima značaj znanstvenokritične izdaje s poudarkom na tekstološki predstavitvi vira za znanstveno raziskovanje. Vir je predstavljen na način, ki se ne omejuje na vnaprej predvideno raziskovalno obzorje jezikoslovja, literarne in splošne zgodovine, prav tako tudi ne na donedavno pričakovano strokovno usposobljenost in predznanje ali vedenje raziskovalcev teh treh disciplin.

Pohlin je markantna osebnost, dejavna na toliko področjih, da bo zanesljivo morala pritegniti zanimanje ne le strok, ki so ga doslej pokroviteljsko ovrednotila z merili in nazori svoje dobe (F. Kidrič), da bi njegovo delo na novo umestila v razvojni lok slovničarstva in literarnih ved, ampak tudi strok, ki se vse bolj zanimajo za svojo lastno zgodovino na slovenskih tleh (npr. naravoslovne idr. in novih strok, ki so se iz klasične delitve znanosti razvile v samostojne discipline (npr. kulturologija).

Izdajatelj predvideva, da je izbor slovnice in nekakšne literarne zgodovine izmed Pohlinovih številnih del primerno izhodišče za oživitev in spodbudo raziskovanja na vseh teh področjih.

Faksimile. Posamezno Pohlinovo delo je najprej predstavljeno v obliki faksimila. Ta se ne umešča med danes cvetoče in tržno spodbudne bibliofilske vrste faksimila, ki knjigo sicer uvrščajo med dragocena darila (primerno embalarana), a se s svojo ceno oddaljujejo od uporabnikov, ki bi dragocenost tudi pogosto odpirali, in knjigo, na las podobno izvorniku, študirali. Gre za t.i. *znanstveni faksimile*, ki raziskovalcem nadomešča dragoceni in redki izvornik, zato ga lahko študira v svojem raziskovalnem okolju, ne le v čitalnici pod nadzorom bibliotekarjev. Cilj znanstvenega faksimila je omogočiti berljivost

besedila s tem, da so odstranjene moteče posledice časa in razne nerodnosti kasnejšega uporabnika. V nobenem primeru pa izdajatelj v faksimilu ni posegal v odpravljanje napak iz izvirnega natisa, niti pri številčenju strani ne, kar danes faksimilisti v dobri veri radi popravijo.

Zato ima faksimile značaj diplomatičnega prepisa, ki ohranja vse značilnosti besedila dragocene predloge z napakami vred. Edino odstopanje si je izdajatelj privoščil v formatu faksimila, ki sledi formatu pričujoče zbirke. Pri tem ga podpira že lastno izročilo (izdaji Janeza Svetokriškega¹ in Rogerija Ljubljanskega²) in tuji zgledi.³ V tej knjigi je faksimile *Grammatike* povečan, *Bibliotheca* pa pomanjšan. Kljub poseganju v format je treba poudariti, da sledi faksimile natanko razporedju strani, in sicer tudi temu, da so sode strani izvirnika na sodi strani faksimila, lihe strani izvirnika na lihi strani faksimila⁴ z eno samo izjemo.⁵

Prevod. Posameznemu, v izdajo uvrščenemu Pohlínovemu delu sledi prevod v sodobno slovenščino, ki meri na bralca raziskovalca, ne pa na bralca bibliofilskega degustatorja. Zato jezik, iz katerega prevaja, ne približuje slovenščini 18. stoletja, čeprav le-ta sobiva v obliki zgledov in citatov. Hkrati pa v jeziku, zlasti v terminološkem oziru, ostaja zadržan z ozirom na našo sodobnost in odprt z ozirom na čas nastanka. Prevajanje nemško-slovenske oz. latinsko-slovenske predloge v slovenščino zato v samem prevajalskem postopku zahteva poleg znanja tudi pogum in treznost. Zahtevnost obeh prevodov je s svojim rezultatom tudi prispevek k oblikovanju strokovno neoporečnega traduktološkega zvrstnega standarda ne le za slovenščino, ampak tudi v teoretskem pomenu.⁶

Obe objavljeni besedili sta obširni, zanimivi ne le v detajlih, ampak tudi v ožji in širši strukturi. Raziskovalec ne bo le primerjal posameznih besed, vrstic, definicij, vzorcev ali opisov, ampak bo proučeval tudi zgradbo, razmerje med posameznimi enotami, obseg enot. Zato se je izdajatelj odločil, da

¹ Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium I–VI*, SAZU, Dela II. razreda 49, Ljubljana 1998.

² Rogerij Ljubljanski: *Palmarium empyreum I–III*, SAZU, Dela II. razreda 55, Ljubljana 2001.

³ Zbirka *Die bibliophilen Taschenbücher* (Harenberg Kommunikation, Dortmund).

⁴ Drugače je npr. v izdaji Adam Bohorizh: *Arcticae horulae succisivae. Zimske urice proste*. Obzorja Maribor 1987.

⁵ *Bibliotheca Carnioliae – Faksimile*, str. 318.

⁶ Gre za zapletena razmerja večjezičnost proti enojezičnosti, interlingvalnosti, jezikovnozgodovinsko neujemanje ravni med izhodiščnima jezikoma in ciljnim jezikom.

se temu cilju približa tako, da bo prevod oblikovan tako, kot da bi danes pripravljali knjigo. To pomeni poenotenje tipografske hierarhije in vnaprejšnje odstopanje od pravila »besedilo posamezne strani faksimila sme biti samo na pripadajoči strani prevoda« (*stran faksimila* = *stran prevoda*). Besedilo preoda teče torej nemoteno od preloma izvirnika. Vendar je izdajatelj zagotovil komunikacijo s faksimilom, ki nadomešča raziskovalcu izvornik, s tem, da je v obliki marginalij navajal ustrezno stran izvirnika. Poseganje v prelom je torej preverljivo, zato je tekstološko sprejemljivo.

Števičenje strani. Z odločitvijo izdajatelja, da uvrsti v eno knjižno enoto dve deli, se je sprožilo vprašanje številčenja knjige in možne zmede pri citiranju (*stran faksimila*, *stran prevoda*, *stran z marginalij*). Zato je celotna knjiga diskretno enotno oštevilčena od začetka *Grammatike* do konca *Dodatkov* v sredini spodnjega dela strani, torej enotno tudi faksimile in prevod, bibliografija in ostala besedila. Stran v izvorniku pa se vidi v faksimilu v zunanem zgornjem kotu strani. S tem je pričujoča knjiga prijazna raziskovalcem za citiranje.⁷

Kraynska grammatika

Izdaja *Kraynske grammatike* iz leta 1768 temelji na izvodu, ki je last Biblioteke Slovenske akademije znanosti in umetnosti (signatura 72 TR II/72) in jo je knjižnica pridobila z Robidovo zapuščino. Izvod je v trdi vezavi kasnejšega datuma. Velikost strani je 100 mm krat 135 mm, zrcalo pa 80 mm krat 131 mm. Knjiga ima 198 strani, od katerih sta med stranema 16 in 17 dve neoštevilčeni strani s preglednico pisav. Zadnja stran knjige je oštevilčena s 196, kar pomeni, da ima knjiga 12 pol in četr, omenjeni 2 strani pa sta natisnjeni ločeno in uvezani za 1. tiskarsko polo, čeprav smiselno sodita prej za 9. in 10. polo, a bi bili pri tem tudi preveč oddaljeni od str. 152, tja ju iz tehničnih razlogov ni bilo mogoče umestiti. Pričujoča izdaja v faksimilu sledi tej uvrstitvi. Zaradi formata edicije je izdajatelj faksimile *Kraynske grammatike* bistveno povečal in s tem pridobil berljivost tudi sorazmerno drobnega tiska.

Prevod v sodobno slovenščino je moral ubežati številnim pastem, ki so se nastavljale skoraj na vsakem koraku. Po vsebini sledi natančno faksimilu.

⁷ Marsikatera skrbno urejena knjiga s samoniklostjo številčenja strani ne le krši tipografska pravila, ampak predvsem zapleta citiranje. Prim. op. 4.

Odstopanja se nanašajo le na opustitve, razvezavo večine okrajšav in popravke tiskovnih napak in nekaterih spodrseljcev.

V skladu z načeli, natančno opisanimi v uvodu poročila, so v prevodu opuščeni zapisi v nadvrstici na vrhu strani (*t.i. glava*) in na skrajnem dnu zrcala posamezne strani (*t.i. noga*). Gre za označevanja tiskarske pole in lista te pole (z velikimi črkami v gotici in arabsko številko) in prvo besedo, s katero se začenja besedilo naslednje strani. Medtem ko je oznaka pole v enotni tipografiji le na straneh *recto*, je prva beseda besedila naslednje strani na straneh *recto* in *verso* v približno enaki tipografiji kot besedilo, ki ga napoveduje. Izpuščene oznake niso bile namenjene bralcu, ampak tiskarju, ki sestavlja *t.i. formo* pred namestitvijo v tiskarski stroj, in knjigovezu. Danes v že zvezani knjigi sorodnih tehnoloških oznak ne opazimo, ker se papir ustrezno obreže, nekdanj pa je bil papir zelo drag, zato je bila porezava ob vezavi zelo varčna, torej neznatna.

Razen standardiziranih okrajšav (v prevodu *idr., itd.*) ima izvorno besedilo sorazmerno veliko skrajšanih besed, ki mestoma motijo razumevanje besedila ali si je za razvezavo potrebno pridobiti dodatne razlage in podatke. Zato se je izdajatelj odločil za načelno razvezavo v vseh primerih, kar je v besedilu prevoda po potrebi označil z oglatim oklepajem, razen v tipografsko zahtevnih slovničnih paradigmah. Tu so zaradi oblikovnih razlogov napovedi slovnicega števila ob straneh ostala v okrajšani obliki (*Edn., Dv., Mn.*), razen v prvi shemi.

Za tiskarno J. Fr. Egerja je bil natis Pohlinove slovnice zelo zahtevna naloga, ki jo je opravil z občudujoče malo tiskovnimi napakami. V prevodu so take napake in nekateri spodrseljaji odpravljene, kar je označeno z oglatim oklepajem. Bralec prevoda bere sicer pravilno besedilo (vstavljeno med oklepaja), v opombi pod črto pa se pouči o posegu prevajalca.

Izbrana moderna tipografija standardnega nabora (*Times New Roman*) je v prevodu uporabljena glede hierarhije naslovov v logiki, ki jo narekuje zgradba slovnice, ne glede na tovrstno razgibanost izvirnika. Ti posegi seveda niso sproti ne označeni ne razloženi, ker zaradi namena prevoda ni smiselno. Odločili pa smo se tudi, da izbira tipografskega sloga v prevodu označuje, kaj je v izvirniku natisnjeno v nemščini in kaj v slovenščini. Pokončna pisava praviloma pomeni nemško besedilo, ležeča (*kurziv*) pa slovensko, razen v tipografsko zahtevnih slovničnih paradigmah. Tu so zaradi oblikovnih razlogov napovedi slovnicega števila v ležeči pisavi.

Pohlinov črkopis je bilo mogoče tipografsko sorazmerno enotno izraziti v izbrani *timesovi* pisavi. Poseg v enotno tipografijo izbrane pisave je zahtevala

le posebna črka za veliki t.i. dolgi *f*. Izdajatelj se je odločil za neserifno obliko velikega S (S). Razlika je sicer komaj opazna, vendar je treba opozoriti, da sta se v *Kraynski grammatiki* Egger in Pohlin podobno znašla: veliki t.i. dolgi *f* je samo nekoliko ožji od običajnega velikega S. Kasneje se je Pohlin odločil za znamenje pod črko S,⁸ kar se je razvilo vse do nastopa gajice do tipografsko bolj estetske rešitve s posebno izpeljavo spodnjega serifa črke S.⁹

Posebno vprašanje pri redakciji prevoda so bila ločila. Pohlin zelo rad uporablja piko pri naštevanju, vendar so vmes mesta, kjer ravno tako našteva, a uporablja vejico. Vse to kaže, da se za to uporabo skriva sistem, v katerega ne kaže posegati. Pri tem je največ oklevanja povzročilo ločilo *pika* v funkciji naštevanja. Izdajatelj zato te posebnosti pri avtorju, ki v svoji slovnici kar na šestih straneh obravnava ločila, ni upal pokroviteljsko zabrisati.

Že pri bežnem listanju prevoda *Kraynske grammatike* opazimo sorazmerno veliko opomb pod črto. Poleg stvarnih opomb in drugih pojasnil, ki so bila že omenjena, so v opombah še ustreznice pri Pohlinu navedenih slovenskih besed v sodobni slovenščini. V izvorniku Pohlin za vsako slovensko besedo navede prevod v nemščini. Grafično ju ne loči, saj svoje napravita bohoričica in gotica. Ko se dva jezika in pisavi strmeta v en jezik in dve pisavi, je treba najti neko drugo rešitev, saj bi bilo nesmiselno brati nize npr. *mi fa* miza itd. V primerih, ko se beseda iz 18. stol. loči od današnje le v bohoričici, je nismo komentirali. V besedilu opravlja vlogo zgleđa. Kadar pa je beseda iz 18. leta nespecialistu nerazumljiva, morda le zaradi pisave, ali pa ne živi več, je v opombi pod črto navedena njena sodobna ustreznica. Poudariti je treba, da se v opombah nahaja le za razumevanje potrebni delež sodobnih leksikalnih ustreznih, in da so skoraj vsa mesta razrešena s pomočjo sočasnih idr. slovarjev in specialne literature.

Posebni izziv izdajateljski doslednosti je bil *Dodatek nekaj vsakdanjih pogovorov za rabo popotnikov*.¹⁰ Izvornik objavlja tristolpčno 6 preprostih vzorcev dialoga v praktičnosporazumevalnem jeziku v slovenščini, nemščini in italijanščini. Seveda so zanimive razlike med posameznimi jeziki, a bi bilo nesmiselno za tako preprosta besedila v opombah pod črto navajati komentar. Kogar te razlike posebej zanimajo, bo posegel po faksimilu. Pripomniti je še treba, da sta pri prepisu teh besedil uporabljena pomišljaj za ločevanje vpra-

⁸ Glej Pohlina dela pod št. 23, 29, 50 v *Bibliografiji* Marka Kranjca v tej knjigi.

⁹ Prim. tipografijo v diplomatskem prepisu rokopisov v: A. M. Slomšek: *Tri pridige o jeziku*, Mohorjeva družba, Celje 2001.

¹⁰ M. Pohlin: *Kraynska grammatika*, Bibliotheca Carnioliae, Ljubljana 2003, str. 188–196.

šanja od odgovora, poševni oklepaj pa za navajanje različice vprašanja oz. odgovora.

Prelom prevoda je opremljen na robu z marginalijami. To so številke, ki pomenijo ustrezno stran v izvirniku in faksimilu.

Jože Faganel

Bibliotheca Carnioliae

Faksimile je natisnjen iz posebej obdelanih skenogramov, ki jih je v neprečiščeni obliki oskrbela Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani po knjižnem izvodu Sartorijevega kataloga,¹¹ ki se hrani v Veliki čitalnici na njenem sedežu v Turjaški ulici (Sign. 16). Izvirna velikost strani je 185 mm krat 233 mm, velikost zrcala pa 163 mm krat 210 mm. Zaradi formata edicije je izdajatelj faksimile *Biblioteke Kranjske* bistveno pomanjšal, vendar pri tem ohranil čitljivost tudi sorazmerno drobnega tiska. Faksimile se na sodi strani končuje s stranjo, ki napoveduje novi razdelek v izvirni knjigi, v kateri je prvič objavljena *Biblioteka Kranjske*.¹²

Marko Pohlin je rokopis *Biblioteke Kranjske*, ki je bil pripravljen za natis, pred smrtjo 4. februarja 1801 izročil svojemu prijatelju Frančišku Herbicu, kustosu terezijanske akademije.¹³ Knjižničar terezijanske akademije Jožef pl. Sartori je delo leta 1803 objavil na Dunaju v četrtem zvezku knjižnega kataloga terezijanske knjižnice: *Catalogus bibliographicus librorum saeculi secundi typographici. Ab anno MDXXXVII. usque MDCXXXVI. inclusive in bibliotheca caes. et equestris academiae Theresianae extantium cum duabus*

¹¹ Prim. Marko Kranjec: Bibliografija, enota 48, v tej knjigi na str. 606.

¹² Napis po koncu *Biblioteke Kranjske* (Prvi dodatek) na str. 317 Sartorijevega kataloga: *Drugi dodatek, ki vzpostavlja zaporedje literarne opreme, ki je bila uporabljena za razvrstitev in pojasnitev teh zvezkov.*

¹³ Za podroben historiat nastanka *Biblioteke Kranjske*, njenih prepisov in natisov glej: F. Ilešič: Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae«, *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov Maticе slovenske* VI, Ljubljana 1904, str. 1–22, I. Prijatelj: Pohlinova »Bibliotheca Carnioliae« v rokopisu licejske knjižnice, *Izvestja muzejskega društva za Kranjsko* XV, Ljubljana 1905, str. 84–91, R. Mahkota: Pohlin literarni zgodovinar, *Slovenski jezik* III, Ljubljana 1940, str. 73–83.

appendicibus et indice triplici. Volumen quartum. Bibliotheka Kranjske se nahaja pod napisom *Appendix prima*, str. 205–316. Jernej Kopitar je leta 1808 po Zoisovem naročilu na Dunaju oskrbel prepis Sartorijevega tiska.¹⁴ Leta 1810 je Zois prejel Kopitarjev prepis, ki je po njegovi smrti prišel v licejsko knjižnico, leta 1862 pa je bil natisnjen v Ljubljani v redakciji Augusta Dimitza: *F. Marci a S. Paduano Bibliotheca Carnioliae*, Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain«. Izmed teh primerkov *Biblioteke Kranjske*, dveh tiskanih in enega rokopisnega, se je zdel za ponatis v pričujoči izdaji iz več razlogov najprimernejši prvi tisk iz leta 1803. Kljub nekaterim popravkom, ki so bili vneseni v licejski rokopis in Dimitzovo izdajo,¹⁵ je ostal najbližji izvorniku in ima najmanj napak. Iz prepisa in seveda iz drugega tiska so na primer izpadli štirje stavki oziroma daljši besedni sklopi in vrsta kronogramov. Poleg tega je Sartorijev tisk grafično bolj učinkovit in dosleden, medtem ko sta prepis in zato tudi drugi tisk oblikovno nedosledna. Sartorijeva izdaja uporablja namreč poševni tisk dosledno za oznako osebnih imen in naslovov del. V drugi tisk se je poleg tega vtihotapilo večje število tiskarskih napak, od katerih so nekatere spremenile pomen besedila in letnice. Prevod torej izhaja iz Sartorijevega tiska *Biblioteke Kranjske* iz leta 1803, čeprav sem pri delu ves čas preverjal in primerjal tudi Dimitzovo izdajo iz leta 1862. Vendarle sem iz nje prevzel le dodano uredniško pojasnilo pod geslom *Akadske čebele* in učinkovit način krepkega tiska osebnih imen in prvih besed naslovov knjig anonimnih avtorjev, s katerimi se začenjajo gesla. Poševni tisk sem v prevodu uporabil samo za naslove del in besede s posebnim pomenom.

Nekatera osebna imena so v prevodu spremenjena in slovenjena brez posebnega zaznamka. Pohlin popolnoma legitimno uporablja latinske oblike imen intelektualcev in tiskarjev preteklih stoletij in svojega časa, vendar ob tem latini tudi slovenska in nemška osebna imena. Ohranitev novoveških latinskih oblik imen v prevodu je smiselna pri humanistih (*Aleander*), polihistorjih (*Palladius de Olivis*) in tiskarjih (*Frambottus*), ki so znani predvsem po svojih latinskih knjižnih izdajah, sicer pa daje prevod prednost slovenskim¹⁶ in danes bolj uveljavljenim oblikam, na primer: *Barbaro* namesto *Barbarus*, *Taufferer* namesto *Tauffrer*, *Prešeren* namesto *Preschern*, *Čandek* namesto *Tschandek*. V prevodu so z oglatimi oklepaji in opombami označena in popravljena mesta, kjer je v zapisu osebnih imen v izvornem tisku prišlo do

¹⁴ Prijatelj, str. 89.

¹⁵ Gl. Ilešič, str. 1–22.

¹⁶ Usklajeno s *Slovenskim biografskim leksikonom*, Ljubljana 1925–1991.

pomot, naj gre za Pohlinove ali tiskarske napake, na primer: *Glav[i]nić* namesto *Glavonich*, *Gl[fa]var* namesto *Glovar*, *Fer[ff]ila* namesto *Fersilla*. V Pohlinovem besedilu so večinoma latinski tudi plemiški nazivi, ki so ustrezno prevedeni v slovenski jezik. Predlog *a(b)* – včasih tudi latinski in italijanski *de* – označuje pripadnost kraju oziroma plemiško poreklo in je enakovreden nemškemu *von* in slovenskemu nazivu *plemeniti*. V primerih ustaljene oblike imena predloga nisem prevajal, na primer: *Brugler ab Herculsberg, de Coppini*. Standardnim ukrasnim pridevkom ob vladarskih, plemiških, cerkvenih in univerzitetnih naslovih, na primer *spectabilis, reverendissimus, illustrissimus*, ki so bili običajni v latinskem in nemškem jeziku, se prevod ne skuša izogniti, marveč želi vsaj delno poustvariti njihov privzdignjen zven.

Krajevna imena, ki se pojavljajo pri Pohlinu v kratkih biografijah piscev in med podatki o tiskih, so večinoma latinska, naj gre za izvorna rimska imena (*Mogontiacum* ali *Mainz*, *Argentoratum* ali *Strasbourg*, *Lugdunum* ali *Lyon*) ali za novolatinska imena (*Labacum* ali *Ljubljana*, *Vienna* ali *Dunaj*, *Hafnia* ali *Kopenhagen*). Krajevna imena slovenskih dežel so večinoma polatinjene nemške, včasih tudi slovenske oblike, na primer: *Gurkfelda* ali *Krško*, *Rudolphiwerda* ali *Novo mesto*, *Vippacum* ali *Vipava*, *Sitticum* ali *Stična*. Podobno velja za imena prebivalcev, namreč: *Sagoriensis* ali *Zagorjan*, *Feldensis* ali *Blejčan*, *Sayracensis* ali *Žirovec*. Vsa krajevna imena so ustrezno slovenjena. Pohlin je uporabljal tudi mnogo v njegovem času stalnih kratic in krajšav plemiških in cerkvenih nazivov, teoloških pojmov itd., ki sem jih zaradi boljšega razumevanja in iz slogovnih ozirov razvezal, na primer *S. T. D.* ali *doktor svete teologije, I. M. I.* ali *Jesus, Marija, Jožef, S. C. R. M.* ali *sveto cesarsko-kraljevo veličanstvo*. Letnice v oglatih oklepajih so izpeljane iz kronogramov v izvornem latinskem besedilu.

Odločitev za prevajanje naslovov del je bila sprejeta iz več razlogov. Korpus naslovov zavzema večji del *Biblioteke Kranjske*, zato pomeni njegov prevod prispevek k razumevanju posameznih avtorjev in njihovega opusa. Še pomembnejši razlog je vezan na organsko zraščenoost naslovov s Pohlinovimi življenjepisi in komentarji, ki bi bila v večjezični strukturi besedila nepopravljivo okrnjena. Poleg tega Pohlin naslovov pogosto ne navaja natančno, temveč opisno, verjetno po svojih zapiskih ali po spominu. Večkrat navede v latinščino prevedene naslove nemških knjig, ne da bi opozoril na izvorni jezik dela. V takšnih primerih ohranitev latinskega naslova sploh ne bi bila smiselna. Zaradi te svobode v pisanju naslovov in zaradi možnih Pohlinovih in tiskarskih napak je treba naslove pogosto jemati bolj kot napotilo za nadaljnje raziskovanje.

Posebej duhovit je Pohlinov koncept kataloga kranjskih piscev, ki spominja na organiziranost baročnih samostanskih knjižnic. Zamislil si ga je v obliki namišljene biblioteke, ki jo sestavlja štiriindvajset knjižnih omar, posvečenih črkam abecede (*Alphitheca*, *Betitheca*). Podnaslovi (*Scrinium I. sub Littera A*, *Scrinium II. sub Littera B*) pa napeljujejo bralca na misel, da odpira toke ali škatle, v katerih so shranjeni zvitki s katalogi knjig, ki se vrstijo na knjižnih policah. *Biblioteko Kranjske* je treba torej dojemati tudi kot domiselno zasnovano celoto. Njena gesla največkrat niso sestavljena iz strogo ločenih stavkov in povedi, marveč tečejo nepretrgoma od začetka do konca, se pogosto sklicujejo in celo prehajajo druga v druga. Vendarle enotnega pravila v zasnovi gesel ni. Lahko podajajo samo nazive avtorjev v trenutku, ko so izdali določeno knjigo, lahko pa so v njih precej podrobno zajeti njihovi življenjepisi. Pohlin je knjigo sklenil v istem razpoloženju. *Coronis* namreč označuje okrasni zavojski, s katerim so pisci sklepali svoja dela. Tudi prevod se v največji možni meri drži te duhovite strukture dela in gibke oblike posameznih gesel.

Oglati oklepaji v prevodu označujejo popravke izvirnika na mestih, kjer je prišlo do napačne pisave imena ali letnice in kjer je umanjala beseda. Globlje v besedilo nisem posegal. Številke ob robu označujejo mesto v izvornem tisku iz leta 1803. 254 L torej označuje začetek levega stolpca, 254 D pa začetek desnega stolpca na strani 254 Sartorijevega tiska.

Luka Vidmar

SLIKOVNO GRADIVO

Sliki na str. [648, 649]:

Prepis prve tiskane izdaje *Biblioteka Kranjske*, naslovna stran in str. 150. Marko Pohlin: *Bibliotheca Carnioliae*, rokopis, prepis Jerneja Kopitarja, Janeza Antona Zupančiča in Lužana, Dunaj, zima 1808–1809, iz zapuščine barona Žige Zoisa, NUK Ms 171.

Slika na str. [650]:

Natis *Biblioteka Kranjske* po prepisu, naslovna stran.

Marko Pohlin: *Bibliotheca Carnioliae*, Beilage zum Jahrgange 1862 der »Mittheilungen des historischen Vereins für Krain«, uredil August Dimitz, Ljubljana 1862.

Marci a S. Paduano,
Er. Aug. Disc. Ord. Prof.

Bibliotheca Carniolica;
in qua reperiantur
Scriptores,

qui
vel ipsi, vel eorum opera in Carniolia primam
lucem aspexerunt; vel alia in, vel de Car
niolia scripserunt, ordine alphabetico.

Seu
ad formam Bibliothecae
pro alphabeti serinia dispositi, pro varia
ex eis. et historica et critica, et chronolo
gica notitia, atque eruditione capessenda.

Collectio oritur et auct.

Constitutiones vel perisse, vel in forulis alicubi latere, dolet et. De quibus v. l. c. 89. Monument. Aquilejens. subjicit hanc pag. 892. Epistolam ad Feizenfis' Carlusia Priorem, cui demandat, ut in improbos ho- mines diligentius inquirat, qui pravitate hereticâ (Adamitica) polluti, rectam fidem Catholicam in Styria subvertere nitebantur.

PGTHERA

Scrinium XV.

sub

Littera P.

P. (G. L.) edidit.

P. Ludie Andohl v'gorenoki Kraynoki Strani v' Bratisgos'lah 1750. in 8. Totus libellus atticifus: sed plurimum mendio scabel.

Paedagogus (Latinus) Drepanius clarissimus, et antiquis- simus historicus dicitur Latinum.

Sermonem an. Chri. 891. die 17. Septembris memo- ra, quando Theodosius Magnus rebellem Eugeni- um in Carniolia in campo Wippadensi devicit, quam Joannes Schefferus singulari comentario il- lustravit.

Paganus (Petrus) seu de Haydenschaft Carniolus scrip- sit vitam Sigismundi L. R. ab Herberstein, qua ead. in libro epod. Grata Posteritas est.

Palladius (not sicut quidam putant Falala, sed) Pala- vinius, Pincius, seu Viger cognominatus, Rufini, Aquileja annidus, S. Hieronymi adversarius. Cre- tula, et Helenopolitanus in Bithynia Episcopus, celestis sui avi, circa an. 470. Orator, et Poeta. Quas facultates dum Carpodistria publice traderet, in ea aedra appoplexia laetus, paullo post exivitavit.

Opera ejus sunt:

1) Commentaria in Catullum. libr. III.

MARCE A S. PADUANO

Er. Aug. Disc. Ord. Prof.

BIBLIOTHECA CARNIOLIÆ,

IN QUA REPERIUNTUR

scriptores,

qui vel ipsi, vel eorum opera in Carniolia primam lucem aspexerunt; vel alias in, vel de Carniolia scripserunt, ordine alphabetica;

scu ad formam bibliothecæ

pro alphabeti serinia dispositi, pro varia ex iis et historica et critica, et chronologica notitia, atque eruditione capessenda.

„Collectis oritur Novus.“

Beilage zum Jahrgange 1862 der „Mittheilungen des historischen Vereins für Krain.“

Redigirt

von

August Dimitz,

k. k. Finanz-Concipist, Secretär und Geschäftsleiter des Vereins.

Laibach, 1862.

Druck von Igu. v. Kleinmayr und Fedor Bamberg.

DOSEDANJE IZDAJE

Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium*, Pars prima, Dela II. razreda SAZU 49/I, SAZU, Ljubljana 1998.

Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium*, Pars secunda, Dela II. razreda SAZU 49/II, SAZU, Ljubljana 1998.

Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium*, Pars tertia, Dela II. razreda SAZU 49/III, SAZU, Ljubljana 1998.

Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium*, Pars quarta, Dela II. razreda SAZU 49/IV, SAZU, Ljubljana 1998.

Janez Svetokriški: *Sacrum promptuarium*, Pars quinta, Dela II. razreda SAZU 49/V, SAZU, Ljubljana 1998.

Zbornik o Janezu Svetokriškem, Dela II. razreda SAZU 49/VI, SAZU, Ljubljana 2000.

Rogerij Ljubljanski: *Palmarium Emphyreum*, Pars I, Dela II. razreda SAZU 55/I, SAZU, Ljubljana 2001.

Rogerij Ljubljanski: *Palmarium Emphyreum*, Pars II, Dela II. razreda SAZU 55/II, SAZU, Ljubljana 2001.

Marko Pohlin

KRAYNSKA GRAMMATIKA
BIBLIOTHECA CARNIOLIAE
© 2003, ZRC SAZU

Uredil Jože Faganel

Prevedla
Jože Stabej in Luka Vidmar
Bibliografija Marko Kranjec

Izdala
Fundacija dr. Bruno Breschi
zanjo dr. Kajetan Gantar
in
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
zanj dr. Oto Luthar

Založnik
Založba ZRC, ZRC SAZU
Glavni urednik
dr. Vojislav Likar

TISK
Utrip d.o.o. Brežice

Izšlo s podporo Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY-NC-ND 4.0 prosto
dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9616500392>